सत्यमेव जयते

रसायनशास्त्र

परिभाषा कोश

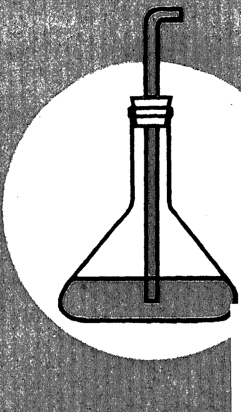

भाषा संचालनालय, मह

प्रकाशने मिळण्याचे ठिकाण

१. संचालक, शासन मुद्रण व लेखनसामग्री
संचालनालय, चर्नी रोड, मुंबई ४०० ००४
(दूरध्वनि क्र. ३६३२६९३)

२. व्यवस्थापक, शासकीय फोटोझिंको मुद्रणालय व
ग्रंथागार, जी. पी. ओ. नजीक, पुणे ४११ ००१
(दूरध्वनि क्र. ६६८८५९)

३. व्यवस्थापक, शासकीय मुद्रणालय व ग्रंथागार,
सिव्हिल लाईन्स, नागपूर ४४० ००१
(दूरध्वनि क्र. ५२२६१५)

४. पर्यवेक्षक, शासकीय पुस्तक भांडार, शहागंज
गांधी चौकाजवळ, औरंगाबाद ४३१ ००५
(दूरध्वनि क्र. २५५२५)

शासकीय मध्यवर्ती मुद्रणालय, मुंबई

सत्यमेव जयते

महाराष्ट्र शासन

रसायनशास्त्र परिभाषा कोश

भाषा संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

पहिली आवृत्ती : फेब्रुवारी १९७६
दुसरी आवृत्ती (सुधारित) : जुलै १९९५

मुद्रक :
व्यवस्थापक, शासकीय मुद्रणालय व
लेखनसामग्री भांडार,
कोल्हापूर.

प्रकाशक :
भाषा संचालक,
महाराष्ट्र राज्य,

भाषा सल्लागार मंडळ

अध्यक्ष

डॉ. वि. भि. कोलते

सदस्य

प्रा. गं. बा. सरदार
डॉ. ग. मो. पाटील
प्रा. भगवंत देशमुख
श्री. देवीसिंग व्यं. चौहान
श्री. त्रि. गो. देशमुख
प्रा. अरविंद मंगरूळकर
श्री. पी. बी. साळुंखे
प्रा. कृ. श्री. अर्जुनवाडकर

सदस्य-सचिव

श्री. प. ग. पाटील, भाषा संचालक

रसायनशास्त्र उपसमिती

(१९७९ ते १९८४)

अध्यक्ष

डॉ. क. अ. ठकार, मराठवाडा विद्यापीठ (२८ जानेवारी १९८१ पर्यंत)
डॉ. म. अ. नाबर, मुंबई विद्यापीठ (१९८१ ते १९८४)

प्रतिनिधि-सदस्य

डॉ. व्ही. के. फणसळकर, पुणे विद्यापीठ
डॉ. रा. बा. खरात, नागपूर विद्यापीठ (३० जून १९८१ पर्यंत)
डॉ. ज. ध. ढाके, नागपूर विद्यापीठ (१६ जुलै १९८२ पासून)
डॉ. सी. सा. पवार, मराठवाडा विद्यापीठ (२० ऑक्टोबर १९८१ पासून)
डॉ. एम. एच. जगदाळे, शिवाजी विद्यापीठ
डॉ. (श्रीमती) मृणालिनी ना. करमरकर, श्रीमती ना. दा. ठा. महिला विद्यापीठ
प्रा. (श्रीमती) उमा स. पालकर, मराठी विज्ञान परिषद
डॉ. वा. भा. आचवल, मुंबई विद्यापीठ
डॉ. अ. ना. इनामदार, मुंबई विद्यापीठ

सदस्य-सचिव

श्री. प. ग. पाटील, भाषा संचालक

पहिल्या आवृत्तीची प्रस्तावना

'मातृभाषा हे शिक्षणाचे सर्वोत्तम माध्यम आहे' हे तत्त्व आता सर्वमान्य झाले आहे. शास्त्र, तंत्र आदी विषय मातृभाषेतून म्हणजेच मराठीतून शिकविले गेले तर ते विषय सुलभतेने ग्रहण केले जातील असे शिक्षणतज्ज्ञांचे मत आहे. या गोष्टीची दखल घेऊन शासनाने शिक्षणाच्या पदवी व पदव्युत्तर स्तरांवर शास्त्र, तंत्र आदी विषयांचे मराठीतून शिक्षण देता यावे या दृष्टीने राज्याच्या सर्व विद्यापीठांच्या कुलगुरूंची एक संयुक्त बैठक आयोजित केली होती. त्यात क्रमिक पाठ्यपुस्तकांच्या निर्मितीचे काम महाराष्ट्र राज्य पाठ्यपुस्तक निर्मिती मंडळ व विद्यापीठ ग्रंथ निर्मिती मंडळ यांनी करावे व त्यासाठी लागणारी एकरूप परिभाषा ही शासनाने तयार करावी असे ठरले. परिभाषानिर्मितीचे हे काम शासनाने भाषा संचालनालयाच्या भाषा सल्लागार मंडळाकडे सोपविले. तसेच शास्त्रीय व तांत्रिक विषयांच्या मराठी पारिभाषिक शब्दनिर्मितीसाठी मंडळास साहाय्य करण्याकरिता संबंधित विषयांच्या तज्ज्ञ समित्या नेमण्यास परवानगी दिली.

भाषा सल्लागार मंडळाने या कामास 'रसायनशास्त्र' या विषयाच्या परिभाषानिश्चितीपासून सुरुवात केली. त्यासाठी मंडळाने विविध विषयांच्या उपसमित्यांसाठी काही 'निदेशक तत्त्वे' ठरवून दिली व त्यानुसार परिभाषा तयार करण्यात यावी असे सुचविले. या विषयासाठी प्रा. गो. रा. परांजपे यांच्या अध्यक्षतेखाली १९६८ साली एक तज्ज्ञ समिती नेमण्यात आली. या समितीत, महाराष्ट्रातील सर्व विद्यापीठे व विज्ञान संस्था यांमधून या विषयातील तज्ज्ञ व्यक्ती प्रतिनिधि-सदस्य म्हणून घेतल्या होत्या. या समितीने रसायनशास्त्राच्या परिभाषानिर्मितीचा पहिला टप्पा म्हणून 'इंटरमिजिएट' या स्तरापर्यंत लागणाऱ्या सर्व संज्ञांचे मराठी पर्याय निश्चित करावे व नंतर पदवी व पदव्युत्तर स्तरावरील परिभाषानिश्चितीचे काम हाती घ्यावे असे ठरविले. त्यासाठी समितीने एकूण सोळा बैठकी घेऊन इंटरमिजिएट स्तरापर्यंत पर्याप्त होईल अशा सुमारे २,००० संज्ञांचे पर्याय निश्चित केले. रसायन, भौतिक व गणित या शास्त्रांत वापरण्यात येणाऱ्या समान संज्ञांसाठी त्या विषयांच्या तज्ज्ञ

समित्यांची एक संयुक्त बैठक घेण्यात आली व नंतर या परिभाषा शब्दावलीला अंतिम स्वरूप देण्यात आले.

यानंतर पदवी व पदव्युत्तर स्तरांवरील संज्ञांच्या पर्यायनिश्चितीचे काम हातो घ्यावयाचे होते. परंतु काही तांत्रिक अडचणींमुळे त्यासाठी या समितीचे काम पुढे चालू राहिले नाही. तथापि हे काम आता लवकरच हाती घेण्यात येईल.

पदवी ते पदव्युत्तर अशा सर्व स्तरांवरील परिभाषानिश्चितीचे काम संपल्यानंतर ते कोशरूपाने छापण्याचा शासनाचा मनोदय होता. परंतु इंटरमिजिएट स्तरापर्यंत परिभाषा सिद्ध झालेली असल्याने व पुढील पर्यायनिश्चितीस आणखी काही कालावधी लागणे अपरिहार्य झाल्याने सध्या तात्पुरता इंटरमिजिएट स्तरापर्यंतच उपयोगी ठरणारा हा 'रसायनशास्त्र परिभाषा कोश' प्रसिद्ध करण्यात येत आहे.

प्रस्तुत कोश मुद्रणालयात असताना भाषा सल्लागार मंडळाचे अध्यक्ष प्रा. श्री. ना. बनहट्टी यांचे दिनांक २२ एप्रिल १९७५ रोजी दुःखद निधन झाले. परिश्रमपूर्वक केलेले हे काम पूर्ण झालेले त्यांना पाहावयास मिळाले नाही याचे वाईट वाटते.

परिभाषानिश्चितीच्या या कामासाठी होणाऱ्या बहुतेक बैठकी पुणे येथील भांडारकर प्राच्यविद्या संशोधन मंदिरात झाल्या. त्यासाठी भांडारकर प्राच्यविद्या संशोधन मंदिराने ज्या सोयी उपलब्ध करून दिल्या त्याबद्दल शासन त्या संस्थेचे आभारी आहे. तसेच प्रा. गो. रा. परांजपे आणि समितीतील अन्य प्रतिनिधि–सदस्य यांनी आपला बहुमोल वेळ देऊन व या कामात खूप रस घेऊन हे काम पूर्ण केले त्याबद्दल शासन त्या सर्वांचे ऋणी आहे.

श्री. स. आ. सप्रे, संचालक, शासकीय मुद्रण व लेखनसामग्री, मुंबई, व मुंबई येथील शासकीय मुद्रणालयाचे व्यवस्थापक श्री. आर. बी. अल्वा तसेच इतर अधिकारी व कर्मचारीवर्ग यांनी अल्पकाळातच ही शब्दावली मुद्रित करून दिल्याबद्दल त्यांचाही मी अत्यंत आभारी आहे.

प्रस्तुत परिभाषेच्या आधारे राज्यातील सर्व विभागांमध्ये इंटरमिजिएट स्तरापर्यंत एकरूप परिभाषा वापरून पाठ्यपुस्तकांची निर्मिती करता येईल अशी आशा आहे.

वा. म. कुलकर्णी
भाषा संचालक, महाराष्ट्र राज्य

दुसऱ्या आवृत्तीची प्रस्तावना

रसायनशास्त्र परिभाषा कोशाच्या पहिल्या आवृत्तीमध्ये केवळ इंटरमिजिएट स्तरापर्यंतच्या संज्ञाच अंतर्भूत करता आल्या होत्या. पहिल्या आवृत्तीच्या वेळी संकल्प केल्याप्रमाणे आता या सुधारित आवृत्तीमध्ये पदवी व पदव्युत्तर स्तरापर्यंतच्या परिभाषेचा अंतर्भाव करता यावा या हेतूने १९७९ मध्ये रसायनशास्त्र उपसमितीची स्थापना करण्यात आली. या उपसमितीच्या एकूण १०९ बैठकी घेण्यात आल्या व सुमारे १३,५०० इंग्रजी पारिभाषिक संज्ञांचे मराठी पर्याय निश्चित करण्यात आले.

ही परिभाषा तयार करताना, ती केवळ प्रादेशिक स्तरापुरतीच मर्यादित न राहता अन्य भारतीय भाषांनाही जवळची वाटेल याचे भान ठेवावे लागले. त्यामुळे मराठी भाषेच्या प्रकृतीला बाधा न येता ही परिभाषा केंद्र सरकारने तयार केलेल्या परिभाषेशी मिळतीजुळती ठेवण्याचा प्रयत्न करण्यात आला.

रसायनशास्त्राची ही परिभाषा निश्चित करण्याच्या दृष्टीने प्रस्तुत उपसमितीने बरेच परिश्रम घेतले आहेत. मराठवाडा विद्यापीठाचे प्रतिनिधी डॉ. क. अ. ठकार हे रसायनशास्त्र उपसमितीचे पहिले अध्यक्ष होते. त्यांच्या सेवानिवृत्तीनंतर मुंबई विद्यापीठाचे प्रतिनिधी डॉ. म. अ. नाबर हे अध्यक्ष झाले. उपसमितीचे नंतरचे सर्व कामकाज डॉ. नाबर यांच्या अध्यक्षतेखाली समर्थपणे पार पडले. उपसमितीचे सुरुवातीचे अध्यक्ष डॉ. ठकार व नंतरचे अध्यक्ष डॉ. नाबर आणि अन्य सदस्य यांनी या कामी खूप रस घेऊन ते शक्य तितक्या लवकर पूर्ण केले त्याबद्दल शासनाच्या वतीने मी त्या सर्वांचे मन:पूर्वक आभार मानतो. मराठी विज्ञान परिषदेच्या प्रतिनिधी प्रा. श्रीमती पालकर यांनी मुद्रितांच्या टप्प्यावर संपूर्ण कोश तपासून दिला व कोशाच्या तपासणीचे काम मोठ्या आस्थेने करून अनेक उपयुक्त सूचना केल्या, याचा निर्देश या ठिकाणी आवर्जून करावा लागेल.

या उपसमितीवरील सदस्यांची नावे स्वतंत्रपणे दिलेली आहेत. उपसमितीच्या स्थापनेच्या वेळी मुंबई विद्यापीठाने या उपसमितीवरील आपले प्रतिनिधी म्हणून प्राचार्य बी. आर. शिंदे यांची नियुक्ती केली होती. परंतु त्यांनी सप्टेंबर १९८०

मध्ये सदस्यत्वाचा राजीनामा दिल्याने त्यांच्या जागी विद्यापीठाने डॉ. म. अ. नाबर यांची नियुक्ती केली. पुणे विद्यापीठाचे डॉ. ल. ह. गाडगीळ यांना अतिरिक्त प्रतिनिधी म्हणून नेमण्याबद्दल पुणे विद्यापीठाला विनंती करण्यात आली. पुणे विद्यापीठाने मोठ्या तत्परतेने ही विनंती मान्य केली. अशा रीतीने प्राचार्य शिंदे व डॉ. गाडगीळ या दोघांचेही उपसमितीच्या कामात मार्गदर्शन लाभले. यांच्याव्यतिरिक्त डॉ. बा. ना. कुलकर्णी (शिवाजी विद्यापीठ), प्रा. श्रीमती शालिनी प्र. इनामदार (श्रीमती ना. दा. ठा. महिला विद्यापीठ) व डॉ. द. व्यं. जहागिरदार (मराठवाडा विद्यापीठ) यांचेही बहुमोल सहकार्य लाभले आहे.

उपसमितीच्या बैठकींना अभ्यागत म्हणून निरनिराळ्या विद्यापीठांचे संस्कृत तज्ञ व रसायनशास्त्र विषयाचे तज्ञ प्राध्यापक उपस्थित राहिले. त्यांचे या परिभाषा निश्चितीच्या कामात बहुमोल साह्य झाले. या सर्वांचा तसेच महाराष्ट्रातील सर्व विद्यापीठांचे कुलसचिव यांनी वेळोवेळी केलेल्या सहकार्याबद्दल त्यांचा मी अत्यंत आभारी आहे.

या उपसमितीचे कामकाज सुरू असताना श्रीमती ना. दा. ठा. महिला विद्यापीठाच्या प्रतिनिधी डॉ. श्रीमती करमरकर आणि शिवाजी विद्यापीठाचे प्रतिनिधी डॉ. जगदाळे यांचे दुःखद निधन झाले. या सदस्यांची कोशनिर्मितीच्या कामी बहुमोल मदत झाली होती. हा कोश प्रकाशित स्वरूपात पाहण्यास ते आज आपल्यात नाहीत याचे तीव्र दुःख होते.

या कोशाच्या मुद्रणाच्या कामात संचालक, शासन मुद्रण व लेखनसामग्री, मुंबई, यांचे व कोल्हापूर येथील शासकीय मुद्रणालयाचे अधिकारी व कर्मचारी यांचे बहुमोल सहकार्य मिळाले. या सहकार्याबद्दल मी त्यांचा आभारी आहे.

अनेक तज्ञ व मान्यवर व्यक्तींच्या सहकार्याने तयार झालेला हा कोश या क्षेत्रातील प्राध्यापक, लेखक व विद्यार्थी यांना, तसेच या विषयाची आस्था असणाऱ्या अन्य व्यक्तींना व सर्व संबंधित विज्ञान विभागांना उपयुक्त व मार्गदर्शक ठरेल असा विश्वास वाटतो.

आतापर्यंत भाषा संचालनालयाने गणित, रसायन, समाज, वाणिज्य, तत्त्वज्ञान व तर्कशास्त्र, ग्रंथालय, शारीर, भूशास्त्र, भौतिक, शिक्षण, यंत्र अभियांत्रिकी, स्थापत्य अभियांत्रिकी, विद्युत अभियांत्रिकी, कृषिशास्त्र, शरीरक्रियाशास्त्र, जीवशास्त्र, राज्यशास्त्र, वाणिज्यशास्त्र (सुधारित), साहित्य समीक्षा, अर्थशास्त्र, लोकप्रशासन, धातुशास्त्र व मानसशास्त्र या विषयांचे परिभाषा कोश प्रसिद्ध केले आहेत. तसेच भूगोल, भाषाविज्ञान, ग्रंथालयशास्त्र (सुधारित), संख्याशास्त्र, गणितशास्त्र (सुधारित), व्यवसाय व्यवस्थापन, विकृतिशास्त्र, औषधशास्त्र व वृत्तपत्रविद्या या विषयांच्या परिभाषेचे काम पूर्ण होण्याच्या मार्गावर असून ते कोश यथावकाश प्रसिद्ध करण्यात येतील. प्रस्तुत ‘रसायनशास्त्र परिभाषा कोश (सुधारित)’ हा या प्रकल्पातील एक टप्पा आहे.

शास्त्रीय परिभाषा ही सतत विकसित होत असते. या कोशातील परिभाषेचा जाणकारांनी आपुलकीने व अभ्यासू वृत्तीने विचार करावा व या परिभाषेचा वापर करताना त्यांच्या नजरेस येणाऱ्या उणिवा भाषा संचालनालयाच्या निदर्शनास आणून द्याव्यात तसेच ती सुधारण्याच्या दृष्टीने काही सूचना करावयाच्या असल्यास त्या, भाषा संचालनालयाकडे अवश्य पाठवाव्यात अशी विनंती आहे.

मुंबई.
दिनांक २६ जानेवारी १९९५

प. ग. पाटील,
भाषा संचालक,
महाराष्ट्र राज्य.

उपसमितीची भूमिका

'रसायनशास्त्र' हे मूलभूत विज्ञानामध्ये (बेसिक सायन्सेस) मोडते. सृष्टीतील पदार्थ ज्या अणुरेणूंनी बनलेले आहेत त्यांच्या रचनेचा, रासायनिक गुणधर्मांचा अभ्यास रसायनशास्त्रात समाविष्ट असल्याने त्याची व्याप्ती खूपच मोठी आहे. निसर्गात नसलेले कृत्रिम रबर, प्लास्टिक, कृत्रिम धागे, रंग, काच, औषधे वगैरे अतिशय उपयुक्त पदार्थ बनविण्यात रसायनशास्त्रज्ञांना यश मिळाले आहे. सूर्य आणि इतर ताऱ्यांची ऊर्जा, तसेच अणुऊर्जा अणुगर्भातील ज्या रासायनिक क्रियांमधून निर्माण होते त्यांचा अभ्यास तसेच रासायनिक क्रियेद्वारे वीजनिर्मिती किंवा वीजेद्वारे रासायनिक क्रिया घडवून आणण्याचा अभ्यास रसायनशास्त्रात मोडतो. प्रकाश, उष्णता आणि रासायनिक ऊर्जा यांच्या एकमेकांतील रूपांतराचाही अभ्यास रसायनशास्त्रात येतो.

अशा या मूलभूत, महत्त्वाच्या व उपयुक्त रसायनशास्त्राच्या, अकार्बनी रसायनशास्त्र (Inorganic Chemistry), कार्बनी रसायनशास्त्र (Organic Chemistry), भौतिक रसायनशास्त्र (Physical Chemistry), विश्लेषणात्मक रसायनशास्त्र (Analytical Chemistry) व जीवरसायनशास्त्र (Biochemistry) या मुख्य शाखा असून स्थायु अवस्था रसायनशास्त्र (Solid-state Chemistry), न्यूक्लीय रसायनशास्त्र (Nuclear Chemistry), अवकाश रसायनशास्त्र (Space Chemistry), पर्यावरण रसायनशास्त्र (Environmental Chemistry) या अभिनव शाखांत झपाट्याने प्रगती होत आहे. तसेच, भूरसायनशास्त्र (Geochemistry), विश्वरसायनशास्त्र (Cosmochemistry), पोषण रसायनशास्त्र (Nutritional Chemistry), औषध रसायनशास्त्र (Medicinal Chemistry), न्यायसहायक रसायनशास्त्र (Forensic Chemistry), वस्त्रनिर्माण रसायनशास्त्र (Textile Chemistry), औद्योगिक रसायनशास्त्र (Industrial Chemistry), वनस्पति रसायनशास्त्र (Phytochemistry), सागरी रसायनशास्त्र (Marine Chemistry) वगैरे विविध उपयोजित शाखा आहेत. रासायनिक तंत्रज्ञानाचा अभ्यास हा विषय असलेले 'अभियांत्रिकी रसायनशास्त्र' (Engineering Chemistry) हीसुद्धा एक उपयोजित शाखा आहे. शिवाय सहबद्धता रसायनशास्त्र (Co-ordination Chemistry), विद्युत रसायनशास्त्र (Electrochemistry), प्रकाश रसायनशास्त्र (Photochemistry), बहुवारिक रसायनशास्त्र (Polymer Chemistry), प्रोटीन रसायनशास्त्र (Protein Chemistry), क्वांटम रसायनशास्त्र (Quantum Chemistry), त्रिमिति रसायनशास्त्र (Stereochemistry), विकर रसायनशास्त्र (Enzyme Chemistry), इत्यादी रसायनशास्त्राच्या विशेष महत्त्व पावलेल्या पोटशाखा आहेत.

रसायनशास्त्राच्या अशा विविध शाखा, पोटशाखा व उपयोजित शाखा यांतील महत्त्वाच्या संज्ञा या पारिभाषिक कोशात समाविष्ट करण्याचा प्रयत्न केला आहे. संज्ञा निवडताना 'Hackh's Chemical Dictionary' चा मुख्यत: आधार घेतला आहे. तसेच 'The van Nostrand's chemist's Dictionary' आणि 'Dictionary of Biochemistry' by J. Stenesh या कोशांमधीलही संज्ञा घेतल्या आहेत. इतर संज्ञांची त्यांत भर घालून महाराष्ट्र राज्यातील सर्व विद्यापीठांना पदव्युत्तर स्तरापर्यंत या शास्त्राचे मातृभाषेतून शिक्षण देता यावे हे ध्येय डोळ्यासमोर ठेवून रसायनशास्त्राची परिभाषा बनवली आहे.

कुठलेही ज्ञान मातृभाषेतून आत्मसात करणे सुलभ जाते असे शिक्षणतज्ञांचे मत आहे. आजच्या युगातील शास्त्र व तंत्र यांच्या प्रगतीचा वेग पाहिला तर रासायनिक संकल्पना आणि उपयोजित ज्ञान यांच्या नेमक्या अभिव्यक्तीसाठी एकरूप मराठी परिभाषानिर्मिती अपरिहार्य आहे. महाराष्ट्र राज्याच्या भाषिक धोरणास अनुसरून, या विद्याशाखेतील तज्ञांना, रसायनशास्त्रातील विद्यापीठीय स्तरावर शिकवल्या जाणाऱ्या सर्व विषयांची मराठीतून प्रमाण पाठ्यपुस्तके लिहिता यावीत, राज्याच्या सर्व भागात एकरूपतेने वापरता येईल अशी शास्त्रीय भाषा उपलब्ध व्हावी, तसेच रसायनशास्त्रातील सर्व विशेषज्ञ व्यक्ती, विचारवंत, जिज्ञासू विद्यार्थी आणि जनसामान्य या साऱ्यांकरता या शास्त्राचे निश्चित असे पारिभाषिक माध्यम प्रस्थापित व्हावे या हेतूनेही या कोशाची रचना केली आहे.

रसायनशास्त्राचा भौतिकशास्त्र, गणितशास्त्र, जीवशास्त्र, औषधविज्ञान यांच्याशी अन्योन्य संबध येत असल्याने, त्या शास्त्रांतील महत्त्वाच्या संज्ञा तसेच भूशास्त्र, अभियांत्रिकी यांसारख्या विषयांतील महत्त्वाच्या संज्ञा या कोशात घेतल्या आहेत. तसेच, हा कोश तयार होण्यापूर्वी 'भौतिकशास्त्र परिभाषा कोश' तयार झालेला असल्याने रसायनशास्त्राला लागणाऱ्या संबंधित संज्ञा पर्यायांसह त्यातून घेतल्या आहेत. अखिल विज्ञानाची एकरूप परिभाषा बनावी हा उद्देश त्यापाठीमागे आहे. तसेच रसायनशास्त्र परिभाषा कोशाच्या पहिल्या आवृत्तीतील संज्ञा व पर्याय या कोशात घेतले आहेत.

पारिभाषिक संज्ञा :—भाषेमध्ये किंवा रोजच्या व्यवहारात एखादा शब्द हा ढोबळ अर्थाने वापरण्यात येतो. पण वैज्ञानिकाला विशेष महत्त्वाच्या शब्दातून नेमका अर्थ वा यथार्थ कल्पना व्यक्त करायची असते. असे शब्द म्हणजे पारिभाषिक संज्ञा. विज्ञानात अशा शब्दांची ते वापरण्यापूर्वी प्रथम व्याख्या दिलेली असते. त्यामुळे पारिभाषिक संज्ञेला एक विशिष्ट अर्थ असतो.

सामान्य व्यवहाराच्या गरजा भागवायला नित्यपरिचित आणि मर्यादित स्वरूपाचा शब्दसंग्रह पुरा पडतो. पण विज्ञानतंत्रादी ज्ञानाच्या विशिष्ट गरजा भागवण्यास व त्यांचा विशेष आशय नेमका व्यक्त करण्यास सामान्य शब्दांहून वेगळा व स्वतंत्र असा शब्दसंग्रह तयार करावा लागतो. नव्याने निर्माण केलेली परिभाषा लेखनात वारंवार उपयोग केल्याने कालांतराने विकसित होते, रूढ होते.

पारिभाषिक संज्ञांत catalyst, enzyme, configuration, valency, nucleus, spin, resonance यांसारखे ‘शुद्ध पारिभाषिक शब्द’; affinity, critical, function, peak, trough यांसारखे ‘अर्धपारिभाषिक शब्द’ आणि या शब्दांचा परिभाषेत वापर होत असताना प्रयुक्त होणारे form, glass, particle, step, transfer, transform वगैरे ‘सामान्य शब्द’ सुद्धा अंतर्भूत होतात.

परिभाषानिर्मिती व पर्यायप्रक्रिया :—रसायनशास्त्रातील मूलद्रव्ये व संयुगे यांच्या संज्ञा, आंतरराष्ट्रीय संज्ञा असल्याने त्या इंग्रजी स्वरूपात ठेवून त्यांचे मराठी भाषेत फक्त लिप्यंतरण केलेले आहे. तसे न केल्यास फारच गोंधळ माजेल. वेगवेगळ्या भाषांतील परिभाषांचा रासायनिक समन्वय दुष्कर होईल. भाषा सल्लागार मंडळाने वैज्ञानिक व तांत्रिक परिभाषेच्या निर्मितीसाठी आधारभूत म्हणून जी निदेशक तत्त्वे ठरवून दिली आहेत त्यांना अनुसरूनच वरील निर्णय घेतला आहे. तसेच मूलद्रव्ये व संयुगांची संकेतचिन्हे इंग्रजीत आहेत तशीच ठेवली आहेत. उदा. **silver (Ag)**, *n.* (*argentum*) **सिल्व्हर (Ag), चांदी, रुपे, रजत.** या ठिकाणी मूलद्रव्याची लॅटिनमधील संज्ञा इटॅलिक मुद्राक्षरांत दिली आहे. इंग्रजीतील संज्ञा ठळक मुद्राक्षरांत व संकेतचिन्ह (Ag) कंसात दिले आहे. मराठीतील पर्याय ‘सिल्व्हर’ ठळक मुद्राक्षरांत व संकेतचिन्ह ‘Ag’ कंसात दिले आहे. वर्णन करताना ‘सिल्व्हरला’ चांदी, रुपे किंवा रजत म्हटले तरी संयुगाचे नाव उदा. सिल्व्हर क्लोराइड तसेच राहील. तेव्हा चांदी, रुपे किंवा रजत हे शब्द येणार नाहीत. एखाद्या मूलद्रव्याची संकेतसंज्ञा इंग्रजी संज्ञेवरूनच निघत असेल किंवा लॅटिन रूप वेगळे नसेल तर ती त्याप्रमाणे दिली आहे. उदा. **cobalt (Co)**, *n.* **कोबाल्ट** (**Co**). तसेच महत्त्वाच्या संयुगांच्या संज्ञांचाच फक्त कोशात अंतर्भाव केला आहे. सर्व संयुगांच्या संज्ञा घेणे व्यवहार्य नाही व त्याची गरजही नाही. रसायनांच्या संज्ञा वेगवेगळ्या वर्गांत मोडतात. मार्गदर्शनाकरिता वर्गाचा उल्लेख, आवश्यक तेथे, कंसात पातळ टायपात केलेला आहे. उदा. **pregnanediol,** *n.* (steroid) **प्रिग्नेनडायॉल;** **amodiaquine,** *n.* (drug) **ॲमोडायक्विन.**

पारिभाषिक शब्दसिद्धी वेगवेगळ्या प्रकाराने केली आहे :—

(अ) **नवीन शब्द** :—enzyme—विकर, polymer—बहुवारिक, tautomerism—चलसमघटकता यांसारखे शब्द नवीन असून ते रसायनशास्त्र परिभाषा कोशात अंतर्भूत

आहेत. भौतिकशास्त्र परिभाषा कोशात ते सापडणार नाहीत. condensation—संघनन, concentration—संहतन, annealing—अनुशीतन, hole—वंचिका, lattice—जालक, gradient—प्रवणता, bath—मज्जनी, scanning—क्रमवीक्षण, plane—प्रतल, spectra—पंक्ती, इत्यादी नवे शब्द अंतर्भूत करताना भौतिकशास्त्र परिभाषा कोशातील पर्यायही विचारात घेतले आहेत.

तसेच संज्ञेच्या अर्थाच्या आधारे slit—रेखाछिद्र, titration—अनुमापन, pipette—शोषनळी, burette—मोजनळी, beaker—चंचुपात्र, graduation—अंशांकन, calibration—अंशशोधन, valency—संयुजा, counterpoise—प्रतितोल वगैरे शब्द बनवले आहेत.

(ब) शब्द रूपांतरण :—नाम, धातू, विशेषण वगैरे मूळ शब्दांना प्रत्यय किंवा उपसर्ग लावून शब्दाचे रूप बदलून शब्दसिद्धी केली आहे. उदा. reaction—अभिक्रिया, symmetry—सममिति, flux—अभिवाह, complex—संकुल, structure—संरचना (रचना हा शब्द साध्या भाषेतला, म्हणून पारिभाषिक शब्द वेगळा हवा.), configuration—आविन्यास, conformation—समाविन्यास, deodorisation—निर्गंधीकरण, detergent—निर्मलक, delocalisation—अस्थानिकीकरण वगैरे असंख्य साधित शब्द बनवले आहेत.

क्रियावाचक नामे लांबलचक न बनवता सुटसुटीत करण्याकरता शब्दाच्या शेवटी '(ई) करण' न लावता 'न' किंवा 'ण' लावला आहे. उदा. separation—विलगन, carbonisation—कार्बनन, magnetisation—चुंबकन, dilution—विरलन, polymerisation—बहुवारिकन (विलगीकरण, कार्बनीकरण, चुंबकीकरण, बहुवारिकीकरण असे पर्याय घेतले नाहीत.).

तसेच, एखाद्या घटनेच्या आविष्काराचा अंकात निर्देश करणारा जोडशब्द असेल तर '—निर्देशांक' हे अंत्यपद न लावता, सुटसुटीतपणाकरता '—अंक' हे अंत्यपद लावले आहे. उदा. melting point—द्रवणांक, boiling-point—उत्कलनांक, refractive index—अपवर्तनांक वगैरे.

उपकरण, साधन वा यंत्र यांचा बोध होण्याकरता शब्दाच्या शेवटी '—इत्र' किंवा '—ई' प्रत्यय जोडला आहे. उदा. chromatograph—वर्णलेखी, spectroscope—पंक्तिदर्शी, condenser—संघनित्र, संघननी, centrifuge—अपकेंद्रित्र, Bessemer converter—बेसेमर रूपांतरित्र वगैरे. तसेच '—meter' हे अंत्यपद असेल तर पर्यायात '—मापक' हे अंत्यपद न घेता, मोजणारी ही व्यक्ती नसून ते साधन आहे हे दाखवायला '—मापी' हे अंत्यपद ठेवले आहे. उदा. potentiometer—विभवमापी, refractometer—अपवर्तनांकमापी, polarimeter—ध्रुवणमापी, इत्यादी.

मात्र क्रियाकारी रसायन व व्यक्ती यांत घोटाळा होण्याची शक्यता कमी. शिवाय तसे शब्द रूढ असल्याने रसायनाकरता '—क' हा कर्तावाचक प्रत्यय शेवटी जोडला आहे. उदा. insecticide—कीटकनाशक, germicide—जंतुनाशक, reducing agent—क्षपणक वगैरे.

मधुमेहामध्ये, मूत्रात साखर (ग्लुकोज) आढळते. यावरून मूत्रातील एखाद्या घटकाच्या अस्तित्वाने ज्या विकाराचा आविष्कार होतो त्याला '—मेह' हे अंत्यपद लावले आहे. उदा. ketonuria—कीटोनमेह, hemoglobinuria—हीमोग्लोबिनमेह, इत्यादी. याउलट रक्तातील एखाद्या रसायनाचे प्रमाण ज्यात वाढते अशा विकाराला '—रक्तता' हे अंत्यपद जोडले आहे. उदा. acidosis—आम्लरक्तता, hypercholesterolemia—अतिकोलेस्टेरॉलरक्तता वगैरे.

इंग्रजी संज्ञेत (१) anti– किंवा (२) after– किंवा (३) auto– हे पूर्वपद [prefix] असलेल्या शब्दांच्या पर्यायांत अनुक्रमे (१) प्रति– (anti) (२) पश्च वा अनु– (after) (३) स्वयं– (auto) या पूर्वपदांचा वापर करून शब्द बनवले आहेत. उदा. (१) antipode—प्रतिविन्यासी, antigen—प्रतिजन, antibody—प्रतिद्रव्य (२) after-effect—पश्च परिणाम, after-cooler—अनुशीतक (३) autocatalysis—स्वयं उत्प्रेरण, autodecomposition—स्वयं अपघटन, इत्यादी.

(क) शब्दांची उसनवारी :—आंतरराष्ट्रीय स्वरूपाच्या सर्व संज्ञा म्हणजे मूलद्रव्ये, संयुगे, मापनाची एकके (units) वगैरे जशीच्या तशी इंग्रजीतून लिप्यंतरण करून घेतली आहेत. उदा. सोडिअम, सोडिअम क्लोराइड, मीटर, कॅलरी, विकरांची (enzymes) नावे, आल्फा (α), बीटा (β), गॅमा (γ) वगैरे. तसेच gene—जीन, gel—जेल, sol—सोल, electron—इलेक्ट्रॉन, proton—प्रोटॉन, neutron—न्यूट्रॉन, rayon—रेयॉन, nylon—नायलॉन, ion—आयन, quantum—क्वांटम, rare earths—रेअर अर्थ्स वगैरे संज्ञा इंग्रजीतून उसन्या घेतल्या आहेत.

मराठीला जवळचे व सोपे असे संस्कृतमधील पर्याय व उपसर्ग स्वीकारले आहेत. उदा. array—विन्यास, fatigue—श्रांति, closed—संवृत, chirality—हस्तरूपता, intake—अंतर्ग्रहण, absolute—निर्विकल्प, scintillator—प्रस्फुरक, analysis—विश्लेषण, critical—सीमांत, receiver—ग्राही, donor—दाता वगैरे. मात्र ही निवड करताना संस्कृतमधील शब्दांनी परिभाषेला बोजडपणा किंवा दुर्बोधता येणार नाही याची काळजी घेतली आहे. शक्य तेथवर वैद्युत, स्थैतिक अशी विशेषणवाचक रूपे टाळली आहेत.

(ड) मिश्र शब्द (हायब्रिड वर्ड्स) :—इंग्रजीतून वा अन्य भाषेतून शब्द उचलायचा पण त्याला प्रत्यय किंवा उपसर्ग लावून मराठीचा साज चढवायचा व मिश्र शब्द बनवायचे.

उदा. oxidation—ऑक्सिडन, cupellation—क्युपेलन, genetic disease—जीनी विकार, eigenfunction—आइगेनफल, chirality—कायरलता, electronic—इलेक्ट्रॉनी, voltage—व्होल्टता. मिश्र शब्द बनवण्याच्या या पद्धतीचा कधीकधी अनिवार्यपणे अवलंब करावा लागला.

(ई) **अर्थविस्तारण व अर्थानुकूलन** :— अर्थविस्तारणाच्या प्रक्रियेने काही शब्द बनवले आहेत. उदा. भौतिकशास्त्रांतर्गत ध्वनिशास्त्रात येणाऱ्या resonance या शब्दासाठी असलेला 'संस्पंदन' हा पर्याय अर्थविस्तारणाने रसायनशास्त्रातील resonance साठीही वापरला आहे. condensation यासाठी असलेला 'संघनन' हा पर्याय रासायनिक व भौतिक अशा दोन्ही प्रकारच्या condensation साठी वापरला आहे.

तसेच अस्तित्वात असलेल्या शब्दांचा अर्थ बदलून तो विवक्षित आशयाशी जुळता करून घेऊन अर्थानुकूलनाच्या प्रक्रियेनेही काही शब्द बनवलेले आढळतील. उदा. spin—आभ्राम, torque—आघूर्ण, plasma—आयनायु, solid—स्थायु, fluid—द्रायु, chromaffin—वर्णरागी, lyophilic—द्रवाकर्षी, द्रवस्नेही, lyophobic—द्रवापकर्षी, lymphoid—लसीकाभ, hormone—संप्रेरक, catalyst—उत्प्रेरक, capillary—केशिका, diffusion—विसरण, osmosis—परासरण, dispersion—अपस्करण वगैरे.

अशाप्रकारे शासन आणि उपसमिति–सदस्य यांच्या परिश्रमांतून तयार झालेला हा कोश या विषयाचा अभ्यास करणारे विद्यार्थी, या विषयाचे अध्यापन करणारा प्राध्यापकवर्ग तसेच या विषयावर लेखन करणारे लेखक या साऱ्यांना उपयुक्त ठरेल असा विश्वास वाटतो.

म. अ. नाबर,
अध्यक्ष,
रसायनशास्त्र उपसमिती.

मुंबई,
दिनांक ८ मार्च १९९०

कोशपरिचय

कोशाची रचना पुढीलप्रमाणे आहे :—

इंग्रजी शब्द व शब्दानुक्रम :—इंग्रजी शब्द देताना मुख्यत्वेकरून Chambers's Technical Dictionary व Webster's Third New International Dictionary यांचा, तसेच या विषयाशी संबंधित असलेल्या अन्य कोशांचा वर्णलेखन (spelling), इत्यादींसाठी आधार घेतला आहे.

इंग्रजी शब्दजाती :—प्रत्येक एकेरी संज्ञेपुढे तिची शब्दजाती दर्शवली आहे (जसे :—*n.; adj.; v. t.; v. i.*, इ.). इंग्रजी दोन किंवा अधिक शब्द असलेल्या संज्ञेपुढे शब्दजाती दर्शवलेली नाही.

विषयनिर्देशक संक्षेप :—एखादी इंग्रजी पारिभाषिक संज्ञा विशिष्ट पोटविषयाशी संबंधित असेल तर पर्याय देण्यापूर्वी तो विवक्षित विषय दर्शवणारा संक्षेप इंग्रजी इटॅलिक मुद्राक्षरांत दिला आहे.

पर्याय, अर्थछटा व स्पष्टीकरणे :—इंग्रजी संज्ञेपुढे शब्दजाती, विषयनिर्देशक संक्षेप (असल्यास) दिल्यानंतर तिचे एक किंवा अधिक मराठी पर्याय दिले आहेत. पर्याय देताना वेगवेगळ्या अर्थछटा असल्यास त्यांना क्रमांक दिले आहेत. काही ठिकाणी अर्थ अधिक स्पष्ट व्हावा म्हणून पर्यायापूर्वी कंसात इंग्रजी स्पष्टीकरण दिले आहे किंवा काही ठिकाणी पर्यायानंतर कंसात मराठी स्पष्टीकरणही दिले आहे. पर्यायांचा वापर यथार्थपणे व्हावा यासाठी आवश्यक तेथे कंसात, ‘as in :’ असे देऊन त्या पर्यायांचा उपयोग करून दाखवला आहे.

मराठी शब्दजाती :—इंग्रजी संज्ञेपुढे शब्दजाती दर्शवली असल्याने व त्यानुसार मराठी पर्याय घेतला असल्याने मराठी शब्दजाती वेगळी दर्शवली नाही.

लिंगनिर्देश :—(१) प्रत्येक मराठी एकेरी पर्यायापुढे, तो नाम असल्यास, लिंगनिर्देश केला आहे. (२) इंग्रजी संज्ञा एकेरी असल्यास तिच्या जोडशब्द असलेल्या मराठी पर्यायापुढे लिंगनिर्देश केला आहे.

शब्दकुळे :—शब्दकुळातील शब्दांची आधारभूत कल्पना एकच असते, परंतु त्यातील शब्द सूक्ष्म अर्थछटा व्यक्त करून आपली भिन्नता दर्शवतात. असे शब्द त्यांतल्या महत्त्वाच्या

शब्दाखाली पर्यायानंतर *cf.* असे दर्शवून एकत्रितपणे दिले आहेत. तसेच त्या शब्दकुळातील शब्द, कोशात त्यांच्या वर्णक्रमानुसार योग्य त्या ठिकाणी दिले आहेत व तिथे *cf.* असे म्हणून ज्या इंग्रजी संज्ञेखाली हे कूळ आले आहे त्या इंग्रजी संज्ञेचा निर्देश केला आहे. उदा. पृष्ठ ३० वरील apparatus हे कूळ पहावे. अशा तऱ्हेने शब्दकुळाखाली सर्व शब्द एकत्र आणण्याच्या या पद्धतीचा अभ्यासकांना उपयोग होऊ शकेल.

जोडसंज्ञा :—काही महत्त्वाच्या पारिभाषिक संज्ञांखाली त्या संज्ञांतील इतर महत्त्वाचे प्रकार दर्शवणाऱ्या जोडसंज्ञा एकत्र आणल्या आहेत. उदा. पृष्ठ ७ वरील acid ही संज्ञा पहावी. याही पद्धतीचा अभ्यासकांना उपयोग होऊ शकेल.

समानार्थी शब्द :—काही इंग्रजी शब्द जवळजवळ समानार्थी असल्याने त्यांना मराठी पर्याय देताना हे शब्द समानार्थी आहेत हे दर्शवण्यासाठी एकाच ठिकाणी दिले आहेत. ज्या शब्दासमोर पर्याय दिला आहे त्या शब्दासमोर कंसात *(also)* असे देऊन दुसरा समानार्थी शब्द दर्शवला आहे व कंसातील शब्द त्याच्या वर्णक्रमानुसार ज्या ठिकाणी आला असेल त्या ठिकाणी त्या शब्दासमोर (=) अशी खूण दर्शवून पर्याय ज्या शब्दासमोर दिला आहे तो शब्द दर्शवला आहे. त्याचप्रमाणे इंग्रजी शब्दाच्या वर्णलेखनात (spelling) थोडाफार फरक असलेले इंग्रजी शब्दही वरील पद्धतीनेच दर्शवण्यात आले आहेत.

* * *

भाषा सल्लागार मंडळाने वैज्ञानिक व तांत्रिक परिभाषेच्या निर्मितीसाठी आधारभूत म्हणून ठरवून दिलेली निदेशक तत्त्वे

१. **शब्दसंग्रह व पर्याय.**—हिंदी वैज्ञानिक व तांत्रिक परिभाषेची निर्मिती करताना, केंद्र सरकारने विज्ञान व तंत्र क्षेत्रात यापूर्वी झालेल्या कार्याचा आढावा घेतला होता आणि निरनिराळ्या राज्यांत याबाबत झालेल्या एकूण कार्यात समन्वय साधण्याचे प्रयत्नही केले होते. मराठी परिभाषेची निर्मिती करताना देखील त्याच धोरणाचा अवलंब करून प्रत्येक विद्याशाखेतील शब्दांचे संकलन करणे अगत्याचे आहे. त्यासाठी प्रत्येक विद्याशाखेची केंद्र सरकारने तयार केलेली विज्ञान शब्दावली आधारभूत मानून, पुणे विद्यापीठ, माध्यमिक शिक्षण मंडळ आणि इतर विज्ञान संस्था यांच्या शब्दावल्यांचाही विचार करावा. तसेच माध्यमिक स्तरावरील वैज्ञानिक व तांत्रिक विषयांच्या पाठचपुस्तकांतून पुष्कळशा तांत्रिक शब्दांचे जे पर्याय रूढ झाले आहेत, ते देखील विचारात घ्यावेत.

२. **आंतरराष्ट्रीय संज्ञा.**—'आंतरराष्ट्रीय संज्ञा' या शक्यतोवर त्यांच्या इंग्रजी स्वरूपातच ठेवाव्यात व त्यांचे मराठी भाषेत लिप्यंतरण करावे.

आंतरराष्ट्रीय संज्ञांत साधारणतः पुढील गोष्टींचा समावेश होतो :—

(अ) मूलद्रव्ये आणि संयुगे (महत्त्वपूर्ण पदे, उपपदे वगैरेंसह) यांची नावे. ही नावे लिप्यंतरित करून देताना नावांपुढे त्यांची संकेतचिन्हेसुद्धा द्यावीत. जसे.— हायड्रोजन (H), कार्बन (C).

मात्र, मूलद्रव्ये आणि संयुगे यांसाठी वापरण्यात येणारी संकेतचिन्हे व संक्षेप इंग्रजी लिपीत जसेच्या तसे ठेवावेत. जसे.— तांबे Cu, किरणोत्सारी थोरिअमचा समस्थानिक $_{90}Th^{288}$, निकोटीन $C_{10}H_{14}N_2$.

रासायनिक चिन्हांकित समीकरणे, त्यांची इंग्रजीतील संकेतचिन्हे जशीच्या तशी ठेवून, पुढीलप्रमाणे द्यावीत :—

$$\left.\begin{matrix}\text{सोडिअम}\\\text{बायसल्फेट}\end{matrix}\right\} + \left\{\begin{matrix}\text{सोडिअम}\\\text{क्लोराइड}\end{matrix}\right\} = \left\{\begin{matrix}\text{सोडिअम}\\\text{सल्फेट}\end{matrix}\right\} + \left\{\begin{matrix}\text{हायड्रोक्लोरिक}\\\text{आम्ल}\end{matrix}\right.$$

$$NaHSO_4 + NaCl = Na_2SO_4 + HCl$$

गंधक, रुपे, तांबे, कथील, पारा, जस्त, शिसे, इत्यादी रूढ शब्द वर्णनात तसेच राहावेत; परंतु संयुगांमध्ये मात्र त्यांचा वापर करू नये.

(ब) वजने, मापे आणि परिमाणे. जसे.— कॅलरी, ॲम्पिअर वगैरे.

(क) विशेषनामे व त्या नामांवरून घेतलेल्या संज्ञा मूळ भाषेतील त्यांच्या उच्चारानुरूप लिहाव्यात. जसे.— फॅरनहाइट श्रेणी (फॅरनहाइट), व्होल्टामीटर (व्होल्टा), ॲम्पिअर (ॲम्पिअर).

(ड) वनस्पतिशास्त्र, प्राणिशास्त्र, भूशास्त्र, इत्यादींसारख्या शास्त्रीय विषयांमधील द्विपद नामसंज्ञा (binomial nomenclature).

(इ) रेडिओ, पेट्रोल, रडार, इलेक्ट्रॉन, न्यूट्रॉन, प्रोटॉन यांसारखे नवीन शब्द.

(फ) गणित व इतर शास्त्रांमध्ये वापरण्यात येणारे संख्यांक, संकेतचिन्हे, सूत्रे वगैरे. जसे.— साइन (sin), कोसाइन (cos), टॅन्जंट (tan), लाग (log) वगैरे.

तथापि, वर निर्दिष्ट केलेल्या पारिभाषिक संज्ञांपैकी पुष्कळशा संज्ञांना मराठीत योग्य पर्याय असून ते शाळा, महाविद्यालये, इत्यादींत कित्येक वर्षांपासून रूढ झाले आहेत. जसे.— ऑक्सिजन—प्राणवायू, कॅलरी—ऊष्मांक, sin—ज्या, cos—कोज्या वगैरे. तेव्हा आंतरराष्ट्रीय संज्ञा त्यांच्या इंग्रजी स्वरूपात जशाच्या तशा लिप्यंतरित करून देताना त्याबरोबरच त्या संज्ञांना मराठीत रूढ असलेले पर्याय देखील द्यावेत.

३. जी संकेतचिन्हे असतील ती त्यांच्या आंतरराष्ट्रीय स्वरूपातच राहू द्यावीत. तथापि, संज्ञांचे संक्षेप देवनागरी लिपीतून दर्शवावेत. जसे.— cm म्हणजे 'सेंटिमीटर' या संज्ञेचा संक्षेप 'सें. मी.' असा देवनागरी लिपीत द्यावा.

४. वैज्ञानिक व तांत्रिक पारिभाषिक शब्दांसाठी पर्यायांची निश्चिती करताना, अर्थाची निश्चितता व सुबोधता यांवर अधिक भर द्यावा व मराठी भाषेच्या प्रकृतीशी अविरोधी असे व शक्यतोवर भारतीय भाषांत वापरता येतील असेच पर्याय निवडावेत.

५. विवक्षित वैज्ञानिक शब्दांसाठी जे देशीय पर्याय मराठी भाषेत प्रचलित आहेत ते आणि सर्वसाधारण वापरण्यात येणारे पर्याय तसेच राहू द्यावेत.

६. विदेशी भाषांमधील जे शब्द मराठी भाषेत प्रचलित आहेत ते तसेच ठेवावेत. जसे.— मशीन, इंजिन, मीटर, लिटर वगैरे.

७. हे पर्याय मराठी व्याकरणानुसार प्रातिपदिक रूपांत द्यावेत.

८. **मिश्र शब्दांची निर्मिती.**—वैज्ञानिक परिभाषा तयार करताना 'pasteurisation—पाश्चरीकरण', 'voltage—व्होल्टता' अशांसारखे मिश्र शब्द बनवणे हे भाषेच्या स्वाभाविक प्रवृत्तीस अनुसरून असल्यामुळे गरजेनुसार असे शब्द तयार करावेत.

९. जरूर तेथे समान अर्थी पारिभाषिक शब्दांची कुळे लक्षात घेऊन पारिभाषिक शब्द निश्चित करावेत.

* * *

संक्षेप सूची

abbr.	abbreviation	अ. व.	अनेकवचन
adj.	adjective	इ.	इत्यादी
adv.	adverb	न.	नपुंसकलिंग
Astron.	Astronomy	पु.	पुल्लिंग
Biol.	Biology	सा.	सामान्य लिंग
Bot.	Botany	स्त्री.	स्त्रीलिंग
cf.	compare		
Chem.	Chemistry		
comb. form	combination form		
Elec.	Electricity		
Elec. Eng.	Electrical Engineering		
i. e.	that is		
in comb.	in combination or used in combination		
Math.	Mathematics		
n.	noun		
pfx.	prefix		
Photog.	Photography		
pl.	plural		
Print.	Printing		
sing.	singular		
suff.	suffix		
usu.	usually		
v. i.	verb, intransitive		
v. t.	verb, transitive		
v. t. & i.	verb, transitive and intransitive		
w. r. t.	with reference to		

रसायनशास्त्र परिभाषा कोश

A

A, (symbol for argon) A (अऱ्गॉन)

AAS, (*abbr.* of atomic absorption spectrophotometry) AAS

abate, *v. t. & i.* उपशम करणे, उपशम होणे

abatement, *n.* उपशमन (न.)

abating, *n.* उपशमन (न.)

Abbe refractometer, अॅबी अपवर्तनांकमापी

Abbot-Cox process, अॅबट-कॉक्स प्रक्रिया

abbreviated formula, संक्षिप्त सूत्र

abbreviation, *n.* १ संक्षेप (पु.) २ संक्षेपाक्षर (न.), संक्षिप्तरूप (न.)

Abel test, अॅबेल चाचणी

aberration, *n.* विपथन (न.)
cf. deflection, विक्षेपण
deviation, विचलन
divergence, अपसरण
variation, १ चलन २ विचरण

abietic acid, अॅबिटिक आम्ल

abiotoxin, *n.* अजीव विष (न.)

abitol, *n.* अॅबिटॉल (न.)

ablation, *n.* अपक्षय (पु.), झीज (स्त्री.)

ablative, *adj.* अपक्षयकारी, झिजणारे

abnormal hemoglobin, अपसामान्य हीमोग्लोबिन

ABO blood group system, एबीओ रक्तगट पद्धति

abradant, *n.* अपघर्षक (न.)

Abraham consistometer, अब्राह्म सांद्रतामापी

abraser, *n.* अपघर्षित्र (न.)

abrasion, *n.* अपघर्षण (न.)

abrasion electrode, अपवर्षण इलेक्ट्रोड

abrasion index, अपघर्षणांक (पु.)

abrasion plane, अपघर्षण प्रतल

abrasion platform, अपघर्षण मंच

abrasion resistance, अपघर्षण रोध

abrasion resistant, अपघर्षण रोधी

abrasion test, अपघर्षण चाचणी

abrasive, *n.* (a substance used for the removal of matter by scratching and grinding) अपघर्षी (पु.), अपघर्षक (न.)

abrasive forming, अपघर्षी रूपण

abrasiveness, *n.* अपघर्षकता (स्त्री.)

abrasive resistance, अपघर्षी रोध

abrasive sand, अपघर्षी वाळू

abridgement, *n.* संक्षेप (पु.), संक्षेप करणे (न.)

absolute, *adj.* १ (free from mixture; simple; pure; free from imperfection) केवल २ (determined in itself, not relational) निरपेक्ष ३ परम ४ पूर्ण ५ अचर ६ निर्विकल्प

absolute acceleration, निरपेक्ष त्वरण

absolute accuracy. निरपेक्ष अचूकता

absolute activity, निरपेक्ष सक्रियता

absolute age, १ केवल कालनिर्धारण २ निरपेक्ष कालनिर्धारण

absolute alcohol, केवल अल्कोहोल

absolute asymmetric synthesis, निर्विकल्प असममित संश्लेषण

absolute configuration, निरपेक्ष संरूपण

absolute dryness, निरपेक्ष शुष्कता

absolute error, निरपेक्ष त्रुटि

absolute humidity, निरपेक्ष आर्द्रता, केवल आर्द्रता

absolute potential, निरपेक्ष विभव

absolute pressure, निरपेक्ष दाब

absolute reaction rate, निरपेक्ष अभिक्रिया गति

absolute scale, निरपेक्ष मापनश्रेणी

absolute specificity, परम विशिष्टता

absolute temperature, निरपेक्ष तापमान

absolute uncertainty, निरपेक्ष अनिश्चितता

absolute zero, (of temperature) निरपेक्ष शून्य

absorb, *v. t.* १ अवशोषण करणे २ शोषणे, शोषून घेणे

absorbability, *n.* १ अवशोषणीयता (स्त्री.) २ शोषणीयता (स्त्री.)

absorbable, *adj.* १ अवशोषणीय २ शोषणीय

absorbance, *n.* १ अवशोषकता (स्त्री.) २ शोषकता (स्त्री.) ३ (as, index) अवशोषणांक (पु.)

absorbate, *n.* अवशोषित (न.)

absorbed, *adj.* १ अवशोषित २ शोषित, शोषून घेतलेला

absorbed dose, अवशोषित मात्रा

absorbed dose rate, अवशोषित मात्रा प्रमाण

absorbed energy, अवशोषित ऊर्जा

absorbency, *n.* १ अवशोषकता (स्त्री.) २ शोषकता (स्त्री.)

absorbency index, अवशोषकता निर्देशांक

absorbent, *n.* १ अवशोषक (पु.) २ शोषक (पु.) *adj.* १ अवशोषी, अवशोषणशील २ शोषणशील

absorbent cotton, अवशोषी कापूस

absorber, *n.* १ अवशोषक (पु.) २ शोषक (पु.)

absorbing barrier, अवशोषी अवरोध

absorbing capacity, अवशोषण क्षमता

absorbing column, (*also* absorption column) अवशोषण स्तंभ

absorbing Markov chain, अवशोषी मार्कोव्ह शृंखला

absorbing medium, अवशोषी माध्यम

absorbing power, अवशोषण सामर्थ्य

absorbing set, अवशोषण संच

absorbing topology, अवशोषी संस्थिति

absorbing wedge, अवशोषी कील, अवशोषी पाचर

absorptiometer, *n.* अवशोषणमापी (पु.)

absorptiometry, *n.* अवशोषणमिति (स्त्री.)

absorption, *n.* अवशोषण (न.) *cf.* sorption

absorption allowance, अवशोषणाची ग्राह्य मर्यादा

absorption anomaly, अवशोषण असंगति

absorption apparatus, अवशोषण उपकरण

absorption band, अवशोषण पट्ट

absorption broadening, अवशोषण रुंदीकरण

absorption cell, अवशोषण घट

absorption centre, अवशोषण केंद्र

absorption circuit, अवशोषण परिपथ

absorption coefficient, (*also* coefficient of absorption) अवशोषण गुणांक

absorption column = absorbing column

absorption constant, अवशोषण स्थिरांक

absorption control, अवशोषण नियंत्रण

absorption cross-section, अवशोषण परिक्षेत्र

absorption current, अवशोषण धारा

absorption edge, अवशोषण सीमा

absorption filter, अवशोषण निस्यंदक

absorption flame photometry, अवशोषण ज्योत अनुदीप्तिमिति

absorption indicator, अवशोषण दर्शक

absorption line, अवशोषण रेषा

absorption spectrometry, अवशोषण पंक्तिमिति

absorption spectroscopy, अवशोषण पंक्तिदर्शन

absorption spectrum, अवशोषण पंक्ति (अवशोषण वर्णपंक्ति)

absorptivity, *n.* अवशोषकता (स्त्री.)

abstergent = detergent

abstraction, *n.* प्रत्याहरण (न.)

abundance of elements, मूलद्रव्यांची विपुलता

accelerate, *v. t. & i.* त्वरण करणे, त्वरण होणे

acceleration, *n.* त्वरण (न.)

accelerator, *n.* १ त्वरक (पु.) २ (as, a device) त्वरणित्र (न.)

accelerator globulin, त्वरक ग्लोब्युलिन

Accent, *n.* (*also* called **aginomoto** *or* **monosodium glutamate**) ॲक्सेंट (पु.)

acceptable daily intake, (*abbr.* **ADI**) दैनिक स्वीकार्य अंतर्ग्रहणमात्रा

acceptance angle, स्वीकृति कोन

acceptance slit, स्वीकृति रेखाछिद्र

acceptor, *n.* (a substance or particle capable of combining with another specified substance or particle) ग्राही (पु.)

acceptor site, ग्राही स्थान

accessory, *n.* उपसाधन (न.) *cf.* apparatus *adj.* उपसाधक

accessory pigment, उपसाधक वर्णक

accidental error, आकस्मिक त्रुटि

AcCoA, (*abbr.* of **acetyl coenzyme A**) **AcCoA**

accumulate, *v. t. & i.* संचय करणे, संचय होणे

accumulated, *adj.* संचित

accumulating, *adj.* संचयी

accumulation, *n.* संचय (पु.)

accumulator, *n.* संचयी (पु.), संचायक (पु.)

accuracy, *n.* अचूकता (स्त्री.), अचूकपणा (पु.)

accurate, *adj.* अचूक *cf.* precise

accurately, *adv.* अचूकपणे

acellular, *adj.* अपेशीय

acenaphthene, *n.* ॲसिनॅफ्थीन (न.)

acenaphthenequinine, *n.* ॲसिनॅफ्थीनक्विनाइन (न.)

acetal, *n.* ॲसिटल (न.)

acetanilide, *n.* ॲसिटॅनिलाइड (न.)

acetate, *n.* ॲसिटेट (न.)

acetate dope, ॲसिटेट प्रलेप

acetate fibre, ॲसिटेट तंतु

acetate film, ॲसिटेट फिल्म

acetate green, ॲसिटेट हरित

acetate ink, ॲसिटेट शाई

acetate ion, ॲसिटेट आयन

acetate rayon, ॲसिटेट रेयॉन

acetate rayon dyes, ॲसिटेट रेयॉन रंजक (पु. अ. व.)

acetate silk, ॲसिटेट रेशीम

acetate thiokinase, ॲसिटेट थायोकायनेज

acetic, *adj.* ॲसिटिक

acetic acid, (*also* called **ethanoic acid**) ॲसिटिक आम्ल

acetic anhydride, ॲसिटिक अनहायड्राइड

acetification, *n.* (*also* **acetic fermentation**) ॲसिटिक किण्वन (न.)

acetoacetanilide, *n.* ॲसिटोॲसिटॅनिलाइड (न.)

acetoacetic acid, ॲसिटोॲसिटिक आम्ल

acetoacetic ester, ॲसिटोॲसिटिक एस्टर

acetobacter, *n.* ॲसिटोबॅक्टर (न.)

acetobacter aceti, ॲसिटोबॅक्टर ॲसेटी

acetobacter suboxydans, ॲसिटोबॅक्टर सबऑक्सिडन्स

acetoin, *n.* ॲसिटॉइन (न.)

acetolysis, *n.* ॲसिटोअपघटन (न.)

acetonate, *n.* ॲसिटोनेट (न.)

acetone, *n.* ॲसिटोन (न.)

acetone-benzol process, ॲसिटोन-बेन्झॉल प्रक्रिया

acetone body, ॲसिटोन निकाय

acetone- butanol fermentation, ॲसिटोन-ब्युटेनॉल किण्वन

acetone-extractable, *adj.* ॲसिटोन-निष्कर्षणीय (ॲसिटोनने अर्क काढता येण्याजोगा)

acetonemia, *n.* ॲसिटोनरक्तता (स्त्री.)

acetone number test, ॲसिटोन अंक चाचणी

acetonic acid, ॲसिटोनिक आम्ल

acetonitrile, *n.* ॲसिटोनायट्राइल (न.)

acetonitrolic acid, ॲसिटोनायट्रोलिक आम्ल

acetonuria, *n.* ॲसिटोनमेह (पु.)

acetonyl acetone, ॲसिटोनिल ॲसिटोन

acetophenetidin, *n.* (*also* **acetophenetide**) ॲसिटोफेनिटिडिन (न.)

acetophenitide, *n.* ॲसिटोफेनिटाइड (न.)

acetophenone, *n.* ॲसिटोफिनोन (न.)

acetothienone, *n.* ॲसिटोथायनोन (न.)

acetoxylation, *n.* ॲसिटॉक्सीलन (न.)

acetyl, *n.* ॲसिटिल (न.)

acetyl A carboxylase, ॲसिटिल ए कार्बोक्सिलेज

acetylacetonate, *n.* ॲसिटिलॲसिटोनेट (न.)

acetylate, *v. t.* ॲसिटिलीकरण करणे, ॲसिटिलन करणे

acetylating agent, ॲसिटिलनकारक (पु.)

acetylation, *n.* ॲसिटिलीकरण (न.), ॲसिटिलन (न.)

acetylation reaction, ॲसिटिलीकरण अभिक्रिया, ॲसिटिलन अभिक्रिया

acetylator, *n.* ॲसिटिलन पात्र (न.), ॲसिटिलीकरण पात्र (न.)

acetyl cellulose, ॲसिटिल सेल्युलोज

acetyl chloride, ॲसिटिल क्लोराइड

acetylcholinesterase, *n.* ॲसिटिलकोलिनएस्टरेज (पु.)

acetyl coenzyme A, (*abbr.* **AcCoA**) ॲसिटिल कोएन्झाइम ए

acetyl derivative, ॲसिटिल साधित पदार्थ

acetylene, *n.* ॲसिटिलीन (न.)

acetylene air blowpipe, ॲसिटिलीन हवा फुंकनळी

acetylene-allene-rearrangement, *n.* ॲसिटिलीनॲलीन पुनर्रचना (स्त्री.)

acetylene dicarboxylic acid, ॲसिटिलीन डायकार्बोक्सिलिक आम्ल

acetylene flame, ॲसिटिलीन ज्योत

acetylenic, *adj.* ॲसिटिलेनी

acetylenic bond, (*also* **acetylenic linkage**) ॲसिटिलेनी बंध

acetylide, *n.* ॲसिटिलाइड (न.)

acetylium ion, ॲसिटिलिअम आयन

acetyl number, (*also* **acetyl value**) ॲसिटिल मूल्यांक

acetyl peroxide, ॲसिटिल पेरॉक्साइड

acetylsalicylic acid, ॲसिटिलसॅलिसिलिक आम्ल

acetyltransferase, *n.* (*also* called **transacetylase**) ॲसिटिलट्रान्सफरेज (पु.)

acetyl value = **acetyl number**

Acheson-graphite, *n.* ॲचेसन ग्रॅफाइट (न.)

Acheson process, ॲचेसन प्रक्रिया

achlorhydria, *n.* जठर-आम्लहीनता (स्त्री.)

achondrite, *n.* ॲकॉन्ड्राइट (न.)

achromatic lens, अवर्णी भिंग

achromatic mounting, अवर्णी आरोपण

achromic point, अवर्णी स्थिति

achromobacter, *n.* ॲक्रोमोबॅक्टर (न.)

achromotrichia, *n.* केस पांढरे होणे (न.), केश शुभ्रण (न.), केश अवर्णकता (स्त्री.)

acid, *n.* आम्ल (न.), ॲसिड (न.)

  Bronsted acid, ब्रॉन्स्टेड आम्ल

  hard acid, कठीण आम्ल

  Lewis acid, लेविस आम्ल

  mineral acid, खनिज आम्ल

  soft acid, मृदु आम्ल

  strong acid, प्रबल आम्ल

  weak acid, सौम्य आम्ल

acid-alkali titration, आम्ल-अल्क अनुमापन

acid amide, ॲसिड ॲमाइड

acid anhydride, ॲसिड अनहायड्राइड

acid azide, ॲसिड ॲझाइड

acid azo dyes, ॲसिड ॲझो रंजक (पु. अ. व.)

acid-base balance, आम्ल-आम्लारि समतोल

acid-base catalysis, आम्ल-आम्लारि उत्प्रेरण

acid-base concepts, आम्ल-आम्लारि संकल्पना (स्त्री. अ. व.)

acid-base equilibrium, आम्ल-आम्लारि समतोल

acid-base function, आम्ल-आम्लारि कार्य

acid-base indicator, आम्ल-आम्लारि दर्शक

acid-base titration, आम्ल-आम्लारि अनुमापन

acid bath, आम्ल मज्जनी

acid-binding group, आम्ल-बंधनकारी गट

acid blue-black, ॲसिड ब्लू-ब्लॅक

acid carbonate, ॲसिड कार्बोनेट

acid catalysed decarboxylation, आम्ल उत्प्रेरित विकार्बोक्सिलन

acid catalysis, आम्ल उत्प्रेरण

acid catalyst, आम्ल उत्प्रेरक

acid chloride, ॲसिड क्लोराइड

acid chrome dye, ॲसिड क्रोम रंजक, ॲसिड क्रोम रंगद्रव्य

acid clay, १ आम्ल मृत्तिका २ अधिसिलिक माती

acid content, आम्लांश (पु.)

acid-core solder, आम्ल-गाभी झाळण, आम्ल-गाभी डाख

acid cyanine, ॲसिड सायनीन

acid degree, आम्ल प्रमाण, आम्ल मात्रा

acid developer, आम्ल विकासक

acid dip, आम्ल मज्जन

acid dye, आम्ल रंजक, आम्ल रंगद्रव्य

acid earth, १ आम्ल मृदा २ अधिसिलिक माती

acid electric process, आम्ल विद्युत प्रक्रिया

acid embossing, आम्ल उमटरेखन

acid ester, आम्ल एस्टर

acid etching, आम्ल कोरण

acid-fast, *adj.* आम्ल स्थायी

acid-fast bacteria, आम्ल-स्थायी जीवाणू (पु. अ. व.)

acid fastness, आम्ल पक्केपणा, आम्ल स्थायित्व

acid fixing bath, आम्ल स्थिरण मज्जनी

acid fixing solution, आम्ल स्थिरण द्रावण

acid flux, १आम्ल विशोधी २ आम्ल अभिवाह

acid group, आम्ल गट

acid halide, ॲसिड हॅलाइड

acidic, *adj.* आम्लधर्मी

acidic compound, आम्लधर्मी संयुग

acidic lining = acid lining

acidic oxide, आम्लधर्मी ऑक्साइड

acidic properties, आम्ल गुणधर्म (पु. अ. व.), आम्लधर्मी गुण (पु. अ. व.)

acidic salt, आम्लधर्मी क्षार

acidic solvent, आम्लधर्मी द्रावक

acidification, *n.* आम्लन (न.)

acidify, *v. t.* आम्लन करणे

acidimeter = acidometer

acidimetry, *n.* आम्लमिति (स्त्री.)

acidity, *n.* १ आम्लता (स्त्री.) २ (as, of a base) आम्लांक (पु.), प्रोटॉनग्रहणांक (पु.)

acidity function, आम्लता फल

acid lining, (*also* **acidic lining**) आम्ल अस्तर
acid mordant dye, बंधक अवलंबी आम्लरंजक
acid number, (*also* **acid value**) (as, of an oil, etc.) आम्लांक (पु.)
acidolysis, *n.* आम्ल अपघटन (न.)
acidometer, *n.* (*also* **acidimeter**) आम्लमापी (पु.)
acidophil, *n.* आम्लरागी पेशी (स्त्री.)
acidosis, *n.* आम्लरक्तता (स्त्री.)
acid oxalate, ॲसिड ऑक्झलेट
acid oxide, आम्लधर्मी ऑक्साइड
acid pH, आम्ल pH, ॲसिड pH
acidphosphatase, *n.* ॲसिडफॉस्फेटेज (न.)
acid phosphate, ॲसिड फॉस्फेट
acid radical, आम्लधर्मी मूलक
acid-resistant lining, आम्लरोधी अस्तर
acid salt, आम्ल क्षार
acid strength, आम्ल सामर्थ्य, आम्ल शक्ति
acid sulphate, ॲसिड सल्फेट
acid tank, आम्ल टाकी
acid tartrate, ॲसिड टार्ट्रेट
acidulate, *v. t.* आम्लीकरण करणे
acidulated, *adj.* आम्लीकृत
acidulation, *n.* आम्लीकरण (न.)
aciduria, *n.* आम्लमेह (पु.)
acid value = **acid number**
aciform, *n.* ॲसिरूप (न.)
aciform of nitroalkanes, नायट्रोअल्केनचे ॲसिरूप
aci-nitro tautomerism, ॲसि-नायट्रो चलसमघटकता
Acker process, ॲकर प्रक्रिया
acoustic scattering, ध्वनि विकिरण
ACP, (*abbr.* of acyl-carrier protein) ACP
acquire, *v. t.* उपार्जन करणे
acquired, *adj.* उपार्जित
acquired hemolytic anemia, उप लोहितपेशी विघटनी पांडुरोग
acquired immunity, उपार्जित प्र
acquired property, उपार्जित गुण
Acree's reaction, ॲक्री अभिक्रिया
acrid, *adj.* झोंबणारा
acridan, *n.* ॲक्रिडन (न.)
acridine, *n.* ॲक्रिडीन (न.)
acridine dyes, ॲक्रिडीन रंजक (पु
acridine orange, ॲक्रिडीन ऑरेंज
acridone, *n.* ॲक्रिडोन (न.)
acriflavine, *n.* ॲक्रिफ्लेवीन (न.)
acrolein, *n.* (*also* called **acryla** ॲक्रोलीन (न.)
acrolein test, ॲक्रोलीन चाचणी
acromegaly, *n.* अतिशीर्षशाखता
acrylaldehyde, *n.* (*also* called ॲक्रिल-अल्डिहाइड (न.)
acrylate, *n.* ॲक्रिलेट (न.)
acrylic, *adj.* ॲक्रिलिक
acrylic acid, ॲक्रिलिक आम्ल
acrylic resin, ॲक्रिलिक राळ, ॲक्रि
acrylic series, ॲक्रिलिक श्रेणी
acrylo, *adj.* ॲक्रिलो
acrylonitrile, *n.* ॲक्रिलोनायट्राइल
act, *v. t. & i.* क्रिया करणे, क्रिया हो
actin, *n.* ॲक्टिन (न.)
actin filament, (*also* **thin filament** ॲक्टिनयुक्त स्नायुतंतु
actinic, *adj.* (having photochemical or effects) १ (किरण) क्रियाशील २
actinic acid, ॲक्टिनिक आम्ल
actinic ray, क्रियाशील किरण
actinide, *n.* ॲक्टिनाइड (न.)
actinide element, ॲक्टिनाइड मूलद्र
actinide series, ॲक्टिनाइड श्रेणी
actinism, *n.* (किरण) क्रियाशीलता

actinium (Ac), *n.* ॲक्टिनिअम (Ac) (न.)
actinium series, ॲक्टिनिअम श्रेणी
actinology, *n.* किरणरासायनिकी (स्त्री.)
actinometer, *n.* किरणक्रियामापी (पु.), ॲक्टिनोमीटर (पु.)
actinomyces, *n.* ॲक्टिनोमायसिस (न.)
actinomycin, *n.* (antibiotic) ॲक्टिनोमायसिन (न.)
actinomycin D, ॲक्टिनोमायसिन डी
actinon, *n.* ॲक्टिनॉन (न.)
actinouranium, *n.* ॲक्टिनो-युरेनिअम (न.)
action, *n.* क्रिया (स्त्री.)
  chemical action, रासायनिक क्रिया
  photochemical action, प्रकाशरासायनिक क्रिया
  radiochemical action, रेडिओरासायनिक क्रिया
action spectrum, प्रारण प्रतिसाद पंक्ति, प्रारण प्रतिसाद स्पेक्ट्रम
activate, *v. t. & i.* सक्रियित करणे, सक्रियित होणे
activated, *adj.* सक्रियित
activated carbon, सक्रियित कार्बन
activated charcoal, सक्रियित लोणारी कोळसा
activated molecule, सक्रियित रेणु
activated state, सक्रियित अवस्था
activating enzyme, सक्रियकारी एन्झाइम
activation, *n.* सक्रियण (न.)
activation analysis, सक्रियण विश्लेषण
activation coefficient, सक्रियण गुणांक
activation energy = energy of activation
activation potential, सक्रियण विभव
activation stage, सक्रियण स्थिति
activator, *n.* सक्रियक (पु.)
activator constant, सक्रियक स्थिरांक
active, *adj.* सक्रिय, क्रियाशील
active form, क्रियाशील रूप
active hydrogen, सक्रिय हायड्रोजन
active hydrogen compound, क्रियाशील हायड्रोजन संयुग
active mass, सक्रिय वस्तुमान
active methylene compounds, क्रियाशील मेथिलीन संयुगे (न. अ. व.)
active methylene group, क्रियाशील मेथिलीन गट, क्रियाशील मेथिलीन समूह
active principle, क्रियाशील तत्त्व
active site, क्रियाशील स्थान
activisation, *n.* सक्रियण (न.), सक्रिय करणे (न.)
activising, *adj.* सक्रियकारी
activity, *n.* १ सक्रियता (स्त्री.), क्रियाशीलता (स्त्री.) २ क्रिया (स्त्री.) ३ कार्य (न.) ४ क्रियाशक्ति (स्त्री.)
activity coefficient, सक्रियता गुणांक, क्रियाशीलता गुणांक
activity concept, सक्रियता संकल्पना
actomyosin, *n.* ॲक्टोमायोसिन (न.)
actual count, प्रत्यक्ष मोजणी, प्रत्यक्ष गणना
acute hemolytic anemia, (*also* favism) तीव्र लोहितपेशी विघटनी पांडुरोग
acute test, १ (औषधाची) एकमात्री चाचणी २ अल्पकालिक चाचणी
acute toxicity, १ तीव्र अपायकारकता २ तीव्र विषाक्तता
acyclic, *adj.* अवलयी *cf.* carbocyclic
acyclic compound, अवलयी संयुग
acyclic intermediates, अवलयी माध्यमिके (न. अ. व.)
acyl, *n.* ॲसिल (न.)
acylation, *n.* ॲसिलीकरण (न.), ॲसिलन (न.)
acyl-carrier protein, (*abbr.* ACP) ॲसिल-वाहक प्रोटीन
acyl enzyme, ॲसिल विकर
acyl group, ॲसिल गट

acylium ion, ॲसिलिअम आयन
acyloin, *n.* ॲसिलॉइन (न.)
acyloin condensation, ॲसिलॉइन संघनन
acyl oxygen fission, ॲसिल ऑक्सिजन विखंडन
Adair equation, ॲडेअरचे समीकरण
adamantane, *n.* ॲडामन्टेन (न.)
adamantine, *adj.* हीरकसम, वज्रसम
Adamkiewicz reaction, ॲडॅम्किविझ अभिक्रिया
adamsite, *n.* ॲडम्साइट (न.)
Adam's method, ॲडमची पद्धती
Adam's platinum-oxide catalyst, ॲडमचे प्लॅटिनम-ऑक्साइड उत्प्रेरक
adapter, *n.* अनुकूलक (पु.)
adapter hypothesis, अनुकूलक परिकल्पना
adapter plate, अनुकूलक पट्टिका
adapter RNA, अनुकूलक RNA
adaptive enzyme, अनुकूलक विकर
adatom, *n.* (an adsorbed atom) अधिशोषित अणु (पु.)
addendum, *n.* (*also* addition agent) समावेशी कारक (पु.)
addiction, *n.* १ अधीनता (स्त्री.) २ व्यसन (न.)
addiction-producing drug, व्यसनकारी औषधिद्रव्य
Addison's disease, ॲडिसन विकार
addition agent = addendum
addition compound, समावेशित संयुग
addition polymer, समावेशित बहुवारिक
addition polymerisation, समावेशी बहुवारिकन
addition reaction, समावेशी अभिक्रिया
additive, *adj.* समावेशी
additive compound, समावेशी संयुग
additive process, समावेशी प्रक्रिया
additive property, समावेशी गुणधर्म
additive reaction, समावेशी अभिक्रिया
adduct, *n.* समावेशित (न.)
adenine, *n.* ॲडेनाइन (न.)
adenoma, *n.* ग्रंथिअर्बुद (पु.)
adenosine, *n.* ॲडेनोसिन (न.)
adenosine-3′,5′-cyclic monophosphate, (*also* cyclic AMP) ॲडेनोसिन–३′, ५′–चक्रीय मोनोफॉस्फेट
adenosine diphosphate, (*abbr.* ADP) ॲडेनोसिन डायफॉस्फेट
adenosine monophosphate, (*abbr.* AMP) ॲडेनोसिन मोनोफॉस्फेट
adenosine-5′-monophosphate, (*abbr.* AMP) ॲडेनोसिन-५′-मोनोफॉस्फेट
adenosine-5′-phosphosulfate, (*abbr.* APS) ॲडेनोसिन-५′-फॉस्फोसल्फेट
adenosine triphosphatase, (*abbr.* ATPase) ॲडेनोसिन ट्रायफॉस्फेटेज
adenosine triphosphate, (*abbr.* ATP) ॲडेनोसिन ट्रायफॉस्फेट
adenosine-5′-triphosphate, (*abbr.* ATP) ॲडेनोसिन-५′-ट्रायफॉस्फेट
adenovirus, *n.* ॲडेनोव्हायरस (पु.), ॲडेनोविषाणु (पु.)
adenyl, *n.* ॲडेनिल (न.)
adenyl cyclase, ॲडेनिल सायक्लेज
adenylic acid, ॲडेनिलिक आम्ल
adenyl-oxy-luciferin, *n.* ॲडेनिल-ऑक्सि-ल्युसिफेरिन (न.)
adhere, *v. i.* चिकटून राहणे, चिकटणे, आसंजित होणे
adherence, *n.* आसंजन (न.), अनुषक्ति (स्त्री.), चिकटून राहणे (न.)
adherent, *adj.* आसंजी, आसंजक
adhesion, *n.* आसंजन (न.), आसंग (पु.)
adhesional energy, आसंजी ऊर्जा
adhesion tension, आसंजनात्मक ताण
adhesive, *adj.* आसंजी, आसंजनशील, चिकट *n.* आसंजक (पु.)

adhesive apparatus, आसंजनशील उपकरण

adhesive property, आसंजी गुणधर्म

ADI, (*abbr.* of acceptable daily intake) ADI

adiabatic, *adj.* समोष्ण

adiabatic expansion, समोष्ण प्रसरण

adiabatic process, समोष्ण प्रक्रिया

adipaldehyde, *n.* ॲडिपाल्डेहाइड (न.)

adipamide, *n.* ॲडिपॅमाइड (न.)

adipate, *n.* ॲडिपेट (न.)

adipic, *adj.* ॲडिपिक

adipic acid, ॲडिपिक आम्ल

adiponitrile, *n.* ॲडिपोनायट्राइल (न.)

adipose tissue, मेदयुक्त ऊति

adiposity, *n.* (*also* obesity) अतिस्थूलता (स्त्री.), मेदवृद्धि (स्त्री.)

adjacent, *adj.* सन्निध, लगतचा

adjective dye, (*also* mordant dye) बंधक अवलंबी रंजक

adjoining, *adj.* संलग्न

adjunct, *n.* उपांग (न.)
adj. उपांगभूत

adjuvant, *adj.* सहयोगी

Adkins-Peterson process, ॲडकिन्स-पीटर्सन प्रक्रिया

admittance, *n.* संवहन (न.) *cf.* conduction

admix, *v. t.* अधिमिश्रण करणे, अधिमिश्रित करणे

admixture, *n.* अधिमिश्रण (न.)

adoptive immunity, स्वीकृत प्रतिक्षमता

ADP, (*abbr.* of adenosine diphosphate) ADP

adrenal cortex, अधिवृक्क बाह्यांग, ॲड्रेनल कॉर्टेक्स

adrenal cortical hormone, अधिवृक्क बाह्यांग संप्रेरक

adrenalectomy, *n.* अधिवृक्क उच्छेदन (न.)

adrenal gland, अधिवृक्क ग्रंथि

adrenaline, *n.* ॲड्रिनलिन (न.)

adrenaline tolerance test, ॲड्रिनलिन सहनक्षमता चाचणी

adrenal medulla, अधिवृक्क मध्यांग

adrenergic agents, ॲड्रेनर्जिके (न.अ.व.)

adrenergic blocking agent, ॲड्रिनलिनरोधी कारक

adrenocortical steroid, अधिवृक्क बाह्यांग स्टेरॉइड

adrenocorticotrophin, *n.* (*also* adrenocorticotropic hormone) ॲड्रिनोकॉर्टिकोट्रॉफीन (न.), अधिवृक्क बाह्यांगपोषी हार्मोन (पु.), अधिवृक्क बाह्यांगपोषी संप्रेरक (पु.)

adrenosterone, *n.* ॲड्रेनोस्टेरॉन (न.)

adsorb, *v. t.* अधिशोषण करणे

adsorbate, *adj.* अधिशोषित
n. अधिशोषित द्रव्य (न.)

adsorbed water, अधिशोषित पाणी

adsorbent, *n.* अधिशोषक (पु.), अधिशोषी (पु.)
adj. अधिशोषक–, अधिशोषी

adsorber, *n.* अधिशोषक (पु.)

adsorption, *n.* अधिशोषण (न.) *cf.* sorption

adsorption apparatus, अधिशोषण उपकरण

adsorption chromatographic separation, अधिशोषण वर्णलेखी पृथक्करण

adsorption chromatography, अधिशोषण वर्णलेखन

adsorption coefficient, अधिशोषण गुणांक

adsorption complex, अधिशोषण जटिल

adsorption indicator, अधिशोषण दर्शक

adsorption isotherm, अधिशोषण समतापरेषा

adsorption phase, अधिशोषण प्रावस्था

adsorption theory, अधिशोषण सिद्धांत

adsorptive, *adj.* अधिशोषी

adularescence, *n.* ॲडुलरी छटा (स्त्री.)

adulterate, *v. t.* १ अपमिश्रण करणे, भेसळ करणे २ दूषित करणे

adulterated, *adj.* १ अपमिश्रित, भेसळ केलेला २ दूषित

adulteration, *n.* अपमिश्रण (न.), भेसळ (स्त्री.)

advantage factor, लाभ गुणक

aeolotropic = anisotropic

aeolotropy = anisotropy

aerated, *adj.* वायुमिश्रित

aerated water, वायुमिश्रित जल

aeration, *n.* १ वातन (न.) २ वायुमिश्रण (न.)

aerator, *n.* वायुमिश्रित्र (न.), वायुमिश्रक (पु.)

aerial camera, हवाई कॅमेरा

aerify, *v. t.* १ वातन करणे २ वायुमिश्रण करणे ३ वातित करणे

aerobe, *n.* ऑक्सिजीव (पु.), वायुजीव (पु.)

aerobic glycolysis, ऑक्सीय शर्करालयन, वातापेक्षी शर्करालयन

aerobic respiration, ऑक्सिश्वसन (न.)

Aero case process, एरो पृष्ठदृढन प्रक्रिया

aerogel, *n.* एरोजेल (न.)

aerogen, *n.* वातजन (न.)

aerometer, *n.* वातमापी (पु.)

aerometric, *adj.* वातमितीय

aetio-, (*also* etio-) (in comb.) इशिओ-

aetio-bilianic acid, इशिओ-बिलिॲनिक आम्ल

affinity, *n.* आसक्ति (स्त्री.)

affinity chromatography, आसक्ति आधारित वर्णलेखन

affinity constant, आसक्ति स्थिरांक

affinity curve, आसक्ति आलेख

affinity elution, आसक्ति आधारित निक्षालन

affinity labeling, १ आसक्ति आधारित विलक्षीकरण २ आसक्ति आधारित चिन्हीकरण

affinity of dyes for fibre, तंतूची रंजकासक्ती

affinity ratio, आसक्ति गुणोत्तर

afibrinogenemia, *n.* अफायब्रिनोजेनरक्तता (स्त्री.)

aflatoxin, *n.* ॲफ्लाटॉक्सिन (न.)

after-baking, *n.* अनुभर्जन (न.), पश्चबेकिंग (न.)

afterbleaching, *n.* अनुविरंजन (न.), पश्चविरंजन (न.)

afterblow, *n.* अनुधमन (न.), पश्चधमन (न.)

afterchrome dyeing, पश्चक्रोम रंगाई

afterchrome dyeing process, पश्चक्रोम रंजन प्रक्रिया

afterchroming, *n.* पश्चक्रोमन (न.), अनुक्रोमन (न.)

after-contraction, *n.* पश्च संकोचन (न.)

after-cooler, *n.* अनुशीतक (पु.)

after-coppering, *n.* पश्चताम्रन (न.)

after-damp, *n.* खनिविस्फोटज वायु (पु.)

after-deposit, *n.* अनुनिक्षेप (पु.)

after-drainage, *n.* पश्चनिःसार (पु.)

after-effect, *n.* पश्च परिणाम (पु.), पश्चात परिणाम (पु.)

after-exposure, *n.* पश्च प्रभावन (न.)

after-fermentation, *n.* पश्च किण्वन (न.)

agammaglobulinemia, *n.* गॅमाग्लोब्युलिनहीनता (स्त्री.), गॅमाग्लोब्युलिनहीनरक्तता (स्त्री.), एगॅमाग्लोब्युलिनिमिआ (पु.)

agar, *n.* ॲगार (न.)

agar diffusion method, ॲगार विसरण पद्धति

agar gel, ॲगार जेल

agar gel electrophoresis, ॲगार जेल विद्युत-भारितकणसंचलन

agaricic acid, ॲगारिसिक आम्ल

agarinic acid, ॲगारिनिक आम्ल

agarose, *n.* ॲगारोज (न.)

agar plate count, ॲगारबशीय गणनांक

agate, *n.* अगेट (न.), अकीक (न.)

agathalene, *n.* ॲगॅथॅलीन (न.)

agathic acid, ॲगॅथिक आम्ल

age, *n.* १ आयु (न.), वय (न.) २ आयुर्मान (न.) ३ युग (न.) *cf.* period
v.t. & i. १ कालप्रभावन होणे २ कालनिश्चयन करणे, वयमापन करणे, वय ठरवणे ३ (to suffer with the passage of time a diminution of essential properties and forces) कालक्षरण होणे

age-hardened, *adj.* काल-दृढीभूत, काल-कठिणीभूत

age-hardening, *n.* कालदृढन (न.), कालकठिणीभवन (न.)
adj. कालदृढनशील, कालकाठिण्यशील (कालांतराने कठीण होणारा)

age-hardening alloy, कालदृढनशील संमिश्र, कालकाठिण्यशील संमिश्र (कालांतराने कठीण होणारे संमिश्र)

agent, *n.* १ कारक (पु.)
oxidising agent, ऑक्सिडीकारक
२ औषधिद्रव्य (न.)
chemotherapeutic agent, रासायनिक औषधिद्रव्य, रासायनिक उपचारद्रव्य

agent-in-oil method, तैलस्थ-कारक पद्धति

agent-in-water method, जलस्थ-कारक पद्धति

age-resister, *n.* कालक्षरणविरोधी (पु.)

agglomerate, *adj.* संपिंडित *n.* संपिंड (न.)
v. t. & i. संपिंडन करणे,-चे संपिंडन होणे, संपिंडित होणे

agglomerating capacity, संपिंडन क्षमता

agglutinating antibody, (*also* **agglutinin**) समूहन प्रतिद्रव्य

agglutination, *n.* समूहन (न.)

agglutinin = agglutinating antibody

aggregate, *n.* समुच्चय (पु.)
v. t. & i. समुच्चयन करणे, समुच्चयन होणे

aggregation, *n.* समुच्चयन (न.)

aging, *n.* १ कालप्रभावन (न.)
२ कालनिश्चयन (न.), वयमापन (न.)
३ क्षरण (न.), कालक्षरण (न.)

aging of precipitates, अवक्षेप कालप्रभावन

aging test, कालप्रभावन चाचणी

aginomoto, *n.* (*also* called Accent *or* monosodium glutamate) अॅजिनोमोटो (पु.)

agitate, *v. t. & i.* १ क्षोभ करणे, क्षोभ होणे २ क्षोभवणे

agitation, *n.* १ क्षोभ (पु.) २ क्षोभण (न.)

aglucone, *n.* अग्लुकोन (न.), अग्लुकोज (पु.)

aglycone, *n.* अग्लायकोन (न.)

agnosterol, *n.* अॅग्नोस्टेरॉल (न.)

A/G ratio, (short for albumin/globulin ratio) अ/ग्लो गुणोत्तर

agrilon, *n.* अॅग्रिलॉन (न.)

aguilas ore, अॅग्युलस धातुक, अॅग्युलस धातुपाषाण

AHF, (*abbr.* of antihemophilic factor) AHF

AHG, १ (*abbr.* of antihemophilic globulin) AHG २(*abbr.* of antihuman globulin)AHG

Ahlfors screen, अल्फोर्स छाननी

AICAR, (*abbr.* of 5-aminoimidazole-4-carboxamide ribonucleotide) AICAR

AICF, (*abbr.* of autoimmune complement fixation) AICF

Aich's metal, आइक धातु

air, *n.* हवा (स्त्री.), वात (पु.)

air-bag, *n.* वातपिशवी (स्त्री.)

air-bath, *n.* वात मज्जनी (स्त्री.)

air condenser, वात संघनित्र

air-cooling, *n.* वातशीतन (न.)

airco process, एअरको प्रक्रिया

air-dried, *adj.* वातशुष्क

air fraction, वातांश (पु.)

air friction, वात घर्षण

air hardenability test, वात दृढनक्षमता चाचणी

air-hoist, *n.* १ वात उच्चालन यंत्र (न.) २ वात उच्चलन (न.)

air monitor, वात-बोधक (पु.), वातनियंत्रक (पु.)
air oven, वात गरम पेटी
air peak, हवा शिखर
airproof, *adj.* हवारोधी
air separation, वात-पृथक्करण (न.)
airtight, *adj.* हवाबंद
air wall chamber, वात भित्ति कक्ष
ajacine, *n.* ॲजॅसीन (न.)
ajmalicine, *n.* अजमलीसीन (न.)
ajmaline, *n.* अजमलाइन (न.)
Akabori hypothesis, अकाबोरी परिकल्पना
Akabori reaction, अकाबोरी अभिक्रिया
Akerlof-Thomas rule, ॲकरलॉफ-थॉमस नियम
akroflex, *n.* ॲक्रॉफ्लेक्स (न.)
alanine, *n.* ॲलॅनीन (न.)
Alberger process, अल्बर्गर प्रक्रिया
Alberger salt process, अल्बर्गर लवण प्रक्रिया
Alberti furnace, अल्बर्टी भट्टी
albinism, *n.* १ धवलता (स्त्री.) २ वर्णकहीनता (स्त्री.)
albino, *n.* १ धवलरोगी (पु.) २ वर्णकहीन (पु.) *adj.* धवल
albond, *n.* अल्बॉन्ड (न.)
albumin, *n.* अल्ब्युमिन (न.)
albumin / globulin ratio, (short A/G ratio) अल्ब्युमिन/ग्लोब्युलिन गुणोत्तर
albuminoid, *n.* अल्ब्युमिनॉइड (न.) *adj.* अल्ब्युमिनयुक्त
albuminoid crystalloid, अल्ब्युमिनॉइड स्फटिकाभ
albuminuria, *n.* अल्ब्युमिनमेह (पु.)
alchemist, *n.* किमयागार (पु.), रसवादी (पु.)
alchemy, *n.* किमया (स्त्री.)
alchlor process, अल्क्लोर प्रक्रिया
alcogel, *n.* अल्कोजेल (न.)
alcohol, *n.* अल्कोहोल (न.)
alcoholate, *n.* अल्कोहोलेट (न.)
alcohol dehydrogenase, अल्कोहोल डीहायड्रोजिनेज
alcoholic extract, अल्कोहोल-निष्कर्ष (पु.)
alcoholic fermentation, अल्कोहोली किण्वन
alcoholometer, *n.* अल्कोहोलमापी (पु.)
alcoholometry, *n.* अल्कोहोलमिति (स्त्री.)
alcoholysis, *n.* अल्कोहोली अपघटन (स्त्री.)
alcosol, *n.* अल्कोसोल (न.)
aldehyde, *n.* अल्डिहाइड (न.)
aldehyde column, (apparatus) अल्डिहाइड स्तंभ (उपकरण)
aldehyde resin, अल्डिहाइड रेझिन, अल्डिहाइड राळ
aldehydic acid, अल्डिहाइडी आम्ल
aldimine, *n.* अल्डिमाइन (न.)
aldip process, अल्डिप प्रक्रिया
aldobiose, *n.* अल्डोबायोज (न.)
aldo decox, अल्डो डिकॉक्स
aldohexose, *n.* अल्डोहेक्सोज (न.)
aldol, *n.* अल्डोल (न.)
aldolase, *n.* अल्डोलेज (पु.)
aldol condensation, अल्डोल संघनन
aldol condensation reaction, अल्डोल संघनन अभिक्रिया
aldose, *n.* अल्डोज (न.)
aldosterone, *n.* अल्डोस्टेरॉन (न.)
aldosteronism, *n.* अतिअल्डोस्टेरॉनता (स्त्री.)
Alexejeff's method, ॲलेक्झेजेफ पद्धति
Alfin catalyst, अल्फिन उत्प्रेरक
alicyclic, *adj.* ॲलिवलयी *cf.* carbocyclic
alicyclic hydrocarbon, ॲलिवलयी हायड्रोकार्बन
alignment, *n.* (*also* alinement) संरेखन (न.) *cf.* arrangement
alike, *adj.* सारखा *cf.* similar
alimentary canal, अन्नमार्ग (पु.), अन्ननलिका (स्त्री.)

alimentary glycosuria, अन्न शर्करामेह

alinement = **alignment**

aliphatic, *adj.* ॲलिफॅटिक

aliphatic series, ॲलिफॅटिक श्रेणी

aliquot, *n.* (द्रवाचा) निश्चित भाग (पु.)

alite, *n.* अलाइट (न.), सिमेंट खंगर (पु.)

alitise, *v. t. & i.* अलाइटीकरण करणे, अलाइटीभवन होणे

alizarine, *n.* ॲलिझरिन (न.)

alizarin yellow, ॲलिझरिन पिवळा

alkalescence, *n.* मितअल्कधर्मता (स्त्री.)

alkali, *n.* अल्क (पु.)

alkali blue, अल्क नील

alkali cellulose, अल्क सेल्युलोज

alkali disease, अल्क रोग

alkali metal, अल्क धातु

alkalimetric titration, अल्कमितीय अनुमापन

alkalimetry, *n.* अल्कमिति (स्त्री.)

alkaline, *adj.* अल्कधर्मी, अल्कयुक्त

alkaline Bohr effect, अल्कधर्मी बोहर परिणाम

alkaline earth metal, अल्कमृदा धातु

alkaline elements, अल्कधर्मी मूलद्रव्ये (न.अ.व.)

alkaline fusion, सहअल्क वितळण

alkaline hydrolysis, अल्कयुक्त जलीय अपघटन

alkaline oxide, अल्कधर्मी ऑक्साइड

alkaline pH, अल्कधर्मी pH

alkaline phosphatase, अल्कधर्मी फॉस्फेटेज

alkaline reaction, अल्कयुक्त अभिक्रिया

alkaline solution, अल्कधर्मी द्रावण, अल्कयुक्त द्रावण

alkalinity, *n.* अल्कधर्मिता (स्त्री.)

alkali process, अल्क प्रक्रिया

alkali radical, अल्कधर्मी मूलक

alkalisation, *n.* अल्कलीकरण (न.), अल्कलीभवन (न.)

alkalise, *v. t. & i.* अल्कलीकरण करणे, अल्कलीभवन होणे

alkaloid, *n.* अल्कलॉइड (न.), अल्काभ (न.) *adj.* अल्काभ

alkalosis, *n.* १ अल्कमयता (स्त्री.) २ अल्कवृद्धि (स्त्री.)

alkane, *n.* (*also* called alkyne) अल्केन (न.)

alkanet, *n.* अल्कानेट (न.), रक्तमूळजन्य रंग (पु.) (अल्कानेट टिंक्टोरिया या मुळीच्या सहाय्याने बनविलेला रंग)

alkanna tinctoria, अल्काना टिंक्टोरिया

alkannin, *n.* अल्कानिन (न.)

alkanolamine, *n.* अल्कानोलअमाइन (न.)

alkaptonuria, *n.* अल्कॅप्टोनमेह (पु.)

alkasil, *n.* अल्कासिल (न.)

alkene, *n.* अल्किन (न.)

alkenyne, *n.* अल्किनाइन (न.)

alkimido group, अल्किमिडो गट

alkimino function group, अल्किमिनो क्रियात्मक गट

alkinol, *n.* अल्किनॉल (न.)

Alkin's effect, अल्किन प्रभाव

alkoxide, *n.* अल्कॉक्साइड (न.)

alkoxy radical, अल्कॉक्सि मूलक

alkyd, *n.* अल्किड (न.)

alkyd resin, अल्किड रेझिन, अल्किड राळ

alkyl, *n.* अल्किल (न.)

alkylation, *n.* अल्किलीकरण (न.)

alkylene, *n.* अल्किलीन (न.)

alkyl halide, अल्किल हॅलाइड

alkyl-oxygen-fission, *n.* अल्किल-ऑक्सि-विखंडन (न.)

alkylphenyl, *adj.* (*abbr.* **alphyl**) अल्किलफेनील

alkyl radical, अल्किल मूलक

alkyl shift, अल्किल सृति

alkyne, *n.* (*also* called alkane) अल्काइन (न.)

alkyne group, अल्काइन गट

alkynyl group, अल्किनिल गट, अल्किनिल समूह

allantoin, *n.* ॲलॅनटॉइन (न.)

allatum hormone, ॲलॅटम संप्रेरक, ॲलॅटम हार्मोन

allele = **allelomorph**

allelic allotype, युग्मविकल्पी विविधता

allelomorph, *n.* (*also* allele) युग्मविकल्पी (पु.), ॲलेलोमॉर्फ (पु.)

allelotrope, *n.* ॲलेलोट्रॉप (न.)

allelotropism, *n.* ॲलेलोट्रॉपता (स्त्री.)

allemontite, *n.* ॲलेमॉन्टाइट (न.)

Allen correction, ॲलन संशुद्धि

allene, *n.* ॲलीन (न.)

Allen's test, ॲलन चाचणी

allergen, *n.* ॲलर्जीकारी प्रतिजन (न.)

allergia, *n.* ॲलर्जिआ (न.)

allergic protein, ॲलर्जीकारी प्रोटीन, ॲलर्जीकारी प्रथिन

allergy, *n.* ॲलर्जी (स्त्री.), वावडे (न.)

allethrin, *n.* ॲलेथ्रिन (न.)

allicine, *n.* ॲलिसिन (न.)

Allihn condenser, ॲलिन संघननी

allochroite, *n.* ॲलोक्राइट (न.)

allochromy, *n.* अपवर्णता (स्त्री.)

allocinnamic acid, ॲलोसिनॅमिक आम्ल

alloclasite, *n.* ॲलोक्लासाइट (न.)

allocyanine, *n.* ॲलोसायानिन (न.)

alloisomerism, *n.* ॲलोसमसूत्रता (स्त्री.)

allomeric, *adj.* समस्फटिकरूपी

allomerism, *n.* समस्फटिकरूपता (स्त्री.)

allomorphism, *n.* अपस्फटिकरूपता (स्त्री.)

allomorphous, *adj.* अपस्फटिकरूपी

allopalladium, *n.* ॲलोपॅलॅडिअम (न.)

allophanamide, *n.* (*also* called **biuret**) ॲलोफनअमाइड (न.)

allophane, *n.* ॲलोफेन (न.)

alloplex interaction, ॲलोप्लेक्स अन्योन्यक्रिया

all-or-none, *adj.* सर्व-वा-शून्य

allose, *n.* ॲलोज (न.)

allosteric, *adj.* ॲलोस्टेरी, ॲलोत्रिमितिविन्यासी

allosteric activation, ॲलोस्टेरी सक्रियण, ॲलोत्रिमितिविन्यासी सक्रियण

allosteric effector, ॲलोस्टेरी प्रभावक, ॲलोत्रिमितिविन्यासी प्रभावक

allosteric enzyme, ॲलोस्टेरी एन्झाइम, ॲलोस्टेरी विकर, ॲलोत्रिमितिविन्यासी एन्झाइम, ॲलोत्रिमितिविन्यासी विकर

allosteric inhibition, ॲलोस्टेरी संदमन, ॲलोत्रिमितिविन्यासी संदमन

allosteric interaction, ॲलॉस्टेरी अन्योन्यक्रिया, ॲलोत्रिमितिविन्यासी अन्योन्यक्रिया

allosteric protein, ॲलोस्टेरी प्रोटीन, ॲलोत्रिमितिविन्यासी प्रोटीन

allosteric site, (*also* **regulatory site**) नियामक केंद्र

allosteric transition, ॲलोस्टेरी संक्रमण, ॲलोत्रिमितिविन्यासी संक्रमण

allotopic, *adj.* अपधर्मी

allotopy, *n.* अपधर्मता (स्त्री.)

allotoxin, *n.* ॲलोटॉक्सिन (न.)

allotriophagy, *n.* (*also* cissa) अनैसर्गिक भूक (स्त्री.), भस्म्या रोग (पु.)

allotrope, *n.* अपरूप (न.)

allotropic, *adj.* अपरूपी

allotropy, *n.* (*also* **allotropism**) अपरूपता (स्त्री.) *cf.* polymorphism

alloxan, *n.* ॲलोक्झॅन (न.)

alloxanthin, *n.* ॲलोक्झॅन्थिन (न.)

alloxazin, *n.* (*also* called **isoflavin**) ॲलोक्झॅझिन (न.)

alloxuric bodies, ॲलोक्झुरिक पदार्थ (पु अ व.)

alloy, *v. t.* १ धातुमिश्रण करणे २ संमिश्र तयार करणे

n. संमिश्र (न.), संमिश्र धातु (पु.)

alloy electrode, संमिश्रधातु इलेक्ट्रोड

alloying, *n.* १ धातुमिश्रण (न.) २ संमिश्र तयार करणे (न.)
allozyme, *n.* अॅलोझाइम (न.)
allspice, *n.* (*also* **pimenta** *or* **Jamaica pepper**) परिपूर्ण मसाला (पु.)(पिमेन्टो फळाचे चूर्ण)
allulose, *n.* अॅल्युलोज (न.)
allyl, *adj.* अॅलिल
allylate, *v. t.* अॅलिलीकरण करणे, अॅलिलन करणे
allylation, *n.* अॅलिलीकरण (न.), अॅलिलन (न.)
allylation reaction, अॅलिलीकरण अभिक्रिया, अॅलिलन अभिक्रिया
allylene, *n.* अॅलिलिन (न.)
allyl group, अॅलिल गट
allylic rearrangement, अॅलिल पुनर्रचना
allysine, *n.* अॅलिसाइन (न.)
almadina, *n.* अल्माडिना (न.)
almandine, *n.* (*also* called **almandite**) अल्मन्डाईन (न.)
almandite, *n.* (*also* called **almandine**) अल्मन्डाइट (न.)
Almen test, आल्मेन चाचणी
alneon, *n.* अॅलनिऑन (न.)
alnuoid, *n.* अॅलन्युऑइड (न.)
Alnus, *n.* *Bot.* (Alnus bark contains tannic acid) अॅल्नस (न.)
alochrysine, *n.* अॅलोक्रायसिन (न.)
aloewood, *n.* अॅलोवुड (न.)
aloin, *n.* अॅलॉइन (न.)
alpax, *n.* अॅल्पॅक्स (न.)
alpha, *n.* (*symbol* α or A) आल्फा (पु.) (α किंवा A)
alpha-alpha trehalose, (*also* called **mushroom sugar**) आल्फा-आल्फा ट्रिहॅलोज
alpha amylase, आल्फा अमायलेज
alpha bond, (α-bond) आल्फा बंध (α-बंध)
alpha cellulose, आल्फा सेल्युलोज
alpha chain, आल्फा शृंखला
alpha decay, आल्फा ऱ्हास
alpha-fetoprotein, *n.* आल्फा-फेटोप्रोटीन (न.)
alpha helix, आल्फा हेलिक्स
alpha ionone, आल्फा आयोनोन
alpha keratin, आल्फा केरॅटिन
alpha lactalbumin, आल्फा लॅक्टॉल्ब्युमिन
alpha lipoprotein, आल्फा मेदप्रथिन, आल्फा लिपोप्रोटीन
alpha method, आल्फा पद्धति
alpha oxidation, आल्फा ऑक्सिडन, आल्फा ऑक्सिडीकरण
alpha particle, (α–particle) आल्फा कण (α–कण)
alpha picoline, आल्फा पिकोलिन
alpha plateau, आल्फा पठार, आल्फा तल
alpha process, आल्फा प्रक्रिया
alpha radiation, आल्फा प्रारण
alpha-rays, *n. pl.* (α-rays) आल्फा किरण (पु. अ. व.) (α- किरण)
alpha separator, आल्फा विलगक
alpha threshold, आल्फा प्रभावसीमा
alphatopic, *adj.* आल्फाटॉपिक
alphazurine, *n.* आल्फाझुरिन (न.)
alphol, *n.* आल्फोल (न.)
alphyl, *adj.* (*abbr.* of **alkylphenyl**) आल्फिल
alpinin, *n.* आल्पिनिन (न.)
ALS, (*abbr.* of **antilymphocyte serum**) ALS
Alsace gum, अल्सास गोंद
alsol, *n.* अल्सोल (न.)
alstonine, *n.* अल्स्टोनाइन (न.)
alstonite, *n.* अल्स्टोनाइट (न.)
altaite, *n.* अल्टाइट (न.)
alternating, *adj.* १ एकांतर, एकांतरित २ प्रत्यावर्ती

alternating axis of symmetry, (*also* called rotation reflection axis) सममितीचा प्रत्यावर्ती अक्ष

alternating current, प्रत्यावर्ती धारा

alternating-current polarography, प्रत्यावर्तीधारा पोलॅरोग्राफी

alternation, *n.* एकांतरण (न.)

alternator, *n.* प्रत्यावर्तित्र (न.), ऑल्टरनेटर (पु.)

altheine, *n.* अॅल्थीन (न.)

althes, *n.* (althaea) अॅल्थीज (न.)

altiscope, *n.* परिदर्शी (पु.)

altitude, *n.* १ उच्चता (स्त्री.), उंची (स्त्री.) २ उन्नतांश (पु.)

altrose, *n.* आल्ट्रोज (न.)

aludel, *n.* अॅल्युडेल्ल (न.)

alum, *n.* अॅलम (न.), तुरटी (स्त्री.)

alumian, *n.* (a white, native, basic aluminum sulphate) अॅल्युमिअन (न.)

alumina, *n.* (*also* called **aluminum oxide**) अॅल्युमिना (न.)

alumina gel, अॅल्युमिना जेल

aluminate, *n.* अॅल्युमिनेट (न.)

aluminiferous, *adj.* अॅल्युमिनिअममय

aluminite, *n.* अॅल्युमिनाइट (न.)

aluminium (Al), *n.* अॅल्युमिनिअम (Al) (न.)

aluminium mordant dye, अॅल्युमिनिअम बंधक अवलंबी रंजक

aluminium triethyl, अॅल्युमिनिअम ट्रायएथिल

aluminoferric, *adj.* अॅल्युमिनोफेरिक

aluminon, *n.* अॅल्युमिनॉन (न.)

aluminum oxide, (*also* called **alumina**) अॅल्युमिनिअम ऑक्साइड

alumite, *n.* (*also* called **alunite**) अॅल्युमाइट (न.)

alumnol, *n.* अॅल्युम्नॉल (न.)

alum precipitation, अॅलम अवक्षेपण, तुरटी अवक्षेपण

alunite, *n.* (*also* called **alumite**) (neutral alum stone) अॅल्युनाइट (न.)

alunogen, *n.* अॅल्युनोजेन (न.)

alveolar, *adj.* १ गुहिका २ वायुकोश

alveolar air, वायुकोशातील हवा

alvite, *n.* अल्वाइट (न.)

alypine, *n.* ॲलिपाइन (न.)

Amadori rearrangement, अॅमाडोरी पुनर्रचना

amalgam, *n.* पारदसंमिश्र(न.),पारदमिश्र(न.)

amalgamate, *v. t.* पारदसंमिश्र करणे

amalgamation, *n.* पारदसंमिश्रण (न.)

amalgamator, *n.* पारदसंमिश्रक (न.)

amalgam electrode, पारदमिश्र इलेक्ट्रोड

amalic acid, अॅमॅलिक आम्ल

amalinic acid, अॅमॅलिनिक आम्ल

amandin, *n.* अॅमॅन्डिन (न.)

amanitine, *n.* अॅमॅनिटाइन (न.)

amaranth, *n.* अॅमॅरॅन्थ (न.)

amarine, *n.* अॅमॅरीन (न.)

amaroid, *adj.* अॅमॅरॉइड

amaron, *n.* अॅमॅरॉन (न.)

amatol, *n.* अॅमॅटॉल (न.)

amazonite, *n.* अॅमॅझोनाइट (न.)

amber, *n.* अॅम्बर (न.)

amber codon, अॅम्बर कोडॉन

ambergris, *n.* अॅम्बरग्रिस (न.)

amberite, *n.* अॅम्बराइट (न.)

amber mutant, अॅम्बर उत्परिवर्त

amber mutation, अॅम्बर उत्परिवर्तन

amber suppression, अॅम्बर दमन

ambient condition, पर्यावरणी स्थिति

ambiguity, *n.* संदिग्धता (स्त्री.)

ambiguous codon, संदिग्ध कोडॉन

ambivalent codon, उभयवृत्ति कोडॉन, अॅम्बिव्हॅलन्ट कोडॉन

ambivalent mutation, उभयवृत्ति उत्परिवर्तन
amblygonite, *n.* ॲम्ब्लिगोनाइट (न.)
amblystegite, *n.* ॲम्ब्लिस्टेगाइट (न.)
amboceptor, *n.* ॲम्बोसेप्टर (न.)
ambreic acid, ॲम्ब्रेइक आम्ल
ambrein, *n.* ॲम्ब्रीन (न.)
ambrette, *n.* ॲम्ब्रेट (न.)
ambrettolic acid, ॲम्ब्रेटोलिक आम्ल
ambrion, *n.* ॲम्ब्रिऑन (न.)
ambrite, *n.* ॲम्ब्राइट (न.)
ameba = **amoeba**
amebicide, *n.* अमीबानाशक (पु.)
ameboid = **amoeboid**
amelairoside, *n.* ॲमेलएरोसाइड (न.)
American aloe, अमेरिकन ॲलोइ
americium (Am), *n.* अमेरिशिअम (Am) (न.)
amesite, *n.* ॲमेसाइट (न.)
Ames moisture tester, ॲमिस आर्द्रता परीक्षित्र
amethopterin, *n.* ॲमेथोप्टेरिन (न.)
amethyst, *n.* ॲमेथिस्ट (न.), जंबुमणि (पु.)
ametryne, *n.* ॲमेट्रीन (न.)
amianthus, *n.* ॲमिॲन्थस (न.)
amicron, *n.* ॲमिक्रॉन (न.)
amidase, *n.* अमायडेज (न.)
amidation, *n.* अमायडीकरण (न.), अमायडन (न.)
amidation reaction, अमायडीकरण अभिक्रिया, अमायडन अभिक्रिया
amide, *n.* ॲमाइड (न.)
amide group, ॲमाइड गट, ॲमाइड समूह
amidin, *n.* अमायडिन (न.)
amidines, *n. pl.* ॲमिडिने (न. अ. व.)
amidino, *adj.* ॲमिडिनो
amidino group, (*also* called guanyl) ॲमिडिनो गट
amidinotransferase, *n.* ॲमिडिनोट्रान्सफरेज (पु.)
amido, *adj.* ॲमिडो
amidogen, *n.* ॲमिडोजेन (न.)
amido group, ॲमिडो गट
amidol, *n.* ॲमिडॉल (न.)
amidone, *n.* ॲमिडोन (न.)
amidopyrine, *n.* ॲमिडोपायरिन (न.)
amidoxime, *n.* ॲमिडोक्साइम (न.)
amidoxyl, *adj.* ॲमिडॉक्सिल
amination, *n.* अमाइनन (न.), ॲमिनीकरण (न.), ॲमिनीभवन (न.)
amination reaction, ॲमिनीकरण अभिक्रिया
amine, *n.* अमाइन (न.)
amine-oxide group, अमाइन-ऑक्साइड गट
amino, *adj.* ॲमिनो
amino acid, ॲमिनो आम्ल
amino acid accepting RNA, ॲमिनो आम्लग्राही RNA
amino acid activating enzyme, ॲमिनो आम्ल सक्रियकारी विकर
amino acid activation, ॲमिनो आम्ल सक्रियण
amino acid analyser, ॲमिनो आम्ल विश्लेषित्र
amino acid analysis, ॲमिनो आम्ल विश्लेषण
amino acid composition, ॲमिनो आम्ल संघटन
amino acid incorporation, ॲमिनो आम्ल समावेशन
amino acid oxidase, ॲमिनो आम्ल ऑक्सिडेज
amino acid replacement, ॲमिनो आम्ल प्रतिस्थापन
amino acid residue, ॲमिनो आम्ल अवशेष
amino acid sequence, ॲमिनो आम्ल क्रम
amino acid sequencer, ॲमिनो आम्ल क्रमक
amino acid side chain, ॲमिनो आम्ल पार्श्व शृंखला
aminoaciduria, *n.* ॲमिनो-आम्लमेह (पु.)
aminoacyl–, *adj.* ॲमिनोॲसिल–

aminoacyl-tRNA, ॲमिनोॲसिल-tRNA

aminoacyl-tRNA site, ॲमिनोॲसिल-tRNA स्थान

minoadipic pathway, ॲमिनोॲडिपिक मार्ग

a-aminobenzoic acid, (*abbr.* PABA) ॲमिनोबेन्झोइक आम्ल (पाबा)

aminobutyrate bypass, ॲमिनोब्युटिरेट उपमार्ग

γ-aminobutyrate bypass, गॅमा-ॲमिनो-ब्युटिरेट उपमार्ग

aminoglycoside antibiotics, ॲमिनोग्लायकोसाइड प्रतिजैविके (न. अ. व.)

amino group, ॲमिनो गट

aminoid, *adj.* ॲमिनॉइड

5-aminoimidazole-4-carboxamide ribonucleotide, (*abbr.* AICAR) ५-ॲमिनोइमिडॅझोल-४-कार्बोक्झॅमाइड रायबोन्यूक्लिओटाइड

aminoketone, *n.* ॲमिनोकीटोन (न.)

aminopeptidase, *n.* ॲमिनोपेप्टिडेज (पु.)

aminophenol, *n.* ॲमिनोफेनॉल (न.)

aminopherase, *n.* ॲमिनोफिरेज (न.)

aminophylline, *n.* ॲमिनोफायलिन (न.)

aminopterin, *n.* ॲमिनोप्टेरिन (न.)

aminopurine, *n.* ॲमिनोप्युरिन (न.)

amino sugar, ॲमिनो साखर

amiton, *n.* ॲमिटॉन (न.)

ammelide, *n.* ॲमेलाइड (न.)

ammeline, *n.* ॲमेलाइन (न.)

ammeter, *n.* (*also* **amperemeter** *or* **amperometer**) ॲम्पिअरमापी (पु.), ॲमीटर (पु.), विद्युतधारामापी (पु.)

ammine complex, ॲमाइन संकुल

ammiolite, *n.* ॲम्मिओलाइट (न.)

ammite, *n.* ॲमाइट (न.)

ammoidin, *n.* ॲमॉयडिन (न.)

ammonate, *n.* १ अमोनेट (न.) २ अमोनीकरण (न.), अमोनिअन (न.)

ammonia, *n.* अमोनिआ (पु.)

ammoniacal, *adj.* अमोनिआयुक्त

ammoniacal silver nitrate, अमोनिआयुक्त सिल्व्हर नायट्रेट

ammonia fixation, अमोनिआ स्थिरण

ammonia process, अमोनिआ प्रक्रिया

ammoniate, *n.* अमोनिएट (न.)

ammoniated iron, अमोनिआयुक्त आयर्न

ammonification, *n.* अमोनीकरण (न.)

ammonifying, *n.* अमोनियनकारी (पु.)

ammonite, *n.* अमोनाइट (न.)

ammonium, *n.* अमोनिअम (न.)

ammonium chloride, अमोनिअम क्लोराइड

ammonium ion, अमोनिअम आयन

ammonium molybdate, अमोनिअम मॉलिब्डेट

ammonium phosphomolybdate, अमोनिअम फॉस्फोमॉलिब्डेट

ammonium sulphate fractionation, अमोनिअम सल्फेट प्रभाजन

ammonolysis, *n.* अमोनिआ अपघटन (न.)

ammonotelic organism, अमोनिआ उत्सर्गी प्राणी

amnion cell, उल्व पेशी

amniotic fluid, उल्व द्रव

amobarbital, *n.* ॲमोबार्बिटल (न.)

amodiaquine, *n.* (drug) ॲमोडायक्विन (न.)

amoeba, *n.* (*also* **ameba**) अमीबा (पु.)

amoeboid, *adj.* (*also* **ameboid**) अमीबासदृश, अमीबाभ, ॲमीबॉइड

amorphism, *n.* अस्फटिकता (स्त्री.)

amorphous, *adj.* अस्फटिकी

amorphous polymer, अस्फटिकी बहुवारिक

amorphous region, (of a fibre) (तंतूमधील) अस्फटिकी भाग

amorphous state, अस्फटिकी अवस्था, अनियत अवस्था

amosite, *n.* ॲमोसाइट (न.)
amount, *n.* (of a substance) १ राशि (स्त्री.), रास (स्त्री.) २ परिमाण (न.)
amoxy, *n.* ॲमॉक्सी (न.)
AMP, १ (*abbr*. of **adenosine monophosphate**) AMP २ (*abbr*. of **adenosine-5′-monophosphate**) AMP
ampelite, *n.* ॲम्पेलाइट (न.)
ampere, *n.* ॲम्पिअर (न.)
amperemeter = **ammeter**
amperometer = **ammeter**
amperometric method, धारामापीय पद्धति
amperometric titration, ॲम्पिअरमितीय अनुमापन
amperometry, *n.* ॲम्पिअरमिति (स्त्री.)
amphenone, *n.* ॲम्फेनॉन (न.)
amphetamine, *n.* ॲम्फेटॅमाइन (न.)
amphibaric, *adj.* ॲम्फिबॅरिक
amphibole, *n.* ॲम्फिबोल (न.)
amphibolic metabolic pathway, ॲम्फिबोलिक मेटॅबोलिक मार्ग
amphibolite, *n.* ॲम्फिबोलाइट (न.)
amphichromatic, *adj.* ॲम्फिक्रोमॅटिक
amphiprotic, *adj.* (able to lose or gain a proton) ॲम्फिप्रोटिक, प्रोटॉनदायोग्राही
ampholyte, *n.* उभयधर्मी विद्युत अपघटनी (स्त्री.)
ampholytoid, *adj.* ॲम्फोलिटॉइड
amphoteric, *adj.* उभयधर्मी
amphoteric detergents, उभयधर्मी निर्मलक (पु. अ. व.)
amphotericin B, ॲम्फोटेरिसिन बी
amphoteric ion, उभयधर्मी आयन
amphoteric oxide, उभयधर्मी ऑक्साइड
amphoteric salt, उभयधर्मी क्षार
amphoteric solvent, उभयधर्मी द्रावक
amphotropine, *n.* ॲम्फोट्रॉपिन (न.)
ampicillin, *n.* ॲम्पिसिलिन (न.)
amplification, *n.* प्रवर्धन (न.)
amplification coefficient, (*also* **amplification factor**) प्रवर्धनांक (पु.)
amplifier, *n.* प्रवर्धी (पु.)
amu, (*abbr*. of **atomic mass unit**) amu
amyelination, *n.* अमायलिनन (न.)
A myeloma protein, A मज्जाअर्बुद प्रोटीन
amygdalic acid, ॲमिग्डॉलिक आम्ल
amygdalin, *n.* ॲमिग्डेलिन (न.)
amygdophenin, *n.* ॲमिग्डोफेनिन (न.)
amyl, *adj.* (*also* called **amylo-**) ॲमिल –
amylan, *n.* ॲमिलन (न.)
amylase, *n.* ॲमिलेज (पु.)
amylidene, *n.* ॲमिलिडीन (न.)
amylit, *n.* ॲमिलिट (न.)
amylo-, *adj.* (*also* called **amyl**) अमायलो–
amylobacter, *n.* अमायलोबॅक्टर (न.)
amylobarbital, *n.* अमायलोबार्बिटल (न.)
amylobarbitone, *n.* अमायलोबार्बिटोन (न.)
amylocellulose, *n.* अमायलोसेल्युलोज (न.)
amyloclastic, *adj.* (*also* **amylolytic**) अमायलोअपघटनी, अमायलोअपघटन–
amyloclastic method, अमायलोअपघटन पद्धति
amylodextrin, *n.* अमायलोडेक्स्ट्रिन (न.)
amyloform, *n.* अमायलोफॉर्म (न.)
amylogen, *n.* अमायलोजेन (न.), विद्राव्य स्टार्च (पु.)
amylograph, *n.* ॲमिलआलेख (पु.)
amyloid, *n.* ॲमिलॉइड (न.)
adj. ॲमिलआभ, ॲमिलाभ
amyloin, *n.* ॲमिलॉइन (न.)
amylolysis, *n.* अमायलोअपघटन (न.)
amylolytic = **amyloclastic**
amylolytic enzyme, अमायलोअपघटनी विकर
amylolytic fermentation, अमायलोअपघटनी किण्वन

amylometric method, अमायलोमितीय पद्धति
amylopectin, *n.* अमायलोपेक्टिन (न.)
amyloplast, *n.* मंडलवक (न.), अमायलोलवक (न.), अमायलोप्लास्ट (न.)
amylopsase, *n.* अमायलोप्सेज (न.)
amylose, *n.* अमायलोज (न.)
amylose synthetase, अमायलोज सिंथेटेज
amylum, *n.* अमायलम (न.)
amyrin, *n.* ॲमिरीन (न.)
anabasine, *n.* ॲनाबेसिन (न.)
anabiosis, *n.* पुनर्जीवन (न.)
anabolic, *adj.* उपचयी, उपचय-
anabolism, *n.* उपचय (पु.)
Anacardiaceae, *n.* ॲनाकार्डिअसी (स्त्री.)
anacardic acid, ॲनाकार्डिक आम्ल
anacardin, *n.* ॲनाकार्डिन (न.)
anacardium, *n.* ॲनाकार्डिअम (न.)
anacidity, *n.* अनाम्लता (स्त्री.)
anaclastic, *adj.* (having refracting powers) अपवर्तनशक्ति-
anaemia = **anemia**
anaemic = **anemic**
anaerobe, *n.* विनॉक्सि-जीव (पु.)
anaerobic, *adj.* वातनिरपेक्षी, विनॉक्सि–
anaerobic fermentation, वातनिरपेक्षी किण्वन
anaerobic glycolysis, वातनिरपेक्षी ग्लायकोलयन
anaerobic respiration, वातनिरपेक्षी श्वसन
anaerobiosis, *n.* वातनिरपेक्ष जीवन (न.), विनॉक्सि जीवन (न.), वातनिरपेक्षता (स्त्री.)
anaerobiotic, *adj.* वातनिरपेक्ष जीवीय, वातनिरपेक्षजीविक
anaesthesia, *n.* १ बधिरावस्था (स्त्री.) २ बधिरीकरण (न.)
anaesthetic, *adj.* १ बधिरकारी २ बधिर– *n.* बधिरकारी (औषध इ.)
anagyrine, *n.* ॲनागायरिन (न.)
anahemin, *n.* ॲनाहेमिन (न.)
analbuminemia, *n.* अनाल्ब्युमिनेमिआ (पु.)
analeptic, *adj.* स्वास्थ्यस्थापक
analgen, *n.* ॲनल्जेन (न.)
analgesia, *n.* ॲनल्जेसिआ (पु.)
analgesic, *adj.* वेदनाशामक
analgic, *adj.* वेदनाहारी
analgin, *n.* ॲनल्जिन (न.)
anallachrom, *n.* ॲनल्क्रोम (न.)
analog computor, सादृश्यदर्शी संगणक
analogous, *adj.* १ समधर्मी २ सदृश *cf.* homologous, similar
analogous enzyme variants, समधर्मी विकर परिवर्त (पु. अ. व.)
analogous series, १समधर्मी श्रेणी २सदृश श्रेणी
analog potentiostat, सदृश विभवस्थापी
analogue, *n.* समधर्मी (पु.) *cf.* homologue, समश्रेणीय
analogy, *n.* १ सादृश्य(न.) २ समधर्मता(स्त्री.)
analoids, *n. pl.* ॲनॅलॉइडे (न. अ. व.)
analyse, *v. t.* विश्लेषण करणे
analyser, *n.* विश्लेषित्र (न.)
analyser crystal, विश्लेषक स्फटिक
analyser system, विश्लेषक संहति
analysis, *n.* विश्लेषण (न.) *cf.* separation
  bioanalysis, जैव विश्लेषण
  colourimetric analysis, वर्णमितीय विश्लेषण
  conformational analysis, समाविन्यासी विश्लेषण
  coulometric analysis, कूलोममितीय विश्लेषण
  electroanalysis, विद्युत विश्लेषण
  gravimetric analysis, भारात्मक विश्लेषण
  instrumental analysis, उपकरण विश्लेषण
  macroanalysis, स्थूलमात्रा विश्लेषण
  microanalysis, सूक्ष्म विश्लेषण

microbial analysis, सूक्ष्मजीव विश्लेषण
optical analysis, प्रकाशीय विश्लेषण
proximate analysis, १ स्थूल विश्लेषण २ मूलद्रव्यात्मक विश्लेषण
qualitative analysis, गुणात्मक विश्लेषण
quantitative analysis, १ मापात्मक विश्लेषण २ परिमाणात्मक विश्लेषण
semi-microanalysis, सूक्ष्मप्राय विश्लेषण
spectral analysis, पंक्तीय विश्लेषण
spectrophotometric analysis, पंक्ति-अनुदीप्तिमितीय विश्लेषण
thermal analysis, औष्णिक विश्लेषण
titrimetric analysis, अनुमापनी विश्लेषण
trace analysis, लेशमात्राचे विश्लेषण
volumetric analysis, १ आकारमापनी विश्लेषण, आकारमानी विश्लेषण २ अनुमापनी विश्लेषण
X-ray analysis, क्ष-किरण विश्लेषण, एक्स-किरण विश्लेषण
analysis of covariance, सहप्रचरण विश्लेषण
analysis of variance, प्रचरण विश्लेषण
analyst, *n.* विश्लेषक (पु.)
analyte, *n.* विश्लेषणीय (न.), विश्लेष्य (न.)
analytic, *adj.* (*also* analytical) वैश्लेषिक, विश्लेषणात्मक
analytical balance, वैश्लेषिक तराजू, विश्लेषणात्मक तुला
analytical biochemistry, विश्लेषणात्मक जीवरसायनशास्त्र
analytical chemistry, विश्लेषणात्मक रसायनशास्त्र
analytical equation, विश्लेषणात्मक समीकरण
analytical method, विश्लेषणात्मक पद्धति
analytical operation, वैश्लेषिक क्रिया, विश्लेषणात्मक क्रिया
analytical procedure, वैश्लेषिक कार्यपद्धति, विश्लेषणात्मक कार्यपद्धति
analytical reaction, विश्लेषणात्मक अभिक्रिया
analytical reagent, (*abbr.* **A. R.**) विश्लेषणात्मक अभिकारक
analytical separation, विश्लेषणात्मक विलगन
analytical test, विश्लेषणात्मक चाचणी
analytical ultracentrifuge, विश्लेषणात्मक पराअपकेंद्रित्र
analytical weight, वैश्लेषिक वजन
anaphase, *n.* पश्चावस्था (स्त्री.)
anaphoresis, *n.* ऋणकण-संचलन (न.)
anaphylactic response, अपप्रतिरक्षी प्रतिसाद
anaphylactic shock, अपप्रतिरक्षी आघात
anaphylatoxin, *n.* अपप्रतिरक्षाकारी (पु.)
anaphylaxis, *n.* अपप्रतिरक्षा (स्त्री.)
anaplasia, *n.* अविकसन (न.)
anaplerotic reaction, चयापचयी कार्बनयोजी अभिक्रिया
anarcotine, *n.* ॲनार्कोटिन (न.)
anatase, *n.* ॲनाटेज (न.)
anayodin, *n.* ॲनायोडिन (न.)
anchored compound, निबंधित संयुग
anchoring group, निबंधन गट, निबंधन समूह
ancillary product, साह्यभूत उत्पाद
andalusite, *n.* ॲण्डॅल्युसाइट (न.)
Andersen's disease, अँडरसन विकार
andesine, *n.* ॲण्डेसाइन (न.)
andesite, *n.* ॲण्डेसाइट (पु.)
andirin, *n.* अँडिरिन (न.)
andorite, *n.* ॲण्डोराइट (न.)
andose, *n.* अँडोज (न.)
andradite, *n.* ॲण्ड्राडाइट (न.)
androgen, *n.* १ अँड्रोजेन (न.) २ पुंजन (न.)
androkin, *n.* अँड्रोकिन (न.)
andromedotoxin, *n.* अँड्रोमेडोटॉक्झिन (न.)
andrometoxin, *n.* अँड्रोमेटॉक्झिन (न.)
androstane, *n.* अँड्रोस्टेन (न.)

androsterone, *n.* अँड्रोस्टिरोन (न.)

anechoic, *adj.* अप्रतिध्वनिक

anemia, *n.* (*also* **anaemia**) १ अरक्तता (स्त्री.) २ पांडुरोग (पु.)

anemic, *adj.* (*also* **anaemic**) अरक्तजन्य

anemometer, *n.* पवनवेगमापी (स्त्री), पवनदाबमापी (स्त्री.)

aneroid barometer, निर्द्रव्य हवादाबमापी

anesthesin, *n.* अॅनेस्थेसिन (न.)

anesthesiophore, *n.* बधिरकारी गट (पु.)

anesthetic drug, बधिरकारी औषध

anesthetising valve, बधिरकारी झडप

aneurysm, *n.* १ (of artery) धमनी विस्फारण (न.) २ धमनी अर्बुद (पु.)

angico gum, अँजिको झाडाचा डिंक

angiology, *n.* वाहिनीशास्त्र (न.)

angioma, *n.* वाहिनी अर्बुद (पु.)

angioneurosin, *n.* नायट्रोग्लिसरिन (न.)

angiosperm, *n.* अँजिओस्पर्म (न.)

angiotensin, *n.* (*also* **angiotonin**) अँजिओटेंसिन (न.)

angiotensinogen, *n.* अँजिओटेंसिनोजेन (न.)

angiotonin = **angiotensin**

angle, *n.* कोन (पु.)

angle of incidence, आपतन कोन

angle rotor, कोन घूर्णी

anglesite, *n.* अॅंग्लेसाइट (न.)

Angstrom unit, अँगस्ट्रॉम एकक

angular compound, कोनीय संयुग

angular dispersion, कोनीय अपस्करण

angular methyl group, कोनीय मेथिल गट, कोनीय मेथिल समूह

angular momentum, कोनीय संवेग

angular momentum quantum number, कोनीय संवेग क्वांटम अंक

angular velocity, कोनीय वेग

anhidrotic, *n.* स्वेदहारी औषध (न.)

anhydride, *n.* अनहायड्राइड (न.)

anhydrobiosis, *n.* निर्जलजीविता (स्त्री.)

anhydrous, *adj.* निर्जल *cf.* hydrous

anibine, *n.* अॅनिबाइन (न.)

anilide, *n.* अॅनिलाइड (न.)

aniline, *n.* अॅनिलिन (न.)

aniline black, अॅनिलिन काळा

aniline blue, अॅनिलिन निळा

aniline dye, अॅनिलिन रंजक

aniline salt, अॅनिलिन क्षार

anilism, *n.* अॅनिलिन बाष्प-विषबाधा (स्त्री.)

animal cell, प्राणि पेशी

animal charcoal, प्राणिज कोळसा

animal fibre, प्राणिज तंतु

animal hormone, प्राणिज संप्रेरक

animal protein factor, (*also* called **vitamin B_{12}** *or* **cyanocobalamine**) प्राणीप्रथिनकारक (पु.)

animal starch, प्राणिज स्टार्च

animal toxin, प्राणिज विषद्रव्य

animal virus, प्राणिज विषाणु

anion, *n.* अॅनायन (पु.), ऋणायन (न.)

anion exchanger, ऋणायन विनिमयक

anion-exchange resins, ऋणायन-विनिमय राळ

anionic detergent, ऋणायनी निर्मलक

anionic polymerisation, ऋणायनी बहुवारिकन

anionotropy, *n.* ऋणायनचलसमघटकता (स्त्री.)
cf. ionotropy, आयनचलसमघटकता
prototropy, प्रोटॉन चलसमघटकता

anion respiration, ऋणायन श्वसन

anion-sensitive membrane electrode, ऋणायन संवेदी पटल इलेक्ट्रोड

anisaldehyde, *n.* अॅनिसाल्डिहाइड (न.)

anisic acid, अॅनिसिक आम्ल

anisole, *n.* ॲनिसोल (न.)
anisomeric, *adj.* असमसूत्री
anisotonic, *adj.* असमपरासरी
anisotropic, *adj.* (*also* aeolotropic) विषमानुवर्ती, असमदिक, विषमदिक
anisotropic band, विषमानुवर्ती पट्टा
anisotropic crystal, विषमदैशिक स्फटिक, विषमदिक स्फटिक
anisotropy, *n.* (*also* aeolotropy) विषमानुवर्तिकता (स्त्री.)
anneal, *v. t.* अनुशीतन करणे, सावकाश निववणे
annealing, *n.* अनुशीतन (न.)
annealing chamber, अनुशीतन कक्ष
annealing temperature, अनुशीतन तापमान
annihilation, *n.* १ नाशन (न.) २ परिशून्यन (न.)
annihilation radiation, १ नाशन प्रारण २ परिशून्यन प्रारण
annular, *adj.* वलयाकार–, वलयाकृति–, कंकणाकृति–
annulene, *n.* ॲन्युलीन (न.)
anode, *n.* ॲनोड (पु.)
anode depolariser, ॲनोड विध्रुवक
anode rays, ॲनोड किरण (पु. अ. व.)
anodic, *adj.* ॲनोडी
anodic deposit, ॲनोडी निक्षेप
anodic electrodeposition, ॲनोडी विद्युत-निक्षेपण
anodic polarogram, ॲनोडी पोलॅरोग्रॅम
anodic stripping analysis, ॲनोडी अपखंडनी विश्लेषण
anodic wave, ॲनोडी तरंग
anodyne, *n.* वेदनाबधीरक (पु.)
anodynin, *n.* (*also* called **antipyrine**) ॲनोडायनिन (न.)
anolyte, *n.* ॲनोडी अपघटच (न.)
anomalous, *adj.* असंगत
anomalous dispersion, असंगत अपस्करण
anomalous osmosis, असंगत परासरण
anomalous valency, असंगत संयुजा, अनियमित संयुजा
anomaly, *n.* असंगति (स्त्री.), असंगतता (स्त्री.)
anomer, *n.* ॲनोमर (न.)
anomeric carbon, ॲनोमरी कार्बन
anomeric effect, ॲनोमरी प्रभाव
anomite, *n.* ॲनोमाइट (न.) (विशिष्ट लिथिअमयुक्त खनिज)
anonaceine, *n.* ॲनोनॅसीन (न.) (एक प्रकारचे अल्कलॉइड)
anorthic, *adj.* (*also* triclinic) त्रिअक्षी
anorthite, *n.* ॲनॉर्थाइट (न.) (त्रिअक्षी कॅल्शिअम ॲल्युमिनिअम सिलिकेट)
anorthosite, *n.* ॲनॉर्थोसाइट (न.) (अग्निजन्य फेल्स्पार)
anoxemia, *n.* (*also* **anoxaemia**), रक्तातील ऑक्सिन्यूनता (स्त्री.), ॲनॉक्सिरक्तता (स्त्री.)
anoxia, *n.* (*also* **hypoxia**) ॲनॉक्सिता (स्त्री.), ऊतींमधील ऑक्सिन्यूनता (स्त्री.)
anoxybiontic, *adj.* विनॉक्सिजीवीय
antagonism, *n.* प्रतिरोध (पु.)
antagonist, *n.* प्रतिरोधी (पु.)
antalkaline, *adj.* प्रति अल्कधर्मी
antazoline hydrochloride, ॲन्टॅझोलाइन हायड्रोक्लोराइड
ante-, *pfx.* पूर्व-
ante-penultimate carbon, उपान्त्यपूर्व कार्बन
anterior, *adj.* अग्र–, पुरस्थ
anthelmintic, *n.* ॲन्थेल्मिटिक (न.), कृमि निर्मूलक (न.)
anthocyanidin, *n.* ॲन्थोसायनिडिन (न.)
anthocyanin, *n.* ॲन्थोसायनिन (न.)

anthoxanthin, *n.* अॅन्थोक्झॅन्थिन (न.)
anthracene, *n.* अँथ्रासिन (न.)
anthracite, *n.* अँथ्रासाइट (न.)
anthraconite, *n.* अँथ्राकोनाइट (न.)
anthradiquinone, *n.* अँथ्राडायक्विनोन (न.)
anthraflavine, *n.* अँथ्राफ्लेव्हिन (न.)
anthranilic acid, अँथ्रानिलिक आम्ल
anthranthrene, *n.* अँथ्रांथ्रीन (न.)
anthrapurpurin, *n.* अँथ्रापर्प्युरिन (न.)
anthraquinol, *n.* अँथ्राक्विनॉल (न.)
anthraquinone, *n.* अँथ्राक्विनोन (न.)
anthraquinone dyes, अँथ्राक्विनोन रंजक (पु. अ. व.)
anthraquinoneoxadiazole dyes, अँथ्राक्विनोन-ऑक्झॅडायाझोल रंजक (पु. अ. व.)
anthraquinonethiophene dyes, अँथ्राक्विनोन-थायोफीन रंजक (पु. अ. व.)
anthrasol dyes, अँथ्रासोल रंजक (पु. अ. व.)
anthrone reaction, अँथ्रोन अभिक्रिया
anti—, *pfx.* १ प्रति- २ (as, in geometric isomerism) पार-
antialdoxime, *n.* पार-अल्डोक्झाइम (न.)
antialipecia vitamin, प्रति अल्पोसिआ जीवनसत्त्व
antianaphylactin, *n.* प्रति अॅनाफायलॅक्टिन (न.)
antiantibody, *n.* प्रतिप्रतिद्रव्य (न.)
antiantidote, *n.* प्रति उतारा (पु.)
antiarrhythmic drugs, हृद्स्पंद नियामक औषधे (न. अ. व.)
antiarthritic, *adj.* सांधेदुखीरोधी
antiasthmatic, *adj.* दमारोधी
antiauxin, *n.* प्रतिवृद्धिनियामक (न.), प्रति ऑक्झिन (न.)
antibacterial, *adj.* जीवाणुरोधी *n.* जीवाणुरोधक (न.)
antiberiberi, *adj.* बेरीबेरीरोधी
antiberiberi factor, (*also* called vitamin B_1 *or* thiamine *or* antineuritic vitamin *or* oryzamin) बेरीबेरीरोधी जीवनसत्त्व
antibilious, *n.* पित्तशामक (न.)
antibiosis, *n.* प्रतिजीविता (स्त्री.)
antibiotic, *n.* प्रतिजैविक (न.)
anti-black-tongue factor, (*also* called vitamin B_5 *or* nicotinic acid *or* antipellagric vitamin) जिव्हाकृष्णतारोधी जीवनसत्त्व
antiblennorrhagic, *n.* परमारोधक (न.), पूयमेहरोधक (न.)
antibody, *n.* प्रतिद्रव्य (न.)
antibody-binding fraction, प्रतिद्रव्य-बंधी अंश
antibody combining site, प्रतिद्रव्य संयोजनस्थान
antibody diversity, (*also* called antibody heterogeneity) प्रतिद्रव्य विभिन्नता
antibody-excess zone, प्रतिद्रव्य-आधिक्य क्षेत्र
antibody fixation, प्रतिद्रव्य स्थिरण
antibody formation, प्रतिद्रव्य घडण
antibody heterogeneity, (*also* called antibody diversity) प्रतिद्रव्य बहुविधता
antibody response, (*also* called immune response) प्रतिद्रव्य प्रतिसाद
antibody specificity, प्रतिद्रव्य विशेषता
antibody titer, प्रतिद्रव्य अनुमाप
antibody valence, प्रतिद्रव्य संयुजा
antibonding orbital, प्रतिबंधी कक्षिका
anticachectic, *n.* कुपोषणहारक (पु.)
anticancer compound, कर्करोगरोधी संयुग
anticarcinogenesis, *n.* कर्कजननरोध (पु.)
anticatalase, *n.* अॅंटिकॅटॅलेज (न.)
anti-catalyst, *n.* प्रति-उत्प्रेरक (पु.)
anticathode, *n.* प्रतिकॅथोड (पु.)
antichlor, *n.* प्रतिक्लोर (न.)

anticholerin, *adj.* पटकीविरोधी

anticholinesterase, *n.* अँटिकोलिनएस्टरेज (न.)

anticlockwise, *adv.* (*also* counter-clockwise) प्रतिघटि

anticoagulant, *adj.* साकळणरोधी

anticoagulin, *n.* (कीटकांच्या लाळेतील) साकळणरोधी द्रव्य (न.)

anticodon, *n.* (*also* called codon-recognising site) अँटिकोडॉन (न.)

anticompetitive inhibition, अस्पर्धात्मक संदमन

anticomplement, *n.* प्रतिपूरक (पु.)

anticomplement fluorescent antibody technique, प्रतिपूरक प्रतिदीप्त प्रतिद्रव्य तंत्र

anticonformation, *n.* प्रतिसमाविन्यास (पु.)

anticytotoxin, *n.* प्रतिपेशीविष (न.)

antidepressants, *n. pl.* विषण्णतारोधके (न. अ. व.)

antidermatosis vitamin, (*also* called vitamin B$_3$ *or* pantothenic acid) त्वचारोगरोधी जीवनसत्व

antidiabetic, *adj.* मधुमेहरोधी

anti-diazo compounds, पार-डायअॅझो संयुगे (न. अ. व.)

antidiuresis, *n.* प्रतिमूत्रवर्धन (न.), मूत्रलतारोध (पु.)

antidiuretic, *adj.* प्रतिमूत्रवर्धी, प्रतिमूत्रल–, मूत्रलरोधी
n. प्रतिमूत्ररोधक (न.), मूत्रलरोधक (न.)

antidiuretic hormone, प्रतिमूत्रवर्धी संप्रेरक

antidotal agent, (*also* antidote) उतारा (पु.)

antidotal therapy, उताऱ्याची उपचार पद्धती

antidote = antidotal agent

antidysenteric, *adj.* आमांशरोधी
n. आमांशरोधक (न.)

antiemetic, *adj.* प्रतिवमनकारी
n. प्रतिवमनकारक (न.)

antienzyme, *n.* प्रतिविकर (पु.)

antifebrin, *n.* अँटिफेब्रिन (न.), ज्वरांतक (न.)

antiferromagnetic, *adj.* प्रतिफेरोचुंबकीय

antiferromagnetism, *n.* प्रतिफेरोचुंबकत्व (न.)

antifoam, *n.* प्रतिफेन (न.)

antifoaming agent, फेननाशक (पु.)

antiform, *n.* अँटिरूप (न.), पाररूप (न.) *cf.* synform

antifreeze, *adj.* गोठणरोधी

antifungal, *adj.* कवकनाशी

antifungals, *n. pl.* कवकनाशके (न. अ. व.)

antigalactic, *adj.* दुग्धस्रावरोधी

antigen, *n.* प्रतिजन (न.), प्रतिद्रव्यजनक (पु.) अँटिजेन (न.)

antigen-antibody complex, प्रतिजन-प्रतिद्रव्य जटिल

antigen-antibody lattice, प्रतिजन-प्रतिद्रव्य जालक

antigen-antibody reaction, प्रतिजन-प्रतिद्रव्य अभिक्रिया

antigen binding capacity, प्रतिजन बंधक क्षमता

antigen-excess zone, प्रतिजन-आधिक्य क्षेत्र

antigenic competition, प्रतिजनी स्पर्धा

antigenic conversion, प्रतिजनी रूपांतर

antigenic deletion, प्रतिजनी विलोपन

antigenic determinant, प्रतिजनी निर्धारक

antigenicity, *n.* प्रतिजनत्व (न.)

antigen tolerance, प्रतिजन सह्यता

antigen valence, प्रतिजन संयुजा

antiglobulin, *n.* अँटिग्लोब्युलिन (न.)

antiglobulin test, अँटिग्लोब्युलिन चाचणी

antihaemolytic, *adj.* लोहितपेशीलयरोधी

antihaemophilic factor, (*also* plasma thromboplastic factor *or* thromboplastinogen) जीवद्रव्य रक्तसाकळण घटक, थ्रॉम्बोप्लास्टिन जनक

antihemophilic factor, (*abbr.* AHF) हिमोफिलिआरोधी घटक (पु.)

antihemophilic globulin (*abbr*. AHG) हिमोफिलिआरोधी ग्लोब्युलिन

antihemorrhagic factor, (*also* called **vitamin K**) रक्तस्रावरोधी जीवनसत्त्व

antihistamine, *n*. अँटिहिस्टॅमीन (न.)

antihistaminic, *adj*. अँटिहिस्टॅमिनी

antihistaminics, *n. pl*. हिस्टॅमीनरोधके (न. अ. व.)

antihormone, *n*. प्रतिसंप्रेरक (न.), प्रतिहार्मोन (न.)

antihuman globulin, (*abbr*. AHG) मानवविरोधी ग्लोब्युलिन

antihypo, *n*. अँटिहायपो (न.) (पोटॅशिअम परकार्बोनेट)

anti-infective vitamin, (*also* called **antixerophthalmic factor** *or* **vitamin A**) संसर्गरोधी जीवनसत्त्व, संसर्गरोधी व्हिटॅमिन

antiknock, *n*. अपस्फोटरोधी (पु.)

antilithic, *n*. मूतखडा विरघळवणारा (पु.), अश्मरीविलयी (पु.)

anti-logarithm, *n*. प्रति लागरिथम (पु.)

antiluetic, *n*. (*also* **antisyphilitic**) उपदंशरोधक (न.)

antiluetin, *n*. अँटिल्युएटिन (न.)

antilymphocyte globulin, लसीकापेशीरोधी ग्लोब्युलिन

antilymphocyte serum, (*abbr*. ALS) लसीकापेशीरोधी रक्तद्रव्य

antilysin, *n*. लायसिनरोधी रक्तीय द्रव्य (न.)

antilyssic, *adj*. जलभीरोधी, आलर्करोधी *n*. जलभीरोधक (न.), आलर्करोधक (न.)

antimalarial, *adj*. मलेरिआरोधी *n*. मलेरिआरोधक (न.)

antimellin, *n*. अँटिमेलिन(न.)

antimers, *n*. प्रतिविन्यासी (न.)

antimetabolite, *n*.(*also* **metabolic antagonist**) चयापचयरोधी (पु.), प्रतिचयापचयी (पु.)

antimicrobial spectrum, प्रतिसूक्ष्मजीवी पंक्ति, प्रतिसूक्ष्मजीवी स्पेक्ट्रम

antimonate, *n*. (*also* **antimoniate**) अँटिमोनेट (न.)

antimonial, *n*. अँटिमोनिअल (न.)

antimonial glass, अँटिमोनी काच

antimoniate = **antimonate**

antimonic, *adj*. अँटिमोनिक

antimonide, *n*. अँटिमोनाइड (न.)

antimonious, *adj*. (*also* **antimonous**) अँटिमोनिअस, अँटिमोनस

antimonite, *n*. अँटिमोनाइट (न.)

antimonium, *adj*. अँटिमोनिअम

antimono, *adj*. अँटिमोनो

antimonous = **antimonious**

antimony (Sb), *n*. अँटिमनी (Sb) (न.)

antimony halide, अँटिमनी हॅलाइड

antimonyl, *adj*. अँटिमोनिल

antimorph, *n*. प्रतिरूप (न.)

antimutagen, *n*. उत्परिवर्तकरोधी (पु.)

antineoplastic, *adj*. कर्करोगरोधी

antineoplastics, *n. pl*. कर्करोगरोधके (न. अ. व.)

antineuralgic, *adj*. चेताशूलरोधी

antineuritic vitamin, (*also* called **vitamin B_1** *or* **thiamine** *or* **oryzamin** *or* **antiberiberi factor**) अँटिन्युरिटिक जीवनसत्त्व, अँटिन्युरिटिक व्हिटॅमिन, चेताविकाररोधी जीवनसत्त्व

anti-neutron, *n*. प्रतिन्यूट्रॉन (पु.)

antinode, *n*. प्रतिनिस्पंद (पु.)

antioxidant, *n*. ऑक्सिडीकरणरोधी (पु.), ऑक्सिडनरोधी (पु.)

antiparallel chain, प्रतिसमांतर शृंखला

antiparallel spin, प्रतिसमांतर आभ्राम

antiparallel strand, प्रतिसमांतर वेलापट्टी

antiparasite, *n*. परजीवरोधी (पु.)

antiparticle, *n.* प्रतिकण (पु.)

antipellagric vitamin, (*also* called **vitamin B_5** *or* **nicotinic acid** *or* **anti-black-tongue factor**) पेलाग्रारोधी जीवनसत्त्व, पेलाग्रारोधी व्हिटॅमिन

antipepsin, *n.* पेप्सिनरोधी (पु.)

antipernicious anemia factor, तीव्र पांडुरोगरोधी जीवनसत्त्व

antiperosis vitamin, (*also* called **vitamin B_p**) पेरोसिसरोधी जीवनसत्त्व, कुक्कुटपादविरोधी जीवनसत्त्व

antipodagric, *n.* वातरक्तरोधी (पु.), गाऊटरोधी (पु.)

antipode, *n.* प्रतिविन्यासी (पु.)

antipolarity, *n.* प्रतिध्रुवता (स्त्री.)

antiprothrombin, *adj.* प्रोथ्रॉम्बिनरोधी

antiproton, *n.* अँटिप्रोटॉन (पु.)

antipyretic, *adj.* ज्वररोधी

antipyretics, *n. pl.* ज्वररोधके (न.अ.व.)

antipyrine, *n.* (*also* called **anodynin**) अँटिपायरिन (न.)

antipyrotic, *n.* दाहव्रणरोधी (पु.)

antirachitic, *adj.* मुडदूसरोधी

antirachitic vitamin, (*also* called **vitamin D**) मुडदूसरोधी जीवनसत्त्व

antirheumatic, *adj.* संधिवातरोधी

antirheumatin, *n.* अँटि-ऱ्हुमॅटिन (न.)

antiscorbutic factor, (*also* called **vitamin C** *or* ascorbic acid) स्कर्व्हीरोधी जीवनसत्त्व

antisepsin, *n.* अँटिसेप्सिन (न.)

antisepsis, *n.* पूतिरोध (पु.), प्रतिपूतिता (स्त्री.)

antiseptic, *adj.* पूतिरोधी
n. पूतिरोधक (न.)

antiseptin, *n.* अँटिसेप्टिन (न.)

antiseptol, *n.* अँटिसेप्टॉल (न.)

antiserum, *n.* प्रतिलस (स्त्री.), प्रतिसीरम (न.)

antispasmin, *n.* अँटिस्पॅस्मिन (न.)

antispasmodic, *adj.* स्नायुआकुंचन नियामक
n. स्नायुआकुंचन नियामक (न.)

anti-staling agent, शिळपण प्रतिबंधकारी ,

antistat, *n.* (*also* called **antistatic agent**) अँटिस्टेट (न.)

antistatic, *adj.* प्रतिस्थितिक

antistatic agent, (*also* called **antistat**) स्थितिक विद्युत रोधक

antistatic fibre, स्थितिक विद्युत रोधी तंतु

antisterility factor, (*also* called **fertility vitamin** *or* **tocopherol** *or* **vitamin E**) वंध्यतारोधी जीवनसत्त्व

anti-Stokes line, प्रति-स्टोक्स रेषा

antisudorific, *adj.* अतिस्वेदरोधी

antisymmetrical wave-function, प्रतिसममित तरंगफल

anti-syn isomerism, पार-अपार समसूत्रता

antisyphilitic=antiluetic

antithrombin, *n.* थ्रॉम्बिनरोधी (पु.)

antithyroid agent, अवटुरोधी (पु.)

antitoxin, *n.* जीवविषरोधक (पु.), जीवविषरोधी द्रव्य (न.)

antitrypsin, *adj.* ट्रिप्सिनरोधी

antitumor antibiotic, अर्बुदरोधी प्रतिजैविक

antitumor antimetabolite, अर्बुदरोधी प्रतिचयापचयित

antitussin, *n.* खोकलारोधी (पु.)

antivenom, *n.* सर्पविषरोधी (पु.)

antiviral, *n.* विषाणुरोधी (पु.)

antiviral protein, (*abbr.* **AVP**) विषाणुरोधी प्रोटीन

antivitamin, *n.* जीवनसत्त्वरोधी (पु.)

antixerophthalmic factor, (*also* called **anti-infective vitamin** *or* **vitamin A**) नेत्रशुष्कतारोधी जीवनसत्त्व

antizymotic, *adj.* किण्वनरोधी

ant oil, (*also* called **furfural**) मुंगी तेल

anucleate, *n.* अकेंद्रकी (स्त्री.)
anuria, *n.* असूत्रता (स्त्री.)
apatite, *n.* (ore) ॲपाटाइट (न.)
aperient, *n.* मृदुरेचक (न.)
aperiodic, *adj.* अनावर्ती
aperiodic polymer, अनावर्ती बहुवारिक
aperture, *n.* रंध्र (न.), छिद्र (न.)
aperture ratio, छिद्र गुणोत्तर
aperture width, छिद्र रुंदी
apex, *n.* शिरोबिंदु (पु.), शिखाग्र (न.)
aphalerite, *n.* ॲफॅलेराइट (न.)
aphicide, *n.* ॲफिडनाशक (पु.)
aphrodine, *n.* ॲफ्रोडाइन (न.)
aphrodite, *n.* ॲफ्रोडाइट (न.)
aphrosiderite, *n.* ॲफ्रोसिडेराइट (न.)
aphthitalite, *n.* ॲफ्थिटलाइट (न.)
aphthonite, *n.* ॲफ्थोनाइट (न.)
apigenin, *n.* ॲपिजेनिन (न.)
apinol, *n.* ॲपिनॉल (न.)
apiole, *n.* ॲपिओल (न.)
apiolic acid, ॲपिओलिक आम्ल
apionol, *n.* ॲपिओनॉल (न.)
apionone, *n.* ॲपिओनॉन (न.)
apiose, *n.* ॲपिओज (न.)
aplasia, *n.* १ सदोष विकसन (न.)
२ अविकसन (न.)
aplite, *n.* (ore) ॲप्लाइट (न.)
aplome, *n.* (garnet) ॲप्लोम (न.)
APNS, (*also known as* **thorin**)
(1-(o-Arsonophenylazo)-2- naphthol-3, 6-disulfonic acid) APNS (थोरिन)
apocamphoric acid, ॲपोकॅम्फोरिक आम्ल
apocholic acid, ॲपोकोलिक आम्ल
apocodeine, *n.* ॲपोकोडीन (न.)
apocrenic acid, ॲपोक्रेनिक आम्ल
apocyanines, *n. pl.* ॲपोसायनिने (न. अ. व.)
apoenzyme, *n.* प्रथिनविकरांग (न.), ॲपोएन्झाइम (न.)
apoferritin, *n.* ॲपोफेरिटिन (न.), फेरिटिन प्रोटीन घटक (पु.)
apomorphine, *n.* ॲपोमॉर्फीन (न.)
aponal, *n.* ॲपोनल (न.)
apophylite, *n.* ॲपोफायलाइट (न.)
apoprotein, *n.* ॲपोप्रोटीन (न.)
apoquinamine, *n.* ॲपोक्विनामाइन (न.)
apoquinine, *n.* ॲपोक्विनाइन (न.)
aporphine, *n.* ॲपोर्फिन (न.)
aposafranone, *n.* ॲपोसॅफ्रानोन (न.)
apparatus, *n.* उपकरण (न.), उपकरण संच (पु.)
cf. accessory, उपसाधन
appliance, उपयंत्र
contrivance, यंत्रक
device, साधन
gadget, कळयंत्र
implement, अवजार
instrument, उपकरण
tool, हत्यार
apparent competitive inhibition, आभासी स्पर्धात्मक संदमन
apparent equilibrium constant, आभासी समतोल स्थिरांक
apparent equilibrium quotient, आभासी समतोल भाग
apparent expansion, आभासी प्रसरण
apparent mass, आभासी वस्तुमान
apparent power, आभासी शक्ति
apparent specific volume, आभासी विशिष्ट आकारमान
apple acid = **malic acid**
appliance, *n.* उपयंत्र (न.) *cf.* apparatus
application, *n.* उपयोजन (न.)
applicator, *n.* योजित्र (न.)

applied-chemical technology, उपयोजित रासायनिक तंत्रशास्त्र

applied chemistry, उपयोजित रसायनशास्त्र

apply, *v. t. & i.* १ उपयोजन करणे २ लागू करणे, लागू होणे

approximate, *adj.* जवळजवळ, निकट

approximately, *adv.* जवळजवळ, निकटतः

approximation, *n.* १ निकटन (न.) २ स्थूलमानन (न.)

aprotic, *n.* ॲप्रॉटिक (न.)

aprotic solvent, ॲप्रॉटिक द्रावक

APS, (*abbr.* of adenosine-5′-phosphosulfate) APS

apurinic acid, ॲप्युरिनिक आम्ल

apyrase, *n.* ॲपायरेज (न.)

apyrimidinic acid, ॲपायरिमिडिनिक आम्ल

aqua, *n.* जल (न.)

aqua-fortis, *n.* तीव्र नायट्रिक आम्ल (न.)

aquamarine, *n.* ॲक्वामरिन (न.)

aqua-regia, *n.* आम्लराज (पु.)

aquation, *n.* जलीकरण (न.)

aqueous, *adj.* जलीय *cf.* hydrous

aqueous extract, जलीय निष्कर्ष

aqueous humour, नेत्रोद (न.)

aqueous solution, जलीय द्रावण

aquo, *adj.* जलीय

aquo complex ions, जल-संकुल आयन (पु. अ. व.)

aquo-system, *n.* जलीय-पद्धति (स्त्री.)

A. R., (*abbr.* of analytical reagent) A. R.

arabinose, *n.* ॲराबिनोज (न.)

arachis oil, शेंगदाणा तेल

aralkyl, *n.* ॲरॅल्किल (न.)

arbitrary, *adj.* यादृच्छिक, स्वेच्छानुसारी

arbovirus, *n.* अर्बोविषाणु (पु.)

arc, *n.* प्रज्योत (स्त्री.)

arc furnace, प्रज्योत भट्टी

Archibald method, आर्किबाल्ड पद्धति

arc-lamp, *n.* प्रज्योति (स्त्री.)

arc-light source, प्रज्योत उद्गम

arc process, आर्क प्रक्रिया, प्रज्योत प्रक्रिया

arc spectroscopy, प्रज्योत पंक्तिदर्शन

area, *n.* १ क्षेत्र (न.) २ क्षेत्रफळ (न.) *cf.* magnitude

arene, *n.* ॲरीन (न.)

argentation chromatography, रजत वर्णलेखन

argentiferous, *adj.* रजतयुक्त

argentiferous lead, रजतयुक्त शिसे

argentimetry, *n.* अर्जेण्टिमिति (स्त्री.), रजतमिति (स्त्री.)

argentometric method, रजतमितीय पद्धति

argentometric titration, रजतमितीय अनुमापन

argentum (Ag), *n.* (silver) सिल्व्हर (Ag) (न.), चांदी (स्त्री.), रुपे (न.), रजत (न.)

arginase, *n.* आर्जिनेज (न.)

arginine, *n.* आर्जिनाइन (न.)

arginine cycle, (*also* called urea cycle) आर्जिनाइन चक्र

arginine vasopressin, (*abbr.* AVP) आर्जिनाइन व्हॅसोप्रेसिन

argininosuccinuria, *n.* आर्जिनिनोसक्सिनिक आम्लमूत्रता (पु.)

argon (Ar), *n.* अरगॉन (Ar) (न.)

arithmetic mean, गणित माध्य

Arndt alloy, आर्ण्ट संमिश्र

Arnold's base reagent, अर्नाल्डचा आम्लारिकारक

aromatic, *adj.* ॲरोमॅटिक

aromatic amino acid, ॲरोमॅटिक ॲमिनो आम्ल

aromatic compound, ॲरोमॅटिक संयुग

aromatic group, ॲरोमॅटिक गट

aromatic hydrocarbon, ॲरोमॅटिक हायड्रोकार्बन

aromaticity, *n.* ॲरोमॅटिकता (स्त्री.)

aromatic polyamide, ॲरोमॅटिक पॉलीॲमाइड

aromatics, *n. pl.* ॲरोमॅटिक संयुगे (न. अ. व.)

aromatic sextet, ॲरोमॅटिक षटक

aromatisation reaction, ॲरोमॅटिकीकरण अभिक्रिया

aroyl, *adj.* ॲरॉइल

arrangement, *n.* १ मांडणी (स्त्री.), रचना (स्त्री.) २ व्यवस्था (स्त्री.)
cf. alignment, संरेखन
array, विन्यास
configuration, आविन्यास
constitution, घडण
structure, संरचना

array, *n.* विन्यास (पु.) *cf.* arrangement

Arrhenius activation energy, ॲऱ्हेनिअस सक्रियण ऊर्जा

Arrhenius equation, ॲऱ्हेनिअस समीकरण

Arrhenius plot, ॲऱ्हेनिअस आलेख

Arrhenius theory, ॲऱ्हेनिअस सिद्धांत

Arrhenius theory of electrolytic dissociation, ॲऱ्हेनिअसचा विद्युत अपघटनी विचरण सिद्धांत

arsenate, *n.* आर्सेनेट (न.)

arsenic (As), *n.* आर्सेनिक (As) (न.)
adj. आर्सेनिक–

arsenicals, *n. pl.* आर्सेनीय औषधिद्रव्ये (न. अ. व.), आर्सेनिकयुक्त औषधिद्रव्ये (न. अ. व.)

arsenic purifier, आर्सेनिक विशुद्धक

arsenious, *adj.* (*also* arsenous) आर्सेनिअस

arsenious oxide, आर्सेनिअस ऑक्साइड

arsenite, *n.* आर्सेनाइट (न.)

arsenite solution, आर्सेनाइट द्रावण

arseno, *adj.* आर्सेनो

arseno group, आर्सेनो गट

arsenopyrite, *n.* आर्सेनोपायराइट (न.)

arsenous = arsenious

arsinic acid, आर्सेनिक आम्ल

arsonation reaction, आर्सोनीकरण अभिक्रिया

arsonium, *adj.* आर्सोनिअम

arsphenamine, *n.* आर्स्फेनामाइन (न.)

arsyl group, आर्सिल गट

artefact, *n.* (*also* artifact) कृत्रिम (न.), कृतक (न.)

arteriosclerosis, *n.* धमनीकाठिण्य (न.)

artery, *n.* धमनी (स्त्री.)

Arthus reaction, आर्थसची प्रतिजननिर्मित ॲलर्जी, आर्थसचे प्रतिजननिर्मित वावडे

artifact = artefact

artificial, *adj.* कृत्रिम

artificial fibre = manmade fibre

artificial field, कृत्रिम क्षेत्र

artificial induction, कृत्रिम प्रवर्तन

artificial nitrogen fixation, कृत्रिम नायट्रोजन स्थिरण, कृत्रिम नायट्रोजन बद्धन

artificial radio-active element, प्रेरित किरणोत्सारी मूलद्रव्य, कृत्रिम किरणोत्सारी मूलद्रव्य

artificial radio-activity, (*also* called induced radio-activity) कृत्रिम किरणोत्सारिता

artificial resin, कृत्रिम रेझिन, कृत्रिम राळ

artificial silk, कृत्रिम रेशीम

arylamines, *n. pl.* ॲरिल अमाइने (न. अ. व.)

arylation reaction, ॲरिलीकरण अभिक्रिया

aryl group, ॲरिल गट, ॲरिल समूह

aryl halide, ॲरिल हॅलाइड

aryl radical, ॲरिल मूलक

asafetida, *n.* (*also* asafoetida), ॲसाफेटिडा (स्त्री.), हिंग (पु.)

asbestine, *n.* ॲस्बेस्टाइन (न.)

asbestos, *n.* ॲस्बेस्टॉस (न.)

ascaricide, *n.* जंतनाशक (न.)

ascaridol, *n.* (drug) ॲस्कॅरिडॉल (न.)
ascaris, *n.* ॲस्कॅरिस (न.), जंत (पु.)
ascending boundary, आरोही सीमा
ascending chromatography, आरोही वर्णलेखन
ascending development, आरोही विकसन
Aschheim-Zondek test, ॲस्चेइम-झोंडेक चाचणी
ascites, *n.* जलोदर (पु.)
Ascoli test, १ वलयदायी चाचणी २ अवक्षेपण चाचणी (ॲन्थ्रॅक्स प्रतिजनसाठी)
ascorbic acid, (*also* called **vitamin C** *or* **antiscorbutic factor**) ॲस्कॉर्बिक आम्ल
asepsis, *n.* अपूतिता (स्त्री.)
aseptic, *adj.* पू-रहित, अपूतित
ash, *n.* रक्षा (स्त्री.), राख (स्त्री.)
ashing, *n.* भस्मीकरण (न.)
ashless filter paper, निर्भस्मी गाळणी कागद
A-site-P-site model, A स्थान P स्थान प्रतिकृति
Asn, १ (*abbr.* of asparagine) Asn २ (*abbr.* of asparaginyl) Asn
Asp, १ (*abbr.* of aspartic acid) Asp २ (*abbr.* of aspartyl) Asp
asparagine, *n.* (*abbr.* Asn) ॲस्पाराजिन (न.)
asparaginyl, *n.* (*abbr.* Asn) ॲस्पाराजिनिल (न.)
aspartate transcarbamylase, ॲस्पार्टेट ट्रान्सकार्बन अमायलेज
aspartic acid, (*abbr.* Asp) ॲस्पार्टिक आम्ल
aspartyl, *n.* (*abbr.* Asp) ॲस्पार्टिल (न.)
asphalt, *n.* ॲस्फाल्ट (न.)
asphaltic bitumen, ॲस्फाल्टी बिटुमेन
aspirator, *n.* चूषित्र (न.)
aspirator-burner, *n.* चूषित्र-ज्वालक (पु.)
aspirin, *n.* (drug) ॲस्पिरिन (न.)
assay, *v. t.* कस लावणे, आमापन करणे *n.* आमापन (न.)

assayer, *n.* आमापक (न.)
assimilate, *v. t. & i.* सात्मीकरण करणे, सात्मीकरण होणे
assimilation, *n.* सात्मीकरण (न.)
assimilatory, *adj.* १ सात्मीकरण २ सात्मीकरणजात
associated liquid, सहचारी द्रव, संबद्ध द्रव
association, *n.* सहचरण (न.)
association colloid, सहचरण कलिल
association constant, सहचरण समतोल स्थिरांक
association number, सहचरणांक (पु.)
astatine (At), *n.* अस्टॅटिन (At) (न.)
astigmatic image, अबिंदुक प्रतिमा
astrazone dyes, ॲस्ट्राझोन रंजक (पु. अ. व.)
astringent, *adj.* तुरट
asymmetric, *adj.* (*also* **asymmetrical**) असममित, असममितीय
asymmetrical stretching vibration, असममितीय प्रताननी कंपन
asymmetric carbon, असममितीय कार्बन
asymmetric carbon atom, असममितीय कार्बन अणु
asymmetric centre, असममितीय केंद्र
asymmetric compound, असममित संयुग
asymmetric induction, असममित प्रवर्तन
asymmetric synthesis, असममित संश्लेषण
asymmetric unit, असममित एकक
asymmetry, *n.* असममिति (स्त्री.)
asymmetry control, असममिति नियंत्रण
asymmetry factor, असममिति कारक
asymmetry potential, असममिति विभव
asymmetry ratio, असममिति गुणोत्तर
asynchronous growth, असंकालिक वाढ
asynchronous muscle, असंकालिक स्नायु
atactic, *adj.* स्वैरशाखी
atactic polymer, स्वैरशाखी बहुवारिक

atactic polypropylene fibres, स्वैरशाखी पॉलीप्रॉपिलीन तंतू (पु. अ. व.)
athermal, *adj.* अनूष्मीय
atherosclerosis, *n.* अॅथेरोकाठिण्य (न.)
atmolysis, *n.* विसरणद्वारा वायु- विलगन (न.)
atmosphere, *n.* वातावरण (न.)
atmospheric gases, वातावरणीय वायु
atmospheric oxidation, वातावरणी ऑक्सिडन
atmospheric pressure, वातावरणीय दाब
atom, *n.* अणु (पु.)
cf. molecule, रेणु
particle, कण
atomic, *adj.* अणु-, अण्वीय, आण्विक
atomic absorption, अणु-अवशोषण (न.)
atomic absorption spectrophotometry, (*abbr.* AAS) अणु-अवशोषण पंक्तिअनुदीप्तिमिति
atomic-absorption spectroscopy, अणु-अवशोषण पंक्तिदर्शन
atomic crystal, आण्विक स्फटिक
atomic emission, आण्विक उत्सर्जन
atomic energy, अणु ऊर्जा
atomic fluorescence, आण्विक प्रतिदीप्ति
atomic fluorescence flame spectrometry, आण्विक प्रतिदीप्ति ज्योत पंक्तिमिति
atomic heat, अणु ऊष्मा
atomic hydrogen, अण्वीय हायड्रोजन
atomicity, *n.* अणुता(स्त्री.),आण्विकता(स्त्री.)
atomic mass, अणु वस्तुमान
atomic mass unit, (*abbr.* amu) (*also* atomic weight unit) अणु वस्तुमान एकक
atomic model, अणु प्रतिकृति
atomic number, अणु अंक
atomic orbital, अणु कक्षिका
atomic radius, अणु त्रिज्या
atomic reactor, अणु भट्टी
atomic refraction, अणु अपवर्तन
atomic spectroscopy, अणु पंक्तिदर्शन
atomic spectrum, अणु पंक्ति
atomic structure, अणु संरचना
atomic theory, अणु सिद्धांत
atomic vibration, अणु कंपन
atomic volume, अणु आकारमान
atomic weight, अणुभारांक (पु.)
atomic weight unit = atomic mass unit
atomisation, *n.* १ कणन (न.), तुषारीकरण (न.) २ अणु विलगन (न.)
atomiser, *n.* कणित्र (न.), तुषारित्र (न.)
cf. grinder
atom smasher, अणु भंजी
atoxyl, *n.* (drug) अॅटॉक्झिल (न.)
ATP, १ (*abbr.* of Adenosine triphosphate) ATP २ (*abbr.* of Adenosine–5′–triphosphate) ATP
ATPase, (*abbr.* of adenosine triphosphatase) ATPase
ATP regenerating system, एटीपी पुर्नर्निर्मिति विकर संस्था
atrolactic acid, अॅट्रोलॅक्टिक आम्ल
atrophy, *n.* अपुष्टि (स्त्री.)
atropic acid, अॅट्रॉपिक आम्ल
atropine, *n.* अॅट्रोपीन (न.)
attenuate, *v. t. & i.* १ क्षीणन करणे, क्षीणन होणे २ विरलन करणे, विरलन होणे
attenuated, *adj.* १ क्षीणित २ विरलित
attenuated total reflectance, क्षीणित पूर्ण परावर्तकता
attenuation, *n.* १ क्षीणन (न.) २ विरलन (न.)
attraction, *n.* आकर्षण (न.)
attribute, *n.* १ धर्म (पु.), अंगगुण (पु.)
cf. quality २ गुणविशेष (पु.)
Auger electron, ऑगर इलेक्ट्रॉन
auramine, *n.* ऑरॅमाइन (न.)
auric, *adj.* ऑरिक
auric acid, ऑरिक आम्ल

auriferous, *adj.* सुवर्णमय

auroauric, *adj.* ऑरोऑरिक

aurous, *adj.* ऑरस

aurum (Au), *n.* (gold) गोल्ड (Au) (न.), सोने (न.), सुवर्ण (न.)

auto-, *pfx.* स्वयं-

autoactivation, *n.* स्वयंसक्रियण (न.)

autoallergic, *adj.* स्वयं ॲलर्जीजन्य

autoallergy, *n.* स्वयं ॲलर्जी (स्त्री.)

autoanalyser, *n.* स्वयं विश्लेषित्र (न.)

autocatalysis, *n.* स्वयं उत्प्रेरण (न.)

autocatalytic, *adj.* स्वयं उत्प्रेरित

autocatalytic induction, स्वयं उत्प्रेरित प्रवर्तन

autocatalytic reaction, स्वयं उत्प्रेरित अभिक्रिया

autoclave, *n.* ऑटोक्लेव्ह (न.)

autodecomposition, *n.* स्वयं अपघटन (न.)

auto-fermentation, *n.* स्वयं किण्वन (न.)

autofluorescence, *n.* स्वयंप्रतिदीप्ति (स्त्री.)

autoimmune complement fixation, (*abbr.* AICF) स्वयंप्रतिक्षम परिपूरक बद्धन

autoinduction, *n.* स्वयंप्रवर्तन (न.)

autolysis, *n.* स्वयंलयन (न.)

automatic, *adj.* स्वयंचलित

automatic analyser, स्वयंचलित विश्लेषित्र

automatic diffractometer, स्वयंचलित विवर्तनमापी

automatic integrator, स्वयंचलित संकलक

automatic pipette, स्वयंचलित पिपेट, स्वयंचलित शोषनळी

automatic titrator, स्वयंचलित अनुमापित्र

automation, *n.* स्वयंचलन (न.)

automutagen, *n.* स्वयं उत्परिवर्तकारी (पु.)

autonomous, *adj.* स्वायत्त

auto-oxidation, *n.* (*also* **autoxidation**) स्वयं ऑक्सिडन (न.)

autophagic, *adj.* स्वभक्षी

autoprotolysis, *n.* ऑटोप्रोटोलिसिस (न.), स्वयंप्रोटॉन हस्तांतरण (न.), स्वयंप्रोटॉन स्थलांतरण (न.)

autoprotolysis constant, स्वयंप्रोटॉन हस्तांतरण स्थिरांक

autoradiography, *n.* किरणोत्सारचित्रण (न.)

autoretardation, *n.* स्वयंमंदन (न.)

autosome, *n.* अलिंगी गुणसूत्र (न.)

autoxidation = **auto-oxidation**

auxiliary, *adj.* साह्यकारी

auxiliary complexing agent, सहायक संकुलक

auxiliary electrode, साह्यकारी इलेक्ट्रोड

auxiliary pigment, साह्यकारी वर्णक

auxiliary product, साह्यकारी उत्पाद

auxiliary valency, (*also* **auxiliary valence**) साह्यकारी संयुजा, सहायक संयुजा

auxin, *n.* ऑक्सिन (न.)

auxochrome, *n.* वर्णवर्धक (पु.), वर्णवर्धी (पु.)

available, *adj.* उपलब्ध

available energy, उपलब्ध ऊर्जा

available power, उपलब्ध शक्ति

avalanche, *n.* अवधाव (पु.), लोट (पु.)

avenin, *n.* ॲव्हेनिन (न.) (ओटमधील गोलाकार प्रोटीन)

average, *n.* सरासरी (स्त्री.)

average affinity, सरासरी आसक्ति

average bond energy, सरासरी बंध ऊर्जा

average deviation, सरासरी विचलन

average life, सरासरी आयुष्य

average molecular weight, सरासरी रेणु भारांक

avidin, *n.* ॲव्हिडिन (न.)

avitaminosis, *n.* व्हिटॅमिनहीनता विकार (पु.), जीवनसत्त्वहीनता विकार (पु.)

AVP, १ (*abbr.* of antiviral protein) **AVP**
२ (*abbr.* of arginine vasopressin) **AVP**

awu, (*abbr.* of atomic weight unit) **awu**

axerophthol, *n.* (*also* called **vitamin A_1** *or* retinol) अॅक्झेरोफ्थॉल (न.)
axial bond, अक्षीय बंध
axial substituent, अक्षीय प्रतियोजी
axiom, *n.* गृहीतक (न.) *cf.* theory
axis, *n.* अक्ष (पु.)
axis of abscissas, भुजअक्ष (पु.)
axis of ordinates, कोटिअक्ष (पु.)
axis of precession = precession axis
axis of rotation, घूर्णन अक्ष
axis of rotational symmetry, घूर्णीय सममिति अक्ष
axis of symmetry, सममिति अक्ष
axon, *n.* अॅक्झॉन (न.), अक्षतंतु (पु.)
axoplasm, *n.* अक्षतंतुद्रव्य (न.)
azalactone, *n.* अॅझॅलॅक्टोन (न.)
azaserine, *n.* (antibiotic) अॅझासेरीन (न.)
azeotrope, *n.* सहबाष्पी (पु.)
azeotropic distillation, सहबाष्पी ऊर्ध्वपातन
azeotropic mixture, सहबाष्पी मिश्रण
azide, *n.* अॅझाइड (न.)
azide group, अॅझाइड गट
azidin blue, (*also* **trypan blue**) अॅझिडिन ब्लू, अॅझिडिन निळा
azido, *adj.* (*also* **triazo**) अॅझिडो
azimido, *n.* (*also* **azimino**) अॅझिमिडो (न.)
azimuthal quantum number, दिगंशीय क्वांटम अंक, अॅझिम्युथल क्वांटम अंक
azlon, *n.* अॅझलॉन (न.), प्रोटीनवस्त्रतंतु (पु.)
azo—, *pfx.* अॅझो–
azobacter, *n.* अॅझोबॅक्टर (न.)
azobenzene, *n.* अॅझोबेन्झीन (न.)
azobenzoic acid, अॅझोबेन्झोइक आम्ल
azo compound, अॅझो संयुग
azo coupling reaction, अॅझो युग्मन अभिक्रिया
azo dye, अॅझो रंजक
azo group, अॅझो गट
azoic, *adj.* अॅझोइक
azoic coupling component, अॅझो-युग्मन घटक
azo indicator, अॅझो दर्शक
azo lactum, अॅझो लॅक्टम
azoprotein, *n.* अॅझोप्रोटीन (न.), अॅझोप्रथिन (न.)
azorubin, *n.* (*also* called **carmoisine**) अॅझोरुबिन (न.) (गाजरजन्य लाल खाद्यरंग)
azosulphonic acid, अॅझोसल्फोनिक आम्ल
azoxy, *adj.* अॅझोक्सि
azulin, *n.* अॅझ्युलिन (न.)
azurine, *n.* अॅझ्युरिन (न.)
azurite, *n.* अॅझ्युराइट (न.)

B

B, (symbol for boron) B (बोरॉन)
Babcock test, बॅबकॉक चाचणी
bacillus, *n.* बॅसिलस (पु.), दंडाणु (पु.)
Bacillus Calmette-Gue′rin, (*abbr.* **BCG**) बॅसिलस कॅल्मेट गुरिन
bacitracin, *n.* बॅसिट्रॅसिन (न.)
back bonding, पश्च बंधन, क्षतिपूरक बंध
backbone, *n.* कणा (पु.)
back electromotive force, (*abbr.* **back EMF**) विरोधी विद्युतगामक बल
back EMF, (*abbr.* of **back electromotive force**) विरोधी EMF
background correction, पार्श्व दुरुस्ती
background count, पार्श्व गणन
back scattering, पश्च विकिरण
back titration, पश्च अनुमापन
backward reaction, प्रतिगामी अभिक्रिया
bacon, *n.* संस्कारित सूकरमांस (न.) (डुकराचे मांस)
bacterial, *adj.* जीवाणु–, जीवाण्वीय
bacterial nucleus, जीवाणु केंद्रक
bacterial virus, (*also* **bacteriophage**) जीवाणुभक्षी (पु.)
bactericide, *n.* जीवाणुनाशक (पु.)
bacteriological, *adj.* १ जीवाणुविषयक २ जीवाणुशास्त्रीय
bacteriological filter, जीवाणु निस्यंदक, जीवाणु गाळणी
bacteriology, *n.* जीवाणुशास्त्र (न.)
bacteriolysis, *n.* जीवाणुविघटन (न.)
bacteriophage = **bacterial virus**
bacteriorhodopsin, *n.* जीवाणु ऱ्होडोप्सिन (न.)
bacteriostatic, *adj.* जीवाणुनिरोधी
bad conductor, दुर्वाहक (पु.)
Baeyer's strain theory, बेअरचा ताण सिद्धांत
baffle, *n.* १ बाधिका (स्त्री.) २ व्यारोध (पु.)
bagasse, *n.* (*pl.* **bagasses**) उसाचे चिपाड (न.), उसाची चोयटी (स्त्री.)
baker's yeast, बेकर यीस्ट, बेकर किण्व
baking, *n.* भट्टीत भाजणे (न.), भर्जन (न.)
baking powder, बेकिंग पावडर
baking soda, बेकिंग सोडा, खाण्याचा सोडा
balance, *v. t.* १ (to weigh equally) समतोलणे
  २ (to balance properly) संतुलित करणे, संतुलन करणे, संतुलणे
  n. १ समतोलन (न.) २ संतुलन (न.) ३ तुला (स्त्री.), तराजू (पु.)
  analytical balance, वैश्लेषिक तराजू, विश्लेषणात्मक तुला
  chemical balance, रसायन तुला
  hydrostatic balance, द्रवस्थितिक तुला
  physical balance, भौतिक तुला
  spring balance, स्प्रिंग तुला

thermobalance, औष्णिक तराजू, औष्णिक तुला

torsion balance, मोटन तुला, पीळ तुला

balanced, *adj.* संतुलित

balanced equation, संतुलित समीकरण

balanced reaction, संतुलित अभिक्रिया

balancing of an equation, समीकरणाचे संतुलन

Balbiani ring, बाल्बिआनी वलय

ball and disk integrator, गोलक-तबकडी संकलक

ball and stick models, गोलक-यष्टिका प्रतिकृती (स्त्री. अ. व.)

ballistic galvanometer, प्रक्षेपी विद्युत प्रवाहमापक, प्रक्षेपी गॅल्व्हानोमीटर

ball mill, गोलक चक्की

balloon, *n.* बलून (न.), फुगा (पु.)

Balmer formula, बामर सूत्र

Balmer series, (*also* Balmer spectrum) बामर पंक्ति

balsam, *n.* बालसम (न.)

band, *n.* १ पट्ट (पु.) २ पट्टा (पु.)

band spectrum, पट्ट पंक्ति, वर्णाली (स्त्री.)

band spreading, पट्ट प्रसरण

bandwidth, *n.* पट्टरुंदी (स्त्री.)

bar, *n.* (as, a unit of pressure) बार (न.)

barbital, *n.* (*also* called barbitone) बार्बिटल (न.)

barbitone, *n.* (*also* called barbital) बार्बिटोन (न.)

barbituric acid, बार्बिटच्युरिक आम्ल

Barfoed reagent, बारफोड अभिकारक

Barfoed test, बारफोड चाचणी

barite, *n.* बॅराइट (न.)

barium (Ba), *n.* बेरिअम (Ba) (न.)

bark, *n.* वल्क (न.), साल (स्त्री.)

barometer, *n.* हवादाबमापी (पु.)

barometric pressure, वातावरण दाब

baroscope, *n.* वायुदाबदर्शी (पु.), हवादाबदर्शी (पु.) (U-नलिका)

Barr body, बार पिंड

barrier, *n.* १ अवरोध (पु.) २ रोधिका (स्त्री.) ३ प्राचीर (न.)

barrier-layer cell, रोधिका स्तर घट

Bart reaction, बार्ट अभिक्रिया

baryon, *n.* बॅरिऑन (पु.)

baryta, *n.* बॅरिटा (पु.)

basal body, (*also* called basal granule *or* kinetosome) आधारपिंड (पु.)

basal granule, (*also* called basal body *or* kinetosome) आधार कणिका

basal metabolic rate, (*abbr.* BMR) आधारी चयापचय गति

basal metabolism, आधारी चयापचय

base, *n.* १ (a substance that reacts with an acid to form a salt or dissolves in water forming hydroxyl ions) आम्लारि (पु.)

Bronsted base, ब्रॉन्स्टेड आम्लारि

hard base, कठीण आम्लारि

Lewis base, लेविस आम्लारि

nuclear base, न्यूक्लीय आम्लारि

soft base, मृदु आम्लारि

strong base, प्रबल आम्लारि

weak base, सौम्य आम्लारि

२ आधार (पु.), पाया (पु.)

baseline discriminator, आधाररेषा विभेदनकारी

baseline method, आधाररेषा पद्धति

baseline resolution, आधाररेषा वियोजन

baseline width, आधाररेषा रुंदी

basement membrane, आधारक पटल

base metal, आम्लारि धातु

base pair, (न्यूक्लिइक) आम्लारि युग्म

base pairing, (in DNA) (डीएनए मधील) आम्लारींचे युग्मन

base-pairing rules, (न्यूक्लिइक) आम्लारि युग्मन नियम (पु. अ. व.)

base peak, आधारभूत शिखर

base ratio, (न्यूक्लिइक) आम्लारि गुणोत्तर

base sequence, आम्लारि अनुक्रम

base stacking, आम्लारि चवडमांडणी, आम्लारि चवडरचना

base substitution, आम्लारि प्रतियोजन

basic, *adj.* १ आम्लारिधर्मी, आम्लारियुक्त २ मूलभूत

basic acetate method, आम्लारि ॲसिटेट पद्धति

basic acetate separation, आम्लारियुक्त ॲसिटेटद्वारा विलगन

basic compound, आम्लारिधर्मी संयुग

basic dye, आम्लारिधर्मी रंजक

basic flux, आम्लारि विशोधी

basicity, *n.* १ आम्लारिधर्मता (स्त्री.) २ (as, of an acid) आम्लारिअंक (पु.), प्रोटॉनांक (पु.)

basic lining, आम्लारि अस्तर

basic open hearth process, आम्लारि अस्तरयुक्त खुल्या भट्टीतील प्रक्रिया

basic oxide, आम्लारि ऑक्साइड

basic properties, १ आम्लारि गुणधर्म (पु. अ. व.) २ मूलभूत गुणधर्म (पु. अ. व.)

basic salt, आम्लारि क्षार

basic slag, आम्लारिधर्मी धातुमळी

basic solvent, आम्लारिद्रावक (न.)

basophil, *adj.* आम्लारिरागी

bast fibre, १ खोड तंतु २ अधोवाही तंतु

batch, *n.* घाणा (पु.)

batch culture, खंडित संवर्धन, घाणा संवर्धन

batch process, घाणा प्रक्रिया, खंडित प्रक्रिया

bath, *n.* (a medium as water, air, sand or oil for regulating the temperature of anything placed in or upon it, also, the vessel containing such medium) मज्जनी (स्त्री.)

  cold-bath, शीत-मज्जनी

  hot-bath, उष्ण-मज्जनी

  oil-bath, तैल-मज्जनी

  sand-bath, वालुका-मज्जनी

  steam-bath, वाफ-मज्जनी

  water-bath, जल-मज्जनी

bathochrome, *n.* वर्णोत्कर्षक (पु.)

bathochromic, *adj.* वर्णोत्कर्षी

bathochromic shift, वर्णोत्कर्षी विस्थापन

batik, *n.* बाटिक (न.)

bating, *n.* (*also* puering) बेटन (न.) (विकरद्वारा चर्मस्वच्छीकरण)

battery, *n.* बॅटरी (स्त्री.), विजेरी संच (पु.)

Baudouin's reagent, बाउडिन अभिकारक

Baudouin test, बाउडिन चाचणी

Baume′=Beaume′

bauxite, *n.* (ore) बॉक्साइट (न.)

Bayer process, बेअर प्रक्रिया

BCG, (*abbr.* of Bacillus Calmette- Gue′rin) BCG

B complex, (*also* vitamin B complex *or* vitamin B group) बी व्हिटॅमिन समूह, बी जीवनसत्त्व समूह

BD-cellulose, *n.* BD-सेल्युलोज (न.)

bead polymerisation, (*also* pearl polymerisation) मौक्तिक बहुवारिकन

bead test, मणी चाचणी

beaker, *n.* चंचुपात्र (न.)

beam reduction, किरण लघूकरण

beam splitter, किरण विभाजक

beastings, *n.* (*also* beestings) चिकाचे दूध (न.) (गायीचे)

beater, *n.* वाटणयंत्र (न.)

beat-frequency oscillator circuit, विस्पंद-वारंवारता दोली परिपथ

Beaume′, *n.* (*also* Baume′) बॉमे (न.) (घनतेचे एकक)

Beckmann apparatus, बेकमान उपकरण

Beckmann burner, बेकमान ज्वालक

Beckmann reaction, बेकमान अभिक्रिया

Beckmann rearrangement, बेकमान पुनर्रचना

Beckmann thermometer, बेकमान तापमापी

becquerelite, *n.* (ore) बेक्वेरेलाइट (पु.)

Becquerel rays, बेक्वेरेल किरण (पु. अ. व.)

bed, *n.* संस्तर (पु.) *cf.* crust

beehive-shelf, *n.* (a hollow conical or cylindrical support for gas-collecting vessels in a pneumatic trough) सरंध्र मंच (पु.)

beer, *n.* बीअर (स्त्री.)

Beer-Lambert's law, बीर-लॅम्बर्टचा नियम

Beer's law, बीरचा नियम

beestings= beastings

beeswax, *n.* मक्षिकामेण (न.)

beet sugar, बीट शर्करा

behaviour, *n.* वर्तन (न.)

BEI,(*abbr*. of butanol-extractable iodine)BEI

Beilstein test, बाइलस्टाइन चाचणी

belladonna, *n.* बेलाडोना (पु.)

Bellier's test, बेलिअर चाचणी

bell-jar, *n.* घंटापात्र (न.)

bell metal, बेलमेटल (न.)

Bence-Jones protein, बेन्स-जोन्स प्रोटीन

bending motion, नमन हालचाल

bending vibrational mode, नमन कंपन प्रकार

Benedict reagent, बेनेडिक्ट अभिकारक

Benedict solution, बेनेडिक्ट द्रावण

Benedict test, बेनेडिक्ट चाचणी

beneficiation, *n.* संस्करण (न.)

bent bond, वक्र बंध

benzaldehyde, *n.* बेन्झाल्डिहाइड (न.)

benzanthrone reaction, बेन्झान्थ्रोन अभिक्रिया

benzene, *n.* बेन्झीन (न.)

benzene hexachloride, (*abbr*. BHC) बेन्झीन हेक्सॅक्लोराइड

benzenoid, *n.* बेन्झेनॉइड (न.), बेन्झीनगामी (पु.)

benzenoid compounds, बेन्झेनॉइड संयुगे (न. अ. व.)

benzhydrol, *n.* बेन्झहायड्रॉल (न.)

benzidine, *n.* बेन्झिडाइन (न.)

benzidine rearrangement, बेन्झिडाइन पुनर्रचना

benzidine test, बेन्झिडाइन चाचणी

benzil, *n.* बेन्झिल (न.)

benzilic acid, बेन्झिलिक आम्ल

benzilic acid rearrangement, बेन्झिलिक आम्ल पुनर्रचना

benzine, *n.* बेन्झाइन (न.)

benzocaine, *n.* बेन्झोकेन (न.)

benzofuran, *n.* बेन्झोफ्युरन (न.)

benzoic acid, बेन्झोइक आम्ल

benzoin, *n.* बेन्झॉइन (न.)

benzoin condensation, बेन्झॉइन संघनन

benzoin reaction, बेन्झॉइन अभिक्रिया

benzol, *n.* बेन्झोल (न.)

benzophenone, *n.* बेन्झोफेनोन (न.)

benzopyrazole, *n.* (*also* isoindazole) बेन्झोपायरॅझोल (न.)

benzoquinone, *n.* बेन्झोक्विनोन (न.)

benzoxy group, बेन्झॉक्सि गट

benzoylation, *n.* बेन्झॉइलन (न.)

benzoyl chloride, बेन्झॉइल क्लोराइड

benzoyl group, बेन्झॉइल गट

benzylation, *n.* बेन्झिलन (न.)

benzyl group, बेन्झिल गट

benzylidene, *n.* बेन्झिलिडीन (न.)

Bergius process, (hydrogenation of coal) बर्गिअस प्रक्रिया (कोळशाचे हायड्रोजनन)

beriberi, *n.* बेरीबेरी (पु.)

Berkefeld filter, बर्कफेल्डची गाळणी

berkelium (Bk), *n.* बर्कीलिअम (Bk) (न.)

Berlin blue, बर्लिन ब्लू, बर्लिन निळा

Berthelot equation, बर्थेलॉट समीकरण

beryl, *n.* बेरिल (न.)

beryllium (Be), *n.* (*also* referred to as glucinum) बेरिलिअम (Be) (न.)

Bessemer acid process, बेसेमर आम्ल प्रक्रिया

Bessemer converter, बेसेमर रूपांतरित्र

Bessemer process, बेसेमर प्रक्रिया

beta, *n.* १ (*symbol* β *or* B) बीटा (पु.) (β किंवा B)
२ (as, beta particle) बीटा कण (पु.)
३ (as, beta ray) बीटा किरण (पु.)

beta amylase, (*also* saccharogenic amylase) बीटा अमायलेज, शर्करादायी अमायलेज

beta carotene, बीटा कॅरोटीन

beta cellulose, बीटा सेल्युलोज

beta chain, बीटा शृंखला

beta galactosidase, बीटा गॅलॅक्टोसायडेज

betaine, *n.* बीटेन (न.)

beta ionone, बीटा आयोनोन

beta keratin, बीटा केरॅटिन

beta lipoprotein, बीटा लिपोप्रोटीन, बीटा मेदप्रथिन

beta-naphthol, *n.* बीटानॅफ्थॉल (न.)

beta oxidation, बीटा ऑक्सिडन

beta particle, (β-particle) बीटा कण (β-कण)

beta-ray detector, बीटा किरण संसूचक

beta rays, (β-rays) बीटा किरण (पु. अ. व.) (β-किरण)

betatron, *n.* बीटाट्रॉन (पु.)

beta-value, *n.* बीटा-मूल्य (न.)

betel, *n.* १ विडा (पु.) २ (as, betel leaf) विड्याचे पान (न.)

betel-nut, *n.* सुपारी (स्त्री.)

Bettendorf test, बेटेन्डॉर्फ चाचणी

betweenness, *n.* अंतरत्व (न.) *cf.* region

BHC, (*abbr.* of **benzene hexachloride**) **BHC**

bi—=di—

biaryls, *n. pl.* बायअॅरिले (न. अ. व.)

biaxal, *adj.* (*also* biaxial) द्विअक्षीय, द्विअक्ष-

bicarbonate, *n.* बायकार्बोनेट (न.)

bicyclic, *adj.* (*also* dicyclic) द्विचक्रीय, द्विचक्री, द्विवलयी

bicyclo hydrocarbon, द्विवलयी हायड्रोकार्बन

bifunctional compounds, द्विक्रियागटी संयुगे (न. अ. व.)

bilateral, *adj.* द्विपार्श्व-, द्विपार्श्वीय, द्विपार्श्विक

bilateral slit, द्विपार्श्विक रेखाछिद्र

bile, *n.* पित्त (न.)

bile acid, पित्ताम्ल (न.)

bile pigment, पित्तवर्णक (पु.)

bile salt, पित्त क्षार

bilirubin, *n.* बिलिरुबिन (न.)

bimetal, *adj.* द्विधातु

bimetallic, *adj.* (composed of two different metals) द्विधातुक

bimetallic electrode system, द्विधातुक इलेक्ट्रोड पद्धति

bimolecular, *adj.* द्विरेणु, द्विरेण्वीय

bimolecular reaction, द्विरेणु अभिक्रिया, द्विरेण्वीय अभिक्रिया

binary, *adj.* द्विअंगी, द्विक *cf.* single

binary complex mechanism, (*also* called **ping pong mechanism**) दुहेरी जटिल क्रियाविधि

binary compound, द्विअंगी संयुग, द्विमूलद्रव्यी संयुग

binary fission, द्विविभाजन (न.), द्विखंडन (न.)

binary magma, द्विअंगी मॅग्मा

binary mixture, द्विअंगी मिश्रण

binary system, द्विअंगी प्रणाली

binding assay, बद्धता आमापन

binding electron, बंधी इलेक्ट्रॉन

binding energy, बंधनकारी ऊर्जा, बंधन ऊर्जा
binding force, बंधनबल (न.), बंधनकारी बल
bio-, *pfx.* जैव, जीव–
bioanalysis, *n.* जैव विश्लेषण (न.)
bioassay, *n.* जीवनिकष मूल्यन (न.), जैविक आमापन (न.)
biocatalyst, *n.* जैव-उत्प्रेरक (न.)
biochemical, *adj.* जीवरासायनिक
biochemical genetics, (*also* called **molecular genetics**) जीवरासायनिक आनुवंशिकी, जीवरासायनिक अनुवंशशास्त्र
biochemical oxygen demand, (*abbr.* **BOD**) (*also* called **biological oxygen demand**) जीवरासायनिक ऑक्सिजनची गरज
biochemical reaction, जीवरासायनिक अभिक्रिया
biochemistry, *n.* जीवरसायनशास्त्र (न.)
biocolloid, *n.* जैवकलिल (न.)
biodegradable, *adj.* जैवअपघटनीय
biogenesis, *n.* जीवजनन (न.)
bio-geo-chemistry, *n.* जीव-भू-रसायनशास्त्र (न.)
biological assay, जीवशास्त्रीय निकष मूल्यन
biological chemistry, जैव रसायनशास्त्र
biological oxygen demand, (*abbr.* **BOD**) (*also* called **biochemical oxygen demand**) जीवाणूंची ऑक्सिजन गरज
biological stain, जैव अभिरंजक
biological value, (*also* **nutritional value** *or* **protein value**) प्रथिन पोषण मूल्यांक
bioluminescence, *n.* जीवदीप्ति (स्त्री.)
biomechanics, *n.* जीवयांत्रिकी (न.)
biometry, *n.* (statistical methods applied to biological problems) जीवमिति (स्त्री.)
biomolecule, *n.* जीवरेणु (स्त्री.)
biomonomer, *n.* जैव एकवारिक (पु.)
bio-osmosis, *n.* जीव-परासरण (न.), जीवभौतिकी (स्त्री.)
biopolymer, *n.* जीव बहुवारिक (पु.)
biosphere, *n.* जीवावरण (न.)
biosynthesis, *n.* जीवसंश्लेषण (न.), जैविक संश्लेषण (न.)
biotic, *adj.* जीवीय, जीविक, जीव–, जैव
biotin, *n.* (*also* called **vitamin H**) बायोटीन (न.)
biotoxin, *n.* बायोटॉक्सिन(न.), जीवविष (न.)
biphenyl, *n.* (*also* called **diphenyl**) बायफेनिल (न.)
biphenyl derivatives, बायफेनिल साधिते (न. अ. व.)
birefringence, *n.* १ अपवर्तनांतर (न.) २ द्विअपवर्तिता (स्त्री.), द्विअपवर्तन (न.)
Birkeland–Eyde process, बर्केलॅन्ड-आइड प्रक्रिया
birotation, *n.* द्विघूर्णन (न.)
bis-, *pfx.* द्वि-, बिस्-
bisazo-, *adj.* (*also* called **bisdiazo-**) बिस्अॅझो
bisdiazo-, *adj.* (*also* called **bisazo-**) बिस्डायअॅझो
bismal, *n.* बिस्मल (न.)
Bismarck brown, बिस्मार्क ब्राऊन
bismuth (Bi), *n.* बिस्मथ (Bi) (न.)
bismuthic, *adj.* बिस्मथिक
bismuthide, *n.* बिस्मथाइड (न.)
bismuthine, *n.* बिस्मथाइन (न.)
bismuthinite, *n.* बिस्मथिनाइट (न.)
bismuthite, *n.* बिस्मथाइट (न.)
bismuthous, *adj.* बिस्मथोअस
bismuthyl, *adj.* बिस्मथिल
bisulfate, *n.* बायसल्फेट (न.)
bisulfite, *n.* बायसल्फाइट (न.)
bitartrate, *n.* बायटार्ट्रेट (न.)
bittern, *n.* लवणशेष द्रावण (न.)

bitter principle, औषधातील कडू तत्त्व

bitumen, *n.* बिटुमेन (न.)

bituminous, *adj.* बिटुमेनी

bituminous coal, बिटुमेन कोळसा

biurate, *n.* (an acidic salt of uric acid) बाययुरेट (पु.) (युरिक आम्लाचा क्षार)

biurea, *n.* बाययुरिया (न.)

biuret, *n.* (*also* called **allophanamide)** बाययुरेट (न.)

biuret reaction, बाययुरेट अभिक्रिया

bivalency, *n.* (quality or state of being bivalent) द्विसंयुजा (स्त्री.)

bivalent, *adj.* द्विसंयुज

bivariant, *adj.* (capable of twofold variation) द्विचल

bivinyl, *n.* बायव्हिनिल (न.)

blackbody radiation, कृष्णिका प्रारण

blackbody radiator, कृष्णिका प्रारी

black radiation, (*also* **full radiation** *or* **total radiation)** कृष्ण प्रारण

Blanc chloromethylation reaction, ब्लँकची क्लोरोमेथिलन अभिक्रिया

blanching, *n.* अर्धपक्वन (न.), अल्प पक्वन (न.)

blancophore, *n.* ब्लँकोफोर (न.)

Blanc reaction, ब्लँक अभिक्रिया

bland diet, सौम्य आहार

blank determination, नमुनारहित निर्धारण, नमुनारहित निश्चितीकरण

blank experiment, (*also* **control experiment)** नियंत्रक प्रयोग, आधारभूत प्रयोग

blank reading, अभिक्रियापूर्व वाचनांक, आधारभूत वाचनांक, नमुनारहित वाचनांक

blank sample, आधारभूत नमुना, विश्लेषणीय-रहित नमुना, विश्लेष्यरहित नमुना

blank test, नमुनारहित चाचणी

blank titration, अभिक्रियापूर्व अनुमापन, नमुनारहित अनुमापन

blast, *n.* १ सुरुंग (पु.) २ झोत (पु.) ३ उत्स्फोट (पु.) *cf.* explosion
v. t. १ सुरुंग लावून फोडणे २ उत्स्फोट करणे

blast burner, (*also* **blast lamp)** झोत ज्वालक

blast cell, जनक पेशी

blast furnace, झोत भट्टी

blasting, *n.* उत्स्फोटन (न.)

blast lamp = blast burner

Blau gas, ब्लाऊ गॅस

Blaze angle, ब्लेझ कोन

bleach, *n.* १ विरंजन (न.) २ विरंजक पदार्थ (पु.)
v. t. & i. —चे विरंजन करणे, विरंजित करणे, विरंजित होणे

bleaching, *n.* विरंजन (न.)
adj. विरंजक

bleaching powder, विरंजक चूर्ण

blend, *n.* ब्लेंड (न.), मिश्रण (न.)

blister copper, (metallic copper of a black blistered surface) फुळीदार तांबे

blister-steel, *n.* फुळीदार पोलाद (न.)

blocking, *n.* अवरोध (पु.), अवरोधन (न.), अवरोधी (पु.), रोधीकारक (पु.)

blocking filter, रोधी प्रकाश-निस्यंदक

block polymer, गट बहुवारिक

blood-brain barrier, (*also* called **blood-cerebrospinal fluid barrier)** रक्त-मस्तिष्क रोध

blood cell, रक्तपेशी (स्त्री.)

blood-cerebrospinal fluid barrier, (*also* called **blood-brain barrier)** रक्त-प्रमस्तिष्कमेरु द्रायु रोध

blood clot, रक्ताची गुठळी

blood clotting, रक्ताची गुठळी बनणे, रक्ताचे साकळण

blood count, रक्तपेशीगणन (न.)

blood group, रक्त गट

blood group antigen, रक्त गट प्रतिजन

blood grouping, रक्ताचे वर्गीकरण

blood group system, रक्त गट पद्धति

blood plasma, रक्त जीवद्रव्य, रक्त प्लाझ्मा

blood platelet, रक्तबिंबिका (स्त्री.), रक्तबिंबाणु (पु.)

blood serum, रक्त सीरम

blood sugar, रक्त शर्करा

blood typing, रक्तगट निर्धारण

blood urea nitrogen, (*abbr.* BUN) रक्तीय युरिआ नायट्रोजन

blow, *v. t.* फुंकणे

blowing agent, स्पंजनकारक (पु.)

blow moulding, फुंक रूपण

blowpipe, *n.* फुंकनळी (स्त्री.)

blowpipe test, फुंकनळी चाचणी

blue, *adj.* नील, निळा

green, हरित, हिरवा
indigo, आकाशी, अस्मानी
infrared, अवरक्त
orange, नारिंगी
red, रक्त, लाल, तांबडा
ultraviolet, जंबुलातीत, पराजंबु
violet, जंबु, जांभळा
yellow, पीत, पिवळा

blue litmus, निळा लिटमस

blue value, नील मूल्य

blue vitriol, (copper sulphate) मोरचूद (न.) (कॉपर सल्फेट)

blunder, *n.* घोडचूक (स्त्री.)
cf. error

BMR, (*abbr.* of basal metabolic rate) BMR

boat, *n.* नौकाकृति मूस (स्त्री.)

boat conformation, नौकारूप समाविन्यास

BOD, १ (*abbr.* of biochemical oxygen demand) BOD २ (*abbr.* of biological oxygen demand) BOD

Bohn-Schmidt reaction, बोन-श्मिट अभिक्रिया

Bohr effect, बोह्र परिणाम

Bohr magneton, बोह्र मॅग्नेटोन

Bohr-Sommerfield theory, बोह्र-सॉमरफिल्ड सिद्धांत

Bohr theory of atom, बोह्रचा अणु सिद्धांत

boil, *v. t. & i.* उत्कलन करणे, उकळवणे, उत्कलन होणे, उकळणे

boiled oil, (अळशीचे) तेल, तापसंस्कारित (जवसाचे) तेल

boiler, *n.* १ उत्कलनित्र (न.), उकळणी (स्त्री.)
२ (as, in engines) बॉयलर (पु.)
३ बाष्पित्र (न.), वाफ जनित्र (न.)

boiling, *n.* १ (heat) उत्कलन (न.)
cf. bubbling, बुद्बुदन
ebullition, उत्क्वथन
effervescence, प्रबुद्बुदन
२ (*also* stewing) मंद शिजवणे (न.)
adj. उत्कली, उत्कलन-, उकळता, उकळणारा

boiling-point, *n.* उत्कलनांक (पु.)

boiling range, उत्कलन कक्षा

boiling tube, उत्कलन नलिका

bolometer, *n.* बोलोमीटर (पु.)

Boltzmann distribution, बोल्टझ्मन वितरण

Boltzmann's constant, बोल्टझ्मन स्थिरांक

Boltzmann's equation, बोल्टझ्मन समीकरण

Boltzmann's law, बोल्टझ्मनचा नियम

bombard, *v. t.* भडिमार करणे, वर्षाव करणे

bombardment, *n.* भडिमार (पु.); वर्षाव (पु.), मारा करणे (न.)

bombyx mori, बॉम्बिक्स मोरी (एक प्रकारचा रेशमाचा किडा)

bond, *n.* बंध (पु.)
alpha bond, (α-bond) आल्फा बंध (α-बंध)
axial bond, अक्षीय बंध
bent bond, वक्र बंध

co-ordinate bond = semipolar bond, सहबद्ध बंध

covalent bond, सहसंयुज बंध

delta bond, (δ-bond) डेल्टा बंध (δ-बंध)

double bond, द्विबंध

equatorial bond, विषुववृत्तीय बंध

hydirogen bond, हायड्रोजन बंध

ionic bond, आयनी बंध

metallic bond, धात्विक बंध

non-polar bond, अध्रुवीय बंध

pi bond, (π -bond) पाय बंध (π -बंध)

polar bond, ध्रुवीय बंध

quadruple bond, चतुर्बंध

sigma bond, (σ–bond) सिग्मा बंध (σ-बंध)

single bond, एक बंध

triple bond, त्रिक बंध

bond angle, बंध कोन

bond angle strain, बंध कोनीय ताण

bond dipole, बंध द्विध्रुव

bond dissociation energy, बंध विचरण ऊर्जा

bond distance, (*also* called bond length) बंधांतर (न.)

bonded fibre, बंधित तंतु

bond energy, बंध ऊर्जा

bond formation, बंध निर्मिती, बंध घडण

bonding, *n.* बंधी (पु.), बंधन (न.), बंध (पु.)

adj. बंधक

bonding electron, बंधक इलेक्ट्रॉन

bonding orbital, बंधी कक्षक

bond length, (*also* called bond distance) बंधलांबी (स्त्री.)

bond moment, बंध आघूर्ण

bond order, बंध कोटि

bond radius, बंध त्रिज्या

bond strength, बंध सामर्थ्य

bond stretching, बंध प्रतानन

bond type, बंध प्रकार

bone, *n.* अस्थि (स्त्री.), हाड (न.)

bone-ash, *n.* अस्थिरक्षा (स्त्री.)

bone charcoal, अस्थिज कोळसा

bone-oil, *n.* अस्थितेल (न.)

boost, *v. t.* वर्धन करणे

booster dose, अनुवर्धी मात्रा, अनुवर्धी डोस

booster response, अनुवर्धी प्रतिसाद

boosting, *n.* वर्धन (न.)

borane, *n.* बोरेन (न.)

borate, *n.* बोरेट (न.)

borax, *n.* बोरॅक्स (पु.), टाकणखार (पु.), सवागी (स्त्री.)

borax bead test, बोरॅक्स मणि चाचणी

Bordeaux mixture, *Bot.* (a fungicide) बोर्डो मिश्रण

boric acid, बोरिक ॲसिड, बोरिक आम्ल

boric oxide, बोरिक ऑक्साइड

boride, *n.* बोराइड (न.)

Borneo camphor, (*d*-borneol) बोर्निओ कापूर (*d*-बोर्निओल)

borneol, *n.* बोर्निओल (न.)

Born-Haber cycle, बॉर्न-हाबर चक्र

bornyl, *n.* बोर्निल (न.)

boron (B), *n.* बोरॉन (B) (न.)

borosilicate, *n.* बोरोसिलिकेट (न.)

borosilicate glass, बोरोसिलिकेट काच

boss head, स्थापक (न.), बॉस हेड

botulism, *n.* बोटयुलिनी विषबाधा (स्त्री.)

boundary potential, सीमा विभव

boundary sedimentation, सीमा अवसादन

bovine, *adj.* गोजातीय

bovine plasma albumin, (*abbr.* BPA) गोजातीय प्लाझ्मा अल्ब्युमिन

bovine serum albumin, (*abbr.* BSA) गोजातीय रक्तद्रव्य अल्ब्युमिन

BPA, (*abbr.* of bovine plasma albumin) BPA

Brackett series, ब्रॅकेट श्रेणी

brackish, *adj.* मचूळ

Bradshaw test, ब्रॅडशॉ चाचणी

bradycardia, *n.* हृद्मंदता (स्त्री.)

bradykinin, *n.* (*also* called kallidin II) ब्रॅडिकायनिन (न.)

bradyphagia, *n.* मंदभक्षण (न.)

Bragg angle, ब्रॅग कोन

Bragg's equation, ब्रॅगचे समीकरण

Bragg's law, ब्रॅगचा नियम

Bragg's method, ब्रॅगची पद्धती

bran, *n.* कोंडा (पु.), भुसा (पु.)

branched, *adj.* सशाख, शाखित

branched chain, सशाख शृंखला

branched chain polymer, सशाख शृंखला बहुवारिक

branched compound, सशाख संयुग

branched fatty acid, शाखित मेदाम्ल

branched metabolic pathway, शाखित चयापचय मार्ग

branched molecules, सशाख रेणू (पु. अ. व.)

branched polymer, सशाख बहुवारिक

branching enzyme, शाखाकारी विकर, शाखाकारी एन्झाइम

brass, *n.* पितळ (न.)

braunite, *n.* ब्राउनाइट (न.)

Bravais lattice, ब्रॅव्हॅस जालक

braze, *v. t.* पिझाळणे (पितळेने झाळणे)

bread, *n.* १ भाकर (स्त्री.) २ पाव (पु.)

breakdown voltage, भंजी व्होल्टता

breaking elongation, भारभंजी दीर्घन

breaking length, भारभंजी लांबी

breaking strength, भारभंजी सामर्थ्य

break point, विच्छेद बिंदु, खंडन बिंदु

bremsstrahlung, *n.* (radiation produced when β rays are stopped) ब्रेमस्ट्रॉलंग (न.) (β किरणरोधोत्पन्न प्रारण)

brewer's yeast, कलाल किण्व, आसवनी किण्व, ब्र्यूअर यीस्ट

brewing, *n.* मद्यीकरण (न.)

brick, *n.* वीट (स्त्री.)

bridge, *n.* १ सेतु (पु.) २ पूल (पु.)

bridged intermediates, सेतुयुक्त माध्यमिक द्रव्ये (न. अ. व.)

bridge element, सेतु मूलद्रव्य

Briggs -Haldane equation, ब्रिग्ज-हाल्डेन समीकरण

brightness, *n.* द्युति (स्त्री.), दीप्तता (स्त्री.)
cf. brilliance, द्युति, चमक
fluorescence, प्रतिदीप्ति
gloss, चकाकी
incandescence, तापदीप्ति
iridescence, वर्णदीप्ति
luminescence, दीप्ति
lustre, तेज
phosphorescence, स्फुरदीप्ति
thermoluminescence, तापअनुदीप्ति

brightness meter, द्युतिमापी (पु.)

brilliance, *n.* द्युति (स्त्री.), चमक (स्त्री.)
cf. brightness

brimstone, *n.* गंधककाडी (स्त्री.), सलफर (न.)

brine, *n.* मिठवणी (स्त्री.), समुद्रोदक (न.)

Brin process, ब्रिन प्रक्रिया

briquet, *n.* इष्टिका (स्त्री.)

brisling, *n.* छोटे हेरिंग (न.)

britannia metal, ब्रिटानिआ धातु, ब्रिटानिआ मेटल

British gum, (dextrin) ब्रिटिश गम

British thermal unit, (*abbr.* BTU) ब्रिटिश औष्णिक एकक

brittle, *adj.* ठिसूळ

brix, *n.* शर्करा प्रमाण सारणी (स्त्री.)
Brix hydrometer, ब्रिक्स हायड्रोमीटर, ब्रिक्स तरकाटा
broad-band nmr spectrometer, रुंद-पट्ट एनएमआर पंक्तिमापी
broad spectrum, विशाल प्रभावव्याप्ति
Brodie's solution, ब्रॉडीचे द्रावण
brom-, *pfx.* (*also* called bromo-) ब्रोम-
bromacetanilide, *n.* ब्रोम-ॲसिटॅनिलाइड (न.)
bromal, *n.* ब्रोमल (न.)
bromate, *n.* ब्रोमेट (न.)
bromcresol green, ब्रोमक्रेसॉल ग्रीन, ब्रोमक्रेसॉल हिरवा
bromide, *n.* ब्रोमाइड (न.)
bromination, *n.* ब्रोमीनन (न.)
bromination reaction, ब्रोमीनन अभिक्रिया, ब्रोमीनीकरण अभिक्रिया
bromine (Br), *n.* ब्रोमीन (Br) (न.)
bromite, *n.* ब्रोमाइट (न.)
bromo-, *pfx.* (*also* called brom-) ब्रोमो-
bromocresol green, ब्रोमोक्रेसॉल हिरवा, ब्रोमोक्रेसॉल ग्रीन
bromometry, *n.* ब्रोमोमिति (स्त्री.), ब्रोमीनमिति (स्त्री.)
bromophenol blue, ब्रोमोफेनॉल निळा
bromothymol blue, ब्रोमोथायमोल निळा
Bronsted acid, ब्रॉन्स्टेड आम्ल
Bronsted base, ब्रॉन्स्टेड आम्लारि
Bronsted-Lowry concept, ब्रॉन्स्टेड-लॉरी संकल्पना
Bronsted-Lowry theory, ब्रॉन्स्टेड-लॉरी सिद्धांत
bronze, *n.* ब्राँझ (न.)
bronzed diabetes, अतिलोह मधुमेह, लोहसंचयजन्य मधुमेह
Brownian movement, (*also* Brownian motion) (a peculiar random vibratory movement exhibited by the microscopic particles of both organic and inorganic substances when suspended in water or other fluids) ब्राउनी हालचाल
browning, *n.* बभ्रूकरण (न.), पिंगलन (न.); भुरकटपणा (पु.)
browning reaction, (*also* called Maillard reaction) तपकिरी रंगदायी अभिक्रिया
brown ring test, तपकिरी वलय चाचणी
brucine, *n.* ब्रुसीन (न.)
brush, *n.* ब्रश (पु.)
Brussels nomenclature, ब्रुसेल्स नामपद्धति
BSA, (*abbr.* of bovine serum albumin)BSA
BTU, (*abbr.* of British thermal unit) BTU
bubble, *n.* बुडबुडा (पु.), बुद्बुद (पु.)
v. t. & i. बुद्बुदन करणे, बुद्बुदन होणे
bubble chamber, बुद्बुद कक्ष
bubble tower, बुद्बुद मनोरा
bubbling, *n.* बुद्बुदन (न.) *cf.* boiling.
Bucherer reaction, बुकरर अभिक्रिया
Buchner funnel, बुकनर नरसाळे
budding, *n.* मुकुलन (न.)
buffer, *n.* उभयरोधी (पु.), बफर (पु.)
buffer capacity, उभयरोधी क्षमता, बफर क्षमता
buffer solution, उभयरोधी द्रावण, बफर द्रावण
buffer value, उभयरोधी मूल्य
bulb, *n.* फुगा (पु.)
bulk, *n.* आयतन (न.)
bulk polymerisation = mass polymerisation
bulky, *adj,* १ स्थूल २ अवजड
BUN, (*abbr.* of blood urea nitrogen) BUN
Bundesmann test, बुंडेस्मान चाचणी
Bunsen burner, बुनसेन ज्वालक
Bunsen flame, बुनसेन ज्योत
Bunsen monochromator, बुनसेन एकवर्णक
Bunsen valve, बुनसेन झडप
buoyancy, *n.* प्लावकता (स्त्री.), उद्धरणशक्ति (स्त्री.)

buoyancy factor, प्लावकता घटक
buoyant density, प्लावी घनता
burette, *n.* ब्युरेट (स्त्री.), मोजनळी (स्त्री.)
burette electrode, मोजनळी इलेक्ट्रोड, ब्युरेट इलेक्ट्रोड
burner, *n.* ज्वालक (पु.)
burning, *n.* ज्वलन (न.)
burning test, ज्वलन चाचणी
burning velocity, ज्वलन वेग
burnishing, *n.* चकाकी आणणे (न.)
burst, *n.* प्रस्फोट (पु.) *cf.* explosion
busbar, *n.* बसबार (न.)
bushel, *n.* बुशेल (न.) (एक परिमाण)
butadiene, *n.* ब्युटाडाइन (न.)
butanol-extractable iodine, (*abbr.* BEI) ब्युटेनॉल-निष्कर्षणीय आयोडीन
butenyl, *n.* ब्युटेनिल (न.)
butter, *n.* लोणी (न.)
buttermilk, *n.* ताक (न.)
butyl, *adj.* ब्युटिल
butyl rubber, ब्युटिल रबर
butyric fermentation, ब्युटिरिक किण्वन
butyrometer, *n.* ब्युटिरोमीटर (न.), स्निग्धांशमापी (पु.)
butyrophenone, *n.* ब्युटिरोफेनोन (न.)
butyryl, *adj.* ब्युटिरिल
by-product, *n.* उपउत्पाद (पु.)

C

C, (symbol for carbon) C (कार्बन)

cachexia, *n.* (*also* **cachexy** *or* **cathexia**) क्षीणता विकार (पु.)

cacodyl, *n.* कॅकोडिल (न.)

cadmium (Cd), *n.* कॅडमिअम (Cd) (न.)

cadmium cell, कॅडमिअम विद्युतघट

caeruloplasmin, *n.* सेऱ्युलोप्लाझ्मिन (न.)

caesium (Cs), *n.* (*also* **cesium**) सिझिअम (Cs) (न.)

caffeine, *n.* कॅफीन (न.)

caffeol, *n.* कॅफिऑल (न.)

cage complexes, पंजर जटिले (न. अ. व.)

cake, *n.* पेंड (स्त्री.), ढेप (स्त्री.)

calcein, *n.* कॅल्सिन (न.)

calciferol, *n.* (*also* called **viosterol** *or* **vitamin D_2**) कॅल्सिफेरॉल (न.)

calcification, *n.* कॅल्सीकरण (न.)

calcinate, *v. t.* निस्तापन करणे

calcination, *n.* निस्तापन (न.)

calcined, *adj.* निस्तापित, भाजलेले

calcite, *n.* कॅल्साइट (न.)

calcitonin, *n.* (*also* **hypocalcemic factor**) कॅल्सिटोनिन (न.), निम्न कॅल्शिअम रक्तता संप्रेरक (पु.)

calcium (Ca), *n.* कॅल्शिअम (Ca) (न.)

calcium carbide, कॅल्शिअम कार्बाइड

calcium pump, कॅल्शिअम पंप

calcium sulphate, कॅल्शिअम सल्फेट

calculation, *n.* गणन (न.)

calculus, *n.* १ खडा (पु.), अश्मरी (स्त्री.) २ (as, a branch of Maths) कॅलक्यूलस (पु.)

calendering, *n.* १ निष्पीडन (न.) २ कुंदीकाम (न.)

calibration, *n.* १ अंशन (न.) २ अंशशोधन (न.)
cf. graduation, अंशांकन
standardisation, मानकीकरण

calibration curve, अंशशोधन वक्र

calico, *n.* कॅलिको (पु.), चिटाचे कापड (न.)

californium (Cf), *n.* कॅलिफोर्निअम (Cf) (न.)

calmaine, *n.* कॅलमाइन (न.)

calomel, *n.* कॅलोमेल (न.)

calomel electrode, कॅलोमेल इलेक्ट्रोड

calomel reference electrode, कॅलोमेल संदर्भ इलेक्ट्रोड

caloric intake, कॅलरी अंतर्ग्रहण

caloric value, कॅलरी मूल्य

calorie, *n.* कॅलरी (स्त्री.)

calorific, *adj.* ऊष्मीय

calorific value, ऊष्मीयमान (न.)

calorigenesis, *n.* जैवकॅलरीक्षमता (स्त्री.), ऊष्माजनन (न.)

calorigenic action, (*also* **specific dynamic action**) कॅलरी अधिजनन, चयापचय उष्णताधिक्य

calorimeter, *n.* ऊष्मामापी (पु.), कॅलरीमापी (पु.)

calorimetric, *adj.* (*also* **calorimetrical**) ऊष्मामितीय, कॅलरीमितीय

calorimetry, *n.* ऊष्मामिति (स्त्री.), कॅलरीमिति (स्त्री.)

Calvin cycle, *Bot.* कॅल्व्हिन चक्र

calx, *n.* भस्म (न.)

Campbell's process, कॅम्पबेल प्रक्रिया

camphor, *n.* कापूर (पु.), कॅम्फर (न.)

can, *v. t.* डबाबंद करणे

canal complex, (*also* **channel complex**) पन्हळी संकुल

canal rays, (*also* called **positive rays**) नलिका किरण (पु.अ.व.), कॅनॉल किरण (पु.अ.व.)

cancer, *n.* कर्करोग (पु.) *cf.* tumour

cancer biochemistry, कर्क जीवरसायनशास्त्र

cancer gene = **oncogene**

cancerogenesis, *n.* (*also* **carcinogenesis**) कर्कजनन (न.)

cancer theory, कर्क सिद्धांत

candlepower, *n.* कॅन्डल शक्ति (स्त्री.)

cane sugar, उसाची साखर

canner's alkali, डबाबंदकाराचा अल्क, डबाबंदकरण अल्क

canning, *n.* डबाबंद करणे (न.)

Cannizzaro reaction, कॅनिझरो अभिक्रिया

CAP, १ (*abbr.* of **cyclic AMP receptor protein**) **CAP** २ (*abbr.* of **catabolite activator protein**) **CAP**

capacitance, *n.* १ धारिता (स्त्री.) २ (as, ratio) धारिता गुणांक (पु.)

capacitative reactance, (*also* **capacitive reactance**) धारितीय प्ररोध

capacitor, *n.* संधारित्र (न.)

capacity, *n.* १ क्षमता (स्त्री.) २ धारकता (स्त्री.)

capacity factor, धारितांक (पु.)

capillarity, *n.* केशिकत्व (न.)

capillary, *n.* (as, a tube of minute or hairlike diameter) केशिका (स्त्री.)

capillary action, केशिका क्रिया

capillary attraction, केशाकर्षण (न.)

capillary column, केशिका स्तंभ

capillary constant, केशिका स्थिरांक

capillary tube, केशनलिका (स्त्री.)

caproic acid, कॅप्रॉइक आम्ल

caprolactum, *n.* कॅप्रोलॅक्टम (न.)

capsicum, *n.* भोपळी मिरची (स्त्री.)

capsid, *n.* (*also* **viral coat**) विषाणुगाभी वेष्टन (न.)

capsomer, *n.* विषाणुगाभी वेष्टनकण (पु.)

capsule, *n.* संपुट (न.)

capture cross-section, प्रग्रहण परिक्षेत्र

caramel, *n.* कॅरामेल (न.), शर्करारंजक (पु.)

caramelan, *n.* कॅरामेलन (न.)

caramelisation, *n.* साखरेचे करपणे (न.), कॅरॅमेलीकरण (न.)

carbamate, *n.* कार्बामेट (न.)

carbamic-, *adj.* कार्बामिक–

carbamido-, *adj.* कार्बामिडो–

carbamino compound, कार्बामिनो संयुग

carbamyl, *adj.* कार्बामिल

carbanion, *n.* कार्बेनायन (न.)

carbazide, *n.* कार्बाझाइड (न.)

carbazole, *n.* कार्बाझोल (न.)

carbene, *n.* कार्बीन (न.)

carbethoxy group, कार्बेथॉक्सी गट

carbide, *n.* कार्बाइड (न.)

carbinol, *n.* कार्बिनॉल (न.)

carbmethoxy group, कार्बमेथॉक्सी गट

carbobenzoxy amino acid, (*short* **CBZ-amino acid**) कार्बोबेन्झॉक्सी ॲमिनो आम्ल

carbocyclic, *adj.* कार्बनवलयी *cf.* acyclic, अवलयी

alicyclic, ॲलिचलयी
heterocyclic, विषमाणुवलयी, भिन्नाणुवलयी
carbohydrase, *n.* कार्बोहायड्रेज (पु.)
carbohydrate, *n.* कार्बोहायड्रेट (न.)
carbolic acid, कार्बोलिक आम्ल
carbon (C), *n.* कार्बन (C) (पु.)
carbonaceous, *adj.* कार्बनमय, कार्बनी
carbon analyser, कार्बन विश्लेषित्र
carbon assimilation, कार्बन सात्मीकरण
carbonate error, कार्बोनेट त्रुटि
carbonate-free, *adj.* कार्बोनेटविरहित
carbonate-free base, कार्बोनेटविरहित आम्लारि
carbonate fusion, कार्बोनेट वितळण
carbonate rock, कार्बोनेट खडक
carbonating tower, कार्बोनेटकारी मनोरा
carbonation, *n.* (the process of carbonating) कार्बोनेटन (न.)
carbon-black, *n.* काजळी (स्त्री.)
carbon chain, कार्बन शृंखला
carbon cycle, कार्बन चक्र
carbon dating, कार्बनद्वारा कालनिर्धारण
carbon dioxide, कार्बन डायॉक्साइड
carbon dioxide capacity of plasma, प्लाज्माची कार्बन डायॉक्साइड क्षमता
carbon disulphide, कार्बन डायसल्फाइड
carbon electrode, कार्बन इलेक्ट्रोड
carbon-hydrogen analysis, कार्बन-हायड्रोजन विश्लेषण
carbon-hydrogen-nitrogen analyser, (*abbr.* CHN analyser) कार्बन-हायड्रोजन-नायट्रोजन विश्लेषित्र
carbonic acid, कार्बोनिक आम्ल
carbonic anhydrase, कार्बोनिक अनहायड्रेज
carbonisation, *n.* (the process of carbonising) कार्बनन (न.)
carbonise, *v. t. & i.*– चे कार्बनन करणे, कार्बनित करणे, कार्बनित होणे
carbonised, *adj.* कार्बनित
carbonium ion, कार्बोनिअम आयन
carbon-monoxide-hemoglobin, *n.* (*also* called carboxyhemoglobin) कार्बन-मोनॉक्साइड-हीमोग्लोबिन (न.)
carbon-13 nmr spectroscopy, कार्बन-१३ एनएमआर पंक्तिदर्शन
carbon number, (*also* equivalent chain length) कार्बन मूल्यांक
carbon radical, कार्बन मूलक
carbon-rod furnace, कार्बन-कांडी भट्टी
carbon skeleton, कार्बन सांगाडा
carbon steel, कार्बयुक्त पोलाद
carbon tetrachloride, कार्बन टेट्राक्लोराइड
carbonyl group, कार्बोनिल गट
carbowax, *n.* कार्बोमेण (न.)
carboxy group, कार्बोक्सी गट
carboxyhemoglobin, *n.* (*also* called carbon-monoxide- hemoglobin) कार्बोक्सिहीमोग्लोबिन (न.)
carboxyl, *adj.* कार्बोक्सिल
carboxylation, *n.* कार्बोक्सिकरण (न.)
carboxylic, *adj.* कार्बोक्सिलिक
carboxylic acid group, कार्बोक्सिलिक आम्ल गट
carboxypeptidase, *n.* कार्बोक्सिपेप्टिडेज (न.)
carbylamine, *n.* कार्बिल अमाइन (न.)
carcinogen, *n.* कर्ककारक (पु.)
carcinogenesis=cancerogenesis
carcinogenic, *adj.* कर्कजनक
carcinogenic index, कर्कजनक निर्देशांक
carcinogenicity, *n.* कर्कजनकता (स्त्री.)
carcinogentic hydrocarbon, कर्कजनक हायड्रोकार्बन

carcinoid, *n.* कर्कअर्बुदाभ(पु.), कर्करोगक्षम(पु.)

carcinoma, *n.* कर्कअर्बुद (पु.), अभिस्तर कर्करोग (पु.) *cf.* tumour

cardamom, *n.* वेलदोडा (पु.)

cardiac, *adj.* हृदय-, हृद-

cardiac glycoside, हृदोपचारी ग्लायकोसाइड

cardiac muscle, हृदस्नायु (पु.)

cardiac puncture, हृदछिद्रण(न.), हृद्पंक्चर(न.)

cardiazole, *n.* कार्डिअॅझोल (न.)

cardiolipin, *n.* कार्डिओलिपिन (न.)

cardiovascular, *adj.* हृदवाहिका–

carene, *n.* केरीन (न.)

Carius method, कारिअस पद्धति

carmine, *n.* कार्माइन (न.)

carmoisine, *n.* (*also* called azorubin) कारमॉइझीन (न.) (गाजरजन्य लाल खाद्य रंग)

carnallite, *n.* कार्नालाइट (न.)

carnitine, *n.* कार्निटिन (न.)

carnitine barrier, कार्निटिन रोधक (आंतरपटलातील)

Carnot cycle, कार्नॉट चक्र

Caro's acid, कॅरो आम्ल

carotenase, *n.* कॅरोटीनेज (पु.)

carotene, *n.* कॅरोटीन (न.)

carotenoid, *n.* कॅरोटेनॉइड (न.)

carrier, *n.* वाहक (पु.)

carrier ampholyte, उभयधर्मी वाहकद्रव्य

carrier catalyst, वाहक उत्प्रेरक

carrier cell, वाहकपेशी (स्त्री.)

carrier culture, वाहक संवर्ध

carrier displacement chromatography, वाहक विस्थापनी वर्णलेखन

carrier-facilitated diffusion, वाहक सुविसरण

carrier-free, *adj.* वाहकमुक्त

carrier gas, वाहक वायु

carrier protein, वाहक प्रोटीन, वाहक प्रथिन

carrier state infection, वाहकस्थितिद्वारा संसर्ग

Carr-Price reaction, कार-प्राइस अभिक्रिया

cartilage, *n.* कास्थि (स्त्री.)

cascade mechanism, सोपानी क्रियाविधि, उत्तरंड क्रियाविधि

casein, *n.* केसीन (न.)

cassava, *n.* साबुदाणादायी झाडाचे मूळ (न.)

cast, *v. t.* मुशीत ओतणे
n. ओतणी (स्त्री.)
adj. ओतीव

castable, *adj.* ओतनक्षम

casting, *n.* १ ओतन (न.) २ ओतकाम (न.)

cast-iron, *n.* ओतीव लोखंड (न.), बीड(न.)

Castner-Kellner cell, कास्टनर-केल्नर विद्युत अपघटनी घट

Castner process, कास्टनर प्रक्रिया

castor oil, एरंडेल तेल

catabolic, *adj.* अपचयी

catabolism, *n.* अपचय (पु.)

catabolite, *n.* अपचयित (न.)

catabolite activator protein, (*abbr.* CAP) अपचयित सक्रियक प्रोटीन

catabolite repression, अपचयित मंदन

catabolite-sensitive operon, अपचयित-संवेदी ऑपेरॉन

catacolamine, *n.* कॅटॅकोलअमाइन (न.)

catalase, *n.* कॅटॅलेज (पु.)

catalyse, *v. t.*—चे उत्प्रेरण करणे

catalyser=**catalyst**

catalysis, *n.* उत्प्रेरण (न.)

catalyst, *n.* (*also* **catalyser**) उत्प्रेरक (पु.)

catalytic, *adj.* १ उत्प्रेरक– २ उत्प्रेरण–

catalytic action, १ उत्प्रेरक क्रिया २ उत्प्रेरण क्रिया

catalytic agent, उत्प्रेरक (पु.)

catalytic amount, उत्प्रेरकसम लेशमात्र, उत्प्रेरकसम अत्यल्प

catalytic centre, (*also* called **catalytic site**) उत्प्रेरक केंद्र
catalytic centre activity, उत्प्रेरक केंद्राची क्रियाशीलता
catalytic constant, उत्प्रेरण स्थिरांक
catalytic poison, उत्प्रेरकरोधी (पु.)
catalytic polymerisation process, उत्प्रेरक बहुवारिकन प्रक्रिया
catalytic process, उत्प्रेरण प्रक्रिया
catalytic reaction, उत्प्रेरित अभिक्रिया
catalytic reduction method, उत्प्रेरण क्षपण पद्धति
catalytic site, (*also* called **catalytic centre**) उत्प्रेरक स्थान
catalytic subunit, उत्प्रेरक उपभाग
catamorphism, *n.* (action of chemicals on rocks) अपरूपांतरण (न.)
cataphoresis, *n.* धनकण संचलन (न.)
catechol, *n.* कॅटेकॉल (न.)
catecholamine, *n.* कॅटेकॉल अमाइन (न.)
catechol-O-methyl transferase, कॅटेकॉल-ओ-मेथिल ट्रान्सफरेज
categorisation, *n.* प्रवर्गीकरण (न.) *cf.* separation
category, *n.* प्रवर्ग (पु.)
catenane, *n.* कॅटेनेन (न.)
catenase, *n.* कॅटेनेज (न.)
catenated dimer, साखळी द्विवारिक
catenation, *n.* कॅटनेनीकरण (न.), शृंखली रचना क्रिया (स्त्री.)
cathexia = **cachexia**
cathode, *n.* कॅथोड (पु.)
cathode depolariser, कॅथोड विध्रुवक
cathode potential, कॅथोड विभव
cathode-ray, *n.* कॅथोड-किरण (पु.)
cathode-ray tube, कॅथोड-किरण नलिका
cathode surface, कॅथोड पृष्ठ
cathodic, *adj.* कॅथोडी
cathodic stripping analysis, कॅथोडी अपखंडन विश्लेषण
cation, *n.* कटायन (न.), धनायन (न.)
cation exchange resin, धनायन विनिमय राळ
cationic current, कटायन धारा, धनायन धारा
cationic detergent, कटायनी निर्मलक, धनायनी निर्मलक
cationic polymerisation, कटायनी बहुवारिकन, धनायनी बहुवारिकन
cation interference, कटायन व्यत्यय, धनायन व्यत्यय
cation-sensitive membrane electrode, कटायन संवेदी पटल इलेक्ट्रोड, धनायन संवेदी पटल इलेक्ट्रोड
cat's-eye, *n.* लसण्या (पु.), कॅट्स आय (पु.)
caustic, *adj.* दाहक, कॉस्टिक
caustic potash, दाहक पोटॅश
caustic silver, कांडीखार (पु.), सिल्व्हर नायट्रेट
caustic soda, कॉस्टिक सोडा
cavity, *n.* गुहिका (स्त्री.)
CBG, (*abbr.* of **cortisol-binding globulin**) CBG
CBN, (*abbr.* of **Commission on Biochemical Nomenclature**) CBN
CBZ-amino acid, (short *for* **carbobenzoxy amino acid**) CBZ-ॲमिनो आम्ल
CCD, (*abbr.* of **countercurrent distribution**) CCD
CCP, (*abbr.* of **cubic closest packing**) CCP
cDNA, (*abbr.* of **complementary DNA**) cDNA
CDP, (*abbr.* of **cytidine diphosphate**) CDP
CDPC, (*abbr.* of **CDP-choline**) CDPC
CDP-choline, *n.* (*abbr.* **CDPC**) CDP-कोलीन (न.)

cedar oil, देवदार तेल
celanese, *n.* सिलेनेज (न.)
cell, *n.* १ सेल (पु.) २ विद्युत घट (पु.), घट (पु.)
barrier-layer cell, रोधिका स्तर घट
concentration cell, संहति घट
conductivity cell, वाहकता घट
Daniell cell, डॅनिअल घट
dry cell, शुष्क घट
electric cell, विद्युत घट
electrolytic cell, विद्युत अपघटनी घट
galvanic cell, गॅल्व्हानी घट
gravity cell, गुरुत्व घट
Hittorf cell = transference cell
Leclanche cell, लेक्लान्शे घट
photocell = photoelectric cell
photoelectric cell, प्रकाशविद्युत घट, प्रकाश घट
photovoltaic cell, प्रकाशव्होल्टीय घट
primary cell, प्राथमिक घट
reversible cell, प्रतिक्रमी घट, व्युत्क्रमी घट
secondary cell = storage cell
solar cell, सूर्यप्रकाशीय घट
standard cell, मानक घट
storage cell, संचयी घट
transference cell, विद्युतअपघटनीवाहक घट, हिटॉर्फ घट
voltaic cell, व्होल्टीय घट
३ *Biol.* पेशी (स्त्री.)
animal cell, प्राणि पेशी
blood cell, रक्त पेशी
carrier cell, वाहकपेशी
plant cell, वनस्पति पेशी
४ कुपी (स्त्री.)
cell body, पेशी काय
cell coat, पेशी आवरण
cell constant, घट स्थिरांक
cell count, पेशी गणनांक
cell culture, पेशी संवर्ध
cell cycle, पेशी चक्र
cell division, पेशी विभाजन
cell-free extract, पेशीरहित अर्क
cell membrane = cytomembrane
cellobiose, *n.* सेलोबायोज (न.)
cellophane, *n.* सेलोफेन (न.)
cell plate, पेशी पट्टिका
cell potential, घट विभव
cell protoplasm = cytoplasm
cell strain, पेशी विभेद, पेशी वंशप्रकार
cell theory, पेशी सिद्धांत
cell thickness, घट जाडी
cellular, *adj.* पेशीय, पेशीमय, पेशी–
cellular di-acetate, सेल्युलर डाय-ॲसिटेट
cellular immunity, पेशीय प्रतिक्षमता
cellular respiration, पेशीय श्वसन
cellulase, *n.* सेल्युलेज (न.)
celluloid, *n.* सेल्युलॉइड (न.)
cellulose, *n.* सेल्युलोज (न.)
cellulose acetate, सेल्युलोज ॲसिटेट
cellulose acetate dye, सेल्युलोज ॲसिटेट रंजक
cellulose acetate staining, सेल्युलोज ॲसिटेट अभिरंजन
cellulose macromolecule, सेल्युलोज स्थूल रेणु
cellulose nitrate, सेल्युलोज नायट्रेट
cellulose structure, सेल्युलोज संरचना
cellulose triacetate, सेल्युलोज ट्रायॲसिटेट
cellulose xanthate, (viscose) सेल्युलोज झॅन्थेट (व्हिस्कोज)
cell wall, पेशी भित्ति
celsius, *adj.* सेल्सिअस
celsius temperature scale, सेल्सिअस तापमान मापनश्रेणी
cement, *n.* सिमेंट (न.)
center = centre

centi–, (comb. form) सेंटि–

centigrade, *n.* सेंटिग्रेड (न.)

centigrade temperature scale, सेंटिग्रेड तापमान मापनश्रेणी

centigram, *n.* सेंटिग्राम (पु.)

centiliter, *n.* (*also* **centilitre**) सेंटिलिटर (पु.)

centimeter, *n.* (*also* **centimetre**) सेंटिमीटर (पु.)

centimeter-gram-second unit, (*abbr.* **CGS unit**) सेंटिमीटर–ग्राम–सेकंद एकक

centimetre = **centimeter**

centinormal, *adj.* सेंटिनॉर्मल, एकशतांश प्रसामान्य

central dogma, प्रथिननिर्मितीच्या मूलभूत सिद्धांत

central metabolic pathway, (*also* called **citric acid cycle** *or* **Krebs cycle**) प्रमुख चयापचयी मार्ग

central nervous system, (*abbr.* CNS) केंद्रीय चेता संस्था, मध्यवर्ती चेता संस्था

centre, *n.*(*also* **center**) केंद्र (न.)
cf. focus, नाभि
midpoint, मध्यबिंदु
nucleus, केंद्रक, न्यूक्लिअस

centre of inversion, (*also* called **centre of symmetry**) प्रतिलोमन केंद्र

centre of symmetry, (*also* called **centre of inversion**) सममिति केंद्र

centrifugal, *adj.* अपकेंद्री, अपकेंद्र–
cf. centripetal

centrifugal field, अपकेंद्री क्षेत्र

centrifugal filtration, अपकेंद्री गाळण

centrifugal force, अपकेंद्री बल

centrifugal pump, अपकेंद्री पंप

centrifugal separation, अपकेंद्री विलगन

centrifugation, *n.* अपकेंद्रण (न.)

centrifuge, *n.* अपकेंद्रित्र (न.)

centrifuge head, (*also* **centrifuge rotor**) अपकेंद्री घूर्णी

centrifuge tube, अपकेंद्री नलिका

centrifuging, *n.* अपकेंद्रीकरण (न.)

centriole, *n.* तारक-केंद्र (न.)

centripetal, *adj.* अभिकेंद्री, अभिकेंद्र–
cf. centrifugal

centripetal force, अभिकेंद्री बल

centromere, *n.* (*also* kinetochore) गुणसूत्र बिंदु (पु.)

centrosome, *n.* १ तारक-काय (पु.)
२ (centrosphere) तारक-परिकेंद्र (न.)

cephalin, *n.* (*also* **kephalin**) सेफॅलिन (न.)

cephalin-cholesterol flocculation test, सेफॅलिन-कोलेस्टेरॉल ऊर्णन परीक्षा

ceramics, *n. pl.* सिरॅमिके (न. अ. व.)

ceramide, *n.* सिरॅमाइड (न.)

ceramide glycoside, सिरॅमाइड ग्लायकोसाइड

ceramide lactoside, सिरॅमाइड लॅक्टोसाइड

cerebral, *adj.* प्रमस्तिष्क–

cerebral depressant, प्रमस्तिष्क अवनमनकारी

cerebral stimulant, प्रमस्तिष्क उत्तेजक

cerebrocuprein, *n.* सेरेब्रोक्युप्रिन (न.), प्रमस्तिष्क ताम्रप्रथिन (न.)

cerebroside, *n.* सेरेब्रोसाइड (न.), प्रमस्तिष्क ग्लायकोसाइड (न.)

cerebrospinal fluid, (*abbr.* CSF) प्रमस्तिष्कमेरु द्रायु, चेता द्रायु

Cerenkov radiation, चेरेन्कोव्ह प्रारण

ceria, *n.* सिरिआ (न.)

ceric, *adj.* सेरिक

cerite, *n.* सेराइट (न.)

cerium (Ce), *n.* सिरिअम (Ce) (न.)

cerous, *adj.* सेरस

cesium=**caesium**

cesium chloride gradient centrifugation, सिसिअम क्लोराइड प्रवणता अपकेंद्रण

cetane number, सिटेनांक (पु.)
cetyl, *n.* सेटिल (न.)
CF, १ (*abbr.* of **citrovorum factor**) **CF**
२ (*abbr.* of **complement fixation**) **CF**
CG, (*abbr.* of **chorionic gonadotrophin**) **CG**
CGS unit, (*abbr.* of **centimeter-gram-second unit**) **CGS** एकक
^{C}H, (the constant region of the heavy chains of the immunoglobulins) ^{C}H (इम्युनोग्लोब्युलिन शृंखलादाटीचा भाग)
chain, *n.* साखळी (स्त्री.), शृंखला (स्त्री.)
chain balance, साखळी तुला
chain compound, शृंखला संयुग
chain elongation, शृंखला दीर्घन
chain extension, शृंखला विस्तार
chain initiation, शृंखला प्रेरण
chain isomer, शृंखला समसूत्री
chain isomerism, शृंखला समसूत्रता
chain length, शृंखला लांबी
chain propagating steps, शृंखला प्रवर्धन पायऱ्या (स्त्री. अ. व.)
chain propagation, शृंखला प्रसारण
chain reaction, शृंखला अभिक्रिया
chain structure, शृंखला संरचना
chain terminating steps, शृंखला समाप्ति पायऱ्या (स्त्री. अ. व.)
chain termination, शृंखला समाप्ति
chain termination codon, शृंखला समाप्ति कोडॉन
chair conformation, खुर्चीरूप समाविन्यासी
chalcopyrite, *n.* चाल्कोपायराइट (न.)
chalk, *n.* १ (as, a mineral) चॉक (पु.) २ खडू (पु.)
chamber, *n.* (a very large box-shaped compartment, lined with lead, in which take place the chemical reactions occurring during the manufacture of sulphuric acid) **कक्ष** (पु.)
chamber acid, चेंबर ॲसिड, कक्ष आम्ल
chamber process, कक्ष प्रक्रिया
chance collision, संभवजन्य संघात
change, *n.* परिवर्तन (न.), बदल (पु.)
change of state, (a change from solid to liquid, solid to gas, liquid to gas or vice versa) अवस्थांतर (न.)
channel complex=canal complex
channel width, प्रणाल रुंदी
char, *n.* कोळसा (पु.)
v.t. & i. १ कोळसा करणे २ भाजणे
character, *n.* १ स्वरूप (न.) २ लक्षण (न.), गुण (पु.) *cf.* quality ३ अक्षर (न.), वर्ण (पु.)
cf. mark, चिन्ह
note, स्वरचिन्ह, स्वरक
sign, चिन्ह, खूण
symbol, संकेतचिन्ह
४ खूण (स्त्री.)
characteristic, *n.* (as a trait, quality, property, etc.) लक्षण (न.), वैशिष्ट्य (न.)
adj. लक्षणात्मक, विशिष्ट, अभिलाक्षणिक
characteristic curve, अभिलाक्षणिक वक्र
characteristic equation, अभिलाक्षणिक समीकरण
characteristic spectrum, अभिलक्षणात्मक पंक्ति, लक्षणात्मक पंक्ति
characteristic X-rays, अभिलाक्षणिक क्ष-किरण (पु. अ. व.), अभिलाक्षणिक एक्स-रे (पु. अ. व.)
character table, (as, in group theory) सममिति लक्षण तक्ता
charcoal, *n.* लोणारी कोळसा (पु.), साधा कोळसा (पु.)
animal charcoal, प्राणिज कोळसा
bone charcoal, अस्थिज कोळसा

Chargaff's rules, चारगॉफचे नियम (पु. अ. व.)

charge, *n.* प्रभार (पु.)
v.t. प्रभारित करणे, विद्युत प्रभारित करणे

charge-balance equation, प्रभार-संतुलित समीकरण

charged, *adj.* प्रभारित, विद्युत प्रभारित

charged polar amino acid, प्रभारित ध्रुवीय ॲमिनो आम्ल

charge-transfer absorption, प्रभार-स्थानांतर अवशोषण

charge-transfer complex, प्रभार-स्थानांतर संकुल

charging current, प्रभारण धारा

Charles law, चार्ल्सचा नियम

charring, *n.* करपणे (न.)

chaulmoogric acid, चालमूग्रिक आम्ल

cheddaring, *n.* चेडरिंग (न.)

chelate, *n.* ग्राभ (पु.)
v. t. ग्राभ करणे

chelate compound, ग्राभसंयुग (न.)

chelate ring, ग्राभ वलय

chelating agent, ग्राभी कारक

chelating reagent, ग्राभी अभिकारक

chelation, *n.* ग्राभन (न.), ग्राभ करणे (न.)

chelator, *n.* ग्राभक (पु.)

chemical, *adj.* रासायनिक
n. (a substance obtained by chemical means or used in chemical operations) रसायन (न.)

Chemical Abstracts, केमिकल ॲबस्ट्रॅक्ट्स

chemical action, रासायनिक क्रिया

chemical activity, रासायनिक क्रियाशीलता

chemical affinity, (the force which binds atoms together in molecules) रासायनिक आसक्ति

chemical analyser, रासायनिक विश्लेषित्र

chemical balance, रसायन तुला

chemical bond, रासायनिक बंध

chemical change, (a change involving the formation of a new substance) रासायनिक परिवर्तन

chemical combination, रासायनिक संयोजन

chemical composition, रासायनिक घटक प्रमाण

chemical compound, रासायनिक संयुग

chemical constitution, (the number and arrangement of the atoms present in a molecule) रासायनिक घडण, रासायनिक घटना

chemical coulometer, रासायनिक कूलोममापी

chemical decomposition, रासायनिक अपघटन

chemical deviation, रासायनिक विचलन

chemical displacement, रासायनिक विस्थापन

chemical dissociation, रासायनिक विचरण

chemical effect, रासायनिक परिणाम

chemical elements, रासायनिक मूलद्रव्ये (न. अ. व.)

chemical energy, रासायनिक ऊर्जा

chemical engineering, रासायनिक अभियांत्रिकी

chemical entities, रासायनिक अस्तित्व

chemical equation, रासायनिक समीकरण

chemical equilibrium, रासायनिक समतोल

chemical equivalent, रासायनिक तुल्यांक, रासायनिक सममूल्य

chemical exchange, रासायनिक विनिमय

chemical fertiliser, रासायनिक खत

chemical fibre, (*also* called synthetic fibre) रासायनिक तंतु

chemical formula, रासायनिक सूत्र

chemical incompatibility, रासायनिक असंगतता

chemical interference, रासायनिक व्यतिकरण

chemical ionisation, रासायनिक आयनन
chemical kinetics, रासायनिक गतिकी, रासायनिक गतिशास्त्र
chemically pure, रासायनिकदृष्ट्या शुद्ध
chemical messenger, रासायनिक दूत
chemical nomenclature, रासायनिक नामपद्धति
chemical potential, (*also* called partial molar free energy) रासायनिक विभव
chemical process, रासायनिक प्रक्रिया
chemical property, रासायनिक गुणधर्म
chemical reaction, (a process in which one substance is changed into another) रासायनिक अभिक्रिया
chemical reagent, रासायनिक अभिकारक
chemical sensing electrode, रसायन संवेदी इलेक्ट्रोड
chemical shift, रासायनिक विस्थापन
chemical solution, रासायनिक द्रावण
chemical solvent, रासायनिक द्रावक
chemical symbol, रासायनिक संज्ञा
chemical test, रासायनिक चाचणी
chemiluminescence, *n.* रासायनिक दीप्ति (स्त्री.)
chemiosmotic hypothesis, रासायनिक परासरणी परिकल्पना
chemisorption, *n.* (*also* chemosorption) रासायनिक अधिशोषण (न.)
cf. sorption
chemist, *n.* रसायनज्ञ (सा.)
chemistry, *n.* रसायनशास्त्र (न.)
  analytical chemistry, विश्लेषणात्मक रसायनशास्त्र
  applied chemistry, उपयोजित रसायनशास्त्र
  biochemistry, जीवरसायनशास्त्र
  co-ordination chemistry, सहबद्धता रसायनशास्त्र
  cosmo-chemistry, विश्वरसायनशास्त्र
  electrochemistry, विद्युत रसायनशास्त्र
  engineering chemistry, अभियांत्रिकी रसायनशास्त्र
  environmental chemistry, पर्यावरण रसायनशास्त्र
  enzyme chemistry, विकर रसायनशास्त्र
  forensic chemistry, न्यायसहायक रसायनशास्त्र
  geochemistry, भूरसायनशास्त्र
  industrial chemistry, औद्योगिक रसायनशास्त्र
  inorganic chemistry, अकार्बनी रसायनशास्त्र
  marine chemistry, सागरी रसायनशास्त्र
  medicinal chemistry, औषध रसायनशास्त्र
  neurochemistry, चेतारसायनशास्त्र
  nuclear chemistry, न्यूक्लीय रसायनशास्त्र, केंद्रकीय रसायनशास्त्र
  nutritional chemistry, पोषण रसायनशास्त्र
  organic chemistry, कार्बनी रसायनशास्त्र
  pharmaceutical chemistry, औषधनिर्माण रसायनशास्त्र
  photochemistry, प्रकाश रसायनशास्त्र
  physical chemistry, भौतिक रसायनशास्त्र
  phytochemistry, वनस्पति रसायनशास्त्र
  polymer chemistry, बहुवारिक रसायनशास्त्र
  protein chemistry, प्रोटीन रसायनशास्त्र, प्रथिन रसायनशास्त्र
  quantum chemistry, क्वांटम रसायनशास्त्र
  radiation chemistry, प्रारण रसायनशास्त्र
  solid-state chemistry, स्थायु अवस्था रसायनशास्त्र
  space chemistry, अवकाश रसायनशास्त्र
  stereochemistry, त्रिमिति रसायनशास्त्र
  synthetic chemistry, संश्लेषी रसायनशास्त्र
  textile chemistry, वस्त्रनिर्माण रसायनशास्त्र

theoretical chemistry, सैद्धांतिक रसायनशास्त्र

thermo chemistry, औष्णिक रसायनशास्त्र, ऊष्मा रसायनशास्त्र

chemosorption = chemisorption

chemosterilants, *n. pl.* १ रासायनिक निर्बीजके (न.अ.व.) २ रासायनिक जंतुनाशके (न.अ.व.)

chemotaxis, *n.* रसायन अनुचलन (न.)

chemotherapeutic agent, रासायनिक औषधिद्रव्य, रासायनिक उपचारद्रव्य

chemotherapy, *n.* रसायन उपचारपद्धति (स्त्री.)

chemotroph, *n.* रसायनपोषी (सा.)

chiasma, *n.* (*also* chiasmaticus) १ व्यत्यास (पु.), व्यत्यासिका (स्त्री.) २ फुली (स्त्री.)

chicago acid, चिकागो आम्ल

chickenpox, *n. pl.* कांजण्या (स्त्री. अ. व.)

chicory, *n.* चिकोरी (न.)

chief valency, मुख्य संयुजा

chile saltpeter, चिली सॉल्टपीटर

chimera, *n.* विचित्रोतकी (स्त्री.), शिस्मिरा (स्त्री.)

china-clay, *n.* चिनी माती (स्त्री.)

chiral compound, कायरल संयुग, हस्तसम संयुग

chirality, *n.* कायरलता (स्त्री.), हस्तरूपता (स्त्री.)

chitin, *n.* कायटिन (न.)

chloracetyl, *n.* क्लोरॲसिटिल (न.)

chloral, *n.* क्लोरल (न.)

chloramphenicol, *n.* (*also* called **chloromycetin**) क्लोरॲम्फेनिकोल (न.)

chloranil, *n.* क्लोरॅनिल (न.)

chlorate, *n.* क्लोरेट (न.)

chloremia, *n.* क्लोरेमिआ (न.), क्लोराइडरक्तता (स्त्री.)

chlorhydrin, *n.* क्लोरहायड्रिन (न.)

chloric, *adj.* क्लोरिक

chloride, *n.* क्लोराइड (न.)

chloride shift, क्लोराइड विस्थापन

chlorinate, *v. t.* क्लोरिनित करणे

chlorinated, *adj.* क्लोरिनित

chlorination, *n.* क्लोरिनन (न.)

chlorination reaction, क्लोरिनन अभिक्रिया

chlorine (Cl), *n.* क्लोरिन (Cl) (पु.)

chlorine monoxide, क्लोरिन मोनॉक्साइड

chlorite, *n.* क्लोराइट (न.)

chloro–, *pfx.* क्लोरो–

chloroacetyl, *n.* क्लोरोॲसिटिल (न.)

chloroform, *n.* क्लोरोफॉर्म (पु.)

chloromethyl, *n.* क्लोरोमेथिल (न.)

chloromycetin, *n.* (*also* called **chloramphenicol**) क्लोरोमायसेटिन (न.)

chlorophyll, *n.* क्लोरोफिल (न.), हरितद्रव्य (न.)

chloropicrin, *n.* क्लोरोपिक्रिन (न.)

chloroplast, *n.* हरित लवक (पु.)

chloroplatinate, *n.* क्लोरोप्लॅटिनेट (न.)

chloroplatinic acid, क्लोरोप्लॅटिनिक आम्ल

chlorosulfonation, *n.* क्लोरोसल्फोनन (न.)

chlorous, *adj.* क्लोरस

CHN analyser, (*abbr.* of carbon-hydrogen-nitrogen analyser) CHN विश्लेषित्र

choke-input filter, चोक-निविष्टि निस्यंदक, चोक-आदान निस्यंदक

cholecalciferol, *n.* (*also* called **vitamin D_3**) कोलेकॅल्सिफेरॉल (न.)

cholecystokinin, *n.* कोलेसिस्टोकायनिन (न.)

cholesterol, *n.* कोलेस्टेरॉल (न.)

cholesterolemia, *n.* कोलेस्टेरॉलरक्तता (स्त्री.)

cholic acid, कोलिक आम्ल

choline, *n.* कोलिन (न.)

cholinesterase, *n.* कोलिनएस्टरेज (पु.), कोलिनएस्टरन विकर (पु.)

chondriosome = **mitochondrion**

chopping frequency, खंडन वारंवारता

chorioallantoic membrane, जरायुपोषिका पटल

chorionic gonadotrophin, (*abbr.* **CG**) जरायु जननग्रंथिपोषी, जरायु गोनॅडोट्रॉफिन

Christmas factor, (*also* **plasma thromboplastin component**) ख्रिसमस घटक

ChRNA, (*abbr. of* **chromosomal RNA**) **ChRNA**

chroma-, *pfx.* वर्ण-

chromaffin granule, वर्णरागी कणिका

chromate, *n.* क्रोमेट (न.)

chromatid, *n.* अर्धगुणसूत्र (न.)

chromatin, *n.* क्रोमॅटिन (न.)

chromatin body, क्रोमॅटिन काय

chromatogram, *n.* वर्णलेख (पु.)

chromatographic, *adj.* वर्णलेखी–

chromatographic analysis, वर्णलेखी विश्लेषण

chromatographic column, वर्णलेखी स्तंभ

chromatographic support, वर्णलेखी आधार

chromatography, *n.* वर्णलेखन (न.)

- **column chromatography**, स्तंभ वर्णलेखन
- **gas chromatography**, (*abbr.* **GC**) वायु वर्णलेखन, बाष्प वर्णलेखन
- **gas liquid chromatography**, (*abbr.* **GLC**) वायु द्रव वर्णलेखन, बाष्प द्रव वर्णलेखन
- **gas solid chromatography**, (*abbr* **GSC**) वायु-स्थायु वर्णलेखन
- **high-pressure liquid chromatography** = **high-performance liquid chromatography**, उच्च-दाब द्रव वर्णलेखन, उच्च-कार्यी द्रव वर्णलेखन
- **ion-exchange chromatography**, आयन-विनिमय वर्णलेखन
- **ion-filtration chromatography**, आयन-गाळण वर्णलेखन
- **paper chromatography**, कागद वर्णलेखन
- **partition chromatography**, १ विभाजन वर्णलेखन २ वितरण वर्णलेखन
- **thin layer chromatography**, (*abbr.* **TLC**) पातळ-स्तर वर्णलेखन
- **vapour liquid partition chromatography** = **gas liquid chromatogrphy**
- **vapour phase chromatography** = **gas chromatography**

chromatophore, *n.* वर्णधारीलवक (न.), वर्णधारीपेशी (स्त्री.)

chromatophorotropic hormone, वर्णधारीपेशीजनक संप्रेरक

chrome–, *pfx.* (as, pertaining to chromium metal) क्रोम–

chrome dyes, क्रोम रंजक (पु. अ. व.)

chrome-molybdenum steel, क्रोम-मॉलिब्डिन पोलाद

chrome tanning, क्रोम चर्मशोधन (क्रोमिअमद्वारा कातडे कमावणे)

chrome yellow, क्रोम यलो, क्रोम पिवळा

chromic, *adj.* क्रोमिक

chromic acid, क्रोमिक आम्ल

chromite, *n.* क्रोमाइट (न.)

chromitite, *n.* क्रोमिटाइट (न.)

chromium (Cr), *n.* क्रोमिअम (Cr) (न.)

chromium after-treatment, क्रोमिअम पश्चसंस्करण

chromium mordant dye, क्रोमिअम बंधकावलंबी रंजक

chromium plating, क्रोमिअम विलेपन

chromium trioxide, क्रोमिअम ट्रायॉक्साइड

chromogen, *n.* १ क्रोमोजन (न.) २ वर्णजन (न.) ३ वर्णकजन (न.)

chromomere, *n.* गुणसूत्रकणिका (स्त्री.)

chromophore, *n.* वर्णदायी (पु.), रंजकगट (पु.)

chromoplast, *n.* वर्णलवक (पु.)

chromoprotein, *n.* क्रोमोप्रोटिन (न.)

chromosomal aberration, गुणसूत्री विपथन

chromosomal RNA, (*abbr.* ChRNA) क्रोमोसोम RNA, गुणसूत्री RNA

chromosome, *n.* क्रोमोसोम (न.), गुणसूत्र (न.)

chromosphere, *n.* (solar) (the layer of the Sun's atmosphere just above the reversing layer, which is observed visually during solar eclipses, and spectroscopically at other times) वर्ण आवरण (न.)

chromyl, *adj.* क्रोमिल

chromyl chloride, क्रोमिल क्लोराइड

chronic, *adj.* जुनाट, दीर्घकालीन

chrono-, *pfx.* समय–

chronoamperometry, *n.* समय ॲम्पिअरमिति (स्त्री.)

chronopotentiometry, *n.* समयविभवमिति (स्त्री.)

chrysene, *n.* क्रायसिन (न.)

Chugaev method, चुगाफ पद्धति

chyle, *n.* (*also* **chyme**) आम (स्त्री.), आंब (स्त्री.), वसालसीका (स्त्री.)

chylomicron, *n.* मेदलसीकाणु (पु.)

chyme = chyle

chymotrypsin, *n.* कायमोट्रिप्सिन (न.)

chymotrypsinogen, *n.* कायमोट्रिप्सिनोजेन(न.)

chymotryptic, *adj.* कायमोट्रिप्टी

chymotryptic peptide, कायमोट्रिप्टी पेप्टाइड

cibophobia, *n.* अन्नाचा तिटकारा (पु.)

ciliary, *adj.* रोमक–

cilium, *n.* १ पक्ष्म (पु.) २ सूक्ष्म रोमक (पु.) ३ रोमक (पु.)

cinchona, *n.* सिंकोना (न.)

cinchona alkaloid, सिंकोना अल्कलॉइड

cinnabar, *n.* (sulphide of mercury) हिंगुळ (न.), सिनाबार (न.) (मर्क्युरी सल्फाइड)

cinnamaldehyde, *n.* सिनॅमाल्डेहाइड (न.)

cinnamic acid, सिनॅमिक आम्ल

cinnamon, *n.* दालचिनी (स्त्री.)

circadian rhythm, दैनिक लय

circuit, *n.* परिपथ (पु.)

circular birefringence, वृत्तीय द्वि-अपवर्तन

circular chromatography, (*also* called **radial chromatography**) चक्रीय वर्णलेखन

circular dichroism, चक्रीय द्विवर्णता

circular DNA, चक्रीय DNA

circularly-polarised light, चक्रीय ध्रुवित प्रकाश

circular paper chromatography, चक्रीय कागद वर्णलेखन

circular polarisation, वृत्तीय ध्रुवण

cirrhosis, *n.* कठिणता (स्त्री.), सूत्रणरोग (पु.), यकृतदृढता (स्त्री.), यकृतकाठिण्य (न.)

cis, *adj.* अपार

cis addition, अपार समावेशन

cis and trans form, अपार आणि पार रूप

cis effect, (जीनचा) निकटता प्रभाव

cissa=allotriophagy

cisterna, *n.* कुंड (न.), कुंडिका (स्त्री.)

cis-trans isomer, अपार-पार समसूत्री

cis-trans isomerism, अपार-पार समसूत्रता

cistron, *n.* सिस्ट्रॉन (न.)

citral, *n.* सायट्रल (न.)

citrate, *n.* सायट्रेट (न.)

citrate-activated thrombin, सायट्रेट-सक्रियित थ्रॉम्बिन

citrate synthase, सायट्रेट सिंथेज

citric acid, सायट्रिक आम्ल

citric acid cycle, (*also* called **central metabolic pathway** *or* **Krebs cycle**) सायट्रिक आम्ल चक्र

citrin, *n.* (*also* called vitamin P *or* permeability vitamin) सिट्रिन (न.)

citronin, *n.* सायट्रोनिन (न.)

citrovorum factor, (*abbr.* CF) सायट्रोव्होरम जीवनसत्त्व

citrulline, *n.* सायट्रुलिन (न.)

civetone, *n.* सिव्हेटोन (न.)

Claisen condensation, क्लायसेन संघनन

Claisen flask, क्लायसेन पात्र

Claisen rearrangement, क्लायसेन पुनर्रचना

clamp, *n.* पकड (स्त्री.)

Clapeyron equation, क्लॅपेरॉन समीकरण

clarification, *n.* निवळणे (न.), निर्मलीकरण (न.), स्वच्छन (न.)

classification, *n.* वर्गीकरण (न.) *cf.* separation

classified, *adj.* वर्गीकृत

classify, *v. t.* वर्गीकरण करणे

clathrates, *n.* क्लॅथरेटे (न. अ. व.)

Claude process, क्लॉड प्रक्रिया

Claude's method, क्लॉडची पद्धत

Clausius-Clapeyron equation, क्लॉसिअस-क्लॅपेरॉन समीकरण

Clausius equation, क्लॉसिअस समीकरण

clay, *n.* माती (स्त्री.), मृत्तिका (स्त्री.), शाडू (पु.), चिकणमाती (स्त्री.)

clearance, *n.* निचरा (पु.)

cleavage, *n.* भेद (पु.), खंडन (न.)

cleavage reaction, भेद अभिक्रिया

Clemmensen reaction, क्लेमेन्सेन अभिक्रिया

Clerget formula, क्लरजेट सूत्र

clinker, *n.* खंगर (न.)

clockwise, *adv.* अनुघटि

clonal selection theory, फुटवा निवड सिद्धांत

clone, *n.* फुटवा (पु.)

cloning, *n.* फुटन (न.)

closed, *adj.* संवृत

closed chain, (having a molecule inwhich the atoms are linked ring-wise) संवृत शृंखला

closed chain compound, संवृत शृंखला संयुग

closed circuit system, संवृत परिपथ पद्धति

closed system, संवृत संहति

clostridia, *n. pl.* गदाणू (पु. अ. व.), क्लोस्ट्रिडिआ (पु. अ. व.)

cloud chamber, अभ्र कक्ष

cloverleaf model, किलवरी प्रतिकृति

CMP, (*abbr.* of cytidine–5′–monophosphate) CMP

CNS, (*abbr.* of central nervous system) CNS

coagulant, *n.* साकळक (पु.)

coagulate, *v. t. & i.* १ साकळवणे, साकळणे २ किलाटन करणे, किलाटन होणे

coagulated protein, साकळलेले प्रथिन

coagulating power, साकळण शक्ति

coagulation, *n.* १ साकळणे (न.), साकळण (न.) २ किलाटन (न.) *cf.* condensation

coagulation of colloids, कलिल साकळण

coagulator, *n.* (an agent that causes coagulation) साकळक (पु.)

coagulum, *n.* (what is coagulated) साका (पु.)

coal, *n.* १ कोळसा (पु.) २ दगडी कोळसा (पु.), कोल (पु.)

coalesce, *v. i.* संलयन होणे

coalescence, *n.* संलयन (न.)

coal-gas, *n.* कोल वायु (पु.)

coal-tar, *n.* डांबर (न.)

coal tar naphtha, कोल टार नॅफ्था

coarse metal, (such as impure cuprou) sulphide got in course of smeltings अपरिष्कृत धातु

coating, *n.* १ लेप (पु.) *cf.* crust २ विलेपन (न.)

cobalt (Co), *n.* कोबाल्ट (Co) (न.)
cobalt glass, कोबाल्ट काच
cobaltic, *adj.* कोबाल्टिक
cobaltous, *adj.* कोबाल्टस
cobamide, *n.* कोबामाइड (न.)
cocaine, *n.* कोकेन (न.)
coccus, *n.* गोलाणु (पु.)
cochineal, *n.* कोचिनिअल (न.) (कीटकजन्य लाल खाद्यरंग)
code, *n.* संकेत (पु.)
codeine, *n.* कोडीन (न.)
codon, *n.* कोडॉन (न.)
codon-recognising site,(*also* called anticodon) कोडॉन-अभिज्ञान केंद्र
coefficient, *n.* १ गुणांक (पु.) २ (as, multiplier) गुणक (पु.)
coefficient of absorption = absorption coefficient
coefficient of apparent expansion, आभासी प्रसरण गुणांक
coefficient of conductivity, वाहकता गुणांक
coefficient of cubical expansion, आकारमानी प्रसरण गुणांक
coefficient of elasticity, प्रत्यास्थता गुणांक
coefficient of expansion, प्रसरण गुणांक
coefficient of friction, घर्षण गुणांक
coefficient of kinematic viscosity, (*also* called kinematic viscosity) शुद्धगतिकीय विष्यंदिता गुणांक
coefficient of linear expansion, रेखीय प्रसरण गुणांक
coefficient of recombination, पुनःसंयोजन गुणांक
coefficient of restitution, प्रत्यवस्थान गुणांक
coefficient of thermal expansion, ऊष्मा प्रसरण गुणांक
coefficient of viscosity, विष्यंदिता गुणांक
coenzyme, *n.* सहविकर (पु.)
coenzyme I, (*also* called **nicotinamide adenine dinucleotide**) सहविकर I
coenzyme II, (*also* called **nicotinamide adenine dinucleotide phosphate**) सहविकर II
coenzyme A, सहविकर A
coenzyme Q, (*also* called **ubiquinone**) सहविकर Q
cofactor, *n.* १ सहकारक (पु.) २ सहघटक (पु.)
coherent radiation, संसंजित प्रारण
coherent scattering, संसंजित विकिरण
cohesion, *n.* संसंजन (न.)
cohesion pressure, संसंजन दाब
cohesive, *adj.* संसंजनशील, संसंजी
Cohn fraction, कोह्न अंश
coil, *n.* कुंडल (न.)
coinage metal, चलन धातु
coke, *n.* कोक (पु.)
coking, *n.* कोकन (न.)
colchicine, *n.* कॉल्चिसिन (न.)
cold-bath, *n.* शीत-मज्जनी (स्त्री.)
cold-blooded = poikilothermic
cold-curing polymer, शीत अभिसाधनी बहुवारिक
collagen, *n.* कोलॅजेन (न.)
collagenase, *n.* कोलॅजिनेज (पु.)
collagen helix, कोलॅजेन सर्पिल
colligative, *adj.* कणसंख्यावलंबी
colligative property, कणसंख्यावलंबी गुणधर्म
collimation, *n.* १ समांतरण (न.) २ समांतरित अवस्था (स्त्री.)
collimator, *n.* समांतरित्र (न.)
collinear, *adj.* एकरेखी, एकरेषी
collision, *n.* संघात (पु.)
collisional deactivation, संघाती निस्सक्रियण

collision theory, संघात सिद्धांत
colloid, *n.* कोलॉइड (न.), कलिल (न.)
colloidal, *adj.* कोलॉइडी, कलिली
colloidal dispersion, कलिली अपस्करण
colloidal particle, कोलॉइडी कण, कलिली कण
colloidal precipitate, कोलॉइडी साका, कलिली साका
colloidal silver, कोलॉइडी चांदी, कलिली चांदी
colloidal solution, कोलॉइडी विद्राव, कलिली विद्राव
colloidal state, कलिली अवस्था, कोलॉइडी अवस्था
colloidal suspension, कलिल-निलंबन (न.)
colloidal system, कलिल समूह
colloid chemistry, कलिल रसायनशास्त्र, कोलॉइड रसायनशास्त्र
colloid mill, कलिल चक्की
colloid osmotic pressure, कलिली परासरणी दाब
colon, *n.* बृहदांत्र (न.)
colony, *n.* वसाहत (स्त्री.)
colorimeter, *n.* वर्णमापी (पु.)
colorimetric analysis, वर्णमितीय विश्लेषण
colorimetry, *n.* वर्णमिति (स्त्री.)
colostral milk, (*also* colostrum) चिकाचे दूध, नवस्तन्य (न.)
colour, *n.* रंग (पु.), वर्ण (पु.)
cf. dye, रंजक, रंगद्रव्य
pigment, वर्णक
colour comparator, वर्ण तुलनित्र
colourimetric analysis, वर्णमितीय विश्लेषण
colour index, वर्णांक (पु.), कलर इंडेक्स
colouring matter, रंजक द्रव्य, वर्णक द्रव्य
colour quenching, वर्ण शमन
colour reaction, वर्ण अभिक्रिया, रंगदायी अभिक्रिया
colour scale, वर्णमापनी (स्त्री.)
colour test, रंगदायी चाचणी
colour theory, वर्ण सिद्धांत
columbium (Cb), *n.* (*also* called niobium) कोलंबिअम (Cb) (न.)
column, *n.* स्तंभ (पु.)
column bleed, स्तंभ स्राव
column chromatography, स्तंभ वर्णलेखन
column efficiency, स्तंभी कार्यक्षमता
column resolution, स्तंभी वियोजन
column temperature, स्तंभ तापमान
coma, *n.* निश्चेतनावस्था (स्त्री.), विचेतनावस्था (स्त्री.)
combination, *n.* १ संयोग (पु.) २ संयोजन (न.)
combination band, संयोजन पट्ट
combination code, संयोग संहिता
combination principle, संयोग तत्त्व
combining, *adj.* संयोग–, संयोगी
combining proportion, संयोगी प्रमाण
combining weight, संयोगी भार
combustibility, *n.* ज्वलनक्षमता (स्त्री.), दहनक्षमता (स्त्री.)
combustible, *adj.* ज्वलनशील, ज्वलनक्षम, दहनक्षम
combustion, *n.* ज्वलन (न.), दहन (न.)
combustion boat, ज्वलन मूस
combustion furnace, ज्वलन भट्टी
combustion tube, ज्वलन नळी, दहन नळी
Commission on Biochemical Nomenclature, (*abbr*. CBN) जीवरासायनिक आयोगाची (आंतरराष्ट्रीय) नामकरण पद्धती
common, *adj.* सामान्य, साधारण
cf. normal
common clay, साधी चिकणमाती
common ion effect, सम-आयन परिणाम
common salt, मीठ (न.), लवण (न.)
commutator, *n.* १ दिक् परिवर्तक (पु.) २ क्रमपरिवर्तक (पु.)

comparable, *adj.* तुलनायोग्य, तुलनीय
cf. similar

comparative biochemistry, तुलनात्मक जीवरसायनशास्त्र

comparator, *n.* तुलनित्र (न.)

comparison tube, तुलना नलिका

compartmentation, *n.* कप्पेपाडणी (स्त्री.)

compatibility, *n.* संगतता (स्त्री.)

compatible, *adj.* जुळता, मिळता

compensate, *v. t.* प्रतिपूरित करणे

compensated acidosis, प्रतिपूरित आम्लरक्तता

compensated alkalosis, प्रतिपूरित अल्कमयता

compensation, *n.* प्रतिपूरण (न.)

compensation point, प्रतिपूरण बिंदु

compensator, *n.* प्रतिपूरक (पु.)

competing equilibria, स्पर्धात्मक समतोल

competitive inhibition, स्पर्धात्मक संदमन

competitive inhibitor, स्पर्धात्मक संदमक

competitive protection, स्पर्धात्मक संरक्षण

competitive reaction, स्पर्धात्मक अभिक्रिया

complement, *n.* परिपूरक (न.)

complementarity, *n.* परिपूरकता (स्त्री.)

complementary, *adj.* परिपूरक

complementary base sequence, परिपूरक आम्लारि क्रम

complementary colour, परिपूरक वर्ण

complementary DNA, (*abbr.* cDNA) परिपूरक DNA

complementary gene, परिपूरक जीन

complementary strand, परिपूरक पेड

complement fixation, (*abbr.* CF) परिपूरकाचे बद्धन

complex, *adj.* जटिल
n. १ संकुल (न.) २ जटिल (न.)

complexation, *n.* १ संकुलन (न.) २ जटिलन (न.)

complexation reaction, संकुलन अभिक्रिया

complex compound, संकुल संयुग

complex formation, १ संकुलन (न.) २ जटिलीकरण (न.), जटिलन (न.)

compleximetry, *n.* संकुल अनुमापनमिति(स्त्री.)

complexing agent, १ संकुलक (न.) २ जटिलक (न.)

complexing reagent, १ संकुलन अभिकारक २ जटिलन अभिकारक

complex ion, १ संकुल आयन २ जटिल आयन

complexometric indicator, १ संकुलमितीय दर्शक २ जटिलमितीय दर्शक

complexometric titration, संकुलमितीय अनुमापन

complex salt, १ संकुल क्षार २ जटिल क्षार

component, *n.* घटक (पु.)
cf. constituent, घटक, रचक
element, मूलद्रव्य
factor, कारक
ingredient, घटकद्रव्य
adj. घटक

composite, *adj.* संग्रथित, मिश्र

composition, *n.* १ (of substance) संघटन (न.) २ (of forces, etc.) संयोजन (न.) ३ (of mixture) घटकप्रमाण (न.)

compound, *n.* संयुग (न.)
adj. संयुक्त

compound microscope, संयुक्त सूक्ष्मदर्शी

compressed gas, संपीडित वायु

compressibility, *n.* संपीडयता (स्त्री.).
cf. pliability

compressibility coefficient, संपीडयता गुणांक

compressibility factor, संपीडयता गुणक

compression moulded products, संपीडन रूपित वस्तू (स्त्री. अ. व.)

compression moulding, संपीडन रूपण

compression ratio, १ संपीडन अनुपात २ संपीडन गुणोत्तर

Compton effect, कॉम्प्टन प्रभाव

Compton interaction, कॉम्प्टन अन्योन्यक्रिया

conalbumin, *n.* कॉनअल्ब्युमिन (न.)

concave mirror, अंतर्गोल आरसा, अंतर्वक्र आरसा

concentrate, *v. t. & i.* संहत करणे, संहत होणे
n. संहत (न.)

concentrated, *adj.* संहत, तीव्र

concentrated acid, संहत आम्ल, तीव्र आम्ल

concentrated solution, संहत द्रावण, तीव्र द्रावण

concentration, *n.* १ संहति (स्त्री.)
२ (as, process) संहतन (न.), संहतीकरण (न.)

concentration cell, संहति घट (संहति विद्युत घट)

concentration effect, संहतन परिणाम

concentration equilibrium constant, संहतन समतोल स्थिरांक

concentration error, संहति त्रुटि

concentration gradient, संहति प्रवणता

concentration overpotential, संहति अतिविभवता

concentration polarisation, संहतन ध्रुवण

concentration-signal curve, संहति संदेश वक्र

concentric, *adj.* (*also* **concentrical**) संकेंद्री, संकेंद्रीय

concept, *n.* संकल्पना (स्त्री.)

concerted feedback inhibition, संयुक्त पश्चप्रदाय संदमन

concerted mechanism, समकालिक क्रियाविधि

concrete, *n.* काँक्रिट (न.)

condensation, *n.* १ (of a liquid) संघनन (न.)
२ (of vapour) द्रवीकरण (न.), द्रवीभवन (न.) ३ (as, a chemical process) संघनन (न.)
cf. coagulation, १ साकळणे, साकळण
२ किलाटन
congealment, थिजणे
liquefaction, द्रवीकरण, द्रवीभवन
solidification, घनीकरण, घनीभवन

condensation polymer, संघलन बहुवारिक

condensation polymerisation, (*also* called **polycondensation**) संघनन बहुवारिकन

condensation reaction, संघनन अभिक्रिया

condense, *v. t. & i.* १ (of a liquid) संघनित करणे, संघनित होणे, —चे संघनन होणे
२ (of a gas or vapour) द्रवीकरण करणे, द्रवीकरण होणे

condensed, *adj.* १ संघनित २ द्रवीकृत, द्रवीभूत

condensed phase interference, संघनित प्रावस्था व्यतिकरण

condensed system, संघनित पद्धति

condenser, *n.* १ (apparatus used for condensing vapours obtained during distillation) संघनित्र (न.)
air condenser, वात संघनित्र
water condenser, जल संघनित्र
२ (*Elec.*) संधारित्र (न.) ३ संघननी (स्त्री.)

condenser tube, संघनन नलिका

condensing agent, संघननकारक (पु), संघनन अभिकारक

condensing chamber, संघनन कक्ष

condensing enzyme, संघननी विकर

condensing site, संघननी केंद्र

condition, *n.* स्थिति (स्त्री.)
cf. state

conditional constant, स्थितीय स्थिरांक

conductance, *n.* प्रवहन (न.)
cf. conduction

conductance cell, प्रवहन घट

conduction, *n.* वहन (न.)
cf. admittance, संवहन
conductance, प्रवहन

conductivity, वाहकता
convection, प्रक्रमण
inductance, प्रेरितता
conduction band, वहन पट्ट
conductivity, *n.* वाहकता (स्त्री.)
cf. conduction
conductivity bridge, वाहकता सेतु
conductivity cell, वाहकता घट
conductivity coefficient, वाहकता गुणांक
conductivity meter, वाहकता मापी
conductivity water, अतिनिम्नवाहकता जल, वाहकतामापणी जल
conductometric, *adj.* वाहकतामितीय
conductometric analysis, वाहकतामितीय विश्लेषण
conductometric titration, वाहकतामितीय अनुमापन
conductor, *n.* वाहक (पु.)
cone, *n.* शंकु (पु.)
confidence interval, विश्वास अंतराल
confidence level, विश्वास पातळी
confidence limit, विश्वास मर्यादा
configuration, *n.* आविन्यास (पु.),
cf. arrangement, संरूपण (न.)
cf. form
configurational formula, संरूपण सूत्र
configurational isomerism, आविन्यासी समसूत्रता
confirmatory test, खात्रीदायक परीक्षा
conformation, *n.* समाविन्यास (पु.)
cf. form
anticonformation, प्रतिसमाविन्यास
eclipsed conformation, ग्रहणी समाविन्यास
gauche conformation, गॉश समाविन्यास
skew conformation, विषमतल समाविन्यास
staggered conformation, सांतरित समाविन्यास
syn conformation, सह समाविन्यास
conformational analysis, समाविन्यासी विश्लेषण
conformational change, समाविन्यासी बदल
conformational interconversion, समाविन्यासी आंतर रूपांतरण
conformational isomer, समाविन्यासी समसूत्री
conformational isomerism, समाविन्यासी समसूत्रता
congeal, *v. t. & i.* थिजणे
congealment, *n.* थिजणे (न.)
cf. condensation
congo red, काँगो रेड, काँगो लाल
congo red paper, काँगो रेड पेपर, काँगो लाल कागद
congruent melting point, एकरूप द्रवणांक
conical, *adj.* शंकु–, आकृति–
conicalflask, *n.* शंकुपात्र (न.)
coniine, *n.* (*also* conine) कोनिन (न.)
coning, *n.* शंक्वन (न.)
conjugate, *adj.* १ संयुग्मी २ एकांतरित
v. t. & i. संयुग्मन करणे, संयुग्मन होणे
n. संयुग्मी (पु.)
conjugate acid and base, संयुग्मी आम्ल आणि आम्लारि
conjugated acid-base pair, संयुग्मी आम्ल-आम्लारिद्वय
conjugated double bond, एकांतरित द्विबंध
conjugated double bond system, एकांतरित द्विबंधी संस्था
conjugated enzyme, संयुग्मित विकर
conjugate proteins, संयुग्मी प्रोटिने (न. अ. व.), संयुग्मी प्रथिने (न. अ. व.)
conjugation, *n.* १ संयुग्मन (न.) २ एकांतरण (न.)
consecutive, *adj.* क्रमागत
consecutive position, क्रमागत स्थान

consecutive reaction, क्रमागत अभिक्रिया
conservation, *n.* १ अक्षय्यता (स्त्री.) २ संधारण (न.)
conservation of energy, ऊर्जा अक्षय्यता, ऊर्जेची अक्षय्यता
conservation of mass, वस्तुमान अक्षय्यता
conservation of matter, द्रव्य अक्षय्यता, द्रव्याची अक्षय्यता
consistency, *n.* १ (of a liquid) सांद्रता (स्त्री.) २ सुसंगति (स्त्री.)
consistometer, *n.* सांद्रतामापी (पु.)
consolute, *adj.* संद्रावणीय
constant, *adj.* स्थिर
  cf. fixed, नियत, निश्चित
    invariable, अचल
  n. स्थिरांक (पु.)
  cell constant, घट स्थिरांक
  cryoscopic constant, निम्नतापमानी स्थिरांक
  dissociation constant, विचरण स्थिरांक
  ebullition constant, उत्क्वथन स्थिरांक
  equilibrium constant, समतोल स्थिरांक
  force constant, बल स्थिरांक
  gas constant, वायु स्थिरांक
  rate constant, वेग स्थिरांक, क्रियागति स्थिरांक
constant boiling liquid, स्थिर उत्कलन द्रव
constant boiling mixture, स्थिर उत्कलन मिश्रण
constant-current coulometry, स्थिर-धारा कूलोममिति
constant-current electrolysis, स्थिर-धारा विद्युत अपघटन
constant-current potentiometry, स्थिर-धारा विभवमिति
constant-current source, स्थिर-धारा उद्गम
constant error, स्थिर त्रुटि
constant-voltage electrolysis, स्थिर व्होल्टता विद्युत अपघटन
constituent, *n.* घटक (पु.), रचक (पु.)
  cf. component
constitution, *n.* १ घडण (स्त्री.)
  cf. arrangement २ घटना (स्त्री.)
constitutional formula, (*also* called **structural formula**) घडणात्मक सूत्र
constitutive property, घडणात्मक गुणधर्म
contact, *n.* संपर्क (पु.)
contact angle, संपर्क कोन
contact chamber, संपर्क कक्ष
contact inhibition, संपर्क संदमन
contact potential, संपर्क विभव
contact process, संपर्क प्रक्रिया
contagious disease, स्पर्शजन्य रोग, संसर्गजन्य रोग
contamination, *n.* संदूषण (न.)
continuity of state, अवस्था सातत्य
continuous, *adj.* अखंड, संतत, सतत, अविरत
continuous absorption, अखंड अवशोषण
continuous analysis, अखंड विश्लेषण
continuous density gradient, अखंड घनता-प्रवणता
continuous extraction, अखंड निष्कर्षण
continuous extractor, अविरत निष्कर्षक
continuous flow centrifugation, अखंड प्रवाही अपकेंद्रण
continuous flow electrophoresis, अखंड प्रवाही विद्युतभारित कणसंचलन
continuous flow isoelectric focusing, अखंड प्रवाही समविद्युत नाभीयन
continuous flow scintillation counter, अखंड प्रवाही प्रस्फुरण गणित्र
continuous phase, संतत प्रावस्था
continuous process, अखंड प्रक्रिया

continuous spectrum, अखंड पंक्ति (अखंड वर्णपंक्ति)

continuous variations method, १ अखंड चलन पद्धति २ अखंड परिवर्तन पद्धति

continuous-wave nmr spectrometer, अखंड-तरंग एनएमआर पंक्तिमापी

continuum, *n.* संततक (पु.), अखंडक (पु.)

contractile, *adj.* आकुंचनक्षम

contractile protein, आकुंचनक्षम प्रथिन, आकुंचनक्षम प्रोटीन

contraction, *n.* आकुंचन (न.), संकुचन (न.)

contrast, *n.* विरोध (पु.), वैधर्म्य (न.)

contributing structure, सहभागी संरचना

contrivance, *n.* यंत्रक (न.)

cf. apparatus

control, *n.* नियंत्रण (न.)

v. t. नियंत्रण करणे, नियंत्रण ठेवणे

control experiment = blank experiment

control grid, नियंत्रक ग्रिड

control group, नियंत्रक गट, संदर्भ गट

controlled cathode electrolysis, नियंत्रित कॅथोडी विद्युत-अपघटन

controlled electrode potential, नियंत्रित इलेक्ट्रोड विभव

controlled-potential coulometry, नियंत्रित-विभव कूलोममिति

controlled-potential electroseparation, नियंत्रित-विभव विद्युतविलगन

controller, *n.* नियंत्रक (पु.)

convection, *n.* प्रक्रमण (न.)

cf. conduction

convention, *n.* संकेत (पु.), संकेतप्रणाली (स्त्री.)

conventional polarography, प्रचलित पोलॅरोग्राफी, संकेतमान्य पोलॅरोग्राफी

convergence, *n.* १ अभिसरण (न.) २ अभिसारिता (स्त्री.)

convergence theory of cancer, (*also* **Greenstein hypothesis**) कर्करोग-विकर अभिसारिता सिद्धांत

convergent rays, अभिसारी किरण (पु.अ.व.)

converse, *n.* विलोम (पु.), व्यत्यास (पु.)

conversely, *adv.* विलोमतः, उलटपक्षी

conversion, *n.* नवरूपण (न.), रूपांतर (न.)

conversion factor, रूपांतर गुणक

convertin, *n.* (*also* called **serum prothrombin conversion accelerator**) कन्व्हर्टिन (न.)

converting phage, रूपांतरकारी भक्षी

convex mirror, बहिर्वक्र आरसा, बहिर्गोल आरसा

convolution in cotton, कापसाच्या तंतूमधील संवलन

convulsant, *adj.* आकडीकारी

convulsion, *n.* आकडी (स्त्री.), आचका (पु.)

cooler, *n.* शीतनी (स्त्री.), कूलर (पु.)

Coolidge tube, कूलीज नलिका

cooling, *n.* शीतन (न.), थंड करणे (न.), थंड होणे (न.)

cooling curve, शीतन आलेख

Coomb's reagent, कूम्बचा अभिकारक

Coomb's test, कूम्बची चाचणी

co-ordinate, *n.* सहनिर्देशक (पु.)

adj. सहबद्ध

co-ordinate bond, (*also* **semipolar bond**) सहबद्ध बंध

co-ordinate covalence, सहबद्ध सहसंयुजा

co-ordinated, *adj.* सहबद्ध

co-ordinate valence, सहबद्ध संयुजा

co-ordination, *n.* सहबद्धता (स्त्री.)

co-ordination chemistry, सहबद्धता रसायनशास्त्र

co-ordination compound, सहबद्धता संयुग

co-ordination linkage, सहबद्ध संलग्नता

co-ordination number, सहबद्धांक (पु.)

co-ordination theory, सहबद्धता सिद्धांत

coplanar, *adj.* समप्रतलीय, एकप्रतलीय

copolyamides, *n. pl.* कोपॉलिअ‍ॅमाइडे (न. अ. व.)

co-polymer, *n.* सहबहुवारिक (पु.) *cf.* monomer

co-polymeric, *adj.* सहबहुवारिक–, सहबहुवारिकी

co-polymerisation, *n.* सहबहुवारिकन (न.)

co-polymerism, *n.* सहबहुवारिकता (स्त्री.)

copper (Cu), *n.* (*cuprum*) कॉपर (Cu) (न.), तांबे (न.), ताम्र (न.)

copper after-treatment, कॉपर पश्च-संस्करण

copper chelate, ताम्रगाभ (पु.)

copper number, कॉपर मूल्यांक

copper pyrites, कॉपरपायराइट्स (न.)

copper sulphate, कॉपर सल्फेट (मोरचूद)

copper sulphide, कॉपर सल्फाइड

co-precipitation, *n.* सह-अवक्षेपण (न.)

co-product, *n.* सह उत्पाद (पु.)

core, *n.* गाभा (पु.), क्रोड (पु.)

coriander, *n.* धणे (न.)

coriander leaves, कोथिंबिर (स्त्री.)

Cori ester,(Glucose-1-phosphate) कोरी एस्टर

cork, *n.* बूच (न.)

cork-borer, *n.* बूचछिद्रक (न.)

corn-soya-milk, *n.* (*abbr.* **CSM**) मका-सोयाबिन-दुग्धयुक्त बालान्न (न.)

corn steep liquor, मक्याचा निमज्जन अर्क

corn sugar, मक्याची साखर, ग्लुकोज (न.)

Cornu prism, कॉर्नु प्रिझम, कॉर्नु कोनचिति

corollary, *n.* उपप्रमेय (न.), उपसिद्धांत (पु.) *cf.* theory

corona, *n.* कोरोना (पु.), तेजोवलय (न.), प्रभामंडल (न.)

corona discharge, कोरोना विमोचन, तेजोवलय विमोचन, प्रभामंडल विमोचन

corpuscle, *n.* कणिका (स्त्री.)

corpuscular, *adj.* कणिका–, कणिकामय

corpuscular radiation, कणिका प्रारण

corpus luteum, पीत पिंड, कॉर्पस ल्यूटिअम

correct, *adj.* बरोबर, अचूक *cf.* precise

correction factor, संशुद्धी गुणक

corresponding states, तत्सम अवस्था (स्त्री. अ. व.), संगत अवस्था (स्त्री. अ. व.)

corrin, *n.* कोरिन (न.)

corrode, *v. t. & i.* क्षरण करणे, झीज करणे, क्षरण होणे, झीज होणे

corrosion, *n.* क्षरण (न.). झीज (स्त्री.) *cf.* erosion, अपक्षरण

corrosive, *adj.* क्षरणकारी, क्षारक

corrosive sublimate = mercuric chloride

corticoid, *n.* कॉर्टिकॉइड (न.)

corticosteroid-binding globulin, कॉर्टिकोस्टेरॉइड-बंधी ग्लोब्युलिन, बाह्यांगीस्टेरॉइड-बंधी ग्लोब्युलिन

corticosteroid-binding protein, कॉर्टिकोस्टेरॉइड-बंधी प्रोटीन, बाह्यांगीस्टेरॉइड-बंधी प्रोटीन

corticosteroids, *n. pl.* कॉर्टिकोस्टेरॉइडे (न.अ.व.), बाह्यांगीस्टेरॉइडे (न.अ.व.)

corticosterone, *n.* कॉर्टिकोस्टेरॉन (न.)

corticotrophin, *n.* कॉर्टिकोट्रॉफिन (न.)

corticotropin, *n.* कॉर्टिकोट्रॉपिन (न.)

corticotropin releasing factor, (*abbr.* CRF) (*also* called **corticotropin releasing hormone**) कॉर्टिकोट्रॉपिन स्रावी कारक

corticotropin releasing hormone, (*abbr.* CRH) (*also* called **corticotropin releasing factor**) कॉर्टिकोट्रॉपिन स्रावी संप्रेरक

cortisol, *n.* कॉर्टिसॉल (न.)

cortisol-binding globulin, (*abbr.* **CBG**) कॉर्टिसॉल-बंधी ग्लोब्युलिन

cortisol-binding protein, कॉर्टिसॉल-बंधी प्रोटीन, कॉर्टिसॉल-बंधी प्रथिन

cortisone, *n.* कॉर्टिसोन (न.)

corundum, *n.* कोरंडम (न.)

Cory-Pauling-Koltun model, (*abbr.* CPK model) कोरी-पॉवलिंग-कोल्टन प्रतिकृति

cosmetics, *n. pl.* सौंदर्य प्रसाधने (न. अ. व.)

cosmic, *adj.* वैश्व, विश्व-

cosmic radiation, वैश्व प्रारण

cosmic ray, विश्वकिरण (पु.)

cosmo-chemistry, *n.* विश्वरसायनशास्त्र (न.)

cotton, *n.* कापूस (पु.)

Cotton effect, कॉटन परिणाम

cotton linters = linters

cotton wool, रुइ कुंतल, कॉटन वुल

Cottrell precipitator, कॉट्रेल अवक्षेपक

cot value, कॉट मूल्य

coulogram, *n.* (current potential diagram) कूलोमग्राम (पु.), कूलोमलेख (पु.) (धारा विभव आरेख)

coulomb, *n.* कूलोम (पु.)

Coulomb electrostatic law, कूलोम विद्युत-स्थितिक नियम

Coulomb force, कूलोम बल

coulometer, *n.* (*also* called **voltameter**) कूलोममापी (पु.)

coulometric analysis, कूलोममितीय विश्लेषण

coulometric titration, कूलोममापी अनुमापन

coulometric titrator, कूलोममापी अनुमापित्र

coumarin, *n.* कुमारिन (न.)

coumarone, *n.* कुमारोन (न.)

count, *n.* १ काउंट (पु.), सुताचा नंबर (पु.) २ गणना (स्त्री.), मोजणी (स्त्री.) ३ गणनांक (पु.)

counter, *n.* गणित्र (न.)

counter-clockwise = anticlockwise

countercurrent distribution, (*abbr.* CCD) प्रतिधारा वितरण

countercurrent fractionation, प्रतिधारा प्रभाजन

countercurrent principle, प्रतिधारा सिद्धांत

counter-ion, *n.* प्रति-आयन (न.)

counter-ion layer, प्रति-आयन स्तर

counterpoise, *n.* प्रतितोल (पु.)
v. t. प्रतितोलन करणे

counter stain, प्रति अभिरंजक

counting, *n.* गणन (न.)

counting geometry, गणन भूमिति

counting statistics, गणन सांख्यिकी

couple, *n.* युग्म (न.)
v. t. & i. १ युग्मन करणे, युग्मन होणे २ जोडणे ३ अन्योन्यप्रभाव पडणे

coupling, *n.* १ युग्मन (न.) (as in : coupling reaction युग्मन अभिक्रिया)
२ (as, in spectroscopy) अन्योन्यप्रभाव (पु.)

coupling agents, जोडण द्रव्ये (न. अ. व), युग्मन द्रव्ये (न. अ. व.)

coupling constant, युग्मन स्थिरांक

coupling factor, युग्मन घटक

coupling of diazonium salts, डायअॅझोनिअम क्षारांचे युग्मन

covalence, *n.* (*also* **covalency**) सहसंयुजा (स्त्री.)

covalent, *adj.* सहसंयुज

covalent bond, सहसंयुज बंध

covalent chromatography, सहसंयुजी वर्णलेखन

covalent compound, सहसंयुज संयुग

covalent enzyme-substrate complex, सहसंयुजी विकर-कार्यद्रव्य जटिल

covalent intermediate, सहसंयुजी माध्यमिक

covalent radius, सहसंयुजी त्रिज्या

covering, *n.* आवेष्टन (न.), आवरण (न.) *cf.* crust

covering power, आवरण क्षमता, आवरण शक्ति

covolume, *n.* सहआकारमान (न.)

cowdung gas, गोबर गॅस

cozymase II, (Co II) कोझायमेज II (Co II)

CPK, (*abbr.* of creatine phosphokinase) CPK

CPK model, (*abbr.* of Cory-Pauling-Koltun model) CPK प्रतिकृति

Crabtree effect, क्रेबट्री परिणाम

cracked, *adj.* भंजित

cracking, *n.* भंजन (न.)

cracking of oil, तैल भंजन

cracking of petroleum, पेट्रोलिअम भंजन, खनिज तेल भंजन

cranberry, *n.* क्रॅनबेरी (न.)

C-reactive protein, C- अभिक्रियाशील प्रोटीन, C-अभिक्रियाशील प्रथिन

cream, *n.* मलई (स्त्री.), क्रीम (न.)

creaming, *n.* फेसणे (न.), फेटणे (न.)

cream of tartar = potassium bitartrate

creatine, *n.* क्रिएटिन (न.)

creatine kinase, (*also* called creatine phosphokinase) (*abbr.* CPK) क्रिएटिन कायनेज

creatine phosphate, क्रिएटिन फॉस्फेट

creatine phosphokinase, (*abbr.* CPK) (*also* called creatine kinase) क्रिएटिन फॉस्फोकायनेज

creatinine, *n.* क्रिएटिनिन (न.)

creatinine coefficient, क्रिएटिनिन गुणांक

creatinuria, *n.* क्रिएटिनमेह (पु.)

creep, *n.* सर्पण (न.)

crenation, *n.* दंतुरण (न.), दंतुरता (स्त्री.)

cresol, *n.* क्रेसॉल (न.)

cresol purple, क्रेसॉल नीललोहित (वैंगणी)

cresol red, क्रेसॉल लाल

cretinism, *n.* अवटुवामनता (स्त्री.)

CRF, (*abbr.* of corticotropin releasing factor) CRF

CRH, (*abbr.* of corticotropin releasing hormone) CRH

Crick strand, क्रिक पेड, क्रिक स्ट्रँड

Crigler-Najjar syndrome, क्रिग्लर-नज्जर संलक्षण

critical, *adj.* १ सीमांत २ क्रांतिक ३ (of sufficient size to sustain or to be capable of sustaining a chain reaction) संपूर्ण *cf.* micro–

critical analysis, संपूर्ण विश्लेषण

critical angle, १ सीमांत कोन २ क्रांतिक कोन

critical angle refractometer, सीमांत-कोन अपवर्तनांकमापी

critical composition, १ सीमांत घटकप्रमाण २ क्रांतिक घटकप्रमाण

critical constant, १ सीमांत स्थिरांक २ क्रांतिक स्थिरांक

critical density, १ सीमांत घनता २ क्रांतिक घनता

critical mixture, १ सीमांत मिश्रण २ क्रांतिक मिश्रण

critical phenomena, १ सीमांत घटना २ क्रांतिक घटना

critical point, १ सीमांत बिंदु २ क्रांतिक बिंदु

critical pressure, १ सीमांत दाब २ क्रांतिक दाब

critical ray, सीमांत किरण

critical solution temperature, १ सीमांत द्रावण तापमान २ क्रांतिक द्रावण तापमान

critical temperature, १ सीमांत तापमान २ क्रांतिक तापमान

critical volume, १ सीमांत आकारमान २ क्रांतिक आकारमान

Crooke's dark space, क्रूकचे अदीप्त अवकाश

Crooke's tube, क्रूकची नलिका

crossbreeding, *n.* मिश्र पैदास (स्त्री.), संकरण (न.)

cross contamination, परिक्षेत्र संदूषण

crossed aldol condensation, भिन्नरेण्वीय अल्डोल संघनन

cross fibre, (*also* cross wire) काटकोनी तंतु

cross hair-lines, काटकोनी केशरेखा (स्त्री.अ.व.)

crossing-over, *n.* जीन विनिमय (पु.)

cross link, परस्पर दुवा

cross-linked polymer, बद्धजाल बहुवारिक

cross linking, बद्ध जालन, परस्पर बंधन

cross-over, *n.* विनिमय (पु.)

crossover method, विनिमय पद्धति

cross-section, *n.* १ काटछेद (पु.), अवच्छेद (पु.), आडवा छेद (पु.) २ परिक्षेत्र (न.)

cross wire = cross fibre

crotonaldehyde, *n.* क्रोटोनाल्डिहाइड (न.)

crotonyl, *adj.* क्रोटोनिल

crown glass, क्राऊन काच

crucible, *n.* (a refractory vessel or pot in which metals are melted) मूस (स्त्री.)

crucible furnace, मूस भट्टी

crucible tongs, मुशीची सांडशी

crude, *adj.* १ कच्चा २ अशोधित, अशुद्ध

crude oil, अशुद्ध तेल

crusher, *n.* भरडणी (स्त्री.), चरक (न.), घाणा (पुं.), दलित्र (न.) *cf.* grinder

crushing, *n.* दलन (न.)

crust, *n.* १ पापुद्रा (पु.) २ कवच (न.)
cf. bed, संस्तर
coating, लेप
covering, आवेष्टन, आवरण
diaphragm, पटल
film, १ पापुद्रा २ फिल्म ३ तवंग ४ पटल
lamina, स्तर
layer, स्तर, थर
lining, अस्तर
membrane, पटल, अस्तर
plaster, गिलावा
strata, स्तर

cryogenic, *adj.* निम्नतापी

cryoglobulin, *n.* निम्नतापी ग्लोब्युलिन (न.)

cryolite, *n.* क्रायोलाइट (न.)

cryoscopic constant, निम्नतापमानी स्थिरांक

cryoscopic method, निम्नतापमानी पद्धति

cryoscopy, *n.* निम्नतापमानिकी (स्त्री.)

cryptic mutant, गूढ उत्परिवर्त

crypts of Lieberkuhn, लिबरकुनच्या प्रगुहिका

crystal, *n.* स्फटिक (पु.)

crystal analyser, स्फटिक विश्लेषित्र

crystal angle, स्फटिक कोन

crystal growth, स्फटिक वृद्धि

crystal lattice, स्फटिक जालक

crystalline, *adj.* स्फटिकी *cf.* granular

crystalline precipitate, स्फटिकी अवक्षेप

crystalline region, स्फटिकी भाग

crystalline state, स्फटिकावस्था (स्त्री.)

crystalline suspension, स्फटिकी निलंबन

crystallisation, *n.* स्फटन (न.), स्फटिकीकरण (न.), स्फटिकीभवन (न.)

crystallisation nuclei, स्फटन केंद्रके (न.अ.व.)

crystallise, *v. t.. & i.* स्फटन करणे, स्फटन होणे, स्फटिकीकरण करणे, स्फटिकीभवन होणे

crystallised, *adj.* स्फटित

crystallography, *n.* (*also* called cubic system) स्फटिकविज्ञान (न.)

crystalloid, *n.* स्फटिकाभ (पु.)
adj. स्फटिकधर्मी

crystal membrane electrode, स्फटिक पटल इलेक्ट्रोड

crystal scintillator, स्फटिक प्रस्फुरक

crystal seed, स्फटिक बीज

crystal structure, स्फटिक संरचना

crystal topography, स्फटिक संस्थितिविज्ञान

crystal violet, क्रिस्टल व्हायोलेट

CSF, (*abbr.* of **cerebrospinal fluid**) **CSF**

CSM, (*abbr.* of **corn-soya-milk**) **CSM**

C-terminal, *n.* कार्बोक्सि-अन्त्यस्थ (पु.), C-अन्त्यस्थ (पु.)

CTP, (*abbr.* of **cytidine-5′-triphosphate**) **CTP**

cubic, *adj.* १ (having the form of a cube, shaped like a cube) घन, घनाकृति– २ (as, three-dimensional) त्रिमिति-, त्रिमितीय

cubical expansion, आकारमानी प्रसरण

cubic closest packing, (*abbr.* CCP) घनीय निकटतम भरणी

cubic lattice, घन जालक, त्रिमिति जालक

cubic system, (*also* called crystallography) घनाकृति स्फटिक पद्धति

culture, *n.* संवर्ध (न.)

culture medium, संवर्ध माध्यम

cumin, *n.* क्यूमीन (न.)

cumin seed, जिरे (न.)

cumulated diene, अनुगामी डाइन

cumulated double bonds, अनुगामी द्विबंध

cupel, *n.* क्यूपेल (न.)

cupellation, *n.* क्युपेलन (न.)

cupferron, *n.* क्युफेरॉन (न.)

cupferron reagent, क्युफेरॉन अभिकारक

cupola, *n.* घुमटी भट्टी (स्त्री.), घुमटाकार भट्टी (स्त्री.)

cuprammonium hydroxide, क्युप्रामोनिअम हायड्रॉक्साइड

cuprammonium rayon, क्युप्रामोनिअम रेयॉन

cuprammonium solution, क्युप्रामोनिअम द्रावण

cupric, *adj.* क्युप्रिक

cupron, *n.* क्युप्रॉन (न.)

cupron solution, क्युप्रॉन द्रावण

cuprous, *adj.* क्युप्रस

cuprum (Cu), *n.* (copper) कॉपर (Cu) (न.), ताम्र (न.), तांबे (न.)

curds, *n.* साकलित दुग्ध प्रथिने (न. अ. व.), दही (न.)

curd tension, दही घट्टता अंक

curdy, *adj.* दह्यासारखा

curie, *n.* (*also* called **radioactive source strength**) (after M. M. Curie, chemist–as, a unit of radioactivity) क्युरी (न.)

Curie point, (*also* called **Curie temperature**) क्युरी बिंदु

Curie's law, क्युरीचा नियम

Curie temperature, (*also* called **Curie point**) क्युरी तापमान

curing, *n.* १ अभिसाधन (न.) २ संसाधन (न.) ३ कालप्रभावन (न.)

curing reaction, १ अभिसाधनक्रिया (स्त्री.) २ संसाधन अभिक्रिया

curium (Cm), *n.* क्युरिअम (Cm) (न.)

current, *n.* धारा (स्त्री.) *cf.* flow

current density, धारा घनता

current efficiency, धारा कार्यक्षमता

current integrator, धारा संकलक

current maxima, धारा उच्चांक

current strength, धारा सामर्थ्य

current-voltage relationship, धारा व्होल्टता संबंध

Curtius reaction, कर्टिअस अभिक्रिया

curve, *n.* १ वक्र (पु.) २ (as, a graph) आलेख (पु.)

curvilinear, *adj.* वक्ररेखी, वक्रात्मक

Cushing's disease, कशिंगचा रोग

custard, *n.* कस्टर्ड (न.)

cutaneous, *adj.* त्वचा–, त्वचीय
cutting, *n.* काप (पु.)
cf. dust, १ भुकटी २ धूळ, रज
filings, कीस, चुरा
flake, पत्री
foil, वर्ख, पत्री
powder, चूर्ण, पूड, भुकटी, पावडर
sheet, पातळ पत्रा, पत्रा
turnings, कातरा
cuvette, *n.* **वर्णमापन कुपी (स्त्री.), क्युवेट (न.)**
cyanamide, *n.* **सायनामाइड** (न.)
cyanate, *n.* **सायनेट** (न.)
cyanic acid, **सायनिक आम्ल**
cyanide, *n.* **सायनाइड** (न.)
cyanidin, *n.* **सायनिडिन** (न.)
cyanine dye, **सायनीन रंजक**
cyano-, *adj.* **सायनो-**
cyanocobalamine, *n.* (*also* called **vitamin** $\mathbf{B}_{12}$ *or* **animal protein factor)** **सायनोकोबाल्मिन** (न.)
cyanogen, *n.* **सायनोजेन** (न.)
cyanohydrin, *n.* **सायनोहायड्रिन** (न.)
cyanohydrin synthesis, **सायनोहायड्रिन संश्लेषण**
cyanopsin, *n.* **सायनॉप्सिन** (न.)
cyanosis, *n.* **सायनोसिस** (न.), **नीलमयता** (स्त्री.), **नीलता** (स्त्री.)
cyclamate, *n.* (*also* called **cyclohexyl sulphamate)** **सायक्लामेट** (न.)
cycle, *n.* १ **चक्र** (न.) २ **आवर्तन** (न.) ३ **वलय** (न.)
cyclic, *adj.* **चक्रीय, चक्री, वलयी**
cyclic AMP = **adenosine-3′, 5′–cyclic monophosphate**
cyclic AMP receptor protein, (*abbr.* **CAP)** **चक्रीय एएमपी ग्राही प्रोटीन, चक्रीय एएमपी ग्राही प्रथिन**
cyclic compound, **चक्री संयुग, वलयी संयुग**
cyclic electron flow, **चक्रीय इलेक्ट्रॉन प्रवाह**
cyclic ether, **चक्रीय ईथर**
cyclic GMP, (*abbr.* of **cyclic guanosine monophosphate)** **चक्रीय GMP**
cyclic guanosine monophosphate,(*abbr.* **cyclic GMP)** **चक्रीय ग्वानोसाइन मोनोफॉस्फेट**
cyclic hydrocarbon, **चक्रीय हायड्रोकार्बन**
cyclic imide, **चक्रीय इमाइड, वलयी इमाइड**
cyclic metabolic pathway, **चक्रीय चयापचयी मार्ग**
cyclic peptide, **चक्रीय पेप्टाइड**
cyclic photophosphorylation, **चक्रीय प्रकाश-फॉस्फोरिलीकरण, चक्रीय प्रकाश-फॉस्फोरिलन**
cyclic polyhydroxy alcohol, (*also* called **cyclitol)** **चक्रीय पॉलिहायड्रॉक्सि अल्कोहोल**
cyclic voltammetry, (*also* called **fast linear sweep voltammetry)** **चक्रीय धारा व्होल्टतामिति**
cyclisation, *n.* **वलयीकरण** (न.), **वलयीभवन** (न.)
cyclisation reaction, **वलयीकरण अभिक्रिया, वलयीभवन अभिक्रिया**
cyclitol, *n.* (*also* called **cyclic polyhydroxy alcohol)** **सायक्लिटॉल** (न.)
cyclo–, *pfx.* **सायक्लो–**
cycloaddition reaction, **चक्रीसमावेशी अभिक्रिया**
cycloalkane, *n.* **सायक्लोअल्केन** (न.)
cyclobarbital, *n.* **सायक्लोबार्बिटल** (न.)
cyclobutane, *n.* **सायक्लोब्युटेन** (न.)
cyclobutanol, *n.* **सायक्लोब्युटेनॉल** (न.)
cyclobutanone, *n.* **सायक्लोब्युटेनॉन** (न.)
cyclobutene, *n.* **सायक्लोब्युटीन** (न.)
cyclobutyl, *adj.* **सायक्लोब्युटिल**
cyclohexadiene, *n.* **सायक्लोहेक्झॅडाइन** (न.)

cyclohexane, *n.* सायक्लोहेक्झेन (न.)

cyclohexanol, *n.* सायक्लोहेक्झॅनॉल (न.)

cyclohexanone, *n.* सायक्लोहेक्झॅनोन (न.)

cyclohexene, *n.* सायक्लोहेक्झीन (न.)

cyclohexenol, *n.* सायक्लोहेक्झीनॉल (न.)

cyclohexenyl, *adj.* सायक्लोहेक्झेनिल

cyclohexyl, *adj.* सायक्लोहेक्झिल

cyclohexyl sulphamate, (*also* called cyclamate) सायक्लोहेक्झिल सल्फामेट

cycloidal focusing mass spectrometer, चक्रज नाभीयनी वस्तुमान पंक्तिमापी

cyclooptatetraene, *n.* सायक्लोऑप्टेटेट्राइन (न.)

cycloparaffin, *n.* सायक्लोपॅरॅफिन (न.)

cyclopentadiene, *n.* सायक्लोपेन्टॅडाइन (न.)

cyclopentane, *n.* सायक्लोपेन्टेन (न.)

cyclopentanol, *n.* सायक्लोपेन्टेनॉल (न.)

cyclopentanone, *n.* सायक्लोपेन्टॅनॉन (न.)

cyclopentene, *n.* सायक्लोपेन्टीन (न.)

cyclopentenyl, *n.* सायक्लोपेन्टॅनिल (न.)

cyclopentyl, *adj.* सायक्लोपेन्टिल

cyclopropane, *n.* सायक्लोप्रोपेन (न.)

cyclopropyl, *adj.* सायक्लोप्रोपिल

cycloserine, *n.* (*also* called oxamycin) सायक्लोसेरिन (न.)

cyclosilane, *n.* सायक्लोसिलेन (न.)

cyclotron, *n.* सायक्लोट्रॉन (पु.)

cylinder, *n.* सिलिंडर (न.), नळकांडे (न.)

cylindrical, *adj.* चित्याकृति, सिलिंडरी

cymene, *n.* सायमीन (न.)

Cys, (*abbr.* of cysteine) Cys

CySH, (*abbr.* of cysteine) CySH

cystathionine, *n.* सिस्टाथायोनिन (न.)

cysteine, *n.* (*abbr.* Cys *or* CySH) सिस्टीन (न.), सिस्टीइन (न.)

cystic fibrosis, पुटी तंतूभवन

cystine, *n.* सिस्टाइन (न.)

cystine link, सिस्टाइन बंध

cystinosis, *n.* सिस्टिनोसिस (न.)

cystinuria, *n.* सिस्टीनमेह (पु.)

cytidine, *n.* सायटिडिन (न.)

cytidine diphosphate, (*abbr.* CDP) सायटिडिन डायफॉस्फेट

cytidine-5′-monophosphate, (*abbr.* CMP) सायटिडिन-५′-मोनोफॉस्फेट

cytidine-5′-triphosphate, (*abbr.* CTP) सायटिडिन-५′-ट्रायफॉस्फेट

cytochemistry, *n.* कोशिकारसायनशास्त्र (न.), पेशीरसायनशास्त्र (न.)

cytochrome, *n.* सायटोक्रोम (पु.), पेशीवर्णक (पु.)

cytochrome C, (*also* RHP cytochrome *or* cytochromide C) सायटोक्रोम C

cytochrome oxidase, सायटोक्रोम ऑक्सिडेज

cytochrome P_{450}, सायटोक्रोम P_{450}

cytochromide C=cytochrome C

cytogenetic map, पेशीजीनशास्त्रीय निर्देशन

cytogenetics, *n.* पेशीजीनशास्त्र (न.)

cytohemin, *n.* सायटोहेमिन (न.)

cytokinesin, *n.* सायटोकायनेसिन (न.)

cytokinesis, *n.* पेशीद्रव्य विभाजन (न.)

cytokinin, *n.* सायटोकायनिन (न.)

cytolipin, *n.* सायटोलिपिन (न.)

cytology, *n.* पेशीशास्त्र (न.)

cytolysin, *n.* पेशीलयक (पु.), पेशीविघटक (पु.)

cytolysis, *n.* पेशीलयन (न.), पेशीविघटन (न.)

cytolytic, *adj.* पेशीविघटनी–, पेशीलयनकारी

cytomembrane, *n.* (*also* **cell membrane**) पेशीपटल (न.)

cytopathic, *adj.* पेशीविकृतिकारी

cytoplasm, *n.* (*also* **cell protoplasm** *or* **cytosome**) पेशीद्रव्य (न.)

cytoplasmic gene, पेशीद्रव्य जीन

cytoplasmic inheritance, पेशीद्रव्य वंशागति, पेशीद्रव्य आनुवंशिकता

cytosine, *n.* सायटोसिन (न.)

cytosol, *n.* पेशीद्राव (पु.), सायटोसॉल (न.)

cytosome = cytoplasm

D

d–, (*abbr.* of dextro–) *d*–

D, (symbol for deuterium, the hydrogen isotope of mass 2 = H^2) D (ड्युटेरिअम) (हायड्रोजनचा वस्तुमानांक '2' असलेला समस्थानिक)

dalton, *n.* (a unit of mass; $\frac{1}{16}$ of the mass of an oxygen atom) डाल्टन (न.) (वजनाचे परिमाण)
[१ डाल्टन = $1{\cdot}65 \times 10^{-24}$ gm]

Dalton's law, डाल्टनचा नियम

Dalton's law of partial pressures, डाल्टनचा आंशिक दाबाचा नियम

damp, *adj.* १ ओलसर २ दमट, सर्द
n. दमटपणा (पु.)
v. t. & i. १ –चे अवमंदन करणे, अवमंदित करणे, अवमंदित होणे २ ओलसर करणे

damped balance, अवमंदित तुला

damping, *n.* अवमंदन (न.)

damping of balance, तुला अवमंदन

D and L isomerism, D व L समसूत्रता

d and l isomerism, d व l समसूत्रता

Daniell cell, डॅनिअल घट (डॅनिअल विद्युत घट)

Danielli-Davson-Robertson model, डॅनिअली-डॅव्हसन - रॉबर्टसन प्रतिकृति

dansylation, *n.* डॅन्सिलन (न.), डॅन्सिलीकरण (न.)

dark adaptation, अंधार अनुकूलन, अंधःकार अनुकूलन

dark current, अदीप्त धारा

dark-field microscope, कृष्णक्षेत्री सूक्ष्मदर्शी

dark reaction, (a chemical reaction in the absence of light as contrasted with a photochemical reaction) कृष्ण अभिक्रिया

dark reactivation, कृष्ण अभिक्रियाशीलन, कृष्ण पुनःसक्रियण

Darzen's condensation, डार्झेनचे संघनन

data, *n. pl.* १ दत्त (न.), पक्ष (पु.) २ आधारसामग्री (स्त्री.)

dative bond, दाता-बंध (पु.)

DBD process, (*abbr.* of **dry balanching dry process**) **DBD प्रक्रिया**

'D' configuration, 'D' संरूपण

DDT, (*abbr.* of **p, p′-Dichloro-2, 2-Diphenyl 1-1, 1, 1-Trichloroethane) DDT**

deacetylation, *n.* विॲसिटिलीकरण (न.)

deacidification, *n.* निराम्लीकरण (न.)

deactivation, *n.* निस्सक्रियण (न.)

deacylase, *n.* डीॲसिलेज (न.)

deacylated tRNA, विॲसिलित tRNA

deacylation, *n.* विॲसिलीकरण (न.), विॲसिलन (न.)

dead stop end point, विरामी अंत्य बिंदु

dead stop titration, विरामी अनुमापन

dead time, रुद्ध काल

dead volume, रुद्ध आकारमान

DEAE-cellulose, (*abbr*. of **O- (diethylaminoethyl)- cellulose**) DEAE- सेल्युलोज

DEAE-sephadex, (*abbr*. of **O-(diethylaminoethyl)–sephadex**) DEAE–सेफॅडेक्स

deamidising enzyme, निर्‌ॲमिनोकारी विकर

deamination, *n*. निर्‌ॲमिनीकरण (न.)

debenzylation, *n*. विबेन्झिलन (न.)

debranching enzyme, शाखाछेदी विकर, शाखाछेदी एन्झाइम, निःशाखाकारी विकर, निःशाखाकारी एन्झाइम, विशाखन विकर

de Broglie matter waves, डी ब्रॉग्ली वस्तु तरंग (पु. अ. व.)

de Broglie wave equation, डी ब्रॉग्ली तरंग समीकरण

Debye-Huckel equation, डिबाय-हुकेल समीकरण

Debye-Huckel theory, डिबाय-हुकेल सिद्धांत

Debye-Huckel theory of conductivity, डिबाय-हुकेल वाहकता सिद्धांत

Debye temperature, डिबाय तापमान

Debye unit, डिबाय एकक

decagram, *n*. डेकाग्रॅम (न.)

decalcification, *n*. अपकॅल्सीकरण (न.)

decameter, *n*. डेकामीटर (न.)

decant, *v. t*. निवळी ओतणे

decantation, *n*. निवळी ओतणे (न.), निचरण (न.)

decarbonisation, *n*. विकार्बनन (न.)

decarbonise, *v. t*. –चे विकार्बनन करणे, विकार्बनित करणे

decarboxylase, *n*. डीकार्बोक्सिलेज (पु.), विकार्बोक्सिली विकर (पु.)

decarboxylation, *n*. विकार्बोक्सिलन (न.), विकार्बोक्सिकरण (न.)

decay, *n*. क्षय (पु.), ऱ्हास (पु.), अपक्षय (पु.)
v. t. क्षय होणे

decay curve, क्षय वक्र

decay period, अपक्षय काल

decay scheme, क्षय पद्धति

decigram, *n*. डेसिग्रॅम (पु.)

deciliter, *n*. डेसिलिटर (न.)

decimeter, *n*. डेसिमीटर (न.)

decimolar, *adj*. डेसिमोलर

decinormal, *adj*. डेसिनॉर्मल

decinormal solution, दशांश प्रसामान्य द्रावण

decolorisation, *n*. विरंजन (न.)

decolorising process, विरंजन प्रक्रिया

decompose, *v. t. & i*.–चे अपघटन करणे, –चे अपघटन होणे

decomposition, *n*. अपघटन (न.)
cf. disintegration, विघटन
dissociation, विचरण
division, विभाजन
segregation, विभक्तीकरण, विलग्नन

decomposition of radical, मूलकाचे अपघटन

decomposition potential, अपघटन विभव

decomposition reaction, अपघटन अभिक्रिया

decomposition voltage, अपघटन व्होल्टता

decoupling, *n*. वियुग्मन (न.)

decrement, *n*. १ घट (स्त्री.) २ क्षय (पु.)

decrement evaluation method, घट मूल्यमापन पद्धति

decrepitate, *v. t*. तडतडणे

decrepitation, *n*. तडतडणे (न.)

deduction, *n*. निगमन (न.)

defecation, *n*. डेफिकेशन (न.), मलनिरास (पु.)

defect, *n*. दोष (पु.) *cf*. fault

deflagrating-spoon, *n*.(उर्मी) जाळपळी(स्त्री.), उद्दहन पळी (स्त्री.)

deflagration, *n.* उद्दहन (न.)

deflection, *n.* (*also* **deflexion**) विक्षेपण (न.) *cf.* aberration

deflocculation, *n.* अनूर्णन (न.)

defoaming agent, फेसहारक (पु.)

deformability, *n.* विरूपणक्षमता (स्त्री.)

deformation vibrational mode, विरूपण कंपन अवस्था

defrother, *n.* फेनहारक (पु.)

degasification, *n.* वायुनिष्कासन करणे (न.)

degeneracy, *n.* १ (the existence of two or more synonym codons for a given amino acid) अपजनन (न.) २ (the existence of two or more atomic or molecular levels of equal energy, or conformational states of a molecule of equal energy) समऊर्जिता (स्त्री.)

degenerate, *v. i.* अपजनित होणे

adj. १ अपजनित २ ऱ्हासित ३ समऊर्जा-

degenerate codon, (one of several codons that codes for the same amino acid) समसंकेती कोडॉन, अपजनित कोडॉन

degenerate orbital, (one of the two or more orbitals of equal energy) समऊर्जा कक्षिका

degenerate state, १ अपजनित स्थिति २ (one of the two or more states of equal energy) समउर्जा स्थिति

degenerate vibrational mode, (one of the two or more modes of equal energy) समऊर्जा कंपन अवस्था

degradation, *n.* विचयन (न.) २ अवक्रमण (न.)

degradation energy, विचयन ऊर्जा

degradation reaction, विचयन अभिक्रिया

degree, *n.* १ प्रमाण (न.) २ अंश (पु.) ३ कोटि (स्त्री.)

degree of dissociation, विचरणांश (पु.)

degree of freedom, मुक्ततेचे प्रमाण

degree of hardness of water, पाण्याचा दुष्फेनांक

degree of hydrolysis, जलीय अपघटन अंश

degree of ionisation, आयननाचा अंश

degree of orientation, दिशानिदेशनांश (पु.)

degree of polymerisation, बहुवारिकन कोटि

dehalogenation, *n.* विहॅलोजनीकरण (न.)

dehalogenation reaction, विहॅलोजनीकरण अभिक्रिया, विहॅलोजनन अभिक्रिया

dehydrase, *n.* (*also* **dehydratase**) डीहायड्रेज (पु.)

dehydrate, *v. t. & i.* निर्जल करणे, निर्जल होणे

dehydrated, *adj.* निर्जलीकृत, निर्जलित

dehydrater, *n.* निर्जलनपात्र (न.)

dehydrating agent, निर्जलक (पु.)

dehydration, *n.* निर्जलन (न.)

dehydro–, *adj.* डीहायड्रो–, निर्जलित–

dehydrofreezing, *n.* शुष्कनोत्तर गोठवण (न.)

dehydrogenase, *n.* डीहायड्रोजिनेज (पु.)

dehydrogenase–type mechanism, डीहायड्रोजिनेजसदृश कार्यतंत्र

dehydrogenate, *v. t. & i.* विहायड्रोजन करणे, विहायड्रोजन होणे

dehydrogenating agent, विहायड्रोजननकारी (पु.)

dehydrogenation, *n.* विहायड्रोजनन (न.)

dehydrohalogenation reaction, विहायड्रोहॅलोजनीकरण अभिक्रिया, विहायड्रोहॅलोजनन अभिक्रिया

dehydroretinol, *n.* (*also* called **vitamin A_2**) डीहायड्रोरेटिनॉल (न.)

deionisation = demineralisation

deionised water = demineralised water

deioniser, *n.* विआयनित्र (न.)

dekaliter, *n.* डिकालिटर (न.)

dekameter, *n.* डिकामीटर (न.)

delay-type ion detector, विलंबी आयन संसूचक

deletion, *n.* १ वगळणे (न.) २ लोप (पु.)

deletion hypothesis, लोप परिकल्पना

deletion mapping, लोप निर्देशन

deletion method, लोप पद्धति

deliquesce, *v. i.* (to disslove and become liquid after absorbing moisture) आर्द्रविद्राव्य होणे

deliquescence, *n.* आर्द्रविद्राव्यता (स्त्री.)

deliquescent, *adj.* आर्द्रविद्राव्य

deliquescent crystal, आर्द्रविद्राव्य स्फटिक

delivery flask, ग्राही पात्र

delivery tube, निकास नळी, निकास नलिका

delivery unit, निकास एकक

delocalisation, *n.* अस्थानिकीकरण (न.)

delocalised bond, स्थान असीमित बंध

delocalised electron, स्थान असीमित इलेक्ट्रॉन

delta, *n.* (*symbol* △ *or* δ) डेल्टा (पु.) (△ किंवा δ)

delta bond, (δ-bond) डेल्टा बंध (δ-बंध)

delta rays, (δ-rays) डेल्टा किरण (पु. अ. व.) (δ-किरण)

delta scale, डेल्टा (δ) मापन श्रेणी

delustrant, *n.* चमकहारी (पु.)

demagnetisation, *n.* विचुंबकीकरण (न.), विचुंबकन (न.)

demethylation reaction, निर्मेथिलीकरण अभिक्रिया, निर्मेथिलन अभिक्रिया

demineralisation, *n.* (*also* deionisation) निरायनीकरण (न.), विआयनीकरण (न.)

demineralised water, (*also* deionised water) निरायनित पाणी, विआयनित पाणी

demineraliser, *n.* निरायनित्र (न.)

demonstration. *n.* १ प्रात्यक्षिक (न.)
२ प्रयोगनिर्देशन (न.)
cf. exhibition, प्रदर्शन, दाखवणे
experiment, प्रयोग
practical, प्रात्यक्षिक

demonstrator, *n.* प्रयोगनिर्देशक (सा.)

denaturant, *n.* निष्प्रकृतिकारक (पु.)

denaturation, *n.* १ निष्प्रकृतीकरण (न.) २ गुणनाशन (न.)

denatured proteins, निष्प्रकृत प्रथिने (न.अ.व.)

denatured spirit, विप्रकृत स्पिरिट

dendrite, *n.* (as, in crystallography) वृक्षिका स्फटिक (न.)

denier, *n.* डेनिअर (न.) (तंतु सूक्ष्मता गणनांक)

Denige's reagent, डेनिगचा अभिकारक

denitration, *n.* विनायट्रीयन (न.)

denitrifying bacteria, विनायट्रीकारी जीवाणू

dense, *adj.* घन, घट्ट

densitometer comparator, प्रकाशीयघनता तुलनित्र

density, *n.* घनता (स्त्री.)

density gradient, घनता प्रवणता

density gradient centrifugation, (*also* rate zonal centrifugation) घनता प्रवणता अपकेंद्रण

density gradient sedimentation equilibrium, घनता प्रवणता अवसादन समतोल

density gradient sedimentation velocity, घनता प्रवणता अवसादन वेग

density gradient tube, घनता प्रवणता नलिका

deodorant, *adj.* निर्गंधीकारक
n. निर्गंधक (पु.)

deodorisation, *n.* निर्गंधीकरण (न.)

deoxidation, *n.* विऑक्सिकरण (न.)

deoxidiser, *n.* विऑक्सिकारक (पु.)

deoxyadenosine, *n.* डिऑक्सिअॅडेनोसिन (न.)

deoxycorticosterone, *n.* (*abbr.* DOC) डिऑक्सिकॉर्टिकोस्टेरोन (न.)

deoxycorticosterone acetat, (*abbr.* DOCA) डिऑक्सिकॉर्टिकोस्टेरोन अॅसिटेट

deoxyribonuclease, *n.* (*abbr.* DNase) डिऑक्सिरायबोन्यूक्लिएज (पु.)

deoxyribonuclease I, डिऑक्सिरायबोन्यूक्लिएज एक

deoxyribonucleic acid, (*abbr.* DNA) डिऑक्सिरायबोन्यूक्लिइक आम्ल

deoxyribonucleoprotein, *n.* (*abbr.* DNP) डिऑक्सिरायबोन्यूक्लिओप्रोटीन (न.), डिऑक्सिरायबोन्यूक्लिओप्रथिन (न.)

deoxyribonucleoside, *n.* डिऑक्सिरायबोन्यूक्लिओसाइड (न.)

deoxyribose, *n.* डिऑक्सिरायबोज (न.)

depectinisation, *n.* पेक्टीनरहित करणे (न.), विपेक्टिनीकरण (न.)

depletion region, न्यूनता क्षेत्र

depolarisation, *n.* विध्रुवण (न.)

depolarisation ratio, विध्रुवीकरण गुणोत्तर

depolarise, *v. t.* विध्रुवण करणे

depolariser, *n.* विध्रुवक (पु.)

depolymerisation, *n.* विबहुवारिकन (न.)

depolymerisation reaction, विबहुवारिकन अभिक्रिया

deposit, *n.* निक्षेप (पु.), भर (स्त्री.), साका (पु.)
cf. precipitate, अवक्षेप
residue, अवशेष
scum, साय, मळी
sediment, अवसाद, गाळ
slag, धातुमळी

deposition, *n.* निक्षेपण (न.), भर (स्त्री.)

depressant, *adj.* अवनमनकारी

depression, *n.* १ (as, of boiling- point) घट (स्त्री.) २ अवनमन (न.) ३ न्यूनदाब क्षेत्र (न.)

depression constant, घट स्थिरांक

depression of freezing point, गोठणांक घट

depressor, *n.* अवनमनकारी (पु.)

derivative, *adj.* तज्जन्य, साधित
n. १ साधित पदार्थ (पु.), अनुजात पदार्थ (पु.) २ *Math.* विकलज (पु.), विकलनांक (पु.)

derivative polarography, विकलज पोलॅरोग्राफी

derivative pulse polarography, विकलज स्पंदी पोलॅरोग्राफी

derivative titration curve, विकलज अनुमापन आलेख

derive, *v. t. & i.* १ साधित करणे, साधित होणे २ व्युत्पत्ति दाखवणे

derived, *adj.* १ तज्जन्य, साधित २ अनुजात

derived protein, साधित प्रथिन, साधित प्रोटीन

derived unit, १ तज्जन्य एकक, साधित एकक २ अनुजात एकक

desalting, *n.* विक्षारण (न.)

descending boundary, अवरोही सीमा

descending chromatography, अवरोही वर्णलेखन

descending development, अवरोही विकास

desensitisation, *n.* विसंवेदीकरण (न.)

desiccant, *n.* शुष्कनक (पु.)

desiccate, *v. t.* शुष्क करणे

desiccation, *n.* शुष्कन (न.)

desiccator, *n.* शुष्कनपात्र (न.)

desicchlora, *n.* (an anhydrous barium perchlorate) डेसिक्लोरा (पु.), अमोनिआ शुष्कनक (पु.)

desilvering, *n.* विरजतन (न.)

desmoenzyme, *n.* कणीय विकर (न.)

desmolase, *n.* डेस्मोलेज (पु.)

desmotropism, *n.* डेस्मोट्रॉपिझम (न.)

desorption, *n.* विशोषण (न.) *cf.* sorption

desoxy–, *pfx.* डिसॉक्सि–
adj. डिसॉक्सि

desoxy compound, डिसॉक्सि संयुग

desoxyribonucleic acid, डिसॉक्सिरायबोन्यूक्लिइक आम्ल

destructive, *adj.* भंजक, विनाशी

destructive distillation, भंजक ऊर्ध्वपातन

desulphonation, *n.* विसल्फोनीकरण (न.), विसल्फोनन (न.), विसल्फोनेशन (न.)

desulphurisation reaction, विसल्फरीकरण अभिक्रिया

detach, *v. t. & i.* विलग करणे, विलग होणे *cf.* segregate

detectability, *n.* संसूचकता (स्त्री.)

detection, *n.* संसूचन (न.), अभिज्ञान (न.), ओळख (स्त्री.)

detection limit, अभिज्ञान मर्यादा, संसूचन मर्यादा

detector, *n.* अभिज्ञातक (सा.), अभिज्ञापक (सा.), संसूचक (सा.)

detergent, *n.* (*also* **abstergent**) निर्मलक (पु.), प्रक्षालक (पु.), अपमार्जक (पु.)

determinate, *v. t.* निर्धारण करणे, निश्चिती करणे

adj. निर्धारी, निर्धारित, निश्चित

determinate error, निर्धारित त्रुटि

determination, *n.* निर्धारण (न.), निश्चितीकरण (न.)

detonate, *v. t. & i.* १ विस्फोटसाधक होणे, विस्फोट करणे, विस्फोट होणे २ अधिस्फोट करणे

detonating, *adj.* १ विस्फोटसाधक २ अधिस्फोटक ३ विस्फोटी

detonating explosives, अधिस्फोटके (न.अ.व.)

detonation, *n.* १ अधिस्फोट (पु.) २ विस्फोट (पु.) *cf.* explosion ३ विस्फोटन (न.)

detonator, *n.* १ अधिस्फोटक (पु.) २ विस्फोटक (पु.)

detoxication, *n.* (*also* **detoxification**) निर्विषीकरण (न.)

deuterium (D), *n.* ड्युटेरिअम (D) (न.)

deuterium discharge lamp, ड्युटेरिअम विमोच दीप

deuterium oxide, ड्युटेरिअम ऑक्साइड

deuteron, *n.* ड्युटेरॉन (न.)

Devarda's alloy, डेवरदाचा संमिश्र

develop, *v. t. & i.* विकास करणे, विकास होणे

developable, *adj.* विकसनक्षम

developed dyes, विकसित रंजक (पु. अ. व.)

developer, *n.* विकासक (पु.)

development, *n.* १ विकसन (न.) २ विकास (पु.)

deviation, *n.* विचलन (न.) *cf.* aberration

device, *n.* साधन (न.) *cf.* apparatus

dew, *n.* दव (न.)

Dewar flask, (*also* **Dewar vessel**) ड्युआर चंबू, ड्युआर पात्र

dew-point, *n.* दवांक (पु.)

dextran, *n.* डेक्स्ट्रान (न.)

dextrin, *n.* डेक्स्ट्रिन (न.)

dextro–, (in comb.) (*abbr. d-*) दक्षिण–, डेक्स्ट्रो–

dextrorotation, *n.* दक्षिणघूर्णन (न.)

dextrorotatory, *adj.* दक्षिणघूर्णी, दक्षिणघूर्णनी

dextrorotatory compound, दक्षिणघूर्णी संयुग

dextrorotatory substance, दक्षिणघूर्णनी पदार्थ

dextrose, *n.* डेक्स्ट्रोज (न.)

dextrose equivalent value, डेक्स्ट्रोज सममूल्यांक

D-fructose, *n.* (*also* called levulose) D-फ्रुक्टोज (न.)

di–, (*also* **bi–**) (in comb.) द्वि– *cf.* mono–

diabetes, *n.* मधुमेह (पु.)

diabetes insipidus, उदकमेह (पु.), बहुमूत्रता (स्त्री.), बहुमूत्रमेह (पु.)

diabetes mellitus, मधुमेह (पु.), प्रमेह (पु.), डायबिटिस (पु.)

diacetyl, *n.* डायॲसिटिल (न.)

diacidic, *adj.* द्विआम्लिक

diagnostic, *adj.* निदानोपयोगी

diagnostic reaction, निदानोपयोगी अभिक्रिया

diagnostic test, निदानोपयोगी चाचणी
diagram, *n.* आरेख (पु.), आकृति (स्त्री.)
dialysed, *adj.* अपोहित, व्याश्लेषित
dialyser, *n.* व्याश्लेषणपात्र (न.), व्याश्लेषक (पु.), अपोहक (पु.)
dialysing paper, व्याश्लेषक कागद, अपोहक कागद
dialysis, *n.* व्याश्लेषण (न.), अपोहन (न.) *cf.* separation
diamagnetic, *adj.* प्रतिचुंबकीय
diamagnetic shielding, प्रतिचुंबकीय परिरक्षण
diamagnetism, *n.* प्रतिचुंबकत्व (न.)
diameter, *n.* व्यास (पु.)
diamide, *n.* डायअॅमाइड (न.)
diamine, *n.* डायअमाइन (न.)
diammonium, *n.* डायअमोनिअम (पु.)
diamond, *n.* हिरा (पु.)
diaphragm, *n.* पटल (पु.) *cf.* crust
diaphragm pressure gauge, पटल दाब प्रमापी
diastase, *n.* डायअॅस्टेज (पु.)
diastasic activity, डायअॅस्टेज सक्रियता
diastereo isomer, अंशप्रतिबिंबी समसूत्री
diastereo isomerism, अंशप्रतिबिंबी समसूत्रता
diatomaceous earth support, डायॅटमी मृदा आधार
diatomic, *adj.* द्विअण्वीय, द्विअणु–
diatomicity, *n.* द्विअणुता (स्त्री.)
diatomic molecule, द्विअण्वीय रेणु
diazine, *n.* डायअॅझीन (न.)
diazo-, *pfx.* डायअॅझो–
diazoamino, *adj.* डायअॅझोअॅमिनो
diazoate, *n.* डायअॅझोएट (न.)
diazo dyes, डायअॅझो रंजक (पु. अ. व.)
diazomethane, *n.* डायअॅझोमिथेन (न.)
diazonium, *adj.* डायअॅझोनिअम
diazonium compounds, डायअॅझोनिअम संयुगे (न. अ. व.)
diazo reaction, डायअॅझो अभिक्रिया
diazosalt, *n.* डायअॅझोक्षार (पु.)
diazosulfonate, *n.* डायअॅझोसल्फोनेट (न.)
diazotate, *n.* डायअॅझोटेट (न.)
diazotisation, *n.* डायअॅझोकरण (न.)
diazotise, *v. t.* डायअॅझोकृत करणे
dibasic, *adj.* द्विप्रोटॉनअंकी, द्विआम्लारिअंकी
dibasic compound, द्विप्रोटॉनदायी संयुग, द्विप्रोटॉनअंकी संयुग
dibromo-, *pfx.* डायब्रोमो–
dicarboxylic acid, डायकार्बोक्सिलिक आम्ल, द्विकार्बोक्सिलिक आम्ल
dichloride, *n.* डायक्लोराइड (न.)
dichloro—, *pfx.* डायक्लोरो–
p, p′-Dichloro-2, 2-Diphenyl 1-1, 1, 1-Trichloroethane, (*abbr.* **DDT**) डायक्लोरो डायफेनिल ट्रायक्लोरोइथेन
dichloroethylene, *n.* डायक्लोरोइथिलिन (न.)
dichroic mirror, द्विवर्णदर्शी आरसा
dichroism, *n.* १ द्विवर्णता (स्त्री.) २ पराद्विवर्णता (स्त्री.), ध्रुवणद्विवर्णता (स्त्री.) ३ प्रकाशीय विषमदेशिकता (स्त्री.)
dichromate, *n.* डायक्रोमेट (न.)
dichromate ion, डायक्रोमेट आयन
dichrome, *n.* डायक्रोम (न.)
dictyosome, *n.* (*also* called Golgi body) जालकाय (पु.), डिक्टिओकाय (पु.)
dicyano–, *pfx.* डायसायनो–
dicyclic = bicyclic
didymium glass, डिडीमिअम काच
Dieckmann synthesis, डिकमन संश्लेषण
dielectric, *adj.* पराविद्युत–
n. पराविद्युत (पु.)
dielectric constant, पराविद्युत स्थिरांक
dielectric properties, पराविद्युत गुणधर्म (पु. अ. व.)

Diels-Alder reaction, डील्स-आल्डर अभिक्रिया

diene, *n.* (a compound containing two double bonds) डाइन (न.) *cf.* dyne

diet, *n.* १ आहार (पु.) २ पथ्याहार (पु.)

dietary, *adj.* आहारविषयक

dietetic food, पथ्याचा आहार, युक्त आहार

diethyl, *adj.* डायइथिल

diethyl sulphone, डायइथिल सल्फोन

dietitian, *n.* आहारतज्ञ (सा.)

difference amplifier, भेद विवर्धक

differential, *adj.* भेददर्शी, विभेदक, विभेदी, विभेदनी

n. विकलक (पु.)

differential absorption, भेददर्शी अवशोषण

differential absorption analysis, भेददर्शी अवशोषण विश्लेषण

differential centrifugation, भेददर्शी अपकेंद्रण

differential counting, भेददर्शी गणन

differential detector mode, भेददर्शी संसूचक पद्धत

differential heat of solution, विभेदी विद्रावण -उष्मा, विकलक विद्रावण-उष्मा

differential pulsed voltammetry, विभेदी स्पंद-व्होल्टतामिति

differential scanning calorimetry, (*abbr.* DSC) भेददर्शी क्रमवीक्षण कॅलरीमिति

differential titration, भेददर्शी अनुमापन

differentiating solvent, भेददर्शी द्रावक

differentiation, *n.* १ विभेदन (न.) २ *Math.* विकलन (न.)

diffraction, *n.* विवर्तन (न.)

diffraction angle, विवर्तन कोन

diffraction fringe, विवर्तन झल्लरी

diffraction grating, विवर्तन जाल

diffuse reflectance, विसरित परावर्तकता

diffusion, *n.* विसरण (न.)

diffusion coefficient, विसरण गुणांक

diffusion constant, विसरण स्थिरांक

diffusion current, विसरण धारा

diffusion-current constant, विसरण-धारा स्थिरांक

diffusion enrichment, विसरण समृद्धन

diffusion law, विसरण नियम

diffusion layer, विसरण स्तर

diffusion of gases, वायूंचे विसरण

diffusion potential, विसरण विभव

digester, *n.* पाचित्र (न.)

digestibility, *n.* १ पचनक्षमता (स्त्री.) २ पाच्यता (स्त्री.)

digestion, *n.* पाचन (न.), पचन (न.)

digestion of precipitate, अवक्षेप स्कंदन

digestive enzyme, पाचक विकर

digestive juice, पाचक रस

digestive system, पचन संस्था

digestive track, पचन मार्ग

digital integrator, अंकीय संकलक

digitonin, *n.* डिजिटोनिन (न.)

dihedral angle, द्वितल कोन

dihydrate, *n.* डायहायड्रेट (न.)

dihydric, *adj.* डायहायड्रिक

dihydro–, *adj.* डायहायड्रो–

dihydrofolic acid, (FH_2) डायहायड्रोफोलिक आम्ल

dihydroxy–, (in comb.) डायहायड्रॉक्सि–

3, 4–dihydroxyphenylalanine, *n.* (*abbr.* DOPA) ३, ४–डायहायड्रॉक्सिफेनिल-ॲलॅनीन (न.)

diiodo-, *adj.* डायआयोडो–

diiodotyrosine, *n.* डायआयोडोटायरोसिन(न.)

diketo–, (in comb.) डायकिटो–

diluent–, *adj.* विरलकारक, विरलकारी, असंहतनकारक, असंहतनकारी

dilute, *adj.* विरल, असंहत

v. t. विरल करणे, असंहत करणे

dilute acid, असंहृत आम्ल

diluted, *adj.* विरलित, असंहृत

dilute solution, असंहृत द्रावण, विरल द्रावण

dilution, *n.* १ विरलन (न.) २ (state of being diluted) विरलता (स्त्री.) ३ असंहतन (न.)

dilution correction, असंहृतन दुरुस्ती

dilution law, असंहृतन नियम

dilution quenching, असंहृतन शमन

dilution value, असंहृतन मूल्य

dimension, *n.* १ परिमाण (न.) २ घात (पु.) ३ मिति (स्त्री.) *cf.* magnitude

dimensional stability, आकार स्थिरता

dimer, *n.* द्विवारिक (न.) *cf.* monomer

dimeric, *adj.* द्विवारिक-

dimerisation, *n.* द्विवारिकन (न.)

dimerism, *n.* द्विवारिकता (स्त्री.)

dimethoxy—, (in comb.) डायमेथॉक्सि—

dimethyl—, *adj.* डायमेथील—

dimethylformamide, *n.* डायमेथील—फॉर्मामाइड (न.)

dimethylglyoxime, *n.* डायमेथीलग्लायॉक्झाइम (न.)

dimethyl sulphone, डायमेथील सल्फोन

dimethyl terephthalate, डायमेथील टेरेफ्थॅलेट

dimorphism, *n.* द्विरूपता (स्त्री.) *cf.* polymorphism

dimorphous, *adj.* द्विरूप—

dinitro—, (in comb.) डायनायट्रो—

dinitrofluorobenzene, *n.* (*abbr.* DNFB) डायनायट्रोफ्लुरोबेन्झीन (न.)

2, 4—dinitrophenol, *n.* (*abbr.* DNP) २,४—डायनायट्रोफेनॉल (न.)

2, 4-dinitrophenyl hydrazine, (*abbr.* DNP) २, ४—डायनायट्रोफेनिल हायड्रॅझिन

diode, *n.* डायोड (पु.)

dioxide, *n.* डायॉक्साइड (न.)

dipeptide, *n.* डायपेप्टाइड (न.)

diphenyl, *n.* (*also* called **biphenyl**) डायफेनिल (न.)

diphenylamine, *n.* डायफेनिलअमाइन (न.)

diphenylamine reaction, (*also* called **Dische reaction**) डायफेनिलअमाइन अभिक्रिया

diphenylmethane dyes, डायफेनिलमिथेन रंजक (पु. अ. व.)

diphosphoribulose carboxylase, डायफॉस्फोरिब्युलोज कार्बोक्सिलेज

dipolar ion, द्विध्रुवीय आयन

dipole, *n.* द्वि-अग्र (न.), द्विध्रुव (पु.)

dipole association, द्विध्रुव सहचरण

dipole attraction, द्विध्रुव आकर्षण

dipole moment, द्वि ध्रुव आघूर्ण

dipsa, *n.* तृष्णा (स्त्री.)

dipsia, *n.* तृष्णाविकार (पु.)

direct, *adj.* १ सरळ, सरल, थेट २ प्रत्यक्ष ३ दिष्ट

direct azo dyes, प्रत्यक्ष अॅझो रंजक (पु. अ. व.)

direct conductance measurement, प्रत्यक्ष प्रवहन मापन

direct current, दिष्ट धारा

direct dye, (*also* **substantive dye**) प्रत्यक्ष रंजक, स्वयं रंजक, आसक्त रंजक

directive effect, निदेशी परिणाम

direct potentiometric measurement, प्रत्यक्ष विभवमितीय मापन

direct reading spectrograph, प्रत्यक्ष वाचन पंक्तिलेखी, प्रत्यक्ष वाचन स्पेक्ट्रोग्राफ

direct reading spectrophotometer, प्रत्यक्ष वाचन पंक्तिअनुदीप्तिमापी

direct titration, प्रत्यक्ष अनुमापन

direct X-ray method, प्रत्यक्ष क्ष-किरण पद्धति, प्रत्यक्ष एक्स-किरण पद्धति

disaccharide, *n.* डायसॅकराइड (न.)

disassociation, *n.* विचरण (न.)

disc, *n.* (*also* **disk**) १ चकती (स्त्री.), तबकडी (स्त्री.) २ बिंब (न.)
discharge, *n.* १ विप्रभार (पु.), विमोच (पु.) २ (of gases, etc.) विसर्जन (न.) *v. t. & i.* विप्रभारित करणे, विप्रभारित होणे
discharge lamp, विमोच दीप
discharge of dyes, रंजक विमोचन
discharge potential, विप्रभार विभव
discharge tube, १ विमोचन नलिका, मोचन नलिका २ विद्युतमोचन नलिका
discharging, *n.* १ विप्रभारण (न.) २ विमोचन (न.)
Dische reaction, (*also* called **diphenylamine reaction**) डिशे अभिक्रिया
discontinuous phase, असंतत प्रावस्था
discontinuous spectrum, १ खंडित वर्णपंक्ति २ असंतत वर्णपंक्ति
disc pulveriser, तळी चूर्णिका
discriminator, *n.* १ विवेचक (पु.) २ विभेदक (पु.)
disc technique, चकती तंत्र, तबकडी तंत्र
disease, *n.* रोग (पु.), विकार (पु.)
disinfectant, *n.* जंतुनाशक (पु.)
disintegration, *n.* विघटन (न.) *cf.* decomposition
disjunction, *n.* विसंधीयन (न.) *cf.* separation
disk = disc
dislocation, *n.* १ विस्थानन (न.) *cf.* separation २ (as, in solid state chemistry) रेखीय विस्थानन (न.)
'D' isomer, 'D' समसूत्री
disperse, *v. t. & i.* अपस्करण करणे, अपस्कृत होणे
dispersed, *adj.* अपस्कृत
dispersed azo dyes, अपस्कृत ॲझो रंजक (पु. अ. व.)
disperse dye, अपस्कारित रंजक
disperse phase, अपस्करण प्रावस्था
dispersing agent, अपस्कारक (पु.)
dispersing device, अपस्करण साधन
dispersion, *n.* अपस्करण (न.)
dispersion forces, अपस्करण बले (न. अ. व.)
dispersion medium, अपस्करण माध्यम
dispersion of radiation, प्रारण अपस्करण
dispersion phase, अपस्करण प्रावस्था
dispersion polymerisation, अपस्करण बहुवारिकन
dispersive power, अपस्करण शक्ति
displacement, *n.* विस्थापन (न.)
cf. replacement, प्रतिस्थापन
substitution, प्रतियोजन
displacement cell, विस्थापन घट
displacement chromatography, विस्थापन वर्णलेखन
displacement law, विस्थापन नियम
displacement of equilibrium, समतोलाचे विस्थापन
displacement reaction, विस्थापन अभिक्रिया
displacement series, विस्थापन श्रेणी
displacement titration, विस्थापन अनुमापन
disproportionation, *n.* असमान विभाजन (न.), असमरूपांतरण (न.)
disproportionation reaction, असमरूपांतरण अभिक्रिया
dissection, *n.* विच्छेदन (न.) *cf.* separation
dissipation, *n.* अपाकरण (न.), निःसारण (न.)
dissipation of energy, ऊर्जा अपाकरण
dissociate, *v. t. & i.* –चे विचरण करणे, –चे विचरण होणे
dissociation, *n.* विचरण (न.) *cf.* decomposition
electrolytic dissociation, विद्युत अपघटनी विचरण

photolytic dissociation, प्रकाशअपघटनी विचरण

thermal dissociation, औष्णिक विचरण

dissociation constant, विचरण स्थिरांक

dissociation pressure, विचरण दाब

dissolution, *n.* विरघळणे (न.)

dissolution of sample, नमुन्याचे विद्रावण, नमुना विद्रावण

dissolve, *v. t. & i.* विरघळणे, विरघळवणे

dissolved, *adj.* विरघळलेला

distil, *v. t. & i.* १ ऊर्ध्वपातन करणे, ऊर्ध्वपातन होणे २–चे आसवन करणे, –चे आसवन होणे

distillate, *n.* ऊर्ध्वपातित (न.)

distillation, *n.* १ ऊर्ध्वपातन (न.) *cf.* evaporation २ आसवन (न.)

distillation apparatus, ऊर्ध्वपातन उपकरण

distillation column, ऊर्ध्वपातनी स्तंभ

distillation flask, ऊर्ध्वपातनी चंबू, ऊर्ध्वपातनी पात्र

distilled, *adj.* ऊर्ध्वपातित

distilled water, ऊर्ध्वपातित पाणी

distillery, *n.* आसवनी (स्त्री.)

distribution, *n.* वितरण (न.)

distribution coefficient, वितरण सहगुणांक

distribution law, वितरण नियम

distribution pattern, वितरण आकृतिबंध

distribution principle, वितरण तत्त्व

distribution ratio, वितरण गुणोत्तर

disulfide, *n.* डायसल्फाइड (न.)

disulfide bond, डायसल्फाइड बंध

disulfide bridge, डायसल्फाइड युग्मन, डायसल्फाइड सेतु

dithionic acid, डायथिओनिक आम्ल

dithizone chelate, डायथिझोन ग्राभ

diuretic, *adj.* मूत्रल

divalent, *adj.* द्विसंयुजी

divariant, *adj.* द्विचल

divergence, *n.* अपसरण (न.) *cf.* aberration

divergent rays, अपसारी किरण (पु. अ. व.)

diverse ion effect, भिन्न आयनी परिणाम

divide, *v. t.* विभाजन करणे *cf.* segregate

divinyl, *adj.* डायव्हिनिल

divinyl ether, डायव्हिनिल ईथर

division, *n.* १ विभाजन (न.) *cf.* decomposition २ भाग (पु.) *cf.* segment

Dixon plot, डिक्सन आलेख

dizotisation, *n.* डायझोयुक्त करणे (न.), डायझोयुक्तन (न.)

D line, 'डी' रेखा

dl (dextro and leavo), dl (डी एल) (दक्षिण व वामध्रुवणी)

DNA, (*abbr.* of **deoxyribonucleic acid**) DNA

DNA-dependent RNA polymerase, (*also* called **transcriptase**) DNA अवलंबी RNA पॉलिमरेज (DNA अवलंबी RNA बहुवारिकन विकर)

DNA ligase, DNA लिगेज

DNA polymerase, DNA पॉलिमरेज

DNA repair, DNA दुरुस्ती

DNA replication, DNA प्रतिकृतिकरण

DNA restriction enzyme, DNA निर्बंधन विकर

DNA-RNA hybrid, संकरित DNA-RNA

DNase, (*abbr.* of **deoxyribonuclease**) DNase

DNA strand, DNA पेड

DNA transcriptase, DNA ट्रान्सक्रिप्टेज

DNFB, (*abbr.* of **dinitrofluorobenzene**) DNFB

DNP, १ (*abbr.* of **2, 4–dinitrophenyl hydrazine**) DNP
२ (*abbr.* of **deoxyribonucleoprotein**) DNP
३ (*abbr.* of **2, 4-dinitrophenol**) DNP

DOC, (*abbr.* of **deoxycorticosterone**) DOC

DOCA, (*abbr.* of **deoxycorticosterone acetate) DOCA**

doctrine, *n.* सिद्धांत (पु.)

dodecyl, *adj.* डोडेसिल

dodecyl benzene, डोडेसिल बेन्झिन

dolomite, *n.* डोलोमाइट (न.)

domain, *n.* १ अधिक्षेत्र (न.) २ सत्तासट (पु.) *cf.* region

Donnan equilibrium, डोनन समतोल

Donnan potential, डोनन विभव

donor, *n.* दाता (पु.)

DOPA, (*abbr.* of **3, 4-dihydroxyphenylalanine) DOPA**

dope, *n.* १ प्रलेप (पु.) २ मादक द्रव्य (न.) ३ अशुद्ध प्रलेपन (न.)

Doppler broadening, डॉप्लर विस्तारण

Doppler velocity, डॉप्लर गति

dose, *n.* मात्रा (स्त्री.), डोस (पु.)

double, *adj.* दुहेरी, द्वि– *cf.* single

double-beam-in space spectrophotometer, अवकाशगत द्विशलाका पंक्तिअनुदीप्तिमापी

double-beam in-time spectrometer, कालबद्ध द्विशलाका पंक्तिमापी

double-beam photometer, द्विशलाका अनुदीप्तिमापी

double-beam recording spectrometer, द्विशलाका अभिलेखी पंक्तिमापी

double-beam spectrophotometer, द्विशलाका पंक्तिअनुदीप्तिमापी

double bond, द्विबंध (पु.)

double-bond stretching vibration, द्विबंध प्रतानन कंपन

double decomposition, अन्योन्य अपघटन

double decomposition reaction, अन्योन्य अपघटनी अभिक्रिया

double-focusing mass spectrometer, द्विनाभीयन वस्तुमान पंक्तिमापी

double helix, द्विसर्पिल (न.)

double-indicator titration, द्वि-दर्शक अनुमापन

double-junction salt bridge, द्विसंधी लवण सेतु

double-layer potential, द्विस्तर विभव

double monochromation, द्विवार एकवर्णीकरण

double refraction, द्वि-अपवर्तन (न.)

double replacement, अन्योन्य प्रतिस्थापन

double-resonance nmr spectroscopy, द्विसंस्पंदन एनएमआर पंक्तिदर्शन

double salt, द्विक्षार (पु.)

doublet, *n.* (*also* duplet) द्विक (न.), युग्म (न.)
cf. multiplet, बहुलक
triplet, त्रिक

double-wavelength spectrophotometer, (*also* **dual wavelength spectrophotometer)** द्वि-तरंगलांबी पंक्तिअनुदीप्तिमापी, दुहेरी तरंगलांबी पंक्तिअनुदीप्तिमापी

double weighing, दुहेरी तोलन

doughnut model, डोनट प्रतिकृति (मेदुवडाआकारी प्रतिकृति)

Down's cell, डाऊनचा घट

Down's syndrome, डाऊनचे संलक्षण

downward, *adj.* अधोमुख–, अधोमुखी

downward displacement, अधोमुख विस्थापन

Dow process, डाऊ प्रक्रिया

Draper effect, ड्रेपर प्रभाव

Draper law, ड्रेपर नियम

drastic, *adj.* जालीम

drawing chamber, कर्ष कक्ष

drawing of polymers, बहुवारिक तानन

drawing process, तानन प्रक्रिया

dressing of salad, (plate dressing) भाज्यांचे संसाधन

drier, *n.* (*also* **dryer**) १ शुष्कक (पु.) २ शुष्कन यंत्र (न.)

drierite, *n.* (anhydrous calcium sulphate) ड्रायराइट (पु.) (निर्जल कॅल्शिअम सल्फेट)

drift, *n.* अपवहन (न.)
driving power, चालन शक्ति
drop detachment, थेंब विलगन
droplet, *n.* सूक्ष्म थेंब (पु.)
dropper, *n.* थेंबनळी (स्त्री.)
dropping bottle, थेंब बाटली
dropping electrode, बिंदुस्रावी इलेक्ट्रोड, थेंबपाती इलेक्ट्रोड
dropping funnel, थेंब नरसाळे
dropping mercury electrode, बिंदुस्रावी पारद इलेक्ट्रोड
drop reaction paper, (*also* spot test paper) थेंब चाचणी कागद
dross, *n.* मलफेस (पु.)
Drude equation, ड्रुड समीकरण
drug, *n.* औषधिद्रव्य (न.)
drug action, औषध क्रिया
drug addiction, औषध व्यसन
drug metabolising enzyme, औषधिद्रव्य चयापचयी विकर
drug resistance, औषधक्रियारोध (पु.)
drug sensitisation, औषध अतिसंवेदन
drug sensitivity, औषध संवेदिता
dry, *adj.* शुष्क
dry-ashing, *n.* शुष्क भस्मीकरण (न.)
dry balanching dry process, (*abbr.* DBD process) शुष्क अर्धपक्वनी शुष्क प्रक्रिया
dry-basis result, शुष्कताआधारी निष्कर्षण
dry battery, शुष्क विद्युत घटमाला
dry cell, शुष्क घट
dry distillation, शुष्क ऊर्ध्वपातन
dryer = drier
dry ice, (solid carbondioxide) शुष्क बर्फ (घन कार्बनडायॉक्साइड)
drying, *n.* शुष्कन (न.)
drying agent, शुष्कक (पु.), निर्जलक (पु.)
drying of a precipitate, अवक्षेपाचे ताप शुष्कन
drying oil, शुष्कन तेल, सुकणारे तेल (रंग लवकर सुकावा म्हणून त्यात शुष्कन तेल वापरतात)
drying tube, शुष्कन नलिका
dry reaction, शुष्क अभिक्रिया
dry spinning, शुष्क तंतूकरण
dry test, निर्द्रव चाचणी
dry yeast, शुष्क यीस्ट, शुष्क किण्व
DSC, (*abbr.* of differential scanning calorimetry) DSC
dual detectors, द्विसंसूचक (न.)
dual double-beam optical system, दुहेरी द्विशलाका प्रकाशीय संहति
dual wavelength spectrophotometer = double wavelength spectrophotometer
Duane-Hunt equation, ड्युऑन-हंट समीकरण
ductile, *adj.* १ तन्य २ तंतुक्षम ३ तारक्षम
ductility, *n.* १ तारक्षमता (स्त्री.) २ तन्यता (स्त्री.) *cf.* pliability ३ तंतुक्षमता (स्त्री.) *cf.* pliability
ductless gland, वाहिनीहीन ग्रंथि, अंतस्रावी ग्रंथि
Dulong and Petit's law, डुलाँग-पेटिटचा नियम
Dumas bulb, ड्युमास बल्ब
Dumas method, ड्युमासची पद्धती
duplet = doublet
dust, *n.* १ भुकटी (स्त्री.) २ धूळ (स्त्री.), रज (पु.) *cf.* cutting
dust chamber, धूलिकक्ष (पु.)
dust precipitator, धूलि अवक्षेपित्र
Dutch process, डच पद्धति
duterium exchange method, ड्युटेरिअम विनिमय पद्धति

dye, *n.* रंजक (पु.), रंगद्रव्य (न.) *cf.* colour

acid dye, आम्ल रंजक

acid mordant dye, बंधक अवलंबी आम्लरंजक

adjective dye, बंधक अवलंबी रंजक

azo dye, ॲझो रंजक

basic dye, आम्लारिधर्मी रंजक

direct dye = substantive dye, प्रत्यक्ष रंजक, स्वयं रंजक, आसक्त रंजक

disperse dye, अपस्कारित रंजक

mixed dye, मिश्र रंजक

mordant dye = adjective dye

natural dye, नैसर्गिक रंजक

neutral dye, उदासीन रंजक

reactive dye, अभिक्रियाशील रंजक

sulphur dye, सल्फर रंजक

triphenylmethane dye, ट्रायफेनिलमिथेन रंजक

vat dye, क्षपणकारी रंजक, कुंड रंजक

dyeing, *n.* रंगाई (स्त्री.), रंजन (न.)

dye-reduction test of milk, (*also* **methylene blue test of milk** *or* **methylene blue dye-reduction test**) दुधाची रंगक्षपणाने चाचणी

dynamic, *adj.* गतिक

dynamic electricity, (as opposed to static electricity) गतिक विद्युत

dynamic energy, गतिक ऊर्जा

dynamic equilibrium, गतिक समतोल

dynamic isomerism, गतिक समसूत्रता

dynamic state, गतिक अवस्था

dynamite, *n.* डायनामाइट (न.)

dyne, *n.* (cgs unit of force) डाईन (न.) *cf.* diene

dynode, *n.* धारावर्धक (पु.)

dyspepsia, *n.* अग्निमांद्य (न.), दुष्पचन (न.)

dysprosium (Dy), *n.* डिस्प्रोसिअम (Dy) (न.)

dystrophy, *n.* (*also* **dystrophia**) दुष्पोषण (न.)

E

E° sign convention, E° चिन्ह संकेत
Eagle mounting, इगल आरोपण पद्धत
earthenware, *n.* मातीची भांडी (न. अ. व.)
Ebert mounting, एबर्ट आरोपण पद्धत
ebonite, *n.* एबोनाइट (न.)
ebulliometer, *n.* (*also* **ebullioscope**) एब्युलिओमीटर (पु.), उत्क्वथनांकमापी (पु.), उत्क्वथनदर्शी (पु.)
ebullition, *n.* उत्क्वथन (न.) *cf.* boiling
ebullition constant, उत्क्वथन स्थिरांक
E. C., (*abbr.* of **enzyme commission**) **E. C.**
ecdysone, *n.* एक्डायझोन (पु.)
ecgonine, *n.* इगोनाइन (न.)
Echelle grating, एशेल जाल
Echelle spectrograph, एशेल पंक्तिलेखी
Echellogram, *n.* एशेलोलेख (पु.)
echelon cell, सोपान कुपी, एशेलॉन कुपी
eclipsed conformation, ग्रहणी समाविन्यास
ECTEOLA-cellulose, (*abbr.* of **Epichlorhydrin-triethanolamine cellulose**) **ECTEOLA-** सेल्युलोज
ectocarp = epicarp
ectomorph, *n.* बहिर्जनस्तर (पु.)
ecuelle, *n.* तैलकर्षक यंत्र (न.)
eddy diffusion, विवर्त विसरण
edema = oedema
edge dislocation, काठ विस्थानन
edible, *adj.* खाद्य
edible oil, खाद्य तेल
Edman degradation, एडमन विचयन
ED pathway, (*abbr.* of **Entner-Doudoroff pathway**) **ED** मार्ग
EDTA, (*abbr.* of **ethylenediaminetetraacetic acid**) **EDTA**
EDTA complex, (*abbr.* of **ethylenediaminetetraacetic acid complex**) **EDTA** जटिल
EDTA titration, EDTA अनुमापन
EFA, (*abbr.* of **essential fatty acids**) **EFA**
effect, *n.* १ परिणाम (पु.) २ प्रभाव (पु.)
effective, *adj.* १ परिणामकारी २ प्रभावी
effective aperture width, परिणामी छिद्राक्ष रुंदी
effective atomic charge, प्रभावी अणु विद्युतभार
effective atomic number, प्रभावी अणु क्रमांक
effective band width, प्रभावी पट्ट रुंदी
effective formation constant, प्रभावी घडण स्थिरांक, प्रभावी निर्माण स्थिरांक
effective slit width, परिणामी रेखाछिद्र रुंदी
effector neuron, (*also* **motor neuron**) संदेशवाही मज्जापेशी, प्रतिसादी मज्जापेशी
effervesce, *v. i.* प्रबुद्बुदणे
effervescence, *n.* प्रबुद्बुदन (न.) *cf.* boiling
effervescent, *adj.* प्रबुद्बुदनकारी
efficiency, *n.* कार्यक्षमता (स्त्री.)
effloresce, *v. i.* फुलारणे, लाही बनणे

efflorescence, *n.* १ फुलोरा (पु.) २ फुलारणक्षमता (स्त्री.), लाहीक्षमता (स्त्री.)

efflorescent, *adj.* फुलारणारा, लाहीक्षम

effluent, *n.* निःसृतद्राव (पु.)

effluent disposal, निःसृतद्रावाची विल्हेवाट

effluent splitter, निःसृतद्राव विभेदक

effluent treatment, निःसृतद्रावाची प्रक्रिया

efflux, *n.* बहिर्वाह (पु.)

effusion, *n.* निस्सरण (न.)

effusion enrichment, निस्सरण समृद्धन

egg, *n.* १ डिंब (न.) २ अंड (न.)

egg albumen, अंड्यातील अल्ब्युमिन

eggo- vegetarian = ovo- vegetarian

egg plant, वांगे (न.)

Ehrlich reaction, एऱ्हलिच अभिक्रिया

Ehrlich theory, एऱ्हलिच सिद्धांत

eigenfunction, *n.* (characteristic function (*German*). When an operator acts upon operand the resultant function is a product, the operand is eigenfunction, and the constant is eigenvalue) आइगेनफल (न.)

eigenvalue, *n.* (any of the permissible values of a parameter in eigenfunction) आइगेनमूल्य (न.)

Einstein diffusion equation, आइन्स्टाइन विसरण समीकरण

Einstein formula, आइन्स्टाइन सूत्र

einsteinium (Es), *n.* आइन्स्टेनिअम (Es) (न.)

einstein unit, आइन्स्टाइन एकक

elastase, *n.* इलॅस्टेज (न.)

elastic, *adj.* स्थितिस्थापक, प्रत्यास्थ

elastic failure, प्रत्यास्थ निष्फलता

elastic fluid, प्रत्यास्थ द्रायु

elasticity, *n.* स्थितिस्थापकत्व (न.), स्थितिस्थापकता (स्त्री.), प्रत्यास्थता (स्त्री.) *cf.* pliability

elastic scattering, प्रत्यास्थ विकिरण

elastin, *n.* इलॅस्टिन (न.)

elastomer, *n.* प्रत्यास्थबहुवारिक (न.)

elastomeric fibres, प्रत्यास्थबहुवारिक तंतू (पु. अ. व.)

ELDOR, (*abbr.* of electron double resonance) **ELDOR**

electric, *adj.* (*also* electrical) विद्युत–, विजेसंबंधी

electrical conductivity, विद्युत वाहकता

electrical conductor, विद्युत वाहक

electrical depolarisation, प्रकाशीय विध्रुवण, विद्युत विध्रुवण

electrical deposition, विद्युत निक्षेपण, विद्युत भर

electrical double layer, दुहेरी विद्युत स्तर, विद्युत द्विस्तर

electrical insulation, विद्युत रोधन

electrical insulator, विद्युत रोधी

electrical polarisation, विद्युत ध्रुवण

electrical potential, विद्युत विभव

electrical resistance, विद्युत रोध

electrical thermal analysis, विद्युत औष्णिक विश्लेषण

electric arc, विद्युत प्रज्योत

electric battery, विद्युत घट संच

electric cell, विद्युत घट, विजेरी (स्त्री.)

electric charge, विद्युत भार

electric circuit, विद्युत परिपथ

electric current, विद्युत प्रवाह

electric energy, विद्युत ऊर्जा

electric field, विद्युत क्षेत्र

electric field intensity, विद्युत क्षेत्र तीव्रता

electric furnace, विद्युत भट्टी

electricity, *n.* विद्युत (स्त्री.), वीज (स्त्री.)

electric polarisation, विद्युत ध्रुवण

electric power, विद्युत शक्ति

electric quadrupole moment, विद्युत चतुर्ध्रुव आघूर्ण
electric spark, विजेची ठिणगी, विद्युत ठिणगी
electric wave, विद्युत तरंग
electro—, (in comb.) विद्युत–
electroactive group, विद्युतसक्रिय गट
electroanalysis, *n.* विद्युत विश्लेषण (न.)
electroanalytical method, विद्युतविश्लेषणात्मक पद्धति
electrocapillary curve of mercury, पाऱ्याचा विद्युतकेशिका वक्र
electrochemical, *adj.* विद्युतरासायनिक
electrochemical cell, विद्युतरासायनिक घट
electrochemical constant, विद्युतरासायनिक स्थिरांक
electrochemical deposition, विद्युतरासायनिक निक्षेपण
electrochemical equivalent, विद्युतरासायनिक तुल्यांक
electrochemical passivity, विद्युतरासायनिक निष्क्रियता
electrochemical reaction, विद्युतरासायनिक अभिक्रिया
electrochemical series, विद्युतरासायनिक श्रेणी
electrochemistry, *n.* विद्युत रसायनशास्त्र (न.)
electrocyclic reaction, विद्युतचक्री अभिक्रिया
electrode, *n.* इलेक्ट्रोड (पु.)
  alloy electrode, संमिश्रधातु इलेक्ट्रोड
  gas electrode, वायु इलेक्ट्रोड
  ion- selective electrode, आयननिवडी इलेक्ट्रोड
  membrane electrode, पटल इलेक्ट्रोड
  metal electrode, धातु इलेक्ट्रोड
  reference electrode, संदर्भ इलेक्ट्रोड
  standard electrode, मानक इलेक्ट्रोड
electrode calibration method, इलेक्ट्रोड अंशशोधन पद्धति
electrode fabrication, इलेक्ट्रोड बांधणी
electrodeless discharge lamp, इलेक्ट्रोडरहित विमोच दीप
electrodeposit, *n.* विद्युतनिक्षेप (पु.)
electrodeposition, *n.* विद्युतनिक्षेपण (न.)
electrode potential, इलेक्ट्रोड विभव
electrode process, इलेक्ट्रोड प्रक्रिया
electrode reaction, इलेक्ट्रोड अभिक्रिया
electrode-solution interface, इलेक्ट्रोड-द्राव आंतरपृष्ठ
electro dialysis, विद्युत व्याश्लेषण, विद्युत अपोहन
electroencephalogram, *n.* विद्युत मस्तिष्कलेख (पु.)
electroendosmosis,*n.* विद्युत अंतःपरासरण (न.)
electrography, *n.* इलेक्ट्रोग्राफी (पु.)
electrogravimetric analysis, विद्युतभारात्मक विश्लेषण
electrogravimetric coulometer, विद्युत–भारात्मक कूलोममापी
electrogravimetry, *n.* विद्युत भारमिति (स्त्री.)
electrokinetic effect, विद्युतगतिज परिणाम
electrolyse, *v. t. & i.* विद्युतद्वारा अपघटन करणे, विद्युतद्वारा अपघटन होणे
electrolysis, *n.* विद्युत अपघटन (न.)
electrolysis cell, विद्युत अपघटन घट
electrolyte, *n.* विद्युत अपघटनी (स्त्री.)
  strong electrolyte, प्रबल विद्युत अपघटनी
  weak electrolyte, सौम्य विद्युत अपघटनी
electrolytic, *adj.* विद्युत अपघटनी
electrolytic analysis, विद्युत अपघटनी विश्लेषण
electrolytic apparatus, विद्युत अपघटनी उपकरण
electrolytic cell, विद्युत अपघटनी घट
electrolytic conductivity, विद्युत अपघटनी वाहकता
electrolytic deposit, विद्युत अपघटनी निक्षेप

electrolytic dissociation, विद्युत अपघटनी विचरण

electrolytic method, विद्युत अपघटनी पद्धति

electrolytic potential, विद्युत अपघटनी विभव

electrolytic reaction, विद्युत अपघटनी अभिक्रिया

electrolytic solution pressure, विद्युत अपघटनी द्रावण दाब

electrolytic stripping, विद्युत अपघटनी निर्लेपन

electrolytic vat, विद्युत अपघटनी पात्र

electromagnet, *n.* विद्युतचुंबक (पु.)

electromagnetic, *adj.* विद्युतचुंबकीय

electromagnetic field, विद्युतचुंबकीय क्षेत्र

electromagnetic radiation, विद्युतचुंबकीय प्रारण

electromagnetic separation, विद्युतचुंबकीय विलगन

electromagnetic spectrum, विद्युतचुंबकीय वर्णपंक्ति

electromagnetic unit, (*abbr*. EMU) विद्युलचुंबकीय एकक

electromechanical coulometer, विद्युतयांत्रिक कूलोममापी

electromechanochemical coupling hypothesis, (*abbr*. EMC hypothesis) विद्युतयंत्ररासायनिक युग्मन परिकल्पना

electromeric effect, इलेक्ट्रोमेरी परिणाम

electrometer, *n.* विद्युतमापी (पु.)

electrometric method, विद्युतमापी पद्धति

electrometric titration, विद्युतमितीय अनुमापन

electromotive force, विद्युतगामक बल

electromotive force series, (*abbr*. EMF series) १ विद्युतगामक बल श्रेणी २ विद्युतगामक बल मालिका

electron, *n.* इलेक्ट्रॉन (पु.)

free electron, मुक्त इलेक्ट्रॉन

nuclear electron, न्यूक्लीय इलेक्ट्रॉन, केंद्रकीय इलेक्ट्रॉन

orbital electron, कक्षीय इलेक्ट्रॉन

paired electron, युग्मित इलेक्ट्रॉन

photoelectron, प्रकाशजन्य इलेक्ट्रॉन, प्रकाशइलेक्ट्रॉन

secondary electron, दुय्यम इलेक्ट्रॉन

thermoelectron, तापइलेक्ट्रॉन

vacuum electron, रिक्त इलेक्ट्रॉन

valence electron = valency electron संयुजा इलेक्ट्रॉन

electron acceptor, इलेक्ट्रॉनग्राही (पु.)

electron affinity, इलेक्ट्रॉन आसक्ति

electronate, *n.* इलेक्ट्रॉनन (न.)

electronation reactions, इलेक्ट्रॉनन अभिक्रिया (स्त्री. अ. व.)

electron avalanche, इलेक्ट्रॉन आयनी अवधाव

electron beam, इलेक्ट्रॉन शलाका

electron carrier = redox carrier

electron conduction band, इलेक्ट्रॉन वहन पट्ट

electron coupling, इलेक्ट्रॉन युग्मन

electron density, इलेक्ट्रॉन घनता

electron diffraction, इलेक्ट्रॉन विवर्तन

electron distribution, इलेक्ट्रॉन वितरण

electron donor, इलेक्ट्रॉन दाता

electron double resonance, (*abbr*. ELDOR) इलेक्ट्रॉन द्विसंस्पंदन

electronegative, *adj.* विद्युतऋण–

electronegative element, विद्युतऋण मूलद्रव्य

electronegative ion, विद्युतऋण आयन

electronegative radical, विद्युतऋण मूलक

electronegativity, *n.* (the quality, state or degree of being electronegative; specifically the power of an atom or radical when bonded in a compound to attract electrons) विद्युतऋणता (स्त्री.)

electronegativity chart, विद्युतऋणता तक्ता

electron emission, इलेक्ट्रॉन उत्सर्जन

electronic, *adj.* १ इलेक्ट्रॉनी, इलेक्ट्रॉन– २ इलेक्ट्रॉनिकीय

electronic absorption band, इलेक्ट्रॉनी अवशोषण पट्ट

electronic absorption spectra, इलेक्ट्रॉनी अवशोषण पंक्ती (स्त्री. अ. व.)

electronic charge, इलेक्ट्रॉनी प्रभार

electronic configuration, इलेक्ट्रॉनी संरूपण

electronic coulometer, इलेक्ट्रॉनी कूलोममापी

electronic formula, इलेक्ट्रॉनी सूत्र

electronic mass, इलेक्ट्रॉनचे वस्तुमान

electronic ratio, इलेक्ट्रॉनी गुणोत्तर

electronics, *n.* इलेक्ट्रॉनिकी (स्त्री.)

electronic state, इलेक्ट्रॉनी अवस्था

electronic structure, इलेक्ट्रॉनी संरचना

electronic theory of valency, संयुजेचा इलेक्ट्रॉनी सिद्धांत

electronic transition, इलेक्ट्रॉनी संक्रमण

electronic tube, (*also* electronic valve) इलेक्ट्रॉनी नळी, इलेक्ट्रॉनी व्हाल्व

electron-impact ionisation source, इलेक्ट्रॉन–आघात आयनीकरण प्रभव

electron microscope, इलेक्ट्रॉन सूक्ष्मदर्शी

electron multiplier, इलेक्ट्रॉनी गुणक

electron multiplier phototube, (*also* called photomultiplier tube *or* photomultiplier) इलेक्ट्रॉन गुणक प्रकाशविद्युतनलिका

electron-nuclear double resonance, (*abbr.* ENDOR) इलेक्ट्रॉन-न्यूक्लीय द्विसंस्पंदन

electron octet, इलेक्ट्रॉन अष्टक

electron pair, इलेक्ट्रॉन युग्म

electron paramagnetic resonance, इलेक्ट्रॉन समचुंबकीय संस्पंदन

electron probability, इलेक्ट्रॉन संभाव्यता

electron quantum number, इलेक्ट्रॉन क्वांटम अंक

electron releasing power, इलेक्ट्रॉन विमोचन शक्ति

electron scattering for chemical analysis, (*abbr.* ESCA) रासायनिक विश्लेषणासाठी इलेक्ट्रॉनचे विकिरण

electron screening effect, इलेक्ट्रॉनी प्रच्छादन परिणाम

electron shell, इलेक्ट्रॉन कक्षक

electron spin, इलेक्ट्रॉन आभ्राम, इलेक्ट्रॉन फिरकी

electron spin resonance spectroscopy, (*abbr.* ESR spectroscopy) इलेक्ट्रॉन आभ्राम संस्पंदन पंक्तिदर्शन

electron theory of matter, द्रव्याचा इलेक्ट्रॉनी सिद्धांत

electron transfer, इलेक्ट्रॉन स्थानांतर

electron transfer reaction, इलेक्ट्रॉन स्थानांतर अभिक्रिया

electron transport system, (*also* called respiratory chain) इलेक्ट्रॉन परिवहन संस्था

electron volt, इलेक्ट्रॉन व्होल्ट

electron wavelength, इलेक्ट्रॉन तरंगलांबी

electron withdrawing power, इलेक्ट्रॉन आकर्षण शक्ति, इलेक्ट्रॉन प्रत्याहरण शक्ति

electro-osmosis, *n.* विद्युतपरासरण (न.)

electrophile, *n.* इलेक्ट्रॉनस्नेही (पु.)

electrophilic aromatic substitution reaction, इलेक्ट्रॉनस्नेही ॲरोमॅटिक प्रतियोजन अभिक्रिया

electrophilic substitution, इलेक्ट्रॉनस्नेही प्रतियोजन

electrophoresis, *n.* विद्युतभारित कणसंचलन (न.)

electroplating, *n.* विद्युतविलेपन (न.)

electropositive, *adj.* विद्युतधन–

electropositive element, विद्युतधन मूलद्रव्य

electro refining, विद्युत परिष्करण

electroscope, *n.* विद्युतदर्शी (पु.)

electroseparation, *n.* विद्युतविलगन (न.)

electrostatic, *adj.* विद्युतस्थितिक

electrostatic attraction, विद्युतस्थितिक आकर्षण

electrostatic bond, विद्युतस्थितिक बंध

electrostatic capacity, विद्युतस्थितिक धारकता

electrostatic field, विद्युतस्थितिक क्षेत्र

electrostatic force, विद्युतस्थितिक बल

electrostatic law, विद्युतस्थितिक नियम

electrostatic precipitation, विद्युतस्थितिक अवक्षेपण

electrostatic slit, विद्युतस्थितिक रेखाछिद्र

electrostatic unit, विद्युतस्थितिक एकक

electrostatic valence, विद्युतस्थितिक संयुजा

electrosynthesis, *n.* विद्युतसंश्लेषण (न.)

electrothermal atomisation, विद्युतऔष्णिक कणन

electrovalence, *n.* (*also* **electrovalency**) विद्युतसंयुजा (स्त्री.)

electrovalent bond, विद्युतसंयुजी बंध

element, *n.* मूलद्रव्य (न.) *cf.* component

elemental analyser, मूलद्रव्य विश्लेषित्र

elemental analysis, मूलद्रव्यात्मक विश्लेषण

elementary, *adj.* १ प्राथमिक, मूल— २ मूलतत्त्वात्मक ३ मूलद्रव्यात्मक

elementary analysis, मूलद्रव्यात्मक विश्लेषण

elementary gas, मूलद्रव्यी वायु

elementary particle = fundamental particle

elements of symmetry, सममितीची मूलतत्त्वे

elevation, *n.* १ उन्नयन (न.), उन्नति (स्त्री.) २ उन्नतांश (पु.) ३ (as, of boiling-point) वाढ (स्त्री.), वर्धन (न.)

elevation constant, वर्धन स्थिरांक

elimination, *n.* विलोपन (न.)

elimination reaction, विलोपन अभिक्रिया

elliptical polarised light, विवृत्तीय ध्रुवित प्रकाश

elliptic polarisation, विवृत्तीय ध्रुवण

Ellman's reagent, एलमन अभिक्रियाकारक

elongation, *n.* दीर्घीकरण (न.), दीर्घन (न.)

elongation factor = factor T

eluant, *n.* (*also* **eluent**) निक्षालक (पु.)

elute, *n.* निक्षालन द्रव (पु.)
v. t. निक्षालन करणे

elution, *n.* निक्षालन (न.)

elution chromatography, निक्षालन वर्णलेखन

elution time, निक्षालन समय

elution volume, निक्षालन आकारमान

emanation, *n.* १ प्रसर्ग (पु.) २ प्रसर्जन (न.)

Embden-Meyerhof pathway, (*also* **Embden-Meyerhof-Parnas pathway** *or* **glycolysis pathway**) इएम मार्ग, इएमपी मार्ग, ग्लायकोलयन मार्ग

emblic, *n.* भारतीय गूजबेरी (स्त्री.)

EMC hypothesis, (*abbr.* of **electromechano-chemical coupling hypothesis**) EMC परिकल्पना

Emde degradation reaction, एम्डे अवक्रमण अभिक्रिया

emerald, *n.* पाचू (पु.)

emerald green, पाचूसारखा हिरवा

emerge, *v. i.* १ निर्गत होणे २ वर येणे ३ उद्गत होणे ४ संभवणे

emergency hypothesis, आकस्मिक परिकल्पना

emergent, *adj.* १ निर्गत २ उद्गत

Emerson enhancement effect, (*also* **enhancement effect**) इमर्सन वर्धन परिणाम

emery, *n.* एमरी (न.)

emery paper, एमरी पेपर

emetic, *adj.* वांतिकारी, वमनकारी
n. वांतिकारक (पु.), वमनकारक (पु.)

emf of half-cell, अर्ध-विद्युतघटाचे emf (वि. गा. बल)

EMF series, (*abbr.* of electromotive force series) १ EMF श्रेणी २ EMF मालिका

emf series, emf मालिका (वि. गा. बल मालिका)

emission, *n.* उत्सर्जन (न.)

emission flame spectrometry, उत्सर्जक ज्योत पंक्तिमिति

emission lines, उत्सर्जन रेखा (स्त्री. अ. व.)

emission spectrograph, उत्सर्जन पंक्तिलेखी, उत्सर्जन स्पेक्ट्रोग्राफ

emission spectrography, उत्सर्जन पंक्तिलेखन

emission spectroscopy, उत्सर्जन पंक्तिदर्शन

emission spectrum, उत्सर्जन पंक्ति

emissive power, उत्सर्जक शक्ति

emissivity, *n.* उत्सर्जकता (स्त्री.)

emitter-follower circuit, उत्सर्जी-अनुगामी परिपथ

empirical, *adj.* (*also* **empiric**) अनुभवजन्य

empirical formula, अनुमात्रिक सूत्र

EMU, (*abbr.* of **electromagnetic unit**) **EMU**

emulsification, *n.* पायसन (न.), पायस करणे (न.)

emulsifier, *n.* १ (as, an emulsifying agent) पायसकारी (पु.), पायसीकारक (पु.) २ (as, an apparatus for emulsification) पायसित्र (न.), पायसिका (स्त्री.) *cf.* grinder

emulsify, *v. t.* पायसन करणे

emulsifying agent, पायसकारक (पु.), पायसकारी (पु.)

emulsion, *n.* पायस (न.), इमल्शन (न.)

emulsion polymerisation, पायस बहुवारिकन

emulsoid, *n.* पायसाभ (न.)

enamel, *n.* एनॅमल (न.)

enamel glaze, एनॅमल चकाकी

enantiomers, *n.* (*also* called **optical antipodes**) प्रतिबिंबिरूपिते (न. अ. व.)

enantiomorph, *n.* प्रतिबिंबरूपी (पु.)

enantiomorphic, *adj.* प्रतिबिंबरूपी

enantiomorphism, *n.* (*also* **enantiotropy**) प्रतिबिंबरूपिता (स्त्री.)

enantiomorphous, *adj.* प्रतिबिंबरूपी

enantiotropy = enantiomorphism

endiol, *n.* एन्डायॉल (न.)

endocellular enzyme = endoenzyme

endocrine, *adj.* अंतःस्रावी

endocyclic compound, अंतर्वलयी संयुग

endoenzyme, *n.* (*also* **endocellular enzyme**) अंतःपेशी विकर (पु.)

endogenous, *adj.* अंतर्भव, अंतर्जात

endomorph, *n.* अंतर्जनस्तर (पु.)

end on projection formula, अग्र आस्थित प्रक्षेपण सूत्र

endonuclease, *n.* (*also* called **nickase**) एन्डोन्यूक्लिएज (पु.)

endoplasmic reticulum, (*abbr.* **ER**) अंतर्द्रव्य जालिका

ENDOR, (*abbr.* of **electron-nuclear double resonance**) **ENDOR**

endosmosis, *n.* अंतःपरासरण (न.)

endothermic, *adj.* १ ऊष्माग्राही २ ऊष्माशोषी

endothermic compound, १ ऊष्माग्राही संयुग २ ऊष्माशोषी संयुग

endothermic reaction, १ ऊष्माग्राही अभिक्रिया २ ऊष्माशोषी अभिक्रिया

end point, अंतिम मापनांक

end-point detection, अंत्यबिंदु अभिज्ञान

endurance limit, सहनशक्ति-सीमा, सहन सीमा

enediol, *n.* एनेडायॉल (न.)

enediol group, एनेडायॉल गट

enediol transformation, एनेडायॉल रूपांतरण

energetics, *n.* ऊर्जा-विज्ञान (न.), और्जिकी (स्त्री.)

energy, *n.* ऊर्जा (स्त्री.)
cf. force, बल
power, शक्ति

free energy, मुक्त ऊर्जा
intrinsic energy, निज ऊर्जा, अंगभूत ऊर्जा, आंतरिक ऊर्जा
kinetic energy, गतिज ऊर्जा
mechanical energy, यांत्रिक ऊर्जा
potential energy, स्थितिज ऊर्जा
rotational energy, घूर्णन ऊर्जा
surface energy, पृष्ठीय ऊर्जा
vibrational energy, कंपन ऊर्जा
energy barrier, ऊर्जा रोधक
energy-focusing analyser, ऊर्जा-नाभीयन विश्लेषित्र
energy gap, ऊर्जा अंतराल
energy level, ऊर्जा पातळी
energy-level diagram, ऊर्जा-पातळी आरेख
energy of activation, (*also* activation energy) सक्रियण ऊर्जा
energy profile diagram, ऊर्जा रूपरेखा आकृति
energy quanta, ऊर्जा प्रमात्रा
energy-range relationship, ऊर्जा-कक्षा संबंध
energy-recording spectrofluorometer, ऊर्जा-अभिलेखन पंक्तिप्रतिदीप्तिमापी
energy resolution, ऊर्जा वियोजन
energy-rich compound, ऊर्जा-संपन्न संयुग
energy transfer, ऊर्जा स्थानांतरण
energy units, ऊर्जा एकके (न. अ. व.)
engineering, *n.* अभियांत्रिकी (स्त्री.)
engineering chemistry, अभियांत्रिकी रसायनशास्त्र
enhanced, *adj.* वर्धित, वाढवलेला
enhancement effect = Emerson enhancement effect
enolase, *n.* एनोलेज (पु.)
enol form, इनॉल रूप
enrichment, *n.* समृद्धन (न.), समृद्ध करणे (न.)
enterogastrone, *n.* एंटेरोगॅस्ट्रॉन (न.), आंत्रजठर-संप्रेरक (पु.)
enterokinase, *n.* एन्टेरोकायनेज (पु.)
enterotoxin, *n.* आंत्रविष (न.)
enthalpic titration, पूर्णऊष्मा अनुमापन, एन्थॅल्पीय अनुमापन
enthalpy, *n.* एन्थॅल्पी (स्त्री.), पूर्णऊष्मा (पु.)
entity, *n.* अस्तित्व (न.)
Entner-Doudoroff pathway, (*abbr.* ED pathway) एन्टनर-डयुडोरॉफ मार्ग
entropy, *n.* एन्ट्रॉपी (स्त्री.)
envelope, *n.* आवरण (न.)
environmental chemistry, पर्यावरण रसायनशास्त्र
enzymatic, *adj.* विकर
enzymatic kinetics, विकर क्रियागतिकी
enzyme, *n.* एन्झाइम (पु.), विकर (पु.)
acetylcholinesterase, ॲसिटिलकोलिन-एस्टरेज (ॲसिटिलकोलिन जलापघटनी विकर)
acetyltransferase, ॲसिटिलट्रान्सफरेज
acyl enzyme, ॲसिल विकर
alcohol dehydrogenase, अल्कोहोल डीहायड्रोजनेज (अल्कोहोल विहायड्रोजनी विकर)
aldolase, अल्डोलेज
alkaline phosphatase, अल्कधर्मी फॉस्फेटेज (अल्कधर्मी फॉस्फेटजलापघटनी विकर)
alpha amylase, आल्फा अमायलेज (आल्फा स्टार्चजलापघटनी विकर)
amidinotransferase, ॲमिडिनोट्रान्सफरेज (ॲमिडिनो हस्तांतरणविकर)
aminopeptidase, ॲमिनोपेप्टिडेज
amylase, ॲमिलेज (स्टार्च जलापघटनी विकर)
amylose synthetase, अमायलोज सिंथेटेज (अमायलोज संश्लेषी विकर)
carbohydrase, कार्बोहायड्रेज
carotenase, कॅरोटीनेज

catalase, कॅटॅलेज (उत्प्रेरक विकर)

cholinesterase, कोलिनएस्टरेज, कोलिनएस्टरन विकर

collagenase, कोलॅजिनेज (कोलॅजिन अपघटनी विकर)

decarboxylase, डीकार्बोक्सिलेज, विकार्बोक्सिली विकर

dehydrase = dehydratase, डीहायड्रेज

dehydrogenase, डीहायड्रोजिनेज (विहायड्रोजनकारी विकर)

deoxyribonuclease, डीऑक्सिरायबोन्यूक्लिएज (DNA जलापघटनी विकर)

desmolase, डेस्मोलेज

diastase, डायॲस्टेज

diphosphoribulose carboxylase, डायफॉस्फोरिब्युलोज कार्बोक्सिलेज

DNA-dependent RNA polymerase, DNA अवलंबी RNA पॉलिमरेज (DNA अवलंबी RNA बहुवारिकन विकर)

DNA ligase, DNA लिगेज (DNA बंधी विकर)

DNA polymerase, DNA पॉलिमरेज (DNA बहुवारिकन विकर)

DNA transcriptase, DNA ट्रान्सक्रिप्टेज (DNA संकेतअनुलेखी विकर)

endonuclease, एन्डोन्यूक्लिएज

enolase, एनोलेज

enterokinase, एन्टेरोकायनेज

fibrinase, फायब्रिनेज

fibrinokinase, फायब्रिनोकायनेज

flavin-linked dehydrogenase, फ्लेविनबद्ध डीहायड्रोजिनेज (फ्लेविनबद्ध विहायड्रोजनी विकर)

folic acid reductase, फोलिक आम्ल रिडक्टेज (फोलिक आम्ल क्षपणी विकर)

fumarase, फ्युमरेज

β-galactosidase, β-गॅलॅक्टोसायडेज (β-गॅलॅक्टोसाइड जलापघटनी विकर)

galactozymase, गॅलॅक्टोझायमेज (गॅलॅक्टोजकिण्वन विकर)

glucose dehydrogenase, ग्लुकोज डीहायड्रोजिनेज (ग्लुकोज विहायड्रोजनी विकर)

glucose-6-phosphate dehydrogenase, ग्लुकोज-६-फॉस्फेट डीहायड्रोजिनेज (ग्लुकोज-६-फॉस्फेट विहायड्रोजनी विकर)

glutamate dehydrogenase, ग्लुटामेट डीहायड्रोजिनेज (ग्लुटामेट विहायड्रोजनी विकर)

glutamate-oxaloacetate transaminase, ग्लुटामेट-ऑक्झॅलोॲसिटेट ट्रान्सअमायनेज (ग्लुटामेट ऑक्झॅलोॲसिटेट हस्तांतरण विकर)

glutamate-pyruvate transaminase, ग्लुटामेट-पायरुव्हेट ट्रान्सअमायनेज (ग्लुटामेट पायरुव्हेट अमिनोहस्तांतरण विकर)

glyceraldehyde phosphate dehydrogenase, ग्लिसराल्डिहाइड फॉस्फेट डीहायड्रोजिनेज (ग्लिसराल्डिहाइड फॉस्फेट विहायड्रोजनी विकर)

glycerophosphate dehydrogenase, ग्लिसरोफॉस्फेट डीहायड्रोजिनेज (ग्लिसरोफॉस्फेट विहायड्रोजनकारी विकर)

glycogen phosphorylase, ग्लायकोजेन फॉस्फोरिलेज

glycogen synthetase, ग्लायकोजेन सिंथेटेज (ग्लायकोजेन संश्लेषी विकर)

glyoxalase, ग्लायोक्झॅलेज

guanosine triphosphatase, ग्वानोसिन ट्रायफॉस्फेटेज (ग्वानोसिन ट्रायफॉस्फेटेज जलापघटनी विकर)

guanylate cyclase, ग्वानिलेट सायक्लेज (ग्वानिलेट वलयन विकर)

invertase, इन्वर्टेज (सुक्रोज जलापघटनी विकर)

isomerase, आयसोमरेज (समसूत्रण विकर)

α– ketoglutarate dehydrogenase α– केटोग्लुटारेट डीहायड्रोजिनेज (α– केटोग्लुटारेट विहायड्रोजनी विकर)

kynureninase, कायन्युरेनिनेज

lactate dehydrogenase, लॅक्टेट डीहायड्रोजिनेज (लॅक्टेट विहायड्रोजनकारी विकर)

lactonase, लॅक्टोनेज (लॅक्टोन जलापघटनी विकर)

lactose, लॅक्टोज (लॅक्टोज जलापघटनी विकर)

lactose synthetase, लॅक्टोज संश्लेषी विकर

leucine aminopeptidase, ल्युसीन ॲमिनोपेप्टिडेज

luciferase, ल्युसिफरेज

lyase, लाएज

lysozyme, लायसोझाइम

maltase, माल्टेज (माल्टोज जलापघटनी विकर)

monoamine oxidase, मोनोअमाइन ऑक्सिडेज

muscle phosphorylase, स्नायु फॉस्फोरिलेज

mutase, म्युटेज

myokinase, मायोकायनेज

neuraminidase, न्युरामिनिडेज

nickase, निकेज

nitrite reductase, नायट्राइट रिडक्टेज (नायट्राइट क्षपणी विकर)

nitrogenase, नायट्रोजनेज (नायट्रोजनस्थिरण विकर)

normal enzyme, सामान्य विकर

notatin glucoseoxidase, नोटॅटिन ग्लुकोजऑक्सिडेज

nuclease, न्यूक्लिएज

nucleosidase, न्यूक्लिओसाइडेज (न्यूक्लिओसाइड जलापघटनी विकर)

nucleoside diphosphate kinase, न्यूक्लिओसाइड डायफॉस्फेट कायनेज

nucleotidase, न्यूक्लिओटायडेज (न्यूक्लिओटाइड जलापघटनी विकर)

oxidase, ऑक्सिडेज (ऑक्सिडनकारी विकर)

oxidoreductase, ऑक्सिडोरिडक्टेज (क्षपणॉक्सी विकर)

peptide synthetase, पेप्टाइड सिंथेटेज (पेप्टाइड संश्लेषी विकर)

peptidyl transferase, पेप्टिडिल ट्रान्सफरेज

polymerase, पॉलिमरेज (बहुवारिकन विकर)

proelastase, प्रोइलॅस्टेज

prolidase, प्रोलिडेज

proteinase, प्रोटिनेज (पेप्टाइड जलापघटनी विकर)

ptyalin, टायलिन

racemase, रासिमेज

recombinase, रिकॉम्बिनेज (पुन:संयोजी विकर)

R-enzyme, R- विकर

replicase, प्रतिकृति विकर, रेप्लिकेज

respiratory enzyme, श्वसन विकर

ribonuclease, रायबोन्यूक्लिएज

RNA polymerase, RNA पॉलिमरेज (RNA बहुवारिकन विकर)

RNA replicase, RNA रेप्लिकेज (RNA प्रतिकृति विकर)

Schardinger enzyme, स्कार्डिगर विकर
staphylokinase, स्टॅफिलोकायनेज
streptokinase, स्ट्रेप्टोकायनेज
taka-amylase, टाका-अमायलेज
takadiastase, टाकाडायअॅस्टेज
terminal enzyme, अंत्य-प्रभावी विकर
thiokinase, थायोकायनेज
thiolase, थायोलेज
thiophorase, थायोफोरेज
thioredoxin reductase, थायोरेडॉक्सिन रिडक्टेज (थायोरेडॉक्सिन क्षपणी विकर)
threonine dehydrase, थ्रिओनाइन डीहायड्रेज (थ्रिओनाइन निर्जलन विकर)
thrombokinase, थ्रॉम्बोकायनेज (रक्त साकळण विकर)
thromboplastin, थ्रॉम्बोप्लास्टिन
thymidine kinase, थायमिडिन कायनेज
thymidylate kinase, थायमिडिलेट कायनेज
thymidylate synthetase, थायमिडिलेट सिंथेटेज (थायमिडिलेट संश्लेषी विकर)
transacetylase, ट्रान्सअॅसिटिलेज
transacylase, ट्रान्सअॅसिलेज (अॅसिल हस्तांतरण विकर)
transaldolase, ट्रान्सअल्डोलेज
transcriptase, ट्रान्सक्रिप्टेज (संकेतअनुलेखी विकर)
transferase, ट्रान्सफरेज, हस्तांतरण विकर
transhydrogenase, ट्रान्सहायड्रोजिनेज (हायड्रोजन हस्तांतरण विकर)
transketolase, ट्रान्सकिटोलेज
translocase, ट्रान्सलोकेज
transpeptidase, ट्रान्सपेप्टिडेज
tryptophan pyrrolase, ट्रिप्टोफॅन पायरोलेज
tryptophan synthetase, ट्रिप्टोफॅन सिंथेटेज (ट्रिप्टोफॅन संश्लेषी विकर)
tyrosinase, टायरोसिनेज
xanthine oxidase, झॅन्थीन ऑक्सिडेज (झॅन्थीन ऑक्सिडन विकर)
enzyme assay, विकर आमापन
enzyme chemistry, विकर रसायनशास्त्र
enzyme classification, विकर वर्गीकरण
enzyme commission, (*abbr.* E. C.) (a special commission of the International Union of Biochemistry for naming of enzymes) (आंतरराष्ट्रीय) विकर आयोग
enzyme complex, विकर संकुल
enzyme concentration, विकर संहति
enzyme deletion hypothesis, विकर लोप परिकल्पना, एन्झाइम लोप परिकल्पना
enzyme electrode, विकर इलेक्ट्रोड
enzyme induction, विकर प्रवर्तन
enzyme repression, विकर दमन
enzyme specificity, विकर विशिष्टता
enzyme-substrate complex, विकर-कार्यद्रव्य संकुल
enzymolysis, *n.* विकरीअपघटन (न.).
eosin, *n.* एओसिन (न.)
ephedrine, *n.* एफेड्रिन (न.)
epiborneol, *n.* एपिबोर्निऑल (न.)
epicarp, *n.* (*also* **ectocarp**) बाह्यफलभित्ति (स्त्री.)
Epichlorhydrin-triethanolamine cellulose, (*abbr.* **ECTEOLA-cellulose**) एपिक्लोरहायड्रिन-ट्रायइथेनॉलअमाइन सेल्युलोज
epichlorohydrin, *n.* एपिक्लोरोहायड्रिन (न.)
epimer, *n.* एपिमर (न.)
epimerase, *n.* एपिमरेज (न.)
epimeric, *adj.* एपिमेरी
epimeric carbon, एपिमेरी कार्बन
epimerisation, *n.* एपिमरन (न.)
epinephrine, *n.* एपिनेफ्रिन (न.)

epi-position, *n.* एपि-स्थान (न.)

epistasis, *n.* अभिभाव (पु.)

epoch, *n.* १ युग (न.) २ युगारंभ (पु.) ३ उपकल्प (पु.) *cf.* period

epoxide, *n.* इपॉक्साइड (न.)

epoxy, *n.* इपॉक्सि (स्त्री.)

epoxy resin, इपॉक्सि राळ

Epsom salt, (magnesium sulfate) एप्सम क्षार

equation, *n.* समीकरण (न.)

equation of continuity, सातत्य समीकरण

equation of state, अवस्था समीकरण

equatorial bond, विषुववृत्तीय बंध

equilibrium, *n.* (*pl.* equilibria) समतोल (पु.)

  dynamic equilibrium, गतिक समतोल

  false equilibrium, खोटा समतोल

  kinetic equilibrium, गतिज समतोल

  metastable equilibrium, मितस्थायी समतोल

  neutral equilibrium, तटस्थ समतोल

  stable equilibrium, स्थायी समतोल

  static equilibrium, स्थितिक समतोल

  true equilibrium, यथार्थ समतोल

  unstable equilibrium, अस्थायी समतोल

equilibrium constant, समतोल स्थिरांक

equilibrium-controlled reaction, समतोल-नियंत्रित अभिक्रिया

equilibrium diagram, समतोल आरेख

equilibrium mixture, समतोल मिश्रण

equilibrium point, समतोल बिंदु

equipartition, *n.* समविभाजन (न.)

equipartition of energy, ऊर्जा समविभाजन

equipment, *n.* सामग्री (स्त्री.)

equivalence, *n.* १ सममूल्यता (स्त्री.) २ तुल्यता (स्त्री.)

equivalence point, सममूल्यता बिंदु

equivalence-point potential, सममूल्यता-बिंदु विभव

equivalent, *n.* १ सममूल्य (न.) २ तुल्यांक (पु.) *adj.* १ समतुल्य २ सममूल्य

equivalent chain length = carbon number

equivalent charge, समतुल्य प्रभार

equivalent conductance, सममूल्य प्रवहन

equivalent humidity, सममूल्य आर्द्रता

equivalent solution, सममूल्य द्रावण

equivalent weight, सममूल्य भार

ER, (*abbr.* of endoplasmic reticulum) ER

era, *n.* १ शक (पु.) २ महाकल्प (पु.) *cf.* period

Erbium (Er), *n.* अर्बिअम (Er) (न.)

erepsin, *n.* इरेप्सिन (न.)

erg, *n.* अर्ग (न.) (ऊर्जा अथवा कार्य मोजण्याचे एकक)

ergosterol, *n.* अर्गॉस्टेरॉल (न.)

ergot, *n.* अर्गट (न.)

eriochrome black, एरिओक्रोम ब्लॅक

erioglaucin A, एरिओग्लाउसिन ए

eri silk, एरी रेशीम

Erlenmeyer flask, अर्लेन्मेयर पात्र

erosion, *n.* अपक्षरण (न.) *cf.* corrosion

error, *n.* १ त्रुटि (स्त्री.)

  cf. blunder, घोडचूक

  mistake, चूक

  slip, स्खलित

  २ अपलक्ष्य (न.) ३ प्रमाद (पु.)

error curve, त्रुटि वक्र

error of observation, निरीक्षण त्रुटि

error of sampling, नमुनानिवड-त्रुटि (स्त्री.)

erucic acid, एरूसिक आम्ल

erythric acid, एरिथ्रिक आम्ल

erythritol, *n.* एरिथ्रिटोल (न.)

erythritol tetranitrate, एरिथ्रिटोल टेट्रानायट्रेट

erythro–, *pfx.* एरिथ्रो–

erythrocruorin, *n.* एरिथ्रोक्रयुओरिन (न.)

erythrocyte, *n.* एरिथ्रोसाइट (न.), लोहितपेशी (स्त्री.)

erythrodextrin, *n.* एरिथ्रोडेक्स्ट्रिन (न.)

erythromycin, *n.* एरिथ्रोमायसिन (न.)

erythropoiesis, *n.* लोहितपेशीजनन (न.)

erythropoietin, *n.* एरिथ्रोपॉएटिन (न.)

erythrose, *n.* एरिथ्रोज (न.)

ESCA, (*abbr.* of electron scattering for chemical analysis) ESCA

ESR spectroscopy, (*abbr.* of electron spin resonance spectroscopy) ESR पंक्तिदर्शन

essence, *n.* १ सार (न.) २ अर्क (पु.), सत्त्व(न.)

essential, *adj.* १ अत्यावश्यक २ बाष्पनशील (as in : essential oil बाष्पनशील तेल)

essential amino acid index, अत्यावश्यक ॲमिनो आम्ल निर्देशांक

essential amino acids, अत्यावश्यक ॲमिनो आम्ले (न. अ. व.)

essential fatty acids, (*abbr.* EFA) अत्यावश्यक मेदाम्ले (न. अ. व.)

essential oil, बाष्पनशील तेल

essential water, प्रकृति जल

ester, *n.* एस्टर (न.)

esterase, *n.* एस्टरेज (न.)

ester-exchange reaction, एस्टरबदल अभिक्रिया, एस्टर-विनिमय अभिक्रिया

ester group, एस्टर गट

esterification, *n.* एस्टरन (न.)

esterification constant, एस्टरन स्थिरांक

esterification reaction, एस्टरन अभिक्रिया

ester number, एस्टर मूल्यांक

estimate, *n.* १ अंदाज (पु.) २ प्राक्कलन (न.)

estimation, *n.* निर्धारण (न.), निश्चितीकरण (न.), अंदाज (पु.)

estradiol, *n.* इस्ट्राडायॉल (न.)

estriol, *n.* इस्ट्रायॉल (न.)

estrogen, *n.* (*also* oestrogen) इस्ट्रोजेन (न.)

estrone, *n.* इस्ट्रोन (न.)

estrous cycle, स्त्रीमद चक्र

Etard reaction, इटार्ड अभिक्रिया

etching, *n.* कोरण (न.), कोरणे (न.)

ethanal, *n.* इथेनल (न.)

ethane, *n.* इथेन (न.)

ethanoic acid, (*also* called acetic acid) इथानोइक आम्ल

ethanol, *n.* (*also* called ethyl alcohol) इथेनॉल (न.)

ethanolämine, *n.* इथेनॉलअमाइन (न.)

ethanolysis, *n.* इथेनोली अपघटन (न.)

ethanoyl, *n.* इथेनॉइल (न.)

ethene, *n.* इथीन (न.)

ether, *n.* ईथर (न.)

ether extraction, ईथर निष्कर्षण

etherification, *n.* ईथरीकरण (न.)

ethoxy, *adj.* इथॉक्सि

ethoxy–, (in comb.) इथॉक्सि–

ethoxy ethanol, इथॉक्सि इथेनॉल

ethyl acetate, इथिल ॲसिटेट

ethyl acetoacetate, इथिल ॲसिटोॲसिटेट

ethyl acrylate, इथिल ॲक्रिलेट

ethyl alcohol, (*also* called ethanol) इथिल अल्कोहोल

ethyl aminobenzoate, इथिल ॲमिनोबेन्झोएट

ethylation, *n.* इथिलन (न.)

ethyl benzoate, इथिल बेन्झोएट

ethyl borate, इथिल बोरेट

ethyl cellulose, इथिल सेल्युलोज

ethyl chloride, इथिल क्लोराइड

ethyl chloroformate, इथिल क्लोरोफॉर्मेट

ethylene, *n.* इथिलिन (न.)

ethylene chloride, इथिलिन क्लोराइड

ethylene chlorohydrin, इथिलिन क्लोरोहायड्रिन

ethylene diamine, इथिलिन डायअमाइन

ethylenediaminetetraacetic acid,(*abbr*.EDTA) इथिलिनडायअमाइनटेट्राॲसिटिक आम्ल

ethylenediaminetetraacetic acid complex, (*abbr*. EDTA complex) इथिलिन-डायअमाइनटेट्राॲसिटिक आम्ल संकुल

ethylene dichloride, इथिलिन डायक्लोराइड

ethylene glycol, इथिलिन ग्लायकोल

ethylene oxide, इथिलिन ऑक्साइड

ethylidene, *n.* इथिलिडिन (न.)

ethyl isocyanide, इथिल आयसोसायनाइड

ethyl mercaptan, इथिल मरकॅप्टन

ethyl methylether, इथिल मेथीलईथर

ethyl radical, इथिल मूलक

ethynyl, *adj.* इथिनिल

etio- = aetio-

etiology, *n.* कारणविज्ञान (न.)

eucalyptus oil, निलगिरी तेल

euchlorine, *n.* यूक्लोरीन (न.)

eudiometer, *n.* वायुमापी नलिका (स्त्री.)

eudiometry, *n.* वायुमिति (स्त्री.)

eugenics, *n.* सुप्रजननशास्त्र (न.)

Europium (Eu), *n.* युरोपिअम (Eu) (न.)

eutectic, *adj.* सुद्रवण–, सुद्रवणशील, सुद्रवणीय

eutectic alloy, सुद्रवणशील संमिश्र

eutectic composition, सुद्रवण घटकप्रमाण

eutectic ice, सुद्रवणीय बर्फ

eutectic mixture, सुद्रवणशील मिश्रण

eutectic temperature, सुद्रवण तापमान

evacuate, *v. t.* १ रिक्त करणे २ निर्वात करणे

evacuated, *adj.* १ रिक्तित २ निर्वातित

evaluation method, मूल्यमापन पद्धति

evaporate, *v. t. & i.* बाष्पन करणे, बाष्पन होणे

evaporating dish, बाष्पन पात्र

evaporation, *n.* बाष्पन (न.)
cf. distillation, ऊर्ध्वपातन
sublimation, संप्लवन

evaporator, *n.* बाष्पित्र (न.)

even-carbon fatty acid, (*also* even-numbered fatty acid) सम-कार्बनी मेदाम्ल, समांकी कार्बनी मेदाम्ल

eversion theory, १ बहिर्वलन सिद्धांत २ उद्वर्तन सिद्धांत

everted sac technique, प्रतिलोमित कोश तंत्र

evolution, *n.* १ निकास (पु.) २ उत्क्रांति (स्त्री.)

evolution of gas, वायुनिकास (पु.)

exact, *adj.* तंतोतंत, यथातथ्य *cf.* precise

excitation, *n.* १ (as, the process of exciting an electron, atomic nucleus, atom, etc.) उत्तेजन (न.) २ (as, electric energising; as, the production of a magnetic field) ऊर्जन (न.)

excitation by light, प्रकाशी उत्तेजन

excitation potential, उत्तेजी विभव

excitation spectrum, उत्तेजी पंक्ति

excited, *adj.* उत्तेजित

excited atomic level, उत्तेजित अणु पातळी

excited condition, उत्तेजित स्थिति

excited molecules, उत्तेजित रेणू (पु. अ. व.)

excited state, उत्तेजित अवस्था

excited-state dissociation, उत्तेजित-अवस्था विचरण

excluded volume, अपवर्जित आकारमान

exclusion, *n.* अपवर्जन (न.)

exclusion chromatography, अपवर्जन वर्णलेखन

exclusion limit, अपवर्जन सीमा

exclusion principle, अपवर्जन तत्त्व

exergonic reaction, बहि:ऊर्ज अभिक्रिया

exhaust, *n.* बहि:सर्जक (पु.)
adj. बहि:सर्जित
v. t. & i. १ बहि:सर्जन करणे, बहि:सर्जन होणे २ नि:शोषित करणे, नि:शोषित होणे

exhaustive methylation, नि:शेष मेथिलन

exhaust pump, बहिःसर्जक पंप
exhibition, *n.* प्रदर्शन (न.), दाखवणे (न.)
cf. demonstration
exo-, *pfx.* एक्झो-, बहिः-, बाह्य-
exocyclic, *adj.* चक्रबाह्य
exoenzyme, *n.* बाह्यविकर (पु.)
exogenous, *adj.* बहिर्जात, बहिर्भव
exogenous metabolism, बहिर्जात चयापचय
exonuclease, *n.* एक्झोन्यूक्लिएज (न.)
exopeptidase, *n.* एक्झोपेप्टिडेज (न.)
exosmosis, *n.* बहिःपरासरण (न.)
exothermic, *adj.* १ ऊष्मादायी २ ऊष्माक्षेपी
exothermic compound, १ ऊष्मादायी संयुग २ ऊष्माक्षेपी संयुग
exothermic reaction, १ ऊष्मादायी अभिक्रिया २ ऊष्माक्षेपी अभिक्रिया
exotoxin, *n.* जीवबाह्यविष (न.)
expansibility, *n.* प्रसरणक्षमता (स्त्री.)
cf. pliability
expansion, *n.* १ प्रसरण (न.) २ विस्तार (पु.)
adiabatic expansion, समोष्ण प्रसरण
apparent expansion, आभासी प्रसरण
cubical expansion, आकारमानी प्रसरण
free expansion, मुक्त प्रसरण
linear expansion, रेखीय प्रसरण
real expansion, वास्तविक प्रसरण
superficial expansion, पृष्ठीय प्रसरण
volume expansion, आकारमानी प्रसरण
expansion chamber, प्रसरण कक्ष
expansion of gas, वायूचे प्रसरण
expansion of valency octet, संयुजा अष्टकाचा विस्तार
expectorant, *n.* कफोत्सारी (पु.)
expeller, *n.* निष्कासित्र (न.)
expeller cake, पेंड (स्त्री.)
expriment, *n.* प्रयोग (पु.) *cf.* demonstration
experimental, *adj.* १ प्रायोगिक २ प्रयोगगत
experimental constant, प्रयोगाधारित स्थिरांक
experimental data, प्रायोगिक पक्ष
experimentation, *n.* प्रयोग (पु.)
explosion, *n.* स्फोट (पु.)
cf. blast, उत्स्फोट
burst, प्रस्फोट
detonation, विस्फोट
explosive, *adj.* स्फोटक
explosive mixture, स्फोटक मिश्रण
exponent, *n.* (*also* exponential number) घातांक (पु.)
exponential, *adj.* घातांक–, घातांकी
exponential growth, घातांकी वृद्धि
exponential number = exponent
exponential phase, घातांकी प्रावस्था
expose, *v. t.* (to gas) (वायु) संपर्क करणे
exposure, *n.* १ प्रभावन (न.) २ अनावरण (न.)
exposure time, प्रभावन काल
expression, *n.* पदावली (स्त्री.)
extender, *n.* विस्तारक (पु.)
extensibility, *n.* १ विस्तारक्षमता (स्त्री.) २ वितन्यता (स्त्री.) *cf.* pliability
extension, *n.* १ विस्तार (पु.) २ वर्धन (न.)
extensive property, विस्तारात्मक गुणधर्म
extent, *n.* १ मर्यादा (स्त्री.) २ व्याप्ति (स्त्री.)
cf. magnitude
external compensation, बाह्य प्रतिपूरण
external compensation of optical rotation, प्रकाशीय घूर्णनाचे बाह्य प्रतिपूरण
external energy, बाह्य ऊर्जा
external indicator, बाह्य दर्शक
externally compensated, बहिःपूरित
external resistance, बाह्य रोध
external symmetry, बाह्य सममिति
extinction, *n.* विलोपन (न.)
extinction coefficient, विलोपन गुणांक

extract, *n.* १ निष्कर्ष (पु.) २ अर्क (पु.) *v. t.* १ निष्कर्षण करणे २ अर्क काढणे

extractable, *adj.* १ निष्कर्षणीय २ अर्क काढता येण्याजोगा

extractant, *n.* निष्कर्षक (पु.)

extraction, *n.* १ निष्कर्षण (न.) २ अर्क काढणे (न.)

extraction thimble, निष्कर्षण अंगुलित्र

extractives, *n. pl.* निष्कर्षिते (न. अ. व.)

extractor, *n.* निष्कर्षी (पु.), निष्कर्षण पात्र (न.), निष्कर्षित्र (न.)

extranuclear electron, केंद्रकबाह्य इलेक्ट्रॉन

extraordinary rays, असाधारण किरण (पु. अ. व.)

extruder, *n.* उत्सारक (पु.), बहिःक्षेपक (पु.)

extrusion, *n.* उत्सारण (न.), बहिःक्षेपण (न.)

F

Fab fragment, फॅब खंड
fabric, *n.* वस्त्र (न.)
Fabry's disease, फॅब्री रोग
face, *n.* समपृष्ठ (न.)
facet, *n.* पैलू (पु.)
F-actin, *n.* एफ-ॲक्टिन (न.)
factor, *n.* १ *Math.* गुणक (पु.)
२ (something as an element, that contributes to the production of a result) कारक (पु.) *cf.* component
३ (as, one of the components) घटक (पु.)
४ जीवनसत्त्व (न.)
factor I, (of blood coagulation) (*also* **fibrinogen**) घटक I, फायब्रिनोजेन (न.)
factor II, (of blood coagulation) (*also* **prothrombin**) घटक II, प्रोथ्रॉम्बिन (न.)
factor G, (*also* **translocase**) घटक G, ट्रान्सलोकेज (पु.)
factorial, *adj.* क्रमगुणित
factor R, (*short* for **release factor**) घटक R
factor T, (*also* **elongation factor**) घटक T, दीर्घन घटक
FAD, (*abbr.* of **flavin adenine dinucleotide**) FAD
fading, *n.* अभिमंदन (न.)
faeces, *n.* विष्ठा (स्त्री.), मल (पु.)
Fahrenheit, *adj.* फॅरनहाइट
Fahrenheit scale, फॅरनहाइट मापनश्रेणी
Fajans method, फजान्स पद्धति
Fajans-Soddy law, फजान्स-सॉडी नियम
fall, *n.* पतन (न.)
false, *adj.* खोटा, चुकीचा
false balance, खोटा तराजू, चुकीचा तराजू
false equilibrium, खोटा समतोल
family, *n.* कुल (न.)
family of elements, मूलद्रव्यांचे कुल
Fanconi's syndrome, फॅन्कोनीचे संलक्षण
farad (F), *n.* फॅरॅड (F) (न.)
faraday (F), *n.* फॅरॅडे (F) (पु.)
Faraday effect, फॅरॅडे परिणाम
Faraday law, फॅरॅडे नियम
Faraday unit, फॅरॅडे एकक
faradic current, फॅरॅडीय धारा
faradic diffusion current, फॅरॅडीय विसरण धारा
far infrared region, सुदूर अवरक्त क्षेत्र
Farr test, फार चाचणी
fast bases, (*also* **fast colour bases**) वर्ण स्थिरक आम्लारि
fast linear sweep voltammetry, (*also* **called cyclic voltammetry**) द्रुत रेखीय प्रसर्प धारा व्होल्टतामिति
fastness, *n.* पक्केपणा (पु.), स्थायित्व (न.)
fastness of a dye, रंजकाचा पक्केपणा
fast neutron, द्रुत न्यूट्रॉन

fast neutron flux, द्रुत न्यूट्रॉन अभिवाह
fast salt, वर्णस्थिरक क्षार
fat, *n.* मेद (पु.)
fatal dose = lethal dose
fat body, मेद पिंड
fathometer, *n.* फॅदोमीटर(पु.), फॅदममापी(पु.)
fatigue, *n.* श्रांति (स्त्री.)
fat-soluble vitamin, मेद-विद्राव्य व्हिटॅमिन
fat solvent, मेद द्रावक
fatty, *adj.* मेदयुक्त, चरबीयुक्त
fatty acid, मेदाम्ल (न.)
fatty acid activating enzyme, (*also* **fatty acid thiokinase** *or* **fatty acid CoA ligase (AMP)**) मेदाम्ल सक्रियकारी विकर
fatty acid activation, मेदाम्ल सक्रियण
fatty acid CoA ligase (AMP) = fatty acid activating enzyme
fatty acid oxidation, मेदाम्ल ऑक्सिडन
fatty acid series, मेदाम्ल श्रेणी
fatty acid synthetase complex, मेदाम्ल सिंथेटेज संकुल
fatty acid thiokinase = fatty acid activating enzyme
fatty acyl group, मेदाम्लाचा ॲसिल गट
fatty oil, मेदी तेल, मेद तेल
fault, *n.* १ प्रमाद (पु.), (commonly) दोष (पु.)
cf. defect, दोष
flaw, दोष
२ (as, a fracture in the earth's crust, etc.) भ्रंश (पु.)
favism = acute hemolytic anemia
Fd fragment, Fd खंड
FDNB, (*abbr.* of **1-fluoro-2, 4-dinitrobenzene**) **FDNB**
FDP, (*abbr.* of **fructose-1, 6-diphosphate**) **FDP**
feasibility, *n.* शक्यता (स्त्री.), सुसाध्यता (स्त्री.)
fecula, *n.* पिष्टमय अन्न (न.)
feedback, *n.* पश्चप्रदाय (पु.)
feedback inhibition, पश्चप्रदाय संदमन
Fehling solution, फेलिंग द्रावण
Fehling's test, फेलिंग चाचणी
felspar, *n.* (*also* feldspar) १ (igneous crystalline rocks, chiefly silicates of alumina with soda, potash, or lime) फेल्स्पार (न.) २ (the mineral K_2O, Al_2O_3, $6SiO_2$) फेल्स्पार (न.)
female sex hormone, स्त्रीलिंग हार्मोन, स्त्रीलिंग संप्रेरक
fennel, *n.* बडीशेप (स्त्री.)
Fenton's reagent, फेंटॉनचा अभिकारक
fenugreek, *n.* मेथी (स्त्री.)
ferment, *n.* किण्व (पु.)
v. t. & i. किण्वन करणे, किण्वन होणे
fermentation, *n.* किण्वन (न.)
fermentation process, किण्वन प्रक्रिया
fermented milk, दही (न.)
fermentograph, *n.* किण्वनलेखी (पु.)
Fermi-Dirac distribution function, फर्मी-डिराक वितरण फल
Fermi-Dirac gas, फर्मी-डिराक वायु
Fermi-Dirac-Sommerfeld law, फर्मी-डिराक-सोमरफेल्ड नियम
Fermi-Dirac statistics = Fermi statistics
Fermi distance, फर्मी अंतर
Fermi distribution, फर्मी वितरण
Fermi energy, फर्मी ऊर्जा
Fermi gas model, फर्मी वायु प्रतिकृति
Fermi hole, फर्मी वंचिका
Fermi level, फर्मी पातळी
Fermi resonance, फर्मी संस्पंदन
Fermi statistics, (*also* **Fermi-Dirac statistics**) फर्मी सांख्यिकी, फर्मी-डिराक सांख्यिकी
Fermi temperature, फर्मी तापमान

fermium (Fm), *n.* फर्मिअम (Fm) (न.)

ferrate, *n.* फेरेट (न.)

ferredoxin, *n.* लोहगंधयुक्त प्रोटीन (न.), लोहगंधयुक्त प्रथिन (न.), फेरेडॉक्सिन (न.)

ferri–, *pfx.* फेरी–

ferric, *adj.* फेरिक

ferricyanide, *n.* फेरीसायनाइड (न.)

ferrielectric, *adj.* फेरीविद्युत

ferriferrous, *adj.* (*also* ferrosoferric) फेरीफेरस, फेरोसोफेरिक

ferrimagnetic, *adj.* फेरीचुंबकीय

ferrimagnetism, *n.* फेरीचुंबकत्व (न.)

ferrite, *n.* फेराइट (न.)

ferro–, *pfx.* फेरो–

ferrocene, *n.* फेरोसीन (न.)

ferrocyanide, *n.* फेरोसायनाइड (न.)

ferroelectric, *adj.* फेरोविद्युत–

ferroferricyanide, *n.* (*also* called ferrous ferricyanide) फेरोफेरीसायनाइड (न.)

ferroin, *n.* फेरॉइन (न.)

ferromagnetic, *adj.* फेरोचुंबकीय *n.* फेरोचुंबकीय पदार्थ (पु.)

ferromagnetism, *n.* फेरोचुंबकत्व (न.)

ferronickel, *n.* फेरोनिकेल (न.)

ferron solution, फेरॉन द्रावण

ferrosilicon, *n.* फेरोसिलिकॉन (न.)

ferrosoferric = ferriferrous

ferrous, *adj.* फेरस

ferrous ferricyanide, (*also* called ferroferricyanide) फेरस फेरीसायनाइड

ferrous sulphate, फेरस सल्फेट

ferrum (Fe), *n.* (iron) आयर्न (Fe) (न.), लोखंड (न.), लोह (न.)

fertiliser, *n.* रासायनिक खत (न.)

fertility vitamin, (*also* called antisterility fartor *or* tocopherol *or* vitamin E) फलनक्षमता जीवनसत्त्व, फलनक्षमता व्हिटॅमिन

fetal = foetal

fetal hemoglobin, गर्भीय हीमोग्लोबिन

fetus, *n.* गर्भ (पु.)

Feulgen reaction, फेउल्जेन अभिक्रिया

Feussner spark circuit, फ्युस्नरचा स्फुल्लिंग परिपथ

FFA, (*abbr.* of free fatty acids) FFA

FIAT report, (Field Information Agency Technical report) FIAT अहवाल

fibre, *n.* तंतु (पु.)

fibre blend, मिश्र तंतु

fibre forming polymers, तंतुक्षम बहुवारिके (न. अ. व.)

fibre optics, तंतु प्रकाशिकी

fibre swelling, तंतु स्फीति, तंतु फुगवटा

fibril, *n.* तंतुक (पु.)

fibrin, *n.* फायब्रिन (न.),

fibrinase, *n.* (*also* called Loki-Lorand factor) फायब्रिनेज (पु.)

fibrinogen = factor I

fibrinokinase, *n.* फायब्रिनोकायनेज (पु.)

fibroblast, *n.* तंतुजनकपेशी (स्त्री.)

fibrous, *adj.* तंतुमय

fibrous protein, तंतुमय प्रोटीन, तंतुमय प्रथिन

fibrous silicate, तंतुमय सिलिकेट

Fick's law, फिकचा नियम

field, *n.* क्षेत्र (न.)
- electric field, विद्युत क्षेत्र
- electromagnetic field, विद्युतचुंबकीय क्षेत्र
- electrostatic field, विद्युतस्थितिक क्षेत्र
- free field, मुक्त क्षेत्र
- gravitational field, गुरुत्व क्षेत्र
- magnetic field, चुंबकीय क्षेत्र

field coil, क्षेत्र कुंडल

field-effect transistor, क्षेत्र-परिणामी ट्रान्झिस्टर

field ionisation, क्षेत्र आयनीकरण
field lens, क्षेत्र भिंग
field modulation, क्षेत्र आपरिवर्तन
field of force, बलक्षेत्र (न.)
field of magnet, चुंबक त्रक्षे
field of view, दृष्टिक्षेत्र (न.)
field strength, क्षेत्र सामर्थ्य, क्षेत्र बळ
field-sweep nmr method, क्षेत्र-प्रसर्प एनएमआर पद्धति
FIGLU Test, (Form Imino Glutamate Test) फिग्लु चाचणी
figure, *n.* १ आकृति (स्त्री.) २चित्र (न.)
cf. form
filament, *n.* दीर्घ तंतु (पु.), तंतु (पु.)
filings, *n. pl.* कीस (पु.), चुरा (पु.)
cf. cutting
filler, *n.* भरण द्रव्य (न.), भराव (पु.)
filler gas, भरण वायु
film, *n.* १ पापुद्रा (पु.) २ फिल्म (स्त्री.) ३ तवंग (पु.) ४ पटल (न.) *cf.* crust
filter, *n.* १ (when used to separate insoluble solid from liquid phase) गाळणे (न.), गाळणी (स्त्री.), फिल्टर (न.) २ (when used in spectroscopy to select certain wave- lengths of light) निस्यंदक (पु.)
filterability, *n.* १ गालनीयता (स्त्री.) २ निस्यंदकता (स्त्री.)
filter aid, १ गाळणी सहायक २ निस्यंदक सहायक
filter crucible, गाळणी मूस
filter fluorometer, निस्यंदक प्रतिदीप्तिमापी
filter-grating spectrometer, निस्यंदक-जाल पंक्तिमापी
filtering cone, गाळण शंकु
filtering crucible, गालन मूस
filtering media, १ गालन माध्यम २ निस्यंदक माध्यम
filter paper, गाळणी कागद
filter-paper pulp, गाळणी-कागदाचा लगदा
filter photometer, निस्यंदक अनुदीप्तिमापी
filter pump, गाळणी पंप, फिल्टर पंप
filter tube, गाळण नलिका
filtrable agent, गाळणीय कारक
filtrate, *n.* गळण (न.)
filtration, *n.* गाळणे (न.), गाळण्याची क्रिया (स्त्री.)
finder, *n.* वीक्षणी (स्त्री.)
fine, *adj.* १ सूक्ष्म, बारीक २ विशुद्ध
cf. pure, शुद्ध
refined, परिष्कृत
fine chemicals, विशुद्ध रसायने (न. अ. व.)
fine metal, परिष्कृत धातु
fineness, *n.* १ सूक्ष्मता (स्त्री.) २ विशुद्धता (स्त्री.)
fine structure, सूक्ष्म संरचना
fine structure of a spectrum, पंक्तिरेखांची सूक्ष्म संरचना
finishing agent, परिष्करण कारक
finishing chemicals, परिष्करण रसायने (न. अ. व.)
finishing materials, परिष्करण द्रव्ये (न. अ. व.)
fire, *n.* १ विस्तव (पु.), आग (स्त्री.) २ अग्नि (पु.)
fire brick, अग्निसाही वीट, आगबंद वीट
fire clay, अग्निसाही माती, आगबंद माती
fire controller, अग्नि नियंत्रक
fire damp, विस्फोटी खनिवायुमिश्रण
fire-engine, *n.* आगीचा बंब (पु.)
fire-extinguisher, *n.* अग्निशामक (पु.)
fire foam, अग्निशामक फेस
fire point, ज्वलनांक (पु.)
fireproof, *adj.* अग्निरोधी
fire proofing, *n.* अग्निरोधन (न.)

first derivative titration curve, प्रथम विकलज अनुमापन वक्र

first order, प्रथम कोटि

first principles, प्राथमिक तत्त्वे (न. अ. व.)

Fischer formula, फिशर सूत्र

Fischer-Indole synthesis, फिशर-इन्डोल संश्लेषण

Fischer projection formula, फिशर प्रक्षेपण सूत्र

Fischer-Tropsch process, फिशर-ट्रॉपच प्रक्रिया

fishy odour, मत्स्यगंध (पु.)

Fiske-SubbaRow method, फिस्के-सुब्बाराव पद्धति

fission, *n.* विखंडन (न.)

fission reaction, विखंडन अभिक्रिया

Fittig reaction, फिटिग अभिक्रिया

fittings, *n.* जोडण भाग (पु.)

five-membraned ring, पंचपदी वलय, पंचाणु वलय

fixation, *n.* १ स्थिरण (न.), स्थिरीकरण (न.) २ बद्धन (न.)

fixation of nitrogen, (*also* **nitrogen fixation**) नायट्रोजन बद्धन, नायट्रोजन स्थिरीकरण

fixative, *n.* १ रंगरोगण (न.) २ बद्धीकारक (पु.)

fixed, *adj.* १ नियत, निश्चित *cf.* constant २ स्थायी, स्थिर

fixed nitrogen, स्थिरीकृत नायट्रोजन, बद्ध नायट्रोजन

fixed oil, स्थायी तेल

fixed pulley, स्थायी कप्पी

flake, *n.* पत्री (स्त्री.) *cf.* cutting

flame, *n.* ज्योत (स्त्री.), ज्वाला (स्त्री.)

flame absorption spectrometry, ज्योत अवशोषण पंक्तिमिति

flame emission, ज्योत उत्सर्जन

flame-emission spectra, ज्योत-उत्सर्जी पंक्ती (स्त्री. अ. व.)

flame-emission spectrometer, ज्योत-उत्सर्जी पंक्तिमापी

flame-emission spectrometry, ज्योत-उत्सर्जी पंक्तिमिति

flame-emission spectroscopy, ज्वालोत्सर्जी पंक्तिदर्शन

flame ionisation detector, ज्वाला आयनन संसूचक

flameless absorption spectroscopy, ज्वालाहीन अवशोषण पंक्तिदर्शन

flame photometer, ज्योत अनुदीप्तिमापी

flame test, ज्योत चाचणी

flammability, *n.* ज्वालाग्राहिता (स्त्री.)

flammable, *adj.* ज्वालाग्राही

flash, *n.* क्षणदीप्ति (स्त्री.)

flash distillation, क्षणैक ऊर्ध्वपातन, क्षण ऊर्ध्वपातन

flash evaporation, क्षणैक बाष्पन, क्षण बाष्पन

flash-pasteurisation, *n.* क्षण पाश्चरण (न.)

flash-point, *n.* क्षणदीपनांक (पु.)

flash spectrum, क्षणदीप्ति वर्णपंक्ति

flask, *n.* पात्र (न.), चंबू (पु.), भांडे (न.)

flat, *adj.* सपाट, समतल

flat-bottomed, *adj.* सपाट बुडाचा

flavanthrone, *n.* फ्लेव्हॅन्थ्रोन (न.)

flavin, *n.* (*also* **flavine**) फ्लेव्हिन (न.)

flavin adenine dinucleotide, (*abbr.* FAD) फ्लेव्हिन ॲडेनाइन डायन्यूक्लिओटाइड

flavine = **flavin**

flavin-linked dehydrogenase, फ्लेव्हिनबद्ध डीहायड्रोजिनेज

flavin mononucleotide, (*abbr.* FMN) (*also* called **riboflavin mononucleotide**) फ्लेव्हिन मोनोन्यूक्लिओटाइड

flavone, *n.* फ्लेव्होन (न.)

flavonoid, *n.* फ्लेव्होनॉइड (न.), फ्लेव्होनगामी (पु.)

flavoprotein, *n.* फ्लेव्होप्रोटीन (न.)

flavouring substance, स्वाददायी द्रव्य

flavour reversion, (of oil) खवट होणे, वासटणे (न.)

flaw, *n.* दोष (पु.) *cf.* fault

Fleitmann's test, फ्लीटमनची चाचणी

flexibility, *n.* नम्यता (स्त्री.), लवचिकता (स्त्री.), लवचिकपणा (पु.)
cf. pliability

flexible, *adj.* नम्य, लवचिक

flexural, *adj.* आनमनविषयक

flexure, *n.* आनमन (न.)

flicker, *n.* लुकलुक (स्त्री.)

flight, *n.* उड्डाण (न.)

flint, *n.* फ्लिंट (स्त्री.)

flint glass, फ्लिंट काच

flip-flop, *n.* बहिर्वलन (न.)

float, *v. t. & i.* तरंगवणे, तरंगणे

floatation, *n.* (*also* **flotation**) तरण (न.), तरंगणे (न.)

floatation of ores, धातुक तरण

floating bodies, तरंगणारे पदार्थ (पु. अ. व.)

flocculation, *n.* १ ऊर्णन (न.) २ ऊर्ण (न.)

flocculent, *n.* ऊर्णनक (पु.), ऊर्णीकर (न.)
adj. ऊर्णाभ, ऊर्णी

flotation = floatation

flow, *v. i.* प्रवाहित होणे, वाहणे
n. प्रवाह (पु.)
cf. current, धारा
flux, अभिवाह
stream, धार, स्रोत

flow colorimeter, प्रवाह वर्णमापी

flow counter, प्रवाह गणित्र

flower of sulphur, गंधक फल

flowing, *adj.* प्रवाही

flow-meter, *n.* प्रवाहमापी (पु.)

flow of energy, ऊर्जा प्रवाह

flow sheet, अनुक्रम तक्ता

fluctuation, *n.* चढउतार (पु.)

fluid, *n.* द्रायु (पु.)

fluid friction, द्रायु घर्षण

fluidity, *n.* प्रवाहित्व (न.), द्रायुता (स्त्री.)

fluoboric acid, फ्लुओबोरिक आम्ल

fluor, *n.* (*also* called scintillator) प्रतिदीप्तिमान (न.)

fluoresce, *v. i.* प्रतिदीप्तिमान होणे

fluorescein, *n.* फ्लुरेसिन (न.)

fluorescence, *n.* प्रतिदीप्ति (स्त्री.)
cf. brightness

fluorescence efficiency, प्रतिदीप्ति क्षमता

fluorescence indicator, प्रतिदीप्ति दर्शक

fluorescence spectrophotometer, प्रतिदीप्ति पंक्तिअनुदीप्तिमापी

fluorescence spectrum, प्रतिदीप्ति पंक्ति

fluorescence standards, प्रतिदीप्ति मानके (न. अ. व.)

fluorescent, *adj.* प्रतिदीप्तिशील

fluorescent indicator, प्रतिदीप्तिशील दर्शक

fluorescent lamp, प्रतिदीप्तिशील दीप

fluorescent screen, प्रतिदीप्तिशील पट, प्रतिदीप्तिशील पडदा

fluoride, *n.* फ्लुराइड (न.)

fluoride ion, फ्लुराइड आयन

fluorination, *n.* फ्लुरिनन (न.)

fluorine (F), *n.* फ्लुरिन (F) (न.)

fluoro—, *pfx.* फ्लुरो—

fluorocarbon, *n.* फ्लुरोकार्बन (न.)

1-fluoro-2, 4-dinitrobenzene, (*abbr.* FDNB) १-फ्लुरो-२, ४-डायनायट्रोबेन्झीन

fluoroform, *n.* फ्लुरोफॉर्म (पु.)

fluorometer, *n.* प्रतिदीप्तिमापी (पु.)

fluorometric determination, प्रतिदीप्तिमितीय निर्धारण

fluorometry, *n.* प्रतिदीप्तिमिति (स्त्री.)

fluorspar, *n.* फ्लुओरस्पार (पु.)

fluosilic acid, (*also* called **hydrosilicofluoric acid)** फ्लुओसिलिक आम्ल

fluosilicate, *n.* फ्लुओसिलिकेट (न.)

fluosilicic, *adj.* फ्लुओसिलिसिक

fluosilicic acid, फ्लुओसिलिसिक आम्ल

fluted, *adj.* (channeled, grooved) चूणित

fluted spectrum, चूणित पंक्ति, चूणित स्पेक्ट्रम

flux, *n.* १ स्रोत (पु.) २ अभिवाह (पु.) *cf.* flow ३ विशोधी (पु.)

flux density, अभिवाह घनता

flux transmitting power, स्रोत पारेषी क्षमता

FMN, (*abbr.* of **flavin mononucleotide)** **FMN**

foam, *n.* फेस (पु.)
cf. froth, फेन
lather, फेनक

foamed, *adj.* फेसरूप

foamed plastic, फेसरूप प्लास्टिक

foaming, *n.* फेसन (न.)

foaming agent, फेसकारक (पु.)

foam-mat drying, फेस-स्तर शुष्कन

focal, *adj.* नाभीय, नाभि–

focal length, नाभीय अंतर

focal line, नाभीय रेखा, नाभीय रेषा

focal point, नाभीय बिंदु

focus, *n.* नाभि (स्त्री.) *cf.* centre
v. t. & i. नाभीयन करणे, नाभीयन होणे

focusing, *n.* नाभीयन (न.)

focusing X-ray spectrometer, नाभीयन क्ष-किरण पंक्तिमापी

foetal, *adj.* (*also* **fetal)** गर्भीय,गर्भसंबंधी, गर्भ-

fog, *n.* धुके (न.), नीहार (न.)

fog chamber, धुके कक्ष

fog track, धुक्याचा पट्टा

foil, *n.* वर्ख (पु.), पत्री (स्त्री.) *cf.* cutting

folate coenzyme, फोलेट सहविकर

folic acid, (*also* called **vitamin B_c** *or* **Lactobacillus casei factor)** फोलिक आम्ल

folic acid coenzyme, फोलिक आम्ल सहविकर

folic acid conjugate, फोलिक आम्ल संयुग्मी

folic acid reductase, फोलिक आम्ल रिडक्टेज

Folin-Ciocalteau reaction, फोलिन-सिओकॅल्च्यु अभिक्रिया

folinic acid, (*also* called **leucovorin)** फोलिनिक आम्ल

follicle-stimulating hormone, (*abbr.* **FSH)** पुटक-उद्दीपक संप्रेरक

follicle-stimulating hormone releasing factor, (*abbr.* FSHRF) (*also* called **follicle-stimulating hormone releasing hormone)** (*abbr.* FSHRH) पुटक-उद्दीपक संप्रेरक स्रावी कारक

follicle-stimulating hormone releasing hormone, (*abbr.* FSHRH) (*also* called **follicle-stimulating hormone releasing factor)** (*abbr.* **FSHRF)** पुटक उद्दीपक संप्रेरक स्रावी संप्रेरक

food, *n.* अन्न (न.)

food calorie, अन्न कॅलरी

food dyes, अन्न रंजक (पु. अ. व.)

foot-candle, *n.* फूट-कॅंडल (स्त्री.)

foot-pound, *n.* फूट-पौंड (पु.)

foot-poundal, *n.* फूट पौंडल (न.)

forbidden gap, निषिद्ध अंतराल

forbidden transition, निषिद्ध संक्रमण

force, *n.* बल (न.) *cf.* energy

force constant, बल स्थिरांक

forced, *adj.* बलित

forced frequency, बलित वारंवारता

forceps, *n.* चिमटा (पु.)

force pump, बल पंप

forensic chemistry, न्यायसहायक रसायनशास्त्र

fork, *n.* द्विशूल (पु.)

forked, *adj.* सशाख

forked chain compound, सशाख शृंखला संयुग

form, *n.* १ रूप (न.)

cf. configuration, संरूपण

conformation, समाविन्यास

figure, १ आकृति २ चित्र

shape, आकार

२ स्वरूप (न.)

formaldehyde, *n.* फॉर्‌मॅल्डिहाइड (न.)

formality, *n.* (of a solution) (द्रावणाची) सूत्रीसंहति (स्त्री.)

formamide, *n.* फॉर्माइड (न.)

formate, *n.* फॉर्मेट (न.)

formation, *n.* घडण (स्त्री.)

formation constant, घडण स्थिरांक

formic, *adj.* फॉर्मिक

formic acid, फॉर्मिक आम्ल

formimino group, फॉर्मिमिनो गट

forming, *n.* रूपण (न.)

formol titration, फॉर्मॉल अनुमापन

formula, *n.* सूत्र (न.)

configurational formula, संरूपण सूत्र

constitutional formula, घडणात्मक सूत्र

electronic formula, इलेक्ट्रॉनी सूत्र

empirical formula, अनुमात्रिक सूत्र

graphic formula, आलेखी सूत्र

ionic formula, आयनी सूत्र

molecular formula, रेणु सूत्र

stereochemical formula, त्रिमिति–रासायनिक सूत्र

structural formula, संरचनात्मक सूत्र

formula weight, सूत्रसिद्ध भार

formyl, *adj.* फॉर्मिल

formylation, *n.* फॉर्मिलन (न.)

forward, *adj.* पुरोगामी, पुरोग-, अग्र-

forward reaction, पुरोगामी अभिक्रिया

fossil, *n.* जीवाश्म (पु.), फॉसिल (पु.)

Fouchet's test, फोशेट चाचणी

fountain, *n.* कारंजे (न.)

four-centre reactions, चतुष्केंद्री अभिक्रिया (स्त्री. अ. व.)

Fourier transformer, फूरियर परिवर्तित्र

Fowler and Bright method, फॉवलर आणि ब्राइट पद्धति

fraction, *n.* १ अपूर्णांक (पु.) २ अंश (पु.)

cf. segment ३ प्रभाजित (न.)

fractional, *adj.* १ प्रभाजी २ अंशात्मक

fractional combustion, प्रभाजी दहन

fractional condensation, प्रभाजी संघनन

fractional crystallisation, प्रभाजी स्फटन

fractional distillation, प्रभाजी ऊर्ध्वपातन

fractional precipitation, प्रभाजी अवक्षेपण

fractional weights, अंशात्मक वजने (न. अ. व.)

fractionate, *v. t.* प्रभाजन करणे

fractionating, *adj.* प्रभाजक, प्रभाजन–

fractionating column, प्रभाजक स्तंभ

fractionation, *n.* प्रभाजन (न.)

fractionator, *n.* प्रभाजक (पु.)

fraction collector, १ प्रभाजित संग्राही २ अंश संग्राही

fragment, *n.* शकल (न.), खंड (पु.)

cf. segment

fragrant odour, सुवास (पु.)

frame, *n.* चौकट (स्त्री.), सांगाडा (पु.)

v. t. १ तयार करणे २ चौकटबद्ध करणे

frame of reference, (*also* reference frame) संदर्भ चौकट

Francium (Fr), *n.* फ्रान्सिअम (Fr) (न.)

Frankland reaction, फ्रॅन्कलँड अभिक्रिया

Fraunhofer lines, फ्राउनहॉफर पंक्ती (स्त्री. अ. व.)

free, *adj.* मुक्त, अलग्न

free charge, मुक्त प्रभार

free diffusion, मुक्त विसरण

freedom, *n.* मुक्तता (स्त्री.)

free electron, मुक्त इलेक्ट्रॉन

free energy, मुक्त ऊर्जा

free expansion, मुक्त प्रसरण

free fall, मुक्त पतन

free fatty acids, (*abbr*. FFA) मुक्त मेदाम्ले (न. अ. व.)

free field, मुक्त क्षेत्र

free-induction decay signal, मुक्त-प्रवर्तन क्षय संकेत

free insulin, मुक्त इन्शुलिन

free path, मुक्त पथ

free radical, मुक्त मूलक

free radical polymerisation, मुक्त मूलक बहुवारिकन

free radical reaction, मुक्त मूलक अभिक्रिया

free radical substitution, मुक्त मूलक प्रतियोजन

free rotation, मुक्त घूर्णन

free state, मुक्त अवस्था

free surface energy, पृष्ठीय मुक्त ऊर्जा

free suspension, मुक्त निलंबन

free valence, मुक्त संयुजा

freeze, *v. t. & i.* गोठवणे, गोठणे

freeze concentration, गोठण संहतन

freeze drying, गोठण शुष्कन

freezing, *n.* गोठण (न.)

freezing mixture, गोठण मिश्रण

freezing of chemical equilibrium, रासायनिक समतोल गोठण

freezing-point, *n.* गोठणांक (पु.)

freezing-point lowering, गोठणांक अवनमन

Fremy reagent, फ्रेमी अभिकारक

French dressing, फ्रेंच ड्रेसिंग

Frenkel defect, फ्रेंकल दोष

Freon, *n.* फ्रेऑन (न.)

frequency, *n.* वारंवारता (स्त्री.)

frequency metre, वारंवारतामापी (पु.)

frequency-sweep nmr method, वारंवारता प्रसर्प एनएमआर पद्धति

Freundlich adsorption isotherm, फ्रेउंड्लिच अधिशोषण समतापरेषा

Freundlich equation, फ्रेउंड्लिच समीकरण

Freund reaction, फ्रेउंड अभिक्रिया

friction, *n.* घर्षण (न.)

frictional, *adj.* घर्षण-

frictional electricity, घर्षण विद्युत

Friedel-Crafts condensation, (*also* called Friedel-Crafts reaction) फ्रिडाल-क्राफ्ट्स संघनन

Friedel-Crafts reaction, (*also* called Friedel-Crafts condensation) फ्रिडाल-क्राफ्ट्स अभिक्रिया

Fries rearrangement, फ्राइसची पुनर्रचना

fringe, *n.* १ झल्लरी (स्त्री.) (झालर) २ किनार (स्त्री.)

fringe-reference system, किनार-संदर्भ पद्धति

frontier orbital approach, अग्रकक्षकीय उपगमन

froth, *n.* फेन (पु.) *cf.* foam

frother, *n.* फेनक (पु.)

frothing, *n.* फेनन (न.)

frothing agent, फेनन कारक

frothy, *adj.* फेनयुक्त

frozen milk, गोठवलेले दूध

fructan, *n.* फ्रुक्टन (न.)

fructose, *n.* फ्रुक्टोज (न.)

fructose-1, 6-diphosphate, (*abbr*. FDP) फ्रुक्टोज-१, ६-डायफॉस्फेट

fructose intolerance, फ्रुक्टोज असहनक्षमता

fructose-6-phosphate, *n.* (*also* called Neuberg ester) फ्रुक्टोज-६-फॉस्फेट (न.)

fructoside, *n.* फ्रुक्टोसाइड (न.)

fructosuria, *n.* फ्रुक्टोजमेह (पु.)

fruit sugar, फल शर्करा

FSH, (*abbr.* of **follicle-stimulating hormone**) **FSH**

FSHRF, (*abbr.* of **follicle-stimulating hormone releasing factor**) **FSHRF**

FSHRH, (*abbr.* of **follicle-stimulating hormone releasing hormone**) **FSHRH**

fuchsin, *n.* (*also* called **magenta**) फुशिन (न.)

fuel, *n.* इंधन (न.), जळण (न.)

fuel cell, इंधन विद्युत घट

fuel gas, इंधन वायु

fuel-oxidant mixture, इंधन-ऑक्सिडनकारी मिश्रण

fuel-rich flame, इंधन-समृद्ध ज्योत

fugacity, *n.* कल्पित दाब (पु.)

fugitive colour, उडणारा वर्ण, अस्थायी वर्ण

fugitometer, *n.* रंग अभिस्यंदनमापी (पु.)

fulcrum, *n.* टेकू (पु.), आलंब (पु.)

full-energy peak, पूर्ण-ऊर्जा शिखर

fuller's earth, मुलतानी माती

full radiation = black radiation

full-wave rectifier, पूर्ण-तरंग दिष्टकारी

fulminate, *v. t.* स्फूर्जन करणे

fulminating, *n.* स्फूर्जक (पु.)

fumarase, *n.* फ्युमरेज (पु.)

fumarate pathway, फ्युमरेट मार्ग

fumaric acid, फ्युमरिक आम्ल

fumaroid form, फ्युमरॉइड रूप

fume, *v.i.* धुमसणे
n. धुमसणे (न.), धूम (पु.), वाफारा (पु.)

fume closet, (*also* **fume cupboard** *or* **fuming chamber**) धूम कक्ष

fume hood, धूम टप

fumigant, *n.* धूमक (पु.), धूम्रकारी पदार्थ (पु.)

fumigate, *v. t.* वाफारणे, धुमारणे

fumigating, *adj.* वाफारी, वाफार–

fumigating chamber, वाफार कक्ष

fumigation, *n.* वाफारण (न.), धुमारा देणे (न.)

fumigator, *n.* वाफारक (पु.), धूमित्र (न.)

fumigatory, *adj.* वाफाळ

fuming, *adj.* वाफार–, वाफाळ, धुमार–, धूम-

fuming acid, वाफाळ आम्ल

fuming chamber = fume closet

function, *n.* १ कार्य (न.) २ फल (न.)

functional, *adj.* क्रियात्मक

functional group, क्रियात्मक गट

functional group isomer, क्रियात्मक गट समसूत्री

functional group isomerism, क्रियात्मक गट समसूत्रता

functional isomerism, क्रियात्मक समसूत्रता

fundamental, *adj.* मूलभूत, मौलिक, आधारभूत, मूल

fundamental chain, मूलभूत शृंखला

fundamental note, मूल स्वरक, मूल स्वरचिन्ह

fundamental particle, (*also* **elementary particle**) मूल कण, मूलभूत कण

fundamental series, मूलभूत श्रेणी

fundamental units, मूलभूत एकके (न. अ. व.)

fungi, *n. pl.* कवके (न. अ. व.), फंजी (न. अ. व.), बुरशी (स्त्री.)

fungicide, *n.* बुरशीनाशक (पु.)

funnel, *n.* नरसाळे (न.), चाडी (स्त्री.)

furan, *n.* फ्युरान (न.)

furanose, *n.* फ्युरानोज (न.)

furanoside, *n.* फ्युरानोसाइड (न.)

furfural, *n.* (*also* called **ant oil**) फर्फ्युरल (न.)

furnace, *n.* भट्टी (स्त्री.)
arc furnace, प्रज्योत भट्टी
blast furnace, झोत भट्टी
combustion furnace, ज्वलन भट्टी
electric furnace, विद्युत भट्टी
induction furnace, प्रवर्तन भट्टी

muffle furnace, मफल भट्टी, अवगुंठित भट्टी
open-hearth furnace, उघडी भट्टी, विवृत्त भट्टी
regenerative furnace, पुनर्योजी भट्टी, पुनर्जनी भट्टी
reverberatory furnace, परावर्ती भट्टी
fuse, *v. t. & i.* १ एकीकरण करणे, एकीकरण होणे, संयोग करणे २ (to melt) वितळणे *n.* वितळतार (स्त्री.), फ्यूज (न.)
fused, *adj.* १ एकीकृत २ वितळलेला
fused ring, संमीलित वलय
fused ring compound, संमीलित बहुवलयी संयुग, संमीलित बहुचक्री संयुग
fused silica, संमीलित सिलिका
fused wire, वितळतार (स्त्री.), फ्यूज (पु.)
fusel oil, फ्युजेल तेल
fusibility, *n.* १ वितळणशीलता (स्त्री.) २ एकीकरणीयता (स्त्री.)
fusible, *adj.* वितळणारा, गलनीय, द्रवणीय
fusible metal, गलनीय धातु, वितळणारा धातु
fusion, *n.* १ वितळण (न.), वितळणे (न.) २ एकीकरण (न.) ३ (as, of atoms) संमीलन (न.)
fusion mixture, वितळण मिश्रण
fusion point, वितळण बिंदु
fusion reaction, संमीलन अभिक्रिया

G

G, १ (*abbr*. of gauss) **G**

२ (*abbr*. of **Gibbs free energy**) **G**

३ (*abbr*. of glucose) **G**

४ (*abbr*. of guanosine) **G**

β-galactosidase, *n*. β-गॅलॅक्टोसायडेज (पु.)

Gabriel synthesis, **गॅब्रिअल संश्लेषण**

G-actin, *n*. **G- ॲक्टिन** (न.)

gadget, *n*. **कळयंत्र** (न.) *cf*. apparatus

gadolinite, *n*. **गॅडोलिनाइट** (न.)

gadolinium (Gd), *n*. **गॅडोलिनिअम (Gd)** (न.)

gage = gauge

gage pressure, **प्रमापी दाब**

galactocerebroside, *n*. **गॅलॅक्टोसेरेब्रोसाइड**(न.)

galactose, *n*. **गॅलॅक्टोज** (न.)

galactosemia, *n*. **गॅलॅक्टोजरक्तता** (स्त्री.)

galactose tolerance test, **गॅलॅक्टोज सह्यता चाचणी**

galactosuria, *n*. **गॅलॅक्टोजमेह** (पु.)

galactozymase, *n*. **गॅलॅक्टोझायमेज** (पु.)

gallic acid, **गॅलिक आम्ल**

gallium (Ga), *n*. **गॅलिअम** (Ga) (न.)

gallon, *n*. **गॅलन** (न.)

gallous, *adj*. **गॅलस**

galvanic, *adj*. **गॅल्व्हानी**

galvanic cell, **गॅल्व्हानी घट**

galvanic current, **गॅल्व्हानी धारा**

galvanisation, *n*. **जस्तविलेपन** (न.)

galvanise, *v. t*. **जस्तविलेपन करणे**

galvanised iron, **जस्तविलेपित लोखंड**

galvanising, *n*. **जस्तविलेपन** (न.), **जस्तविलेपन करणे** (न.)

galvanometer, *n*. **गॅल्व्हानोमीटर** (पु.)

gamma, *n*. (*symbol* Γ *or* γ) **गॅमा** (पु.) (Γ किंवा γ) *adj*. **गॅमा-**

gamma acid, **गॅमा आम्ल**

gamma benzene hexachloride, (*also* called **gammexane**) **गॅमा बेन्झीन हेक्झॅक्लोराइड**

gammaglobulin, *n*. **गॅमाग्लोब्युलिन** (न.)

gamma particles, (γ-particles) (*also* called **gamma rays**) **गॅमा कण** (पु.अ.व.) (γ-कण)

gamma position, **गॅमा स्थान**

gamma radiation, **गॅमा प्रारण**

gamma rays, (γ-rays) (*also* called **gamma particles**) **गॅमा किरण** (पु.अ.व.) (γ-किरण)

gamma-ray spectrometry, **गॅमा-किरण पंक्तिमिति**

gamma spectra, **गॅमा पंक्ती** (स्त्री.अ.व.)

gammexane, *n*. (*also* called **gamma benzene hexachloride**) **गॅमाक्झीन** (न.)

ganglion, *n*. **गंडिका** (स्त्री.)

ganglioside, *n*. **गँग्लिओसाइड** (न.)

gangliosidosis, *n*. **गँग्लिओसाइडसंचयी विकार** (पु.)

gangue, *n.* खनिजमल (पु.), गँग (स्त्री.), अपखनिज (न.)

garbanzo, *n.* काबुली चणा (पु.)

garlic, *n.* लसूण (स्त्री.)

garlic odour, लसूण गंध

garnishing, *n.* सजावट (स्त्री.)

gas, *n.* वायु (पु.)

  ideal gas, आदर्श वायु

  inert gas, अक्रिय वायु

  natural gas, नैसर्गिक वायु

  perfect gas = ideal gas

gas absorption, वायु शोषण

gas analysis, वायु विश्लेषण

gas cell, वायुघट (पु.)

gas chromatograph, वायु वर्णलेखी

gas chromatography, (*abbr.* GC) (*also* vapour phase chromatography) वायु वर्णलेखन, बाष्प वर्णलेखन

gas constant, वायु स्थिरांक

gas coulometer, वायु कूलोममापी

gas electrode, वायु इलेक्ट्रोड

gaseous, *adj.* वायुरूप

gaseous discharge tube, वायु विद्युतमोचन नलिका

gaseous element, वायुरूप मूलद्रव्य

gaseous state, वायुरूप अवस्था

gas evolution, वायु उत्सरण

gas filter, वायु गाळणी

gas generator, वायु जनित्र

gasholder, *n.* १ वायूची टाकी (स्त्री.) २ वायुधारक (पु.)

gas jar, वायुपात्र (न.)

gas laws, वायुसंबंधी नियम (पु.अ.व.)

gas liquid chromatography, (*abbr.* GLC) (*also* vapour liquid partition chromatography) वायु द्रव वर्णलेखन, बाष्प द्रव वर्णलेखन

gas mantle, वायुजाली (स्त्री.)

gas mask, वायु मुखपट

gasolene, *n.* (*also* petrol) गॅसोलिन (न.)

gasometry, *n.* वायुमिति (स्त्री.)

gas oven, गॅस ओव्हन, गॅसची गरम पेटी

gas overpotential, वायु अतिविभवता

gas pipette, वायु शोषनळी

gas pressure, वायु दाब

gas-sensing electrode, वायुसंवेदी इलेक्ट्रोड

gas-sensing membrane electrode, वायुसंवेदी-पटल इलेक्ट्रोड

gas solid chromatography, (*abbr.* GSC) वायु-स्थायु वर्णलेखन

gas thermometer, वायु तापमापी

gastric, *adj.* जठर–

gastric juice, जठर रस

gastrin, *n.* गॅस्ट्रिन (न.), जठर संप्रेरक (पु.)

gastrointestinal, *adj.* जठर-आंत्र–

Gattermann aldehyde reaction, गॅटरमनची अल्डिहाइड अभिक्रिया

Gattermann diazo reaction, गॅटरमनची डायअ‍ॅझो अभिक्रिया

Gattermann- Koch reaction, गॅटरमन-कोख अभिक्रिया

gauche conformation, (*also* called skew conformation) गॉशे समाविन्यास

Gaucher's disease, गाउचर विकार

gauge, *v. t.* (*also* gage) प्रमापन करणे

  n. १ प्रमापी (पु.) २ प्रमापन (न.) ३ गेज (पु.) (जाडीचे एकक)

gauging, *n.* प्रमापन (न.)

gauss, *n.* (*abbr.* G) गाउस (न.)

Gaussian distribution, गाउसीय वितरण

gauze, *n.* जाळी (स्त्री.)

gauze electrode, जाळी इलेक्ट्रोड

Gay-Lussac law, गे-लुसाक नियम

Gay-Lussac tower, गे-लुसाक स्तंभ

GC, (*abbr.* of gas chromatography) GC

GDH, १ (*abbr.* of glucose dehydrogenase) GDH २ (*abbr.* of glutamate dehydrogenase) GDH ३ (*abbr.* of glycerophosphate dehydrogenase) GDH

GDP, १ (*abbr.* of guanosine diphosphate) GDP २ (*abbr.* of guanosine -5′- diphosphate) GDP

Geiger-Müller counter, (*also* Geiger counter) गायगर-म्यूलर गणित्र

Geiger-Müller plateau, गायगर-म्यूलर गणनपठार

Geiger-Müller region, गायगर-म्यूलर क्षेत्र

Geiger-Nuttall rule, गायगर-न्यूटल नियम

Geissler tube, गायस्लर नलिका

gel, *n.* जेल (न.)

gelate, *v. t.* जेलीकरण करणे

gelatin, *n.* जिलेटिन (न.), शुद्ध सरस (पु.)

gelatinise, *v. t.* १ जेलीकरण करणे २ जिलेटिनयुक्त करणे

gelatinous, *adj.* जिलेटिनसदृश, जिलेटिनी

gelatinous precipitate, जिलेटिनी अवक्षेप

gelation, *n.* जेलीकरण (न.)

gel chromatography, जेल वर्णलेखन

gel electrofocusing, जेल विद्युतनाभीयन

gel electrophoresis, जेल विद्युतभारित कणसंचलन

gel exclusion chromatography, (*also* called gel filtration chromatography) जेल अपवर्जी वर्णलेखन

gel filtration chromatography, (*abbr.* GFC) (*also* called gel exclusion chromatography) जेल गाळण वर्णलेखन

gelling point, जेलीकरण बिंदु

gel permeation chromatography, (*abbr.* GPC) जेल पारित वर्णलेखन

gel polymers, जेल बहुवारिके (न. अ. व.)

gem, *n.* रत्न (न.)
pfx. जेम-

gemdihalide, *n.* जेमडायहॅलाइड (न.)

gem stone, रत्न (न.), मौल्यवान खडा

gene, *n.* जीन (पु.)

gene amplification, जीन प्रवर्धन

gene conversion, जीन रूपांतरण

gene duplication, जीन द्विगुणन

gene hypothesis, जीन परिकल्पना

general, *adj.* १ सामान्य २ सर्वसाधारण
cf. normal

general equation of state, अवस्थेचे सामान्य समीकरण

generalised formula, सामान्यीकृत सूत्र

general properties, सर्वसाधारण गुणधर्म (पु.अ.व.)

general solvent theory, सामान्य द्रावण सिद्धांत

generation-recombination noise, निर्मिति-पुनःसंयोजन कुरव

generator, *n.* जनित्र (न.), जनरेटर (पु.)

generator cell, विद्युत-निर्मिति घट

genetic code, जीनी संकेत

genetic disease, जीनी विकार, जीनज रोग, आनुवंशिक रोग

genetic disorder, जीनज विकार

genetic engineering, जीनी अभियांत्रिकी

genetic expression, जीनी अभिव्यक्ति

genetic information, १ आनुवंशिकीय माहिती २ जीनांची माहिती

genetic map, जीनी नकाशा

genetic marker, जीनी सूचक, जीनी विलक्षक

genetic material, जीनी पदार्थ

genetic recombination, जीनी पुनःसंयोजन

genetic reversion, जीनी व्युत्क्रमण

genetics, *n.* आनुवंशिकी (स्त्री), अनुवंशशास्त्र (न.)

Geneva system of nomenclature, जिनेव्हा नामपद्धति

Geneva terminology, जिनेव्हा नामकरणपद्धति

genom, *n.* (*also* genome) जीनसंच (पु.), जीनोम (पु.)

genotype, *n.* जीनप्ररूप (न.)

gentiobiose, *n.* (*also* gentobiose) जेन्टिओबायोज (न.)

geochemistry, *n.* भूरसायनशास्त्र (न.)

geometrical inversion, भूमितीय पर्यस्तन

geometrical isomer, भूमितीय समसूत्री

geometrical isomerism, (*also* geometric isomerism) भूमितीय समसूत्रता

geometrical symmetry, भूमितीय सममिति

geometric isomerism = geometrical isomerism

geraniol, *n.* जिरॅनिऑल (न.)

geranyl, *adj.* जिरॅनिल

Gerber test, (*also* called milk fat test) गर्बर चाचणी

geriatrics, *n.* जरारोग चिकित्साशास्त्र (न.)

germanic, *adj.* जर्मेनिक

germanite, *n.* जर्मनाइट (न.)

Germanium (Ge), *n.* जर्मेनिअम (Ge) (न.)

germanium lithium-drifted crystal, लिथिअम-अपोढी जर्मेनिअम स्फटिक

germanous, *adj.* जर्मेनस

german silver, जर्मन सिल्व्हर

germicide, *n.* जंतुनाशक (पु.)

germ-plasm, *n.* जननपेशीद्रव्य (न.)

gestation, *n.* सगर्भता (स्त्री.)

GFC,(*abbr.* of gel filtration chromatography) GFC

GFR, (*abbr.* of glomerular filtration rate) GFR

GGE, (*abbr.* of gradient gel electrophoresis) GGE

GH, (*abbr.* of growth hormone) GH

ghee, *n.* (*also* samneh) तूप (न.)

ghost, *n.* छद्मपेशी (स्त्री.), प्लाज्मारहित पेशी (स्त्री.)

ghost line, छद्म रेषा

giant chromosome, महागुणसूत्र (न.)

gibberellin, *n.* जिबरेलिन (न.)

Gibbs-Donnan equilibrium, गिब्ज-डोनान समतोल

Gibbs-Duhem equation, गिब्ज-ड्युहेम समीकरण

Gibbs free energy, (*abbr.* G) गिब्ज मुक्त ऊर्जा

Gibbs-Helmholtz equation, गिब्ज-हेल्महोल्टझ समीकरण

gigantism, *n.* अतिकायता (स्त्री.), महाकायता (स्त्री.)

Girard reagent, जिरार्ड अभिकारक

glacial, *adj.* ग्लेशिअल

glacial acetic acid, ग्लेशिअल ॲसिटिक आम्ल

gland, *n.* ग्रंथि (स्त्री.)

glandular, *adj.* ग्रंथिल

glass, *n.* काच (स्त्री.)

glass-blower, *n.* काचफुगारी (पु.)

glass electrode, ग्लास इलेक्ट्रोड

glass fibre, काचतंतु (पु.)

glass filter, काच-गाळणी (स्त्री.)

glass filtration crucible, काच गाळणी मूस

glass membrane electrode, काच पटल इलेक्ट्रोड

glass microelectrode, काच सूक्ष्मइलेक्ट्रोड

glass reinforced plastic, काच प्रबलित प्लास्टिक

glass temperature, (*also* glass transition temperature *or* glass rubber transition temperature) काच तापमान, काच संक्रमण तापमान, काच रबर संक्रमण तापमान

glass tubing, काच नलिका

glass-wool, *n.* काच-कुंतल (न.), ग्लास वुल (स्त्री.)

glassy, *adj,* १ काचसदृश २ काचमय

Glauber's salt, १ ग्लाउबर क्षार २ स्फटिकी सोडिअम सल्फेट

glaze, *n.* चमक (स्त्री.), चकाकी (स्त्री.) *v. t.* चकाकी देणे

glazed paper, घोटीव कागद

glaze tile, चमक फरशी

GLC, (*abbr.* of gas liquid chromatography) GLC

gliadin, *n.* ग्लायडिन (न.)

Globar lamp, ग्लोबर दीप

globin, *n.* ग्लोबिन (न.)

globular, *adj.* गोलाकार

globular protein, गोलाकार प्रथिन, गोलाकार प्रोटीन

globule, *n.* गोलिका (स्त्री.)

globulin, *n.* ग्लोब्युलिन (न.)

glomerular filtrate, गुच्छक गाळण

glomerular filtration rate, (*abbr.* GFR) गुच्छक गाळण वेग

glomerulus, *n.* १ पुंजक (पु.) २ गुच्छक (पु.) ३ केशिका गुच्छक (पु.)

gloss, *n.* चकाकी (स्त्री.) *cf.* brightness

gloss meter, चकाकी मापी

Glover tower, ग्लोवर स्तंभ, ग्लोवर टॉवर

glucagon, *n.* (*also* hyperglycemic-glycogenolytic factor) ग्लुकॅगॉन (न.)

glucan, *n.* (*also* called glucosan) ग्लुकान (न.)

glucinum (Gl), *n.* (obsolete : presently called beryllium (Be)) ग्लुसिनम (Gl)(न.)

gluco—, *pfx.* ग्लुको—

glucocerebroside, *n.* ग्लुकोसेरेब्रोसाइड (न.)

glucocorticoid, *n.* (*also* called glucocorticosteroid) ग्लुकोकॉर्टिकॉइड (न.)

glucocorticosteroid, *n.* (*also* called glucocorticoid) ग्लुकोकॉर्टिकोस्टेरॉइड (न.)

glucogenesis, *n.* (ग्लायकोजेनविरहित) ग्लुकोजजनन (न.)

glucogenic, *adj.* ग्लुकोजजनन—

glucokinase, *n.* ग्लुकोकायनेज (न.)

glucolipid, *n.* ग्लुकोलिपिड (न.)

gluconate, *n.* ग्लुकोनेट (न.)

gluconeogenesis, *n.* ग्लुकोजनवजनन (न.)

gluconeogenic, *adj.* ग्लुकोजनवजनन—

gluconic acid, ग्लुकोनिक आम्ल

glucoprotein, *n.* ग्लुकोप्रोटीन (न.)

glucopyranose, *n.* ग्लुकोपायरॅनोज (न.)

glucosamine, *n.* ग्लुकोजअमाइन (न.)

glucosan, *n.* (*also* called glucan) ग्लुकोसान (न.)

glucosazone, *n.* ग्लुकोसाझोन (न.)

glucose, *n.* (*abbr.* G) ग्लुकोज (न.)

glucose dehydrogenase, (*abbr.* GDH) ग्लुकोज डीहायड्रोजिनेज

glucose-1-phosphate, *n.* (G-1-P) ग्लुकोज-१-फॉस्फेट (न.)

glucose-6-phosphate = Robison ester

glucose-6-phosphate dehydrogenase, ग्लुकोज-६-फॉस्फेट डीहायड्रोजिनेज

glucose-6-phosphate dehydrogenase deficiency disease, ग्लुकोज-६-फॉस्फेट डीहायड्रोजिनेज न्यूनता विकार

glucose syrup, ग्लुकोज सिरप, ग्लुकोज पाक

glucose tolerance test, ग्लुकोज सह्यता चाचणी

glucoside, *n.* ग्लुकोसाइड (न.)

glucostatic mechanism, ग्लुकोजस्थैतिक यंत्रणा

glucosuria = **melituria**

glucosyl group, ग्लुकोसिल गट

glucuronate pathway, ग्लुकुरॉनेट मार्ग

glucuronic acid, ग्लुकुरॉनिक आम्ल

glucuronide, *n.* ग्लुकुरॉनाइड (न.)

glue, *n.* सरस (पु.)

Gluekauf plot, ग्लुकॉफ आलेख

glutamate dehydrogenase, (*abbr.* GDH) ग्लुटामेट डीहायड्रोजिनेज

glutamate-oxaloacetate transaminase, ग्लुटामेट-ऑक्झॅलोॲसिटेट ट्रान्सअमायनेज

glutamate-pyruvate transaminase, ग्लुटामेट-पायरुव्हेट ट्रान्सअमायनेज

glutamic acid, ग्लुटॅमिक आम्ल

glutamic semialdehyde, ग्लुटॅमिक सेमिअल्डिहाइड

glutamine, *n.* ग्लुटॅमिन (न.)

glutamyl, *n.* ग्लुटॅमिल (न.)

glutaric acid, ग्लुटॅरिक आम्ल

glutelin, *n.* ग्लुटेलिन (न.)

gluten, *n.* ग्लुटेन (न.)

glutinous rice, ग्लुटिनयुक्त तांदूळ

glycan, *n.* (*also* called polysaccharide) ग्लायकन (न.)

glycemia, *n.* ग्लुकोजरक्तता (स्त्री.), शर्करारक्तता (स्त्री.)

glyceraldehyde, *n.* ग्लिसराल्डिहाइड (न.)

glyceraldehyde phosphate dehydrogenase, ग्लिसराल्डिहाइड फॉस्फेट डीहायड्रोजिनेज

glycerate pathway, ग्लिसरेट मार्ग

glyceric acid, ग्लिसरिक आम्ल

glyceride, *n.* ग्लिसराइड (न.)

glycerine, *n.* (*also* glycerin) ग्लिसरिन (न.)

glycerine trinitrate, (*also* called glycerol trinitrate) ग्लिसरिन ट्रायनायट्रेट

glycerol, *n.* ग्लिसरॉल (न.)

glycerol fermentation, ग्लिसरॉलदायी किण्वन

glycerol trinitrate, (*also* called glycerine ycetrinitrate) ग्लिसरॉल ट्रायनायट्रेट

Dlgrophosphate dehydrogenase, (*abbr.* GH) ग्लिसरोफॉस्फेट डीहायड्रोजिनेज

glycerophosphoric acid, ग्लिसरोफॉस्फोरिक आम्ल

glycine, *n.* ग्लायसिन (न.)

glycitol, *n.* ग्लायसिटॉल (न.)

glycocalyx, *n.* ग्लायकोपुटक (न.)

glycocholic acid, ग्लायकोकोलिक आम्ल

glycogen, *n.* ग्लायकोजेन (न.)

glycogenesis, *n.* ग्लायकोजेनजनन (न.)

glycogen granule, ग्लायकोजेन कणिका

glycogenic, *adj.* ग्लायकोजेनी

glycogenolysis, *n.* ग्लायकोजेनी अपघटन (न.)

glycogen phosphorylase, ग्लायकोजेन फॉस्फोरिलेज

glycogen storage disease, (*also* called McArdle's disease *or* McArdle-Schmid-Pearson disease) ग्लायकोजेन संचय विकार

glycogen synthetase, ग्लायकोजेन सिंथेटेज

glycol, *n.* ग्लायकोल (न.)

glycolaldehyde, *n.* ग्लायकोलअल्डिहाइड (न.)

glycolic acid, ग्लायकोलिक आम्ल

glycolipid, *n.* ग्लायकोलिपिड (न.)

glycolysis, *n.* ग्लायकोअपघटन (न.), शर्करालयन (न.), ग्लायकोलयन (न.)

glycolysis pathway = Embden-Meyerhof-pathway

glycolytic, *adj.* ग्लायकोअपघटनी–, ग्लायकोअपघटन–

glycolytic enzyme, ग्लायकोअपघटनी विकर

glycolytic pathway, ग्लायकोअपघटन मार्ग

glycone, *n.* ग्लायकोन (न.), शर्कराभाग (पु.)

glyconeogenesis, *n.* ग्लायकोनवजनन (न.)

glycopeptide, *n.* ग्लायकोपेप्टाइड (न.)

glycophosphoglyceride, *n.* ग्लायकोफॉस्फोग्लिसराइड (न.)

glycophosphosphingolipid, *n.* ग्लायकोफॉस्फोस्फिंगोलिपिड (न.)

glycoproteins, *n. pl.* ग्लायकोप्रोटिने (न. अ. व.), ग्लायकोप्रथिने (न. अ. व.)

glycoside, *n.* ग्लायकोसाइड (न.)

glycosidic bond, ग्लायकोसायडी बंध

glycosphingolipid,*n.* ग्लायकोस्फिंगोलिपिड (न.)

glycosuria, *n.* शर्करामेह (पु.)

glycosyl ceramide, ग्लायकोसिल सिरॅमाइड

glycosyl group, ग्लायकोसिल गट

glycyl, *adj.* ग्लायसिल

glyoxal, *n.* ग्लायोक्झॅल (न.)

glyoxalase, *n.* ग्लायोक्झॅलेज (पु.)

glyoxalic acid, ग्लायोक्झॅलिक आम्ल

glyoxime, *n.* ग्लायोक्झाइम (न.)

glyoxylate bypass, ग्लायोक्झिलेट पार्श्वसारी

glyoxylate cycle, ग्लायोक्झिलेट चक्र

glyoxylic acid reaction, (*also* called **Hopkins-Cole reaction**) ग्लायोक्झिलिक आम्ल अभिक्रिया

GMP, (*abbr.* of guanosine-5′-monophosphate) GMP

goiter, *n.* (*also* goitre) गलगंड (पु.)

goitrogenic, *adj.* गलगंडकारी

Golay detector, गोले संसूचक

gold (Au), *n.* (aurum) गोल्ड (Au) (न.), सोने (न.), सुवर्ण (न.)

gold amalgam, सुवर्ण पारदसंमिश्र

golden yellow, सोनेरी पिवळा

gold foil, (*also* **gold leaf**) सुवर्णपत्र (न.)

gold number, सुवर्णांक (पु.)

gold plate, सुवर्ण पट्टिका

gold plating, सुवर्ण विलेपन

Golgi apparatus, गॉल्जी यंत्रणा

Golgi body, (*also* called dictyosome) गॉल्जी काय

gonad, *n.* जननग्रंथि (स्त्री.)

gonadotrophic hormone, (*also* **gonadotropic hormone**) जननग्रंथिपोषी संप्रेरक

gonadotrophin, *n.* (*also* **gonadotropin**) गोनॅडोट्रॉफिन (न.), गोनॅडोट्रॉपिन (न.)

gonadotropic hormone = **gonadotrophic hormone**

gonadotropin = **gonadotrophin**

goniometer, *n.* कोनमापी (पु.)

goniophotometer, *n.* कोनअनुदीप्तिमापी (पु.)

Gooch crucible, गूचची मूस

good, *adj.* १ सु– (as in : good conductor सुवाहक), चांगला २ उचित, योग्य

good conductor, सुवाहक (पु.)

gooseberry, *n.* गूजबेरी (स्त्री.)

gourds, *n.* भोपळा (पु.)

gout, *n.* गाउट (पु.), युरिकाम्लाधिक्य विकार (पु.)

GPC, (*abbr.* of gel permeation chromatography) GPC

gradient, *n.* प्रवणता (स्त्री.)

gradient elution, चलघटकी निक्षालन, प्रवणता निक्षालन

gradient gel electrophoresis, (*abbr.* GGE) जेल प्रवणता विद्युतभारित कणसंचलन

gradient layer, प्रवणता स्तर

graduated, *adj.* अंशांकित

graduated cylinder, अंशांकित सिलिंडर

graduated flask, अंशांकित पात्र

graduated pipette = **measuring pipette**

graduated vessel, अंशांकित पात्र

graduation, *n.* अंशांकन (न.) *cf.* calibration

grafting, *n.* कलम करणे (न.)

graft polymer, कलमी बहुवारिक

Graham's law, ग्रॅहॅमचा नियम

Graham's law of diffusion, ग्रॅहॅमचा विसरण नियम

gram, *n.* (*also* **gramme**) (unit of weight) ग्रॅम (पु.)

gram-atom, *n*. ग्रॅम अणु (पु.)

gram-atomic weight, ग्रॅम अणुभार

gram-calorie, *n* ग्रॅम कॅलरी (स्त्री.)

gram-equivalent, *n*. ग्रॅम सममूल्य (न.) .

gram-equivalent weight, ग्रॅम सममूल्य भार

gram formula weight, ग्रॅम सूत्रभार, ग्रॅम सूत्र वजन

gram ion, ग्रॅम आयन

gramme = **gram**

gram mole, ग्रॅमरेणु (पु.)

gram-molecular solution, ग्रॅमरेण्वीय द्रावण

gram-molecular volume, ग्रॅमरेण्वीय आकारमान, ग्रॅमरेणु आकारमान

gram-molecular weight, ग्रॅमरेण्वीय भार

gram negative, ग्रॅम अग्राही

gram positive, ग्रॅम ग्राही

grams, *n. pl*. डाळी (स्त्री. अ. व.)

Gram stain, ग्रॅम अभिरंजक

granite, *n*. कणाश्म (पु.), ग्रॅनाइट (न.)

Gran plot, ग्रॅन आलेख

granular, *adj*. कणीदार, दाणेदार, रवाळ

cf. crystalline, स्फटिकी

granulation, *n*. कणीयन (न.), कणिकायन (न.)

granule, *n*. कणिका (स्त्री.), दाणा (पु.)

grapefruit, *n*. ईडलिंबु (न.)

grape sugar, द्राक्षशर्करा (स्त्री.)

graph, *n*. आलेख (पु.)

graphic, *adj*. आलेखी

graphical end-point detection, आलेखित अंतिम मापनांक शोध

graphic formula, आलेखी सूत्र

graphite, *n*. ग्रॅफाइट (न.)

graphite electrode, ग्रॅफाइट इलेक्ट्रोड

graph paper, आलेखपत्र (न.)

grating, *n*. जाल (न.), रेखांकित पट्टिका (स्त्री.)

grating intensity curve, जाल तीव्रता आलेख

grating monochromator, जालक एकवर्णित्र

grating normal, जाल लंब

grating spectrograph, जाल पंक्तिलेखी

grating spectroscope, जाल पंक्तिदर्शी, रेखांकित पट्टिका पंक्तिदर्शी

Grave's disease, ग्रेव्हचा विकार

gravimetric, *adj*. भारात्मक

cf. qualitative, गुणात्मक
quantitative, परिमाणात्मक
volumetric, १ आकारमापनी, आकारमानी २ अनुमापनी

gravimetric analysis, भारात्मक विश्लेषण

gravimetric estimation, भारात्मक निर्धारण

gravimetric factor, भारात्मक गुणक

gravimetry, *n*. भारमिति (स्त्री.)

gravitation, *n*. गुरुत्वाकर्षण (न.)

gravitational, *adj*. १ गुरुत्वाकर्षी २ गुरुत्वीय

gravitational acceleration, (acceleration due to gravity) गुरुत्वीय त्वरण

gravitational constant, गुरुत्व स्थिरांक

gravitational field, गुरुत्व क्षेत्र

gravitational force, गुरुत्वीय बल

gravity, *n*. गुरुत्व (न.)

gravity cell, गुरुत्व घट

grazing incidence spectrometer, पृष्ठसर्पी आपतन पंक्तिमापी

grazing ray, पृष्ठसर्पी किरण

grease, *n*. वंगण (न.), ग्रीज (स्त्री.)

green, *adj*. हरित, हिरवा

Greenstein hypothesis = **convergence theory of cancer**

green-vitriol, *n*. (ferrous sulphate) हिराकस (पु.) (फेरस सल्फेट)

GRH, (*abbr*. of **growth hormone regulatory hormone**) **GRH**

grid, *n*. ग्रिड (न.)

Grignard reaction, ग्रिगनार्ड अभिक्रिया

grinder, *n.* पेषणी (स्त्री.)
  cf. atomiser, कणित्र, तुषारित्र
  crusher, दलित्र, चरक, भरडणी, घाणा
  emulsifier, पायसित्र, पायसिका
  mixer, मिश्रणी
  pulveriser, चूर्णिका

grinding, *n.* पेषण (न.), दळण (न.)

griseofulvin, *n.* ग्रिसेओफुल्विन (न.)

gross sample, ढोबळ नमुना

ground glass, घर्षित काच, घाशीव काच

ground state, मूल अवस्था (मूल ऊर्जा पातळी अवस्था)

ground substance, आधारद्रव्य (न.)

group, *n.* समूह (पु.), गट (पु.)

group elements, गट मूलद्रव्ये (न. अ. व.)

group participation, गट सहभाग

group precipitant, गट अवक्षेपक

group properties, गट गुणधर्म (पु. अ. व.)

group reaction, गट अभिक्रिया

group relation, गट संबंध

group separation, गट विलगन

group separation table, गट विलगन तक्ता

growth factor, वृद्धि घटक

growth hormone, (*abbr.* GH) (*also* called **somatotropin)** वृद्धि संप्रेरक

growth hormone regulatory hormone, (*abbr.* **GRH)** वृद्धि संप्रेरक नियामकी संप्रेरक

growth hormone release-inhibiting hormone, वृद्धि संप्रेरक स्राव संदमनी संप्रेरक

GSC, (*abbr.* of **gas solid chromatography)** **GSC**

GTP, (*abbr.* of **guanosine–5′–triphosphate)** **GTP**

guanidine, *n.* ग्वानिडिन (न.)

guanidino group, (*also* **guanido group)** ग्वानिडिनो गट, ग्वानिडो गट

guanine, *n.* ग्वानिन (न.)

guanosine, *n.* (*abbr.* G) ग्वानोसिन (न.)

guanosine-3′, 5′-cyclic monophosphate, ग्वानोसिन-३′, ५′-चक्रीय मोनोफॉस्फेट

guanosine diphosphate, (*abbr.* GDP) ग्वानोसिन डायफॉस्फेट

guanosine -5′- diphosphate, (*abbr.* GDP) ग्वानोसिन -५′- डायफॉस्फेट

guanosine-5′-monophosphate, (*abbr.* GMP) ग्वानोसिन-५′-मोनोफॉस्फेट

guanosine triphosphatase, ग्वानोसिन ट्रायफॉस्फेटेज

guanosine-5′-triphosphate, (*abbr.* GTP) ग्वानोसिन-५′-ट्रायफॉस्फेट

guanyl, *n.* (*also* called **amidino group)** गॉनिल (न.)

guanylate cyclase, ग्वानिलेट सायक्लेज

guard, *n.* रक्षक (पु.)

guard tube, रक्षक नळी

guar gum, गवार गोंद

guava, *n.* पेरू (पु.)

gulose, *n.* गुलोज (न.)

gum, *n.* १ गोंद (पु.) २ हिरडी (स्त्री.)

gummy, *adj.* गोंदासारखा

gum resin, गम रेझिन

guncotton, *n.* गनकॉटन (पु.)

gunmetal, *n.* गनमेटल (न.)

gunpowder, *n.* बंदुकीची दारू (स्त्री.), बारुद (स्त्री.)

gutta-percha, *n.* गटा पर्चा (पु.)

Gutzeit's test, गटझेटची चाचणी

g-value, *n.* g-मूल्य (न.), गुरुत्वत्वरण मूल्य (न.)

G-value, *n.* G-मूल्य (न.), गुरुत्वाकर्षण स्थिरांक (न.)

gypsum, *n.* जिप्सम (न.)

H

H, (symbol for hydrogen) H (हायड्रोजन)

H-acid, *n.* एच-आम्ल (न.)

haem = heme

haem– = haemo–

haemagglutination, *n.* (*also* **red cell agglutination**) लाल पेशी समूहन (न.)

haematite = hematite

haematology = hematology

haemo–, *pfx.* (*also* **hemo, haem–, hem–**) (in comb. blood) रक्त–,रुधिर–,लोह–,लोहित

haemochromatosis = hemochromatosis

haemoglobin = hemoglobin

haemoglobinopathy = hemoglobinopathy

haemolytic = hemolytic

haemophilia = hemophilia

haemopoietic = hemopoietic

haemosiderin = hemosiderin

hafnium (Hf), *n.* हाफनिअम (Hf) (न.)

Hagberg test, हॅगबर्ग चाचणी

Hageman factor, हॅगमन घटक

hair hygrometer, केश आर्द्रतामापी

Haldane-Oparin hypothesis, हाल्डन–ओपॅरिन परिकल्पना

Haldane relationship, हाल्डन समीकरण

half-cell, *n.* अर्धघट (पु.) (अर्ध विद्युतघट)

half-cell potential, (*also* called **single electrode potential**) अर्ध विद्युतघट विभव

half-cell reaction, अर्धघट अभिक्रिया

half-life, *n.* (*also* **half-life period**) १ अर्धायुकाल (पु.) २ अर्ध-क्षयकाल (पु.), अर्धक्षतिकाल (पु.)

half-neutralisation point, अर्ध-उदासिनीकरण बिंदु

half-normal solution, अर्ध-प्रसामान्य द्रावण

half-reaction, *n.* अर्ध-अभिक्रिया (स्त्री.)

half-shade optical device, अर्ध-छाया प्रकाशीय साधन

half-wave potential, ($E_{\frac{1}{2}}$) अर्धतरंग विभव($E_{\frac{1}{2}}$)

half-wave rectifier, अर्धतरंग दिष्टकारी

halide, *n.* हॅलाइड (न.)

halide pellet and wafer, हॅलाइडची गुलिका व चकती

Hall process, हॉल प्रक्रिया

hallucinogenic drug, भ्रमकारी औषधिद्रव्य

haloform, *n.* हॅलोफॉर्म (न.)

haloform reaction, हॅलोफॉर्म अभिक्रिया

halogen, *n.* हॅलोजन (पु.)

halogenation, *n.* हॅलोजनन (न.)

halogen family, हॅलोजन कुल

halohydrin, *n.* हॅलोहायड्रिन (न.)

halophilic, *adj.* क्षाररागी–

Hammarsten's casein, हॅमरस्टेन केसीन

Hanes plot, हेन्स आलेख

hanging drop technique, लोंबत्या थेंबाचे तंत्र

hanging mercury drop electrode, (*abbr.* HMDE) आलंबित पारा थेंब इलेक्ट्रोड

hapten, *n.* हाप्टेन (न.)

haptoglobin, *n.* हॅप्टोग्लोबिन (न.)

hard, *adj.* १ कठीण २ दुष्फेन

hard acid, कठीण आम्ल

hard base, कठीण आम्लारि

hardenability, *n.* १ काठिण्यक्षमता (स्त्री.) २ दृढनक्षमता (स्त्री.)

hardening, *n.* १ दृढन (न.) २ कठीण करणे (न.)

hardening of fats, (*also* **hydrogenation of fats**) मेदाचे हायड्रोजनन

Harden-Young ester, (Fructose-1, 6–diphosphate) हार्डन-यंग एस्टर (फ्रुक्टोज-१, ६–डायफॉस्फेट)

hard glass, ऊष्मासाही काच

hardner, *n.* दृढकारक (पु.), दृढकारी (पु.)

hardness, *n.* १ कठीणपणा (पु.), काठिण्य (न.), कठीणता (स्त्री.) २ (as, of water) दुष्फेनता (स्त्री.) ३ दृढता (स्त्री.)

hard water, दुष्फेन जल

hard X-rays, भेदी क्ष-किरण (पु. अ. व.), भेदी एक्स-किरण (पु. अ. व.)

harmonic, *adj.* (*also* **harmonical**) १ संवादी २ (of a component frequency of a harmonic motion) आवर्त

harmonic vibration, आवर्त कंपन

Harris-Ray test, हॅरिस-रे चाचणी

Hartmann's formula, हार्टमन सूत्र

Hartnup's disease, हार्टनपचा विकार

Hatch-Slack-Kortschak pathway, हॅच-स्लॅक-कॉर्शॅक मार्ग

Haworth projection, हॉवर्थ प्रक्षेप

Haworth synthesis, हॉवर्थ संश्लेषण

hay-fever, *n.* परागज ज्वर (पु.)

haze, *n.* धूसरता (स्त्री.)

HCG, (*abbr.* of **human chorionic gonadotrophin**) **HCG**

HDL, (*abbr.* of **high-density lipoprotein**) **HDL**

HDPE, (*abbr.* of **high-density polyethylene**) **HDPE**

heat, *n.* ऊष्मा (पु.), उष्णता (स्त्री.)

heat absorbed, शोषित ऊष्मा

heat capacity, ऊष्मा धारकता, ऊष्मा क्षमता

heat conductivity, ऊष्मा वाहकता

heat content, अंतर्निहित ऊष्मा

heat energy, उष्णता ऊर्जा

heat engine, ऊष्मा इंजिन, ऊष्मा अभियंत्र

heater, *n.* ऊष्मिका (स्त्री.)

heat evolved, उत्सर्जित ऊष्मा

heat exchanger, ऊष्मा विनिमयक

heat insulation, उष्णता रोधन

heat of activation, सक्रियण ऊष्मा

heat of adsorption, अधिशोषण ऊष्मा

heat of combustion, ज्वलन ऊष्मा, दहन ऊष्मा

heat of condensation, १ संघनन ऊष्मा २ द्रवण ऊष्मा

heat of dilution, विरलन ऊष्मा

heat of dissociation, विचरण ऊष्मा

heat of evaporation, स्वयंबाष्पनाचा ऊष्मा

heat of formation, निर्माण ऊष्मा

heat of fusion, वितळणाचा ऊष्मा

heat of hydration, सजलन ऊष्मा

heat of hydrogenation, हायड्रोजनन ऊष्मा

heat of ionisation, आयनन ऊष्मा

heat of neutralisation, उदासीनीकरण ऊष्मा

heat of phase transition, प्रावस्था संक्रमण ऊष्मा

heat of reaction, अभिक्रिया ऊष्मा

heat of solution, द्रावण ऊष्मा, विद्रावण उष्णता

heat of transition, स्थित्यंतर ऊष्मा

heat of vaporisation, बाष्पन ऊष्मा

heat resistance, उष्णता रोधन

heat resistant, उष्णता रोधक

heat sealed, उष्णता सांधित

heat unit, ऊष्मा एकक

heat value, उष्णतामूल्य (न.)

heavy chain, जड शृंखला

heavy chemicals, भारी रसायने (न. अ. व.), जड रसायने (न. अ. व.)

heavy hydrogen, जड हायड्रोजन

heavy metal, जड धातु

heavy water, जड पाणी

height equivalent of a theoretical plate, सैद्धांतिक चकतीचा उंची तुल्यांक

height of a theoretical plate, सैद्धांतिक चकतीची उंची

helical, *adj.* सर्पिल

helium (He), *n.* हेलिअम (He) (न.)

helium leak detector, हेलिअम गलन संसूचक

helium nucleus, हेलिअम केंद्रक

helix, *n.* हेलिक्स (न.), सर्पिल (न.), वलयावली (स्त्री.)

Heller's test, हेलरची चाचणी

hem— = haemo—

hematin, *n.* हेमॅटिन (न.)

hematite, *n.* (*also* haematite) हेमॅटाइट (न.)

hematology, *n.* (*also* haematology) रुधिरशास्त्र (न.)

hematolysis, *n.* (*also* hemolysis) लोहितपेशीविघटन (न.)

hematopoiesis, *n.* (*also* hemopoiesis) लोहितपेशीजनन (न.)

heme, *n.* (*also* haem) हेम (न.)

heme protein, हेम प्रथिन

hemiacetal, *n.* हेमिॲसिटल (न.)

hemicellulose, *n.* हेमिसेल्युलोज (न.)

hemiketal, *n.* हेमिकेटल (न.)

hemiterpene, *n.* हेमिटर्पिन (न.), अर्धटर्पिन (न.)

hemo— = haemo—

hemochromatosis, *n.* (*also* haemochromatosis) रक्तवर्णकता (स्त्री.)

hemocyanin, *n.* हेमोसायनिन (न.)

hemodialyser, *n.* रक्त व्याश्लेषक (पु.), रक्त अपोहक (पु.)

hemodialysis, *n.* रक्त व्याश्लेषण (न.), रक्त अपोहन (न.)

hemodilution, *n.* रक्त विरलन (न.)

hemoglobin, *n.* (*also* haemoglobin) हीमोग्लोबिन (न.), रक्तरंजक द्रव्य (न.)

hemoglobinometer, *n.* हीमोग्लोबिनमापी (पु.)

hemoglobinopathy, *n.* (*also* haemoglobinopathy) हीमोग्लोबिनविकृति (स्त्री.)

hemoglobinuria, *n.* हीमोग्लोबिनमेह (पु.)

hemolyse, *v. t.* लोहितपेशींचे विघटन करणे

hemolysis = hematolysis

hemolytic, *adj.* (*also* haemolytic) लोहितपेशीविघटनी

hemolytic anemia, लोहितपेशीविघटनी अरक्तता, लोहितपेशीविघटनी पांडुरोग

hemophilia, *n.* (*also* haemophilia) हीमोफिलिआ (पु.)

hemopoiesis = hematopoiesis

hemopoietic, *adj.* (*also* haemopoietic) रक्तजनक, रुधिरजनक, रक्तोत्पादी

hemorrhagic disease, रक्तस्रावी रोग

hemosiderin, *n.* (*also* haemosiderin) हीमोसिडेरिन (न.)

hemostatic, *adj.* रक्तस्रावरोधक

hemp, *n.* अंबाडी (स्त्री.)

Henderson equation, हेन्डर्सन समीकरण

Henderson-Hasselbalch equation, हेन्डर्सन-हॅसेलबॅच समीकरण

Henle's loop, हेन्ले लूप, हेन्ले वृक्क वलय

Henri equation, हेन्रीचे समीकरण

heparin, *n.* हेपॅरिन (न.) (क्लथनविरोधी यकृतद्रव्य)

Hepar reaction, हेपार अभिक्रिया

hepatectomy, *n.* यकृत-उच्छेदन (न.)

hepatic, *adj.* यकृत–

hepatitis, *n.* यकृतदाह (पु.)

hepatocyte, *n.* यकृतपेशी (स्त्री.)

hepatoma, *n.* यकृतकर्करोग (पु.)

hepta– = septa– *cf.* mono–

heptane, *n.* हेप्टेन (न.)

heptose, *n.* हेप्टोज (न.)

heptyl, *adj.* हेप्टिल

herbicide, *n.* तणनाशक (न.), शाकनाशी (न.)

hereditary disease, आनुवंशिक रोग

hermetically-sealed, *adj.* १ हवाबंद २ वाताभेद्य

heroin, *n.* (*also* **heroine**) हेरॉइन (न.)

Hers' disease, हर्सचा विकार (एक प्रकारचा ग्लायकोजेन संचयी विकार)

Hershey-Chase experiment, हर्षे-चेस प्रयोग

hertz, *n.* (unit of frequency) हर्ट्झ (न.)

hetero–, (in comb.) नैकविध–, असम–, विषम, भिन्न *cf.* mono–

hetero-atom, *n.* विषमाणु (पु.), भिन्नाणु (पु.)

heterocyclic, *adj.* विषमाणुवलयी, भिन्नाणुवलयी *cf.* carbocyclic

heterocyclic compound, विषमाणुवलयी संयुग, भिन्नाणुवलयी संयुग

heterocyclic intermediates, विषमाणुवलयी माध्यमिके (न.अ.व.), भिन्नाणुवलयी माध्यमिके (न.अ.व.)

heterocyclic nucleus, विषमाणुवलयी केंद्रक, भिन्नाणुवलयी केंद्रक

heterofil, *n.* बहुवारिक मिश्रणतंतु (पु.), हेटेरोफिल (न.)

heterogeneity, *n.* नैकविधता (स्त्री.), असमता (स्त्री.)

heterogeneous, *adj.* नैकविध, असम

heterogeneous equilibrium, नैकविध समतोल

heterogeneous radiation, नैकविध प्रारण

heterogeneous system, नैकविध संहति, असम संहति

heterolysis, *n.* (*also* **heterolytic fission**) असम विखंडन (न.)

heterophase, *n.* विषमप्रावस्था (स्त्री.) *adj.* विषमप्रावस्था–

heteropolar, *adj.* विषमध्रुवी

hexa–, (in comb.) षट्–, षष्ठ– *cf.* mono-

hexagonal, *adj.* षट्कोनी

hexamethonium bromide, हेक्झॅमेथोनिअम ब्रोमाइड

hexamethylene diamine, हेक्झॅमेथिलीन डायअमाइन

hexamethylenetetramine, *n.* (*abbr.* HMT) (*also* called **urotropin**) हेक्झॅमेथिलीन-टेट्रामाइन (न.)

hexane, *n.* हेक्झेन (न.)

hexokinase, *n.* हेक्सोकायनेज (न.)

hexosamine, *n.* हेक्सोसॅमाइन (न.)

hexose, *n.* हेक्सोज (न.)

hexose monophosphate oxidative pathway, हेक्सोज मोनोफॉस्फेट ऑक्सिडनी मार्ग

hexose monophosphate pathway, (*also* called **hexose monophosphate shunt** *or* **Warburg-Dickens – Horecker cycle**) हेक्सोज मोनोफॉस्फेट मार्ग,

hexose monophosphate shunt, (*also* called **hexose monophosphate pathway** *or* **Warburg-Dickens-Horecker cycle**) हेक्सोज मोनोफॉस्फेट पार्श्वपथ

hexyl, *adj.* हेक्झिल

hexyl resorcinol, हेक्झिल रिसॉर्सिनॉल

high density, उच्च घनता

high-density lipoprotein, (*abbr.* HDL) उच्च-घनता लिपोप्रथिन

high-density polyethylene, (*abbr.* HDPE) उच्चघनता पॉलिइथिलीन

high-energy bond, उच्च-ऊर्जा बंध

high-energy compound, उच्च-ऊर्जा संयुग

high-energy phosphate donor, उच्च-ऊर्जा फॉस्फेट दाता

higher grating order, उच्चतर जाल क्रम

higher homologue, उच्च समजातिक, उच्च समश्रेणीय

highest occupied molecular orbital, (*abbr.* HOMO) व्याप्त उच्चतम रेणुकक्षिका

high explosive, तीव्र स्फोटक

high-frequency current, उच्च-वारंवारता धारा

high-frequency method, उच्च-वारंवारता पद्धति

high-frequency titration, उच्च-वारंवारता अनुमापन

high-performance liquid chromatography = high- pressure liquid chromatography

high polymer, प्रबहुवारिक (न.)

high-pressure, *adj.* अतिदाब, उच्च-दाब–

high-pressure arc lamp, उच्च-दाब प्रज्योत दीप

high-pressure liquid chromatography, (*abbr.* HPLC) (*also* high-performance liquid chromatography) उच्च-दाब द्रव वर्णलेखन, उच्चकार्यी द्रव वर्णलेखन

high resistance, उच्च रोध

high-vacuum, *adj.* अतिनिर्वात, अतिनिर्वाती

high wet modulus fibre, आर्द्रावस्थित उच्च मापांकी तंतु

Hildebrand electrode, हिल्डेब्रॅन्ड इलेक्ट्रोड

Hill equation, हिल समीकरण

Hill reaction, हिल अभिक्रिया

hippuric acid, हिप्युरिक आम्ल

hirudin, *n.* हिरूडिन (न.)

histamine, *n.* हिस्टॅमाइन (न.)

histidine, *n.* हिस्टिडीन (न.)

histidinemia, *n.* हिस्टिडीन विकार (पु.)

histochemistry, *n.* ऊतिरसायनशास्त्र (न.)

histology, *n.* ऊतिशास्त्र (न.)

histone, *n.* हिस्टोन (न.)

Hittorf cell = transference cell

Hittorf number, (*also* called transference number *or* transport number) हिटॉर्फ अंक

HMDE, (*abbr.* of hanging mercury drop electrode) HMDE

HMT, (*abbr.* of hexamethylenetetramine) HMT

Hofmann reaction, हॉफमन अभिक्रिया

Hofmann rule, हॉफमन नियम

Hofmann's test, हॉफमनची चाचणी

hole, *n.* १ (for lack of electron) वंचिका (स्त्री.) २ छिद्र (न.)

hole formalism, वंचिका मीमांसा

hollow cathode lamp, खोलगट कॅथोड दीप

holmium (Ho), *n.* होल्मिअम (Ho) (न.)

holoenzyme, *n.* संविकर (पु.)

homeostasis, *n.* १ अंतःस्थितिस्थिरण (न.) २ अंतःस्थितिस्थिरावस्था (स्त्री.)

homeostatic, *adj.* अंतःस्थिरावस्थी

homo–,(in comb.) एकविध-, सम *cf.* mono–

HOMO, (*abbr.* of highest occupied molecular orbital) HOMO

homocentric rays, एककेंद्री किरण (पु. अ. व.)

homocyclic, *adj.* समअणुवलयी

homocyclic compound, समअणुवलयी संयुग

homocyclic nucleus, समअणुवलयी केंद्रक

homocysteine, *n.* होमोसिस्टीन (न.)

homocystinuria, *n.* होमोसिस्टीनमेह (पु.), होमोसिस्टीनमूत्रता (स्त्री.)

homogenate, *n.* ऊति समांगीकृत (न.), पेशी समांगीकृत (न.)

homogeneity, *n.* एकविधता (स्त्री.), समांगता (स्त्री.)

homogeneous, *adj*. सम, एकविध

homogeneous equilibrium, सम समतोल, एकविध समतोल

homogeneous precipitation, एकविध अवक्षेपण, एकजिनसी अवक्षेपण

homogeneous radiation, एकविध प्रारण

homogeneous system, एकविध संहति, सम संहति

homogenisation, *n*. समांगन (न.), समांगीकरण (न.)

homogeniser, *n*. समांगित्र (न.)

homolactic fermentation, लॅक्टिक-आम्लदायी किण्वन

homologous, *adj*. १ समजातीय २ समरचनात्मक ३ समश्रेणीय *cf*. analogous, similar

homologous chromosomes, समरचनात्मक गुणसूत्रे (न. अ. व.)

homologous pair, समजातीय जोडी

homologous series, समजातीय श्रेणी

homologue, *n*. समश्रेणीय (न.) *cf*. analogue

homology, *n*. समजातीयता (स्त्री.)

homolysis, *n*. (*also* **homolytic fission**) सम विखंडन (न.)

homopolar, *adj*. समध्रुवी

homopolymer, *n*. समांगीबहुवारिक (पु.)

honey, *n*. मध (पु.)

honeydew honey, हनिड्यु मध, दव मध

hood, *n*. निमुळते आच्छादन (न.), टप (पु.), हुड (न.)

Hopkins–Cole reaction, (*also* called **glyoxylic acid reaction**) हॉपकिन्स-कोले अभिक्रिया

hopper, *n*. मोठे नरसाळे (न.), हॉपर (न.)

hormone, *n*. संप्रेरक (पु.), हार्मोन (पु.)

horse-power, *n*. अश्वशक्ति (स्त्री.)

Hortvet freezing test, हॉर्टव्हेट गोठण चाचणी (दुधाच्या भेसळीची चाचणी)

hot-bath, *n*. उष्ण-मज्जनी (स्त्री.)

hot water funnel, उष्ण जल नरसाळे

hot-wire detector, उष्ण-तार संसूचक

HPLC, (*abbr*. of **high-pressure liquid chromatography**) HPLC

Hudson rule, हडसन नियम

Hudson's lactone rule, हडसनचा लॅक्टोन नियम

hue, *n*. वर्णछटा (स्त्री.)

human chorionic gonadotrophin, (*abbr*. HCG) मानवी जरायु जननग्रंथिपोषी, मानवी जरायु गोनॅडोट्रॉफिन

humid, *adj*. आर्द्र

humidity, *n*. आर्द्रता (स्त्री.)

humour, *n*. (*also* **humor**) द्रव (पु.)

Hund rule, हुंड नियम

hyaluronic acid, हायल्युरॉनिक आम्ल

hyaluronidase, *n*. हायल्युरोनिडेज (न.)

hybrid, *n*. १ संकर (पु.) २ संकरज (पु.) *adj*. संकरित

hybrid bond, संकरित बंध

hybridisation, *n*. संकरण (न.)

hydantoin, *n*. हायडन्टॉइन (न.)

hydrargyrum (Hg), *n*. (mercury) मर्क्युरी (Hg) (स्त्री), पारा (पु.), पारद (पु.)

hydrate, *n*. हायड्रेट (न.) *v. t. & i.* सजल करणे, सजल होणे

hydrated, *adj*. सजलित, सजलीकृत

hydrated ion, सजलित आयन

hydration, *n*. सजलन (न.)

hydration of ion, आयनचे जलीकरण

hydraulic main, पाण्याचा मुख्य नळ

hydraulics, *n*. द्रवगतिशास्त्र (न.)

hydrazide, *n*. हायड्राझाइड (न.)

hydrazine, *n*. हायड्राझिन (न.)

hydrazino–, (comb. form) हायड्राझिनो–

hydrazo–, (comb. form) हायड्रॅझो–

hydrazo benzene, हायड्रॅझो बेन्झीन

hydrazoic, *adj.* हायड्रॅझोइक

hydrazone, *n.* हायड्राझोन (न.)

hydride, *n.* हायड्राइड (न.)

hydroboration, *n.* हायड्रोबोरेनन (न.)

hydrocarbon, *n.* हायड्रोकार्बन (न.)

hydrocarbon series, हायड्रोकार्बन श्रेणी

hydrocellulose, *n.* हायड्रोसेल्युलोज (न.)

hydrochloric acid, हायड्रोक्लोरिक आम्ल

hydrochloric acid solution, हायड्रोक्लोरिक आम्ल द्रावण

hydrochloride, *n.* हायड्रोक्लोराइड (न.)

hydrocortisone, *n.* हायड्रोकॉर्टिसोन (न.)

hydrofluoric acid, हायड्रोफ्लोरिक आम्ल

hydroforming, *n.* हायड्रोसंभवन (न.)

hydrogel, *n.* जलयुक्त जेल (न.), हायड्रोजेल (न.)

hydrogen (H), *n.* हायड्रोजन (H) (पु.)

hydrogenate, *v. t.* हायड्रोजनित करणे

hydrogenated oils, हायड्रोजनित तेले (न.अ.व.)

hydrogenated vegetable oil, हायड्रोजनित वनस्पति तेल (उदा. वनस्पति तूप)

hydrogenation, *n.* हायड्रोजनन (न.)

hydrogenation of fats = hardening of fats

hydrogen bomb, हायड्रोजन बॉम्ब

hydrogen bond, हायड्रोजन बंध

hydrogen bonding, हायड्रोजन बंधन

hydrogen carbonate, हायड्रोजन कार्बोनेट

hydrogen discharge tube, हायड्रोजन विमोचन नलिका

hydrogen electrode, हायड्रोजन इलेक्ट्रोड

hydrogen fluoride, हायड्रोजन फ्लुराइड

hydrogen- gas electrode, हायड्रोजन-वायु इलेक्ट्रोड

hydrogen ion, हायड्रोजन आयन

hydrogen ion concentration, हायड्रोजन आयन संहति

hydrogen ion exponent, हायड्रोजन आयनी घातांक

hydrogen molecule, हायड्रोजन रेणु

hydrogenolysis, *n.* हायड्रोजनकृत अपघटन (न.)

hydrogen overpotential, हायड्रोजन अतिविभव

hydrogen - oxygen coulometer, हायड्रोजन-ऑक्सिजन कूलोममापी

hydrogen peroxide, हायड्रोजन पेरॉक्साइड

hydrogen sulfide, हायड्रोजन सल्फाइड

hydrogen sulfite, हायड्रोजन सल्फाइट

hydrogen thermometer, हायड्रोजन तापमापी

hydrolith, *n.* हायड्रोलिथ (न.)

hydrolyse, *v. t. & i.* जलापघटन करणे, जलापघटन होणे

hydrolysis, *n.* जलीय अपघटन (न.)

hydrolysis constant, जलीय अपघटन स्थिरांक

hydrolyte, *n.* जलीय अपघटनी (स्त्री.)

hydrolytic, *adj.* जलअपघटनीय

hydrolytic enzyme, जलअपघटनीय विकर

hydrolytic reaction, जलापघटनी अभिक्रिया

hydrometallurgy, *n.* जलीय धातुविद्या (स्त्री.)

hydrometer, *n.* तरकाटा (पु.)

hydronium ion, हायड्रोनिअम आयन

hydronium ion concentration, हायड्रोनिअम आयन संहति

hydrophile, *adj.* (*also* **hydrophilic**) जलरागी

hydrophobic, *adj.* जलविरोधी, जलापकर्षि

hydroquinol, *n.* हायड्रोक्विनोल (न.)

hydroquinone, *n.* हायड्रोक्विनोन (न.)

hydrosilicofluoric acid, (*also* called **fluosilic acid**) हायड्रोसिलिकोफ्लुरिक आम्ल

hydrosol, *n.* हायड्रोसॉल (न.)

hydrostatic, *adj.* द्रवस्थितिक

hydrostatic balance, द्रवस्थितिक तुला

hydrostatics, *n.* द्रवस्थितिशास्त्र (न.)

hydrostatic steriliser, द्रवस्थितिक निर्जंतुकरण यंत्र

hydrous, *adj.* हायड्रस, सजल
cf. anhydrous, निर्जल,
aqueous, जलीय
hydrous oxide, सजल ऑक्साइड
hydroxide, *n.* हायड्रॉक्साइड (न.)
hydroxide carbonate mixture, हायड्रॉक्साइड कार्बोनेट मिश्रण
hydroxide ion, हायड्रॉक्साइड आयन
hydroxide-ion concentration, हायड्रॉक्साइड-आयन संहति
hydroxide pH reference standard, हायड्रॉक्साइड pH संदर्भ मानक
hydroxy–, *adj.* हायड्रॉक्सि–
hydroxyallysine, *n.* हायड्रॉक्सिॲलिसाइन (न.)
hydroxyl, *adj.* हायड्रॉक्सिल
hydroxylamine, *n.* हायड्रॉक्सिलअमाइन (न.)
hydroxylamino, *n.* हायड्रॉक्सिलॲमिनो (न.)
hydroxylase, *n.* हायड्रॉक्सिलेज (न.)
hydroxylation, *n.* हायड्रॉक्सिलन (न.)
hydroxyl group, हायड्रॉक्सिल गट
hydroxylysine, *n.* हायड्रॉक्सिलायसिन (न.)
hydroxymethyl group, हायड्रॉक्सिमेथील गट
hydroxyproline, *n.* हायड्रॉक्सिप्रोलाइन (न.)
hygrometer, *n.* आर्द्रतामापी (पु.)
hygroscopic, *adj.* आर्द्रताशोषी–, आर्द्रताशोषक–
hygroscopicity, *n.* आर्द्रताशोषकता (स्त्री.)
hygroscopic substance, आर्द्रताशोषी पदार्थ
hyper–, *pfx.* अति–, परा–, हायपर–
hyperacidity, *n.* अतिआम्लता (स्त्री.)
hyperchloremia, *n.* अतिक्लोराइडरक्तता (स्त्री.)
hyperchlorhydria, *n.* अतिहायड्रोक्लोरिक-आम्लता (स्त्री.), जठर अतिआम्लता (स्त्री.)
hypercholesterolemia, *n.* अतिकोलेस्टेरॉल-रक्तता (स्त्री.)
hyperchromic, *adj.* वर्णतीव्रतावर्धी
hyperchromic effect, वर्णअतिशोषण परिणाम
hyperchromicity, *n.* (*also* hyperchromism) वर्णअतिशोषणता (स्त्री.)
hyperconjugation, *n.* बंधरहित संस्पंदन (न.)
hyperfine coupling constant, अतिसूक्ष्म युग्मन स्थिरांक
hyperfine spectrum, अतिसूक्ष्म पंक्ति
hyperfine splitting, अतिसूक्ष्म विलगन
hyperfine structure, अतिसूक्ष्म संरचना
hyperglycemia, *n.* अतिशर्करारक्तता (स्त्री.)
hyperglycemic-glycogenolytic factor = glucagon
hyper interaction, अतिसूक्ष्म अन्योन्यक्रिया
hyperkalemia, *n.* (*also* hyperpotassemia) अतिपोटॅशिअमरक्तता (स्त्री.)
hypernatremia, *n.* अतिसोडिअमरक्तता(स्त्री.)
hyperphosphatemia, *n.* अतिफॉस्फेटरक्तता (स्त्री.)
hyperpotassemia = hyperkalemia
hyperprolinemia, *n.* अतिप्रोलीनरक्तता(स्त्री.)
hypertension, *n.* अतिरक्तदाब (पु.)
hypertensive agent, अतिरक्तदाबकारी (पु.), रक्तदाबवर्धक (पु.)
hyperthermia, *n.* ज्वर (पु.), ताप (पु.)
hyperthyroidism = thyroid hyperfunction
hypertonic solution, अतिपरासरणी द्रावण
hyperventilation, *n.* रक्तअतिसंवातन (न.)
hypervitaminosis, *n.* अतिव्हिटॅमिनता (स्त्री.), अतिजीवनसत्त्वता (स्त्री.)
hypnotic, *adj.* निद्राकारी
hypo–, *pfx.* अव–, हायपो–, निम्न–
hypo, (*also* called hyposulfate) हायपो
hypocalcemia, *n.* निम्नकॅल्शिअमरक्तता(स्त्री.)
hypocalcemic factor = calcitonin
hypochloremia, *n.* निम्नक्लोराइडरक्तता (स्त्री.)

hypochlorhydria, *n.* निम्नहायड्रोक्लोरिक आम्लता (स्त्री.)

hypochlorite, *n.* हायपोक्लोराइट (न.)

hypochlorous, *adj.* हायपोक्लोरस

hypocholesterolemia, *n.* निम्नकोलेस्टेरॉल-रक्तता (स्त्री.)

hypochromic anemia, निम्नरक्तवर्णी पांडुरोग

hypochromic effect, वर्णनिम्नशोषण परिणाम

hypochromicity, *n.* (*also* **hypochromism**) वर्णनिम्न–शोषणता (स्त्री.)

hypofibrinogenemia, *n.* निम्नफायब्रिनोजेन रक्तता (स्त्री.)

hypogammaglobulinemia, *n.* निम्नगॅमाग्लोब्युलिन रक्तता (स्त्री.)

hypoglycemia, *n.* निम्नशर्करारक्तता (स्त्री.)

hypoglycemic factor = **insulin**

hypo halite, हायपो हलाइट

hypo iodite, हायपो आयोडाइट

hypokalemia, *n.* (*also* **hypopotassemia**) निम्नपोटॅशिअमरक्तता (स्त्री.)

hyponatremia, *n.* निम्नसोडिअमरक्तता (स्त्री.)

hypophosphatemia, *n.* निम्नफॉस्फेटरक्तता (स्त्री.)

hypophosphite, *n.* हायपोफॉस्फाइट (न.)

hypophysectomy, *n.* पीयूषिका उच्छेदन (न.)

hypophysin, *n.* हायपोफायझिन (न.)

hypophysis = **pituitary**

hypoplasia, *n.* अववृद्धि (स्त्री.), अल्पविकसन (न.)

hypopotassemia = **hypokalemia**

hypo solution, हायपो द्रावण

hyposulfate, *n.* (*also* called **hypo**) (*also* known as **sodium thiosulfate**) हायपोसल्फेट (न.), सोडिअम थायोसल्फेट (न.)

hyposulfite, *n.* हायपोसल्फाइट (न.)

hypotensive agent, रक्तदाब मंदक

hypothalamic hormone, अधश्चेतक संप्रेरक

hypothalamus, *n.* अधश्चेतक (पु.)

hypothesis, *n.* १ परिकल्पना (स्त्री.) २ गृहीत (न.), पक्ष (पु.) *cf.* theory

hypothetical, *adj.* परिकल्पित, परिकल्पनात्मक

hypothetical process, परिकल्पनात्मक प्रक्रिया, परिकल्पित प्रक्रिया

hypothyroidism, *n.* अवटुअल्पक्रियता (स्त्री.)

hypotonic expansion, अवताण विस्तार

hypoventilation, *n.* रक्तनिम्नसंवातन (न.)

hypovitaminosis, *n.* अल्पजीवनसत्त्वता (स्त्री.), निम्नव्हिटॅमिनता (स्त्री.)

hypoxanthine, *n.* हायपोझॅन्थीन (न.)

hypoxia = **anoxia**

hypsochrome, *n.* वर्णापकर्षी (स्त्री.)

hypsochromic effect, वर्णापकर्षी परिणाम

I

I, (symbol for Iodine) I (आयोडिन)

ice colours, १ बर्फ वर्णके (पु. अ. व.) २ बर्फ रंजक (पु. अ. व.)

iceland spar, आइसलँड स्पार

icing glass, आईसिंग ग्लास

ICSH, (*abbr.* of interstitial cell-stimulating hormone) ICSH

ideal gas, (*also* perfect gas) आदर्श वायु

ideal solution, आदर्श द्रावण

identical, *adj.* १ एकच, अभिन्न २ सरूप
cf. similar

identical twins, एकअंडज जुळे

identity, *n.* अनन्यता (स्त्री.)

identity element, अनन्यता लक्षण

ignite, *v. t. & i.* पेटवणे, पेटणे, जाळणे, जळणे

ignition, *n.* १ ज्वलन (न.) २ पेटणे (न.)

ignition of precipitate, अवक्षेप ज्वलन

ignition point, ज्वलनांक (पु.)

ignition temperature, ज्वलन तापमान

ignition tube, ज्वलन नळी

Ilkovic equation, इल्कोव्हिक समीकरण

illuminant, *adj.* दीप्तिदायक, दीप्तिदायी

illuminated, *adj.* दीप्त

illuminating gas, दीप्ति वायु

illuminating power, दीपन शक्ति

illumination, *n.* दीपन (न.)

illumination intensity, दीप्ति तीव्रता, दीपन तीव्रता

image, *n.* प्रतिमा (स्त्री.)

imidazole, *n.* इमिडॅझोल (न.)

imidazole group, इमिडॅझोल गट

imidazolone, *n.* इमिडॅझोलोन (न.)

imide, *n.* इमाइड (न.)

imido—, *adj.* इमिडो–

imine, *n.* इमाइन (न.)

immersion, *n.* निमज्जन (न.)

immersion electrode, निमज्जन इलेक्ट्रोड

immersion refractometer, निमज्जन अपवर्तनांकमापी

immersion test, निमज्जन चाचणी

immiscible, *adj.* अमिश्रणीय

immiscible solvent, अमिश्रणीय द्रावक

immobile, *adj.* अचलिष्णु
cf. stable, स्थिर, स्थायी
stationary, स्थावर, स्थाणु
steady, अचर, निश्चल

immobile system, अचल पद्धति

immune, *adj.* प्रतिक्षम, प्रतिरक्षित

immune response, (*also* called antibody response) प्रतिक्षम प्रतिसाद

immunisation, *n.* प्रतिक्षमन (न.), प्रतिक्षम करणे (न.)

immunise, *v. t.* प्रतिक्षम करणे, प्रतिरक्षित करणे

immunity, *n.* प्रतिक्षमता (स्त्री.)
immunoassay, *n.* प्रतिक्षमता आस्मापन (न.)
immunochemistry, *n.* प्रतिक्षमता रसायनशास्त्र (न.)
immunoelectrofocusing, *n.* प्रतिक्षमता-विद्युत नाभीयन (न.)
immunoelectrophoresis, *n.* प्रतिक्षमता-विद्युतकणसंचलन (न.)
immunoglobulin, *n.* इम्युनोग्लोब्युलिन (न.)
immunology, *n.* प्रतिक्षमताशास्त्र (न.)
impact, *n.* आघात (पु.)
impedance matching, संरोध संतुलन
impedance of circuit, परिपथ संरोध
imperfect gas, अपरिपूर्ण वायु
impermeable, *adj.* अपार्य
impervious, *adj.* अप्रवेश्य
implement, *n.* अवजार (न.) *cf.* apparatus
imprecise, *adj.* संदिग्ध *cf.* inaccurate
impregnable, *adj.* अंतर्वेध्य
impregnate, *v. t.* अंतर्वेध करणे
impregnated, *adj.* अंतर्विद्ध
impregnated reagent paper, अंतर्विद्ध अभिकारक कागद
impregnation, *n.* अंतर्वेधन (न.)
impurity, *n.* १ (quality) अशुद्धता (स्त्री.) २ (substance) अशुद्ध पदार्थ (पु.), अशुद्ध (न.), अपद्रव्य (न.)
inaccurate, *adj.* १ चुकीचा २ अयथार्थ
cf. imprecise, संदिग्ध
incorrect, चूक, चुकीचा
wrong, चूक
inactivate, *v. t.* निष्क्रिय करणे
inactivation, *n.* निष्क्रियण (न.), निष्क्रिय होणे (न.)
inactive, *adj.* १ निष्क्रिय २ प्रभावहीन
inactive compound, निष्क्रिय संयुग
inactive infrared vibrational mode, प्रभावहीन अवरक्त कंपन प्रकार
inactivity, *n.* निष्क्रियता (स्त्री.)
inanition, *n.* १ असात्मीकरण विकार (पु.) २ अनाहारी शक्तिपात (पु.)
inborn error of metabolism, आनुवंशिक चयापचयी दोष
incandescence, *n.* तापदीप्ति (स्त्री.) *cf.* brightness
incandescent, *adj.* तापदीप्त
incandescent source, तापदीप्त प्रभव
incendiary, *adj.* (tending to cause combustion) आगलाव्या, दहनकारी
incinerate, *v. t. & i.* भस्म करणे, भस्म होणे
incineration, *n.* भस्मन (न.), भस्मीकरण (न.)
incineration dish, भस्मीकरण पात्र, भस्मीकरण बशी
inclination, *n.* १ कल (पु.) २ नति (स्त्री.)
inclusion, *n.* अंतर्वेशन (न.)
inclusion complexes, १ अंतर्वेशी जटिले (न.अ.व.) २ अंतर्वेशी संकुले (न.अ.व.)
incoherent rays, असंसंजित किरण (पु. अ. व.)
incoherent scattering, असंसंजित विकिरण
incombustible, *adj.* अदहनीय
incompatibility, *n.* असंगतता (स्त्री.)
incompatible, *adj.* असंगत
incompressibility, *n.* असंपीड्यता (स्त्री.)
incongruent melting point, असम द्रवणांक
incorrect, *adj.* चूक, चुकीचा *cf.* inaccurate
increment evaluation method, वाढ मूल्यमापन पद्धति
incrustation, *n.* पटल (न.), कवच (न.)
incubation, *n.* उबवणे (न.), उबवण (न.)
incubation period, उबवण अवधि
indamines, *n.* इन्डामाइन्स (न.)
indanthrene dyes, इन्डान्थ्रीन रंजक (पु.अ.व.)

indanthrone, *n.* इन्डान्थ्रोन (न.)
indestructibility, *n.* अविनाशित्व (न.)
indeterminate error, अनिर्धारणीय त्रुटि
index, *n.* निर्देशांक (पु.)
index of refraction, अपवर्तनांक (पु.)
indican, *n.* इंडिकन (न.)
indicator, *n.* दर्शक (पु.)
indicator blank, दर्शकाचा अनुमापनांक
indicator electrode, दर्शक इलेक्ट्रोड
indigo, *n.* इंडिगो (न.), नीळ (स्त्री.)
adj. आकाशी, अस्मानी
indigotin, *n.* इंडिगॉटिन (न.)
indirect analysis, अप्रत्यक्ष विश्लेषण
indirect complement fixation test, (*also* called Rice test) अप्रत्यक्ष परिपूरक बद्धन चाचणी
indirect fluorescent antibody technique, (*also* sandwich technique) अप्रत्यक्ष प्रतिदीप्ति प्रतिद्रव्य तंत्र
indirect spectrophotometry, अप्रत्यक्ष पंक्तिअनुदीप्तिमिति
indium (In), *n.* इंडिअम (In) (न.)
induced polarisation, प्रेरित ध्रुवण
induced radio-activity, (*also* called artificial radio-activity) प्रेरित किरणोत्सारिता
induced reaction, (*also* sympathetic reaction) प्रेरित अभिक्रिया
inductance, *n.* प्रेरितता (स्त्री.)
cf. conduction
induction, *n.* प्रवर्तन (न.)
induction furnace, प्रवर्तन भट्टी
inductive effect, प्रवर्तनिक परिणाम
inductive reactance, प्रेरण प्ररोध
inductomeric effect, इंडक्टोमेरी परिणाम
inductor-input filter, प्रेरक-निविष्ट निस्यंदक
industrial chemistry, औद्योगिक रसायनशास्त्र
industrial production, औद्योगिक उत्पादन
industrial waste water, टाकाऊ औद्योगिक पाणी
industrial water, औद्योगिक पाणी
inelastic scattering, अप्रत्यास्थ विकिरण
inequality of balance arm, तुला भुजा असमानता
inert, *adj.* निष्क्रिय, अक्रिय
inert electrode, निष्क्रिय इलेक्ट्रोड
inert element, निष्क्रिय मूलद्रव्य
inert gas, अक्रिय वायु
inertia, *n.* जडत्व (न.)
inert oxide, निष्क्रिय ऑक्साइड
inert substances, निष्क्रिय पदार्थ (पु. अ. व.)
inert support phase, निष्क्रिय आधार प्रावस्था
infection, *n.* संसर्ग (पु.), संक्रमण (न.)
infectious disease, संसर्गजन्य रोग, सांसर्गिक रोग
infinite, *adj.* अनंत, अपरिमित
infinite dilution, अपरिमित विरलन, अपरिमित विरलता
inflammability, *n.* ज्वालाग्राहिता (स्त्री.)
inflammable, *adj.* ज्वालाग्राही, ज्वलनशील
inflammation, *n.* प्रदाह (पु.)
infra—, *pfx.* अव–
infrangible, *adj.* अभंगुर
infrared, *adj.* अवरक्त
infrared absorption, अवरक्त अवशोषण
infrared absorption band, अवरक्त अवशोषण पट्ट
infrared absorption spectra, अवरक्त अवशोषण पंक्ती (स्त्री. अ. व.)
infrared analyser, अवरक्त विश्लेषित्र
infrared analysis, अवरक्त विश्लेषण
infrared detecor, अवरक्त संसूचक
infrared probe, अवरक्त शोधसाधन
infrared process analyser, अवरक्त प्रक्रिया विश्लेषित्र
infrared radiation, अवरक्त प्रारण

infrared radiation source, अवरक्त प्रारण प्रभव

infrared rays, अवरक्त किरण (पु. अ. व.)

infrared region, अवरक्त भाग

infrared sample handling, अवरक्त नमुना हाताळणी

infrared spectrometer, अवरक्त पंक्तिमापी

infrared spectrophotometer, अवरक्त पंक्तिअनुदीप्तिमापी

infrared spectroscopy, अवरक्त पंक्तिदर्शन

infrared spectrum, अवरक्त पंक्ति

infusible, *adj.* न वितळणारा, अद्रवणीय, अगलनीय

ingot, *n.* पाट (पु.)

ingrain dye, अंतर्जनित रंजक

ingredient, *n.* घटकद्रव्य (न.) *cf.* component

inhibit, *v. t.* संदमन करणे

inhibition, *n.* संदमन (न.)

inhibitor, *n.* संदमक (पु.)

initiation, *n.* प्रारंभन (न.)

initiation factor, प्रारंभन घटक

initiator, *n.* प्रारंभक (पु.)

injection, *n.* अंतःक्षेपण (न.)

injection moulding, अंतःक्षेपण रूपण, अंतःक्षेपी साचेकाम

injection of sample, नमुना अंतःक्षेपण

inlet system, आगम यंत्रणा

inner complex, १ अंतर्जटिल (न.) २अंतः-संकुल (न.)

inner quantum number, अंतःक्वांटम अंक

inner salt, अंतःक्षार (पु.)

innoculation, *n.* संरोपण (न.)

inorganic, *adj.* अकार्बनी

inorganic chemistry, अकार्बनी रसायनशास्त्र

inorganic colourants, अकार्बनी रंगद्रव्ये (न.अ.व.)

inorganic compound, अकार्बनी संयुग

inorganic salt, अकार्बनी क्षार

inosine, *n.* इनोसिन (न.)

inosinic acid, इनोसिनिक आम्ल

inositol, *n.* (*also* called **muscle sugar**) इनोसिटॉल (न.)

inphase, *adj.* प्रावस्थिक

in-plane bending, प्रतलगत नमन

input, *n.* निविष्टि (स्त्री.)

input power, निविष्टि शक्ति

insecticide, *n.* कीटकनाशक (न.)

in situ, स्वस्थानाते, स्वस्थानी

insolubility, *n.* अद्रावणीयता (स्त्री.)

insoluble, *adj.* अद्रावणीय, अद्राव्य

insoluble residue, अद्रावणीय अवशेष, अद्राव्य अवशेष

insoluble substance, अद्रावणीय पदार्थ

instability constant, अस्थिरता स्थिरांक

instant food, झटपट अन्न

instrument, *n.* १ साधन (न.) २ उपकरण (न.) *cf.* apparatus

instrumental analysis, उपकरण विश्लेषण

instrumental deviation, उपकरण विचलन

instrumental error, उपकरण त्रुटि

instrumentation, *n.* १ उपकरणसाधना (स्त्री.) २ उपकरणयोजन (न.)

insulate, *v. t.* रोध करणे

insulated, *adj.* रोधीकृत, रोधित

insulation, *n.* रोधन (न.), रोध (पु.)

insulator, *n.* रोधी (पु.), रोधक (पु.)

insulin, *n.* (*also* **hypoglycemic factor**) इन्सुलिन (न.), इन्शुलिन (न.), निम्न शर्करारक्तता संप्रेरक (पु.)

intake, *n.* अंतर्ग्रहण (न.)

integral heat of dilution, संकलन विरलन उष्णता

integral heat of solvent, संकलन द्रावग उष्णता

integrating sphere, संकलन गोल

integration, *n.* १ संकलन (न.), संकलनक्रिया (स्त्री.) २ एकात्मीकरण (न.), एकात्म करणे (न.)

intensification, *n.*१ तीव्रन (न.) २ सघनन (न.)

intensity, *n.* तीव्रता (स्त्री.)

intensive property, स्थायी गुणधर्म

inter–, *pfx.* १ (between; among; carried on between; shared by or derived from two or more) आंतर २ (mutual, reciprocal) अन्योन्य-

interaction, *n.* अन्योन्यक्रिया (स्त्री.)

interatomic, *adj.* आंतरअणु–

inter esterification, आंतर एस्टरन

interface, *n.* आंतरपृष्ठ (न.)

interfacial electrode potential, आंतरपृष्ठीय इलेक्ट्रोड विभव

interfacial surface energy, आंतरपृष्ठीय पृष्ठ ऊर्जा

interfacial zone, आंतरपृष्ठीय क्षेत्र

interference, *n.* व्यतिकरण (न.)

interference filter, व्यतिकरण निस्यंदक

interference fringe method, व्यतिकरण किनार पद्धति

interference wedge, व्यतिकरण पाचर

interfering rays, व्यतिकारी किरण (पु.अ.न.), व्यतिकरण किरण (पु. अ. व.)

interferometer, *n.* व्यतिकरणमापी (पु.)

interferometric infrared spectrophotometer, व्यतिकरणमितीय अवरक्त पंक्ति-अनुदीप्तिमापी

interferometry, *n.* व्यतिकरणमिति (स्त्री.)

interferon, *n.* इंटरफेरॉन (न.)

interhalogen compound, आंतरहॅलोजन संयुग

interionic attraction, आंतरआयनी आकर्षण

interlocking lattice, अंतर्बंधी जालक

intermediary metabolism, माध्यमिक चयापचय

intermediate phases, माध्यमिक प्रावस्था (स्त्री. अ. व.)

intermediates, *n. pl.* माध्यमिक द्रव्ये (न.अ.व.), माध्यमिके (न. अ. व.)

intermedin, *n.* इंटरमेडिन (न.)

intermetallic, *adj.* आंतरधातु–

intermetallic compound, आंतरधातु संयुग

intermittency effect, असंततता परिणाम

intermolecular, *adj.* आंतररेण्वीय, आंतररेणु–

intermolecular hydrogen bonding, आंतररेणु हायड्रोजन बंधन

intermolecular reaction, आंतररेण्वीय अभिक्रिया

internal, *adj.* आंतरिक, अंतर्गत, अंतः–

internal anhydride, आंतरिक अनहायड्राइड

internal compensation, आंतरिक प्रतिपूरण

internal compensation of optical rotation, प्रकाशीय घूर्णनाचे आंतरिक प्रतिपूरण

internal conversion, आंतरिक रूपांतरण

internal conversion electron, आंतरिक रूपांतरण इलेक्ट्रॉन

internal electrolysis, आंतरिक विद्युतअपघटन

internal energy, आंतरिक ऊर्जा

internal indicator, आंतरिक दर्शक

internally, *adv.* आतून, अंतः–

internally-compensated, *adj.* अंतःप्रतिपूरित

internal quenching, अंतःशमन (न.)

internal reflection, आंतरिक परावर्तन

internal resistance, आंतरिक रोध

internal return, आंतरिक प्रत्यागमन

internal secretion, अंतःस्राव (पु.)

internal standard method, आंतरिक मानक पद्धति

internal symmetry, आंतरिक सममिति

international atomic weights, आंतरराष्ट्रीय अणु भार

International Union of Pure and Applied Chemistry, (*abbr.* IUPAC) आंतरराष्ट्रीय शुद्ध व उपयोजित रसायनशास्त्र संस्था
International Union of Pure and Applied Chemistry convention, (*abbr.* IUPAC convention) आंतरराष्ट्रीय शुद्ध व उपयोजित रसायनशास्त्र संस्था संकेत
international unit, (*abbr.* IU) आंतरराष्ट्रीय एकक
interphase, *n.* आंतरप्रावस्था (स्त्री.)
interphase cycle, आंतरप्रावस्था चक्र
interplanar crystal spacing, स्फटिकातील प्रतल अंतर
inter radical reaction, आंतर मूलक अभिक्रिया
interstice, *n.* १ पोकळी (स्त्री.) २ अंतराल (न.)
interstitial cell-stimulating hormone, (*abbr.* ICSH) (पीयूषिका) अंतरालीय पेशी–उद्दीपक संप्रेरक
interstitial compound, आंतरछिद्री संयुग
interval, *n.* अंतराल (न.) *cf.* region
intestinal juice, आंत्ररस (पु.)
intestine, *n.* आंत्र (न.)
intolerance, *n.* असह्यता (स्त्री.)
intra—, *pfx.* अंतर–, अंतः–
intra-atomic, *adj.* अंतरअणु–
intra-molecular, *adj.* अंतरेणु–
intramolecular condensation, अंतरेणु संघनन
intramolecular hydrogen bonding, अंतरेणु हायड्रोजन बंधन
intramolecular reaction, अंतरेण्वीय अभिक्रिया
intramuscular injection, अंतरस्नायु अंतःक्षेपण
intravenous, *adj.* शिरेतील, शिरांतर्गत
intrinsic, *adj.* अंगभूत, आंतरिक, अंतःस्थ, निज
intrinsic energy, निज ऊर्जा, अंगभूत ऊर्जा, आंतरिक ऊर्जा
intrinsic factor, अंतःस्थ घटक
intrinsic resistance, निज रोध, अंगभूत रोध
intrinsic solubility, अंतःस्थ द्रावणीयता, अंगभूत द्रावणीयता
inulin, *n.* इन्यूलिन (न.)
invagination, *n.* १ अंतर्वेशन (न.) २ अंतर्वलन (न.)
invariable, *adj.* अचल *cf.* constant
invention, *n.* नवशोध (पु.)
inverse, *adj.* १ व्यस्त, उलटा २ प्रतिलोम
inverse feedback, (*also* negative feedback) ऋण पश्चप्रदाय, व्यस्त पश्चप्रदाय
inversely proportional, व्यस्त प्रमाणात
inverse matrix, प्रतिलोम सारणी
inversion, *n.* १ व्यस्तन (न.), पर्यस्तन (न.) २ प्रतिलोमन (न.)
inversion temperature, १ प्रतिलोमन तापमान २ पर्यस्तन तापमान, व्युत्क्रमी तापमान
invert, *adj.* (*also* inverted) पर्यस्त, उलटा
invertase, *n.* इन्वर्टेज (पु.)
invertebrate, *adj.* अकशेरू, अपृष्ठवंशीय
inverted = invert
inverted combustion, पर्यस्त दहन
inverting enzyme, प्रतिलोमी विकर
invert sugar, व्यस्तन शर्करा, पर्यस्त शर्करा, व्यस्त शर्करा
invisible ink, अदृश्य शाई
***in vitro*,** पात्रात, शरीरबाह्य (प्रयोगशाळेत)
***in vivo*,** जीवात, शरीरात (जीवितावस्थेत)
iodate, *n.* आयोडेट (न.)
iodate ion, आयोडेट आयन
iodic, *adj.* आयोडिक
iodic acid, आयोडिक आम्ल
iodide, *n.* आयोडाइड (न.)
iodide ion, आयोडाइड आयन
iodimetric, *adj.* आयोडोमितीय
iodimetric method of analysis, आयोडोमितीय विश्लेषण पद्धति
iodimetry, *n.* आयोडोमिति (स्त्री.)

iodine (I), *n.* आयोडिन (I) (न.)
iodine coulometer, आयोडिन कूलोममापी
iodine monochloride, आयोडिन मोनोक्लोराइड
iodine number, आयोडिन मूल्यांक
iodo compound, आयोडो संयुग
iodoform, *n.* आयोडोफॉर्म (पु.)
iodometric, *adj.* आयोडोमितीय
iodometric method of analysis, आयोडोमितीय विश्लेषण पद्धति
iodometry, *n.* आयोडोमिति (स्त्री.)
ion, *n.* आयन (पु.)
ion-activity meter, आयन-सक्रियता मापी
ion-activity reference standard, आयन-सक्रियता संदर्भ मानक
ionamine dyes, आयनअमाइन रंजक (पु.अ.व.)
ion chamber current, आयनी कक्ष धारा
ion-collection system, आयन-संकलन यंत्रणा
ion-dipole interaction, आयन-द्विध्रुवी अन्योन्यक्रिया
ion exchange, आयन विनिमय
ion-exchange chromatography, आयन-विनिमय वर्णलेखन
ion exchange column, आयन विनिमयी स्तंभ
ion exchanger, आयन विनिमयित्र
ion exchange reaction, आयन विनिमयी अभिक्रिया
ion exchange resin, आयन-विनिमय राळ, आयन-विनिमय रेझिन
ion-exchanger liquid membrane electrode, आयन-विनिमय द्रव पटल इलेक्ट्रोड
ion exclusion, आयन अपवर्जन
ion-filtration chromatography, आयन-गाळण वर्णलेखन
ionic, *adj.* आयनी
ionic bond, आयनी बंध
ionic charge, आयनी प्रभार
ionic compound, आयनी संयुग
ionic conductance, आयनी वाहकता, आयनी प्रवहन
ionic equation, आयनी समीकरण
ionic equilibrium, आयनी समतोल
ionic formula, आयनी सूत्र
ionic migration, आयनी स्थलांतरण
ionic mobility, आयनी गतिशीलता
ionic potential, आयनी विभव
ionic product = ion product
ionic radius, आयनी त्रिज्या
ionic reaction, आयनी अभिक्रिया
ionic strength, आयनी सामर्थ्य
ionic theory, आयनी सिद्धांत
ionic velocity, आयनी वेग
ionisation, *n.* आयनन (न.)
ionisation chamber, आयनन कक्ष
ionisation constant, आयनन स्थिरांक
ionisation detector, आयनन संसूचक
ionisation energy, आयनन ऊर्जा
ionisation potential, आयनन विभव
ionisation source, आयनीकरण प्रभव, आयनन प्रभव
ionise, *v. t. & i.* आयनन करणे, आयनन होणे
ionised, *adj.* आयनित
ionising, *adj.* आयनकारी
ionising radiation, आयननी प्रारण, आयनकारी प्रारण
ionising solvent, आयनकारी द्रावक
ion microprobe mass analyser, आयन सूक्ष्मशोधसाधन वस्तुमान विश्लेषित्र
ion molecule reaction, आयन रेणु अभिक्रिया
ionone, *n.* आयोनोन (न.)
ionophoresis, *n.* आयनसंचलन (न.)
ionosphere, *n.* आयनावरण (न.)
ionotropy, *n.* आयनचलसमघटकता (स्त्री.) *cf.* anionotropy
ion pair, आयन युग्म

ion product, (*also* **ionic product**) आयनी गुणनफल

ion-product constant, आयनी गुणनफल स्थिरांक

ion-selective electrode, आयननिवडी इलेक्ट्रोड

iridescence, *n.* वर्णदीप्ति (स्त्री.) *cf.* brightness

iridium (Ir), *n.* इरिडिअम (Ir) (न.)

iris, *n.* १ डोळ्यातील बाहुली (स्त्री.) २ अनुयोज्य पटल (न.)

iron (Fe), *n.* (*ferrum*) आयर्न (Fe) (न.), लोखंड (न.), लोह (न.)

iron filing, लोखंडाचा चुरा, लोखंडाचा कीस

iron meteorite, उल्कालोह (न.), अशनिलोह (न.)

iron mordant, लोह बंधक

iron-ore, *n.* लोहधातुक (न.),आयर्नधातुक(न.)

iron protein, लोह प्रथिन, लोह प्रोटीन

iron-sulfur protein, लोह-गंधक प्रथिन, लोह-गंधक प्रोटीन

iron sulphate, आयर्न सल्फेट

iron sulphide, आयर्न सल्फाइड

irradiation, *n.* किरणन (न.)

irreducible representation, अलघुरूपित प्रतिरूपण

irreversibility, *n.* अप्रतिक्रमणीयता (स्त्री.), अव्युत्क्रमता (स्त्री.)

irreversible, *adj.* अप्रतिक्रमी, अव्युत्क्रमी

irreversible colloid, अप्रतिक्रमी कलिल

irreversible gel, अप्रतिक्रमी जेल

irreversible inhibitor, अव्युत्क्रमी संदमक

rreversible process, अव्युत्क्रमी प्रक्रिया

rreversible reaction, अव्युत्क्रमी अभिक्रिया

rritant, *n.* क्षोभक (पु.)

rritation, *n.* क्षोभ (पु.)

satin, *n.* इसॅटिन (न.)

islets of Langerhans, लँगरहॅन्सच्या द्वीपिका, स्वादुपिंड द्वीपिका

iso-, (in comb.) सम– *cf.* mono–

isoascorbic acid, आयसोअ‍ॅस्कॉर्बिक आम्ल

isobar, *n.* १ समभारिक (पु.) २ समदाब रेषा (स्त्री.)

isobestic, *adj.* आयसोबेस्टिक, समविलोपी

isobestic point, समविलोपी बिंदु

isobutyl, *adj.* आयसोब्युटिल

isochore, *n.* (*also* **isochor**) समआयतन रेषा (स्त्री.)

isochromatic, *adj.* समवर्णिक, एकरंगी

isocyanate, *n.* आयसोसायनेट (न.)

isocyanide, *n.* आयसोसायनाइड (न.)

isodensity centrifugation, (*also* **isopycnic centrifugation**) समघनता अपकेंद्रण

isodensity equilibrium centrifugation, समघनता समतोल अपकेंद्रण

isoelectric focusing, (*also* **pH gradient electrophoresis**) समविद्युत नाभीयन

isoelectric point, समविद्युत बिंदु

isoelectric protein, समविद्युत प्रथिन

isoelectronic, *adj.* समइलेक्ट्रॉनी

isoentropic change, समएन्ट्रॉपी प्रवर्तन

isoenzyme, *n.* (*also* called **isozyme**) आयसोएन्झाइम (पु.)

isoflavin, *n.* (*also* called **alloxazin**) आयसोफ्लेव्हिन (न.)

isograft, *n.* सजातीय कलम (न.)

isohydric shift, (*also* **isohydric transport**) आयसोहायड्रिक विस्थापन (स्थिर pH विस्थापन)

isoindazole = **benzopyrazole**

isolable, *adj.* विलगनीय, विविक्त करण्याजोगा

isolate, *v. t.* विलग करणे

isolated diene, विविक्त डाइन

isolated double bonds, विविक्त द्विबंध

isolation, *n.* १ विविक्ति (स्त्री.) २ विविक्तीकरण (न.), विलगीकरण (न.)

isomer, *n.* समसूत्री (पु.)

conformational isomer, समाविन्यासी समसूत्री

diastereo isomer, अंशप्रतिबिंबी समसूत्री

functional group isomer, क्रियात्मक गट समसूत्री

geometrical isomer, भूमितीय समसूत्री

meso isomer, मेसो समसूत्री

nuclear isomer, न्यूक्लीय समसूत्री, केंद्रकीय समसूत्री

optical isomer, प्रकाशीय समसूत्री

stereoisomer, त्रिमितीय समसूत्री

structural isomer, संरचनी समसूत्री

isomerase, *n.* आयसोमरेज (पु.)

isomeric, *adj.* समसूत्री–

isomeric group, समसूत्री गट

isomeride, *n.* विसमसूत्री (पु.), आयसोमराइड (पु.), समसंरचनी (पु.)

isomerisation, *n.* समसूत्री रूपांतरण (न.)

isomerisation reaction, समसूत्री रूपांतरण अभिक्रिया

isomerism, *n.* समसूत्रता (स्त्री.)

chain isomerism, शृंखला समसूत्रता

configuration isomerism, आविन्यासी समसूत्रता

conformational isomerism, समाविन्यासी समसूत्रता

D and L isomerism, D व L समसूत्रता

d and l isomerism, d व l समसूत्रता

diastereo isomerism, अंशप्रतिबिंबी समसूत्रता

functional isomerism, क्रियात्मक समसूत्रता

geometrical isomerism, भूमितीय समसूत्रता

nuclear isomerism, न्यूक्लीय समसूत्रता, केंद्रकीय समसूत्रता

optical isomerism, प्रकाशीय समसूत्रता

position isomerism, स्थान समसूत्रता

stereoisomerism, त्रिमितीय समसूत्रता

structural isomerism, संरचनी समसूत्रता

isomer shift, समसूत्री विस्थापन

isometric, *adj.* सममितीय

isomorph, *n.* समरूप (न.)

isomorphic = **isomorphous**

isomorphism, *n.* समरूपता (स्त्री.), सरूपता (स्त्री.), समाकृतिकता (स्त्री.)

isomorphous, *adj.* (*also* **isomorphic**) समरूपी, सरूपी, समाकृतिक

isomorphous crystal, समाकृतिक स्फटिक, समरूपी स्फटिक

isomorphous mixture, समरूपी मिश्रण, समाकृतिक मिश्रण

isomorphous replacement, समरूपी प्रतिस्थापन, समाकृतिक प्रतिस्थापन

isoniazid, *n.* आयसोनायअॅझाइड (न.)

isonitrile, *n.* आयसोनायट्राइल (न.)

isonitroso, *n.* आयसोनायट्रोसो (न.)

iso-osmotic, *adj.* सम-परासरणी

isopentyl, *adj.* आयसोपेन्टील

isophthalic acid, आयसोफ्थॅलिक आम्ल

isopolymorphism, *n.* समबहुरूपता (स्त्री.)

isoprene, *n.* आयसोप्रीन (न.)

isoprene rule, आयसोप्रीन नियम

isopropanol, *n.* आयसोप्रोपॅनॉल (न.)

isopycnic centrifugation = **isodensity centrifugation**

isoquinoline, *n.* आयसोक्विनोलिन (न.)

isosceles, *adj.* समद्विभुज

isosmotic, *adj.* समपरासरणी, समपरासरणदाबी

isostatic, *adj.* समस्थितिक

isosteric, *adj.* समइलेक्ट्रॉनी, समइलेक्ट्रॉन–

isosteric molecule, समइलेक्ट्रॉन संरची रेणु

isosterism, *n.* समइलेक्ट्रॉनी संरचना (स्त्री.)

isotactic polymer, एकदिक्‌शाखी बहुवारिक

isotactic polypropylene fibres, एकदिक्‌शाखीय पॉलीप्रॉपिलीन तंतू (पु. अ. व.)

isotherm, *n.* समतापरेषा (स्त्री.)

isothermal, *adj.* समतापी

isothermal change, समतापी बदल

isothermal process, समतापी प्रक्रिया

isothermic, *adj.* समतापीय

isotones, *n. pl.* १ (nuclei containing same number of neutrons) समन्यूट्रॉन (पु.अ.व.) २ (as, in music) समस्वर (पु. अ. व.)

isotonic, *adj.* १ (solutions having same osmotic pressure) समपरासरी २ समन्यूट्रॉनिक

isotope, *n.* समस्थानिक (पु.), समप्रोटॉन (पु.)

isotope dilution analysis, (*also* **isotopic dilution analysis**) समप्रोटॉनी विरलन विश्लेषण, समस्थानिकीय विरलन विश्लेषण

isotope effect, समप्रोटॉनी परिणाम, समस्थानिकी परिणाम

isotope exchange, समप्रोटॉनी विनिमय, समस्थानिकी विनिमय

isotope number, समप्रोटॉ स्थानिकी अंक

isotopic, *adj.* समप्रोटॉनी–, स

isotopic abundance, समप्रोट समस्थानिकी बहुलता

isotopic atomic weight, स भारांक, समस्थानिकी अ

isotopic dilution analysis = i analysis

isotopic indicator, समप्रोटॉन स्थानिकी दर्शक

isotopic substitution, समप्रोट समस्थानिकी प्रतियोजन

isotopic weight, समप्रोटॉन स्थानिकीय भार

isotropic, *adj.* समदैशिक,

isotropic crystal, समदिक

isozyme, *n.* (*also* called isoe आयसोझाइम (पु.)

IU, (*abbr.* of **international u**

IUPAC, (*abbr.* of **Internat Pure and Applied Chemi**

IUPAC convention, (*abbr.* **Union of Pure and Ap convention)** IUPAC संकेत शुद्ध व उपयोजित रसायन

J

J, (*abbr.* of joule) J

J-acid, *n.* J-आम्ल (न.)

jack-fruit, *n.* फणस (पु.)

Jacob and Monod hypothesis, जॅकब आणि मोनॉड परिकल्पना

Jacquemin test for fibres, जॅक्वेमिन तंतु चाचणी

Jaeger converter, जॅगर रूपांतरित्र

jaggery, *n.* गूळ (पु.)

jam, *n.* जॅम (पु.), मुरांबा (पु.)

Jamaica pepper = allspice

jar, *n.* बरणी (स्त्री.), पात्र (न.)

jaw crusher, चर्वण दलित्र

jejunum, *n.* मध्यांत्र (न.)

jelly, *n.* जेली (स्त्री.)

jellying power, जेलीकरण क्षमता

Jena glass, जेना काच

jet, *n.* जेट (न.), फवारा (पु.)

Johnson noise, (*also* called thermal noise) जॉन्सन कुरव

Johnston-Ogston effect, जॉन्स्टन-ऑगस्टन परिणाम

joining enzyme, (*also* called ligase) संधि विकर

Jones process, जोन्स प्रक्रिया

Jones reductor, जोन्सचे क्षपणित्र

joule, *n.* (*abbr.* J) (unit of work and energy) जूल (न.)

Joule equivalent, जूल सममूल्य

Joule-Thompson inversion temperature, जूल-थॉम्पसन व्युत्क्रमी तापमान

jowar, *n.* ज्वारी (स्त्री.)

junction potential, संधिस्थान विभव

junket, *n.* जंकेट (न.) (एक प्रकारचे पनीर)

jute, *n.* ताग (पु.), ज्यूट (पु.)

juvenile hormone, अळीपोषक संप्रेरक

juxtaposition, *n.* सान्निध्य (न.)

K

K, (symbol of potassium) K (पोटॅशिअम)
K-absorption edge, K-अवशोषण सीमा
kaffir beer, काफीर बीअर
kainite, *n.* केनाइट (न.)
kalium (K), *n.* (potassium) पोटॅशिअम(K)(न).
kallidin I, (*also* called **lysyl-bradykinin**) कालिडिन I
kallidin II, (*also* called **bradykinin**) कालिडिन II
kallikrein, *n.* कॅलिक्रेइन (न.)
kanamycin, *n.* (antibiotic) कॅनामायसिन (न.)
kaoliang, *n.* (*also* **millet** *or* **sorghum**) कनिष्ठ तृणधान्य (न.)
kaolin, *n.* केओलिन (न.), चिनीमाती (स्त्री.)
karaya gum, कांडोळ गोंद
karell diet, हृद्रोग्याचा पथ्याहार
Karl-Fischer reagent, कार्ल-फिशर अभिकारक
karyokinesis = nuclear division
karyolymph, *n.* केन्द्रकरस (पु.)
karyon, *n.* केन्द्रक (न.)
karyoplasm, *n.* केन्द्रकद्रव्य (न.)
karyotype, *n.* गुणसूत्ररचना (स्त्री.)
katemfe, *n.* कॅटेम्फे (न.) (अतिगोड आफ्रिकी फळ)
katharometer, *n.* कॅथॅरोमीटर (पु.)
kathepsin, *n.* कॅथेप्सिन (न.)
kefir, *n.* दही (न.)
Keilin-Hartree particles, केयलिन-हार्ट्री कण (पु. अ. व.)
K-electron, *n.* K-इलेक्ट्रॉन (न.)
K-electron capture, K-इलेक्ट्रॉनचे प्रग्रहण
Kelvin scale, केल्व्हिन मापनश्रेणी
Kelvin's temperature scale, केल्व्हिनची तापमान मापनश्रेणी
Kempner diet, अल्पक्षार पथ्याहार, केम्पनर पथ्याहार
Kendall's compound, केंडॉलची संयुगे (बाह्यांगी स्टिरॉइडे)
kephalin = cephalin
keratin, *n.* केरॅटिन (न.)
keratinisation, *n.* केरॅटिनन (न.)
keratoid, *n.* केरॅटिनाभ (न.)
kerosene, *n.* केरोसिन (न.), रॉकेल (न.), घासलेट (न.)
ketal, *n.* केटल (न.)
ketene, *n.* केटीन (न.)
ketimine, *n.* केटिमाइन (न.)
keto acid, केटो आम्ल
β-ketoadipate pathway, β-केटोॲडिपेट मार्ग
ketoamine, *n.* केटोअमाइन (न.)
keto-enol equilibrium, केटो-इनॉल समतोल
keto-enol tautomerism, केटो-इनॉल चलसमघटकता
keto form, केटो रूप

ketofuranose, *n.* केटोफ्युरानोज (न.)
ketogenesis, *n.* कीटोनजनन (न.)
ketogenic amino acid, कीटोनजनी ॲमिनो आम्ल
ketogenic diet, कीटोनजनी पथ्याहार
α-ketoglutarate dehydrogenase, α-केटोग्लुटारेट डीहायड्रोजिनेज
α-ketoglutarate pathway, α-केटोग्लुटारेट मार्ग
ketohexose, *n.* केटोहेक्सोज (न.)
keto-imine tautomerism, केटो-इमाइन चलसमघटकता
ketol, *n.* केटॉल (न.)
ketone, *n.* कीटोन (न.)
ketone body, कीटोन निकाय
ketone group, कीटोन गट
ketonemia, *n.* कीटोनरक्तता (स्त्री.)
ketonic, *adj.* केटॉनी, केटॉनिक
ketonic rancidity, केटॉनी खवटपणा
ketonuria, *n.* कीटोनमेह (पु.)
ketopyranose, *n.* केटोपिरॅनोज (न.)
ketose, *n.* केटोज (न.)
ketosis, *n.* कीटोनांचे आधिक्य (न.), अतिकीटोनता (स्त्री.)
ketosteroid, *n.* केटोस्टेरॉइड (न.)
keto sugar, केटो शर्करा
ketoxime, *n.* केटॉक्झाइम (न.)
key enzyme, सूत्रधारी विकर
khellin, *n.* खेलिन (न.)
kidney stone, मूतखडा (पु.)
kieselguhr, *n.* कायसेलघर (न.)
killed vaccine, निर्जीव लस
Killiani reaction, किलिॲनी अभिक्रिया
Killiani synthesis, किलिॲनी संश्लेषण
kiln, *n.* भट्टी (स्त्री.)
kilocalorie, *n.* किलोकॅलरी (स्त्री.)
kilogram, *n.* किलोग्रॅम (पु.)
kilowatt, *n.* किलोवॅट (पु.)
kinase, *n.* कायनेज (न.)
kinematic viscosity, (*also* called **coefficient of kinematic viscosity**) शुद्धगतिकीय विष्यंदिता
kinetic, *adj.* गतिज
kinetically controlled reaction, (*also* **rate controlled reaction**) गतिनियंत्रित अभिक्रिया
kinetic current, गतिज धारा
kinetic energy, गतिज ऊर्जा
kinetic equilibrium, गतिज समतोल
kinetic molecular hypothesis, गतिज रेणु परिकल्पना
kinetic molecular theory, गतिज रेणु सिद्धांत
kinetic polarisation, गतिज ध्रुवण
kinetics, *n.* १ गतिकी (स्त्री.), गतिशास्त्र (न.) २ (study of rates of reactions) क्रियागतिकी (स्त्री.)
kinetic theory, गतिज सिद्धांत
kinetic theory of gas, वायुविषयक गतिज सिद्धांत
kinetin, *n.* कायनेटिन (न.)
kinetochore = centromere
kinetosome, *n.* (*also* called **basal body** *or* **basal granule**) गतिजपिंड (पु.)
kinin, *n.* कायनिन (न.)
Kipp's apparatus, किपचे उपकरण
Kirchhoff equation, किर्चॉफचे समीकरण
Kirchhoff's law, किर्चॉफचा नियम
Kirschner value, किर्शनर मूल्य
kitol, *n.* किटॉल (न.) (व्हिटॅमिन 'ए' चे निष्क्रियरूप)
Kjeldahl apparatus, जेल्डा उपकरण
Kjeldahl determination, जेल्डा निश्चितीकरण
Kjeldahl flask, जेल्डा चंबू
Kjeldahl method, जेल्डा पद्धति
Kjeldahl nitrogen, जेल्डा नायट्रोजन
Kleinschmidt technique, क्लेन्स्श्मिड तंत्र

K-line, *n.* K-रेखा (स्त्री.)
Klystron oscillator, क्लॉयस्ट्रॉन दोलक
Knallgas reaction, नॉलगॅस अभिक्रिया
knife and fork model = Kornberg mechanism
knock, *n.* प्रघात (पु.), अपस्फोट (पु.)
Knoevenagel reaction, नॉव्हेनेगल अभिक्रिया
Knoop's hypothesis, नूपची परिकल्पना
Knop's solution, नॉपचे द्रावण
Knorr (pyrrole) **synthesis**, नॉरचे (पायरोल) संश्लेषण
Knudsen cell, क्नुडसन घट
Koettstorfer number, (*also* called **saponification number**) कोएटस्टॉर्फर मूल्यांक
Kofranyi-Michaelis spirometer, कोफ्रानी-मायकेलिस ऊर्जामापी
Kohlrausch law, कोहल्राश नियम
Kolbe electrolytic method, कोल्बेची विद्युत अपघटन पद्धती
Kolbe reaction, कोल्बे अभिक्रिया
Kolbe-Schmidt reaction, कोल्बे-श्मिट अभिक्रिया
K orbit, K कक्षा
Kornberg arm, (*also* called **T ψ C arm**) कॉर्नबर्ग प्रतिकृतीची भुजा
Kornberg enzyme, कॉर्नबर्ग विकर
Kornberg mechanism, (*also* **knife and fork model**) कॉर्नबर्ग क्रियाविधि
Kosher food, कोशर अन्न
Kovats retention index, कोव्हॅट्स धारणांक
K radiation, K प्रारण
Krebs cycle, (*also* called **central metabolic pathway** *or* **citric acid cycle**) क्रेब्स चक्र
Krebs-Henseleit cycle, क्रेब्स-हेन्सेलेट चक्र
Krebs-Ringer solution, क्रेब्स-रिंगर द्रावण
Krebs solution, क्रेब्सचे द्रावण
K-region, *n.* K-भाग (पु.)
Kreis test, क्रेइस चाचणी
krypton (kr), *n.* क्रिप्टॉन (kr) (पु.)
K-shell, *n.* K-कक्षक (पु.)
kuban, *n.* दही (न.)
Kunitz inhibitor, (*also* called **soyabean trypsin inhibitor**) कुनिट्झ संदमक
kupfernickel, *n.* कुप्फेरनिकेल (न.)
kynureninase, *n.* कायन्युरेनिनेज (पु.)
kynurenine, *n.* कायन्युरेनिन (न.)

L

l-, (*abbr.* of levo-) l-

labelled compound, विलक्षित संयुग

labelled hydrogen, विलक्षित हायड्रोजन, चिन्हित हायड्रोजन

labelled reagent, चिन्हित अभिकारक

labelling, *n.* १ विलक्षीकरण (न.) २ चिन्हीकरण (न.) ३ लेबल लावणे (न.)

labile, *adj.* १ अस्थिर, चंचल २ परिवर्ती

labile atom, १ अस्थिर अणु २ परिवर्ती अणु

labile complex, अस्थिर संकुल

labile group, १ अस्थिर गट २ परिवर्ती गट

laboratory, *n.* प्रयोगशाळा (स्त्री.)

L-absorption edge, L-अवशोषण सीमा

lac, *n.* लाख (स्त्री.), लाक्षा (स्त्री.)

lachrymators, *n.* अश्रुकारक (पु.)

lac operon, लॅक ऑपेरॉन

lacquer, *n.* लॅकर (न.), लाक्षाभ रोगण (न.), लाखरोगण (न.)

lactalbumin, *n.* लॅक्टॅल्ब्युमिन (न.)

lactam, *n.* लॅक्टम (न.)

lactate, *n.* लॅक्टेट (न.)

lactate dehydrogenase, लॅक्टेट डीहायड्रोजिनेज

lactation, *n.* (*also* lactopoiesis) दुग्धन (न.)

lactic acid, लॅक्टिक आम्ल

lactic acid bacteria, लॅक्टिक आम्ल जीवाणू (पु. अ. व.)

lactic acid fermentation, लॅक्टिक आम्ल किण्वन

lactic acidosis, लॅक्टिक आम्लरक्तता

lactic fermentation, लॅक्टिक किण्वन

Lactobacillus, *n.* दुग्धदंडाणु (पु.), लॅक्टोबॅसिलस (न.)

Lactobacillus casei factor, (*also* called vitamin B_c *or* folic acid) लॅक्टोबॅसिलस केसाय जीवनसत्त्व

lactoflavin, *n.* लॅक्टोफ्लेविन (न.)

lactogenic, *adj.* दुग्धजनक, स्तन्यजनक

lactogenic hormone, (*also* called prolactin) दुग्धजनक संप्रेरक

lactometer, *n.* दुग्धघनतामापी (पु.), दुग्धतामापी (पु.)

lactonase, *n.* लॅक्टोनेज (पु.)

lactone, *n.* लॅक्टोन (न.)

lactone rule, लॅक्टोन नियम

lactopoiesis = lactation

lactose, *n.* लॅक्टोज (पु.), दुग्धशर्करा (स्त्री.)

lactose intolerance, लॅक्टोज असह्यता

lactose synthetase, लॅक्टोज संश्लेषी विकर

lactose tolerance test, लॅक्टोज सह्यता चाचणी

lactosuria, *n.* लॅक्टोजमेह (पु.)

laevo- = levo-

laevo-rotation, *n.* वामघूर्णन (न.)

laevo-rotatory, *adj.* वामघूर्णनी

laevulose, *n.* (*also* levulose) (*also* called D-fructose) लेव्ह्युलोज (न.)

lager, *n.* लॅगर (स्त्री.) (बीअरचा एक प्रकार)

lag in period, काल पश्चता

lag in phase, प्रावस्था पश्चता

lake, *n.* (colour) लेक (पु.), लाक्षक (न.)

Laki-Lorand factor, (*also* called fibrinase) लॅकी-लोरँड घटक (एक रक्त साकळण घटक)

laking, *n.* रक्तक्षय (पु.)

lambda, *n.* (*symbol* Λ *or* λ) लॅम्डा (न.) (Λ किंवा λ)

lambda chain, लॅम्डा शृंखला

Lambert-Beer Law, लॅम्बर्ट-बीर नियम

Lambert's law, लॅम्बर्टचा नियम

lamb meat, कोकराचे मांस

lamina, *n.* स्तर (पु.) *cf.* crust

laminar, *adj.* स्तरीय

laminar-flow burner, स्तरीय-प्रवाह ज्वालक

laminar-flow flame, स्तरीय-प्रवाह ज्योत

laminated, *adj.* स्तरित

laminated glass, स्तरित काच

laminates, *n. pl.* स्तरिते (न. अ. व.)

lamp, *n.* दिवा (पु.), दीप (पु.)

lampblack, *n.* दिव्याची काजळी (स्त्री.)

Landolt ring, लँडॉल्टचे वलय

Langmuir adsorption isotherm, लँगमूरची अधिशोषण समतापरेषा

lanolin, *n.* लॅनोलिन (न.), लोकर मेण (न.)

lanthanide series, लॅन्थानाइड श्रेणी

lanthanum (La), *n.* लँथेनम (La) (न.)

LAP, (*abbr.* of **leucine aminopeptidase**) LAP

lard, *n.* डुकराची चरबी (स्त्री.)

laser, *n.* (light amplification by stimulated emission of radiation) लेसर (न.)

laser source, लेसर प्रभव

Lassaigne's test, लसायनची चाचणी

latent energy, अप्रकट ऊर्जा

latent enzyme, अप्रकट विकर

latent heat, अप्रकट ऊष्मा

latent heat of evaporation, अप्रकट बाष्पन ऊष्मा

latent heat of fusion, अप्रकट वितळण ऊष्मा

latent heat of sublimation, संप्लवनाचा अप्रकट ऊष्मा

latent heat of vaporisation, बाष्पनाचा अप्रकट ऊष्मा

latent iron-binding capacity, (*also* unsaturated iron-binding capacity) अप्रकट लोह-बंधन क्षमता

latent period, अप्रकटता काल

lather, *n.* फेनक (पु.) *cf.* foam

lathyrism, *n.* त्रिपुट रोग (पु.) (लाखी डाळीच्या सेवनाने होणारा रोग)

lattice, *n.* जालक (न.)

lattice energy, जालक ऊर्जा

lattice spacing, जालक अंतर

lattice theory, जालक सिद्धांत

laughing gas, (nitrous oxide) हसवणारा वायु (नायट्रस ऑक्साइड)

Laurent half-wave plate, लॉरेंट अर्धतरंग पट्टिका

lauric acid, लॉरिक आम्ल

law, *n.* १ सिद्धांत (पु.) *cf.* theory
२ नियम (पु.)

law of chemical equilibrium, रासायनिक समतोलाचा नियम

law of conservation of energy, ऊर्जा अक्षय्यता नियम

law of conservation of mass, वस्तुमान अक्षय्यता नियम

law of constant proportion, (*also* law of definite proportion) परस्पर स्थिर प्रमाणाचा नियम

law of cooling, शीतन नियम

law of corresponding state, तत्सम अवस्थेचा नियम, संगत अवस्थेचा नियम
law of definite proportion = **law of constant proportion**
law of Dulong-Petit, ड्युलाँग-पेटिटचा नियम
law of equivalent proportion, समसूल्य प्रमाण नियम
law of fixed proportion, स्थिर प्रमाण नियम
law of mass action, वस्तुमानाच्या प्रभावाचा नियम
law of Maxwell distribution, मॅक्सवेल वितरण नियम
law of multiple proportion, गुणित प्रमाण नियम
law of octaves, मूलद्रव्याचा अष्टक नियम, अष्टक नियम
law of partial pressure, आंशिक दाब नियम
law of photochemical equivalent, प्रकाश रासायनिक सममूल्यतेचा नियम
law of specific heat, विशिष्ट उष्णतेचा नियम
law of triads, त्रिकाचा नियम
laxative, *adj.* सारक
layer, *n.* स्तर (पु.), थर (पु.) *cf.* crust
layered metabolic pathway, स्तरित चयापचय मार्ग
layer lines, स्तर रेषा (स्त्री. अ. व.)
L-configuration, *n.* L-संरूपण (न.)
leaching, *n.* निक्षालन (न.)
lead (Pb), *n.* (*plumbum*) लेड (Pb) (न.), शिसे (न.)
lead accumulator, शिसेसंचायक (पु.)
lead chamber, शिसेकक्ष (पु.)
lead chamber process, शिसेकक्ष प्रक्रिया
leading, *adj.* अग्रगामी
lead monoxide, (litharge) लेड मोनॉक्साइड (लिथार्ज)
lead oxide, लेड ऑक्साइड
ead shield, शिसे परिरक्षी
lead tree, शिशाचे झाडासम स्फटिक
leaf, *n.* पत्र (न.), पान (न.), वर्ख (पु.)
leaky mutant, गलित उत्परिवर्त
leaky protein, गलित प्रथिन
leather, *n.* कमावलेले कातडे (न.), चामडे (न.)
leather dye, चर्म रंजक
leaven, *n.* आंबवण (न.)
leaving group, निर्गामी गट
leben, *n.* दही (न.)
LeBlanc process, ले ब्लँक प्रक्रिया
LeChatelier's principle, लेचॅटेलिअरचे तत्त्व
lecithin, *n.* (*also* called **phosphatidyl choline**) लेसिथिन (न.)
Leclanche cell, लेक्लान्शे घट
lectin, *n.* लेक्टिन (न.)
legumin, *n.* कडधान्य प्रथिन (न.), शिंब प्रथिन (न.)
leguminous plant, द्विदल वनस्पति
Lehmann process, लेहमन प्रक्रिया
L-electron, *n.* L–इलेक्ट्रॉन (पु.)
L-emission lines, L–उत्सर्जन रेखा (स्त्री.अ.व.)
lemma, *n.* १ सहायक प्रमेय (न.) *cf.* theory २ आच्छाद (न.), आवरण (न.)
lemon oil, लिंबू तेल
Lenard ray, लेनार्ड किरण
Lenhartz diet, लेनहार्ट्झ पथ्याहार
lens, *n.* भिंग (न.)
lente insulin, (*also* **NPH insulin**) अल्पद्रावणीय इन्सुलिन, NPH इन्सुलिन
lentils, *n.* मसूर (स्त्री.)
leptazol, *n.* लेप्टॅझॉल (न.)
lesion, *n.* क्षत (न.)
lethal, *n.* प्राणघातक (न.)
adj. प्राणघातक
lethal dose, (*also* **fatal dose**) प्राणघातक मात्रा
lethal gene, प्राणघातक जीन

lethal mutation, प्राणघातक उत्परिवर्तन
lettuce, *n.* लेटयूस (न.), सलाद (न.), हरितक (न.)
leucine, *n.* ल्युसीन (न.)
leucine aminopeptidase, (*abbr.* LAP) ल्युसीन ॲमिनोपेप्टिडेज
Leuckart reaction, ल्युकार्ट अभिक्रिया
leuco-, (in comb.) श्वेत–, वर्णहीन, अवर्ण
leuco base, (रंजकाचे) वर्णहीन रूप
leucocyte = **leukocyte**
leucocytosis = **leukocytosis**
leucopenia, *n.* श्वेतपेशीऱ्हास (पु.), श्वेतपेशीअल्पता (स्त्री.)
leucoplast, *n.* अवर्णलवक (पु.)
leucovorin, *n.* (*also* called folinic acid) ल्युकोव्होरिन (न.)
leukemia, *n.* श्वेतपेशी कर्करोग (पु.), ल्युकेमिआ (पु.)
leukocyte, *n.* (*also* leucocyte) श्वेतपेशी(स्त्री.)
leukocytosis, *n.* (*also* leucocytosis) श्वेतपेशी बहुलता (स्त्री.)
leukopoiesis, *n.* श्वेतपेशीजनन (न.)
leukosis, *n.* श्वेतपेशीजनकवृद्धि (स्त्री.)
level, *n.* १ समतल (न.), पातळी (स्त्री.) २ संहति (स्त्री.)
levelling effect, समतलन परिणाम
levo-,(in comb.) (*also* laevo–) (*abbr.* l–) वाम-
levorotatory, *adj.* वामघूर्णी
levulose = **laevulose**
Lewis acid, लेविस आम्ल
Lewis base, लेविस आम्लारि
Lewis theory, लेविस सिद्धांत
Leyden jar, लेडेन पात्र
Liebermann-Burchard reaction, लिबरमन-बुर्कार्ड अभिक्रिया
Liebermann's test, लिबरमन चाचणी
Liebig condenser, लिबिग संघनित्र
Liebig method, लिबिग पद्धति
life cycle, जीवन चक्र
ligand, *n.* संलग्नी (पु.), सहबद्धी (पु.)
ligand chromatography, संलग्नी वर्णलेखन
ligand exchange chromatography, संलग्नी विनिमय वर्णलेखन
ligand field theory, संलग्नी क्षेत्र सिद्धांत, सहबद्धी क्षेत्र सिद्धांत
ligase, *n.* (*also* called joining enzyme) लिगेज (न.)
ligate, *adj.* युक्त
light chain, हलकी शृंखला
light fastness, प्रकाश स्थायित्व
light filter, प्रकाश निस्यंदक
light intensity, प्रकाश तीव्रता
light interference, प्रकाश व्यतिकरण
light metal, हलका धातु
light scattering, प्रकाश विकिरण
light-scattering photometer, प्रकाश-विकिरण अनुदीप्तिमापी
light source, प्रकाश प्रभव
light-year, *n.* प्रकाशवर्ष (न.)
lignification, *n.* लिग्निनन (न.)
lignin, *n.* (*also* lignocellulose) लिग्निन (न.), लिग्नोसेल्युलोज (न.)
lignite, *n.* लिग्नाइट (न.)
lignocellulose = **lignin**
like, *adj.* समान, सारखा *cf.* similar
lime, *n.* चुना (पु.)
lime soda process, चुना सोडा प्रक्रिया
lime-stone, *n.* चुनखडी (स्त्री.), चुनखडक (पु.)
lime-water, *n.* चुन्याची निवळी (स्त्री.)
limit, *n.* सीमा (स्त्री.)
limiting current, सीमांत धारा
limiting curve, सीमांत वक्र, सीमांत वक्ररेषा
limiting density, सीमांत घनता

limiting electrode potential, सीमांत इलेक्ट्रोड विभव
limiting ionic conductance, सीमांत आयनी प्रवहन
limit of error, त्रुटि सीमा
limit of identification, अभिज्ञान सीमा
lindane, *n.* लिंडेन (न.)
linear, *adj.* रेखीय, रेषीय
linear chromatography, रेखीय वर्णलेखन
linear conjugation, रेखीय एकांतरण
linear dispersion, रेषीय अपस्करण, रेखीय अपस्करण
linear expansion, रेखीय प्रसरण
linear polymer, (*also* straight chain polymer) सरल शृंखला बहुवारिक
linear scan voltammetry, रेखीय क्रमवीक्षी विद्युतदाबधारामिति
linen, *n.* लिनन (न.)
line spectrum, रेषापंक्ति (स्त्री.) (रेषावर्णपंक्ति)
Lineweaver-Burk plot, लिनेवेव्हर-बर्क आलेख
line width, रेषेची रुंदी
lining, *n.* अस्तर (न.) *cf.* crust
linkage, *n.* १ वंध (पु.) २ सहलग्नता (स्त्री.)
linoleic acid, लिनोलेइक आम्ल
linolenic acid, लिनोलेनिक आम्ल
linseed, *n.* अळशी (स्त्री.), जवस (न.)
linters, *n. pl.* (*also* cotton linters) सरकीला चिकटलेले तंतू (पु.अ.व.)
Lintner value, लिंटनर मूल्यांक
lipase, *n.* लायपेज (न.)
lipemia, *n.* (*also* lipidemia) लिपिडरक्तता (स्त्री.)
lipid, *n.* लिपिड (न.)
lipid bilayer, लिपिड द्विस्तर
lipidemia = lipemia
lipid intermediate, लिपिड माध्यमिक
lipid storage disease, लिपिड संचय विकार
lipocaic, *n.* मेदरोधी (पु.)
lipochrome, *n.* मेदवर्णक (पु.)
lipogenesis, *n.* मेदजनन (न.)
lipoic acid, लिपोइक आम्ल
lipoid, *n.* मेद (पु.), वसा (पु.)
adj. मेदयुक्त, लिपॉइड
lipolysis, *n.* मेद अपघटन (न.)
lipolytic enzyme, लिपिडदायी विकर
lipolytic rancidity, मेदविघटनी खवटपणा
lipopeptide, *n.* (*also* called peptidoglycolipid) लिपोपेप्टाइड (न.)
lipophilic, *adj.* मेदाकर्षी
lipopolysaccharide, *n.* मेदबहुवारिकशर्करा (स्त्री.), लिपोपॉलीसॅकराइड (न.)
lipoprotein, *n.* मेदप्रथिन (न.), लिपोप्रोटीन (न.)
lipoprotein lipase, (*abbr.* LPL) लिपोप्रोटीन लायपेज
liposarcoma, *n.* मेदऊति कर्कार्बुद (पु.)
liposome, *n.* लिपोसोम (पु.)
lipotropic, *adj.* (*also* lipotrophic), मेदपोषी
lipotropic hormone, मेदपोषी संप्रेरक
lipovitellenin, *n.* लिपोव्हिटेलेनिन (न.)
liquefaction, *n.* द्रवीकरण (न.), द्रवीभवन (न.) *cf.* condensation
liquefaction point, द्रवीकरण बिंदु, द्रवीभवन बिंदु
liquid, *n.* द्रव (पु.)
adj. द्रव–
liquid chromatography, द्रव वर्णलेखन
liquid crystal, द्रव स्फटिक
liquid fuel, द्रव इंधन
liquid junction potential, द्रव संधिस्थान विभव
liquid-liquid chromatography, द्रव-द्रव वर्णलेखन
liquid–membrane electrode, द्रव-पटल इलेक्ट्रोड
liquid partition chromatography, द्रवकृत विभाजन वर्णलेखन

liquid phase, द्रव प्रावस्था
liquid scintillation, द्रव प्रस्फुरण
liquid scintillation counter, द्रव प्रस्फुरण गणित्र
liquid scintillator, द्रव प्रस्फुरक
liquid-solid chromatography, द्रव-स्थायु वर्णलेखन
liquid state, द्रवरूप अवस्था, द्रव अवस्था
liquified petroleum gas, (*abbr.* LPG) द्रवित पेट्रोलिअम वायु
liquor, *n.* १ जलीय द्रावण (न.) २ मदिरा (स्त्री.)
liquor ammoniae, संहत अमोनिआ
liquorice, *n.* ज्येष्ठमध (पु.)
L isomer, 'L' समसूत्री
l isomer, 'l' समसूत्री
litchi, *n.* लिची (स्त्री.)
liter = litre
litharge, *n.* लिथार्ज (न.)
lithium (Li), *n.* लिथिअम (Li) (न.)
lithol red, लिथॉल लाल, लिथॉल रेड
lithopone, *n.* लिथोपोन (न.)
litmus, *n.* लिटमस (पु.)
litmus paper, लिटमसी पेपर, लिटमसी कागद
litre, *n.* (*also* liter) लिटर (पु.)
litre atmosphere, लिटर ॲटमॉसफिअर
Littrow-Echelle system, लिट्रो-एशेल यंत्रणा
Littrow prism, लिट्रो प्रिझम
liver, *n.* यकृत (न.)
liver function test, यकृत क्रिया चाचणी
livetin, *n.* (protein) लिव्हेटिन (न.)
L-line, *n.* L-रेखा (स्त्री.)
load line, (*also* loaded line) भारित तारमार्ग
load stone, चुंबक पाषाण
load test, (*also* tolerance test) सह्यता चाचणी
lobster, *n.* शेवंड (न.)
localised infection, स्थानसीमित उपसर्ग
lock and key hypothesis, कुलूप किल्ली परिकल्पना
Locke's solution, लॉकचे द्रावण
logarithm, *n.* लागरिथम (पु.)
logarithmic calculation, लागीय परिगणन
Lohmann reaction, लोहमन अभिक्रिया
lone pair of electrons, विविक्त इलेक्ट्रॉन युग्म
longitudinal section, उभा छेद, लंब छेद
longitudinal wave, अनुतरंग (पु.)
long period, प्रदीर्घ आवर्तन
long swing, दीर्घ दोलन
loop, *n.* लूप (पु.), वलय (न.), वेटोळे (न.)
Lorentz broadening, लॉरेन्ट्झ विस्तारण
loss in weight, वजन घट
Lovibond comparator, लोव्हिबाँड तुलनित्र
low-absorbance method, निम्न अवशोषकता पद्धति
low density, निम्न घनता
low-density polyethylene, निम्न-घनता पॉलिइथिलीन
lower homologue, निम्न समश्रेणीय
lowering, *n.* अवनमन (न.)
lowering of freezing point, गोठणांक अवनमन
lower salt, निम्न क्षार
lowest unoccupied molecular orbital, (*abbr.* LUMO) अव्याप्त नीचतम रेणुकक्षिका
low resistance, निम्न रोध
Lowry-Bronsted theory, लॉरी-ब्रॉन्स्टेड सिद्धांत
Lowry method, लॉरी पद्धति
low vacuum, अल्प निर्वात पोकळी
LPG, (*abbr.* of liquified petroleum gas) LPG

LPL, (*abbr.* of **lipoprotein lipase**) **LPL**

L-radiation, *n.* L- प्रारण (न.)

LRF, (*abbr.* of **luteinising hormone releasing factor**) **LRF**

LRH, (*abbr.* of **luteinising hormone releasing hormone**) **LRH**

LSD, (*abbr.* of **lysergic acid diethylamide**) **LSD**

L-shell, *n.* L- कक्षक (पु.)

lubricant, *n.* वंगण (न.)

lubricate, *v. t.* वंगण लावणे

lubricating agent, वंगण (न.), स्नेहक (पु.)

lubricating oil, वंगण तेल

lubrication, *n.* वंगवणी (स्त्री.)

lucerne, *n.* विलायती गवत (न.)

luciferase, *n.* ल्युसिफरेज (पु.)

luciferin, *n.* ल्युसिफेरिन (न.)

Lugol's solution, ल्युगॉल द्रावण

luke-warm, *adj.* कोमट

lumen, *n.* अवकाशिका (स्त्री.), लुमेन (न.)

lumichrome, *n.* दीप्तवर्णी (पु.)

lumiflavin, *n.* ल्युमिफ्लेविन (न.)

luminescence, *n.* दीप्ति (स्त्री.) *cf.* brightness

luminosity, *n.* अनुदीप्ति (स्त्री.)

luminous, *adj.* दीप्तिमान, अनुदीप्तप्रकाशी, अनुदीप्त

luminous flame, अनुदीप्त ज्योत, प्रकाशी ज्योत

luminous gas source, दीप्तिमान वायु प्रभव, अनुदीप्तप्रकाशी वायु प्रभव

luminous paint, अनुदीप्त रंग

luminous reflectance, अनुदीप्त परावर्तनांक

lumirhodopsin, *n.* ल्युमिऱ्होडोप्सिन (न.)

lumisterol, *n.* ल्युमिस्टेरॉल (न.)

LUMO, (*abbr.* of **lowest unoccupied molecular orbital**) **LUMO**

lunar caustic, (silver nitrate) कांडीखार (पु.) (सिल्व्हर नायट्रेट)

lustre, *n.* (*also* **luster**) तेज (न.) *cf.* brightness

lustrous, *adj.* तेजस्वी

lutecium (Lu), *n.* (lutetium) ल्युटेशिअम (Lu) (न.)

lutein, *n.* (natural pigment) ल्युटिन (न.)

luteinising hormone, (*also* called **luteotrophic hormone**) ल्युटिनकारी संप्रेरक

luteinising hormone releasing factor, (*abbr.* LRF) (*also* **luteinising hormone releasing hormone** (*abbr.* LRH)) ल्युटिनकारी संप्रेरक-स्रावी संप्रेरक

luteotrophic hormone, (*also* called **luteinising hormone**) ल्युटिनपोषी संप्रेरक

luteotropin, *n.* ल्युटिनपोषी (पु.)

lyase, *n.* लाएज (पु.)

lyate ion, लायेट आयन

lycopene, *n.* लायकोपीन (न.)

Lyman series, लायमन रेखापंक्ति

lymph, *n.* लसीका (स्त्री.)

lymphatic, *adj* (*also* **lymphatical**) लसीका–

lymph node permeability factor, लसीका ग्रंथि पार्यता घटक

lymphocyte, *n.* लसीकापेशी (स्त्री.), लसीका श्वेतपेशी (स्त्री.)

lymphocyte transformation, लसीकापेशी रूपांतरण

lymphoid, *adj.* लसीकाभ

lymphoid cell, लसीकाभ पेशी, लसीका पेशी

lymphoma, *n.* लिम्फोमा (पु.)

lymphosarcoma, *n.* लसीकाऊति कर्करोग (पु.)

lyolysis = solvolysis

lyophilic, *adj.* द्रवाकर्षी, द्रवस्नेही

lyophilic colloid, द्रवाकर्षी कलिल, द्रवस्नेही कलिल

lyophilisation, *n.* द्रवाकर्षीकरण (न.)

lyophobic, *adj.* द्रवापकर्षी

lyophobic colloid, द्रवापकर्षी कलिल

lysergic acid, लायसर्जिक आम्ल

lysergic acid diethylamide, (*abbr.* LSD) लायसर्जिक आम्ल डायइथिलअॅमाइड

lysin, *n.* (an antibody which has the power of causing dissolution of cells) लायसिन (न.)

lysine, *n.* (an aminoacid) लायसिन (न.)

lysine intolerance, लायसिन असह्यता

lysine vasopressin, लायसिन व्हॅसोप्रेसिन

lysis, *n.* विलयन (न.), लयन (न.), अपघटन (न.)

lysis inhibition, अपघटन संदमन

lysogenic cycle, (*also* **temperate cycle**) जीवाणुभक्षीवाही चक्र

lysogenisation, *n.* जीवाणुभक्षीवहन (न.), जीवाणुभक्षीवाहीकरण (न.)

lysogeny, *n.* संयमोजीवाणुभक्षीसंसर्ग (पु.), लायसोजेनी (स्त्री.)

lysolecithin, *n.* लायसोलेसिथिन (न.)

lysophosphoglyceride, *n.* लायसोफॉस्फोग्लिसराइड (न.)

lysosome, *n.* लायसोसोम (न.), लयकारिका (स्त्री.)

lysozyme, *n.* लायसोझाइम (पु.)

lysyl-bradykinin, *n.* (*also* called **kallidin I**) लायसिल-ब्रॅडिकायनिन (न.)

lytic, *adj.* अपघटनी, विघटनी

lytic enzyme, अपघटनी विकर

lytic response, अपघटनी प्रतिसाद

M

m-, (*abbr.* of **meta** i.e. 1, 3–position on aromatic ring) **m-**
M-absorption edge, M- **अवशोषण सीमा**
mace, *n.* **जायपत्री** (स्त्री.)
macerated filter paper, ओला गाळणी कागद
maceration, *n.* **मृदुलन** (न.)
machine, *n.* **यंत्र** (न.), **मशीन** (न.)
macro–, (in comb.) स्थूल-, बृहत- *cf.* micro–
macroanalysis, *n.* **स्थूलमात्रा विश्लेषण** (न.)
macrochemistry, *n.* **बृहतरसायनशास्त्र** (न.)
macrocyclic, *adj.* **दीर्घचक्री**
macrocyte, *n.* **बृहतलोहितपेशी** (स्त्री.)
macroglobulin, *n.* **बृहतग्लोब्युलिन** (न.)
macrolide, *n.* (antibiotic) **मॅक्रोलाइड** (न.)
macromolecule, *n.* **स्थूलरेणु** (पु.)
macronutrient, *n.* **बृहतपोषक** (पु.)
macrophage, *n.* **बृहतभक्षी** (पु.)
macroscopic, *adj.* **स्थूल**
macroscopic property, **स्थूल गुणधर्म**
madder, *n.* **मंजिष्ठ** (न.)
magenta, *n.* (*also* called **fuchsin**) **मॅजेंटा** (न.)
magic number, स्थायित्व अंक, गूढांक (पु.)
magic spot, असामान्य न्यूक्लिओटाइड
magma, *n.* १ शीलारस (पु.) २ स्फटिकयुक्त शर्करापाक (पु.)
magnesia, *n.* मॅग्नेशिआ (पु.)
magnesia mixture, **मॅग्नेशिआ मिश्रण**
magnesite, *n.* (mineral) **मॅग्नेसाइट** (न.)
magnesium (Mg), *n.* **मॅग्नेशिअम** (Mg) (न.)
magneson, *n.* (reagent) **मॅग्नेसॉन** (न.) (पॅरा नायट्रोबेंझीन अॅझो आल्फा नॅपथॉल)
magnet, *n.* **चुंबक** (पु.)
magnetic, *adj.* **चुंबकीय**
magnetic attraction, **चुंबकीय आकर्षण**
magnetic balance, **चुंबकीय तुला**
magnetic electron multiplier, **चुंबकीय इलेक्ट्रॉन वर्धक**
magnetic field, **चुंबकीय क्षेत्र**
magnetic field intensity, **चुंबकीय क्षेत्र तीव्रता**
magnetic force, **चुंबकीय बल**
magnetic hyperfine structure, **चुंबकीय अतिसूक्ष्म संरचना**
magnetic intensity, **चुंबकीय तीव्रता**
magnetic moment, **चुंबकीय आघूर्ण**
magnetic orbital quantum number, **चुंबकीय कक्षीय क्वांटम अंक**
magnetic permeability, **चुंबकीय पार्यता**
magnetic polarisation, **चुंबकीय ध्रुवण**
magnetic pole, **चुंबकीय ध्रुव**
magnetic potential, **चुंबकीय विभव**
magnetic pressure, **ऋण दाब**
magnetic quantum number (m), **चुंबकीय क्वांटम अंक (m)**
magnetic rotation, **चुंबकीय घूर्णन**

magnetic separator, चुंबकीय विलगक
magnetic shielding, चुंबकीय परिरक्षण
magnetic spin quantum number, चुंबकीय आभ्राम क्वांटम अंक
magnetic susceptibility, चुंबकीय प्रभाव्यता
magnetic total angular momentum quantum number, चुंबकीय पूर्ण कोनीय संवेग क्वांटम अंक
magnetisation, *n.* चुंबकन (न.)
magnetism, *n.* चुंबकत्व (न.)
antiferromagnetism, प्रतिफेरोचुंबकत्व
diamagnetism, प्रतिचुंबकत्व
ferrimagnetism, फेरीचुंबकत्व
ferromagnetism, फेरोचुंबकत्व
paramagnetism, समचुंबकत्व
magnetite, *n.* मॅग्नेटाइट (न.)
magneto-chemistry, *n.* चुंबकीय रसायनशास्त्र (न.)
magnetometric titration, चुंबकत्वमितीय अनुमापन
magnification, *n.* विशालन (न.)
magnifier, *n.* विशालक (पु.)
magnifying power, विशालन क्षमता, विशालन शक्ति
magnitude, *n.* १ अभिमिति (स्त्री.), परिमाण (न.)
cf. area, क्षेत्रफळ
dimension, मिति
extent, १ मर्यादा २ व्याप्ति
size, आकार
volume, आकारमान, आयतन
२ प्रत (स्त्री.) ३ महत्ता (स्त्री.)
Maillard reaction, (*also* called browning reaction) मेलार्ड अभिक्रिया
main diffusion coefficient, मुख्य विसरण गुणांक
major gene, दृश्यप्ररूप प्रमुख जीन
malachite green, (pigment) मॅलॅकाइट हिरवा
malamide, *n.* मॅलामाइड (न.)
Malaprade reaction, मॅलाप्रेड अभिक्रिया
malaria, *n.* मलेरिआ (पु.), हिवताप (पु.)
malate, *n.* मॅलेट (न.)
malate shuttle, मॅलेट धोटा
maleate, *n.* मॅलिएट (न.)
male hormone, पुं संप्रेरक
maleic acid, मॅलेइक आम्ल
maleic anhydride, मॅलेइक अनहायड्राइड
malic acid, (*also* apple acid) मॅलिक आम्ल
malic enzyme, मॅलिक विकर
malignant, *adj.* घातक
malignant tumour, घातक अर्बुद
malleability, *n.* पत्रिकारकता (स्त्री.), वर्धनीयता (स्त्री.) *cf.* pliability
mallorising, *n.* मॅलोरीकरण (न.) (उच्च तापमानी पाश्चरीकरण)
malnutrition, *n.* कुपोषण (न.)
malonate, *n.* मॅलोनेट (न.)
malonic acid, मॅलोनिक आम्ल
malonic ester, मॅलोनिक एस्टर
malononitrile, *n.* मॅलोनोनायट्राइल (न.)
malonyl urea, मॅलोनिल युरिआ
maltase, *n.* माल्टेज (पु.)
malting, *n.* माल्टीकरण (न.)
malto-dextrin, *n.* माल्टो-डेक्स्ट्रिन (न.)
maltol, *n.* माल्टोल (न.)
maltose, *n.* माल्टोज (न.)
maltose figure, माल्टोज मूल्यांक
malt sugar, सातूची साखर, यव साखर
mammal, *n.* सस्तन प्राणी (पु.)
mammalian, *adj.* सस्तन–
mammary tumor agent, स्तन अर्बुद कारक
mammotropin, *n.* स्तनपोषी (पु.)
mandelate pathway, मॅन्डेलेट मार्ग
mandelic acid, मॅन्डेलिक आम्ल
manganate, *n.* मँगनेट (न.)

manganese (Mn), *n.* मॅंगेनीज (Mn) (न.)
manganese dioxide, मॅंगेनीज डायॉक्साइड
manganin, *n.* मॅंगॅनीन (न.)
manganous, *adj.* मॅंगानस
mango ginger, आंबे हळद
manmade fibre, (*also* artificial fibre) कृत्रिम तंतु
mannan, *n.* मॅनन (न.)
manner, *n.* रीत (स्त्री.) *cf.* method
Mannich reaction, मॅनिश अभिक्रिया
mannitol, *n.* मॅनिटॉल (न.)
mannose, *n.* मॅनोज (न.)
manometer, *n.* वायुदाबमापी (पु.)
mantissa, *n.* लाग अपूर्णांक (पु.)
mantle, *n.* (gas) प्रावार (न.), टोपी (स्त्री.)
manufacture, *n.* उत्पादन (न.)
v. t. उत्पादन करणे
manure, *n.* खत (न.)
maple syrup, मॅप्ले पाक
maple syrup urine disease, मॅप्ले पाक मूत्र विकार (उपजत चयापचय दोषामुळे काकवीसारखी लघवी होते)
marasmus, *n.* कुपोषण विकार (पु.), बालशोष (पु.)
marble, *n.* संगमरवर (पु.)
marfanil, *n.* मार्फेनिल (न.)
margarine, *n.* मार्गारिन (न.)
marijuana, *n.* मारीजुआना (पु.)
marine chemistry, सागरी रसायनशास्त्र
Mariotte flask, मॅरिओट पात्र
marjoram, *n.* मरवा (पु.)
mark, *n.* चिन्ह (न.) *cf.* character
marker, *n.* विलक्षक (पु.)
marker enzyme, सूचक विकर, विलक्षक विकर
Markownikoff's rule, मार्कोनिकोफचा नियम
marmalade, *n.* मुरंबा (पु.), मार्मलेड (न.)

marmite, *n.* (*also* yeast extract) यीस्ट अर्क (पु.), किण्व अर्क(पु.), खमीर अर्क(पु.)
marsh gas, दलदल वायु (मिथेन वायु)
marshmallow, *n.* मार्शमॅलो (पु.)
mashing, *n.* कुस्करणे (न.)
mask, *n.* मुखपट (पु.)
masking agent, आच्छादक (पु.)
Mason's theory, मॅसन सिद्धांत
mass, *n.* वस्तुमान (न.)
mass-balance equation, वस्तुमान-संतुलन समीकरण
mass chromatogram, वस्तुमान वर्णलेख
mass defect, वस्तुमान त्रुटि
mass energy equivalence, वस्तुमान ऊर्जा सममूल्यता
mass-energy relationship, वस्तुमान-ऊर्जा संबंध
mass number, वस्तुमानांक (पु.)
mass polymerisation, (*also* bulk polymerisation) समष्टि बहुवारिकन
mass spectrogram, वस्तुमान पट
mass spectrograph, वस्तुमान पंक्तिलेखी
mass spectroscope, वस्तुमान पंक्तिदर्शी
mass spectrum, वस्तुमान पंक्ति
mass transfer, वस्तुमान स्थानांतरण
mass transfer process, वस्तुमान स्थानांतरण प्रक्रिया
mastic, *n.* १ रूमामस्तकी (न.) २ (as, material of construction) निर्मिति द्रव्य (न.)
mathematical equation, गणिती समीकरण
mathematical symbol, गणितीय संज्ञा
matrix, *n.* १ आधारक (पु.) २ *Math.* सारणी (स्त्री.)
matte, *n.* मॅटे (न.)
matter, *n.* १ द्रव्य (न.) २ वस्तु (स्त्री.)
matter wave, वस्तु तरंग
matte surface, (*also* called **zero gloss surface**) मॅटे पृष्ठ

maturation, *n.* १ परिपक्वता (स्त्री.) २ परिपक्वन (न.)

maturation protein, परिपक्वता प्रथिन, परिपक्वता प्रोटीन

maw, *n.* चतुर्थ उदरकप्पा (पु.)

mawseed, *n.* अफूचे बी (न.)

maximum dose, कमाल मात्रा

maximum valence, महत्तम संयुजा

maximum velocity, कमाल वेग

maximum work function, कमाल कार्यफल

Maxwell-Boltzmann distribution law, मॅक्सवेल-बोल्ट्झमन वितरण नियम

Maxwell effect, मॅक्सवेल परिणाम

Maxwell's distribution law, मॅक्सवेलचा वितरण नियम

McArdle-Schmid-Pearson disease, (*also* called McArdle's disease *or* glycogen storage disease) मॅकआर्डल स्क्मिड-पीअर्सन विकार

McArdle's disease, (*also* called McArdle-Schmid-Pearson disease *or* glycogen storage disease) मॅकआर्डल विकार

mean, *n.* १ माध्य (न.) २ सरासरी (स्त्री.)

mean activity coefficient, माध्य सक्रियता गुणांक

mean free path, माध्य मुक्त पथ, माध्य मुक्त अंतर

mean power, १ माध्य शक्ति २ सरासरी शक्ति

mean refractive index, माध्य अपवर्तनांक

measure, *n.* १ माप (न.) २(act of measuring) मापन (न.)

measuring cylinder, मापन नळकांडे

measuring pipette, (*also* graduated pipette) अंशांकित शोषनळी

meat extract, मांसार्क (पु.)

meat factor, मेदरहित मांसार्क

mechanical energy, यांत्रिक ऊर्जा

mechanical equivalent, यांत्रिक सममूल्य

mechanical equivalent of heat, उष्णतेचे यांत्रिक सममूल्य

mechanical properties, यांत्रिकी गुणधर्म (पु. अ. व.)

mechanical stirrer, यांत्रिक ढवळणी

mechanical stirring, यांत्रिक ढवळण

mechanism, *n.* १ यंत्रणा (स्त्री.) २ कार्यतंत्र (न.) ३ क्रियाविधि (पु.) (as in : cascade mechanism सोपानी क्रियाविधि, उतरंड क्रियाविधि)

mechanistic theory, कार्यतंत्र सिद्धांत

mechanochemical coupling hypothesis, यांत्रिक-रासायनिक युग्मन परिकल्पना

median lethal dose, (LD50) अर्धघातक मात्रा (LD५०)

mediated transport, मध्यस्थद्वारा परिवहन

medical chemistry, वैद्यक रसायनशास्त्र

medicinal chemistry, औषध रसायनशास्त्र

medium, *n.* माध्यम (न.)

medulla, *n.* १ मज्जा (स्त्री.) २ मध्यांग (न.)

Mehler reaction, मेह्लर अभिक्रिया

meiosis = nuclear division

meiospore, *n.* मायोबीजाणु (पु.)

meiotic, *adj.* अर्धसूत्री, अर्धसूत्र–, अर्धसूत्रविभाजनी, अर्धसूत्रविभाजन–

meiotic effect, अर्धसूत्री परिणाम

Meker burner, मेकर ज्वालक

melamine, *n.* मेलॅमाइन (न.)

melangeur, *n.* पेस्टीकरणित्र (न.)

melanin pigment, मेलॅनिन वर्णक, कृष्णवर्णक (पु.)

melanocyte, *n.* मेलॅनिनपेशी (स्त्री.), कृष्णवर्णधारी पेशी (स्त्री.)

melanocyte-stimulating hormone, (*abbr.* MSH) (*also* **melanotrophin** *or* **melanotropin**) मेलॅनिनपेशी संप्रेरक, मेलॅनिनपेशी उद्दीपक संप्रेरक

melanocyte-stimulating hormone regulatory hormone, (*also* called **melanocyte-stimulating hormone release-inhibiting hormone**) मेलॅनिनपेशी-उद्‌दीपक संप्रेरकी नियामक संप्रेरक

melanocyte-stimulating hormone release-inhibiting hormone, (*also* called **melanocyte-stimulating hormone regulatory harmone**) मेलॅनिनपेशी-उद्दीपक संप्रेरक स्रावी संदमी संप्रेरक

melanocyte-stimulating hormone releasing hormone, मेलॅनोसाइट-उद्‌दीपक संप्रेरक-स्रावी संप्रेरक

melanoma, *n.* कृष्णकर्क (पु.), मेलॅनोअर्बुद (पु.)

melanophore, *n.* कृष्णवर्णदायी गट (पु.), मेलॅनोफोर (न.)

melanosome, *n.* मेलॅनिनकाय (पु.), मेलॅनोसोम (पु.)

melanotrophin = melanocyte-stimulating hormone

melanotropin = melanocyte-stimulating hormone

melatonin, *n.* मेलॅटोनिन (न.)

melituria, *n.* (*also* **glucosuria**) शर्करामेह (पु.), ग्लुकोजमेह (पु.)

melt, *v. t. & i.* वितळवणे, वितळणे, द्रवण करणे, द्रवण होणे

melting point, द्रवणांक (पु.)

melt spinning, द्रवणी तंतूकरण

member, *n.* घटक (पु.)

membrane, *n.* पटल (न.), अस्तर (न.) *cf.* crust

membrane carrier, पटल वाहक

membrane electrode, पटल इलेक्ट्रोड

membrane equilibrium, पटल समतोल

membrane filter, पटल गाळणी, पटल निस्यंदक

membrane potential, पटल विभव

membrane structure, पटल रचना

membrane transport, पटल परिवहन

membron, *n.* मेम्ब्रॉन (न.)

membron theory of cancer, कर्करोगाचा मेम्ब्रॉन सिद्धांत

memory cell, प्रतिक्षमतास्मृति पेशी

memory response, प्रतिक्षमतास्मृति प्रतिसाद

menadione, *n.* (vitamin) मेनाडायोन (न.)

Mendeleeff's periodic table, मेन्डेलीफची आवर्त सारणी

Mendeleeff system, मेन्डेलीफ पद्धति

mendelevium (Md), *n.* मेन्डेलिव्हिअम (Md) (न.)

Mendel's laws, मेन्डेलचे नियम (पु. अ. व.)

meniscus, *n.* चंद्रकोरी पृष्ठ (न.), सीमापृष्ठ (न.)

meniscus depletion sedimentation equilibrium, चंद्रकोरीपृष्ठ ऱ्हास अवसादन समतोल, सीमापृष्ठ ऱ्हास अवसादन समतोल

mental stress, मानसिक दबाव

menthenol, *n.* मेन्थिनॉल (न.)

menthol, *n.* मेन्थॉल (न.)

mepacrine, *n.* (drug) मेपाक्राइन (न.)

meprobamate, *n.* (drug) मेप्रोबॅमेट (न.)

meq., (*abbr.* of **milliequivalent**) **meq.**

mercaptan, *n.* मरकॅप्टन (न.)

mercapto, *adj.* मरकॅप्टो

mercaptol, *n.* मरकॅप्टॉल (न.)

6-mercaptopurine, *n.* ६- मरकॅप्टोप्युरिन(न.)

mercapturic acid, मरकॅप्च्युरिक आम्ल

mercerisation, *n.* मर्सरीकरण (न.)

mercuration, *n.* पारदन (न.), मर्क्युरन (न.)

mercurial, *adj.* पारायुक्त, पारदीय
mercuric, *adj.* (of, relating to, or containing mercury)मर्क्युरिक, पारदिक
mercuric chloride, (*also* corrosive sublimate) मर्क्युरिक क्लोराइड
mercuric oxide, मर्क्युरिक ऑक्साइड (शिर्पाचंद)
mercuric sulphide, मर्क्युरिक सल्फाइड
mercurous, *adj.* मर्क्युरस
mercurous chloride, मर्क्युरस क्लोराइड
mercurous oxide, मर्क्युरस ऑक्साइड
mercury (Hg), *n.* (*hydrargyrum*) मर्क्युरी (Hg) (स्त्री.), पारा (पु.), पारद (पु.)
mercury electrode, मर्क्युरी इलेक्ट्रोड
mercury lamp, मर्क्युरी दिवा
mercury vapour, पारद बाष्प
mercury vapour lamp, पारद बाष्प दीप
meringue, *n.* अंड-शर्करा टॉफी (स्त्री.)
Meselson-Stahl experiment, मेसेल्सन-स्टाल प्रयोग
mesh, *n.* जालाक्ष (पु.), जालीछिद्र (न.)
mesh size, जालाक्ष आकार, जालीछिद्र आकार, जालाक्षमान (न.)
mesitylene, *n.* मेसिटिलीन (न.)
meso form, मेसो रूप
meso isomer, मेसो समसूत्री
mesomer, *n.* मेसोमर (न.)
mesomeric effect, मेसोमेरी परिणाम
mesomerism, *n.* (*also* resonance) संस्पंदन(न.)
mesomorph, *n.* मध्यावरण (न.)
meson, *n.* मेसॉन (पु.)
mesophile, *n.* मध्यमतापरागी जीवाणु (पु.)
meso position, मेसो स्थान
mesosome, *n.* १ मध्यकाय (पु.) २ मेसोसोम (पु.)
meso-tartaric, *adj.* मेसोटार्टारिक
mesothorium, *n.* मेसोथोरिअम (न.)
messenger RNA, (*also* template RNA) संकेतवाही RNA
messenger RNA hypothesis, संकेतवाही RNA परिकल्पना
meta–,(in comb.) १ (*abbr.* m-) मेटा– २ मित
metabolic, *adj.* चयापचय—, चयापचयी
metabolic acidosis, चयापचयी आम्लरक्तता
metabolic alkalosis, चयापचयी अल्करक्तता
metabolic antagonist = antimetabolite
metabolic balance, चयापचयी संतुलन
metabolic block, चयापचयी प्रतिबंध
metabolic disease, चयापचयी विकार
metabolic nitrogen, चयापचयी नायट्रोजन
metabolic pathway, चयापचयी मार्ग
metabolic poison, चयापचयी विष
metabolic pool, चयापचयी साठा, चयापचयी संचय
metabolic quotient, (*also* called Warburg coefficient) चयापचयी गुणांक
metabolic transformation, चयापचयी रूपांतरण
metabolic turnover, चयापचयी उलाढाल
metabolic water, चयापचयी जल
metabolism, *n.* चयापचय (पु.)
metabolite, *n.* चयापचयित (न.)
metaborate, *n.* मेटाबोरेट (न.)
metachrome dyeing, सहक्रोम रंगाई
meta-cresol, *n.* मेटा-क्रेसॉल (न.)
meta director, मेटा निदेशक
metal, *n.* धातु (पु.)
metal electrode, धातु इलेक्ट्रोड
metal fatigue, धातु क्षीणता, धातु श्रांति
metal-ion indicator, धातु-आयनी दर्शक
metallic, *adj.* धात्विक, धातु—, धातुसंबंधी
metallic bond, धात्विक बंध
metallic elements, धात्विक मूलद्रव्ये (न.अ.व.)
metallic properties, धात्वीय गुणधर्म(पु.अ.व.)

metallochromic indicator, धातुजवर्ण दर्शक

metalloenzyme, *n.* धातुविकर (पु.)

metalloflavoprotein, *n.* मेटालोफ्लेव्होप्रोटीन (न.), धातुफ्लेव्होप्रथिन (न.)

metalloid, *adj.* धातुसदृश, धात्वाभ

metalloporphyrin, *n.* (*also* **metal porphyrin**) धातुपॉर्फिरीन (न.), मेटलपॉर्फिरीन (न.)

metalloprotein, *n.* धातुप्रोटीन (न.)

metallurgy, *n.* धातुविद्या (स्त्री.), धातुशास्त्र (न.)

metal porphyrin = metalloporphyrin

metamer, *n.* वर्गीय समसूत्री (पु.), गणीय समसूत्री (पु.)

metamerism, *n.* वर्गीय समसूत्रता (स्त्री.), गणीय समसूत्रता (स्त्री.)

metamorphosis, *n.* रूपांतरण (न.)

metanilic acid, मेटानिलिक आम्ल

metanil yellow, मेटानिल पिवळा

metaphase, *n.* मध्यावस्था (स्त्री.)

meta-phenylenediamine, *n.* मेटा-फेनिलीनडायअमाइन (न.)

metaphosphate, *n.* मेटाफॉस्फेट (न.)

metaphosphoric acid, मेटाफॉस्फोरिक आम्ल

metaposition, *n.* एकांतरित स्थान (न.), मेटास्थान (न.)

metaprotein, *n.* मेटाप्रोटीन (न.), मेटाप्रथिन (न.)

metastable, *adj.* मितस्थायी

metastable equilibrium, मितस्थायी समतोल

metastable peak, मितस्थायी शिखर

metastannic acid, मेटास्टॅनिक आम्ल

metastasis, *n.* विक्षेप (पु.), विक्षेपण (न.)

metastatic, *adj.* मितस्थैतिक

metastatic tumor, विक्षेपी अर्बुद

meteorite, *n.* उल्काश्म (पु.), अशनि (पु.)

meteorite iron, उल्कालोह (न.), अशनिलोह (न.)

meter, *n.* १ (as, a general term for any measuring instrument) मीटर (पु.), (in comb.)–मापी (पु.) (as in : hygrometer आर्द्रतामापी) २ (*also* **metre**) (as, a unit of length in metric system) मीटर (पु.)

meter-kilogram–hour unit = metre-kilogram–hour unit

meter-kilogram–second system = metre-kilogram–second system

methanal, *n.* मिथेनल (न.)

methane, *n.* मिथेन (न.)

methanol, *n.* (*also* called **wood alcohol** *or* **wood spirit**) मिथेनॉल (न.)

methanolysis, *n.* मिथेनोली अपघटन (न.)

methemoglobin, *n.* मेथेमोग्लोबिन (न.)

methemoglobinemia, *n.* मेथेमोग्लोबिनरक्तता (स्त्री.)

methimazole, *n.* (drug) मेथिमॅझोल (न.)

methionine, *n.* मेथिओनाइन (न.)

methionine sulphoximine, मेथिओनाइन सल्फॉक्झिमाइन

methionyl transfer RNA, मेथिओनील हस्तांतरण RNA

method, *n.* पद्धति (स्त्री.), रीति (स्त्री.)
cf. manner, रीत
mode, पद्धत
procedure, कार्यपद्धति, कार्यप्रणाली
process, प्रक्रिया

method of successive approximation, अनुक्रमी समीपन पद्धति

methodology, *n.* पद्धतिशास्त्र (न.)

methoxy–, *adj.* मेथॉक्सि–

methyl, *adj.* मेथील

methyl acrylate, मेथील ॲक्रिलेट

methyl alcohol, मेथील अल्कोहोल

methylated spirit, मेथीलेटेड स्पिरिट

methylating agent, मेथीलन कारक

methylation, *n.* मेथीलन (न.)

methylene blue, मेथिलीन ब्लू

methylene blue dye-reduction test = dye-reduction test of milk

methylene blue technique, मेथिलीन ब्लू तंत्र

methylene blue test of milk = dye-reduction test of milk

methylene group, मेथिलीन गट

methyl glucoside, मेथील ग्लुकोसाइड

methyl group, मेथील गट

methyl orange, मेथील ऑरेन्ज

methyl-poor transfer RNA, अल्पमेथिली हस्तांतरण RNA

methyl red, मेथील लाल

methyl violet, मेथील जांभळा

methyl yellow, मेथील पिवळा

metre, *n.* (*also* meter) (as, a unit of length in metric system) मीटर (पु.)

metre-kilogram-hour unit, (*abbr.* **mkh unit** *or* **MKH unit**) मीटर-किलोग्रॅम-तास एकक (mkh एकक)

metre-kilogram-second system, (*abbr.* **mks system** *or* **MKS system**) मीटर-किलोग्रॅम-सेकंद पद्धति (mks पद्धति)

Meulengracht diet, म्युलेनग्राच्ट पथ्याहार

mevalonic acid, मेव्हॅलोनिक आम्ल

Meyerhof oxidation quotient, मेयरहॉफ ऑक्सिडन प्रमाण

mg., (*abbr.* of **milligram**) **mg.**

mho, *n.* म्हो (न.) (विद्युतवाहकतेचे एकक)

mica, *n.* अभ्रक (न.)

micellar, *adj.* १ प्रस्फटिक– २ मायसेली

micelle, *n.* १ मायसेल (न.) २ कलिलकण (पु.)

micellisation, *n.* मायसेलन (न.)

Michaelis constant, मायकेलीस स्थिरांक

Michaelis - Menten - Briggs - Haldane equation, मायकेलीस-मेन्टेन-ब्रीग्ज-हाल्डन समीकरण

Michaelis-Menten equation, मायकेलीस-मेन्टेन समीकरण

Michaelis-Menten kinetics, मायकेलीस-मेन्टेन क्रियागतिकी

Michaelis pH function, मायकेलीस pH फल

Michael's reaction, मायकेल अभिक्रिया

Michler's hydrol, मिश्लर हायड्रॉल

Michler's ketone, मिश्लर कीटोन

micro–, (in comb.) सूक्ष्म–
cf. critical, संपूर्ण
macro–, स्थूल–, बृहत–
semi–micro–, सूक्ष्मप्राय–

microaerophilic, *adj.* अल्पवातरागी– *n.* अल्पवातरागी (पु.)

microanalysis, *n.* सूक्ष्म विश्लेषण (न.)

microbalance, *n.* सूक्ष्म तुला (स्त्री.)

microbeaker, *n.* सूक्ष्म चंचुपात्र (न.)

microbial analysis, सूक्ष्मजीव विश्लेषण

microbial genetics, सूक्ष्मजीव आनुवंशिकी

microbiological assay, सूक्ष्मजीवशास्त्रीय आमापन

microbiology, *n.* सूक्ष्मजीवशास्त्र (न.)

microbody, *n.* (*also* called **peroxisome**) सूक्ष्मपिंड (पु.), सूक्ष्मकाय (पु.)

microburette, *n.* मायक्रोब्युरेट (न.), सूक्ष्म मोजनळी (स्त्री.)

microcentrifuge tube, सूक्ष्म अपकेंद्रित्र नलिका

microchemistry, *n.* सूक्ष्मरसायनशास्त्र (न.)

microcosmic salt, मायक्रोकॉस्मिक क्षार (ॲसिड सोडिअम अमोनिअम फॉस्फेट)

microcrystalline, *adj.* सूक्ष्मस्फटिकी

microcurie, *n.* मायक्रोक्युरी (न.)

microelectrode, *n.* सूक्ष्म इलेक्ट्रोड (पु.)

microencapsulated enzyme, सूक्ष्मसंपुटित विकर

microgram, *n.* मायक्रोग्रॅम (पु.)

micrograph, *n.* सूक्ष्मआलेख (पु.)

micromolecule, *n.* सूक्ष्मरेणु (पु.)

micron, *n.* मायक्रॉन (पु.)

microperoxisome, *n.* अतिसूक्ष्मकाय (पु.), सूक्ष्मपेरॉक्सिकाय (पु.)

micropipette, *n.* मायक्रोपिपेट (न.), सूक्ष्मशोषनळी (स्त्री.)

microprobe, *n.* सूक्ष्मशोधसाधन (न.)

microscope, *n.* सूक्ष्मदर्शी (पु.)

microscopic, *adj.* सूक्ष्म, सूक्ष्मदर्शीय

microscopic property, सूक्ष्म गुणधर्म

microscopic test, सूक्ष्मदर्शीय चाचणी

microscopy, *n.* सूक्ष्मदर्शिकी (स्त्री.)

microsome, *n.* सूक्ष्मकणिका (स्त्री.)

microstructure, *n.* सूक्ष्मसंरचना (स्त्री.)

microtome, *n.* सूक्ष्मछेदनित्र (न.)

microtubule, *n.* सूक्ष्मनलिका (स्त्री.)

microwave, *n.* सूक्ष्मतरंग (पु.)

microwave region, सूक्ष्मतरंग भाग

midpoint, *n.* मध्यबिंदु (पु.) *cf.* centre

migration, *n.* १ स्थानांतरण (न.) २ स्थलांतरण (न.)

migration current, स्थानांतरण धारा

migration of ions, आयनांचे स्थानांतरण

migration rate, स्थानांतरण गति

migration velocity, स्थानांतरण वेग

milk-alkali syndrome, दूध-अल्कता संलक्षण

milk buddeised, हायड्रोजन-पेरॉक्साइड मिश्रित दूध

milk fat test, (*also* called **Gerber test**) दूध स्निग्धांश चाचणी

milk of lime, चुन्याची निवळी

milk sugar, दुग्ध शर्करा

Miller experiment, मिलर प्रयोग

Miller index, मिलर निर्देशांक

millet = **kaoliang**

millicurie, *n.* मिलिक्युरी (न.)

milliequivalent, *n.* (*abbr.* **meq.**) (*also* **milliequivalent weight**) मिलिसममूल्यभार (पु.), सहस्रांश सममूल्यभार (पु.)

milligram, *n.* (*abbr.* **mg.**) मिलिग्रॅम (पु.)

millilitre, *n.* (*also* **milliliter**) (*abbr.* **ml.**) मिलिलिटर (पु.)

millimetre, *n.* (*also* **millimeter**) (*abbr.* **mm.**) मिलिमीटर (पु.)

millimicron ($m\mu$), *n.* मिलिमायक्रॉन ($m\mu$) (न.) ($1\ m\mu = 10^{-6} mm = 10^{-9} m = 1\ nm$)

millimole, *n.* मिलिमोल (न.), मिलिग्रॅमरेणु (पु.)

milling, *n.* १ (as, a process) दळणे (न.) २ आकार देणे (न.) ३ (as, a corrugated edge on a coin) कंगोरणे (न.)

milling dyes, मिलिंग रंजक (पु. अ. व.), आघाती रंजक (पु. अ. व.), कांडणी रंजक (पु. अ. व.)

Millon reaction, मिलॉन अभिक्रिया

Millon's reagent, मिलॉनचा अभिकारक

Millon's test, मिलॉन चाचणी

Minamata disease, मिनामाटा विकार (पारद विषबाधा)

mine, *n.* खाण (स्त्री.)

mineral, *n.* खनिज (न.)
adj. खनिज–

mineral acid, खनिज आम्ल

mineral analysis, खनिज विश्लेषण

mineral chemistry, खनिज रसायनशास्त्र

mineral fibre, खनिज तंतु

mineralocorticoid, *n.* मिनरलोकॉर्टिकॉइड (न.)

mineralocorticosteroid, *n.* (hormone) मिनरलोकॉर्टिकोस्टेरॉइड (न.)

mineral oil, खनिज तेल

mineral water, खनिज पाणी

miner's cramp, अतिस्वेदजन्य पेटका
minimum dose, किमान मात्रा
mining, *n.* खाणकाम (न.), खनिविद्या (स्त्री.)
minipress, *n.* लघुदाबक (पु.)
mint, *n.* पुदिना (पु.)
miotin, *n.* मायोटिन (न.)
mirror image, दर्पण प्रतिमा, प्रतिबिंब (न.)
mirror reflection, (*also* specular reflection) दर्पणी परावर्तन
misch metal, मिश धातु
miscibility, *n.* मिश्रणीयता (स्त्री.)
miscible, *adj.* मिश्रणीय
miscoding, *n.* अपसंकेतन (न.)
miso, *n.* जपानी पाककृति (स्त्री.)
mispairing, *n.* अपयुग्मन (न.)
missense codon, अनर्थी कोडॉन
mistake, *n.* चूक (स्त्री.) *cf.* error
MIT, (*abbr.* of monoiodotyrosine) MIT
mitochondrion, *n.* (*also* chondriosome) तंतुणिका (स्त्री.)
mitogen, *n.* सूत्रीविभाजक (पु.)
mitosis, *n.* सूत्री विभाजन (न.), अप्रत्यक्ष विभाजन (न.)
mitotic, *adj.* सूत्रीविभाजन—
mitotic recombination, सूत्रीविभाजनी पुनःसंयोग
Mitscherlich law, मिट्शर्लिशचा नियम
mixed, *adj.* १ मिश्र, मिश्रित २ संमिश्र
mixed acid fermentation, मिश्र आम्ल किण्वन
mixed amino acid fermentation, मिश्र ॲमिनो आम्ल किण्वन
mixed crystal, मिश्र स्फटिक
mixed dye, मिश्र रंजक
mixed ester, संमिश्र एस्टर
mixed ether, संमिश्र ईथर
mixed function oxidase, (*also* called mono-oxygenase) मिश्र क्रियाकारी ऑक्सिडेज
mixed indicator, मिश्र दर्शक
mixed ketone, मिश्र कीटोन
mixed-order reaction, मिश्र-कोटि अभिक्रिया
mixed salt, मिश्र क्षार
mixed solvent, मिश्र द्रावक
mixer, *n.* मिश्रणी (स्त्री.) *cf.* grinder
mixture, *n.* मिश्रण (न.)
mkh unit, (*abbr.* of metre-kilogram-hour unit) mkh एकक
mks system, (*abbr.* of metre-kilogram-second system) mks पद्धति
ml., (*abbr.* of millilitre) ml.
M-line, *n.* M-रेखा (स्त्री.), M-लाइन (स्त्री.)
mm., (*abbr.* of millimetre) mm.
mobile, *adj.* चलिष्णु, गतिशील
mobile phase, चल प्रावस्था
mobile system, चल पद्धति
mobility, *n.* चलिष्णुता (स्त्री.), गतिशीलता (स्त्री.)
mode, *n.* १ प्रकार (पु.) २ पद्धत (स्त्री.) *cf.* method
model, *n.* प्रतिकृति (स्त्री.), प्रतिमान (न.), निदर्श (पु.)
cf. pattern, प्रतिरूप
prototype, आदिरूप
representation, प्रतिरूपण
sample, प्रतिदर्श
specimen, नमुना
type, प्रकार, प्ररूप
moderator, *n.* १ मंदायक (न.) २ नियामक (पु.)
modification enzyme, परिवर्तनी विकर
modulation, *n.* आपरिवर्तन (न.)
modulus, *n.* मापांक (पु.), भाजक (पु.)
modulus of elasticity, प्रत्यास्थता मापांक
Mohr method, मोहर पद्धति
Mohr's salt, मोहर क्षार
moiety, *n.* अंश (पु.), भाग (पु.), गट (पु.)

moist, *adj.* ओलसर, आर्द्र
moisten, *v. t. & i.* ओलसर करणे, ओलसर होणे, ओलावणे
moisture, *n.* ओलावा (पु.), आर्द्रता (स्त्री.)
molal, *adj.* मोलल
molal concentration, मोलल संहति
molal conductance, मोलल प्रवहन
molal conductivity, मोलल वाहकता
molality, *n.* मोललता (स्त्री.)
molal solution, मोलल द्रावण
molar, *adj.* ग्रॅमरेण्वीय, ग्रॅमरेणुसंबंधी, ग्रॅमरेणु–
molar absorbancy index, ग्रॅमरेण्वीय अवशोषणांक
molar absorption coefficient, ग्रॅमरेण्वीय अवशोषण गुणांक
molar absorptivity, ग्रॅमरेण्वीय अवशोषकता
molar activity, ग्रॅमरेण्वीय क्रियाशीलता
molar concentration, ग्रॅमरेणु संहति
molar conductivity, ग्रॅमरेण्वीय वाहकता
molar extinction coefficient, ग्रॅमरेण्वीय विलोपन गुणांक
molar heat of evaporation, ग्रॅमरेण्वीय बाष्पन ऊष्मा
molarity, *n.* ग्रॅमरेणुता (स्त्री.)
molar refractivity, ग्रॅमरेण्वीय अपवर्तकता
molar rotation, ग्रॅमरेण्वीय घूर्णन
molar solubility, ग्रॅमरेणु द्रावणीयता
molar solution, ग्रॅमरेण्वीय द्रावण
molar vaporisation, ग्रॅमरेणु बाष्पीकरण, ग्रॅमरेणु बाष्पीभवन
molar volume, ग्रॅमरेण्वीय घनफळ, ग्रॅमरेणु घनफळ
molasses, *n.* उसाची मळी (स्त्री.)
molecular, *adj.* रेण्वीय, रेणु–
molecular absorption, रेण्वीय अवशोषण
molecular activity, रेणु क्रियाशीलता
molecular association, रेणु सहचरण
molecular attraction, रेणु आकर्षण
molecular biology, रेणुजीवशास्त्र (न.)
molecular bond, रेण्वीय बंध
molecular compound, रेणु संयुग
molecular conductivity, रेण्वीय वाहकता
molecular depression constant, रेणु घट स्थिरांक
molecular diameter, रेणूचा व्यास
molecular disease, रेणुजन्य रोग, रेण्वीय रोग
molecular dispersion, रेणु अपस्करण
molecular distillation, रेण्वीय ऊर्ध्वपातन
molecular ellipticity, रेणु-विवृत्तता (स्त्री.)
molecular equation, रेण्वीय समीकरण
molecular equilibrium, रेण्वीय समतोल
molecular film, रेणु पटल
molecular formula, रेणु सूत्र
molecular genetics, (*also* called **biochemical genetics**) रेणु आनुवंशिकी, रेणु अनुवंशशास्त्र
molecular heat of vaporisation, बाष्पनाची रेणु उष्णता
molecular impact, रेण्वीय आघात
molecularity, *n.* रेण्वीयता (स्त्री.)
molecular layer, रेण्वीय स्तर, रेण्वीय थर
molecular leak, रेणु गाळणी
molecular leakage, रेणु गळ
molecular orbital, रेणु कक्षिका
molecular orbital theory, रेणु कक्षिका सिद्धांत
molecular overcrowding, रेण्वीय अतिगर्दी
molecular polarisability, रेण्वीय ध्रुवणीयता, रेणु ध्रुवणक्षमता
molecular radioautography, रेण्वीय किरणोत्सारचित्रण
molecular rearrangement, रेणु पुनर्रचना
molecular refraction, रेणु अपवर्तन

molecular sieve, रेणु चाळणी
molecular sieve coefficient, रेणु चाळणी गुणांक
molecular spectrum, रेणु पंक्ति
molecular structure, रेणु संरचना
molecular symmetry, रेणु सममिति
molecular vibration, रेणु कंपन
molecular volume, रेणु आकारमान
molecular weight, रेणु भार
molecule, *n.* रेणु (पु.) *cf.* atom
mole fraction, ग्रॅमरेणु अंश
mole percent, ग्रॅमरेणु टक्केवारी
mole ratio, मोल गुणोत्तर, ग्रॅमरेणु गुणोत्तर
Molisch reaction, मॉलिश अभिक्रिया
Molisch test, मॉलिश चाचणी
molten state, प्लावित स्थिति, द्रवित स्थिति
molting hormone, निर्मोक संप्रेरक
molybdate, *n.* मॉलिब्डेट (न.)
molybdenum (Mo), *n.* मॉलिब्डेनम (Mo) (न.)
molybdoferredoxin, *n.* मॉलिब्डोफेरेडॉक्सिन (न.)
molybdoprotein, *n.* मॉलिब्डोप्रोटीन (न.)
moment of inertia, जडत्व आघूर्ण
momentum, *n.* संवेग (पु.)
mon– = **mono–**
monacidic, *adj.* एकाम्लधर्मी, एकआम्लांकी
monatomic, *adj.* एकाण्वी–, एकअणु–
monazite, *n.* मोनाझाइट (न.)
monestrous, *n.* वार्षिक मादीमद (पु.)
mongolism, *n.* मंगोलता (स्त्री.)
monitor, *n.* बोधक (पु.), नियंत्रक (पु.)
mono-, (*also* **mon-**) (in comb.) एक–
  cf. di– = bi-, द्वि–
    hepta– = septa–
    hetero-, नैकविध–, असम–, विषम, भिन्न
    hexa-, षट्–, षष्ठ–
    homo–, एकविध–, सम
    iso–, सम–
    multi–, बहु–
    octa– = octo–, अष्ट–
    penta–, पंच–
    poly–, बहु–
    quadri–, –चतुर्–, चतुः–
    septa–, सप्त–
    sesqui–, अध्यर्ध–, सार्ध–
    tetra– = quadri–
    tri–, त्रि–
monoamine oxidase, मोनोअमाइन ऑक्सिडेज
monobasic, *adj.* एकाम्लारि अंकी
monobromo-, (comb. form) मोनोब्रोमो–
monochromatic, *adj.* एकवर्ण–, एकवर्णी
monochromatic emissive power, एकवर्णी उत्सर्जन शक्ति
monochromatic light, एकवर्णी प्रकाश
monochromatic radiation, एकवर्णी प्रारण
monochromator, *n.* एकवर्णित्र (न.)
monoclinic, *adj.* एकनताक्ष
monodentate ligand, एकसंयुजी सहबद्ध
Monod, Wyman and Changeaux model, मोनॉड, वायमन व चेंजॉक्स प्रतिकृति
monoenergetic radiation, एकऊर्जीय प्रारण
monoenoic fatty acid, एकद्विबंधी मेदाम्ल
monofilament, *n.* एकदीर्घतंतु (पु.)
monoglyceride, *n.* मोनोग्लिसराइड (न.)
monohydrate, *n.* मोनोहायड्रेट (न.)
monohydric, *adj.* मोनोहायड्रिक
monoiodotyrosine, *n.* (*abbr.* MIT) मोनोआयोडोटायरोसाइन (न.)
monolayer = **unilayer**
monomer, *n.* एकवारिक (पु.)
  cf. co-polymer, सहबहुवारिक
    dimer, द्विवारिक
    polymer, बहुवारिक

tetramer, चतुर्वारिक

trimer, त्रिवारिक

monomeric, *adj.* **एकवारिक**

monomerisation, *n.* **एकवारिकन (न.)**

monomerism, *n.* **एकवारिकता (स्त्री.)**

monomer radical, एकवारिक मुक्तमूलक

monomolecular, *adj.* **एकरेणु–**

monomolecular layer = unilayer

monomolecular reaction, (*also* **unimolecular reaction**) **एकरेणु अभिक्रिया, एकरेण्वीय अभिक्रिया**

mononuclear, *adj.* **१ एकवलयी २ एककेंद्रकीय**

mononuclear complex, एककेंद्रीय संकुल

mononucleotide, *n.* **मोनोन्यूक्लिओटाइड (न.)**

mono-oxygenase, *n.* (*also* called **mixed function oxidase**) **मोनोऑक्सिजिनेज (न.)**

monopole mass spectrometer, एकध्रुवी वस्तुमान पंक्तिमापी

monosaccharide, *n.* (*also* called **simple sugar**) **मोनोसॅकराइड (न.)**

monosodium glutamate, (*also* called **Accent** *or* **aginomoto**) **मोनोसोडिअम ग्लुटामेट**

monosome, *n.* **एककाय (पु.), मोनोसोम (न.)**

monosymmetric, *adj.* **एकसममित**

monovalance, *n.* **एकसंयुजा (स्त्री.)**

monovalent, *adj.* (*also* **univalent**) **एकसंयुजी**

mono-variant, *adj.* **एकचल**

monoxide, *n.* **मोनॉक्साइड (न.)**

Morawitz theory, मॉरविट्झ सिद्धांत

mordant, *adj.* **रंगबंधक**

mordant dye = adjective dye

morin, *n.* (dye) **मोरिन (न.)**

Morner's test, मॉर्नर चाचणी

morphine, *n.* (alkaloid) **मॉर्फिन (न.)**

morphogenesis, *n.* (*also* **morphopoiesis** *or* **organogenesis**) **अंगविकास (पु.), इंद्रियविकास (पु.)**

morpholog, *n.* **रूपिकी (स्त्री.)**

morphopoiesis = morphogenesis

mortar, *n.* **१ मळलेला चुना (पु.) २ खल (पु.)**

mortar and pestle, खल आणि बत्ता, खलबत्ता (पु.)

mosaic, *adj.* **विविधऊतिक, मोझेइक**

mosaic theory, विविधऊतिक सिद्धांत, मोझेइक सिद्धांत

Mossbauer spectrometer, मॉस्बॉर पंक्तिमापी

Mossbauer spectroscopy, मॉस्बॉर पंक्तिदर्शन

mother liquor, शेष द्रावण

motion, *n.* **गति (स्त्री.)**

motor cortex, मोटर कॉर्टेक्स

motor neuron = effector neuron

mottled, *adj.* **ठिपकेदार**

mottled teeth, ठिपकेदार दात, कर्बुरित दात

mould, *n.* **१ बुरशी (स्त्री.) २ साचा (पु.)**

mould bran, कोंड्यावरील बुरशीजन्य अमायलेज

moulding, *n.* **साचेकाम (न.)**

mould inhibition, बुरशी संदमन

mounting, *n.* **आरोपण (न.)**

mouse growth factor, (*also* called **vitamin M** *or* **para aminobenzoic acid**) **उंदीर-वृद्धिकारक (पु.)**

movement, *n.* **हालचाल (स्त्री.)**

moving bed process, चल संस्तर प्रक्रिया

moving boundary centrifugation, चल सीमा अपकेंद्रण

moving boundary electrophoresis, चल सीमा विद्युतभारित कणसंचलन

moving zone centrifugation, चल भागी अपकेंद्रण

MSH, (*abbr.* of **melanocyte-stimulating hormone**) **MSH**

mucilage, *n.* **श्लेष्मक (न.), म्युसिलेज (न.)**

mucin, *n.* **म्युसिन (न.)**

mucin clot, म्युसिन गुठळी
mucoid, *adj.* श्लेष्माभ
mucopeptide, *n.* म्युकोपेप्टाइड (न.)
mucopolysaccharide, *n.* म्युकोपॉलिसॅकराइड (न.)
mucoprotein, *n.* (*also* called **proteoglycan**) म्युकोप्रोटीन (न.)
mucosa = mucous membrane
mucosal block, श्लेष्मल अडथळा
mucous, *adj.* श्लेष्मल
mucous gland, श्लेष्मल ग्रंथि
mucous membrane, (*also* **mucosa**) श्लेष्मल पटल
mucus, *n.* श्लेष्मा (पु.)
muffle furnace, मफल भट्टी, अवगुंठित भट्टी
muga silk, मुगा रेशीम
mull, *n.* मल् (न.), घोटित (न.)
Mullikan-Barker test, मुलिकन-बार्कर चाचणी
multi-, (in comb.) बहु– *cf.* mono-
multicentered, *adj.* बहुकेंद्री
multidentate ligand, बहुसंयुजी सहबद्ध
multienzyme system, बहुविकर पद्धति
multifilament, *n.* अनेकदीर्घतंतु (पु.), बहुतंतु (पु.)
multiple, *adj.* गुणित, पट, बहु
multiple bond, गुणित बंध, बहु बंध
multiple equilibria, बहु समतोल
multiple forms of an enzyme, (isozyme) विकराची बहुरूपे (आयसोझाइम)
multiple gene, बहुविध जीन
multiple proportion, गुणित प्रमाण
multiple sclerosis, बहुविध चेतादृढन
multiplet, *n.* बहुलक (न.) *cf.* doublet
multiplicity, *n.* गुणितता (स्त्री.), बाहुल्य (न.)
multistage extraction, बहुटप्पी निष्कर्षण
multistep synthesis, बहुपदी संश्लेषण
multivalent, *adj.* बहुसंयुजी
multivalent allosteric inhibition, बहुसंयुजी अॅलोत्रिमितीय संदमन, बहुसंयुजी अॅलोस्टेरिक संदमन
multivalent feedback inhibition, बहुसंयुजी पश्चप्रदाय संदमन
multivalent radical, बहुसंयोजी मूलक
multivalent regulatory enzyme, बहुसंयुजी नियामक विकर
Munroe crucible, म्युन्रो मूस
muramic acid, म्युरॅमिक आम्ल
murein, *n.* (*also* called **peptidoglycan**) म्युरिन (न.)
murexide test, म्युरेक्साइड चाचणी
muriatic acid, म्युरिअॅटिक आम्ल, हायड्रोक्लोरिक आम्ल
murine, *adj.* उंदरासंबंधी
murine leukemia, उंदराचा श्वेतपेशी कर्करोग, उंदराचा ल्युकेमिआ
muropeptide, *n.* म्युरोपेप्टाइड (न.)
muscarine, *n.* (alkaloid) मस्कॅरिन (न.)
muscatel, *n.* मनुका (स्त्री.)
muscle, *n.* स्नायु (पु.)
muscle contraction, स्नायु संकुचन
muscle fibre, स्नायु तंतु
muscle hemoglobin, स्नायु हीमोग्लोबिन
muscle phosphorylase, स्नायु फॉस्फोरिलेज
muscle sugar, (*also* called **inositol**) स्नायु शर्करा
muscone, *n.* (perfume) मस्कोन (न.)
mushroom, *n.* अळंबे (न.)
mushroom sugar, (*also* called **alpha-alpha trehalose**) अळंबी शर्करा
mussel, *n.* कालव (न.)
mustard, *n.* मोहरी (स्त्री.)
mustard gas, मस्टर्ड वायु
mustard oil, मोहरी तेल

mutant, *adj.* १ उत्परिवर्तित २ उत्परिवर्ती *n.* १ उत्परिवर्त (पु.) २ उत्परिवर्तक (पु.)

mutarotation, *n.* म्युटाघूर्णन (न.), परिवर्ती घूर्णन (न.)

mutase, *n.* म्युटेज (पु.)

mutation, *n.* उत्परिवर्तन (न.)

mutein, *n.* म्युटिन (न.), उत्परिवर्तित प्रथिन (न.)

mutton, *n.* मटण (न.), बकऱ्याचे मांस (न.)

mycolic acid, मायकोलिक आम्ल

mycoplasma, *n.* मायकोप्लाझ्मा (पु.)

mycoside, *n.* मायकोसाइड (न.)

mycosis, *n.* कवकता (स्त्री.)

mycosterol, *n.* मायकोस्टेरॉल (न.), कवकस्टेरॉल (न.)

myelination, *n.* मायलिनन (न.)

myelin sheath, मायलिन आच्छद

myeloma, *n.* मज्जाअर्बुद (पु.)

myeloma protein, मज्जाअर्बुद प्रोटीन, मज्जाअर्बुद प्रथिन

myo–, *pfx.* स्नायु–

myocardial, *adj.* हृदस्नायु–

myofibril, *n.* स्नायुतंतुक (न.)

myofilament, *n.* स्नायुतंतु (पु.)

myogen, *n.* स्नायुजन (न.), मायोजेन (न.)

myogenesis, *n.* स्नायुजनन (न.)

myoglobin, *n.* मायोग्लोबिन (न.)

myohematin, *n.* मायोहेमॅटिन (न.)

myokinase, *n.* मायोकायनेज (पु.)

myoneural, *adj.* स्नायुचेता–

myosin, *n.* (protein) मायोसिन (न.)

myosin filament, मायोसिन स्नायुतंतु

myotropic activity, स्नायुपोषी क्रियाशीलता

myristic acid, मायरिस्टिक आम्ल

myxedema, *n.* (*also* **myxoedema**) प्रशोफ (पु.)

N

N, (symbol for nitrogen) N (नायट्रोजन)

N-Acetyl galactosamine, (*abbr.* NAGA) N-अॅसेटिल गॅलॅक्टोसॅमाइन

N-acetylmuramic acid, N-अॅसेटिलम्युरॅमिक आम्ल

N-Acetylneuraminic acid, (*abbr.* NANA) N-अॅसेटिल न्युरामिनिक आम्ल

NAD, (*abbr.* of **nicotinamide adenine dinucleotide) NAD**

NADP, (*abbr.* of **nicotinamide adenine dinucleotide phosphate) NADP**

NAGA, (*abbr.* of **N-Acetyl galactosamine) NAGA**

name reaction, नाम अभिक्रिया

NANA, (*abbr.* of **N-Acetylneuraminic acid) NANA**

nano–, (comb. form) नॅनो–(10^{-9})

nanometer, *n.* (*abbr.* **nm**) नॅनोमीटर (न.) (1 nm = 10^{-9}m.; (1nm = 1mμ))

naphtha, *n.* नॅफ्था (पु.)

naphthalene, *n.* नॅफ्थॅलीन (न.)

naphthalene balls, नॅफ्थॅलीनच्या गोळ्या (स्त्री. अ. व.)

naphthene, *n.* नॅफ्थीन (न.)

naphthenic acid, नॅफ्थेनिक आम्ल

naphthoic acid, नॅफ्थोइक आम्ल

naphthol, *n.* नॅफ्थॉल (न.)

naphthoquinone, *n.* नॅफ्थोक्विनोन (न.)

naphthylamine, *n.* नॅफ्थिलअमाइन (न.)

Napierian logarithm, नॅपिअेरिअन लागरिथम

narcotic, *n.* गुंगीकारक द्रव्य (न.)
adj. गुंगीकारक

narcotic poison, गुंगीकारक विष

naringin, *n.* (glycoside) नारिंगीन (न.)

narrow spectrum, मर्यादित प्रभावव्याप्ति

nascent, *adj.* नवजात

nascent hydrogen, नवजात हायड्रोजन

nascent oxygen, नवजात ऑक्सिजन

nascent state, नवजात अवस्था

native, *adj.* १ प्राकृतिक २ मूलरूपी

native element, मूलरूपी मूलद्रव्य

native metal, मूलरूपी धातु

natrium (Na), *n.*(sodium) सोडिअम (Na) (न.)

natural, *adj.* स्वाभाविक, नैसर्गिक

natural abundance, नैसर्गिक समृद्धि, नैसर्गिक बहुलता

natural chain elongation, नैसर्गिक शृंखला दीर्घन

natural changes, नैसर्गिक बदल (पु. अ. व.)

natural dye, नैसर्गिक रंजक

natural fibre, नैसर्गिक तंतु

natural gas, नैसर्गिक वायु

natural immunity, नैसर्गिक प्रतिक्षमता

natural oil, नैसर्गिक तेल

natural process, नैसर्गिक प्रक्रिया

natural property, नैसर्गिक गुणधर्म

natural radioactivity, प्राकृतिक किरणोत्सारिता

natural science, निसर्ग विज्ञान

natural water, नैसर्गिक पाणी

ND_P, (*abbr.* of **net dietary protein**) ND_P

nearness, *n.* निकटता (स्त्री.) *cf.* region

nebulisation, *n.* कणविस्फारण (न.)

nebuliser-burner system, कणविस्फारक-ज्वालक यंत्रणा

necrosis, *n.* ऊतिमृत्यु (पु.), ऊतिऱ्हास (पु.)

negative, *adj.* १ *Elec.* ऋण २ ऋण (—), ऋणात्मक ३ *Photog.* व्यस्त–
n. Photog. व्यस्तचित्र (न.)

negative catalysis, ऋण उत्प्रेरण

negative catalyst, ऋण उत्प्रेरक

negative cotton effect, ऋण कॉटन परिणाम

negative electrode, ऋण इलेक्ट्रोड

negative feedback = inverse feedback

negative group, ऋण गट

negatively charged, ऋण प्रभारित

negative plate, ऋण पट्टी

negative radical, ऋण मूलक

negative rays, ऋण किरण (पु. अ. व.)

negative resistance, ऋण रोध, ऋणात्मक रोध

negative stain, पार्श्व अभिरंजक

negative staining, पार्श्व अभिरंजन

negative test, नकारात्मक चाचणी

negative valency, ऋण संयुजा

neighbourhood, *n.* आसमंत (पु.), प्रतिवेश (पु.) *cf.* region

neighbouring group effect, (*also* **neighbouring group participation**) निकट गट प्रभाव, निकट गट सहभाग

N-electron, *n.* N- इलेक्ट्रॉन (न.)

nematosome, *n.* नेमॅटोसोम (न.)

neo–, (in comb.) निओ–, नव–

neobiogenesis, *n.* नवजीवजनन (न.)

neobrucine, *n.* निओब्रुसिन (न.)

neodymium (Nd), *n.* निओडिमिअम (Nd)(न.)

neomycin, *n.* (antibiotic) निओमायसिन (न.)

neon (Ne), *n.* निऑन (Ne) (पु.)

neonatal, *adj.* नवजात

neonate, *n.* नवजात (पु.)

neopentane, *n.* निओपेन्टेन (न.)

neoplasia, *n.* नवपेशीविकसनविकार (पु.), अर्बुदविकार (पु.)

neoplasm, *n.* नवपेशीसमूह (पु.), अर्बुद (पु.) *cf.* tumour

neoplastic, *adj.* नवपेशीसमूह–, अर्बुद–

neosalvarsan, *n.* (drug) निओसल्व्हर्सन (न.)

neosome, *n.* नवकाय (पु.)

nephelometry, *n.* गढूळताविकिरणमिति(स्त्री.) *cf.* turbidimetry

nephrectomy, *n.* वृक्क उच्छेदन (न.)

nephron, *n.* वृक्काणु (पु.)

neptunium (Np), *n.* नेप्चुनिअम (Np) (न.)

neptunium series, नेप्चुनिअम श्रेणी

Nernst equation, नर्नस्ट समीकरण

Nernst glower, नर्नस्टचा प्रकाशक

Nernst heat theorem, नर्नस्ट उष्णता सिद्धांत

nerolin, *n.* नेरोलिन (न.)

nerve, *n.* चेता (स्त्री.)

nerve-fibre, *n.* चेता तंतु (पु.)

nerve gas, चेता वायु

nerve growth factor, चेता वर्धी कारक

nerve impulse, चेता आवेग

nerve impulse transmission, चेता आवेग पारेषण

nervous system, चेता संस्था

Nessler reagent, नेस्लर अभिकारक

Nessler tube, नेस्लर नळी

net dietary protein, (*abbr.* ND_P) आहारातील निव्वळ प्रथिन

net dietary protein energy ratio, आहाराचे निव्वळ प्रथिन ऊर्जा गुणोत्तर
net protein utilisation, निव्वळ प्रथिन उपयोग
net protein value, (*abbr.* NPV) निव्वळ प्रथिन मूल्यांक
Neuberg ester, (*also* called fructose-6-phosphate) न्यूबर्ग एस्टर
neural, *adj.* १ चेता– २ कशेरू–
neuraminic acid, न्युरामिनिक आम्ल
neuraminidase, *n.* न्युरामिनिडेज (पु.)
neuritis, *n.* न्यूरीटिस (पु.) (चेताविकार)
neurochemistry, *n.* चेतारसायनशास्त्र (न.)
neuroendocrine, *n.* चेताअंतःस्रावी (पु.)
neurofibril, *n.* चेतातंतुक (पु.)
neurohormone, *n.* चेतासंप्रेरक (पु.)
neurohumor, *n.* चेताद्रव (पु.), न्युरोह्युमर(पु.)
neurohypophyseal, *adj.* चेता पीयूषिका–
neurohypophysis, *n.* चेता पीयूषिका (स्त्री.)
neurological mutant, चेता उत्परिवर्तक
neurology, *n.* चेतासंस्थाशास्त्र (न.)
neuromuscular, *adj.* चेतास्नायु–
neuromuscular junction, चेतास्नायु संधि
neuron, *n.* चेतापेशी (स्त्री.)
neurophysin, *n.* न्यूरोफायसिन (न.)
neuroplasm, *n.* चेताद्रव्य (न.)
neurosecretion, *n.* चेतास्राव (पु.)
neurosecretory granule, चेतास्रावी कणिका
neurosecretosome, *n.* स्रावी चेताग्र (न.)
neurotoxin, *n.* न्यूरोटॉक्सिन(न.), चेताविष(न.)
neurotransmitter, *n.* चेतापारेषक (पु.)
neutral, *adj.* १ उदासीन २ तटस्थ ३ अध्रुवी ४ अप्रभारित
neutral compound, उदासीन संयुग
neutral dye, उदासीन रंजक
neutral equilibrium, तटस्थ समतोल
neutral ester, उदासीन एस्टर
neutral gas, उदासीन वायु
neutralisation, *n.* उदासीनीकरण (न.), उदासीनन (न.)
neutralisation reaction, उदासीनीकरण अभिक्रिया
neutralisation titration, उदासीनीकरण अनुमापन
neutralise, *v. t.* & *i.* उदासीनीकरण करणे, उदासीनीकरण होणे
neutralised, *adj.* उदासीनीकृत
neutraliser, *n.* उदासीनीकारक (पु.)
neutrality, *n.* उदासीनता (स्त्री.)
neutral lipid, (*also* called simple lipid) अध्रुवी लिपिड
neutral molecule, १ उदासीन रेणु २ अप्रभारित रेणु
neutral oxide, उदासीन ऑक्साइड
neutral point, उदासीन बिंदु
neutral salt, उदासीन क्षार
neutral solution, उदासीन द्रावण
neutrino, *n.* न्यूट्रिनो (पु.)
neutron, *n.* न्यूट्रॉन (पु.)
neutron activation analysis, न्यूट्रॉन सक्रियण विश्लेषण
neutron diffraction, न्यूट्रॉन विवर्तन
Newland's law of octaves, न्यूलॅन्डचा अष्टक नियम
Newman convention, न्यूमन संकेत प्रणाली
Newman formula, न्यूमन सूत्र
Newton emission theory, न्यूटन उत्सर्जन सिद्धांत
Newton's law of cooling, न्यूटनचा शीतलन नियम
Newton's law of gravitation, न्यूटनचा गुरुत्वाकर्षणाचा नियम
Newzealand process, न्यूझिलंड पद्धति (मांसशुष्कन)
niacin, *n.* निअॅसिन (न.)
niacinamide, *n.* निआसिनअॅमाइड (न.)

nichrome, *n.* नायक्रोम (न.)
nick, *n.* खाच (स्त्री.)
nickase, *n.* (*also* called **endonuclease**) निकेज (पु.)
nicked DNA, खाचयुक्त DNA
nickel (Ni), *n.* निकेल (Ni) (न.)
nickel crucible, निकेल मूस
nickel mordant dyes, निकेल बंधक अवलंबी रंजक (पु. अ. व.)
nickel silver, निकेल सिल्व्हर
Nicol's prism, निकोल प्रिझम
nicotinamide, *n.* निकोटिनॲमाइड (न.)
nicotinamide adenine dinucleotide, (*abbr.* **NAD**) (*also* called **coenzyme I**) निकोटिनॲमाइड ॲडेनाइन डायन्यूक्लिओटाइड
nicotinamide adenine dinucleotide phosphate, (*abbr.* **NADP**) (*also* called **coenzyme II**) निकोटिनॲमाइड ॲडेनाइन डायन्यूक्लिओटाइड फॉस्फेट
nicotinamide mononucleotide, निकोटिनॲमाइड मोनोन्यूक्लिओटाइड
nicotine, *n.* निकोटिन (न.)
nicotinic acid, (*also* called **vitamin B_5** *or* **antipellagric vitamin** *or* **anti-black-tongue factor**) निकोटिनिक आम्ल
nicotinic acid amide, निकोटिनिक आम्ल ॲमाइड
Niemann-Pick disease, नायमन-पिक विकार
night-blindness, *n.* (*also* called **nyctalopia**) रातांधळेपणा (पु.)
night vision, निशादृष्टि (स्त्री.)
nikethamide, *n.* (drug) निकेथामाइड (न.)
nile blue, नाइल निळा
ninhydrin reaction, निनहायड्रिन अभिक्रिया
ninhydrin test, निनहायड्रिन चाचणी
niobium (Nb), *n.* (*also* called **columbium**) निओबिअम (Nb) (न.)
nisin, *n.* निसिन (न.)
Nissl granule, निसल कणिका
niter = **nitre**
niton, *n.* निटॉन (पु.)
nitramine, *n.* नायट्रामाइन (न.)
nitraniline, *n.* नायट्रानिलीन (न.)
nitrate, *n.* नायट्रेट (न.)
nitrate assimilation, नायट्रेट सात्मीकरण
nitrated, *adj.* नायट्रीयित
nitrate ion, नायट्रेट आयन
nitrate reductase, नायट्रेट रिडक्टेज
nitrate reduction, नायट्रेट क्षपण
nitration, *n.* नायट्रीयन (न.)
nitrator, *n.* नायट्रीयनत्र (न.)
nitre, *n.* (*also* **niter**) सोरा (पु.)
nitric, *adj.* नायट्रिक
nitric acid, नायट्रिक आम्ल
nitric oxide, नायट्रिक ऑक्साइड
nitric-perchloric acid mixture, नायट्रिक-परक्लोरिक आम्ल मिश्रण
nitride, *n.* नायट्राइड (न.)
nitrification, *n.* नायट्रीकरण (न.), नायट्रीयन (न.)
nitrifier, *n.* नायट्रीकारक (पु.)
nitrify, *v. t.* नायट्रीकरण करणे
nitrifying, *adj.* नायट्रीकारी, नायट्रीकारक
nitrifying bacteria, नायट्रीकारी जीवाणू (पु.अ.व.), नायट्रीकारक जीवाणू (पु.अ.व.)
nitrile, *n.* नायट्राइल (न.)
nitrilotriacetic acid, नायट्रिलोट्रायॲसिटिक आम्ल
nitrite, *n.* नायट्राइट (न.)
nitrite reductase, नायट्राइट रिडक्टेज
nitrobenzene, *n.* नायट्रोबेन्झीन (न.)
nitrocellulose, *n.* नायट्रोसेल्युलोज (न.)
nitrocellulose rayon, नायट्रोसेल्युलोज रेयॉन
nitro-compound, *n.* नायट्रो-संयुग (न.)
nitro dyes, नायट्रो रंजक (पु. अ. व.)

nitroferroin, *n.* नायट्रोफेरॉइन (न.)
nitro-ferroin redox indicator, नायट्रो-फेरॉइन क्षपणॉक्सि दर्शक
nitrogen (N), *n.* नायट्रोजन (N) (पु.)
nitrogen analysis, नायट्रोजन विश्लेषण
nitrogenase, *n.* नायट्रोजिनेज (पु.)
nitrogen balance, नायट्रोजन संतुलन
nitrogen cycle, नायट्रोजन चक्र
nitrogen equilibrium, नायट्रोजन समतोल
nitrogen fixation = fixation of nitrogen
nitrogen-free extract, नायट्रोजन-मुक्त अर्क
nitrogen monoxide, नायट्रोजन मोनॉक्साइड
nitrogenous, *adj.* नायट्रोजनी, नायट्रोजनयुक्त
nitrogenous base, नायट्रोजनी आम्लारि
nitrogen oxide, नायट्रोजन ऑक्साइड
nitrogen pentoxide, नायट्रोजन पेंटॉक्साइड
nitrogen peroxide, नायट्रोजन पेरॉक्साइड
nitrogen trioxide, नायट्रोजन ट्रायॉक्साइड
nitroglycerine, *n.* नायट्रोग्लिसरिन (न.)
nitro group, नायट्रो गट, नायट्रो समूह
nitrometer, *n.* नायट्रोजनमापी (पु.)
nitronium ion, नायट्रोनिअम आयन
nitron reagent, नायट्रॉन अभिकारक
nitrophenol, *n.* नायट्रोफेनॉल (न.)
nitroprusside reaction, नायट्रोप्रुसाइड अभिक्रिया
nitrosamine, *n.* नायट्रोसॅमाइन (न.)
nitrosate, *n.* नायट्रोसेट (न.)
nitrosation, *n.* नायट्रोझेशन (न.)
nitroso, *adj.* नायट्रोसो
nitroso dyes, नायट्रोसो रंजक (पु. अ. व.)
nitrosomyoglobin, *n.* नायट्रोसोमायोग्लोबिन (न.)
nitrosyl chloride, नायट्रोसिल क्लोराइड
nitrous, *adj.* नायट्रस
nitrous acid, नायट्रस आम्ल
nitrous acid mutant, नायट्रस आम्ल उत्परिवर्तक

N-line, *n.* N- रेखा (स्त्री.), N- लाइन (स्त्री.)
nm, (*abbr.* of nanometer) nm
N-methylglycine, *n.* (*also* called sarcosine) N- मेथीलग्लायसिन (न.)
N-methyl tetrahydrofolic acid, N- मेथील टेट्राहायड्रोफोलिक आम्ल
nmr, (*abbr.* of nuclear magnetic resonance) nmr
nmr signal, nmr संकेत, nmr सिग्नल
nmr spectrum, nmr पंक्ति
nobelium (No), *n.* नोबेलिअम (No) (न.)
noble gas, (a member of the zero group of the periodic system) निष्क्रिय वायु
noble metal, बहुमोल धातु, अभिजात धातु
nodal plane, नोडल प्रतल
nodal point, १ निस्पंद बिंदु, नोडल बिंदु २ पर्वसंधि बिंदु
node, *n.* १ निस्पंद (पु.), नोड (पु.) २ पर्वसंधि (पु.)
nodes in molecular orbitals, रेणुकक्षकीय निस्पंद (पु. अ. व.)
noise, *n.* कुरव (पु.)
nomenclature, *n.* नामपद्धति (स्त्री.)
non–, *pfx.* अ–, अन्–
nonaqueous media, अजलीय माध्यम
nonaqueous solvent, अजलीय द्रावक
nonaqueous thermometric titration, अजलीय तापमितीय अनुमापन
non-bonded interaction, अबंधी अन्योन्य परिणाम
non-bonding electron, अबंधी इलेक्ट्रॉन
non-bonding orbital, अबंधी कक्षिका
noncompetitive inhibition, अस्पर्धात्मक संदमन
noncompetitive inhibitor, स्पर्धारहित संदमक, अस्पर्धात्मक संदमक
non-conductor, *n.* अवाहक (पु.)
non-crystalline, *adj.* अस्फटिकी

non-dispersive infrared analyser, अनपस्करणी अवरक्त विश्लेषित्र
nondrying oil, अशुष्कन तेल, न सुकणारे तेल
non-edible oil, अखाद्य तेल
non-electrolyte, *n.* विद्युत अनपघटनी (स्त्री.)
non-enzymic browning, विकररहित बभ्रूकरण
nonessential water, अप्राकृतिक जल
non-esterified fatty acids, मुक्त मेदाम्ले (न. अ. व.), अनेस्टरित मेदाम्ले (न. अ. व.)
nonfaradic current, अफॅरडीय विद्युतप्रवाह
nonflame atomiser, ज्योतरहित कणित्र
nonheme iron, अहेम लोह
noninductive resistance, प्रेरणहीन रोध
nonionic detergent, निर्‌आयनी निर्मलक, निरायनी निर्मलक
nonionic polymerisation, निर्‌आयनी बहुवारिकन, निरायनी बहुवारिकन
nonionised, *adj.* नायनित (न आयनित)
nonionising solvent, नायननकारी (न आयननकारी) द्रावक
nonisomorphic inclusion, असमरूपी अंतर्वेशन
nonlabile complex, स्थिर संकुल
nonlinear, *adj.* अरेषात्मक, अरेखीय, अरेषीय
non-luminous, *adj.* अनुदीप्तिहीन
non-luminous flame, अनुदीप्तिहीन ज्योत, अप्रकाशी ज्योत
nonmetal, *n.* अधातु (पु., स्त्री.)
non-metallic, *adj.* अधात्विक, अधातु–
non-metallic element, अधात्विक मूलद्रव्य
nonpolar, *adj.* अध्रुवी
non-polar bond, अध्रुवीय बंध
nonpolar compound, अध्रुवीय संयुग
nonpolar molecule, अध्रुवी रेणु
nonpolar phase, अध्रुवी प्रावस्था
nonpolar reaction, अध्रुवी अभिक्रिया
nonpolar solvent, अध्रुवी द्रावक
non-reducing sugar, अक्षपणी शर्करा
non-reversible, *adj.* अव्युत्क्रमी
nonsense codon, अर्थहीन कोडॉन
non-spontaneous process, अनुत्स्फूर्त प्रक्रिया
non-toxic, *adj.* बिनविषारी
non-variant, *adj.* अचल
nonvariant system, अपरिवर्तनीय संहति, अचल संहति
nonvolatile, *adj.* अबाष्पनशील
noodles, *n.* नूडल्स (स्त्री. अ. व.), सुरळ्या (स्त्री. अ. व.)
noradrenaline, *n.* नॉरॲड्रिनलिन (न.)
nordihydroguaiaretic acid, नॉरडायहायड्रोग्वारेटिक आम्ल
norephedrine, *n.* नॉरइफेड्रिन (न.)
norepinephrine, *n.* नॉरएपिनेफ्रीन (न.)
norleucine, *n.* नॉरल्युसीन (न.)
normal, *adj.* १ प्रसामान्य
cf. common, सामान्य, साधारण
general, सर्वसाधारण
ordinary, साधारण
regular, नियमित
standard, मानक
२ सामान्य ३ (as, in Math.) लंबरूप, अभिलंब, लंब- ४ (of solutions, etc.) प्रसामान्य, सांकेतिक ५ पूर्ण (as in : normal salt पूर्ण क्षार)
normal calomel electrode, प्रसामान्य कॅलोमेल इलेक्ट्रोड
normal enzyme, सामान्य विकर
normalisation, *n.* प्रसामान्यन (न.)
normalised wave-function, प्रसामान्यित तरंगफल
normality, *n.* प्रसामान्यता (स्त्री.)
normality equation, प्रसामान्यतेचे समीकरण
normal negative, प्रमाणित उठाव व्यस्तचित्र, प्रसामान्य व्यस्तचित्र
normal pressure, प्रसामान्य दाब

normal saline = physiological saline

normal salt, पूर्ण क्षार

normal solution, प्रसामान्य द्रावण

normal state, १ अनुत्तेजित अवस्था २ सामान्य अवस्था

normal temperature, प्रसामान्य तापमान

normal temperature and pressure, (*abbr.* NTP) (*also* called **standard temperature and pressure**) प्रसामान्य तापमान व दाब

normal valence, सर्वसाधारण संयुजा

norsteroid, *n.* नॉरस्टेरॉइड (न.)

notatin glucoseoxidase, नोटॅटिन ग्लुकोज-ऑक्सिडेज

notation, *n.* संकेतलेखन (न.)

note, *n.* १ स्वरचिन्ह (न.), स्वरक (पु.) *cf.* character २ टीप (स्त्री.)

novobiocin, *n.* नोव्होबायोसिन (न.)

nozzle, *n.* चंचु (स्त्री.), नलिकाग्र (न.)

NPH insulin = lente insulin

NPV, (*abbr.* of **net protein value**) **NPV**

N-shell, *n.* N-कक्षक (पु.)

N-terminal, *adj.* N-अंती, ॲमिनोअंती

NTP, (*abbr.* of **norml temperature and pressure**) **NTP**

nuclear, *adj.* केंद्रकीय, न्यूक्लीय, वलयी

nuclear absorber, न्यूक्लीय अवशोषक

nuclear base, न्यूक्लीय आम्लारि

nuclear chain reaction, केंद्रकीय शृंखला अभिक्रिया, न्यूक्लीय शृंखला अभिक्रिया

nuclear charge, न्यूक्लीय प्रभार, केंद्रकीय प्रभार

nuclear chemistry, (*also* called **radiation chemistry**) न्यूक्लीय रसायनशास्त्र, केंद्रकीय रसायनशास्त्र

nuclear compound, न्यूक्लीय संयुग

nuclear cycle, न्यूक्लीय चक्र

nuclear division, (*also* **meiosis** *or* **karyokinesis**) १ पेशी केंद्र विभाजन २ अर्धसूत्रण (न.), अर्धसूत्री विभाजन

nuclear electron, न्यूक्लीय इलेक्ट्रॉन, केंद्रकीय इलेक्ट्रॉन

nuclear energy, न्यूक्लीय ऊर्जा

nuclear energy levels, न्यूक्लीय ऊर्जा स्तर, केंद्रकीय ऊर्जा स्तर

nuclear envelope, पेशीकेंद्रक आवेष्टन

nuclear fission, न्यूक्लीय विखंडन

nuclear force, न्यूक्लीय बल

nuclear fusion, न्यूक्लीय संमीलन, केंद्रकीय संमीलन

nuclear halogen, वलयसंलग्न हॅलोजन, न्यूक्लीय हॅलोजन

nuclear isomer, न्यूक्लीय समसूत्री, केंद्रकीय समसूत्री

nuclear isomerism, न्यूक्लीय समसूत्रता, केंद्रकीय समसूत्रता

nuclear magnetic resonance, (*abbr.* **nmr**) न्यूक्लीय चुंबकीय संस्पंदन

nuclear magnetic resonance spectra, न्यूक्लीय चुंबकीय संस्पंदन पंक्ती (स्त्री. अ. व.)

nuclear magnetic resonance spectroscope, न्यूक्लीय चुंबकीय संस्पंदन पंक्तिदर्शी, केंद्रकीय चुंबकीय संस्पंदन पंक्तिदर्शी

nuclear magnetic resonance spectroscopy, न्यूक्लीय चुंबकीय संस्पंदन पंक्तिदर्शन

nuclear magnetic resonance spectrum, न्यूक्लीय चुंबकीय संस्पंदन पंक्ति

nuclear membrane, पेशीकेंद्रक पटल

nuclear particles, न्यूक्लीय कण (पु. अ. व.), केंद्रकीय कण (पु. अ. व.)

nuclear radiation, न्यूक्लीय प्रारण, केंद्रकीय प्रारण

nuclear reaction, न्यूक्लीय अभिक्रिया, केंद्रकीय अभिक्रिया

nuclear reactor, न्यूक्लीय भट्टी, केंद्रकीय भट्टी

nuclear resonance absorption, न्यूक्लीय संस्पंदी अवशोषण, केंद्रकीय संस्पंदी अवशोषण

nuclear science, केंद्रक विज्ञान

nuclear selection rule, न्यूक्लीय निवड नियम

nuclear spin, न्यूक्लीय आभ्राम, न्यूक्लीय फिरकी

nuclear spin effect, न्यूक्लीय आभ्राम परिणाम

nuclear structure, केंद्रक संरचना, न्यूक्लीय संरचना

nuclear substitution, न्यूक्लीय प्रतियोजन

nuclease, *n.* न्यूक्लिएज (पु.)

nucleation, *n.* न्यूक्लिअन (न.)

nuclei, *n. pl.* केंद्रके (न. अ. व.)

nucleic acid, न्यूक्लिइक आम्ल

nucleide = **nuclide**

nuclein, *n.* न्यूक्लीन (न.)

nucleocapsid, *n.* विषाणुप्रथिन कवच (न.)

nucleohistone, *n.* न्यूक्लिओहिस्टोन (न.)

nucleoid, *adj.* पेशीकेंद्रकाभ

nucleolar organiser, (*also* **nucleolus organiser**) पेशीकेंद्रकीय संघटक, केंद्रकी संघटक

nucleolus, *n.* (*also* **plasmosome**) केंद्रकी (पु.), सूक्ष्मकणिका (स्त्री.)

nucleolus organiser = **nucleolar organiser**

nucleon, *n.* न्यूक्लिऑन (पु.)

nucleophile, *n.* केंद्राकर्षी (पु.)

nucleophilic, *adj.* केंद्राकर्षी-

nucleophilic catalysis, केंद्राकर्षी उत्प्रेरण

nucleophilic displacement, केंद्राकर्षी विस्थापन

nucleophilicity, *n.* केंद्राकर्षकता (स्त्री.)

nucleophilic substitution, केंद्राकर्षी प्रतियोजन

nucleoplasm, *n.* केंद्रकद्रव्य (न.)

nucleoprotein, *n.* न्यूक्लिओप्रोटीन (न.)

nucleosidase, *n.* न्यूक्लिओसाइडेज (पु.)

nucleoside, *n.* न्यूक्लिओसाइड (न.)

nucleoside cyclic monophosphate, न्यूक्लिओसाइड चक्रीय मोनोफॉस्फेट

nucleoside diphosphate, न्यूक्लिओसाइड डायफॉस्फेट

nucleoside diphosphate kinase, न्यूक्लिओसाइड डायफॉस्फेट कायनेज

nucleoside diphosphate sugar, न्यूक्लिओसाइड डायफॉस्फेट शर्करा

nucleoside monophosphate, न्यूक्लिओसाइड मोनोफॉस्फेट

nucleoside monophosphate kinase, न्यूक्लिओसाइड मोनोफॉस्फेट कायनेज

nucleoside triphosphate, न्यूक्लिओसाइड ट्रायफॉस्फेट

nucleotidase, *n.* न्यूक्लिओटायडेज (पु.)

nucleotide, *n.* न्यूक्लिओटाइड (न.)

nucleotide coenzyme, न्यूक्लिओटाइड सहविकर

nucleotide exchange reaction, न्यूक्लिओटाइड विनिमय अभिक्रिया

nucleus, *n.* केंद्रक (पु.), न्यूक्लिअस (पु.) *cf.* centre

nucleus of an atom, अणुकेंद्रक (पु.)

nuclide, *n.* (*also* **nucleide**) केंद्रकाभ (पु.), न्यूक्लाइड (न.)

nujol, *n.* न्यूजॉल (न.)

null hypothesis, शून्यता परिकल्पना

null point, शून्यता मापनांक

number, *n.* १ अंक (पु.) २ क्रमांक (पु.) ३ संख्या (स्त्री.)

number of theoretical plates, सिद्धांतनियत चकती संख्या (उदा. संघनन स्तंभामध्ये)

nutrient, *adj.* पोषक
n. पोषकद्रव्य (न.)

nutrient agar, पोषक ॲगार

nutrient broth, सूक्ष्मजीवपोषी मांसरस

nutrition, *n.* पोषण (न.)
nutritional chemistry, पोषण रसायनशास्त्र
nutritional value = **biological value**
nutritionist, *n.* पोषणतज्ञ (पु.)
nutritive ratio, पोषकता प्रमाण
nutritive value index, पोषकता मूल्य निर्देशांक
nyctalopia, *n.* (*also* called **night-blindness**) निक्टॅलोपिआ (पु.)
Nylander's reagent, नायलॅन्ड अभिकारक
nylon, *n.* नायलॉन (न.)
nylon 6, नायलॉन ६
nylon 66, नायलॉन ६६
nylon dyes, नायलॉन रंजक (
nylon salt, नायलॉन सॉल्ट, ना
nystatin, *n.* नायस्टॅटिन (न.)

O

o-, (*abbr.* of ortho-i. e 1, 2–position on aromatic ring) o-

O, (symbol for oxygen) **O** (ऑक्सिजन)

O-antigen, *n.* O–प्रतिजन (पु.), O–प्रतिद्रव्यजनक (पु.)

oat, *n.* ओट (न.)

obesity = adiposity

obligate anaerobe, अविकल्पी विनॉक्सि-जीव

occlude, *v. t.* अधिधारण करणे

occluded, *adj.* अधिधारित

occlusion, *n.* अधिधारण (न.)

occult blood, सूक्ष्म रक्तांश, अदृश्य रक्तांश

occult virus, गूढ विषाणु

occupied, *adj.* व्याप्त, व्यापलेला

ochre codon, ऑकर कोडॉन (एक प्रकारचा अंत्यक कोडॉन)

octa–, (*also* octo–) अष्ट– *cf.* mono–

octadecanol, *n.* ऑक्टॅडिकेनॉल (न.)

octadiene, *n.* ऑक्टॅडाइन (न.)

octagonal, *adj.* अष्टकोनीय

octahedral, *adj.* अष्टपृष्ठी, अष्टपृष्ठक

octahedral field, अष्टपृष्ठी क्षेत्र

octahedron, *n.* अष्टपृष्ठक (पु.)

octane, *n.* ऑक्टेन (न.)

octane number, ऑक्टेनांक (पु.)

octane rating, ऑक्टेन प्रत, ऑक्टेन प्रत ठरवणे, ऑक्टेन मूल्यांक

octane scale, ऑक्टेन मापनश्रेणी

octant rule, अष्टांशक नियम *cf.* octet rule

octavalent, *adj.* अष्टसंयुजी

octave, *n.* अष्टक (न.)

octet rule, अष्टकाचा नियम *cf.* octant rule

octo- = octa-

octose, *n.* ऑक्टोज (न.), अष्ट कार्बनी शर्करा (स्त्री).

odd, *adj.* विषम

odd-carbon fatty acid, (*also* **odd-numbered fatty acid**) विषम कार्बनी मेदाम्ल, विषमांकी कार्बनी मेदाम्ल

O-(diethylaminoethyl)-cellulose, *n.* (*abbr.* DEAE-cellulose) O-(डायएथिलॲमिनो·एथिल)-सेल्युलोज (न.)

O-(diethylaminoethyl)-sephadex, *n.* (*abbr.* DEAE-sephadex) O-(डायएथिलॲमिनो-एथिल)-सेफॅडेक्स (न.)

odoratism, *n.* उंदरांचा त्रिपुट रोग (पु.)

odour, *n.* गंध (पु.)

odourless, *adj.* गंधहीन

oedema, *n*, (*also* **edema**) शोफ (पु.) *cf.* swelling, १ स्फीति २ सूज

O electron, **O** इलेक्ट्रॉन

oestradiol, *n.* इस्ट्राडायॉल (पु.)

oestriol, *n.* इस्ट्रायॉल (पु.)

oestrogen = estrogen

oestrone, *n.* (hormone) इस्ट्रोन (पु.)

ohm, *n.* (unit of resistance) ओम (न.)

Ohm's law, ओमचा नियम

-oid, *suff.* -आभ, -सदृश (as in : crystalloid स्फटिकाभ)

oil, *n.* तेल (न.), तैल (न.)

essential oil, बाष्पनशील तेल

fixed oil, स्थायी तेल

mineral oil, खनिज तेल

oil -bath, *n.* तैल-मज्जनी (स्त्री.)

oil of vitriol, सल्फ्युरिक आम्ल

oil of wintergreen, (methyl salicylate) विंटरग्रीन तेल (मेथील सॅलिसिलेट)

oil soluble dyes, तैल द्रावणीय रंजक (पु. अ. व.)

ointment, *n.* मलम (न.)

Okazaki fragments, ओकाझाकी खंड (पु. अ. व.), ओकाझाकी तुकडे (पु. अ. व.)

okra, *n.* भेंडी (स्त्री.)

old tuberculin, मुरलेली क्षयलस

old yellow enzyme, (*also* Warburg's yellow enzyme) वॉरबर्ग पीत विकर

oleandomycin, *n.* (antibiotic) ओलिअँडोमायसिन (न.)

oleate, *n.* ओलिएट (न.)

olefin, *n.* ओलिफिन (न.)

oleic acid, ओलिक आम्ल

oleoresin, *n.* तैली अर्क (पु.)

oleum, *n.* ओलिअम (न.)

oligomer, *n.* अल्पवारिक (न.)

oligomycin, *n.* ऑलिगोमायसिन (न.)

oligonucleotide, *n.* ऑलिगोन्यूक्लिओटाइड (न.)

oligopeptide, *n.* ऑलिगोपेप्टाइड (न.)

oligosaccharide, *n.* ऑलिगोसॅकराइड (न.)

olive oil, ऑलिव्ह ऑईल, ऑलिव्ह तेल

omegatron, *n.* ओमेगाट्रॉन (न.)

omophagia, *n.* कोरान्न भक्षण (न.), अपाक भक्षण (न.)

oncogene, *n.* (*also* cancer gene) कर्कार्बुदकारीजीन (पु.), कर्क जीन (पु.)

oncogenesis, *n.* कर्कार्बुदजनन (न.)

oncogene theory, कर्कार्बुद सिद्धांत

oncogenic, *adj.* कर्कार्बुदक्षम

oncogenic virus, कर्कार्बुदक्षम विषाणु

oncology, *n.* कर्कार्बुदरोगशास्त्र (न.)

oncolytic, *adj.* कर्कार्बुदपेशीविलयी

oncornavirus, *n.* ऑन्कॉर्नाविषाणु (पु.) (RNA कर्कार्बुदक्षम विषाणु)

one-gene-one enzyme hypothesis, एक जीनी-एक विकरी परिकल्पना

one-gene-one polypeptide chain hypothesis, एक जीनी-एक पॉलिपेप्टाइड शृंखला परिकल्पना

oocyte, *n.* अंडमातृपेशी (स्त्री.), पूर्वडिंबपेशी (स्त्री.)

oogenesis, *n.* (*also* ovogenesis) १ अंडजनन (न.) २ डिंबजनन (न.)

ooplasm, *n.* डिंबद्रव्य (न.)

oosperm, *n.* (*also* oospore) १ फलित अंड (न.) २ निषिक्त अंड (न.)

ooze, *v. t. & i.* पाझरणे, (द्रव वगैरे) स्रवणे *n.* सिंधुपंक (पु.)

opacity, *n.* (in case of light) अपार्यता (स्त्री.)

opal, *n.* ओपल (न.)

opalescence, *n.* ओपलाभ (न.)

opalescent, *adj.* ओपलभासी, दुधी-

opaque, *adj.* अपार्य *cf.* permeable

Oparin's hypothesis, ओपॅरिन परिकल्पना

open, *adj.* विवृत, अनावृत, उघडा

open chain, विवृत शृंखला

open-chain compound, विवृत-शृंखला संयुग

open-hearth furnace, उघडी भट्टी, विवृत भट्टी

open-hearth process, उघडी-भट्टी प्रक्रिया, विवृत भट्टी प्रक्रिया
open system, अनावृत संहृति
operational amplifier, परिकर्मी वर्धक
operational process, परिकर्मी प्रक्रिया
operator-constitutive mutant, चालक रचना उत्परिवर्तक
operator gene, चालक जीन
operon, *n.* ऑपेरॉन (न.)
operon hypothesis, ऑपेरॉन परिकल्पना
operon network, ऑपेरॉन जाळे
ophthalmic, *adj.* नेत्रसंबंधी, नेत्र–
opium, *n.* अफू (स्त्री.)
opium alkaloids, अफूतील अल्काभे (न. अ. व.)
Oppenauer reaction, ओपनॉर अभिक्रिया
opposing reaction, विरोधी अभिक्रिया
opsin, *n.* ऑप्सिन (न.)
opsomania, *n.* विशिष्ट अन्नाचे वेड (न.)
opsonin, *n.* ऑप्सोनिन (न.) (भक्षकपेशी-उत्तेजीद्रव्य)
opsonisation, *n.* भक्षकपेशी उत्तेजीकरण (न.)
optical, *adj.* प्रकाशीय
optical activity, प्रकाशीय क्रियाशीलता
optical analysis, प्रकाशीय विश्लेषण
optical anomaly, प्रकाशीय असंगतता
optical antipodes, (*also* called enantiomers) प्रकाशीय प्रतिविन्यासी
optical bandpass width, प्रकाशीय अर्धशिखर रुंदी
optical brightening agent, प्रकाशीय धवलकारक
optical density, प्रकाशीय घनता
optical exaltation, अपवर्तनांकी उत्कर्ष
optical glass, प्रकाशीय काच
optical isomer, प्रकाशीय समसूत्री
optical isomerism, प्रकाशीय समसूत्रता
optical-null system, प्रकाश–शून्यीकरण पद्धति
optical polarisation, प्रकाशीय ध्रुवण
optical pyrometer, प्रकाशीय उत्तापमापी
optical rotation, प्रकाशीय घूर्णन
optical rotatory dispersion, प्रकाशीय घूर्णन अपस्करण
optical rotatory dispersion curve, प्रकाशीय घूर्णन अपस्करण आलेख
optical rotatory dispersion spectra, प्रकाशीय घूर्णन अपस्करण पंक्ती (स्त्री. अ. व.)
optical rotatory power, प्रकाशीय घूर्णन शक्ति
optimum, *adj.* १ अनुकूलतम २ इष्टतम
optimum temperature, १ अनुकूलतम तापमान २ इष्टतम तापमान
oral contraceptives, संततिप्रतिबंधक गोळ्या (स्त्री. अ. व.)
oral insulin, पोटात घेण्याचे इन्सुलिन, मौखिक इन्सुलिन
orange, *adj.* नारिंगी
orange oil, संत्र्याच्या सालीचे तेल
orbit, *n.* कक्षा (स्त्री.)
orbital, *n.* कक्षिका (स्त्री.)
adj. कक्षीय
orbital electron, कक्षीय इलेक्ट्रॉन
orbital quantum number, कक्षीय क्वांटम अंक
orbital symmetry, कक्षीय सममिति
order of reaction, (*also* reaction order) अभिक्रिया कोटि
ordinary, *adj.* साधारण *cf.* normal
ordinary ray, साधारण किरण
ore, *n.* धातुक (न.), धातुपाषाण (पु.)
ore dressing, धातुक संस्करण
organ, *n.* १ इंद्रिय (न.), अंग (न.) २ (in music) वाद्य (न.)
organelle, *n.* १ अंगक (न.) २ पेशीप्रभाग (पु.)
organic, *adj.* १ कार्बनी २ जैव, जैविक ३ इंद्रियविषयक

organic acid, कार्बनी आम्ल

organic analysis, कार्बनी विश्लेषण

organic bases, कार्बनी आम्लारि

organic chemistry, कार्बनी रसायनशास्त्र

organic colourants, कार्बनी रंगद्रव्ये (न. अ. व.)

organic compound, कार्बनी संयुग

organic drug, कार्बनी औषधिद्रव्य

organic dye, कार्बनी रंजक

organic precipitant, कार्बनी अवक्षेपक

organic radicals, कार्बनी मूलके (न. अ. व.)

organic salt, कार्बनी क्षार

organic synthesis, कार्बनी संश्लेषण

organised sector, संघटित विभाग

organogenesis = morphogenesis

organoleptic test, स्वादीय चाचणी, स्वाद चाचणी

organometallic, *adj.* कार्बनधात्विक

organometallic compound, कार्बनधात्विक संयुग

organo-silicon compounds, ऑरगॅनो-सिलिकॉन संयुगे (न. अ. व.)

organo-tin compounds, ऑरगॅनो-कथिल संयुगे (न. अ. व.)

orient, *v. t.* (*also* orientate) १ दिशानिदेशित करणे २ दिशाभिमुख करणे, —च्या दिशेने अभिमुख करणे

orientation, *n.* १ दिशानिदेशन (न.) २ दिशाभिमुखन (न.) ३ दिशाभिमुखता (स्त्री.)

oriented polymer, दिशाभिमुखी बहुवारिक

orifice, *n.* छिद्र (न.)

ornithine, *n.* ऑर्निथिन (न.)

orosomucoid, *n.* ऑरोसोम्युकॉइड (न.)

orotic acid, ओरोटिक आम्ल

oroticaciduria, *n.* ओरोटिक आम्लमेह (पु.)

orotidine, *n.* ओरोटिडिन (न.)

orotidine monophosphate, (*also* orotidine-5-monophosphate) ओरोटिडिन मोनोफॉस्फेट, ओरोटिडिन-५-मोनोफॉस्फेट

orotidylic acid, ओरोटिडिलिक आम्ल

orpiment, *n.* हरताळ (पु.)

ortho-, *pfx.* (*abbr.* o-) ऑर्थो–

ortho-amino acetanilide, ऑर्थो-ॲमिनो-ॲसिटानिलाइड

ortho-anisidine, ऑर्थो-अनिसिडाइन

ortho chlorophenol, ऑर्थो क्लोरोफेनॉल

ortho-dianisidine, ऑर्थो-डायअनिसिडाइन

orthogonal, *n.* १ जात्य (न.) २ लंब (पु.)

orthogonal wave function, जात्य तरंगफल

ortho hydrogen, ऑर्थो हायड्रोजन

ortho para director, ऑर्थो पॅरा निदेशक

orthophenanthroline, *n.* ऑर्थोफेनान्थ्रोलीन (न.)

ortho-phenylenediamine, *n.* ऑर्थो-फेनीलिन-डायअमाइन (न.)

ortho-phenyl phenol, ऑर्थो-फेनील फेनॉल

orthophosphate, *n.* ऑर्थोफॉस्फेट (न.)

orthophosphoric acid, ऑर्थोफॉस्फोरिक आम्ल

orthoposition, *n.* ऑर्थोस्थान (न.), लगतस्थान (न.)

ortho-toluidine, *n.* ऑर्थो टोल्युडाइन (न.)

oryzamin, *n.* (*also* called vitamin B_1 *or* thiamine *or* antineuritic vitamin *or* antiberiberi factor) ओरिझॅमिन (न.)

oryzenin, *n.* ओरिझेनिन (न.)

osazone, *n.* ओसॅझोन (न.)

oscillation, *n.* दोलन (न.)

oscillator frequency, दोलक वारंवारता

oscillometric titration, दोलनमितीय अनुमापन

O-shell, *n.* O-कक्षक (पु.)

osmiophilic, *adj.* ऑस्मिकआम्लरागी

osmium (Os), *n.* ऑस्मिअम (Os) (न.)

osmium tetroxide, ऑस्मिअम टेट्रॉक्साइड

osmolal solution, परासरणी ग्रॅमरेण्वी द्रावण

osmolarity, *n.* परासरणी ग्रॅमरेणुता (स्त्री.)

osmophilic, *adj.* परासरणरागी

osmophilic yeast, परासरणरागी किण्व, परासरणरागी खमीर

osmoreceptor, *n.* परासरणप्रतिसादी (पु.), रक्तपरासरणप्रतिसादी (पु.)

osmosis, *n.* परासरण (न.)

electroendosmosis, विद्युत अंतःपरासरण

endosmosis, अंतःपरासरण

exosmosis, बहिःपरासरण

osmotic, *adj.* परासरणी, परासरण–

osmotic barrier, परासरण अवरोध

osmotic pressure, परासरण दाब

osmotic shock, परासरण आघात

osmotic work, परासरण कार्य

ossein, *n.* अस्थिप्रथिन (न.), ऑसीन (न.)

osseomucoid, *n.* अस्थिश्लेष्माभ (न.)

ossification, *n.* अस्थीभवन (न.)

osteomalacia, *n.* अस्थिमृदुताविकार (पु.)

osteoporosis, *n.* अस्थिसुषिरता (स्त्री.)

Ostwald law, ऑस्टवाल्डचा नियम

Ostwald's law of dilution, ऑस्टवाल्डचा द्राव विरलन नियम

O-(triethylaminoethyl)–cellulose, *n.* (*abbr.* TEAE– cellulose) O– (ट्रायएथिल-ॲमिनोएथिल) सेल्युलोज (न.)

ouabain, *n.* ऑबेन (न.) (हृदग्लायकोसाइड)

Oudin technique, ऑडिन तंत्र

outer membrane, बाह्यावरण(न.), बाह्य पटल

outermost, *adj.* बाह्यतम

outermost orbit, बाह्यतम कक्षा

outer volume, बाह्य आकारमान

outgrowth, *n.* उद्वर्ध (पु.)

outlet, *n.* निर्गम मार्ग (पु.), निर्गम (पु.)

outlet system, निर्गम यंत्रणा

out-of-phase, *adj.* अप्रावस्थिक

out-of-plane bending, प्रतलबाह्य नमन

output, *n.* निष्पन्न (न.)

output power, निष्पन्न शक्ति

ovalbumin, *n.* ओव्हाल्ब्युमिन (न.), अंड्यातील अल्ब्युमिन (न.)

oven, *n.* गरम पेटी (स्त्री.), ओव्हन (न.)

oven drying, गरमपेटी शुष्कन

overall equilibrium constant, एकूण समतोल स्थिरांक

overcool, *v.t.* अतिशीतन करणे

overflow, *v.t. & i.* उत्सारित करणे, उत्सारित होणे

n. उत्सार (पु.), परिवाह (पु.)

overgrowth, *n.* अतिवृद्धि (स्त्री.)

overheated, *adj.* अतिऊष्मित

overheating, *n.* अतिऊष्मन (न.)

overlap, *v. t.* १ अतिव्याप्त होणे २ परस्परव्याप्त होणे

n. अतिव्यापन (न.)

overlap of orbitals, कक्षकीय परस्परव्यापन

overlapping, *n.* १ अतिव्यापन (न.) २ परस्परव्यापन (न.)

adj. १ अतिव्यापी २ परस्परव्यापी

overpotential, *n.* (*also* called overvoltage) अतिविभवता (स्त्री.)

overtones, *n.* अधिस्वरक (पु.)

overtone vibration, अधिस्वरक कंपन

overvoltage, *n.* (*also* called overpotential) अतिव्होल्टता (स्त्री.)

oviduct, *n.* अंडवाहिनी (स्त्री.), डिंबवाहिनी (स्त्री.)

ovogenesis = oogenesis

ovomucoid, *n.* अंडश्लेष्माभ (पु.)

ovo-vegetarian, *n.* (*also* eggo-vegetarian) अंडीखाऊ शाकाहारी (पु.)

oxalate, *n.* ऑक्झलेट (न.)

oxalate ion, ऑक्झलेट आयन

oxalic, *adj.* ऑक्झॅलिक
oxalic acid, ऑक्झॅलिक आम्ल
oxaloacetate pathway, ऑक्झॅलोॲसिटेट मार्ग
oxaloacetic acid, ऑक्झॅलोॲसिटिक आम्ल
oxalyl, *n.* ऑक्झॅलिल (न.)
oxamide, *n.* ऑक्झॅमाइड (न.)
oxamycin, *n.* (*also* called cycloserine) ऑक्झॅमायसिन (न.)
oxanthrone, *n.* ऑक्झॅन्थ्रोन (न.)
oxazine, *n.* ऑक्सॅझाइन (न.)
oxazine dyes, ऑक्सॅझाइन रंजक (पु. अ. व.)
oxazole, *n.* ऑक्सॅझोल (न.)
oxidant, *n.* ऑक्सिडीकारक (पु.)
oxidase, *n.* ऑक्सिडेज (पु.)
oxidation, *n.* ऑक्सिडन (न.)
oxidation number, ऑक्सिडनांक (पु.)
oxidation-number method, ऑक्सिडनांक पद्धति
oxidation potential, ऑक्सिडन विभव
oxidation reaction, ऑक्सिडन अभिक्रिया
oxidation-reduction equation, ऑक्सिडन-क्षपण समीकरण
oxidation-reduction indicator, ऑक्सिडन-क्षपण दर्शक
oxidation-reduction potential, ऑक्सिडन-क्षपण विभव
oxidation-reduction reaction, ऑक्सिडन-क्षपण अभिक्रिया
oxidation-reduction titration, ऑक्सिडन-क्षपण अनुमापन
oxidation state, ऑक्सिडन स्थिति
oxidative deamination, ऑक्सिडी विअमायनन
oxidative pathway of hexose metabolism, हेक्सोज चयापचय ऑक्सिडी मार्ग
oxidative phosphorylation, ऑक्सिडी फॉस्फोरिलन
oxide, *n.* ऑक्साइड (न.)
oxidise, *v. t.* ऑक्सिडन करणे
oxidising, *adj.* ऑक्सिडीकारक
oxidising agent, ऑक्सिडीकारक (पु.)
oxidising enzyme, ऑक्सिडीकारक विकर
oxidising flame, ऑक्सिडीकारक ज्योत
oxidising flux, ऑक्सिडीकारक अभिवाह
oxidising ion, ऑक्सिडीकारक आयन
oxidoreductase, *n.* ऑक्सिडोरिडक्टेज (पु.)
oxime, *n.* ऑक्झाइम (न.)
oxine, *n.* ऑक्झाइन (न.)
oxo—, *pfx.* ऑक्झो—
oxosteroid, *n.* ऑक्झोस्टेरॉइड (न.)
oxy—, (in comb.) ऑक्सि—
oxyacetylene, *n.* ऑक्सिॲसिटिलीन (न.)
oxyacid, *n.* ऑक्सिआम्ल (न.)
oxybiotin, *n.* ऑक्सिबायोटिन (न.)
oxycalorimeter, *n.* ऑक्सिकॅलरीमापी (पु.), ऑक्सिऊष्मामापी (पु.)
oxycellulose, *n.* ऑक्सिसेल्युलोज (न.)
oxygen (O), *n.* ऑक्सिजन (O) (पु.)
oxygenase, *n.* ऑक्सिजनेज (न.)
oxygenation, *n.* ऑक्सिजनित करणे (न.)
oxygen carrier, ऑक्सिजन वाहक
oxygen cycle, ऑक्सिजन चक्र
oxygen mask, ऑक्सिजन मुखपट
oxygen saturation, ऑक्सिजनसंपृक्तीकरण (न.)
oxygen transferase, ऑक्सिजन ट्रान्सफरेज
oxygen transport, ऑक्सिजन प्रवाहन
oxyhemoglobin, *n.* ऑक्सिहीमोग्लोबिन (न.)
oxymyoglobin, *n.* ऑक्सिमायोग्लोबिन (न.)
oxyntic cells, आम्लस्रावी पेशी (स्त्री. अ. व.)
oxysome, *n.* (type of electron transport components) ऑक्सिसोम (न.) (एक प्रकारचा इलेक्ट्रॉन प्रवाहक)
oxytocin, *n.* (*also* oxytocic hormone) ऑक्सिटोसिन (न.)
ozonation, *n.* ओझोनसंपृक्तीकरण (न.)

ozonator, *n.* (*also* ozoniser) ओझोन जनित्र (न.)
ozone, *n.* ओझोन (पु.)
ozonide, *n.* ओझोनाइड (न.)
ozonisation, *n.* ओझोनन (न.)
ozonised, *adj.* ओझोनित
ozoniser = ozonator
ozonolysis, *n.* ओझोननी अपघटन (न.)

P

p-, (*abbr.* of **para-** i. e. 1, 4–position on aromatic ring) **p-**
P, (symbol for phosphorus) **P** (फॉस्फरस)
PABA, (*abbr.* of **para aminobenzoic acid**) **PABA** (पाबा)
packaging, *n.* वेष्टन (न.)
packing effect, संकुलन परिणाम
packing fraction, संकुलनांश (पु.)
paddy, *n.* साळ (स्त्री.), धान (न.)
paint, *n.* रंग (पु.)
paint dryer, रंग शुष्कक
paired electron, युग्मित इलेक्ट्रॉन
paleobiochemistry, *n.* पुराजीवरसायनशास्त्र (न.)
palindromic helix, उभयअग्रसममिति सर्पिल
palladium (Pd), *n.* पॅलेडिअम (Pd) (न.)
palladium black, पॅलेडिअम ब्लॅक
palladium family, पॅलेडिअम कुल
palmitic acid, पाम्मिटिक आम्ल
palm oil, पाम तेल
pamaquin, *n.* (drug) पामाक्विन (न.)
panary fermentation, पिष्टक किण्वन
pancreas, *n.* स्वादुपिंड (पु.)
pancreatectomy, *n.* स्वादुपिंड उच्छेदन (न.)
pancreatic, *adj.* स्वादुपिंड–
pancreatic diabetes, स्वादुपिंड मधुमेह
pancreatic juice, स्वादुपिंड रस
pancreatic ribonuclease, स्वादुपिंड रायबोन्यूक्लिएज
pancreatropic, *adj.* स्वादुपिंडपोषी
Paneth-Fajans-Hahn rule, पॅनेथ-फाजन्स-हान नियम
pantetheine, *n.* पॅन्टेथेइन (न.)
pantothenic acid, (*also* called **vitaman** B_3 *or* **antidermatosis vitamin**) पॅंटोथेनिक आम्ल
papain, *n.* पॅपेन (न.)
papaveric acid, पापाव्हेरिक आम्ल
papaverine, *n.* पापाव्हेराइन (न.)
paper chromatogram, कागद वर्णलेख
paper chromatography, कागद वर्णलेखन
paper electrophoresis, कागद विद्युत-भारित कणसंचलन
paper filter, कागद गाळणी
paper pulp, कागदाचा लगदा
para–, *pfx.* (*abbr.* **p-**) पॅरा–
para aminobenzoic acid, (*abbr.* **PABA**) (*also* called **vitaman M** *or* **mouse growth factor**) पॅरा ॲमिनोबेन्झोइक आम्ल
para aminosalicylic acid, (*abbr.* **PAS**) पॅरा ॲमिनोसॅल्सिलिक आम्ल
para-anisidine, *n.* पॅरा-अनिसिडाइन (न.)
parabanic acid, पॅराबॅनिक आम्ल
parabola, *n.* अन्वस्त (पु.)
paraboloid, *n.* अन्वस्तज (पु.)

paraboloid of revolution, भ्रामित अन्वस्तज, परिभ्रमण अन्वस्तज

paracasein, *n.* पॅराकेसीन (न.)

paracetamol, *n.* (drug) पॅरासेटामोल (न.)

parachloromercuribenzoic acid, पॅराक्लोरोमर्क्युरीबेन्झोइक आम्ल

parachor, *n.* पॅराकोर (पु.)

paradox, *n.* विरोधाभास (पु.)

paraffin, *n.* पॅराफिन (न.)

paraffin wax, पॅराफिन मेण

paraformaldehyde, *n.* पॅराफॉर्माल्डिहाइड (न.)

parahemophilia, *n.* परारक्तस्रवणवृत्ति (स्त्री.)

para-hydrogen, *n.* पॅरा हायड्रोजन (पु.)

para hydroxy benzoic acid, पॅरा हायड्रॉक्सि बेन्झोइक आम्ल

parakeratosis, *n.* पॅराकेरॅटोसिस (न.), अतिकेरॅटिनताविकार (पु.)

paraldehyde, *n.* पॅराल्डिहाइड (न.)

parallax, *n.* पराशय (पु.), परासर (पु.)

parallel, *adj.* १ समांतर २ सदृश, सम *cf.* similar ३ अनेकसरी

parallel connection, अनेकसरी जोडणी

paralleled nicols, समांतरित निकोल (पु. अ. व.)

parallel rays, समांतर किरण (पु. अ. व.)

parallel spin, समांतर आभ्राम

paramagnetic, *adj.* समचुंबकीय

paramagnetic deshielding, समचुंबकीय अपरिरक्षण

paramagnetic resonance, समचुंबकीय संस्पंदन

paramagnetism, *n.* समचुंबकत्व (न.)

parameter, *n.* १ प्राचल (न.) २ परामूल्य (न.)

para-nitrogen, *n.* पॅरा-नायट्रोजन (पु.)

para-nitrophenol, *n.* पॅरा-नायट्रोफेनॉल (न.)

para-nitrophenyl phosphate, पॅरा-नायट्रोफेनिल फॉस्फेट

para-position, *n.* पॅरा-स्थान (न.)

paraprotein, *n.* पॅराप्रोटीन (न.)

para-quinone imine dyes, पॅरा-क्विनोन इमाइन रंजक (पु. अ. व.)

paraquinonoid structure, पॅराक्विनोनॉइड संरचना

parasite, *n.* परजीवी (पु.)

parasitic, *adj.* परजीविक, परजीवी-, पराश्रयी

parathormone, *n.* पॅराथॉर्मोन (न.)

parathyroidectomy, *n.* पराअवटु उच्छेदन (न.)

parathyroid gland, पॅराथायरॉइड ग्रंथि

parathyroid hormone, पराअवटु संप्रेरक

para toluenesulfonyl chloride, पॅरा टोल्युइनसल्फोनिल क्लोराइड

para-toluic acid, पॅरा-टोल्युइक आम्ल

para-toluidine, *n.* पॅराटोल्युडाइन (न.)

paraxial rays, उपाक्षीय किरण (पु. अ. व.)

parboiled rice, उकडा तांदूळ

parchment, *n.* (paper) पार्चमेंट (न.) (कागद)

parenchymal cell, मूलोति पेशी

parietal cell, पार्श्विक पेशी

parillin, *n.* पारिलीन (न.)

Park method, पार्क पद्धति (धातुकातील तांबे मोजण्याची पद्धती)

parsley, *n.* पार्स्ले (न.) (कोथिंबीरसदृश वनस्पति)

part, *n.* १ भाग (पु.), अंग (न.), अवयव (पु.) *cf.* segment २ अंश (पु.), भाग (पु.)

partial, *adj.* आंशिक

partial condensation, आंशिक संघनन

partial differential, आंशिक विकलक

partial differential coefficient, आंशिक विकलक गुणांक

partial differentiation, आंशिक विकलन

partial hydrolysis, आंशिक जलीय अपघटन

partial inhibition, आंशिक संदमन

partially compensated, अंशतः पूरित

partial molar free energy, (*also* called chemical potential) ग्रॅमरेण्वीय मुक्त ऊर्जा

partial molar property, आंशिक ग्रॅमरेण्वीय गुणधर्म

partial molar quantity, आंशिक ग्रॅमरेणु परिमाण

partial pressure, आंशिक दाब

partial property, आंशिक (ग्रॅमरेण्वीय) गुणधर्म

partial racemisation, आंशिक बहिःपूरण, आंशिक रॅसेमीकरण

partial specific quantity, आंशिक विशिष्ट परिमाण

partial specific volume, आंशिक विशिष्ट आकारमान

partial vacuum, आंशिक निर्वात पोकळी

partial valency, (*also* partial valence) आंशिक संयुजा

particle, *n.* कण (पु.) *cf.* atom

particle accelerator, कण त्वरणित्र

particle electrophoresis, कणीय विद्युतभारित कणसंचलन

particle growth, कण वृद्धि

particle size, कण आकार

particle theory, कण सिद्धांत

particularity, *n.* १ विशेषता (स्त्री.) २ कणत्व (न.)

particulate, *adj.* कणीय

particulate enzyme, कणीय विकर

particulate properties, कणीय गुणधर्म (पु. अ. व.)

particulate solids, कणीय घन

parting process, विलगन प्रक्रिया

partition, *n.* १ विभाजन (न.) २ वितरण (न.)

partition chromatography, १ विभाजन वर्णलेखन २ वितरण वर्णलेखन

partition coefficient, १ विभाजन गुणांक २ वितरण गुणांक

partition function, विभाजन फल

partition law, १ विभाजन नियम २ वितरण नियम

partition ratio, विभाजन गुणोत्तर

partly miscible, अंशतः मिश्रणीय

parts per million, (*abbr.* ppm) दशलक्षांश (पु.)

PAS, (*abbr.* of para aminosalicylic acid) PAS

Paschen series, पाश्चन श्रेणी

passive, *adj.* निष्क्रिय

passive metal, निष्क्रिय धातु

passive state, निष्क्रिय अवस्था, निष्क्रिय स्थिति

passive transfer, (of immunity) (प्रतिक्षमतेचे) निष्क्रिय स्थानांतरण

passive transport, ऊर्जाविरहित वहन

passivity, *n.* निष्क्रियता (स्त्री.), क्रियारोध (पु.)

paste, *n.* लेप (पु.), पेस्ट (स्त्री.) *v.t.* चिकटवणे

Pasteur effect, पाश्चर परिणाम

pasteurisation, *n.* पाश्चरण (न.), पाश्चरीकरण (न.)

pasteurised milk, पाश्चरित दूध, पाश्चरीकृत दूध

pasteuriser, *n.* १ (as, an apparatus) पाश्चरणी (स्त्री.), पाश्चरित्र (न.) २ (as, a worker who does pasteurisation) पाश्चरक (सा.)

path, *n.* पथ (पु.), मार्ग (पु.)

pathogen, *n.* रोगकारी जंतु (पु.), रोगकारक जंतु (पु.), रोगाणु (पु.)

pathogenic, *adj.* रोगकारी, रोगकारक

pathology, *n.* रोगविज्ञान (न.)

pattern, *n.* १ प्रतिरूप (न.) *cf.* model २ आकृतिबंध (पु.)

Pattinson process, पॅटिन्सन प्रक्रिया

Pauli exclusion principle,(*also* **Pauli principle**) पॉली अपवर्जन तत्त्व

peak, *n.* १ शिखर (न.) २ चरमसीमा (स्त्री.) *adj.* तीव्रतम, अधिकतम

peanut butter, शेंगदाणा लोणी

pearl polymerisation = **bead polymerisation**

pectic acid, पेक्टिक आम्ल

pectin, *n.* पेक्टिन (न.)

pectinase, *n.* पेक्टिनेज (न.)

p-electron, *n.* p-इलेक्ट्रॉन (पु.)

pellagra, *n.* पेलाग्रा (पु.) (निकोटिनिक आम्लहीनता)

pellagra-preventive, *adj.* पेलाग्रारोधी

pellet, *n.* अपकेंद्री साका (पु.), गुलिका (स्त्री.), गोळी (स्त्री.), छर्रा (पु.)

pellet technique, गुलिका तंत्र

pencil, *n. Math.* (as of lines, etc.) संबद्ध रेखावृंद (पु.)

penetrability, *n.* वेधनता (स्त्री.)

penetrable, *adj.* वेधनक्षम

penetrate, *v.t.* वेधन करणे

penetrating power, भेदन शक्ति, वेधन शक्ति

penetration, *n.* भेदन (न.), वेधन (न.)

penfield's method, पेनफिल्ड पद्धति

penicillamine, *n.* पेनिसिलअमाइन (न.)

penicillanic acid, पेनिसिलॅनिक आम्ल

penicillic acid, पेनिसिलिक आम्ल

penicillin, *n.* पेनिसिलिन (न.)

penicillinase, *n.* पेनिसिलिनेज (न.)

penta-, (in comb.) पंच- *cf.* mono-

pentaatomic, *adj.* पेन्टाअॅटोमिक, पंचअण्वीय

pentaerythritol tetranitrate, पेन्टाएरिथ्रिटोल टेट्रानायट्रेट

pentanol, *n.* पेन्टेनॉल (न.)

pentanone, *n.* पेन्टानोन (न.)

pentavalent, *n.* पंचसंयोजी (पु.)

pentene, *n.* पेन्टीन (न.)

pentenol, *n.* पेन्टिनॉल (न.)

pentosan, *n.* पेंटोसन (न.)

pentose, *n.* पेंटोज (न.)

pentose cycle, (hexose monophosphate shunt) पेंटोज चक्र

pentose oxidation cycle, (hexose monophosphate shunt) पेंटोज ऑक्सिडी चक्र

pentose phosphate cycle, (hexose monophosphate cycle) पेंटोज फॉस्फेट चक्र

pentose phosphoketolase pathway, पेंटोज फॉस्फोकेटोलेज मार्ग

pentosuria, *n.* पेंटोजमेह (पु.)

pentoxide, *n.* पेन्टॉक्साइड (न.)

penultimate carbon, उपान्त्य कार्बन

pepsin, *n.* पेप्सिन (न.)

pepsin inhibitor, पेप्सिन संदमक

pepsinogen, *n.* पेप्सिनोजेन (न.)

peptic, *adj.* १ जठररसज २ पेप्टिनी

peptic peptides, पेप्टिक पेप्टाइड

peptidase, *n.* पेप्टिडेज (न.)

peptide, *n.* पेप्टाइड (न.)

peptide bond, पेप्टाइड बंध

peptide map, पेप्टाइड आराखडा

peptide synthetase, (*also* called **peptidyl transferase** *or* **transpeptidase**) पेप्टाइड सिंथेटेज

peptidoglycan, *n.* (*also* called **murein**) पेप्टिडोग्लायकन (न.), म्युकोपेप्टाइड जालिका (स्त्री.)

peptidoglycolipid, *n.* (*also* called **lipopeptide**) पेप्टिडोग्लायकोलिपिड (न.)

peptidyl-puromycin, *n.* पेप्टिडिल-प्युरोमायसिन (न.)

peptidyl site, पेप्टिडिल क्रियाकेंद्र

peptidyl transferase, (*also* called peptide synthetase *or* transpeptidase) पेप्टिडिल ट्रान्सफरेज

peptidyl t-RNA site, पेप्टिडिल t-RNA क्रियाकेंद्र

peptisation, *n.* पेप्टीकरण (न.)

peptone, *n.* पेप्टोन (न.)

peptonisation, *n.* पेप्टोनीकरण (न.)

P.E.R., (*abbr.* of protein efficiency ratio) P.E.R.

per–, *pfx*. पर–

peracetic acid, परॲसिटिक आम्ल

peracid, *n.* परआम्ल (न.)

perborate, *n.* परबोरेट (न.)

percarbonate, *n.* परकार्बोनेट (न.)

percarbonic acid, परकार्बोनिक आम्ल

percentage, *n.* टक्केवारी (स्त्री.), शेकडेवारी (स्त्री.)

percentage concentration, संहतीची टक्केवारी

perchlorate, *n.* परक्लोरेट (न.)

perchloric acid, परक्लोरिक आम्ल

perchloroethylene, *n.* परक्लोरोइथिलीन (न.)

perchromic, *adj.* परक्रोमिक

perchromic acid, परक्रोमिक आम्ल

percolation, *n.* झरण (न.), झिरपण (न.)

percolator, *n.* झरणपात्र (न.)

perfect, *adj.* १ पूर्ण, परिपूर्ण २ आदर्श (as in : perfect gas आदर्श वायु)

perfect gas = ideal gas

perforated, *adj.* छिद्रित, वेजित

perfusate, *n.* झिरपलेला द्रायु (पु.)

perfused organ, झिरपणी अवयव

perfusion, *n.* द्रवनिवेशन (न.)

perhydro–, (comb. form) परहायड्रो–

perhydrocyclopentanophenanthrene, *n.* परहायड्रोसायक्लोपेन्टॅनोफेनान्थ्रीन (न.)

pericarp, *n.* परिभित्ति(स्त्री.),फलभित्ति(स्त्री.)

pericyclic reaction, चक्रीयसंक्रमणी अभिक्रिया

perinuclear, *adj.* पेशीकेंद्रपरिसर–

perinuclear cisterna, पेशीकेंद्रपरिसर कुंडिका

period, *n.* १ काल (पु.), कालखंड (पु.)

cf. age, युग

epoch, १ युग २ युगारंभ

era, शक

२ आवर्त (पु.) ३ आयुकाल (पु.) ४ कल्प (पु.)

cf. epoch, उपकल्प

era, महाकल्प

periodate, *n.* परआयोडेट (न.)

periodate oxidation, परआयोडेट ऑक्सिडन

periodic, *adj.* १ आवर्ती २ आवर्त–, आवृत्ति– ३ परआयोडिक

periodic acid, परआयोडिक आम्ल

periodic acid solution, परआयोडिक आम्ल द्रावण

periodical, *adj.* आवर्ती

periodic classification, आवर्ती वर्गीकरण

periodic function, १ आवर्ती फल २ आवृत्ति फल

periodicity, *n.* आवर्तिता (स्त्री.)

periodic law, १ आवर्ती नियम २ आवृत्ति नियम

periodic maxima, आवर्ती कमालतम (पु. अ. व.)

periodic minima, आवर्ती किमानतम (पु. अ. व.)

periodic motion, आवर्ती गति

periodic polymer, आवर्ती बहुवारिक

periodic potential, आवर्ती विभव

periodic property, आवर्ती गुणधर्म

periodic system, आवर्ती पद्धति

periodic table, १ आवर्त सारणी २ आवर्ती सारणी

periodic time, आवृत्ति काल

period of balance, तुलेचा आवर्तकाल

period of half decay, अर्ध-ह्रासाचा काल

period of induction, प्रवर्तन काल

peripheral, *adj.* १ परिघवर्ती–, परिघस्थ २ बाह्यवर्ती

peripheral nervous system, बाह्यवर्ती चेता संस्था

periplasmic enzyme, परिजीवद्रव्य विकर

peristalsis, *n.* तरंगगतिपुरस्सरण (न.)

permanent, *adj.* स्थायी, टिकाऊ

permanent dipole moment, स्थायी द्विध्रुव आघूर्ण

permanent gas, स्थायी वायु

permanent hardness, (as, of water) टिकाऊ दुष्फेनता

permanganate, *n.* परमँगनेट (न.)

permanganate ion, परमँगनेट आयन

permanganic acid, परमँगनिक आम्ल

permeability, *n.* पार्यता (स्त्री.)

permeability barrier, पार्यता रोध

permeability coefficient, पार्यता गुणांक

permeability enrichment, पार्यता समृद्धन

permeability vitamin, (*also* called **vitamin P** *or* citrin) पारगम्यता जीवनसत्त्व

permeable, *adj.* पार्य
  cf. opaque, अपार्य
    semi-permeable, अर्धपार्य
    semi-transparent, अर्धपारदर्शक
    translucent, अंशपार्य
    transparent, पारदर्शक, प्रकाशपार्य

permease, *n.* (enzyme) पर्मिएज (न.)

permeate, *v. i.* पारित होणे

pernicious anaemia, तीव्र पांडुरोग

peroxidase, *n.* (enzyme) पेरॉक्सिडेज (न.)

peroxide, *n.* (*also* superoxide) पेरॉक्साइड (न.)

peroxide fusion, पेरॉक्साइड वितळण

peroxide number, पेरॉक्साइड मूल्यांक

peroxisome, *n.* (*also* called **microbody**) पेरॉक्सिसकाय (पु.)

peroxy–, *pfx.* पेरॉक्सि–

persalt, *n.* परसॉल्ट (न.)

persistent lines, सातत्यधर्मी रेखा (स्त्री.अ.व.)

personal error, व्यक्तिगत त्रुटि

persorption, *n.* परिशोषण (न.) *cf.* sorption

perspective, *n.* १ यथार्थदर्शन (न.), त्रिमितिदर्शन (न.) २ यथार्थदर्शी (पु.)

perspiration fastness, घर्म पक्केपणा

persulfate, *n.* परसल्फेट (न.)

persulfuric, *adj.* परसल्फ्युरिक

persulfuric acid, परसल्फ्युरिक आम्ल

perturb, *v.t.* प्रक्षुब्ध करणे, प्रक्षोभित करणे

perturbance, *n.* (*also* **perturbation**) प्रक्षोभ (पु.)

pervaporation, *n.* व्याश्लेषणी बाष्पन (न.)

pesticide, *n.* कीटकनाशक (पु.)

pestle, *n.* बत्ता (पु.)

petri dish, संवर्ध बशी

petrifaction, *n.* (*also* **petrification**) अश्मन (न.)

petri plate, सुसज्ज संवर्ध पेटिका

petrochemical, *adj.* पेट्रोरासायनिक *n.* पेट्रोरसायन (न.)

petrol = gasolene

petroleum, *n.* पेट्रोलिअम (न.), खनिजतेल (न.)

petroleum ether, पेट्रोलिअम ईथर

petroleum fractions, पेट्रोलिअम भागांश

petroleum gas, पेट्रोलिअम वायु, खनिजतेल वायु

petroleum jelly, पेट्रोलिअम जेली, खनिजतेल जेली

petroleum naphtha, पेट्रोलिअम नॅफ्था

petroleum refining, पेट्रोलिअम शुद्धीकरण

pewter, *n.* (alloy) प्यूटर (न.)

p-function, *n.* पी–फल (न.) (ऋण भाग)

—phage, (in comb.) – भक्षी (as in : bacteriophage जीवाणुभक्षी)

phage lysozyme, जीवाणुभक्षी लायसोझाइम

phagocyte, *n.* (*also* **phagocyte cell**) भक्षकपेशी (स्त्री.), भक्षी पेशी (स्त्री.)

phagocytic index, भक्षकपेशी निर्देशांक

phagocytin, *n.* फॅगोसायटिन (न.)

phagocytosis, *n.* भक्षकाणु क्रिया (स्त्री.), पेशीय भक्षण (न.), भक्षकपेशी क्रिया (स्त्री.)

phagophobia, *n.* अन्न भयगंड (पु.)

pharmaceutical, *adj.* औषधीय, औषध–, औषधनिर्माण–

pharmaceutical chemistry, औषधनिर्माण रसायनशास्त्र

pharmacodynamics, *n.* औषधक्रियाशास्त्र (न.)

pharmacology, *n.* औषधशास्त्र (न.)

pharmacophore, *n.* औषधपरिणामी समूह (पु.), औषधीगट (पु.)

phase, *n.* १ प्रावस्था (स्त्री.) *cf.* state २ (as, of the moon) कला (स्त्री.)

phase-angle, *n.* प्रावस्था कोन (पु.)

phase contrast, प्रावस्था विरोध

phase diagram, प्रावस्था आकृति, प्रावस्था आरेख

phase difference, प्रावस्था भेद

phase equilibria, प्रावस्था समतोल

phase inversion, प्रावस्था व्यस्तन, प्रावस्था पर्यस्तन

phaseolin, *n.* फेझोलिन (न.)

phase rule, प्रावस्था नियम

phase space, प्रावस्था अवकाश

phase transformation, (*also* **phase transition**) प्रावस्था संक्रमण, प्रावस्था रूपांतरण, प्रावस्थांतर (न.)

phenacetin, *n.* फेनॲसिटिन (न.)

phenanthrene, *n.* फेनान्थ्रीन (न.)

phenanthrone, *n.* फेनान्थ्रोन (न.)

phenelzine sulfate, फेनिल्झाइन सल्फेट

phenetidine, *n.* फेनिटिडिन (न.)

phenetole, *n.* फेनेटोल (न.)

phenobarbital, *n.* फेनोबार्बिटल (न.)

phenol, *n.* फेनॉल (न.)

phenolate, *n.* फेनोलेट (न.)

phenol coefficient, फेनॉल गुणांक

phenol formaldehyde resin, फेनॉल फॉर्मालिडहाइड राळ

phenolic, *adj.* फेनॉलिक

phenolic group, फेनॉलिक गट

phenolic hydroxyl group, फेनॉलिक हायड्रॉक्सिल गट

phenol oxidase, फेनॉल ऑक्सिडेज

phenolphthalein, *n.* फेनॉल्फ्थॅलिन (न.)

phenol red, फेनॉल रेड

phenol sulfate, फेनॉल सल्फेट

phenolsulfonphthalein test, फेनॉलसल्फोन्‌फ्थॅलीन चाचणी

phenome, *n.* संजीनेतर (न.)

phenomena, *n. pl.* (*sing.* **phenomenon**) घटना (स्त्री. अ. व.)

phenosafranine, *n.* फेनोसॅफ्रॅनाइन (न.)

phenothiazine, *n.* फेनोथायअॅझाइन (न.)

phenotype, *n.* दृश्यप्ररूप (न.)

phenylacetic acid, फेनीलॲसिटिक आम्ल

phenylaceturic acid, फेनीलॲसिटच्युरिक आम्ल

phenylalanine, *n.* फेनीलॲलॅनिन (न.)

phenylalanine hydroxylase, फेनीलॲलॅनिन हायड्रॉक्सिलेज

phenylalanine load test, (*also* **phenylalanine tolerance test**) फेनीलॲलॅनिन सह्यता चाचणी

phenylalanine tolerance index, फेनीलॲलॅनिन सह्यता निर्देशांक

phenylalanine tolerance test = phenylalanine load test

phenylarsonic acid reagent, फेनीलआर्सोनिक आम्ल अभिकारक

phenylbutazone, *n.* फेनीलब्युटॅझोन (न.)

phenyl hydrazide, फेनील हायड्राझाइड

phenylhydrazine reagent, फेनीलहायड्राझिन अभिकारक

phenyl hydrazone, फेनील हायड्राझोन

phenyl isocyanide, फेनील आयसोसायनाइड

phenyl isothiocyanate, फेनील आयसोथायोसायनेट

phenylketonuria, *n.* फेनील कीटोनमेह (पु.)

phenyl methyl ketone, फेनील मेथील कीटोन

phenylthiohydantoin amino acid, (*abbr.* PTH-amino acid) फेनील थायोहॅंडॅन्टॉइन ॲमिनो आम्ल

pheromone, *n.* फेरोमोन (न.), संकेती रसायन (न.)

pH gradient electrophoresis = isoelectric focusing

phial, *n.* (*also* vial) कुपिका (स्त्री.)

—phil, *suff.*– रागी

philosopher's stone, परीस (पु.)

phlogiston, *n.* फ्लॉजिस्टॉन (न.)

phlogiston theory, फ्लॉजिस्टॉन सिद्धांत

phloretin, *n.* फ्लोरेटिन (न.)

phloridzin, *n.* फ्लोरिड्झिन (न.)

phloroglucinol, *n.* फ्लोरोग्लुसिनॉल (न.)

pH measurement, pH मापन

pH-meter, *n.* pH-मापी (पु.)

phonon, *n.* फोनॉन (पु.)

phonon scattering, फोनॉन विकिरण

phosgene, *n.* फॉसजिन (न.)

phosphagen, *n.* फॉस्फाजेन (न.)

phosphatase, *n.* फॉस्फेटेज (न.)

phosphatase test, फॉस्फेटेज चाचणी

phosphate, *n.* फॉस्फेट (न.)

phosphate bead test, फॉस्फेट मणि चाचणी

phosphate bond energy, फॉस्फेट बंध ऊर्जा

phosphate group, फॉस्फेट गट

phosphate-group transfer, फॉस्फेट-गट स्थानांतरण

phosphate ion, फॉस्फेट आयन

phosphatemia, *n.* फॉस्फेटरक्तता (स्त्री.)

phosphate potential, फॉस्फेट विभव

phosphate separation, फॉस्फेट विलगन

phosphate transfer potential, फॉस्फेट स्थानांतरण विभव

phosphatidal choline, फॉस्फेटिडल कोलीन

phosphatidal ethanolamine, फॉस्फेटिडल इथॅनोलअमाइन

phosphatidal group, फॉस्फेटिडल गट

phosphatidal serine, फॉस्फेटिडल सेरीन

phosphatide, *n.* फॉस्फेटाइड (न.)

phosphatidic acid, फॉस्फेटिडिक आम्ल

phosphatidyl choline, (*also* called lecithin) फॉस्फेटिडाइल कोलिन

phosphatidyl ethanolamine, फॉस्फेटिडाइल इथॅनोलअमाइन

phosphatidyl glycerol, फॉस्फेटिडाइल ग्लिसेरॉल

phosphatidyl group, फॉस्फेटिडाइल गट

phosphatidyl serine, फॉस्फेटिडाइल सेरीन

phosphatidyl sugar, फॉस्फेटिडाइल शर्करा

phosphide, *n.* फॉस्फाइड (न.)

phosphine, *n.* फॉस्फिन (न.)

phosphite, *n.* फॉस्फाइट (न.)

3′-phosphoadenosine-5′-phosphosulfate, ३′-फॉस्फोॲडेनोसिन-५′-फॉस्फोसल्फेट

phosphoarginine, *n.* फॉस्फोआर्जिनाइन (न.)

phosphocozymase, *n.* फॉस्फोकोझायमेज (न.)

phosphocreatine, *n.* फॉस्फोक्रिएटिन (न.)

phosphodiester, *n.* फॉस्फोडायएस्टर (न.)

phosphodiesterase, *n.* फॉस्फोडायएस्टरेज (न.)
phosphodiester bond, फॉस्फोडायएस्टर बंध
3′, 5′ phosphodiester bond, ३′, ५′ फॉस्फोडायएस्टर बंध
phosphoenolpyruvate carboxylase, फॉस्फोइनॉलपायरूव्हेट कार्बोक्सिलेज
phosphoenolpyruvic acid, फॉस्फोइनॉलपायरूव्हिक आम्ल
phosphogluconate oxidative pathway, फॉस्फोग्लुकोनेट ऑक्सिडनकारी मार्ग
phosphogluconate pathway, फॉस्फोग्लुकोनेट मार्ग
phosphoglyceric acid, फॉस्फोग्लिसरिक आम्ल
phosphoglyceride, *n.* फॉस्फोग्लिसराइड (न.)
phosphoguanidine, *n.* फॉस्फोग्वानिडीन (न.)
phospholipase, *n.* फॉस्फोलिपेज (न.)
phospholipid, *n.* फॉस्फोलिपिड (न.)
phospholipoprotein, *n.* फॉस्फोलिपोप्रोटीन (न.), फॉस्फोलिपोप्रथिन (न.)
phosphomolybdate, *n.* फॉस्फोमॉलिब्डेट (न.)
phosphomolybdate pigments, फॉस्फोमॉलिब्डेट वर्णक (पु. अ. व.)
phosphomolybdic acid reagent, फॉस्फोमॉलिब्डिक आम्ल अभिकारक
phosphomonoesterase, *n.* फॉस्फोमोनोएस्टरेज (न.)
phosphonium, *adj.* फॉस्फोनिअम
phosphonolipid, *n.* फॉस्फोनोलिपिड (न.)
4′-phosphopantetheine, *n.* ४′–फॉस्फोपॅन्टेथिन (न.)
phosphoprotein, *n.* फॉस्फोप्रोटीन (न.), फॉस्फोप्रथिन (न.)
phosphor, *n.* संदीपक (पु.), फॉस्फर (पु.)
phosphor bronze, फॉस्फर ब्राँझ
phosphorescence, *n.* स्फुरदीप्ति (स्त्री.) *cf.* brightness
phosphorescence lifetime, स्फुरदीप्ति काल
phosphorescence spectrum, अनुदीप्ति पंक्ति
phosphorescent, *adj.* स्फुरदीप्त
α–5–phosphoribosyl-1-pyrophosphate, α–५–फॉस्फोरिबोसिल-१-पायरोफॉस्फेट
phosphoric, *adj.* फॉस्फोरिक
phosphoric acid, फॉस्फोरिक आम्ल
phosphorimetry, *n.* फॉस्फोरिमिति (स्त्री.), स्फुरदीप्तिमिति (स्त्री.)
phosphorolysis, *n.* फॉस्फोरिक आम्लीय अपघटन (न.)
phosphorus (P), *n.* फॉस्फरस (P) (पु.)
phosphorus pentoxide, फॉस्फरस पेंटॉक्साइड
phosphorylase, *n.* फॉस्फोरिलेज (न.)
phosphorylase a, फॉस्फोरिलेज a
phosphorylase b, फॉस्फोरिलेज b
phosphorylase kinase, फॉस्फोरिलेज कायनेज
phosphorylase phosphatase, फॉस्फोरिलेज फॉस्फेटेज
phosphorylation, *n.* फॉस्फोरिलीकरण (न.), फॉस्फोरिलन (न.)
phosphoryl group, फॉस्फोरिल गट
phosphoryl-group carrier, फॉस्फोरिल-गट वाहक
phosphoryl-group transfer, फॉस्फोरिल-गट स्थानांतरण
phosphoryl transfer potential, फॉस्फोरिल स्थानांतरण विभव
phosphosphingolipid, *n.* (*also* called sphingophospholipid) फॉस्फोस्फिंगोलिपिड (न.)
phosphotungstate pigments, फॉस्फोटंगस्टेट वर्णक (पु. अ. व.)
photo, *n.* प्रकाशचित्र (न.), फोटो (पु.)
photo—, (in comb.) प्रकाश—, प्रकाशीय
photoactinic, *adj.* प्रकाश (किरण) क्रियाशील
photoautotroph, *n.* प्रकाशस्वयंपोषी (पु.)
photocatalysis, *n.* प्रकाशीय उत्प्रेरण (न.)

photocell = photoelectric cell

photochemical, *adj.* १ प्रकाशरासायनिक २ प्रकाशरसायनशास्त्रविषयक

photochemical action, प्रकाशरासायनिक क्रिया

photochemical action spectrum, प्रकाशरासायनिक क्रिया वर्णलेख

photochemical activation, प्रकाशरासायनिक सक्रियण

photochemical degradation, प्रकाशरासायनिक अवक्रमण

photochemical dissociation, प्रकाशरासायनिक विचरण

photochemical effect, प्रकाशरासायनिक परिणाम

photochemical equilibrium, प्रकाशरासायनिक समतोल

photochemical equivalent, प्रकाशरासायनिक सममूल्य, प्रकाशरासायनिक तुल्यांक

photochemical excitation, प्रकाशरासायनिक उत्तेजन

photochemical kinetics, प्रकाशरासायनिक क्रियागतिकी

photochemical process, प्रकाशरासायनिक प्रक्रिया

photochemical reaction, प्रकाशरासायनिक अभिक्रिया

photochemistry, *n.* प्रकाश रसायनशास्त्र (न.)

photochromism, *n.* प्रकाशीय रंगबदल (पु.)

photoconductive effect, प्रकाशवहनी परिणाम

photoconductivity, *n.* प्रकाशवाहकता (स्त्री.)

photocurrent, *n.* प्रकाशविद्युतधारा (स्त्री.)

photodecomposition, *n.* प्रकाशअपघटन (न.)

photodetector, *n.* प्रकाशसंसूचक (पु.)

photodissociation, *n.* प्रकाश विचरण (न.)

photoelectric action, प्रकाशविद्युत क्रिया

photoelectric cell, (*also* **photocell**) प्रकाशविद्युतघट, प्रकाश घट (पु.)

photoelectric effect, प्रकाशविद्युत परिणाम

photoelectric speed, प्रकाशविद्युत गति

photoelectron, *n.* प्रकाशजन्य इलेक्ट्रॉन (पु.), प्रकाशइलेक्ट्रॉन (पु.)

photoemission, *n.* प्रकाशविद्युतउत्सर्जन (न.)

photographic chemical, प्रकाशचित्रण रसायन

photographic detection, प्रकाशचित्रण संसूचन

photographic developer, प्रकाशचित्रण विकासक

photographic filter, प्रकाशचित्रण निस्यंदक

photographic negative, व्यस्त प्रकाशचित्र

photographic plate, प्रकाशचित्र पट्टिका

photographic process, प्रकाशचित्रण प्रक्रिया

photographic rotation technique, परिवलन प्रकाशचित्रण तंत्र, प्रकाशचित्रणीय घूर्णन तंत्र

photographic sensitiser, प्रकाशचित्रीय संवेदक

photoluminescence, *n.* प्रकाशदीप्ति (स्त्री.)

photolysis, *n.* प्रकाशअपघटन (न.)

photolytic, *adj.* प्रकाशअपघटनी

photolytic dissociation, प्रकाशअपघटनी विचरण

photometer, *n.* (as, an instrument for comparing the luminous intensities of two sources of light) अनुदीप्तिमापी (पु.)

photometric analysis, अनुदीप्तिमितीय विश्लेषण

photometric error, अनुदीप्तिमितीय त्रुटि

photometric titration, अनुदीप्तिमितीय अनुमापन

photometry, *n.* अनुदीप्तिमिति (स्त्री.)

photomicrograph, *n.* सूक्ष्मदर्शी प्रकाशचित्र (न.)

photomultiplier, *n.* (*also* called **electron multiplier phototube** *or* **photomultiplier tube**) प्रकाशविद्युत गुणक (पु.)

photomultiplier tube, (*also* called electron multiplier phototube *or* photomultiplier) प्रकाशविद्युत गुणक नलिका

photon, *n.* फोटॉन (पु.)

photooxidation, *n.* प्रकाशऑक्सिडन (न.)

photoperiodism, *n.* प्रकाशीय आवर्तिता (स्त्री.)

photophosphorylation, *n.* प्रकाशफॉस्फोरिलन (न.)

photoreactivating enzyme, प्रकाशपुन:सक्रियण विकर

photoreactivation, *n.* प्रकाशपुन:सक्रियण (न.)

photoreduction, *n.* प्रकाश क्षपण (न.)

photorespiration, *n.* प्रकाशीय श्वसन (न.)

photosensitisation, *n.* प्रकाशसंवेदीकरण (न.)

photosensitiser, *n.* प्रकाशसंवेदक (पु.), प्रकाशसुग्राही (पु.)

photosensitive, *adj.* प्रकाशसंवेदी

photosensitivity, *n.* प्रकाशसंवेदनशीलता (स्त्री.)

photosensor, *n.* प्रकाशसंवेदी (पु.)

photosynthesis, *n.* प्रकाशसंश्लेषण (न.)

photosynthetic, *adj.* प्रकाशसंश्लेषी

photosynthetic electron transport, प्रकाशसंश्लेषी इलेक्ट्रॉन प्रवाहन

photosynthetic organism, प्रकाशसंश्लेषी जीव

photosynthetic phosphorylation, प्रकाशसंश्लेषी फॉस्फोरिलन

photosynthetic quotient, प्रकाशसंश्लेषी भागफल

photosynthetic unit, प्रकाशसंश्लेषी एकक

photosystem I, प्रकाशसंश्लेषी समूह एक

photosystem II, प्रकाशसंश्लेषी समूह दोन

phototropism, *n.* प्रकाशअनुवर्तन (न.)

phototube, *n.* प्रकाशविद्युतनलिका (स्त्री.)

photovoltaic cell, प्रकाशव्होल्टीय घट

phthalate, *n.* थॅलेट (न.)

phthalein, *n.* थॅलिइन (न.)

phthalic acid, थॅलिक आम्ल

phthalic anhydride, थॅलिक अनहायड्राइड

phthalimide, *n.* थॅलिमाइड (न.)

phthalocyanine, *n.* थॅलोसायनिन (न.)

phthalonitrile, *n.* थॅलोनायट्राइल (न.)

phycobilin, *n.* (*also* called **plant bile pigment**) फायकोबिलिन (न.)

phycocyanin, *n.* फायकोसायनिन (न.)

phycoerythrin, *n.* फायकोएरिथ्रिन (न.)

phylogenic tree, वंशवृक्ष (पु.)

physical, *adj.* भौतिक

physical analysis, भौतिक विश्लेषण

physical balance, भौतिक तुला

physical change, भौतिक परिवर्तन

physical chemistry, भौतिक रसायनशास्त्र

physical equilibrium, भौतिक समतोल

physical process, भौतिक प्रक्रिया

physical property, भौतिक गुणधर्म

physical state, भौतिक अवस्था

physical stress, शारीरिक दबाव

physical test, भौतिक चाचणी

physico-chemical, *adj.* भौतिक-रासायनिक

physics, *n.* भौतिकशास्त्र (न.)

physiologic, *adj.* (*also* **physiological**) शरीरक्रियात्मक

physiological chemistry, शरीरक्रियात्मक रसायनशास्त्र

physiological property, शरीरक्रियात्मक गुणधर्म

physiological saline, (*also* **normal saline**) शरीरक्रियात्मक लवणद्राव

physisorption, *n.* भौतिक शोषण (न.)
cf. sorption

phytoagglutinin, *n.* (*also* **plant agglutinin**) पादप समूहन प्रतिद्रव्य (न.), फायटोॲग्लुटिनिन (न.)

phytochemistry, *n.* वनस्पति रसायनशास्त्र (न.)

phytochrome, *n.* पादपवर्णक (पु.)

phytoestrogen, *n.* फायटोइस्ट्रोजेन (न.), पादपइस्ट्रोजेन (न.)

phytohormone, *n.* पादपहॉर्मोन (पु.), पादपसंप्रेरक (पु.)

phytol, *n.* फायटॉल (न.)

phytyl, *adj.* फायटिल

pi, *n.* (*symbol* Π *or* π) पाय (पु.) (Π किंवा π)

pi bond, (π–bond) पाय बंध (π–बंध)

pica, *n.* विकृतभूक (स्त्री.)

pickling, *n.* आम्लोपचार (पु.)

picoline, *n.* पिकोलिन (न.)

picolinic acid, पिकोलिनिक आम्ल

picramic acid, पिक्रॅमिक आम्ल

picrate, *n.* पिक्रेट (न.)

picric acid, पिक्रिक आम्ल

picrolonic acid reagent, पिक्रोलोनिक आम्ल अभिकारक

picrotoxin, *n.* पिक्रोटॉक्सिन (न.)

piericidin A, (antibiotic) पायरिसिडिन A

piezoelectricity, *n.* दाबविद्युत (स्त्री.)

piezometer, *n.* दाबमापी (पु.), संपीडचतामापी (पु.)

pig iron, बीड (न.), पिंडलोह (न.)

pigment, *n.* वर्णक (पु.) *cf.* colour

pile, *n.* चिति (स्त्री.)

pill, *n.* गोळी (औषधी) (स्त्री.)

pilot, *n.* पथदर्शी (पु.)

pilot experiment, पथदर्शी प्रयोग

pilot plant, पथदर्शी संयंत्र

pilot reading, पथदर्शी वाचनांक

pimelic acid, पिमेलिक आम्ल

pimenta = allspice

pinacol, *n.* पिनॅकॉल (न.)

pinacolone, *n.* पिनॅकोलोन (न.)

pinacol-pinacolone rearrangement, पिनॅकॉल-पिनॅकोलोन पुनर्रचना

pinch cock, चाप तोटी

pinealectomy, *n.* पिनिअलउच्छेदन (न.)

pineal gland, पिनिअल ग्रंथि

pineapple oil, अननसगंधी अर्क

pinene, *n.* पायनिन (न.)

pine oil, पाइन तेल

ping pong mechanism, (*also* called **binary complex mechanism**) (the mechanism of an enzymatic reaction in which two or more substrates and two or more products are involved and the enzyme shuttles back and forth between its original and a modified form) पिंग पाँग विकर यंत्रणा

pinocytosis, *n.* पेशीय प्राशन (न.)

pinosome, *n.* पिनोसोम (न.)

pipe, *n.* नळ (पु.)

pipe clay, चिलीम माती

pipe clay triangle, मृद नलिका त्रिकोण

piperazine, *n.* (drug) पिपेरेझिन (न.)

piperic acid, पिपेरिक आम्ल

piperidine, *n.* पिपेरिडिन (न.)

piperonyl, *adj.* पिपेरोनिल

pipette, *n.* (*also* **pipet**) पिपेट (न.), शोषनळी (स्त्री.)

pitch, *n.* डांबर गाळ (पु.), खड्या डांबर (न.)

pitchblende, *n.* पिचब्लेंड (न.)

pitocin, *n.* (hormone) पिटोसिन (न.)

pituitary, *n.* (*also* **hypophysis** *or* **pituitary gland**) पीयूषिका (स्त्री.), पीयूषिका ग्रंथी (स्त्री.)
adj. पीयूषिका–

pituitary basophilism, (a tumor of the pituitary gland) पीयूषिका अर्बुद

pituitary dwarfism, पीयूषिका खुजेपणा

pituitary gland = pituitary

planchet, *n.* तबकडी (स्त्री.)

Planck constant, (*also* Planck's constant) प्लँक स्थिरांक, प्लँकचा स्थिरांक

Planck's law, प्लँकचा नियम

plane, *n.* १ प्रतल (न.) २ समतल (न.)

plane group, (as, in symmetry and group theory) प्रतल गट

plane of polarisation, ध्रुवण प्रतल

plane of symmetry, सममिति प्रतल

plane polarisation, प्रतल ध्रुवण

plane-polarised, *adj.* प्रतल ध्रुवित

plane-polarised light, प्रतल-ध्रुवित प्रकाश

plant, *n.* १ वनस्पति (स्त्री.) २ संयंत्र (न.)

plant agglutinin = **phytoagglutinin**

plant bile pigment, (*also* called **phycobilin**) पादप पित्त वर्णक

plant cell, वनस्पति पेशी

plant hormone, वनस्पतिज संप्रेरक, वनस्पति संप्रेरक

plant lectin, पादप लेक्टिन, प्लांट लेक्टिन

plant pigment, वनस्पतिज वर्णक

plaque, *n.* शल्क (पु.), प्लाक (स्त्री.)

plaque assay, शल्क आमापन, प्लाक आमापन

plaque technique, शल्क तंत्र, प्लाक तंत्र

plasma, *n.* १ प्रद्रव्य (न.), प्लाझ्मा (पु.), जीवद्रव्य (न.) २ आयनायु (पु.)
adj. १ प्लाझ्मा– २ आयनायु-

plasma cell, जीवद्रव्य पेशी, प्लाझ्मा पेशी

plasma clearance, जीवद्रव्य निचरा, प्लाझ्मा निचरा

plasmalemma, *n.* जीवद्रव्यच्छद (पु.), पेशी आवरण (न.)

plasmalogen, *n.* प्लाझ्मालोजेन (न.)

plasma membrane, जीवद्रव्य पटल

lasma protein, जीवद्रव्य प्रथिन, प्लाझ्मा प्रोटीन

plasma state, आयनायु अवस्था

plasma thromboplastic factor = **antihaemophilic factor**

plasma thromboplastic factor B, जीवद्रव्य रक्तसाकळण कारक B

plasma thromboplastin component = **Christmas factor**

plasmid, *n.* प्लाझ्मिड (न.)

plasmin, *n.* प्लाझ्मिन (न.)

plasminogen, *n.* १ प्लाझ्मिनोजेन (न.) २ प्लाझ्मिनजनक (पु.)

plasmogeny, *n.* प्लाझ्मोजेनी (स्त्री.)

plasmolysis, *n.* जीवद्रव्यआकुंचन (न.), जीवद्रव्यलयन (न.)

plasmon, *n.* प्लाझ्मॉन (न.)

plasmoquine, *n.* (drug) प्लाझ्मोक्विन (न.)

plasmosome = **nucleolus**

plaster, *n.* गिलावा (पु.) *cf.* crust

plaster of paris, प्लास्टर ऑफ पॅरिस, पॅरिस प्लास्टर

plastic, *n.* प्लास्टिक (न.)
adj. आकार्य, घडणसुलभ, प्लास्टिक-

plastic deformation, आकार्य विरूपण

plastic flow, आकार्यता प्रवाह

plasticiser, *n.* आकार्यता सहायक (पु.)

plasticity, *n.* आकार्यता (स्त्री.), घडणसुलभता (स्त्री.) *cf.* pliability

plastic sulphur, आकार्य गंधक

plastid, *n.* लवक (पु.)

plastisol, *n.* प्लास्टिसोल (न.)

plastocyanin, *n.* प्लास्टोसायनिन (न.)

plate, *n.* पट्टिका (स्त्री.)

plate count, संवर्धन वशी गुणनांक

plated metal, विलेपित धातु

platelet, *n.* (*also* thrombocyte) घनास्रपेशी (स्त्री.), बिंबाणु (पु.)

plate theory, पट्टिका सिद्धांत

plating, *n.* विलेपन (न.)

platinic acid, प्लॅटिनिक आम्ल
platinised, *adj.* प्लॅटिनीकृत
platinised asbestos, प्लॅटिनीकृत ॲस्बेस्टॉस
platinoid, *n.* प्लॅटिनॉइड (न.)
platinum (Pt), *n.* प्लॅटिनम (Pt) (न.)
platinum crucible, प्लॅटिनम मूस
platinum electrode, प्लॅटिनम इलेक्ट्रोड
platinum policeman, प्लटिनमचा अवक्षेपरक्षक
pleated, *adj.* चुण्या पाडलेला, चुणीत, चुणीदार
pleochroism, *n.* वर्णबदल (पु.)
pleomorphism = polymorphism
plexiglass, *n.* प्लेक्सिग्लास (पु.)
pliability, *n.* आनम्यता (स्त्री.)
cf. compressibility, संपीड्यता
ductility, १ तन्यता २ तंतुक्षमता
elasticity, स्थितिस्थापकत्व, स्थितिस्थापकता, प्रत्यास्थता
expansibility, प्रसरणक्षमता
extensibility, १ विस्तारक्षमता २ वितन्यता
flexibility, नम्यता, लवचिकता, लवचिकपणा
malleability, पत्रिकारकता, वर्धनीयता
plasticity, आकार्यता, घडणसुलभता
resilience, लवचिकपणा
tensility, तन्यता
pliable, *adj.* आनम्य
plotting, *n.* आलेखन करणे (न.)
plumbago, *n.* १ काळे शिसे (न.) २ ग्रॅफाइट (न.)
plumbate, *n.* प्लम्बेट (न.)
plumbite, *n.* प्लम्बाइट (न.)
plumbum (Pb), *n.* (lead) लेड (Pb) (न.), शिसे (न.)
plural scattering, बहुल विकिरण
plutonium (Pu), *n.* प्लुटोनिअम (Pu) (न.)
pneumatic nebuliser, वायवीय कणविस्फारित्र
pneumatic trough, वायु द्रोणी
poikilotherm, *n.* विविध-तापी (पु.)
poikilothermic, *adj.* (*also* **cold-blooded**) विविधतापीय
point, *n.* १ बिंदु (पु.) २ अंक (पु.)
point defect, (as, in crystallography) बिंदु दोष
pointer, *n.* दर्शक (पु.), काटा (पु.), सुई (स्त्री.), दर्शक काटा (पु.)
point group, (as, in symmetry and group theory) बिंदु गट
point source, बिंदुरूप उद्गमस्थान, बिंदुरूप उत्पत्तिस्थान, बिंदुप्रभव (न.)
poise, *n.* (unit of viscosity) प्वॉझ (न.)
Poiseuille's equation, पॉइश्चुलीचे समीकरण
poison, *n.* विष (न.)
poisonous, *adj.* विषारी
poisonous dose, विषारी मात्रा
polar, *adj.* ध्रुवीय, ध्रुवी
polar bond, ध्रुवीय बंध
polar compound, ध्रुवीय संयुग
polar co-ordinates, ध्रुवीय सहनिर्देशक (पु. अ. व.)
polar fibres, ध्रुवीय तंतू (पु. अ. व.)
polarimeter, *n.* ध्रुवणमापी (पु.)
polarimetry, *n.* ध्रुवणमिति (स्त्री.)
polarisability, *n.* ध्रुवणीयता (स्त्री.), ध्रुवणक्षमता (स्त्री.)
polarisation, *n.* ध्रुवण (न.), ध्रुवीकरण (न.), दिशादेशन (न.)
electric polarisation, विद्युत ध्रुवण
magnetic polarisation, चुंबकीय ध्रुवण
optical polarisation, प्रकाशीय ध्रुवण
polarisation current, ध्रुवण धारा
polarisation error, ध्रुवण त्रुटि
polarisation of a cell, घट ध्रुवण
polariscope, *n.* ध्रुवणदर्शी (पु.)
polarise, *v. t. & i.* ध्रुवित करणे, ध्रुवित होणे
polarised, *adj.* ध्रुवित

polarised cell, ध्रुवित सेल, ध्रुवित विद्युत घट
polarised light, ध्रुवित प्रकाश
polarised radiation, ध्रुवित प्रारण
polariser, *n.* ध्रुवक (पु.)
polarising glass, ध्रुवणी काच
polarity, *n.* ध्रुवता (स्त्री.)
polar molecule, ध्रुवी रेणु
polarogram, *n.* पोलॅरोग्रॅम (न.)
polarograph, *n.* पोलॅरोग्राफ (न.)
polarographic analysis, पोलॅरोग्राफी विश्लेषण
polarographic reduction, पोलॅरोग्राफी क्षपण
polarographic wave, पोलॅरोग्राफी तरंग
polarography, *n.* पोलॅरोग्राफी (स्त्री.)
polaroid filter, पोलॅरॉइड निस्यंदक, ध्रुवक निस्यंदक, ध्रुवणी निस्यंदक
polar reaction, ध्रुवणी अभिक्रिया
polar solvent, ध्रुवीय द्रावक
pole, *n.* ध्रुव (पु.), अग्र (न.)
Polenske number, पोलेन्सके अंक
policeman, *n.* (a device to remove precipitates from the walls of glass vessels in quantitative analysis) अवक्षेपरक्षक (पु.)
pollution, *n.* प्रदूषण (न.)
polonium (Po), *n.* पोलोनिअम (Po) (न.)
poly–,(in comb.) बहु– *cf.* mono–
polyacid base, बहुआम्लांकी आम्लारि
polyacidic, *adj.* बहुआम्लांकी
polyacrylamide, *n.* पॉलिअॅक्रिलअॅमाइड (न.)
polyacrylamide gel, पॉलिअॅक्रिलअॅमाइड जेल
polyacrylamide gel electrophoresis, पॉलिअॅक्रिलअॅमाइड जेल विद्युतभारित कणसंचलन
polyacrylonitrile, *n.* पॉलिअॅक्रिलोनायट्राइल (न.)
polyacrylonitrite fibres, पॉलिअॅक्रिलोनायट्राइट तंतू (पु. अ. व.)
polyamide, *n.* पॉलिअॅमाइड (न.)
polyamide fibres, पॉलिअॅमाइड तंतू (पु.अ.व.)
poly-anion, *n.* बहुअॅनायन (न.), बहुऋणायन (न.)
polyatomic, *adj.* बहुआण्विक
polyatomic molecule, बहुअण्वी रेणु, बहुअणु रेणु
poly azo dyes, पॉली अॅझो रंजक (पु. अ. व.)
polybasic, *adj.* बहु आम्लारिअंकी
polybasic acid, बहुआम्लारिअंकी आम्ल
polychromatic radiation, बहुवर्णीय प्रारण
polycondensation, *n.* (*also* called **condensation polymerisation**) पॉलिसंघनन (न.)
polycrystalline, *adj.* बहुस्फटिकी
polycyclic, *adj.* (*also* **polynucleated**) बहुचक्री, बहुवलयी
polycyclic ketone, पॉलिसायक्लिक कीटोन
polycythaemia, *n.* (*also* **polycythemia**) बहुलोहितपेशिता (स्त्री.)
polydipsia, *n.* अतितृषा (स्त्री.)
polyene, *n.* पॉलिइन (न.)
polyester, *n.* पॉलिएस्टर (न.)
polyester fibres, पॉलिएस्टर तंतू (पु. अ. व.)
polyethylene, *n.* (*also* called **polythene**) पॉलिइथिलिन (न.)
polyfunctional, *adj.* विविधक्रियात्मक
polyhedral, *adj.* बहुपृष्ठकी, बहुपृष्ठक–
polyhydric, *adj.* (*also* **polyhydroxy**) पॉलिहायड्रिक, पॉलिहायड्रॉक्सि
polymer, *n.* (*also* **polymeride**) बहुवारिक (पु.) *cf.* monomer
  addition polymer, समावेशित बहुवारिक
  atactic polymer, स्वैरशाखी बहुवारिक
  block polymer, गट बहुवारिक
  branched polymer, सशाख बहुवारिक
  condensation polymer, संघनन बहुवारिक
  co-polymer, सहबहुवारिक

  cross-linked polymer, बद्धजाल बहुवारिक
  graft polymer, कलमी बहुवारिक
  homopolymer, समांगीबहुवारिक
  isotactic polymer, एकदिक्शाखी बहुवारिक
  linear polymer = straight chain polymer सरल शृंखला बहुवारिक
  syndiotactic polymer, एकांतरितशाखीय बहुवारिक
polymerase, *n.* पॉलिमरेज (पु.) (बहुवारिकन विकर)
polymer chemistry, बहुवारिक रसायनशास्त्र
polymeric, *adj.* बहुवारिक-
polymeride = polymer
polymerisation, *n.* बहुवारिकन (न.)
polymerisation kinetics, बहुवारिक क्रियागतिकी
polymerisation reaction, बहुवारिकन अभिक्रिया
polymerism, *n.* बहुवारिकता (स्त्री.)
polymixin, *n.* पॉलिमिक्सिन (न.)
polymorphic, *adj.* बहुआकृतिक, बहुरूपी
polymorphism, *n.* (*also* **pleomorphism**) बहुरूपता (स्त्री.)
  cf. allotropy, अपरूपता
    dimorphism, द्विरूपता
polymorphous, *adj.* बहुआकृति–, बहुरूपी
polymyxin, *n.* (antibiotic) पॉलिमायक्झिन (न.)
polynosic fibres, पॉलिनॉसिक तंतू (पु. अ. व.)
polynuclear hydrocarbon, बहुवलयी हायड्रोकार्बन
polynucleated = polycyclic
polynucleotide, *n.* पॉलिन्यूक्लिओटाइड (न.)
polyol, *n.* (a polyhydroxy alcohol) शर्करा अल्कोहोल (न.)
polyolefins fibres, पॉलिओलिफिन तंतू (पु. अ. व.)
polypeptide, *n.* पॉलिपेप्टाइड (न.)
polyphagia, *n.* अतिभक्षण (न.), अतिभक्षिता (स्त्री.)
polypropylene fibres, पॉलिप्रॉपिलीन तंतू (पु अ. व.)
polypropylene film, पॉलिप्रॉपिलीन फिल्म
polyprotic acid, पॉलिप्रोटिक आम्ल
polyribosome, *n.* (short **polysome**) बहुरायबोसोम (पु.)
polysaccharide, *n.* (*also* called **glycan**) पॉलिसॅकराइड (न.), बहुवारिक शर्करा (स्त्री.)
polysome, *n.* (short form of **polyribosome**) बहुरायबोसोम (पु.)
polysulphide, *n.* पॉलिसल्फाइड (न.)
polytene chromosome, १ बहुपट्ट-गुणसूत्र (न.) २ महागुणसूत्र (न.)
polythene, *n.* (*also* called **polyethylene**) पॉलिथीन (न.)
polyunsaturated, *adj.* बहुअसंपृक्त
polyunsaturated fatty acids, बहुअसंपृक्त मेदाम्ले (न. अ. व.)
polyurethane fibres, पॉलियुरेथेन तंतू (पु. अ. व.)
polyuria, *n.* बहुमूत्रता (स्त्री.)
polyvalent, *adj.* बहुसंयुजी
polyvariant, *adj.* बहुचल
polyvinyl acetate, पॉलिव्हिनिल ॲसिटेट
polyvinyl alcohol, (*abbr.* **PVA**) पॉलिव्हिनिल अल्कोहोल
polyvinyl alcohol fibres, पॉलिव्हिनिल अल्कोहोल तंतू (पु. अ. व.)
polyvinyl chloride, (*abbr.* **PVC**) (प्लास्टिक) पॉलिव्हिनिल क्लोराइड
polyvinyl chloride fibres, पॉलिव्हिनिल क्लोराइड तंतू (पु. अ. व.)
porcelain, *n.* पोर्सिलेन (न.)

pore, *n.* छिद्र (न.), रंध्र (न.)
porosity, *n.* सच्छिद्रता (स्त्री.), सरंध्रता (स्त्री.)
porous, *adj.* सच्छिद्र, सरंध्र
porous cup electrode, सच्छिद्र पेला इलेक्ट्रोड
porphin, *n.* पॉर्फिन (न.)
porphobilinogen, *n.* पॉर्फोबायलिनोजेन (न.)
porphyria, *n.* पॉर्फिरिनता (स्त्री.), पॉर्फिरिनमेह (पु.)
porphyrin, *n.* पॉर्फिरीन (न.)
porphyropsin, *n.* (natural pigment) पॉर्फिरॉप्सिन (न.)
portion, *n.* १ भाग (पु.) २ खंड (पु.) *cf.* segment
portland cement, पोर्टलँड सिमेंट
position, *n.* स्थल (न.), स्थान (न.), स्थिति (स्त्री.)
position isomer, स्थान समसूत्री
position isomerism, स्थान समसूत्रता
positive, *adj.* १ धन, धनात्मक (+) २ *Photog.* सम– ३ होकारात्मक
positive catalyser, धन उत्प्रेरक
positive catalysis, धन उत्प्रेरण
positive cotton effect, धन कॉटन परिणाम
positive electrode, धन इलेक्ट्रोड
positive electron, (*also* called **positron**) धन इलेक्ट्रॉन
positive element, धन मूलद्रव्य
positive feedback, होकारी पश्चप्रदाय
positive group, धन गट
positively charged, धन प्रभारित
positive radical, धन मूलक
positive ray analysis, धन किरण विश्लेषण
positive rays, (*also* called **canal rays**) धन किरण (पु. अ. व.)
positive stain, इष्ट अभिरंजक
positive staining, इष्ट अभिरंजन
positron, *n.* (*also* called **positive electron**) पॉझिट्रॉन (पु.)
positron emitter, पॉझिट्रॉन उत्सर्जी
positron theory, पॉझिट्रॉन सिद्धांत
post-precipitation, *n.* पश्च अवक्षेपण (न.)
postulate, *n.* आधारतत्त्व (न.) *cf.* theory
potable, *adj.* पिण्यास योग्य, पेय
potable water, पिण्यास योग्य पाणी, पेयजल (न.)
potash, *n.* पोटॅश (न.)
potash alum, पोटॅश अॅलम, पोटॅश तुरटी
potassium (K), *n.* (*kalium*) पोटॅशिअम (K) (न.)
potassium bitartrate, (*also* **cream of tartar**) पोटॅशिअम बायटार्ट्रेट
potassium bromate, पोटॅशिअम ब्रोमेट
potassium bromide, पोटॅशिअम ब्रोमाइड
potassium carbonate, पोटॅशिअम कार्बोनेट
potassium chloride, पोटॅशिअम क्लोराइड
potassium chloroplatinate, पोटॅशिअम क्लोरोप्लॅटिनेट
potassium dichromate, पोटॅशिअम डायक्रोमेट
potassium ferricyanide, पोटॅशिअम फेरिसायनाइड
potassium ferrocyanide, पोटॅशिअम फेरोसायनाइड
potassium hydrogen iodate, पोटॅशिअम हायड्रोजन आयोडेट
potassium hydrogen phthalate, पोटॅशिअम हायड्रोजन थॅलेट
potassium hydroxide, पोटॅशिअम हायड्रॉक्साइड
potassium iodate, पोटॅशिअम आयोडेट
potassium iodide, पोटॅशिअम आयोडाइड
potassium nitrate, पोटॅशिअम नायट्रेट
potassium periodate, पोटॅशिअम परआयोडेट
potassium permanganate, पोटॅशिअम परमँगनेट

potassium sodium tartrate, (*also* called Rochelle salt) पोटॅशिअम सोडिअम टार्ट्रेट

potassium thiocyanate, पोटॅशिअम थायोसायनेट

potency, *n.* अंत:शक्ति (स्त्री.)

potential, *n.* स्थितिज (न.), विभव (न.) *adj.* १ स्थितिज–, विभव– २ सक्षम–

potential barrier, विभव अवरोध, विभव प्राचीर

potential buffer, सक्षम बफर, सक्षम उभयरोधी

potential energy, (as, the energy of position or state) स्थितिज ऊर्जा

potential gradient, विभव प्रवणता

potential scattering, विभव विकिरण

potentiation, *n.* प्रभाव संवर्धन (न.), अंत:शक्तिवर्धन (न.)

potentiometer, *n.* विभवमापी (पु.)

potentiometric method, विभवमितीय पद्धति

potentiometric titration, विभवमितीय अनुमापन

potentiometry, *n.* विभवमिति (स्त्री.)

potentiostat, *n.* विभवस्थापी (पु.)

Potter-Elvehjem homogeniser, पॉटर-एल्व्हेम एकजिनसी मिश्रणी

pottery, *n.* कुंभारकाम (न.)

pound, *n.* पौंड (पु.)

poundal, *n.* पौंडल (पु.)

pour plate, सवनपट्टी (स्त्री.), पोअर प्लेट

powder, *n.* चूर्ण (न.), भुकटी (स्त्री.), पावडर (स्त्री.), पूड (स्त्री.) *cf.* cutting

powdered zinc, (*also* zinc dust) जस्ताची भुकटी, झिंकची भुकटी

power, *n.* १ *Elec.* शक्ति (स्त्री.) *cf.* energy

apparent power, आभासी शक्ति

available power, उपलब्ध शक्ति

candlepower, कॅन्डल शक्ति

dispersive power, अपस्करण शक्ति

driving power, चालन शक्ति

electric power, विद्युत शक्ति

horse-power, अश्वशक्ति

illuminating power, दीपन शक्ति

input power, निविष्टि शक्ति

magnifying power, विशालन शक्ति

mean power, १ माध्य शक्ति २ सरासरी शक्ति

output power, निष्पन्न शक्ति

radiant power, प्रारित शक्ति

radiating power, प्रारण शक्ति

reflecting power, परावर्तन शक्ति

resolving power, वियोजन शक्ति

२ सामर्थ्य (न.) ३ क्षमता (स्त्री.) ४ *Math.* घात (पु.) ५ विद्युत (स्त्री.), वीज (स्त्री.)

ppm, (*abbr. of* parts per million) ppm

practical, *adj.* प्रयोगात्मक, प्रायोगिक, व्यावहारिक, प्रात्यक्षिक *n.* प्रात्यक्षिक (न.) *cf.* demonstration

practical equilibrium quotient, प्रयोगजन्य समतोलीय भाग

praseodymium (Pr), *n.* प्रासिओडिमिअम (Pr) (न.)

Prausnitz-Kuestner reaction, प्राउत्स्नित्स-कुस्टनर अभिक्रिया

prawn, *n.* झिंगा (पु.), कोळंबी (स्त्री.)

precession, *n.* पुरस्सरण (न.)

precessional angle, पुरस्सरण कोन

precession axis, (*also* axis of precession) पुरस्सरण अक्ष

prechrome dyeing, पूर्वक्रोम रंगाई

precipitable, *adj.* अवक्षेपणीय

precipitant, *n.* अवक्षेपक (पु.)

precipitate, *v. t. & i.* अवक्षेपित करणे, अवक्षेपित होणे *n.* अवक्षेप (पु.) *cf.* deposit

precipitated, *adj.* अवक्षेपित
precipitate electrode, अवक्षेपण इलेक्ट्रोड
precipitating reagent, अवक्षेपी अभिक्रियाकारक
precipitation, *n.* अवक्षेपण (न.)
precipitation membrane, अवक्षेपण पटल
precipitation reaction, अवक्षेपण अभिक्रिया
precipitation titration, अवक्षेपण अनुमापन
precipitin, *n.* अवक्षेपी प्रतिद्रव्य (न.), प्रेसिपिटीन (न.)
precise, *adj.* १ नेमका, तंतोतंत
cf. accurate, अचूक
correct, बरोबर, अचूक
exact, तंतोतंत, यथातथ्य
unambiguous, असंदिग्ध
२ परिशुद्ध
precision, *n.* १ सातत्यता (स्त्री.) २ नेमकेपणा (पु.) ३ परिशुद्धता (स्त्री.)
precision estimate, निश्चिततेचा अंदाज
precursor, *n.* पूर्वगामी (पु.)
precursor enzyme, पूर्वद्रव्य विकर
prednisolone, *n.* प्रेड्निसोलोन (न.)
prednisone, *n.* (hormone substitute) प्रेड्निसोन (न.)
preferred orbit, अधिमत कक्षा
preferred orientation, १ अधिमत दिशाभिमुखन २ अधिमत दिशानिदेशन
pregelatinised starch, पूर्वजिलेटिनित पिष्ट
pregnanediol, *n.* (steroid) प्रिग्नेनडायॉल (न.)
pregnanolone, *n.* (*also* **pregnenolone**) (steroid) प्रेग्नॅनोलोन (न.)
preliminary test, प्राथमिक चाचणी
pre-metallised azo dyes, पूर्व-धातुयुक्त अॅझो रंजक (पु. अ. व.)
premix burner, पूर्वमिश्रक ज्वालक, पूर्वमिश्री ज्वालक
preparation, *n.* १ तयारी (स्त्री.) २ सिद्धता (स्त्री.) ३ बनवणे (न.) ४ लघुउत्पादन (न.)
preparative ultracentrifuge, लघुउत्पादी पराअपकेंद्रित्र
preservation, *n.* परिरक्षण (न.), टिकवणी (स्त्री.)
preservative, *adj.* परिरक्षक
n. परिरक्षक (न.) (पदार्थ, रसायने वगैरे)
pressure, *n.* दाब (पु.) *cf.* stress
pressure broadening, दाब विस्तारण
pressure bulb, दाब फुगा
pressure dialysis, दाब अपोहन, दाब व्याश्लेषण
pressure effect, रक्तदाबवर्धी परिणाम
pressure filter tube, दाब गाळण नलिका
pressure filtration, दाब गाळण
pressure gauge, दाब प्रमापी
pressure gradient, दाब प्रवणता
pressure regulator, दाब नियामक
pressure tube, दाबसाही नळी
presumption, *n.* गृहीतक (पु.), धारणा (स्त्री.)
preventive solution, प्रतिबंधक द्रावण
primary, *adj.* १ प्रथम, प्राथमिक
cf. quaternary, चतुर्थक
secondary, द्वितीयक
tertiary, तृतीयक
२ मूल, मूलभूत, मौलिक ३ आद्य
n. १ *Chem.* प्राथमिक (न.) (पदार्थ, रासायनिक पदार्थ वगैरे)
२ *Elec. Eng.* प्राथमिक कुंडलन (न.)
३ *Astron.* प्राथमिक (न.) (ग्रह वगैरे)
primary acidosis, प्राथमिक आम्लरक्तता
primary adsorption, प्राथमिक अधिशोषण
primary alcohol, प्राथमिक अल्कोहोल
primary alkalosis, प्राथमिक अल्करक्तता
primary amine, प्राथमिक अमाइन
primary battery, प्राथमिक बॅटरी
primary carbon atom, प्राथमिक कार्बन अणु

primary cell, प्राथमिक घट

primary colour, प्राथमिक वर्ण, प्राथमिक रंग

primary deficiency, प्राथमिक कमतरता

primary electric cell, प्राथमिक विद्युत घट

primary ionisation constant, प्रथम आयनन स्थिरांक

primary isotope effect, प्राथमिक समप्रोटॉनी परिणाम

primary process, प्राथमिक प्रक्रिया

primary prostaglandin, प्राथमिक प्रोस्टाग्लॅंडिन

primary reaction, प्राथमिक अभिक्रिया

primary standard, प्राथमिक मानक

primary valence, प्राथमिक संयुजा

primer, *n.* प्रायमर (न.)

primidone, *n.* (drug) प्रिमिडोन (न.)

principal, *adj.* प्रमुख, मुख्य

principal axis, प्रमुख अक्ष

principal quantum number, प्रमुख क्वांटम अंक

principal valence, मुख्य संयुजा

principle, *n.* १ तत्त्व (न.) *cf.* theory
२ लाक्षणिक घटक (पु.)

printing, *n.* छपाई (स्त्री.)

prism, *n.* प्रिझम (पु.), कोनचिति (स्त्री.)

prismatic, *adj.* प्रिझमी

prism spectrograph, प्रिझम पंक्तिलेखी, प्रिझम स्पेक्ट्रोग्राफ

pro-, *pfx.* पूर्व–, आदि–

proaccelerin, *n.* आदिॲक्सेलरिन (न.)

probability, *n.* संभव (पु.), संभवनीयता (स्त्री.)

probability factor, संभाव्यता गुणक

problem, *n.* समस्या (स्त्री.), प्रश्न (पु.)

procaine, *n.* (drug) प्रोकेन (न.)

procarboxypeptidase, *n.* आदिकार्बोक्सिपेप्टिडेज (न.)

procaryote, *n.* (*also* prokaryote) प्रोकॅरिओट (पु.), असीमकेंद्रकी (पु.)

procedure, *n.* कार्यपद्धति (स्त्री.), कार्यप्रणाली (स्त्री.) *cf.* method

process, *n.* प्रक्रिया (स्त्री.) *cf.* method

batch process, घाणा प्रक्रिया, खंडित प्रक्रिया

chemical process, रासायनिक प्रक्रिया

continuous process, अखंड प्रक्रिया

hypothetical process, परिकल्पनात्मक प्रक्रिया, परिकल्पित प्रक्रिया

irreversible process, अव्युत्क्रमी प्रक्रिया

natural process, नैसर्गिक प्रक्रिया

non-spontaneous process, अनुत्स्फूर्त प्रक्रिया

operational process, परिकर्मी प्रक्रिया

reversible process, व्युत्क्रमी प्रक्रिया

spontaneous process, उत्स्फूर्त प्रक्रिया

unit process, एकल प्रक्रिया

processive exonuclease, १ संपूर्ण विघटनकारी एक्झोन्यूक्लिएज २ निःपाती एक्झोन्यूक्लिएज

prochiral compound, आदिकायरल संयुग, हस्तरूपणपूर्व संयुग

proconvertin, *n.* (*also* called serum prothrombin converting factor) प्रोकन्व्हर्टिन (न.), आदिकन्व्हर्टिन (न.)

producer gas, प्रोड्युसर गॅस, प्रोड्युसर वायु

product, *n.* १ उत्पाद (पु.), उत्पादित वस्तु (स्त्री.)

ancillary product, साह्यभूत उत्पाद

auxiliary product, साह्यकारी उत्पाद

by-product, उपउत्पाद

co-product, सह उत्पाद

side product, आनुषंगिक उत्पाद

२ *Math.* गुणाकार (पु.)

production, *n.* उत्पादन (न.)

proelastase, *n.* प्रोइलॅस्टेज (पु.)

proenzyme, *n.* पूर्वविकर (पु.)

progeny, *n.* संतति (स्त्री.)

progesterone, *n.* (hormone) प्रोजेस्टेरॉन (न.)

progestogen, *n.* प्रोजेस्टोजेन (न.)

programmed-temperature gas chromatography, प्रायोजित-तापमानी वायु वर्णलेखन

prohormone, *n.* पूर्वसंप्रेरक (पु.)

proinsulin, *n.* प्रोइन्सुलिन (न.), पूर्वइन्सुलिन (न.)

projection formula, प्रक्षेपण सूत्र

prokaryote = procaryote

prolactin, *n.* (*also* called **lactogenic hormone**) प्रोलॅक्टिन (न.)

prolactin regulatory hormone, प्रोलॅक्टिन नियामक संप्रेरक

prolactin release-inhibiting hormone, प्रोलॅक्टिन स्रावी-संदमी संप्रेरक

prolactin releasing hormone, प्रोलॅक्टिन स्रावी संप्रेरक

prolamine, *n.* प्रोलॅमाइन (न.)

prolidase, *n.* प्रोलिडेज (पु.)

proline, *n.* (amino acid) प्रॉलिन (न.)

promethium (Pm), *n.* प्रोमिथिअम (Pm) (न.)

promitochondrion, *n.* आदितंतुणिका (स्त्री.)

promoter, *n.* वर्धक (पु.)

prontosil, *n.* (drug) प्रोन्टोसिल (न.)

proof, *n.* १ प्रमाण (न.) २ उपपत्ति (स्त्री.) ३ सिद्धता (स्त्री.), सिद्धि (स्त्री.) *adj.* प्रमाणित

—proof, (in comb.) – रोधी (as in : airproof हवारोधी)

proof-spirit, *n.* प्रुफ-स्पिरिट (न.), प्रमाणित स्पिरिट (न.)

propagation, *n.* प्रवर्धन (न.)

propanal, *n.* प्रोपॅनल (न.)

propane, *n.* प्रोपेन (न.)

propanediol, *n.* प्रोपॅनेडायॉल (न.)

propanoic acid, प्रोपॅनॉइक आम्ल

propanol, *n.* प्रोपेनॉल (न.)

propargyl, *adj.* प्रोपार्जिल

propargyl alcohol, प्रोपार्जिल अल्कोहोल

propellant, *adj.* प्रणोदनकारी, प्रणोदी *n.* प्रणोदनकारी (पु), प्रणोदी (पु.)

propenal, *n.* प्रोपिनल (न.)

propene, *n.* प्रोपीन (न.)

propenol, *n.* प्रोपिनॉल (न.)

property, *n.* गुणधर्म (पु.) *cf.* quality

additive property, समावेशी गुणधर्म

chemical property, रासायनिक गुणधर्म

colligative property, संख्यावलंबी गुणधर्म

constitutive property, घडणात्मक गुणधर्म

extensive property, विस्तारात्मक गुणधर्म

intensive property, स्थायी गुणधर्म

macroscopic property, स्थूल गुणधर्म

microscopic property, सूक्ष्म गुणधर्म

partial property, आंशिक (ग्रॅमरेण्वीय) गुणधर्म

physical property, भौतिक गुणधर्म

physiological property, शरीरक्रियात्मक गुणधर्म

qualitative property, गुणात्मक गुणधर्म

quantitative property, मापात्मक गुणधर्म

transport property, प्रवाहन गुणधर्म

prophylactic, *adj.* निरोधी, रोगनिरोधी

prophylaxis, *n.* पूर्वप्रतिरक्षा (स्त्री.), रोगनिरोध (पु.)

propionate, *n.* प्रोपिओनेट (न.)

propionic acid, प्रोपिओनिक आम्ल

propionic fermentation, प्रोपिओनिक किण्वन

proportion, *n.* प्रमाण (न.)

proportional, *adj.* प्रमाणात (असलेला), समानुपाती

proportional counter, समानुपाती गणित्र

proportional error, समानुपाती त्रुटि

proportioning pump, प्रमाणक पंप

proposition, *n.* १ प्रस्ताव (पु.) २ विधान (न.) *cf.* theory
propyl, *adj.* प्रोपिल
n-propylarsonic acid reagent, एन-प्रोपिलआर्सोनिक आम्ल अभिकारक
propylene, *n.* प्रोपिलीन (न.)
prospecting, *n.* पूर्वेक्षण (न.)
prostaglandin, *n.* प्रोस्टाग्लँडिन (न.)
prostanoic acid, प्रोस्टॅनॉइक आम्ल
prosthetic group, प्रॉस्थेटिक गट, प्रॉस्थेटिक समूह
protamine, *n.* प्रोटॅमाइन (न.)
protamine zinc insulin, प्रोटॅमाइन झिंक इन्सुलिन
protean, *n.* (any of various insoluble primary protein derivatives) विप्रथिन (न.)
protease, *n.* प्रोटिएज (न.)
protection of a group, गट संरक्षण
protective, *adj.* संरक्षी, संरक्षक
protective action, संरक्षक क्रिया
protective chelation, संरक्षक ग्राभन
protective colloid, संरक्षक कलिल
proteid, *n.* प्रोटीड (न.)
protein, *n.* प्रोटीन (न.), प्रथिन (न.)
proteinaceous, *adj.* प्रथिनयुक्त
proteinase, *n.* प्रोटिनेज (पु.)
protein biosynthesis, प्रथिन जीवसंश्लेषण
protein-bound iodine, प्रथिन-बद्ध आयोडिन
protein chemistry, प्रोटीन रसायनशास्त्र, प्रथिन रसायनशास्त्र
protein coat, प्रथिन आवरण
protein conformation, प्रथिन समाविन्यास
protein efficiency ratio, (*abbr.* P.E.R.) प्रथिनक्षमता गुणोत्तर
protein efficiency ratio method, प्रथिनक्षमता गुणोत्तर पद्धति
protein-energy ratio, प्रथिन-ऊर्जा गुणोत्तर
protein evolution, प्रथिन उत्क्रांति
protein factor, प्रथिन गुणक
protein index, प्रथिन निर्देशांक
proteinoid, *adj.* प्रथिनाभ
protein release factor, १ मुक्तिकारक प्रथिन २ प्रथिन स्रावी संप्रेरक
protein structure, प्रथिन संरचना
protein synthesis, प्रोटीन संश्लेषण, प्रथिन संश्लेषण
proteinuria, *n.* प्रोटीनमेह (पु.), प्रथिनमेह (पु.)
protein value = biological value
proteoglycan, *n.* (*also* called mucoprotein) प्रथिनग्लायकन (न.)
proteolysis, *n.* प्रथिनअपघटन (न.)
proteolytic, *adj.* प्रथिनअपघटनी, प्रोटीनअपघटनी
proteolytic coefficient, प्रथिनअपघटनी सहगुणक
proteolytic enzyme, प्रथिनअपघटनी विकर
proteolytic reaction, प्रथिनअपघटनी अभिक्रिया
proteoses, *n.* प्रोटिओझेस (न.)
prothrombin = factor II
prothrombin derivatives theory, प्रोथ्रॉम्बिन साधित सिद्धांत
prothrombin factor, प्रोथ्रॉम्बिन कारक (एक प्रकारचा रक्त साकळण कारक)
protic solvent, १ (protophilic solvent) प्रोटॉनग्राही द्रावक २ (protogenic solvent) प्रोटॉनदायी द्रावक
protista, *n.* (*also* protist) प्रोटिस्टा (पु.)
protoactinium (Pa), *n.* प्रोटोॲक्टिनिअम (Pa) (न.)
protocatechuic acid, प्रोटोकॅटेच्युइक आम्ल
protogenic solvent, प्रोटॉनदायी द्रावक
protolysis, *n.* प्रोटॉन अपघटन (न.)

protolytic, *adj*. प्रोटॉन अपघटनी

proton, *n*. प्रोटॉन (पु.)

proton acceptor, प्रोटॉन ग्राही

proton donor, प्रोटॉन दाता

proton magnetic resonance, प्रोटॉन चुंबकीय संस्पंदन

proton-transfer reaction, प्रोटॉन-हस्तांतरण अभिक्रिया

protophilic solvent, प्रोटॉनग्राही द्रावक

protoplasm, *n*. जीवद्रव्य (न.), प्रोटोप्लाझम (न.)

protoplast, *n*. १ जीवद्रव्यक (न.) २ भित्तिहीनजीवाणु (पु.)

rotoporphyrin, *n*. प्रोटोपॉर्फिरिन (न.)

prototropy, *n*. प्रोटॉन चलसमघटकता (स्त्री.) *cf*. anionotropy

prototype, *n*. आदिरूप (न.) *cf*. model

Prout hypothesis, प्राऊटची परिकल्पना

provitamin, *n*. प्रोव्हिटॅमिन (न.), आदिव्हिटॅमिन (न.)

proximate analysis, १ स्थूल विश्लेषण २ मूलद्रव्यात्मक विश्लेषण

proximity, *n*. सामीप्य (न.) *cf*. region

proximity effect, सामीप्य परिणाम

prussian blue, प्रशियन निळा

pseudo—, *adj*. आभासी

pseudo acid, आभासी आम्ल

pseudocholinesterase, *n*. आभासीकोलिनेस्टेरेज (न.)

pseudocyclic photophosphorylation, चक्रीयभासी प्रकाशफॉस्फोरिलन

pseudohemoglobin, *n*. आभासीहीमोग्लोबिन (न.)

pseudonucleoprotein, *n*. आभासीन्यूक्लिओप्रथिन (न.)

pseudophotoaffinity labeling, आभासी प्रकाशआसक्ति चिन्हन

pseudo salt, आभासी क्षार

pseudouridine, *n*. आभासीयुरिडिन (न.)

P-shell, *n*. P-कक्षक (पु.)

psychochemicals, *n. pl*. मनोरसायने (न.अ.व.)

psychosine, *n*. (glycoside) सायकोसिन (न.)

psychrophilic bacteria, निम्न-तापरागी जीवाणू (पु. अ. व.)

pteridine, *n*. टेरिडिन (न.)

pteroylglutamic acid, (vitamin B complex) टेरॉइलग्लुटॅमिक आम्ल

PTH-amino acid, (*abbr*. of phenylthiohydantoin amino acid) PTH– ॲमिनो आम्ल

ptomaine, *n*. टोमेन (न.)

ptyalin, *n*. टायलिन (पु.)

puering = **bating**

puffed wheat, फुलवलेले गहू

pulley, *n*. कप्पी (स्त्री.)

pulmonary—, *adj*. फुप्फुस—

pulp, *n*. रांधा (पु.), लगदा (पु.)

pulsating ribosome, स्पंदी रायबोसोम

pulsed-wave nmr, स्पंदित-तरंग nmr

pulse height analyser, स्पंद उंची विश्लेषित्र

pulse polarography, स्पंद पोलॅरोग्राफी

pulverisation, *n*. चूर्णन (न.)

pulveriser, *n*. चूर्णिका (स्त्री.) *cf*. grinder

pumice, *n*. प्युमिस (न.)

pump, *n*. पंप (पु.)

pungent, *adj*. उग्र

pungent odour, उग्र गंध

pupuric acid, प्युप्युरिक आम्ल

pure, *adj*. १ शुद्ध *cf*. fine २ केवल

pure chemistry, केवल रसायनशास्त्र

pure line, शुद्ध वंशक्रम

purgative, *n*. रेचक (न.)

purification, *n*. शुद्धीकरण (न.)

purine, *n*. प्युरिन (न.)

purine base, प्युरिन आम्लारि

purity, *n.* शुद्धता (स्त्री.)
purothionine, *n.* प्युरोथायोनिन (न.)
purpurin, *n.* पर्प्युरिन (न.)
putrefaction, *n.* सडणे (न.), कुजणे (न.)
PVA, (*abbr.* of polyvinyl alcohol) **PVA**
PVC, (*abbr.* of polyvinyl chloride) **PVC**
pyran, *n.* पायरन (न.)
pyran dyes, पायरन रंजक (पु. अ. व.)
pyranose, *n.* पायरॅनोज (न.)
pyranose ring, पायरॅनोज वलय
pyrazine, *n.* पायरॅझाइन (न.)
pyrazole, *n.* पायरॅझोल (न.)
pyrazoline, *n.* (drug) पायरॅझोलाइन (न.)
pyrazolones, *n. pl.* पायरॅझोलोने (न.अ.व.)
pyrex glass, पायरेक्स काच
pyrexia, *n.* ज्वर (पु.), ताप (पु.)
pyridine, *n.* पायरिडिन (न.)
pyridinium, *adj.* पायरिडिनिअम
pyridoxal, *n.* (vitamin) पायरिडॉक्सल (न.)
pyridoxine, *n.* (*also* called vitamin B_6) पायरिडॉक्झिन (न.)
pyridyl, *adj.* पायरिडिल
pyrimidine, *n.* पायरिमिडिन (न.)
pyrimidone, *n.* पायरिमिडोन (न.)
pyrites, *n.* पायराइट्स (न.)
pyro–, *pfx.* पायरो–, उत्ताप–
pyroantimonate, *n.* पायरोॲंटिमोनेट (न.)
pyrogallol, *n.* पायरोगॅलोल (न.)
pyrogen, *n.* ज्वरजन (न.), पायरोजेन (न.)
pyrolusite, *n.* (ore) पायरोल्युसाइट (न.)
pyrolysis, *n.* तापअपघटन (न.), ऊष्मा अपघटन (न.), पायरोलिसिस (न.)
pyrometer, *n.* उत्तापमापी (पु.)
  optical pyrometer, प्रकाशीय उत्तापमापी
  radiation pyrometer, प्रारण उत्तापमापी
pyrophoric, *adj.* (iron) पायरोफोरिक, स्वयंदाही
pyrophosphate, *n.* पायरोफॉस्फेट (न.)
pyrophosphoric, *adj.* पायरोफॉस्फोरिक
pyrotechnics, *n. pl.* १ आतषबाजी (स्त्री.) २ दारूकाम (न.), बारूदकाम (न.) ३ दारूकाम साहित्य (न.)
pyrrole, *n.* पायरोल (न.)
pyrrolidine, *n.* पायरोलिडिन (न.)
pyrrolidinium, *n.* पायरोलिडिनिअम (न.)
pyruvic acid, पायरूव्हिक आम्ल

Q

Q-electron, *n.* Q- इलेक्ट्रॉन (पु.)
Q-enzyme, *n.* Q- विकर (न.)
Q-shell, *n.* Q-कक्षक (पु.)
Q-test, *n.* Q- चाचणी (स्त्री.)
quadrant, *n.* १ चतुर्थक (पु.) २ क्वाड्रंट (पु.) ३ चतुर्थांश (पु.) ४ वृत्तपाद (पु.), पाद (पु.)
quadratic, *adj.* १ द्विघात– २ वर्गात्मक, वर्ग–
quadratic equation, १ द्विघात समीकरण २ वर्ग समीकरण
quadri–, (in comb.) (*also* **tetra-**) चतुर्–, चतुः– *cf.* mono-
quadrivalance, *n.* चतुःसंयुजा (स्त्री.)
quadrivalent, *adj.*(*also* **tetravalent**) चतुःसंयुजी
quadruple, *adj.* चौफेरी, चतुः *cf.* single
quadruple bond, चतुर्बंध (पु.)
quadruple point, चतुष्क बिंदु
quadrupole mass spectrometer, चतुर्ध्रुवी वस्तुमान पंक्तिमापी
quadrupole moment, चतुर्ध्रुव आघूर्ण
qualitative, *adj.* गुणात्मक *cf.* gravimetric
qualitative analysis, गुणात्मक विश्लेषण
qualitative property, गुणात्मक गुणधर्म
quality, *n.* १ गुण (पु.)
cf. attribute, धर्म, अंगगुण
character, लक्षण, गुण
property, गुणधर्म
२ गुणवत्ता (स्त्री.)

quanta, *n. pl.* क्वांटा (न. अ. व.)
quantasome, *n.* क्वांटासोम (पु.)
quantisation, *n.* क्वांटीकरण (न.), क्वांटन (न.)
quantise, *v. t.* क्वांटीकरण करणे, क्वांटन करणे
quantised, *adj.* क्वांटित
quantised state, क्वांटित अवस्था
quantitate, *v.t.* १ परिमाणीकरण करणे २ राशीकरण करणे
quantitative, *adj.* १ मापात्मक २ परिमाणात्मक *cf.* gravimetric
quantitative analysis, १ मापात्मक विश्लेषण २ परिमाणात्मक विश्लेषण
quantitative property, मापात्मक गुणधर्म
quantitative reaction, परिमाणात्मक अभिक्रिया
quantity, *n.* १ परिमाण (न.) २ राशि (स्त्री.)
quantum, *n.* पुंज (पु.), क्वांटम (पु.)
quantum chemistry, क्वांटम रसायनशास्त्र
quantum detector, क्वांटम संसूचक
quantum efficiency, क्वांटम कार्यक्षमता
quantum mechanics, क्वांटम स्थितिगतिशास्त्र
quantum number, क्वांटम अंक
electron quantum number, इलेक्ट्रॉन क्वांटम अंक
inner quantum number, अंतःक्वांटम अंक

magnetic orbital quantum number, चुंबकीय कक्षीय क्वांटम अंक

magnetic quantum number, चुंबकीय क्वांटम अंक

magnetic spin quantum number, चुंबकीय आभ्राम क्वांटम अंक

magnetic total angular momentum quantum number, चुंबकीय पूर्ण कोनीय संवेग क्वांटम अंक

orbital quantum number, कक्षीय क्वांटम अंक

principal quantum number, प्रमुख क्वांटम अंक

radial quantum number, त्रिज्य क्वांटम अंक

rotational quantum number, घूर्णन क्वांटम अंक

spin quantum number, आभ्राम क्वांटम अंक

strong-field quantum number, प्रबल-क्षेत्रीय क्वांटम अंक

term quantum number, पदीय क्वांटम अंक

quantum-recording spectrofluorometer, क्वांटम-अभिलेखी पंक्तिप्रतिदीप्तिमापी

quantum relation, क्वांटम प्रमाणसूत्र

quantum state, क्वांटम अवस्था, क्वांटम स्थिति

quantum theory, क्वांटम सिद्धांत

quantum unit, क्वांटम एकक

quantum yield, क्वांटम प्राप्ति

quart, *n.* क्वार्ट (न.) (पाव गॅलन)

quartation, *n.* क्वार्टेशन (न.) (सुवर्णापासून चांदी वेगळी करण्याची पद्धत)

quartering, *n.* चतुर्थांशन (न.)

quartz, *n.* गारगोटी (स्त्री.), क्वार्ट्झ (न.)

quartz crucible, क्वार्ट्झ मूस

quartz lens, क्वार्ट्झ भिंग

quartz vein, गारेची शीर

quasi-metallic, *adj.* अर्ध धात्विक

quaternary, *n.* (a group of four) चतुष्क (न.) *adj.* चतुर्थक *cf.* single, *cf.* primary

quaternary compound, चतुर्थक संयुग

quaternary nitrogen, चतुर्थक नायट्रोजन

quaternary structure, चतुर्थक संरचना

queen bee substance, (pheromone) राणी माशी स्राव

quench correction curve, शामक दुरुस्ती आलेख

quenching, *n.* शमन (न.)

quercetin, *n.* क्वेर्सेटिन (न.)

quicklime, *n.* चुनकळी (स्त्री.)

quicksilver, *n.* पारा (पु.), मर्क्युरी (पु.)

quinhydrone, *n.* क्विनहायड्रोन (न.)

quinhydrone electrode, क्विनहायड्रोन इलेक्ट्रोड

quinine, *n.* क्विनाइन (न.)

quinol, *n.* क्विनॉल (न.)

quinoline, *n.* क्विनोलिन (न.)

quinoline dyes, क्विनोलिन रंजक (पु. अ. व.)

quinone, *n.* क्विनोन (न.)

quinonoid, *n.* क्विनोनॉइड (न.)

quinonoid dyes, क्विनोनॉइड रंजक (पु. अ. व.)

quinquevalence, *n.* पंचसंयुजा (स्त्री.)

quinquevalent, *adj* पंचसंयुजी

quintuple point, पंचक बिंदु

R

racemase, *n.* रासिमेज (पु.)
racemate, *n.* बहि:पूरित आम्ल क्षार (पु.), रॅसेमेट (पु.)
racemic, *adj.* बहि:पूरित, रॅसेमी, रॅसेमिक
racemic acid, बहि:पूरित आम्ल, रॅसेमी आम्ल
racemic compound, बहि:पूरित संयुग, रॅसेमी संयुग
racemic mixture, बहि:पूरित मिश्रण, रॅसेमी मिश्रण
racemisation, *n.* बहि:पूरण (न.), रॅसेमीकरण (न.)
racemised protein, बहि:पूरित प्रथिन, बहि:पूरित प्रोटीन, रॅसेमित प्रोटीन
Racker band, रॅकर पट्ट
radial chromatography, (*also* called **circular chromatography**) त्रिज्य वर्णलेखन, अरीय वर्णलेखन
radial development, अरीय विकसन
radial dilution, अरीय विरलन
radial distribution method, अरीय वितरण पद्धति
radial quantum number, त्रिज्य क्वांटम अंक
radial wave-function, अरीय तरंगफल
radian, *n.* रेडिअन (न.)
radiant, *adj.* प्रारित
radiant energy, प्रारित ऊर्जा
radiant heat, प्रारित उष्णता
radiant intensity, प्रारित तीव्रता
radiant power, प्रारित शक्ति
radiant reflectance, प्रारण परावर्तनांक
radiate, *v.t. & i.* प्रारित करणे, प्रारित होणे
radiated, *adj.* प्रारित
radiating power, प्रारण शक्ति
radiation, *n.* प्रारण (न.)
  blackbody radiation, कृष्णिका प्रारण
  black radiation, कृष्ण प्रारण
  Cerenkov radiation, चेरेन्कोव्ह प्रारण
  coherent radiation, संसंजित प्रारण
  cosmic radiation, वैश्व प्रारण
  electromagnetic radiation, विद्युतचुंबकीय प्रारण
  full radiation = black radiation
  heterogeneous radiation, नैकविध प्रारण
  homogeneous radiation, एकविध प्रारण
  infrared radiation, अवरक्त प्रारण
  ionising radiation, आयननी प्रारण, आयनकारी प्रारण
  monochromatic radiation, एकवर्णी प्रारण
  nuclear radiation, न्यूक्लीय प्रारण, केंद्रकीय प्रारण
  resonance radiation, संस्पंदी प्रारण
  spurious radiation, छद्मी प्रारण
  stray radiation, आगंतुक प्रारण

total radiation = **black radiation**
ultraviolet radiation, जंबुलातीत प्रारण
visible radiation, दृश्य प्रारण
white radiation, श्वेत प्रारण
radiation biochemistry, प्रारण जीवरसायनशास्त्र
radiation chemistry, (*also* called **nuclear chemistry**) प्रारण रसायनशास्त्र
radiation curing, प्रारण रूपांतरण
radiation detector, प्रारण संसूचक
radiation dose, प्रारण मात्रा
radiationless transition, प्रारणरहित संक्रमण
radiation pyrometer, प्रारण उत्तापमापी
radiation sickness, प्रारण आजार, प्रारण रुग्णता
radiation source, प्रारण प्रभव
radiation sterilisation, प्रारणन निर्जंतुकीकरण, प्रारणीय निर्जंतुकीकरण
radiation temperature, प्रारण तापमान
radiation thermocouple, प्रारण तापयुग्म
radiator, *n.* प्रारी (पु.), रेडिएटर (पु.)
radical, *n.* मूलक (न.)
radicidation, *n.* विशेष प्रारणीय निर्जंतुकीकरण (न.)
radio—, (in comb.) १ रेडिओ— २ किरणोत्सारी, किरणोत्सार— ३ प्रारण— ४ किरण—
radioactinium, *n.* रेडिओॲक्टिनिअम (पु.)
radioactivate, *v.t.* किरणोत्सारी करणे
radioactive, *adj.* किरणोत्सारी, किरणोत्सार—
radioactive chain, (*also* called **radioactive series**) किरणोत्सारी साखळी, किरणोत्सारी शृंखला
radioactive clock, किरणोत्सारी कालमापी
radioactive constant, किरणोत्सारी स्थिरांक
radioactive contamination, किरणोत्सारी संदूषण
radioactive decay, किरणोत्सारी क्षय, किरणोत्सारी ऱ्हास
radioactive decay law, किरणोत्सारी क्षय नियम, किरणोत्सारी ऱ्हास नियम
radioactive disintegration, किरणोत्सारी विघटन
radioactive disintegration series, किरणोत्सारी विघटन श्रेणी
radioactive element, (*also* **radioelement**) किरणोत्सारी मूलद्रव्य
radioactive emanation, किरणोत्सारी प्रसर्ग
radioactive equilibrium, किरणोत्सारी समतोल
radioactive half-life, किरणोत्सारी अर्धायुकाल
radioactive heat, किरणोत्सारी उष्णता
radioactive indicator, किरणोत्सारी दर्शक
radioactive isotope, (*also* called **radioisotope**) किरणोत्सारी सम्प्रोटॉन
radioactive nuclide, किरणोत्सारी केंद्रकाभ, किरणोत्सारी न्यूक्लाइड
radioactive pile, किरणोत्सारी चिति
radioactive series, (*also* called **radioactive chain**) किरणोत्सारी श्रेणी
radioactive series of element, किरणोत्सारी मूलद्रव्य श्रेणी
radioactive source, १ किरणोत्सारी प्रभव २ किरणोत्सारी उद्गम ३ किरणोत्साराचे उत्पत्तिस्थान
radioactive source strength, (*also* called **curie**) किरणोत्सारी प्रभव सामर्थ्य
radioactive standard, किरणोत्सार मानक
radioactive strength, किरणोत्सार सामर्थ्य
radioactive tracer, किरणोत्सारी दर्शक, किरणोत्सारी शोधक
radioactivity, *n.* १ किरणोत्सार (पु.), किरणोत्सारण (न.) २ किरणोत्सारिता (स्त्री.)
radioactivity log, किरणोत्सार क्रमलेख
radio-astronomy, *n.* रेडिओ-खगोलशास्त्र (न.)

radiobiology, *n.* प्रारण जीवशास्त्र (न.)

radiocarbon dating, रेडिओकार्बनी कालमापन, किरणोत्सर्गी कार्बनी कालनिर्णयन

radiochemical action, रेडिओरासायनिक क्रिया

radiochemical kinetics, रेडिओरासायनिक क्रियागतिकी

radio chemistry, किरणोत्सार रसायनशास्त्र

radiochromatography, *n.* प्रारण वर्णलेखन (न.)

radioelement = radioactive element

radio-frequency mass spectrometer, रेडिओ-वारंवारता वस्तुमान पंक्तिमापी

radiograph, *n.* प्रारणचित्र (न.)

radiography, *n.* प्रारणचित्रण (न.), क्ष-किरण चित्रण (न.)

radioimmunoassay, *n.* प्रारणप्रतिक्षमता आमापन (न.)

radioimmunoelectrophoresis, *n.* प्रारण प्रतिक्षमता विद्युतकणसंचलन (न.)

radioisotope, *n.* (*also* called **radioactive isotope**) किरणोत्सारी समस्थानिक (पु.)

radiometer, *n.* प्रारणमापी (पु.)

radiomicrometer, *n.* प्रारण सूक्ष्ममापी (पु.)

radionuclide, *n.* किरणोत्सारी न्यूक्लाइड (न.), किरणोत्सारी केंद्रकाभ (पु.)

radiotherapy, *n.* १ किरणोपचार (पु.) २ किरणोपचार पद्धति (स्त्री.)

radiothorium, *n.* रेडिओथोरिअम (पु.), किरणोत्सारी थोरिअम (पु.)

radio wave, रेडिओ तरंग

radium (Ra), *n.* रेडिअम (Ra) (न.)

radon (Rn), *n.* रेडॉन (Rn) (पु.)

raffinate, *n.* रॅफिनेट (न.), परिष्कारित (न.)

raffinose, *n.* रॅफिनोज (न.)

raisin, *n.* १ बेदाणा (पु.) २ मनुका (स्त्री.) ३ खिसमिस (न.)

airsing powder, फुलवण पूड

raisin oil, मनुका तेल

Ramachandran plot, रामचंद्रन आलेख

Raman effect, रामन परिणाम (विकीर्ण तरंगलांबी परिवर्तन परिणाम)

Raman frequency, रामन वारंवारता

Raman jump, रामन प्लुति, रामन उडी

Raman lines, रामन रेखा (स्त्री. अ. व.)

Raman spectrometer, रामन पंक्तिमापी

Raman spectroscopy, रामन पंक्तिदर्शन

Raman spectrum, रामन पंक्ति, रामन स्पेक्ट्रम

Raman tube, रामन नलिका

Ramsay-Young rule, रामसे-यंग नियम

rancid, *adj.* खवट

rancidity, *n.* खवटपणा (पु.)

random, *adj.* १ स्वैर २ यादृच्छिक

randomisation, *n.* यादृच्छिकीकरण (न.)

randomness, *n.* यादृच्छिकता (स्त्री.)

random orientation, स्वैर दिशादेशन

random sample, यादृच्छिक नमुना

R and S configuration, R व S संरूपण

Raney's alloy, रॅने संमिश्र

Raney's catalyst, रॅने उत्प्रेरक

range, *n.* १ (as, the horizontal distanc to which a shot or other projectile is or may be propelled) पल्ला (पु.), टप्पा (पु.), आवाका (पु.), परास (पु.) (परास = range of anything thrown) २ (as, the average distance radioactive or other projected particles of a given type will penetrate a given medium) परास (पु.), पोहोच (स्त्री.) ३ व्याप्ति (स्त्री.), कक्षा (स्त्री.) ४ (as, a row, line or series of anything) श्रेणी (स्त्री.), रांग (स्त्री.), माला (स्त्री.) ५ *Math.* परास (पु.), व्याप्तिसट (पु.) *cf.* region

range-energy relationship, परास-ऊर्जा संबंध

Raoult's law, राऊल्टचा नियम
rapeseed oil, रॅपसीड तेल
rapidazole dyes, रॅपिडॅझोल रंजक (पु.अ.व.)
rapid combustion, शीघ्र दहन
rapid fast dyes, शीघ्र पक्की रंजक (पु.अ.व.)
rapid-flow technique, शीघ्रवाही तंत्र
rapidogen dyes, रॅपिडोजेन रंजक (पु.अ.व.)
rapid scan, द्रुत क्रमवीक्षण
rare earth metal, रेअर अर्थ धातु
rare earth minerals, रेअर अर्थ खनिजे (न.अ.व.)
rare earths, रेअर अर्थ्स (न.अ.व.)
rarefaction, *n.* वायु विरलन (न.)
rarefied, *adj.* विरलित
rare gas, दुर्मिळ वायु
Raschig process, रॅशिग प्रक्रिया
Rast method, रास्ट पद्धति
ratafia, *n.* कडू बदाम स्वादार्क (पु.)
rate constant, वेग स्थिरांक, क्रियागति स्थिरांक
rate controlled reaction = **kinetically controlled reaction**
rate determining step, गति निर्णायक पायरी
rate of change, परिवर्तन गति
rate of decomposition, अपघटन गति
rate of formation, घडण गति
rate of sedimentation, (*also* **rate of settling**) अवसादन गति
rate theory, क्रियागति सिद्धांत
rate zonal centrifugation = **density gradient centrifugation**
ratio, *n.* १ अनुपात (पु.) २ गुणोत्तर (न.)
raw material, कच्चा माल
raw ore, कच्चे धातुक
raw silk, वन्य रेशीम
raw sugar, खांडसरी साखर
ray, *n.* किरण (पु., न.)
  actinic ray, क्रियाशील किरण
  alpha-rays (α-rays), आल्फा किरण (α-किरण)
  Becquerel ray, बेक्वेरेल किरण
  beta rays (β-rays), बीटा किरण (β–किरण)
  canal rays, नलिका किरण, कॅनॉल किरण
  cathode-ray, कॅथोड-किरण
  convergent rays, अभिसारी किरण
  cosmic ray, विश्वकिरण
  delta rays (δ-rays), डेल्टा किरण (δ–किरण)
  divergent rays, अपसारी किरण
  gamma rays (γ-rays), गॅमा किरण (γ–किरण)
  grazing ray, पृष्ठसर्पी किरण
  homocentric rays, एककेंद्री किरण
  incoherent rays, असंसंजित किरण
  infrared rays, अवरक्त किरण
  interfering rays, व्यतिकारी किरण, व्यतिकरण किरण
  parallel rays, समांतर किरण
  paraxial rays, उपाक्षीय किरण
  positive rays, धन किरण
  skew rays, वितल किरण
  transmitted ray, पारेषित किरण
  ultraviolet rays, जंबुलातीत किरण
  undeviated ray, अविचलित किरण
Rayleigh equation, रॅले समीकरण
Rayleigh scattering, रॅले विकिरण
rayon, *n.* रेयॉन (न.)
rayon dyes, रेयॉन रंजक (पु.अ.व.)
RBC, (*abbr.* of red blood cell) RBC
RCF, (*abbr.* of relative centrifugal force) RCF
R-configuration, *n.* R-संरूपण (न.)
RDI, (*abbr.* of recommended daily intake) RDI

react, *v.t. & i.* १ प्रतिक्रिया करणे, प्रतिक्रिया होंणे २ अभिक्रिया करणे, अभिक्रिया होणे

reactant, *n.* अभिकरण (न.)

reaction, *n.* १ अभिक्रिया (स्त्री.) २ प्रतिक्रिया (स्त्री.)

additive reaction, समावेशी अभिक्रिया

backward reaction, प्रतिगामी अभिक्रिया

biochemical reaction, जीवरासायनिक अभिक्रिया

chain reaction, शृंखला अभिक्रिया

colour reaction, वर्ण अभिक्रिया, रंगदायी अभिक्रिया

complexation reaction, संकुलन अभिक्रिया

condensation reaction, संघनन अभिक्रिया

cyclisation reaction, वलयीकरण अभिक्रिया, वलयीभवन अभिक्रिया

cycloaddition reaction, चक्रीसमावेशी अभिक्रिया

disproportionation reaction, असमरूपांतरण अभिक्रिया

double decomposition reaction, अन्योन्य-अपघटनी अभिक्रिया

electrochemical reaction, विद्युतरासायनिक अभिक्रिया

electrocyclic reaction, विद्युतचक्री अभिक्रिया

electrolytic reaction, विद्युत अपघटनी अभिक्रिया

elimination reaction, विलोपन अभिक्रिया

endothermic reaction, १ ऊष्माग्राही अभिक्रिया २ ऊष्माशोषी अभिक्रिया

exothermic reaction, १ ऊष्मादायी अभिक्रिया २ ऊष्माक्षेपी अभिक्रिया

forward reaction, पुरोगामी अभिक्रिया

free radical reaction, मुक्त मूलक अभिक्रिया

hydrolytic reaction, जलापघटनी अभिक्रिया

ionic reaction, आयनी अभिक्रिया

irreversible reaction, अव्युत्क्रमी अभिक्रिया

isomerisation reaction, समसूत्री रूपांतरण अभिक्रिया

name reaction, नाम अभिक्रिया

nuclear reaction, न्यूक्लीय अभिक्रिया, केंद्रकीय अभिक्रिया

oxidation reaction, ऑक्सिडन अभिक्रिया

pericyclic reaction, चक्रीयसंक्रमणी अभिक्रिया

photochemical reaction, प्रकाशरासायनिक अभिक्रिया

polar reaction, ध्रुवणी अभिक्रिया

polymerisation reaction, बहुवारिकन अभिक्रिया

precipitation reaction, अवक्षेपण अभिक्रिया

rearrangement reaction, पुनर्रचना अभिक्रिया

reduction reaction, क्षपण अभिक्रिया

replacement reaction, प्रतिस्थापी अभिक्रिया

reversible reaction, व्युत्क्रमी अभिक्रिया

rigiospecific reaction, दिग्विशिष्ट अभिक्रिया

saponification reaction, साबणीकरण अभिक्रिया, साबणन अभिक्रिया

stereoselective reaction, त्रिमितिनिवडक अभिक्रिया

stereospecific reaction, त्रिमितिविशिष्ट अभिक्रिया

substitution reaction, प्रतियोजी अभिक्रिया

thermal reaction, औष्णीय अभिक्रिया

thermonuclear reaction, तापन्यूक्लीय अभिक्रिया

reaction condition, अभिक्रिया स्थिति

reaction coordinate, अभिक्रिया सहनिर्देशक

reaction isochore, समआयतन अभिक्रिया रेषा

reaction isotherm, समताप अभिक्रिया रेषा

reaction kinetics, अभिक्रिया गतिकी

reaction mechanism, १ अभिक्रियेचा क्रियाविधि २ अभिक्रियेची यंत्रणा

reaction order = **order of reaction**

reaction product, अभिक्रिया निष्पत्ति

reaction quotient, अभिक्रिया गुणोत्तर, अभिक्रिया भागाकार

reaction rate, अभिक्रिया गति

reaction site = **reactive site**

reactivation, *n.* अभिक्रियाशीलन (न.)

reactive, *adj.* अभिक्रियाशील

reactive dye, अभिक्रियाशील रंजक

reactive site, (*also* **reaction site**) अभिक्रिया स्थान, अभिक्रिया केंद्र

reactivity, *n.* अभिक्रियाशीलता (स्त्री.)

reading, *n.* वाचनांक (पु.)

reagent, *n.* अभिक्रियाकारक (पु.), अभिकारक (पु.)

reagent bottle, अभिकारक बाटली

real expansion, वास्तविक प्रसरण

real gas, वास्तव वायु

rearrangement, *n.* पुनर्रचना (स्त्री.)

molecular rearrangement, रेणु पुनर्रचना

sigmatropic rearrangement, सिग्माकर्षी पुनर्रचना

rearrangement reaction, पुनर्रचना अभिक्रिया

receiver, *n.* ग्राही (पु.)

receptor, *n.* ग्राहीगट (पु.), ग्राहीकेंद्र (न.), ग्राहक (सा.)

receptor site, ग्राही स्थान, ग्राहीगट स्थान

recessive gene, अप्रभावी जीन

reciprocal, *adj.* १ व्यस्त, व्युत्क्रमी २ अन्योन्य

reciprocal lattice, व्युत्क्रमी जालक

reciprocation, *n.* व्युत्क्रमण (न.)

reciprocity, *n.* १ व्युत्क्रमता (स्त्री.) २ अन्योन्यता (स्त्री.)

Recknagel's phenomenon, रेकनॅगेलचा निष्कर्ष

recoil atom, प्रतिक्षिप्त अणु

recoil radiation, प्रतिक्षिप्त प्रारण

recombinase, *n.* रिकॉम्बिनेज (पु.)

recombination, *n.* पुन:संयोजन (न.)

recommended daily intake, (*abbr.* RDI) दैनिक आहार इष्टांक

recommended dietary allowance, आहारविषयक शिफारशी

reconstitute, *v.t.* पुनर्रचना करणे, पुनर्घडण करणे

recording spectrophotometer, अभिलेखी पंक्तिअनुदीप्तिमापी

recovery, *n.* १ पुन:प्राप्ति (स्त्री.), उपलब्धि (स्त्री.) २ पूर्वभवन (न.)

recovery ratio, पुन:प्राप्ति गुणोत्तर, उपलब्धि गुणोत्तर

recovery time, पूर्वभवन काल

recrystallisation, *n.* पुन:स्फटन (न.)

rectification, *n.* १ दोषनिरसन (न.) २ परिशोधन (न.)

rectified, *adj.* १ दिष्टकृत २ परिशोधित

rectified spirit, परिशोधित स्पिरिट

rectify, *v.t.* परिशोधन करणे

rectifying column, परिशुद्धि स्तंभ

recur, *v. i.* आवर्तन होणे

recurring, *adj.* आवर्ती

recycling chromatography, पुनश्चक्री वर्णलेखन

red, *adj.* रक्त, लाल, तांबडा

red blood cell, (*abbr.* RBC) लाल रक्तपेशी

red cell agglutination = **haemagglutination**

red cell lysis, लाल पेशी अपघटन

red drop, रक्तिमा पात (लाल रंगातील प्रकाश संश्लेषण पात)

red heat, लालभडक उष्णता, लालोष्मा (पु.)

red hematite, (ore) रेड हेमेटाइट

red herrings, रेड हेरिंग्ज (दहा दिवस धूमित व खारवलेला)

red-hot, *adj.* लालभडक उष्ण, लालोष्म

redistillation, *n.* पुन्हा ऊर्ध्वपातन करणे (न.), पुनरूर्ध्वपातन (न.)

red lead, शेंदूर (पु.)

red muscle, लाल स्नायु

redox, *adj.* (*abbr.* of reduction-oxidation) रिडॉक्स, क्षपणॉक्सि

redox carrier, (*also* electron carrier) इलेक्ट्रॉनवाही (पु.)

redox couple, (*also* redox pair) रिडॉक्स युग्म, क्षपणॉक्सि युग्म

redox electrode, क्षपणॉक्सि इलेक्ट्रोड

redox equation, क्षपणॉक्सि समीकरण

redox indicator, क्षपणॉक्सि दर्शक

redox lipid, रिडॉक्स लिपिड, क्षपणॉक्सि लिपिड

redox pair = redox couple

redox polymer, क्षपणॉक्सि बहुवारिक

redox potential, क्षपणॉक्सि विभव

redox reaction, क्षपणॉक्सि अभिक्रिया

redox titration, क्षपणॉक्सि अनुमापन

red phosphorus, तांबडा फॉस्फरस

red-shift, *n.* अभिरक्त विस्थापन (न.)

reduce, *v.t.* लघु करणे, संक्षेप देणे, लघुरूप देणे, क्षपण करणे

reduced, *adj.* क्षपित

reduced equation of state, अवस्थेचे लघुरूपित समीकरण

reduced flavin adenine dinucleotide, ($FADH_2$) क्षपित फ्लेविन अॅडेनाइन डायन्यूक्लिओटाइड

reduced flavin mononucleotide, ($FMNH_2$) क्षपित फ्लेविन मोनोन्यूक्लिओटाइड

reduced nicotinamide adenine dinucleotide, (NADH) क्षपित निकोटिनअॅमाइड अॅडेनाइन डायन्यूक्लिओटाइड

reduced nicotinamide adenine dinucleotide phosphate, (NADPH) क्षपित निकोटिनअॅमाइड अॅडेनाइन डायन्यूक्लिओटाइड फॉस्फेट

reduced viscosity, घटलेली विष्यंदिता, घटित विष्यंदिता

reducer, *n.* लघुकारी (पु.)

reducible representation, लघुरूपक्षम प्रतिरूपण

reducing agent, (*also* reductant) क्षपणक (पु.) (क्षपणकारी कारक)

reducing atmosphere, क्षपणकारी वातावरण

reducing end, क्षपणकारी अन्त्यक

reducing enzyme, क्षपणकारी विकर

reducing equivalent, क्षपणकारी सममूल्य

reducing flame, क्षपणकारी ज्योत

reducing ion, क्षपणकारी आयन

reducing sugar, क्षपणकारी शर्करा

reductant = reducing agent

reductase, *n.* रिडक्टेज (पु.), क्षपणी विकर (पु.)

reduction, *n.* १ क्षपण (न.) २ लघूकरण (न.), संक्षेपण (न.)

reduction-oxidation, (*abbr.* redox) क्षपणॉक्सि

reduction potential, क्षपण विभव

reduction reaction, क्षपण अभिक्रिया

reductive alkylation, क्षपणी अल्किलीकरण

reductive desulphurisation, क्षपणी विसल्फरीकरण

reductor, *n.* १ (as, an reducing agent) क्षपणक (पु.) २ (as, an apparatus) क्षपणित्र (न.)

reference, *n.* संदर्भ (पु.)

reference axis, संदर्भ अक्ष

reference electrode, संदर्भ इलेक्ट्रोड

reference frame = frame of reference

reference man, संदर्भ पुरुष

reference plane, संदर्भ प्रतल

reference point, संदर्भ बिंदु

reference protein, संदर्भ प्रथिन
reference sample, संदर्भ नमुना
reference standard, संदर्भ मानक
reference station, संदर्भ स्थानक
reference time, संदर्भ काल
reference volume, संदर्भ आकारमान, संदर्भ आयतन
reference woman, संदर्भ स्त्री
refine, *v. t.* परिष्करण करणे
refined, *adj.* परिष्कृत *cf.* fine
refinery, *n.* परिष्करणी (स्त्री.)
reflect, *v. t.* परावर्तन होणे
reflectance, *n.* १ परावर्तनांक (पु.) २ परावर्तकता (स्त्री.)
  luminous reflectance, अनुदीप्त परावर्तनांक
  radiant reflectance, प्रारण परावर्तनांक
  spectral reflectance, पंक्तीय परावर्तनांक
  specular reflectance, सुव्यवस्थित परावर्तनांक
reflecting power, परावर्तन शक्ति
reflection, *n.* परावर्तन (न.)
  internal reflection, आंतरिक परावर्तन
  mirror reflection = specular reflection, दर्पणी परावर्तन
  total internal reflection, पूर्ण आंतरिक परावर्तन
  total reflection, पूर्ण परावर्तन
reflection grating, परावर्तन जाल
reflux, *v. t.* पुनर्वाहित करणे, आंतरिक संघनन करणे
Reformatsky reaction, रिफॉर्मॅट्स्की अभिक्रिया
reforming process, पुनर्रूपण प्रक्रिया
refrachor, *n.* रिफ्रॅकोर (न.)
refract, *v. t.* अपवर्तन करणे
refracting power, अपवर्तन शक्ति
refraction, *n.* अपवर्तन (न.)
refractive index, अपवर्तनांक (पु.)
refractivity, *n.* अपवर्तनता (स्त्री.), अपवर्तकता (स्त्री.)
refractometer, *n.* अपवर्तनांकमापी (पु.)
refractometry, *n.* अपवर्तनांकमिति (स्त्री.)
refractory, *adj.* उत्तापसाही
refractory furnace, उत्ताप भट्टी (उत्तापसाही भट्टी)
refrigerant, *n.* प्रशीतक (पु.)
  adj. प्रशीतक
refrigeration, *n.* प्रशीतन (न.)
refrigerator, *n.* प्रशीतनी (स्त्री.), प्रशीतक (पु.)
regeneration, *n.* पुनर्जनन (न.)
regenerative furnace, पुनर्योजी भट्टी, पुनर्जनी भट्टी
regenerator, *n.* पुनर्जनित्र (न.)
region, *n.* १ प्रदेश (पु.) २ क्षेत्र (न.)
  cf. betweenness, अंतरत्व
    domain, अधिक्षेत्र, सत्तासट
    interval, अंतराल
    nearness, निकटता
    neighbourhood, आसमंत, प्रतिवेश
    proximity, सामीप्य
    range, परास, व्याप्तिसट
    vicinity, परिसर
regular, *adj.* नियमित *cf.* normal
regulator, *n.* नियामक (पु.)
regulator gene, नियामक जीन
regulatory enzyme, नियामक विकर
regulatory protein, नियामक प्रथिन
regulatory site = allosteric site
regulus, *n.* रेग्युलस (न.), धातुगुलिका (स्त्री.)
Reichert-Meissl number, रायचर्ट-मिसेल अंक
Reichert-Meissl value, रायचर्ट-मिसेल मूल्य
Reimer-Tiemann reaction, रायमर-टायमन अभिक्रिया
reinforced concrete, प्रबलित काँक्रिट

Reinsch's test, रेंश चाचणी

rejection quotient, त्याज्यतेचे भागफल

relative, *adj.* सापेक्ष

relative atomic weight, सापेक्ष अणुभार

relative centrifugal force, (*abbr.* RCF) सापेक्ष अपकेंद्री बल

relative density, सापेक्ष घनता

relative deviation, सापेक्ष विचलन

relative electrode potential, सापेक्ष इलेक्ट्रोड विभव

relative error, सापेक्ष त्रुटि

relative half-cell potential, सापेक्ष अर्ध-घट विभव

relative humidity, सापेक्ष आर्द्रता

relative plating efficiency, सापेक्ष विलेपन कार्यक्षमता

relative precision, सापेक्ष नेमकेपणा, सापेक्ष निश्चितता

relative retention, सापेक्ष धारण

relative specific activity, सापेक्ष विशिष्ट सक्रियता

relative supersaturation, सापेक्ष अतिसंतृप्ति

relative viscosity, सापेक्ष विष्यंदिता

relaxation, *n.* शिथिलन (न.)

relaxation method, शिथिलन पद्धति

relaxed helix, विस्कळित सर्पिल, विस्कळित हेलिक्स

relaxed muscle, शिथिल स्नायु

relaxin, *n.* रिलॅक्सिन (न.)

relaxing factor, शिथिलन कारक

relaxing protein, शिथिलक प्रथिन

release agent, विस्मोचक (पु.)

release factor, (*short* factor R) स्रावी कारक, मोचन कारक

releasing hormone, स्रावी संप्रेरक

remanence, *n.* (चुंबकीय) शेष प्रवर्तन (न.)

remedy, *n.* उपाय (पु.)

remote control, दूर-नियंत्रण (न.)

renal, *adj.* वृक्कीय, वृक्क–

renal clearance, वृक्कीय निचरा

renal compensation, वृक्कीय प्रतिपूरण

renal diabetes, (*also* renal glucosuria) वृक्कीय मधुमेह

renal threshold, वृक्कीय अभिशोषण मर्यादा

renaturation, *n.* पुन:प्रकृतिकरण (न.)

rendering, *n.* मेद विमोचन (न.)

renin, *n.* वृक्करेनिन (न.)

rennin, *n.* जठररेनिन (न.)

renotropic, *adj.* वृक्कप्रभावी

R-enzyme, *n.* R-विकर (पु.)

reovirus, *n.* वीसपृष्ठी विषाणु (पु.)

repair enzyme, (*also* reparase) दुरुस्ती विकर

repair polymerase, दुरुस्ती पॉलिमरेज

repair replication, दुरुस्ती प्रतिकृतिकरण

repair synthesis, दुरुस्ती संश्लेषण

reparase = **repair enzyme**

repeated distillation, पुनरावृत्त ऊर्ध्वपातन

repeating polymer, पुनरावर्ती पॉलिमर, पुनरावर्ती बहुवारिक

repeating unit, पुनरावर्ती एकक

replaceable, *adj.* प्रतिस्थापनीय

replacement, *n.* प्रतिस्थापन (न.) *cf.* displacement

replacement reaction, प्रतिस्थापी अभिक्रिया

replica, *n.* प्रतिकृति (स्त्री.)

replica plating, प्रतिकृति विलेपन

replicase, *n.* प्रतिकृति विकर (पु.) रेप्लिकेज (पु.)

replication, *n.* १ प्रतिरूपण (न.) २ पुनरावृत्तिकरण (न.)

replicator, *n.* प्रतिकृतिगुणसूत्र केंद्र (न.)

reprecipitation, *n.* पुनरवक्षेपण (न.)

represent, *v. t.* १ दर्शित करणे २ प्रतिरूपित करणे

representation, *n.* निरूपण (न.), रूपण (न.), प्रतिरूपण (न.) *cf.* model
repressible enzyme, दमनीय विकर
repressing metabolite, दमनीय चयापचयी
repressor, *n.* दमनकारी (पु.), प्रतिरोधी (पु.)
reproducibility, *n.* पुनरुत्पादकता (स्त्री.)
reproducible, *adj.* पुनरुत्पादनीय
repulsion, *n.* प्रतिकर्षण (न.), प्रतिसारण (न.)
reputed quart, रेप्युटेड क्वार्ट (इंपिरिअल क्वार्टचा २/३ हिस्सा)
Resazurin test, रेझाझुरिन चाचणी
research, *n.* संशोधन (न.)
reserpine, *n.* रेसर्पिन (न.)
reservoir, *n.* संचायक (पु.), टाकी (स्त्री.)
residual air, अवशिष्ट हवा
residual current, अवशिष्ट धारा
residual gas, अवशिष्ट वायु, शेष वायु
residual oil, अवशिष्ट तेल
residual spectrum, अवशिष्ट पंक्ति, अवशिष्ट स्पेक्ट्रम
residue, *n.* अवशेष (पु.) *cf.* deposit
resilience, *n.* लवचिकपणा (पु.) *cf.* pliability
resin, *n.* राळ (स्त्री.), रेझिन (न.)
resinification reaction, रेझिनीकरण अभिक्रिया, राळी अभिक्रिया
resinous, *adj.* राळी
resistance, *n.* १ रोध (पु.) २ ध्वनि रोध (पु.) ३ प्रतिकार (पु.)
drug resistance, औषधक्रियारोध
elecrical resistance, विद्युत रोध
external resistance, बाह्य रोध
high resistance, उच्च रोध
internal resistance, आंतरि रोध
intrinsic resistance, निज रोध, अंगभूत रोध
low resistance, निम्न रो रोध
negative resistance, ऋण रोध ऋणात्मक रोध
noninductive resistance, प्रेरणहीन रोध
specific resistance, विशिष्ट रोध
standard resistance, प्रमाणित रोध
thermal resistance, औष्णीय रोध
variable resistance, चल रोध
resistant, *n.* रोधी (पु.)
adj. रोधी
resistor, *n.* रोधित्र (न.)
resolution, *n.* वियोजन (न.), विभेदन (न.), विलगीकरण (न.)
resolution of mixtures, मिश्रणाचे विलगीकर
resolving power, वियोजन शक्ति
resonance = mesomerism
resonance energy, संस्पंदन ऊर्जा
resonance hybrid, संस्पंदन संकर
resonance line, संस्पंदन रेषा
resonance potential, संस्पंदी विभव
resonance radiation, संस्पंदी प्रारण
resonance stabilisation, संस्पंदन स्थिरण
resonant circuit, संस्पंदी परिपथ
resonant scattering, संस्पंदी विकिरण
resonator, *n.* संस्पंदी (पु.)
resorcinol, *n.* रिसॉसिनॉल (न.)
resorcinol test, रिसॉसिनॉल चाचणी
resorption, *n.* पुन:शोषण (न.)
respiration, *n.* श्वसन (न.)
respiratory acidosis, श्वसन आम्लताविकार
respiratory alkalosis, श्वसन अल्कताविकार
respiratory chain, (*also* called electron transport system) श्वसन शृंखला
respiratory chain phosphorylation, श्वसन शृंखला फॉस्फोरिलन
respiratory enzyme, श्वसन विकर
respiratory pigment, श्वसन वर्णक
respiratory protein, श्वसन प्रथिन
respiratory quotient, श्वसन भागफल
respiratory repression, श्वसन दमन

respirometer, *n.* श्वसनमापी (पु.)

response, *n.* प्रतिसाद (पु.)

resting cell, विश्रामी पेशी

resting muscle, विश्रामी स्नायु

resting nucleus, विश्रामी केंद्रक

rest point, विराम बिंदु, विराम स्थान

restricted rotation, निर्बंधित घूर्णन

restriction, *n.* १ निर्बंध (पु.) २ (as, act or process) निर्बंधन (न.)

restriction enzyme, निर्बंधन विकर

resultant, *adj.* परिणामी

retardation, *n.* मंदन (न.)

retardation coefficient, मंदन गुणांक

retardation factor, मंदन गुणक

retarder, *n.* मंदक (पु.)

retention, *n.* १ धारण करणे (न.) २ धारण शक्ति (स्त्री.)

retention behaviour, धारण वर्तन

retention of configuration, संरूपण सातत्य

retention parameter, धारण प्राचल

retention time, धारण काल

retention volume, धारण आकारमान

retentivity, *n.* धारणक्षमता (स्त्री.), धारणशीलता (स्त्री.)

reticulated, *adj.* जालाभ

reticulate evolution, जालाभ उत्क्रांति

reticulin, *n.* रेटिक्युलिन (न.)

reticulocyte, *n.* जालिकापेशी (स्त्री.)

reticuloendothelial system, जालिका-अंतःस्तर संस्था

reticuloendothelium, *n.* जालिका-अंतःस्तर (पु.)

retina, *n.* दृष्टिपटल (न.)

retinal, *n.* (*also* called vitamin A aldehyde) रेटिनल (न.)

adj. दृष्टिपटल–

retinene, *n.* रेटिनीन (न.)

retinol, *n.* (*also* called vitamin A_1 *or* axerophthol) रेटिनॉल (न.)

retort, *n.* बकपात्र (न.), ऊर्ध्वपातनयंत्र (न.)

retort stand, बकपात्र आधारणी

retro–, *pfx.* पश्च–, पुच्छ–

retrogradation, *n.* विगुणीभवन (न.), पश्चगमन (न.)

retrograde, *adj.* विगुणित, पश्चगामी

retro reaction, पश्चगमन अभिक्रिया, पुच्छगामी अभिक्रिया

retting, *n.* कुजवण (न.)

retting of bast fibres, अधोवाही तंतूंचे कुजवण

reverberatory furnace, परावर्ती भट्टी

reverse, *v. t.* व्युत्क्रमण करणे, प्रतिक्रमण करणे

reverse osmosis, व्युत्क्रमी परासरण

reverse transcriptase, व्युत्क्रमी अनुलेखीविकर

reverse transcription, व्युत्क्रमी अनुलेखन

reversibility, *n.* व्युत्क्रमणीयता (स्त्री.), प्रतिक्रमणीयता (स्त्री.)

reversible, *adj.* प्रतिक्रमी, व्युत्क्रमी

reversible cell, प्रतिक्रमी घट, व्युत्क्रमी घट

reversible electrode, व्युत्क्रमी इलेक्ट्रोड

reversible gel, प्रतिक्रमी जेल

reversible hydrolysis, व्युत्क्रमी जलीय अपघटन

reversible inhibitor, व्युत्क्रमी संदमक

reversible metabolic pathway, व्युत्क्रमी चयापचयी मार्ग

reversible process, व्युत्क्रमी प्रक्रिया

reversible reaction, व्युत्क्रमी अभिक्रिया

reversion, *n.* प्रतिक्रमण (न.), व्युत्क्रमण (न.)

revolution, *n.* परिभ्रमण (न.)

Rf-value, *n.* Rf-मूल्य (न.)

rhamnose, *n.* ऱ्हॅम्नोज (न.)

Rh blood group system, Rh रक्त गट पद्धति

rhenium (Re), *n.* ऱ्हेनिअम (Re) (न.)

rheology, *n.* (science of flow) स्रोतशास्त्र (न.)

rheostat, *n.* रोधानुयोजी (पु.)

Rhesus factor, (Rh factor) ऱ्हेसस घटक
rhodamine B, ऱ्होडॅमिन B
rhodamine-B reagent, ऱ्होडॅमिन-B अभिकारक
rhodamine B test, ऱ्होडॅमिन बी चाचणी
rhodium (Rh), *n.* ऱ्होडिअम (Rh) (न.)
rhodopsin, *n.* (*also* scotopsin) (visual purple) ऱ्होडोप्सिन (न.), स्कॉटोप्सिन (न.)
rhodopsin cycle, ऱ्होडोप्सिन चक्र
rhombic, *adj.* समचतुर्भुजीय, समचतुर्भुज
RHP cytochrome = cytochrome C
riboflavin, *n.* (*also* called vitamin B_2) रायबोफ्लेव्हिन (न.)
riboflavin mononucleotide, (*also* called flavin mononucleotide) रायबोफ्लेव्हिन मोनोन्यूक्लिओटाइड
riboflavin phosphate, रायबोफ्लेव्हिन फॉस्फेट
ribonuclease, *n.* रायबोन्यूक्लिएज (पु.)
ribonucleic acid, (*abbr.* RNA) (*also* called ribose nucleic acid) रायबोन्यूक्लिइक आम्ल
ribonucleoprotein, *n.* रायबोन्यूक्लिओप्रोटीन (न.)
ribonucleoside, *n.* रायबोन्यूक्लिओसाइड (न.)
ribonucleotide, *n.* रायबोन्यूक्लिओटाइड (न.)
ribose, *n.* रायबोज (न.)
ribose nucleic acid, (*also* called ribonucleic acid) रायबोज न्यूक्लिइक आम्ल
riboside, *n.* रायबोसाइड (न.)
ribosomal, *adj.* रायबोसोम–
ribosomal DNA, रायबोसोम DNA
ribosomal particle, रायबोसोम कण
ribosomal precursor RNA, पूर्वगामी रायबोसोम RNA, रायबोसोमीय पूर्वगामी RNA
ribosomal protein, रायबोसोम प्रथिन
ribosomal RNA, रायबोसोम RNA
ribosomal subparticle, (*also* ribosomal subunit) रायबोसोम उपघटक
ribosome, *n.* रायबोसोम (न.)
ribosome cycle, रायबोसोम चक्र
ribosylthymine, *n.* रायबोसिलथायमिन (न.)
5-ribosyluracil, *n.* ५–रायबोसिलयुरॅसिल (न.)
ribothymidine, *n.* रायबोथायमिडिन (न.)
ribothymidylic acid, रायबोथायमिडिलिक आम्ल
ribulose, *n.* रिब्युलोज (न.)
ribulose-1, 5-diphosphate, रिब्युलोज–१, ५–डायफॉस्फेट
Rice test, (*also* called indirect complement fixation test) राइस चाचणी
rice wine, साकी (स्त्री.)
ricin, *n.* रायसिन (न.) (प्रोटीन)
rickets, *n.* मुडदूस (पु.)
rider for balance, तुला आरोहक
rifampicin, *n.* रिफॅम्पिसिन (न.) (ॲन्टिबायोटिक)
rifamycin, *n.* रिफॅमायसिन (न.) (ॲन्टिबायोटिक)
riffler, *n.* वक्र कानस (पु.)
rigidity, *n.* दृढता (स्त्री.)
rigiospecific, *adj.* दिग्विशिष्ट
rigiospecific reaction, दिग्विशिष्ट अभिक्रिया
rigor mortis, मृत्युज काठिण्य, शव काठिण्य
ring, *n.* वलय (न.)
ring closure, वलयपूर्ति (स्त्री.)
ring compound, वलयी संयुग
ring enlargement, वलयी विशालीकरण
Ringer's solution, रिंगर द्रावण
ring formation, वलय घडण
ring opening, वलय खंडन, वलय विवृति
ring size, वलय आकार
ring structure, वलयी संरचना
ring system, वलय पद्धति
ring test, वलय चाचणी

Rinmann's green, रिनमन ग्रीन
ripple, *n.* तरंग (पु.)
Ritz combination principle, रिट्झचे संयोजन तत्त्व
Ritz formula, रिट्झ सूत्र
RNA, (*abbr*. of ribonucleic acid) RNA
RNA coding triplet, RNA संकेतन त्रिक
RNA polymerase, RNA पॉलिमरेज (RNA बहुवारिकन विकर)
RNA replicase, RNA रेप्लिकेज
RNA_t = tRNA
RNA virus, RNA विषाणु, RNA व्हायरस
roast, *v. t.* भाजणे
roasting, *n.* भाजणे (न.)
roasting furnace, भाजणभट्टी (स्त्री.)
Robison ester, (*also* glucose–6–phosphate) रॉबिसन एस्टर, ग्लुकोज–६–फॉस्फेट (न.)
robot chemist, यांत्रिक रसायनशास्त्रज्ञ
Rochelle salt, (*also* called potassium sodium tartrate) रोशेल क्षार
rock analysis, शिला विश्लेषण
rock crystal, स्फटिकरूप गारगोटी
rocking vibrational mode, दोलन कंपन प्रकार, संदोलन कंपन प्रकार
rock salt, सैंधव (न.)
rod, *n.* सळी (स्त्री.)
rodenticide, *n.* कृंतकनाशक (पु.)
roentgen, *n.* (*also* rontgen) रोंटगेन (न.) (क्ष-किरण एकक किंवा गॅमा किरण एकक)
Roentgen ray, (*also.* X-ray *or* Rontgen ray) रोंटगेन किरण
rolling, *n.* लाटन (न.)
rolling circle model, (DNA ची) पेडवर्धी चक्रीय प्रतिकृति
roll sulphur, कांडी गंधक
rontgen = roentgen
Rontgen equivalent, (of man/mammal) राँजेन सममूल्य (मानवाचे/सस्तन प्राण्यांचे)
Rontgen ray = Roentgen ray
Rontgen unit, राँजेन एकक
room temperature, खोलीचे तापमान
root beer, रूट बीअर
root-mean-square value, वर्गमाध्य वर्गमूळ मूल्य
rope, *n.* [slimy strands in food substances (as, milk, flour or bread) caused by contamination with bacteria or fungi] तार येणे (न.)
Rose-Gottlieb test, रोज-गॉटलिब चाचणी
Rosenmund reduction, रोझेन्मुण्ड क्षपण
rosin, *n.* (the resin after distilling turpentine from the exudation of species of pine) देवदार राळ (स्त्री.), राळ (स्त्री.)
rotary Louvre dryer, लावरेचा घूर्णी शुष्कक
rotate, *v. t. & i.* १ घूर्णन करणे, घूर्णन होणे २ परिवलन करणे, परिवलन होणे
rotating crystal diffraction method, घूर्णी स्फटिक विवर्तन पद्धति
rotating platinum electrode, घूर्णी प्लॅटिनम इलेक्ट्रोड
rotation, *n.* १ घूर्णन (न.) २ परिवलन (न.)
rotational absorption spectra, घूर्णन अवशोषण पंक्ती (स्त्री. अ. व.)
rotational energy, घूर्णन ऊर्जा
rotational energy levels, घूर्णन ऊर्जास्तर (पु. अ. व.)
rotational mode, घूर्णनी अवस्था
rotational quantum number, घूर्णन क्वांटम अंक
rotational spectra, घूर्णन पंक्ती (स्त्री.अ.व.)
rotational spectrum, घूर्णन स्पेक्ट्रम, घूर्णन पंक्ति
rotation reflection axis, (*also* called alternating axis of symmetry) घूर्णन परावर्तन अक्ष

rotation technique, घूर्णन तंत्र

rotatory, *adj.* घूर्णनी, घूर्णन–

rotatory dispersion, घूर्णन अपस्करण

rotenone, *n.* रोटेनोन (न.) (एक प्रकारचे कीटनाशक)

Roth-Benedict spirometer, रॉथ-बेनेडिक्ट श्वसनमापी

Rothera's test, रॉथेरा चाचणी

rotor, *n.* घूर्णी (पु.)

roughage, *n.* खरबरा (पु.)

rough microsomes, (*also* **rough-surfaced endoplasmic reticulum**) खडबडीत अंतर्द्रव्य जालिका

Rous sarcoma virus, राउस कर्कार्बुद विषाणु

Rowland circle, रोलँड वृत्त

royal jelly, रॉयल जेली

rubber, *n.* रबर (पु.)

rubber latex, रबराचा चीक

rubber policeman, रबरी अवक्षेप रक्षक

rubbing fastness, घर्षण पक्केपणा

rubeanic acid reagent, रुबेनिक आम्ल अभिकारक

rubidium (Rb), *n.* रुबिडिअम (Rb) (न.)

Rubner factor, रुब्नर घटक

Rubner's law, रुब्नर नियम

ruby, *n.* माणिक (न.)

Rudolf test reaction, रुडोल्फ चाचणी अभिक्रिया

ruff degradation, रफ अवक्रमण

rule, *n.* १ नियम (पु.) २ सूत्र (न.) *cf.* theory

ruled, *adj.* रेखित

rumen, *n.* १ रवंथ करणे (न.) २ रोमंथिका (स्त्री.)

rust, *n.* गंज (पु.)

rusting, *n.* गंजणे (न.)

ruthenium (Ru), *n.* रुथेनिअम (Ru) (न.)

rutherford, *n.* रुदरफोर्ड (न.) (प्रारण एकक)

Rutherford scattering, रुदरफोर्ड विकिरण

Rydberg constant, रिडबर्ग स्थिरांक

Rydberg fundamental constant, रिडबर्ग मूलभूत स्थिरांक

Rydberg number, रिडबर्ग अंक

Rydberg's formula, रिडबर्गचे सूत्र

rye, *n.* राय (न.)

S

saccharic acid, सॅकॅरिक आम्ल

saccharide, *n.* सॅकराइड (न.)

saccharimeter, *n.* शर्करामापी (पु.)

saccharimetry, *n.* शर्करामिति (स्त्री.)

saccharin, *n.* सॅकरिन (न.)

saccharogenic amylase = beta amylase

saccharose, *n.* (*also* called **sucrose**) साखर (स्त्री.), सॅकॅरोज (न.), शर्करा (स्त्री.)

S-Adenosylmethionine, *n.* S–अॅडेनोसिलमेथिओनाइन (न.)

safe dose, सुरक्षित मात्रा

safety fuse, सुरक्षा फ्यूज

safety glass, सुरक्षित काच, बिनधोक काच

safety lamp, सुरक्षा दीप

safety match, सुरक्षित आगकाडी, बिनधोक आगकाडी

safety valve, (*also* **safe valve**) सुरक्षित झडप

saffron, *n.* केशर (न.)

sage, *n.* तमालपत्र (न.)

sago, *n.* साबुदाणा (पु.)

sakaguchi reaction, साकागुची अभिक्रिया

sal ammoniac, *n.* नवसागर (पु.) (अमोनिअम क्लोराइड)

salicylaldehyde, *n.* सॅलिसिलअल्डिहाइड (न.)

salicylamide, *n.* सॅलिसिलअॅमाइड (न.)

salicylate, *n.* सॅलिसिलेट (न.)

salicylic acid, सॅलिसिलिक आम्ल

salicylic aldehyde, सॅलिसिलिक अल्डिहाइड

saline, *adj.* लवणयुक्त, खारट

n. लवणद्राव (पु.)

saline solution, लवणाचे द्रावण

salinity, *n.* खारेपणा (पु.)

saliva, *n.* लाळ (स्त्री.)

salivary juice, (the digestive juice, consisting of the saliva) लाळरस (पु.)

Salkowski reaction, साल्कोवस्की अभिक्रिया

Salk vaccine, साल्क लस

salmine, *n.* साल्माइन (न.)

salol, *n.* सॅलॉल (न.)

salt, *n.* १ क्षार (पु.)

- **acid salt,** आम्ल क्षार
- **basic salt,** आम्लारि क्षार
- **complex salt,** १ संकुल क्षार २ जटिल क्षार
- **double salt,** द्विक्षार
- **lower salt,** निम्न क्षार
- **mixed salt,** मिश्र क्षार
- **normal salt,** पूर्ण क्षार
- **triple salt,** त्रिक्षार

२ (मीठ या अर्थी) लवण (न.)

- **common salt,** मीठ, लवण

salt bridge, क्षार सेतु

salt cake, सॉल्ट केक (अशुद्ध सोडिअम सल्फेट)

salt effect, क्षार परिणाम
salt fractionation, क्षार प्रभाजन
salting coefficient, क्षारीय अवक्षेपणांक
salting in, क्षारीय द्रावणीयता वृद्धि
salting out, क्षारीय अवक्षेपण
salting-out chromatography, क्षारीय अवक्षेपण वर्णलेखन
saltpeter, *n.* सोरा (पु.), सॉल्टपीटर (न.) (पोटॅशिअम नायट्रेट)
salvage metabolic pathway, चयापचयी नाश-रक्षण मार्ग
samarium (Sm), *n.* समारिअम (Sm) (न.)
samneh = ghee
sample, *n.* मासला (पु.), नमुना (पु.), प्रतिदर्श (पु.) *cf.* model
sample injector, नमुना अंतःक्षेपक
sample size, नमुना परिमाण
sampling, *n.* नमुना घेणे (न.), नमुनानिवड (स्त्री.)
sampling error, नमुनानिवड त्रुटि
sand, *n.* वाळू (स्त्री.), वालुका (स्त्री.)
sand-bath, *n.* वालुका-मज्जनी (स्त्री.)
sand-blast, *n.* वालुकाझोत (पु.), वाळूचा फवारा (पु.)
sand-blasted, *adj.* वालुकाघर्षित (वालुकाझोत घर्षित)
sand-blasted glass, वालुकाघर्षित काच
Sandmeyer diazo reaction, सॅन्डमेअर डायअॅझो अभिक्रिया
Sandmeyer's reaction, सॅन्डमेअर अभिक्रिया
sandpaper, *n.* घासकागद (पु.), सॅन्डपेपर (पु.), वाळू कागद (पु.)
sandwich compounds, सॅन्डविच संयुगे (न. अ. व.)
sandwich technique = **indirect fluorescent antibody technique**
Sanger reaction, सँगर अभिक्रिया
Sanger reagent, सँगर अभिकारक
santonin, *n.* सॅन्टोनिन (न.)
sapodilla, *n.* चिकू (पु.)
sapogenin, *n.* सॅपोजेनिन (न.)
saponifiable, *adj.* साबणीय
saponifiable fraction, साबणीय अंश
saponification, *n.* साबणीकरण (न.), साबणन (न.)
saponification equivalent, साबणीकरण सममूल्य
saponification number, (*also* called **Koettstorfer number**) साबणीकरण मूल्यांक
saponification reaction, साबणीकरण अभिक्रिया, साबणन अभिक्रिया
saponification value, साबणीकरण मूल्य
saponifier, *n.* साबणीकारक (पु.)
saponify, *v. t. & i.* साबणीकरण करणे, साबणीकरण होणे
saponin, *n.* सॅपोनिन (न.)
sapphire, *n.* नीलम (पु.), सफायर (न.)
sarcolemma, *n.* स्नायुतंतुकाच्छद (पु.), स्नायुतंतुआवरण (न.)
sarcoma, *n.* ऊतिकर्करोग (पु.), संयोजी-ऊतिअर्बुद (पु.) *cf.* tumour
sarcomere, *n.* स्नायुतंतुकआवर्तीखंड (पु.)
sarcoplasma, *n.* स्नायुजीवद्रव्य (न.)
sarcoplasmic reticulum, स्नायुजीवद्रव्य जालिका
sarcosine, *n.* (*also* called **N-methylglycine**) सार्कोसीन (न.)
sarcosoma, *n.* (*also* **sarcosome**) (ऐच्छिक स्नायूची) तंतुणिका (स्त्री.) (तंतु + कणिका)
sarcotubule, *n.* कर्कार्बुद सूक्ष्मनलिका (स्त्री.)
sardine, *n.* सार्डिन (न.)
sarsaparilla, *n.* सार्सापरिला (स्त्री.)
sassafras oil, सासाफ्राज स्वादार्क

satellite DNA, उपग्रह DNA
saturate, *v. t. & i.* संतृप्त करणे, संतृप्त होणे
saturated, *adj.* संतृप्त
saturated calomel electrode, संतृप्त कॅलोमल इलेक्ट्रोड
saturated compound, संतृप्त संयुग
saturated hydrocarbon, संतृप्त हायड्रोकार्बन
saturated molecule, संतृप्त रेणु
saturated solution, संतृप्त द्रावण
saturated vapour, संतृप्त बाष्प
saturation, *n.* संतृप्ति (स्त्री.)
saturation factor, संतृप्ति गुणक
saturation kinetics, संतृप्ति गतिकी
saturation point, संतृप्ति बिंदु
sauerkraut, *n.* आंबवलेली कोबी (स्त्री.)
sausage, *n.* सॉसेज (न.)
Saytzeff rule, सेटझेफ नियम
scale, *n.* १ मापनश्रेणी (स्त्री.), श्रेणी (स्त्री.) २ मापनी (स्त्री.), मोजपट्टी (स्त्री.) ३ प्रमाण (न.) ४ तराजू (पु.) ५ पारडे (न.)
scandium (Sc), *n.* स्कॅन्डिअम (Sc) (न.)
scanner, *n.* क्रमवीक्षी (पु.)
scanning, *n.* क्रमवीक्षण (न.)
scanning electron microscope, क्रमवीक्षी इलेक्ट्रॉन सूक्ष्मदर्शी
scattered light, विकीर्ण प्रकाश
scattered radiation, विकीर्ण प्रारण
scattering, *n.* विकिरण (न.)
acoustic scattering, ध्वनि विकिरण
coherent scattering, संसंजित विकिरण
elastic scattering, प्रत्यास्थ विकिरण
incoherent scattering, असंसंजित विकिरण
inelastic scattering, अप्रत्यास्थ विकिरण
plural scattering, बहुल विकिरण
potential scattering, विभव विकिरण
resonant scattering, संस्पंदी विकिरण
scavenger, *n.* अपमार्जक (पु.)
Schardinger dextrin, स्कार्डिगर डेक्स्ट्रिन
Schardinger enzyme, (*also* called **xanthine oxidase**) स्कार्डिगर विकर
Schardinger reaction, स्कार्डिगर अभिक्रिया
Scheele's green, शील हिरवा
Schiff base, शिफ बेस
Schiff's reagent, शिफ अभिकारक
Schiff's test, शिफ चाचणी
Schilling test, शिलिंग चाचणी
schlieren optical system, श्लिरेन प्रकाशीय पद्धति
Schmidt reaction, श्मिट अभिक्रिया
Schmidt-Thannhauser procedure, श्मिट-थानहाउजर कार्यपद्धति
Schneider procedure, श्नायडर कार्यपद्धति
Schoeniger combustion apparatus, शोनिगर ज्वलनित्र
Schottky defect, शॉट्की दोष
Schrodinger equation, (*also* **Schrodinger wave-equation**) श्रॉडिंजर समीकरण, श्रॉडिंजर तरंग–समीकरण
Schrodinger wave-function, श्रॉडिंजर तरंग-फल
Schultz-Dale reaction, शुल्झ-डॅले अभिक्रिया
Schulze's rule, शुल्झचा नियम
Schutz-Borrisow rule, शुट्झ-बॉरीसॉ नियम
Schwann cell, श्वान्न पेशी
Schweitzer solution, श्वाइझर द्रावण
Schweitzer's reagent, श्वाइझरचा अभिकारक
science, *n.* विज्ञान (न.), शास्त्र (न.)
scientific, *adj.* वैज्ञानिक, शास्त्रीय
scintillation, *n.* प्रस्फुरण (न.)
scintillation autography, प्रस्फुरण स्वयंचित्रण
scintillation counter, प्रस्फुरण गणित्र
scintillation crystal, प्रस्फुरण स्फटिक
scintillation detector, प्रस्फुरण संसूचक, प्रस्फुरण अभिज्ञातक

scintillation spectrometer, प्रस्फुरण पंक्तिमापी, प्रस्फुरण स्पेक्ट्रोमीटर

scintillator, *n.* (*also* called fluor) प्रस्फुरक (न.)

scleroprotein, *n.* स्क्लेरोप्रोटीन (न.), दृढप्रथिन (न.)

sclerosis, *n.* चेतादृढन (न.), दृढनविकार (न.)

scomberoid poisoning, स्कॉम्बरॉइड मत्स्य विषबाधा

scotophobin, *n.* स्कॉटोफोबिन (न.) (स्मृतिनिर्देशी पेप्टाइड)

scotopic vision, मंदाभ दृष्टि, मंदप्रकाश दृष्टि

sotopsin = rhodopsin

scrapings, *n. pl.* खरवड (स्त्री. अ. व.)

scratch, *n.* ओरखडा (पु.), क्षणन (न.)

screen, *n.* पडदा (पु.), पट (पु.) *v. t.* १ पडदा लावणे २ छाननी करणे

screening constant, प्रच्छादन स्थिरांक

screening effect, प्रच्छादन परिणाम

screw dislocation, स्क्रू विस्थानन

scrubber, *n.* मार्जनी (स्त्री.), मार्जक (पु.)

scrubbing, *n.* मार्जन (न.)

scrubbing chamber, मार्जनकक्ष (पु.)

scum, *n.* मळी (स्त्री.), साय (स्त्री.) *cf.* deposit

seaweed, *n.* समुद्रशैवाल (न.)

secondary, *adj.* १ द्वितीयक *cf.* primary २ दुय्यम

secondary alcohol, द्वितीयक अल्कोहोल

secondary amine, द्वितीयक अमाइन

secondary carbon atom, द्वितीयक कर्बाणु

secondary cell = storage cell

secondary electron, दुय्यम इलेक्ट्रॉन

secondary immune response, दुय्यम प्रतिक्षम प्रतिसाद

secondary process, दुय्यम प्रक्रिया

secondary product, दुय्यम उत्पादन

secondary reaction, दुय्यम अभिक्रिया

secondary standard, दुय्यम मानक

secondary X-rays, दुय्यम क्ष-किरण (पु. अ. व.)

second ionisation constant, द्वितीय आयनन स्थिरांक

second ionisation potential, द्वितीय आयनन विभव

second order, द्वितीय कोटि

second-order indicator electrode, द्वितीयक्रम दर्शक इलेक्ट्रोड

secretin, *n.* सिक्रेटिन (न.)

secretion, *n.* स्राव (पु.)

secretor, *n.* स्रावी (पु.)

section, *n.* छेद (पु.), खंड (पु.), अनुभाग (पु.) *cf.* segment

sector, *n.* क्षेत्र (न.) *cf.* segment

sector mass spectrometer, क्षेत्रीय वस्तुमान पंक्तिमापी

sedative, *n.* शामक औषध (न.) *adj.* शामक

sediment, *n.* अवसाद (पु.), गाळ (पु.) *cf.* deposit

sedimentary, *adj.* गाळाचा

sedimentation, *n.* अवसादन (न.)

sedimentation coefficient, अवसादन गुणांक

sedimentation equilibrium, (Archibald method) अवसादन सममूल्य (आर्किबाल्ड पद्धति)

sedimentation equilibrium in density gradient, घनताप्रवणतेचा अवसादन समतोल

sedimentation potential, अवसादन विभव

sedimentation velocity, अवसादन वेग

sedoheptulose, *n.* सीडोहेप्ट्युलोज (न.)

seepage, *n.* निस्यंदन (न.), पाझर (पु.)

segment, *n.* खंड (पु.)
cf. division, भाग
fraction, अंश
fragment, शकल, खंड
part, भाग, अंग, अवयव
portion, १ भाग २ खंड
section, छेद, खंड, अनुभाग
sector, क्षेत्र

segregate, *v. t. & i.* **वेगळे ठेवणे, विलग करणे, विलग्न होणे**
cf. detach, विलग करणे, विलग होणे
divide, विभाजन करणे
separate, पृथक करणे, पृथक होणे, वेगळे करणे, वेगळे होणे, विभक्त करणे, विभक्त होणे, विलग करणे, विलग होणे
split, विभाजन करणे, विभाजन होणे

segregation, *n.* **विभक्तीकरण** (न.), **विलग्नन** (न.) *cf.* decomposition

selection, *n.* **निवड** (स्त्री.), **वरण** (न.)

selection rules, **निवड नियम** (पु. अ. व.)

selective fermentation, **निवडक किण्वन**

selective reagent, **निवडकारी अभिकारक**

selectivity, *n.* **वरणक्षमता** (स्त्री.), **निवडक्षमता** (स्त्री.)

selectivity constant, **वरणक्षमता स्थिरांक, निवडक्षमता स्थिरांक**

selenide, *n.* **सेलेनाइड** (न.)

selenite, *n.* **सेलेनाइट** (न.)

selenium (Se), *n.* **सेलेनिअम (Se)** (न.)

selenium dioxide, **सेलेनिअम डायॉक्साइड**

self-dissociation, *n.* **स्वयं-विचरण** (न.)

self-inductance, *n.* **स्वयंप्रेरितता** (स्त्री.)

self-induction, *n.* **स्वयंप्रवर्तन** (न.), **स्वयंप्रेरण** (न.)

self-luminous, *adj.* **स्वयंदीप्त, स्वयं-अनुदीप्त**

self-reduction, *n.* **स्वयंक्षपण** (न.)

Seliwanoff's test, **सेलिवॅनोफ चाचणी**

semi–, *pfx.* **अर्ध–**

semicarbazide, *n.* **सेमिकार्बाझाइड** (न.)

semicarbazone, *n.* **सेमीकार्बाझोन** (न.)

semiconductor, *n.* **अर्धवाहक** (पु.)

semiconductor detector, **अर्धवाहक संसूचक**

semidine rearrangement, **सेमिडिन पुनर्रचना**

semi drying oil, **अर्धशुष्कन तेल**

semidry test, **सद्रव चाचणी**

semi-micro–, *adj.* **सूक्ष्मप्राय**–*cf.* micro-

semi-microanalysis, *n.* **सूक्ष्मप्राय विश्लेषण** (न.)

semi-permeable, *adj.* **अर्धपार्य** *cf.* permeable

semi-permeable membrane, **अर्धपार्य पटल**

semipolar bond = co-ordinate bond

semi-transparent, *adj.* **अर्धपारदर्शक** *cf.* permeable

semolina, *n.* **शेवया** (स्त्री. अ. व.)

senescence, *n.* **जीर्णन** (न.), **वनस्पती जीर्णन** (न.)

sense codon, **अर्थवाही कोडॉन**

sense strand, (*also* called **Watson strand**) **संकेतवाही पेड**

sensitisation, *n.* १ **संवेदन** (न.) २ **अतिसंवेदिता** (स्त्री.)

sensitised erythrocyte, **अपप्रतिरक्षाशील एरिथ्रोसाइट, अपप्रतिरक्षाशील लोहितपेशी**

sensitiser, *n.* **संवेदक** (पु.)

sensitive, *adj.* **संवेदी, संवेदनशील**

sensitivity, *n.* **संवेदिता** (स्त्री.), **संवेदनशीलता** (स्त्री.)

sensitivity of balance, **तुलेची संवेदिता**

separate, *v. t. & i.* **पृथक करणे, पृथक होणे, वेगळे करणे, वेगळे होणे, विभक्त करणे, विभक्त होणे, विलग करणे, विलग होणे**
cf. segregate

separating funnel, (*also* **separatory funnel**) **विलगकारी नरसाळे**

separation, *n.* विलगन (न.)
cf. analysis, विश्लेषण
categorisation, प्रवर्गीकरण
classification, वर्गीकरण
dialysis, व्याश्लेषण, अपोहन
disjunction, विसंधीयन
dislocation, विस्थानन
dissection, विच्छेदन
sorting, विल्हेवारी
synthesis, संश्लेषण

separation factor, पृथकता गुणक

separatory funnel = separating funnel

sepharose, *n.* सेफॅरोज (न.)

sepsis, *n.* सेप्सिस (न.), पूयुक्तता (स्त्री.)

septa–, (*also* **hepta–**) (in comb.) सप्त–
cf. mono–

septanose, *n.* सेप्टॅनोज (न.), सप्ताणुवलयी शर्करा (स्त्री.)

septic, *adj.* सेप्टिक, पूयुक्त

septicemia, *n.* जंतुजन्य रक्तदोष (पु.), रोगाणुरक्तता (स्त्री.), पूमयता (स्त्री.)

sequenator, *n.* अनुक्रमित्र (न.)

sequence, *n.* अनुक्रम (पु.)

sequence hypothesis, क्रम परिकल्पना

sequential induction, क्रमशः प्रवर्तन

sequential mechanism, क्रमवार क्रियायंत्रणा

sequential model, क्रमवार समविन्यास प्रतिकृति

sequential reactions, क्रमवार अभिक्रिया (स्त्री. अ. व.)

sequestering agent, ग्राभक (पु.), ग्राभणकारक (पु.)

sequestrants, *n.* ग्राभक (पु.)

sequestration, *n.* ग्राभण (न.)

SER, (*abbr.* **of smooth-surfaced endoplasmic reticulum) SER**

serendipity berry, सेरेंडीपिटी बेरी (आफ्रिकेतील एक अतिमधुर बेरी)

serial dilution, भूमितीश्रेणीय विरलन

series, *n.* १ श्रेणी (स्त्री.) २ माला (स्त्री.) ३ किरणोत्सारी श्रेणी (स्त्री.)

series of compound, १ संयुग माला २ संयुग श्रेणी

serine, *n.* सेरीन (न.)

serine convention, सेरीन संकेत (संरूपणाचा)

serotonin, *n.* सीरोटोनिन (न.)

serum, *n.* रक्तद्रव्य (न.), सीरम (न.)

serum albumin, सीरम अल्ब्युमिन

serum converting enzyme, सीरम रूपांतरण विकर

serum globulin, सीरम ग्लोब्युलिन

serum hepatitis, सीरमजन्य यकृतदाह

serum prothrombin conversion accelerator (*also* called **convertin**) सीरम प्रोथ्रॉम्बिन रूपांतरण त्वरक

serum prothrombin converting facto, (*also* called **proconvertin**) सीरम प्रोथ्रॉम्बिन रूपांतरण कारक

serum urea nitrogen, रक्तद्रव्य युरिआ नायट्रोजन

sesqui—, (in comb.) अध्यर्ध–, सार्ध–
cf. mono-

sesquioxide, *n.* सेस्क्विऑक्साइड (न.)

sesquiterpene, *n.* सेस्क्विटर्पीन (न.)

set, *n.* संच (पु.)

setting, *n.* मांडणी (स्त्री.)

settling, *n.* १ (गाळ, इत्यादी) खाली बसणे (न.) २ अवसादन (न.)

Sevag method, सेवाग पद्धति

sex chromosome, लिंग गुणसूत्र

sex hormone, लिंग संप्रेरक, लिंग हार्मोन

sextet, *n.* षट्क (न.)

shadowcasting technique, छायाक्षेपण तंत्र

shaker, *n.* हलवणी (स्त्री.)

shaking apparatus, हलवणी (स्त्री.)

shale oil, शेल तेल

shape, *n.* आकार (पु.) *cf.* form

shear, *n.* कर्तर (न.) *cf.* stress

sheen, *n.* चकाकी (स्त्री.)

sheet, *n.* पातळ पत्रा (पु.), पत्रा (पु.) *cf.* cutting

shelf, *n.* मंच (पु.)

shell, *n.* १ कवच (न.) २ कक्षक (पु.)

shellac, *n.* लाख (स्त्री.)

Shemin cycle, शेमिन चक्र

SH group,(*short* for **sulfhydryl group**)SH गट

shielding constant, परिरक्षण स्थिरांक

shielding electrode, परिरक्षण इलेक्ट्रोड

shift, *n.* विस्थापन (न.), सृति (स्त्री.) *v.t. & i.* विस्थापन करणे, विस्थापन होणे, सृत होणे

shikimic acid, शिकिमिक आम्ल

shikimic acid pathway, शिकिमिक आम्ल मार्ग

shine, *v. i.* चकाकणे

shock, *n.* धक्का (पु.), अभिघात (पु.)

short-circuit, *n.* लघुपरिपथ (पु.) *v.t.* लघुपथित करणे (लघुपरिपथ करणे)

shortening, *n.* मोहन (न.)

short period, अल्प आवर्तन

shot effect, (*also* **shot noise**) निर्घात परिणाम, प्रक्षेप कुरव

shunt, *n.* पार्श्वपथ (पु.) *v.t. & i.* पार्श्वपथन करणे, पार्श्वपथित होणे

sialic acid, सिॲलिक आम्ल

sickle cell, दात्राकार पेशी

sickle cell anemia, (*also* **sicklemia**) दात्राकार पेशी पांडुरोग

sickle cell disease, दात्राकार पेशी विकार

sickle cell hemoglobin, दात्र पेशी हीमोग्लोबिन

sicklemia = **sickle cell anemia**

sickling, *n.* दात्र-आकारण (न.)

side, *n.* बाजू (स्त्री.) *adj.* १ पार्श्व २ आनुषंगिक

side chain, उपशृंखला (स्त्री.), पार्श्वशृंखला (स्त्री.)

side chain cleavage, उपशृंखला खंडन

side chain compound, पार्श्वशृंखला संयुग

side chain theory, उपशृंखला सिद्धांत

side product, आनुषंगिक उत्पाद

side reaction, १ आनुषंगिक अभिक्रिया २ आनुषंगिक प्रतिक्रिया

siderophilin, *n.* सिडेरोफिलीन (न.)

siderosis, *n.* अतिलोहविकार (पु.)

Siemens ozoniser, झिमेन्स ओझोनायझर

sieve, *n.* चाळणी (स्त्री.)

sigma, *n.* (*symbol* Σ *or* σ *or* ς) सिग्मा (पु.) (Σ किंवा σ किंवा ς)

sigma bond, (σ–bond) सिग्मा बंध (σ–बंध)

sigma complex, सिग्मा जटिल

sigmatropic rearrangement, सिग्माकर्षी पुनर्रचना

sign, *n.* चिन्ह (न.), खूण (स्त्री.) *cf.* character

signal-to noise ratio, संकेत कुरव गुणोत्तर

sign convention, चिन्हसंकेत प्रणाली

silane, *n.* सिलेन (न.)

silent discharge, नीरव विमोच, नीरव विप्रभार

silica, *n.* सिलिका (स्त्री.)

silica crucible, सिलिका मूस

silica gel, सिलिका जेल

silicate, *n.* सिलिकेट (न.)

silica triangle, सिलिका (नळी) त्रिकोण

siliceous, *adj.* सिलिकामय

silicic, *adj.* सिलिसिक

silicic acid, सिलिसिक आम्ल

silicide, *n.* सिलिसाइड (न.)

silicon (Si), *n.* सिलिकॉन (Si) (न.)

silicon carbide, सिलिकॉन कार्बाइड

silicone, *n.* सिलिकोन (न.)

silicone rubber, सिलिकोन रबर

silicon fluorides, सिलिकॉन फ्लुराइडे (न. अ. व.)

silicon hydrides, सिलिकॉन हायड्राइडे (न. अ. व.)

silk, *n.* रेशीम (न.)

silver (Ag), *n.* (*argentum*) सिल्व्हर (Ag) (न.), चांदी (स्त्री.), रुपे (न.), रजत (न.)

silver amalgam, रजत पारद संमिश्र

silver bromide, सिल्व्हर ब्रोमाइड

silver chloride, सिल्व्हर क्लोराइड

silvering, *n.* रजतन (न.)

silver iodide, सिल्व्हर आयोडाइड

silver mirror test, रुपेरी आरसा चाचणी, रजत दर्पण चाचणी

silver nitrate, सिल्व्हर नायट्रेट (कांडीखार)

silver reductor, रजत क्षपणित्र

similar, *adj.* समरूप, सदृश, समान
cf. alike, सारखा
analogous, सदृश
comparable, तुलनायोग्य, तुलनीय
homologous, समश्रेणीय
identical, सरूप
like, समान, सारखा
parallel, सदृश, सम
uniform, एकसमान

simmer, *v.i.* मंद उकळणे

simple enzyme, प्रथिनप्रधान विकर

simple ether, सममूलक ईथर

simple goiter, साधा गलगंड

simple harmonic motion, सरल आवर्त गति

simple lipid, (*also* called neutral lipid) साधे लिपिड

simple protein, असंयुग्मी प्रोटीन, असंयुग्मी प्रथिन

simple salt, साधा क्षार

simple sugar, (*also* called monosaccharide) एकधारिक शर्करा

simple triglyceride, साधे ट्रायग्लिसराइड

simulation, *n.* बतावणी(स्त्री.),अनुकृति(स्त्री.)

simultaneous, *adj.* युगपत, एकसमयावच्छेदी

simultaneous reaction, युगपत अभिक्रिया

sine wave, साइन तरंग, ज्या तरंग

single, *adj.* एकेरी, एकल, एक
cf. binary, द्विअंगी, द्विक
quaternary, चतुर्थक
ternary, त्रिअंगी, त्रिक
cf. double, दुहेरी
quadruple, चौफेरी, चतु:
triple, तिहेरी

single-beam balance, एक-दांडी तराजू

single-beam photometer, एक-शलाकी अनुदीप्तिमापी

single-beam spectrophotometer, एक-शलाकी पंक्तिअनुदीप्तिमापी

single bond, एक बंध

single crystal, एकल स्फटिक

single electrode, एकल इलेक्ट्रोड

single electrode potential, (*also* called half-cell potential) एकल इलेक्ट्रोड विभव

single-pan balance, एक-पारडी तराजू

single-stranded, *adj.* एकपेडी

singlet linkage, एकलक बंध

singlet state, (the electronic state of an atom or a molecule in which two single electrons in two orbitals have their spin in opposite directions) एकलक स्थिति, युग्मित आभ्रामी अवस्था
cf. triplet state

singular, *adj.* संविशेष, एकमेव

sink, *n.* कुंड (न.)

sintered crucible, सिंटरित मूस

sintered glass crucible, तापपिंडित काच मूस

sinterer, *n.* सिंटरर (न.)
sintering, *n.* सिंटरन (न.)
siphon, *n.* (*also* syphon) निनाल (पु.)
size, *n.* आकार (पु.) *cf.* magnitude
sizing = **slashing**
skeletal isomer, कंकाल समसूत्री
skeleton formula, आराखडा सूत्र
sketch, *n.* रेखाचित्र (न.), आराखडा (पु.)
skew, *adj.* (boat form) (generally, irregular, unsymmetrical, oblique) वितल–, विषमतल–(नौकारूप), विषमतलीय
skew conformation, (*also* called **gauche conformation**) विषमतल समाविन्यास
skew rays, वितल किरण (पु.अ.व.)
skim, *v.t.* साय काढणे
skimming, *n.* साय काढणे (न.)
Skraup reaction, स्क्रॉप अभिक्रिया
slab, *n.* लादी (स्त्री.)
slag, *n.* धातुमळी (स्त्री.) *cf.* deposit
slake, *v.t.* विरवणे
slaked lime, विरवलेला चुना
slashing, *n.* (*also* **sizing**) प्रलेपन (न.)
slate, *n.* स्लेट (दगड) (स्त्री.)
slime, *n.* अवपंक (पु.), राड (स्त्री.)
slip, *n.* स्खलित (न.) *cf.* error
slit, *n.* १ फट (स्त्री.) २ (as, a narrow usu. rectangular opening through which light or other emission is admitted or through which it escapes) रेखाछिद्र (न.)
slit width, फट रुंदी
slot burner, खाच ज्वालक
slow combustion, मंद दहन
sludge, *n.* गाळ (पु.), अवमल (पु.)
slurry, *n.* स्लरी (न.), कणयुक्त द्राव (पु.), गारा (चिखलाचा) (पु.)
slush, *n.* पातळ चिखल (पु.)
smelt, *v.t.* विगालन करणे
smelter, *n.* विगालक (पु.)
smelting, *n.* विगालन (न.), विगालन करणे (न.), विगालनन (न.), सहवितळण प्रक्रिया (स्त्री.)
Smith degradation, स्मिथ अवक्रमण
smog, *n.* (smoke + fog) धूहार (पु.) (धूर+निहार)
smoke, *n.* धूर (पु.)
smoke point, धूम्रांक (पु.)
smoky, *adj.* गढूळ, धसर, धुरकट
smooth microsomes, (*also* **smooth-surfaced endoplasmic reticulum**) (*abbr.* **SER**) गुळगुळीत सूक्ष्मकणिका, गुळगुळीत पृष्ठी अन्तर्द्रव्य जालिका
smooth muscle, गुळगुळीत स्नायु
smooth-surfaced endoplasmic reticulum = **smooth microsomes**
snow, *n.* हिम (न.)
soap, *n.* साबण (पु.)
soapstone, *n.* शंखजिरे (न.), संगजिरे (न.)
soda, *n.* सोडा (पु.)
soda ash, सोडा अॅश
soda cellulose, सोडा सेल्युलोज
soda lime, सोडा लाइम, अल्कित चुना
soda lime test, अल्कित चुना चाचणी
sodium (Na), *n.* (*natrium*) सोडिअम (Na) (न.)
sodium acetate, सोडिअम अॅसिटेट
sodium amide, सोडिअम अॅमाइड
sodium argentocyanide, सोडिअम आर्जटोसायनाइड
sodium bicarbonate, सोडिअम बायकार्बोनेट, खाण्याचा सोडा
sodium bismuthate, सोडिअम बिस्मथेट
sodium carbonate, सोडिअम कार्बोनेट
sodium carboxymethyl cellulose, सोडिअम कार्बोक्सिमेथिल सेल्युलोज

sodium chlorate, सोडिअम क्लोरेट

sodium chloride, सोडिअम क्लोराइड (मीठ)

sodium glutamate, सोडिअम ग्लुटामेट

sodium hydroxide, सोडिअम हायड्रॉक्साइड

sodium hypobromite, सोडिअम हायपोब्रोमाइट

sodium hypochlorite, सोडिअम हायपोक्लोराइट

sodium ion, सोडिअम आयन

sodium lamp, सोडिअम दिवा

sodium meta periodate, सोडिअम मेटा परआयोडेट

sodium nitrate, सोडिअम नायट्रेट

sodium nitroprusside, सोडिअम नायट्रोप्रुसाइड

sodium oxalate, सोडिअम ऑक्झलेट

sodium peroxide, सोडिअम पेरॉक्साइड

sodium persulfate, सोडिअम परसल्फेट

sodium tetraborate, सोडिअम टेट्राबोरेट

sodium tetraphenylboron, सोडिअम टेट्राफेनिलबोरोन

sodium thiosulfate, (*also* known as **hyposulfate)** सोडिअम थायोसल्फेट, हायपोसल्फेट (न.)

sodium thiosulfate solution, सोडिअम थायोसल्फेट द्रावण

soft, *adj.* १ मऊ, मृदु २ सुफेन

soft acid, मृदु आम्ल

soft base, मृदु आम्लारि

softener, *n.* मृदुकारी (पु.)

ssoftening, *n.* सुफेनीकरण (न.)

soft glass, मऊ काच, वितळण सुलभ काच

soft negative, अल्पउठाव (पु.), व्यस्तचित्र (न.)

softness, *n.* १ मृदुता (स्त्री.) २ सुफेनता (स्त्री.) ३ (of radiation) दुर्भेदकता (स्त्री.), अल्पभेदकता (स्त्री.) ४ (of glass) सुगलनीयता (स्त्री.)

soft rays, मृदु किरण (पु. अ. व.)

soft water, सुफेन जल

soft X-rays, अल्पभेदी क्ष-किरण (पु. अ. व.), अल्पभेदी एक्स-किरण (पु. अ. व.)

sol, *n.* सोल (न.)

solanine, *n.* सोलॅनिन (न.)

solar cell, सूर्यप्रकाशीय घट

solar chromosphere, सौर वर्णावरण

solar radiation, सौर प्रारण

solar spectrum, सौर पंक्ति, सौर स्पेक्ट्रम

solder, *n.* डाख (स्त्री.)
v.t. डाख देणे, झाळणे

soldering, *n.* डाख देणे (न.), झाळणी (स्त्री.), झाळकाम (न.)

solid, *n.* घनरूप पदार्थ (पु.), स्थायु (पु.)
adj. घन–, घनरूप, स्थायु—

solidification, *n.* घनीकरण (न.), घनीभवन (न.) *cf.* condensation

solidify, *v.t. & i.* घनरूप करणे, घनरूप होणे

solid phase technique, घन प्रावस्था तंत्र

solid scintillation counter, घन प्रस्फुरण गणित्र

solid solution, घन द्रावण

solid state, घनरूप अवस्था, स्थायु अवस्था

solid-state chemistry, स्थायु अवस्था रसायनशास्त्र

solid-state electrode, घनावस्थी इलेक्ट्रोड

solid-state ion sensor, घनावस्थी आयन संवेदी

solid-state reaction, घनावस्थी अभिक्रिया

solubilised vat dyes, विद्रावित कुंड रंजक (पु. अ. व.), विद्रावित क्षपणकारी रंजक (पु. अ. व.)

solubility, *n.* द्रावणीयता (स्त्री.)

solubility coefficient of gases, वायूंचा द्रावणीयता गुणांक

solubility curve, द्रावणीयता आलेख

solubility product, द्रावणीयता गुणन फल

solubility product constant, द्रावणीयता गुणाकार स्थिरांक

solubility product principle, द्रावणीयता गुणाकार तत्त्व
soluble, *adj.* द्रावणीय
soluble enzyme, द्रावणीय विकर (पेशीद्रव्यातील)
soluble RNA, (*also* called **transfer RNA**) स्थानांतरी RNA, द्रावणीय RNA
soluble starch, द्रावणीय स्टार्च
solute, *n.* द्राव्य (न.)
solution, *n.* द्रावण (न.)
decinormal solution, दशांश प्रसामान्य द्रावण
half-normal solution, अर्ध-प्रसामान्य द्रावण
normal solution, प्रसामान्य द्रावण
saturated solution, संतृप्त द्रावण
standard solution, ज्ञातमूल्य द्रावण, मानक द्रावण
unsaturated solution, असंतृप्त द्रावण
solution-electrode interface, द्रावण-इलेक्ट्रोड आंतरपृष्ठ
solution polymerisation, द्रावणी बहुवारिकन
solution pressure, द्रावण दाब
solvated ion, विद्रावित आयन
solvation, *n.* विद्रावण (न.)
Solvay process, सॉल्व्हे प्रक्रिया
solvent, *n.* द्रावक (न.)
solvent dyes, जलेतर द्रावक रंजक (पु. अ. व.)
solvent extraction, द्रावक निष्कर्षण
solvent for fibre, तंतुद्रावक (पु.)
solvent naphtha, द्रावक नॅफ्था
solvolysis, *n.* (*also* **lyolysis**) द्रावक अपघटन (न.), द्रवीय अपघटन (न.)
soma, *n.* काय (पु.)
somatic theory, कायिक सिद्धांत
somatomedin, *n.* सोमॅटोमिडीन (पु.)
somatotropin, *n.* (*also* called **growth hormone**) कायपोषी संप्रेरक (पु.)
somatotropin releasing hormone, सोमॅटोट्रॉपिन स्रावी संप्रेरक
Somogyi-Nelson method, सॉमॉग्यी-नेल्सन पद्धति
Somogyi unit, सॉमॉग्यी एकक
soot, *n.* काजळी (स्त्री.)
sorbed water, शोषित जल
sorbitol, *n.* सॉर्बिटॉल (न.)
sorghum = kaoliang
sorption, *n.* शोषण (न.)
cf. absorption, अवशोषण
adsorption, अधिशोषण
chemisorption, रासायनिक अधिशोषण
desorption, विशोषण
persorption, परिशोषण
physisorption, भौतिक शोषण
sorting, *n.* विल्हेवारी (स्त्री.) *cf.* separation
sour, *adj.* आंबट
v.t. & i. आंबणे, आंबवणे
source, *n.* १ उद्गम (पु.) २ (as, the point of origin) प्रभव (पु.) ३ मूळ (न.)
Soxhlet apparatus, सॉक्सलेट उपकरण
Soxhlet extraction apparatus, सॉक्सलेटचे निष्कर्षण उपकरण
soyabean oil, सोयाबिन तेल
soyabean trypsin inhibitor, (*also* called **Kunitz inhibitor**) सोयाबिन ट्रिप्सिन संदमक
space, *n.* १ अवकाश (पु.), अंतराळ (न.) २ जागा (स्त्री.)
space charge, अवकाश प्रभार
space chemistry, अवकाश रसायनशास्त्र
space group, (as, in symmetry and group theory) अवकाश गट
span, *n.* विस्तृति (स्त्री.)
spark, *n.* स्फुलिंग (न.)
sparking potential, स्फुलिंगन विभव

spark source ionisation, स्फुल्लिग प्रभव आयनन

spark spectroscopy, स्फुल्लिग पंक्तिदर्शन

spatial, *adj.* अवकाशिक, अवकाशी, अंतराळासंबंधी

spatula, *n.* स्पॅचुला (पु.), सपाट चमचा (पु.)

species, *n.* जाति (स्त्री.)

specific, *adj.* विशिष्ट

specific activity, विशिष्ट सक्रियता

specific charge, विशिष्ट विद्युतभार

specific conductance, विशिष्ट प्रवहन

specific conductivity, विशिष्ट वाहकता

specific dynamic action = calorigenic action

specific gravity, विशिष्ट गुरुत्व

specific growth rate, विशिष्ट वर्धन गति

specific heat, विशिष्ट ऊष्मा

specific immunity, विशिष्ट प्रतिक्षमता

specific indicator, विशिष्ट दर्शक

specific ion electrode, विशिष्ट आयन इलेक्ट्रोड

specificity, *n.* विशिष्टता (स्त्री.)

specific radioactivity, विशिष्ट किरणोत्सारिता

specific rate constant, विशिष्ट क्रियागति स्थिरांक

specific reaction, विशिष्ट अभिक्रिया

specific reaction rate, विशिष्ट अभिक्रिया गति

specific reagent, विशिष्ट अभिकारक

specific refraction, विशिष्ट अपवर्तन

specific resistance, विशिष्ट रोध

specific rotation, विशिष्ट घूर्णन

specific surface, विशिष्ट पृष्ठ

specific viscosity, विशिष्ट विष्यंदिता

specific volume, विशिष्ट आकारमान

specimen, *n.* नमुना (पु.)
cf. model

spectra, *n. pl.* (*sing.* spectrum)
१ पंक्ती (स्त्री. अ. व.), स्पेक्ट्रा (पु. अ. व.) २ मानपंक्ती (स्त्री. अ. व.) ३ वर्णाली (स्त्री. अ. व.), वर्णपंक्ती (स्त्री. अ. व.)

spectral, *adj.* १ पंक्तीय, पंक्ति–, स्पेक्ट्रमी २ मानपंक्तीय

spectral analysis, पंक्तीय विश्लेषण

spectral band width, पंक्ति पट्ट रुंदी

spectral characteristics, पंक्तीय वैशिष्ट्ये (न. अ. व.)

spectral interference, पंक्ति व्यतिकरण

spectral line, वर्णपंक्ति रेषा

spectral order , पंक्ति क्रम

spectral reflectance, पंक्तीय परावर्तनांक

spectrochemical analysis, पंक्तिरासायनिक विश्लेषण

spectrochemical series, पंक्तिरासायनिक श्रेणी

spectro chemistry, पंक्ति रसायनशास्त्र

spectrofluorometer, *n.* पंक्तिप्रतिदीप्तिमापी (पु.)

spectrogram, *n.* पंक्तिलेख (पु.)

spectrograph, *n.* पंक्तिलेखी (पु.), स्पेक्ट्रोग्राफ (पु.)

spectrometer, *n.* पंक्तिमापी (पु.), स्पेक्ट्रोमीटर (पु.)

spectrometry, *n.* पंक्तिमिति (स्त्री.)

spectrophotometer, *n.* पंक्तिअनुदीप्तिमापी (पु.)

spectrophotometric analysis, पंक्तिअनुदीप्तिमितीय विश्लेषण

spectrophotometry, *n.* पंक्तिअनुदीप्तिमिति (स्त्री.)

spectropolarimeter, *n.* पंक्तिध्रुवणमापी (पु.)

spectroscope, *n.* पंक्तिदर्शी (पु.), स्पेक्ट्रोस्कोप (पु.)

spectroscopic analysis, पंक्तीय विश्लेषण

spectroscopic splitting factor, पंक्तीय विभाजन गुणक

spectroscopy, *n.* (the science of spectroscopic phenomena) पंक्तिदर्शन (न.)

spectrum, *n.* (*pl.* **spectra**) १ (as, in spectroscopy) पंक्ति (स्त्री.), स्पेक्ट्रम (पु.)

absorption spectrum, अवशोषण पंक्ति

atomic spectrum, अणु पंक्ति

band spectrum. पट्ट पंक्ति

continuous spectrum, अखंड पंक्ति

emission spectrum, उत्सर्जन पंक्ति

fluorescence spectrum, प्रतिदीप्ति पंक्ति

infrared spectrum, अवरक्त पंक्ति

line spectrum, रेषापंक्ति (रेषा वर्णपंक्ति)

mass spectrum, वस्तुमान पंक्ति

molecular spectrum, रेणु पंक्ति

nmr spectrum, nmr पंक्ति

phosphorescence spectrum, अनुदीप्ति पंक्ति

ultraviolet spectrum, पराजंबु पंक्ति, जंबुलातीत पंक्ति

X–ray spectrum, क्ष–किरग पंक्ति

२ वर्णाली (स्त्री.), वर्णपंक्ति (स्त्री.)

३ (*w. r. t.* antibiotic or drug activity) प्रभावव्याप्ति (स्त्री.)

broad spectrum, विशाल प्रभावव्याप्ति

narrow spectrum, मर्यादित प्रभावव्याप्ति

spectrum analysis, पंक्ति विश्लेषण

spectrum lines, पंक्ति रेखा (स्त्री. अ. व.)

specular reflectance, सुव्यवस्थित परावर्तनांक

specular reflection = mirror reflection

spent wash, आसवनी शेष

spherical , *adj.* गोलीय, गोलाकृति

spherical aberration, गोलीय विपथन

spheroidal, *adj.* गोलाभ, गोलकल्प

spheroplast, *n.* अंशतः भित्तिहीन जीवाणु (पु.)

sphingolipid, *n.* स्फिंगोलिपिड (न.)

sphingomyelin, *n.* स्फिंगोमायलिन (न.)

sphingophospholipid, *n.* (*also* called **phosphosphingolipid)** स्फिंगोफॉस्फोलिपिड (न.)

sphingosine, *n.* स्फिंगोलिपिडजनक (पु.), स्फिंगोसाइन (न.)

spin, *n.* आभ्राम (पु.)

v.t. & i. आभ्रामण होणे, आभ्रामण करणे

spin coupling, आभ्राम युग्मन

spin-lattice relaxation, आभ्राम-जालक शिथिलन

spinneret, *n.* तनित्र (न.)

spinning, *n.* तंतूकरण (न.), सूतकताई (स्त्री.)

adj. १ (as, of an electron, etc.) आभ्रामी २ तनन–

spinning dope, तनन द्राव

spinning electron, आभ्रामी इलेक्ट्रॉन

spinning sideband, आभ्रामी पार्श्वपट्ट

spin quantum number, आभ्राम क्वांटम अंक

spin-spin coupling, आभ्राम- आभ्राम युग्मन

spin splitting, आभ्राम विभाजन

spin state, आभ्राम अवस्था

spiral, *adj.* सर्पिल

spiran, *n.* स्पायरन (न.)

spirit, *n.* स्पिरिट (न.)

spirit lamp, स्पिरिट दीप

spirit of vitriol, सल्फ्युरिक आम्ल

spiro compound, स्पायरो संयुग

splenectomy, *n.* प्लीहाउच्छेदन (न.)

split, *v. t. & i.* विभाजन करणे, विभाजन होणे *cf.* segregate

splitting, *n.* विभाजन (न.)

sponge, *n.* स्पंज (पु.)

spontaneous, *adj.* उत्स्फूर्त

spontaneous combustion, उत्स्फूर्त ज्वलन

spontaneous electrolysis, उत्स्फूर्त विद्युत-अपघटन

spontaneous induction, उत्स्फूर्त प्रवर्तन

spontaneous process, उत्स्फूर्त प्रक्रिया

spontaneous reaction, उत्स्फूर्त अभिक्रिया
spontaneous tumor, स्वजनित अर्बुद
spore, *n.* बीजाणु (पु.)
spore coat, बीजाणु आवरण
spore core, बीजाणु गाभा
spore membrane, बीजाणु पटल
sporulation, *n.* बीजाणुकजनन (न.)
spot analysis, ठिपका विश्लेषण
spot paper, थेंब कागद
spot plate, थेंब पट्टिका
spot test, थेंब चाचणी
spot-test indicator, थेंब-चाचणी दर्शक
spot-test paper = drop reaction paper
spray drying, तुषार शुष्कन
spring balance, स्प्रिंग तुला
spurious radiation, छद्मी प्रारण
spurting, *n.* खदखदणे (न.), रटरटणे (न.)
squalene, *n.* स्क्वॅलीन (न.)
square foot, चौरस फूट
stabiliser, *n.* स्थिरक (पु.)
stable, *adj.* स्थिर, स्थायी *cf.* immobile
stable equilibrium, स्थायी समतोल
stable isotope, स्थायी समस्थानिक, स्थायी समप्रोटॉन
stable system, स्थिर अवस्था
stack, *n.* १ रास (स्त्री.) २ रासचिति (स्त्री.) *v.t.* रास लावणे
staggered conformation, सांतरित समाविन्यास
staggered form, सांतरित रूप
stain, *n.* अभिरंजक (पु.)
staining, *n.* अभिरंजन (न.)
stainless steel, गंजरहित पोलाद, स्टेनलेस स्टील
stalagmometer, *n.* स्टॅलॅग्मोमीटर (पु.)
stand, *n.* घोडा (पु.), बैठक (स्त्री.)
standard, *n.* १ प्रमाण (न.) २ मानक (न.) *adj.* १ प्रमाणित, प्रमाण– २ मानक *cf.* normal
standard addition method, ज्ञात समावेशन पद्धति, मानक समावेशन पद्धति
standard cell, मानक घट
standard condition, मानक स्थिति
standard deviation, प्रमाणित विचलन
standard diffusion coefficient, $(D^{\circ}_{20}.\ w.)$ प्रमाण विसरण गुणांक $(D^{\circ}_{20}.\ w.)$
standard electrode, मानक इलेक्ट्रोड
standard electrode potential, मानक इलेक्ट्रोड विभव
standard entropy, मानक एन्ट्रॉपी
standard error, मानक त्रुटि
standard free energy change, मानक मुक्त ऊर्जाबदल
standard hydrogen electrode, मानक हायड्रोजन इलेक्ट्रोड
standardisation, *n.* १ प्रमाणन (न.) २ मानकन (न.), मानकीकरण (न.) *cf.* calibration
standardise, *v. t.* १ मानकन करणे, मानकीकरण करणे २ प्रमाणन करणे, प्रमाणित करणे
standardised, *adj.* १ मानकित, मानकीकृत २ प्रमाणीकृत
standardised instrument, प्रमाणीकृत उपकरण
standardised solution, प्रमाणीकृत द्रावण
standard joints, (of glass apparatus) प्रमाणित जोड (पु. अ. व.)
standard oxidation-reduction potential, मानक ऑक्सिडन-क्षपण विभव
standard potential, मानक विभव
standard pressure, मानक दाब
standard resistance, प्रमाणित रोध
standard sample, प्रमाण नमुना, मानक नमुना
standard solution, ज्ञातमूल्य द्रावण, मानक द्रावण
standard state, प्रमाण अवस्था

standard temperature, मानक तापमान

standard temperature and pressure, (*abbr.* STP) (*also* called normal temperature and pressure) मानक तापमान व दाब

standard volume, मानक आकारमान, मानक आयतन

standard volumetric flask, प्रमाण आकारमान पात्र

stannate, *n.* स्टॅनेट (न.)

stannic, *adj.* स्टॅनिक

stannic acid, स्टॅनिक आम्ल

stannite, *n.* स्टॅनाइट (न.)

stannous, *adj.* स्टॅनस

stannum (Sn), *n.* (tin) टिन (Sn) (न.), कथिल (न.)

Staphylococcus, *n.* स्टॅफिलोकॉकस (न.)

staphylokinase, *n.* स्टॅफिलोकायनेज (पु.)

staple fibre, तंतुक (पु.), आखूड तंतु

starch, *n.* स्टार्च (पु.)

starch equivalent, स्टार्च तुल्यांक

starch granule, स्टार्च कणिका

starch indicator, स्टार्च दर्शक

starch iodide, स्टार्च आयोडाइड

starch paper, स्टार्च पेपर

starch reagent, स्टार्च अभिकारक

Stark effect, (*also* called Zeeman effect) स्टार्क परिणाम

Stark-Einstein equation, स्टार्क-आइन्स्टाइन समीकरण

Starling's hypothesis, स्टार्लिग परिकल्पना

starter, *n.* आरंभक (पु.)

starvation, *n.* उपासमार (स्त्री.)

starvation diabetes, उपासमारजन्य मधुमेह

state, *n.* अवस्था (स्त्री.)
  cf. condition, स्थिति
    phase, प्रावस्था
  excited state, उत्तेजित अवस्था
  ground state, मूल अवस्था
  physical state, भौतिक अवस्था
  standard state, प्रमाण अवस्था
  stationary state, स्थावर अवस्था, स्थाणु अवस्था
  thermodynamic state, ऊष्मागतिक अवस्था

state of aggregation, समुच्चयित अवस्था

state of equilibrium, समतोल अवस्था

static, *adj.* स्थितिक, निश्चल

static electric charge, स्थितिक विद्युत प्रभार

static electricity, (as opposed to dynamic electricity) स्थितिक विद्युत

static equilibrium, स्थितिक समतोल

static pressure, स्थितिक दाब

stationary, *adj.* १ स्थावर, स्थाणु *cf.* immobile २ (standing still) स्थिर

stationary phase, स्थिर प्रावस्था

stationary state, स्थावर अवस्था, स्थाणु अवस्था

statistical, *adj.* १ सांख्यिकीय, सांख्यिकी– २ आकडेवारीसंबंधी

statistical average, सांख्यिकी सरासरी

statistical mean, सांख्यिकी माध्य

statistical thermodynamics, सांख्यिकी ऊष्मागतिकी

steady, *adj.* अचर, निश्चल *cf.* immobile

steady state, स्थिर अवस्था, निश्चल अवस्था

steady-state kinetics, स्थिर-अवस्था क्रियागतिकी

steam, *n.* वाफ (स्त्री.)

steam-bath, *n.* वाफ-मज्जनी (स्त्री.)

steam distillation, वाफ ऊर्ध्वपातन

steaming, *n.* वाफवणे (न.)

steam-volatile, *adj.* वाफ-बाष्पनशील

steapsin, *n.* स्टिप्सिन (न.)

stearate, *n.* स्टिअरेट (न.)

stearic acid, स्टेरिक आम्ल

steatorrhea, *n.* स्टेटोऱ्हिआ (पु.), मेदसात्मीकरण विकार (पु.), अतिमेदविष्टता विकार (पु.)
steel, *n.* पोलाद (न.), स्टील (न.)
steel wool, लोहकुंतल (पु.)
step, *n.* १ पद (न.) २ क्रम (पु.) ३ सोपान (पु.)
step-down transformer, अवरोही परिवर्तित्र
step-sector method, क्रम-क्षेत्री पद्धति
steps of reaction, अभिक्रियेच्या पायऱ्या (स्त्री. अ. व.)
step up transformer, आरोही परिवर्तित्र, उत्परिवर्तित्र (न.)
stepwise equilibria, क्रमवार समतोल
stercobilin, *n.* स्टर्कोबिलिन (न.)
stereo, *adj.* त्रिमितीय
stereochemical effect, त्रिमितिरासायनिक परिणाम
stereochemical formula, त्रिमितिरासायनिक सूत्र
stereochemistry, *n.* त्रिमिति रसायनशास्त्र(न.)
stereoisomer, *n.* त्रिमितीय समसूत्री (पु.)
stereoisomeric formula, त्रिमितिसमघटकी सूत्र
stereoisomerism, *n.* त्रिमितीय समसूत्रता(स्त्री.)
stereoselective, *adj.* त्रिमितिनिवडक
stereoselective reaction, त्रिमितिनिवडक अभिक्रिया
stereospecific, *adj.* त्रिमितिविशिष्ट
stereospecificity, *n.* त्रिमितिविशिष्टता (स्त्री.)
stereospecific reaction, त्रिमितिविशिष्ट अभिक्रिया
steric, *adj.* त्रिमितिविन्यासी
steric acid, स्टेरिक आम्ल
steric effect, त्रिमितिविन्यासी प्रभाव
steric hindrance, त्रिमितिविन्यासी अडथळा
steric hindrance of resonance, संस्पंदनाचे त्रिमितिविन्यासी संदमन
sterile solution, निर्जंतुक द्रावण
sterilisation, *n.* जंतुनाशन (न.), निर्जंतूकरण (न.), निर्जंतुकीकरण (न.)
sterilised cotton, निर्जंतुक कापूस
sterilised water, निर्जंतुक पाणी
steriliser, *n.* निर्जंतूकरण यंत्र (न.)
steroid, *n.* स्टेरॉइड (न.)
steroid glycoside, स्टेरॉइड ग्लायकोसाइड
steroid hormone, स्टेरॉइड हार्मोन, स्टेरॉइड संप्रेरक
sterol, *n.* स्टेरॉल (न.)
stewing = boiling
stibnite, *n.* स्टिब्नाइट (न.)
Stickland reaction, स्टिकलॅन्ड अभिक्रिया
stigmasterol, *n.* स्टिग्मास्टेरॉल (न.)
stigmatic arrangement, बिंदुक मांडणी
stilbene, *n.* स्टिलबिन (न.)
still, *n.* ऊर्ध्वपातन यंत्र (न.)
stimulant, *adj.* उद्दीपक
stir, *v.t.* ढवळणे
stirrer, *n.* ढवळणी (स्त्री.)
stirring rod, ढवळणी (स्त्री.), ढवळण सळी
Stobbe condensation, स्टोबे संघनन
stoechiometry, *n.* (*also* stoichiometry) १ स्टॉइकिओमेट्री (स्त्री.) २ अभिक्रिया समीकरणमिति (स्त्री.)
stoichiometric point, स्टॉइकिओमितीय बिंदु, स्टॉइकिओमेट्री पॉइंट
stoichiometry = stoechiometry
Stokes' law, स्टोक्सचा नियम
Stokes' lines, स्टोक्स रेषा (स्त्री. अ. व.)
Stokes' reagent, स्टोक्स अभिकारक
stone, *n.* दगड (पु.), पाषाण (पु.)
stopclock, *n.* (*also* stop watch) थांब घड्याळ (न.), स्टॉप क्लॉक (न.)
stopcock, *n.* तोटी (स्त्री.)
stopcock grease, तोटी ग्रीज, तोटी वंगण
stopper, *n.* बूच (न.)

stoppered, *adj.* बूचबंद

stop watch = stopclock

storage battery, संचयी बॅटरी, संचायक बॅटरी

storage cell, (*also* secondary cell) संचयी घट

stove, *n.* स्टोव्ह (पु.)

STP, (*abbr.* of standard temperature and pressure) STP

straight chain, अशाख शृंखला, सरल शृंखला

straight chain compound, सरल शृंखला संयुग

straight chain polymer = linear polymer

strain, *v. t.* १ गाळणे २ ताण देणे
n. १ ताण (पु.) *cf.* stress २ (as, subdivision of species) विशिष्ट उपजाति (स्त्री.)

strainer, *n.* गाळणी (स्त्री.)

strainless rings, ताणरहित वलये (न. अ. व.)

strain theory, ताण सिद्धांत

strand, *n.* १ पेड (पु.) २ वेलापट्टी (स्त्री.)

strata, *n.* स्तर (पु.) *cf.* crust

stray radiation, आगंतुक प्रारण

streak plating, रेखा विलेपन

stream, *n.* धार (स्त्री.), स्रोत (पु.) *cf.* flow

stream analyser, प्रवाह विश्लेषित्र

Strecker reaction, स्ट्रेकर अभिक्रिया

Strecker synthesis, स्ट्रेकर संश्लेषण

strength, *n.* १ सामर्थ्य (न.), प्रबलता (स्त्री.) २ संहति (स्त्री.), तीव्रता (स्त्री.)

strength of a solution, द्रावणाची संहति, द्रावणाची तीव्रता

streptococcus, *n.* स्ट्रेप्टोकोकस (न.)

streptococcus lactis factor, स्ट्रेप्टोकोकस लॅक्टिस वर्धक

streptokinase, *n.* स्ट्रेप्टोकायनेज (पु.)

streptomycin, *n.* स्ट्रेप्टोमायसिन (न.)

stress, *n.* १ प्रतिबल (न.)
- *cf.* pressure, दाब
  - shear, कर्तर
  - strain, ताण
  - tension, तणाव, ताण
  - thrust, प्रणोद
  - torsion, पीळ,मोटन

२ दबाव (पु.)
- mental stress, मानसिक दबाव
- physical stress, शारीरिक दबाव

stretch fibres, प्रतानन तंतू (पु. अ. व.)

stretching frequency, प्रतानन वारंवारता

stretching vibration, प्रताननी कंपन

stretching vibrational mode, प्रताननी कंपन प्रकार

striated muscle, रेखित स्नायु

stripping, *n.* १ अपखंडन (न.) २ निर्लेपन (न.)

stripping voltammetry, अपखंडनी व्होल्टामिति

stroma, *n.* आधारद्रव्य (न.)

strong, *adj.* १ प्रबल २ तीव्र, संहत

strong acid, प्रबल आम्ल

strong alkali, प्रबल अल्क

strong base, प्रबल आम्लारि

strong electrolyte, प्रबल विद्युत अपघटनी

strong-field quantum number, प्रबल-क्षेत्रीय क्वांटम अंक

strontium (Sr), *n.* स्ट्राँशिअम (Sr) (न.)

structural chemistry, संरचनी रसायनशास्त्र

structural formula, (*also* called constitutional formula) संरचनात्मक सूत्र

structural gene, संरचनी जीन

structural isomer, संरचनी समसूत्री

structural isomerism, संरचनी समसूत्रता

structural protein, संरचनी प्रोटीन

structural theory, संरचनी सिद्धांत

structural unit, रचनात्मक एकक

structure, *n.* संरचना (स्त्री.)
cf. arrangement

strychnine, *n.* स्ट्रिकनिन (न.)

Stuart factor, स्टुअर्ट घटक

styrene, *n.* स्टायरिन (न.)

sub—, *pfx.* १ अव– २ उप–

subatomic, *adj.* अवअणु–, अवआण्विक

subatomic particle, अवअणु कण

subcutaneous, *adj.* अधस्त्वचा–

subcutaneous injection, अधस्त्वचा इंजेक्शन

sublimate, *n.* संप्लुत (पु.)

v. t. & i. संप्लुत करणे, संप्लुत होणे

sublimation, *n.* संप्लवन (न.) *cf.* evaporation

sublimative, *adj.* संप्लवनशील

sublime, *v.t. & i.* संप्लवन करणे, संप्लवन होणे

submicroscopic, *adj.* अतिसूक्ष्म *cf.* ultramicroscopic

suboxide, *n.* सबऑक्साइड (न.)

subribosomal, *n.* (*also* subribosome) उपरायबोसोम (पु.)

subshell, *n.* उपकक्षक (पु.)

substance, *n.* पदार्थ (पु.)

substantive dye = direct dye

substantivity, *n.* स्वयंरंजकता (स्त्री.)

substantivity of a dye, रंजकाची स्वयंरंजकता

substituent, *adj.* प्रतियोजी

n. प्रतियोजी (पु.)

substituent effect, प्रतियोजी परिणाम

substitute, *v. t.* प्रतियोजन करणे

n. प्रतियोजित (न.)

substituted, *adj.* प्रतियोजित

substituted enzyme, प्रतियोजित विकर

substitution, *n.* प्रतियोजन (न.) *cf.* displacement

substitution compound, प्रतियोजी संयुग

substitution product, प्रतियोजी उत्पादन, प्रतियोजी निष्पत्ति

substitution reaction, प्रतियोजी अभिक्रिया

substitution titration, प्रतियोजन अनुमापन

substrate, *n.* १ कार्यद्रव्य (न.) २ अभिकरण (न.)

substrate inhibition, अभिकरण संदमन

subtilin, *n.* सटिलिन (न.)

subtilisin, *n.* सटिलिसिन (न.)

subtraction of colours, रंगांचे ऊनन

successive approximation, अनुवर्ती निकटन

succinaldehyde, *n.* सक्सिनाल्डिहाइड (न.)

succinate, *n.* सक्सिनेट (न.)

succinate pathway, सक्सिनेट मार्ग

succinic acid, सक्सिनिक आम्ल

succinic anhydride, सक्सिनिक अनहायड्राइड

succinimide, *n.* सक्सिनीमाइड (न.)

sucrase, *n.* सुक्रेज (न.)

sucrose, *n.* (*also* called saccharose) साखर (स्त्री.), शर्करा (स्त्री.), सुक्रोज (न.)

sucrose octaacetate, सुक्रोज ऑक्टॲसिटेट

suction, *n.* चूषण (न.)

suction filtration, चूषण गाळण

suction pump, चूषण पंप

sugar, *n.* साखर (स्त्री.), शर्करा (स्त्री.)

sugar acid, शर्करा आम्ल

sugar alcohol, शर्करा अल्कोहोल

sugaring of dried fruits, सुकी फळे पाकवण

sugar maple, मॅपल साखर

sugar of milk, दुग्धशर्करा (स्त्री.)

sulfadiazine, *n.* सल्फाडायअॅझाइन (न.)

sulfadimidine, *n.* सल्फाडायमिडाइन (न.)

sulfa drugs, सल्फा औषधिद्रव्ये (न. अ. व.)

sulfaguanidine, *n.* सल्फाग्वानीडाइन (न.)

sulfamerazine, *n.* सल्फामेरॅझाइन (न.)

sulfamethazine, *n.* सल्फामेथॅझाइन (न.)

sulfamic acid, सल्फॅमिक आम्ल

sulfanilic acid, सल्फॅनिलिक आम्ल

sulfate = sulphate

sulfatide, *n.* सल्फाटाइड (न.)

sulfhydryl, *n.* सल्फहायड्रिल (न.)

sulfhydryl group, (*short* **SH group**) (*also* called **thiol group**) सल्फहायड्रिल गट

sulfide = **sulphide**
sulfide separation, सल्फाइड विलगन
sulfinic acid, सल्फिनिक आम्ल
sulfite, *n.* सल्फाइट (न.)
sulfocyanide, *n.* सल्फोसायनाइड (न.)
sulfolipid, *n.* सल्फोलिपिड (न.)
sulfonamide, *n.* सल्फोनॅमाइड (न.)
sulfonaphthalein indicator, सल्फोनॅफ्थॅलिन दर्शक
sulfonate, *n.* सल्फोनेट (न.)
sulfonation = **sulphonation**
sulfone, *n.* सल्फोन (न.)
sulfonic acid, सल्फोनिक आम्ल
sulfonic acid group, सल्फोनिक आम्ल गट
sulfosalicylic acid test, सल्फोसॅलिसिलिक आम्ल चाचणी
sulfoxide, *n.* सल्फॉक्साइड (न.)
sulfur = **sulphur**
Sullivan reaction, सुलिव्हन अभिक्रिया
sulph–, (in comb.) (*also* **sulf–**) सल्फ–
sulpha–, (in comb.) (*also* **sulfa–**) सल्फा–
sulphanilamide, *n.* सल्फानिलॅमाइड (न.)
sulphate, *n.* (*also* **sulfate**) सल्फेट (न.)
sulphide, *n.* (*also* **sulfide**) सल्फाइड (न.)
sulphitation, *n.* सल्फाइटन (न.)
sulphite, *n.* सल्फाइट (न.)
sulpho–, (in comb.) (*also* **sulfo–**) सल्फो–
sulphonation, *n.* (*also* **sulfonation**) सल्फोनेशन (न.), सल्फोनीकरण (न.)
sulphonation reaction, सल्फोनीकरण अभिक्रिया
sulphur (S), *n.* (*also* **sulfur**) सल्फर (S) (न.), गंधक (पु.)
sulphur amino acid, सल्फर ॲमिनो आम्ल
sulphur dioxide, सल्फर डायॉक्साइड
sulphur dye, सल्फर रंजक
sulphuric, *adj.* सल्फ्युरिक
sulphuric acid, सल्फ्युरिक आम्ल
sulphurous, *adj.* सल्फ्युरस, सल्फरस, सल्फरयुक्त
sulphur trioxide, सल्फर ट्रायॉक्साइड
summation, *n.* योग करणे (न.), समाकलन (न.), संपूरण (न.)
super–, *pfx.* (*also* **supra–**) १ अधि– २ अति–
superacidity, *n.* अतिआम्लता (स्त्री.)
superconductivity, *n.* अतिवाहकता (स्त्री.)
superconductor, *n.* अतिवाहक (पु.)
supercool, *v.t.* अतिशीतन करणे
supercooled, *adj.* अतिशीतित
supercooled liquid, अतिशीतित द्रव
supercooling, *n.* अतिशीतन (न.)
supercritical, *adj.* १ अतिसीमांत २ अतिक्रांतिक
superficial expansion, पृष्ठीय प्रसरण
superheat, *v.t.* अतितापन करणे, अति तापवणे
superheated, *adj.* अतितप्त, अतिऊष्मित
superheated steam, अतितप्त वाफ
superheating, *n.* अतितापन (न.)
superhelix, *n.* अधिसर्पिल (न.)
superimpose, *v.t.* अध्यारोपित करणे
superimposible, *adj.* अध्यारोपणक्षम
superimposition, *n.* अध्यारोपण (न.)
superlattice, *n.* अधिजालक (न.)
supermolecule, *n.* अधिरेणु (पु.)
supernatant, *adj.* तवंगरूप, पृष्ठप्लावी
supernatant liquid, साक्यावरील द्रव, वरचा द्रव, निवळी (स्त्री.)
superoxide = **peroxide**
superoxide dismutase, सुपरऑक्साइड डिस्म्युटेज
superphosphate, *n.* सुपरफॉस्फेट (न.)
supersaturated, *adj.* अतिसंतृप्त
supersaturated solution, अतिसंतृप्त द्रावण
supersaturation, *n.* अतिसंतृप्ती (स्त्री.)
supersolubility, *n.* अतिद्रावणीयता (स्त्री.)
supersonic, *adj.* स्वनातीत, ध्वनिवेगातीत

supplementary, *adj.* संपूरक

supporting electrolyte, आधारी विद्युतअपघटनी

suppressor gene, दमनकारी जीन

suppressor grid, दासक ग्रिड

suppressor transfer RNA, दमनकारी स्थानांतरण RNA

supra— = super—

supramolecular complex, अधिरेणु जटिल

suprarenal gland, अधिवृक्क ग्रंथि

surface, *n.* पृष्ठ (न.)

surface- active, *adj.* पृष्ठसक्रिय

surface adsorption, पृष्ठीय अधिशोषण

surface catalysis, पृष्ठीय उत्प्रेरण

surface density, पृष्ठीय घनता

surface energy, पृष्ठीय ऊर्जा

surface enzyme, पृष्ठीय विकर

surface film, पृष्ठीय पटल

surface modification, पृष्ठीय फेरबदल

surface orientation, पृष्ठीय अभिमुखता

surface tension, पृष्ठताण (पु.)

surfactant, *n.* पृष्ठक्रियाकारी (पु.)

surgical cotton, शस्त्रक्रियेचा कापूस

susceptibility, *n.* प्रभाव्यता (स्त्री.)

susceptible, *adj.* प्रभाव्य

suspend, *v.t.* निलंबित करणे

suspended, *adj.* निलंबित

suspension, *n.* निलंबन (न.)

suspension polymerisation, निलंबन बहुवारिकन

suspensoid, *n.* निलंबनाभ (पु.)

svedberg, *n.* (a unit of the sedimentation coefficient) स्वेडबर्ग (न.) (अवसादन गुणांक एकक)

Svedberg's equation, स्वेडबर्ग समीकरण

sweetening agent, माधुर्य कारक

swell, *n.* स्फीति (स्त्री.), फुगवटा (पु.) *v. t. & i.* १ फुगणे २ सुजणे

swelling, *n.* १ स्फीति (स्त्री.) २ सूज (स्त्री.) *cf.* oedema

swelling agents for fibre, तंतु स्फीतिकारक (पु. अ. व.)

swinging bucket rotor, दोल नलिका घूर्णी

symbiont, *n.* सहजीवी (पु.)

symbiosis, *n.* १ सहजीवन (न.) २ सहजीविता (स्त्री.)

symbol, *n.* १ प्रतीक (न.), चिन्ह (न.) २ संज्ञा (स्त्री.), संकेतचिन्ह (न.) *cf.* character

symmetric, *adj.* (*also* symmetrical) सममित

symmetrical stretching vibration, सममित प्रताननी कंपन

symmetry, *n.* सममिति (स्त्री.)

symmetry classes, सममिति वर्ग (पु. अ. व.)

symmetry element, सममिति लक्षण

symmetry model, सममिति प्रतिमान, सममिति प्रतिकृति

symmetry operation, सममिति क्रिया

sympathetic nervous system, सहानुभूतिशील चेतासंस्था

sympathetic reaction = induced reaction

sympathomimetic action, (stimulation of the sympathetic nervous system by drugs) सहानुभूतिचेतीय नक्कल क्रिया, सहानुभूतिशीलचेतासंस्था उद्दीपन

syn—, *pfx.* (in comb.) १ (with, alongwith together) सह- २ (at the same time) सं—(as in : synthesis संश्लेषण)

syn-anti isomerism, सिन-अँटि समसूत्रता

synapse, *n.* संपर्कस्थान (न.)

synchroniser, *n.* संकालक (पु.)

synchronism, *n.* संकालिकता (स्त्री.)

synchronous growth, संकालिक वाढ

synchronous muscle, संकालिक स्नायु

synchroton, *n.* सिन्क्रोटोन (न.)

syn conformation, सह समाविन्यास, सिन समाविन्यास
syndiotactic polymer, एकांतरितशाखीय बहुवारिक
syndiotactic polypropylene fibres, एकांतरितशाखीय पॉलिप्रॉपिलीन तंतू (पु. अ. व.)
syndrome, *n.* संलक्षण (न.), लक्षणसमूह (पु.)
syneresis, *n.* सोत्सर्ज आकुंचन (न.)
synergic reaction, युतिप्रभावी अभिक्रिया
synergism, *n.* युतिप्रभाव (पु.)
synform, *adj.* सिनरूपी
cf. antiform
synonym, *n.* समानार्थी (पु.), समानार्थक (पु.)
synonym codon, समसंकेती कोडॉन
synovial fluid, संधिरस (पु.), संधिद्रव (पु.)
synthase, *n.* सिंथेज (न.)
synthesis, *n.* संश्लेषण (न.) *cf.* separation
synthesise, *v.t.* संश्लेषण करणे
synthetase, *n.* सिंथेटेज (न.), संश्लेषी विकर (पु.)
synthetic, *adj.* संश्लेषित, सांश्लेषिक, संश्लेषण–, संश्लिष्ट
synthetic chemistry, संश्लेषी रसायनशास्त्र
synthetic dye, संश्लेषित रंजक
synthetic fibre, (*also* called **chemical fibre**) संश्लेषित तंतु
synthetic process, संश्लेषण प्रक्रिया
synthetic resin, संश्लेषित राळ, संश्लेषित रेझिन
synthetic rubber, संश्लेषित रबर
syntrophy, *n.* संपोषण (न.), अन्योन्यपोषण (न.)
syphon = **siphon**
syrup, *n.* पाक (पु.)
syrupy, *adj.* पाकासारखा
system, *n.* १ पद्धति (स्त्री.) २ प्रणाली (स्त्री.) ३ संहति (स्त्री.) ४ संस्था (स्त्री.) ५ यंत्रणा (स्त्री.)
systematic name, पद्धतिनिष्ठ संज्ञा
systemic, *adj.* शारीर–, शरीरव्यापी, शारीरिक
systemic disease, शरीरव्यापी विकार, शारीरिक विकार
system of co-ordinates, सहनिर्देशक प्रणाली
system of units, एकक पद्धति
Szilard-Chalmers process, सिलार्ड-चामर्स प्रक्रिया

T

---

table, *n.* (as, tabulated statement) कोष्टक (न.), तक्ता (पु.), सारणी (स्त्री.)
v. t. कोष्टके तयार करणे, सारणीबद्ध करणे

tablet, *n.* औषधांची गोळी (स्त्री.), वटिका (स्त्री.)

tabulate, *v. t.* कोष्टकात बसवणे, कोष्टक तयार करणे

tabulation, *n.* कोष्टक तयार करणे (न.), सारणी तयार करणे (न.), तक्ता तयार करणे (न.), कोष्टकीकरण (न.)

tachycardia, *n.* हृदक्षिप्रता (स्त्री.)

tachyphagia, *n.* भक्षणक्षिप्रता (स्त्री.), द्रुतभक्षिता (स्त्री.)

tachyphylaxis, *n.* क्षिप्रप्रतिरक्षा (स्त्री.)

tachysterol, *n.* टॅकिस्टेरॉल (न.)

tag, *n.* १ (as, labelled atom in a molecule) विलक्षित (अणु वगैरे) (न.)
२ बंद (पु.) ३ खूणचिठ्ठी (स्त्री.)

tagged atom, विलक्षित अणु

tailing, *n.* (as, in chromatography) दीर्घीकरण (न.), दीर्घण (न.)

taka-amylase, *n.* टाका-अमायलेज (पु.)

takadiastase, *n.* टाकाडायअॅस्टेज (पु.)

talc, *n.* टाल्क (न.), संगजिरा (पु.)

tall oil, टॉल ऑइल

tallow, *n.* चरबी (स्त्री.)

tamarind, *n.* चिंच (स्त्री.)

Tanabe-Schugano diagram, तानाबे-शुगॅनो आरेख

Tangier disease, टँजिअरचा विकार

tanin, *n.* टॅनिन (न.)

tank, *n.* टाकी (स्त्री.)

tan leather, कमावलेले कातडे, कमावलेले चामडे

tannic acid, टॅनिक आम्ल

tanning, *n.* (कातडे) कमावणे (न.), चर्मशोधन (न.)

tantalum (Ta), *n.* टँटॅलम (Ta) (न.)

tantalum strip atomiser, टँटॅलम पट्टी कणित्र

T antigen, T प्रतिजन

tap, *n.* तोटी (स्त्री.)
v. t. वाट फोडणे, अलगद धक्का देणे

tapioca starch, टॅपिओका स्टार्च

tapping, *n.* (electrical) शाखा काढणे (न.)

tar, *n.* टार (न.), डांबर (न.)

tare, *n.* आभंड (न.), (रिकाम्या भांड्याचे) निव्वळ वजन (न.)

target cell, लक्ष्य पेशी

target organ, लक्ष्यांग (न.)

target theory, लक्ष्य सिद्धांत

tartar emetic, टार्टर एमेटिक

tartaric, *adj.* टार्टरिक

tartaric acid, टार्टरिक आम्ल

tartrate, *n.* टार्ट्रेट (न.)

taste, *n.* चव (स्त्री.), स्वाद (पु.) *v. t.* चव घेणे, स्वाद घेणे

taste buds, रुचिकलिका (स्त्री.अ.व.), स्वादकलिका (स्त्री.अ.व.)

taurine, *n.* टॉरिन (न.)

taurocholic acid, टॉरोकोलिक आम्ल

tautomer, *n.* चलसमघटक (पु.)

tautomeric, *adj.* चलसमघटक–, चलसमघटकी–

tautomeric system, चलसमघटक समूह

tautomerism, *n.* चलसमघटकता (स्त्री.)

aci-nitro tautomerism, ॲसि-नायट्रो चलसमघटकता

keto-enol tautomerism, केटो-इनॉल चलसमघटकता

keto-imine tautomerism, केटो-इमाइन चलसमघटकता

taxonomy, *n.* जीववर्गीकरणशास्त्र (न.), जीववर्गिकी (स्त्री.)

TBG, (*abbr.* of thyroxine-binding globulin) TBG

TBPA, (*abbr.* of thyroxine-binding prealbumin) TBPA

TCA, १ (*abbr.* of tricarboxylic acid) TCA
२ (*abbr.* of trichloroacetic acid) TCA

TCA cycle, (*abbr. of* tricarboxylic acid cycle) TCA चक्र

T ψ C arm, (*also* called Kornberg arm) T ψ C भुजा (टी साय सी भुजा)

TDP, (*abbr.* of thymidine diphosphate) TDP

EAE-cellulose, (*abbr.* of O-(triethylamino-
T ethyl)- cellulose) TEAE-सेल्युलोज

teichoic acid, टाइकॉइक आम्ल

telcomer, *n.* टेल्कोमर (न.), अन्त्यवारिक(न.)

teleology, *n.* हेतुविद्या (स्त्री.)

teleonomy, *n.* हेतुशास्त्र (न.)

telescope, *n.* दूरदर्शी (पु.)

tellurium (Te), *n.* टेल्यूरिअम (Te) (न.)

tempeh, *n.* टेंपे (न.) (कवककिण्वित सोयाबिन)

temperate cycle = lysogenic cycle

temperature, *n.* तापमान (न.)

temperature coefficient, तापमान गुणांक

temperature effect, तापमान परिणाम

temperature gradient, ताप प्रवणता

temperature programming, तापमान प्रायोजन

tempering, *n.* (of steel) (पोलादाला) पाणी देणे (न.)

template, *n.* बृहद्‌रेण्वीय साचा (पु.), अतिविशाल रेण्वीय साचा (पु.)

template RNA = messenger RNA

temporary, *adj.* अस्थायी, तात्पुरता

temporary hardness, (as, of water) तात्पुरती दुष्फेनता

tenacity, *n.* तन्यता (स्त्री.)

tenderiser, *n.* मृदूकारक (पु.)

tensile, *adj.* तन्य

tensile behaviour, तन्यावर्तन (न.)

tensile strength, तन्यता सामर्थ्य

tensility, *n.* तन्यता (स्त्री.) *cf.* pliability

tension, *n.* तणाव (पु.), ताण (पु.) *cf.* stress

teratogen, *n.* व्यंगजनक (पु.)

teratogeny, *n.* (*also* teratogenesis) व्यंगजनन (न.)

terbium (Tb), *n.* टर्बिअम (Tb) (न.)

terephthalic acid, टेरेफ्थॅलिक आम्ल

term, *n.* संज्ञा (स्त्री.)

terminal, *n.* १ अंत्य (न.) २ अग्र (न.) *adj.* अंतिम

terminal deletion, अंत्य लोपन

terminal enzyme, अंत्य-प्रभावी विकर

termination, *n.* अंत (पु.), समाप्ति (स्त्री.)

termination codon, समाप्ति कोडॉन, समापन कोडॉन

termination factor, समाप्ति कारक

terminology, *n.* परिभाषा (स्त्री.)

termolecular reaction, (*also* trimolecular reaction) त्रिरेण्वीय अभिक्रिया

term quantum number, पदीय क्वांटम अंक

ternary, *adj.* त्रिअंगी, त्रिक *cf.* single त्रिमान-

ternary complex mechanism, त्रिमान जटिल क्रियायंत्रणा

terpene, *n.* टर्पिन (न.)

terpenol, *n.* टर्पिनॉल (न.)

terpenone, *n.* टर्पिनोन (न.)

terpinene, *n.* टर्पिनिन (न.)

terpolymer, *n.* त्रिघटकीबहुवारिक (पु.)

tertiary, *adj.* १ तृतीयक *cf.* primary २ त्रिक (as in : tertiary system त्रिक संहति)

tertiary alcohol, तृतीयक अल्कोहोल

tertiary amine, तृतीयक अमाइन

tertiary structure, (of proteins) तृतीयक संरचना, त्रिमितीय संरचना

tertiary system, त्रिक संहति

test, *n.* १ चाचणी (स्त्री.), परीक्षा (स्त्री.) २ कसोटी (स्त्री.), निकष (पु.)

test box, परीक्षा पेटी

testectomy, *n.* वृषणउच्छेदन (न.)

testing, *adj.* परीक्षण–
n. परीक्षण (न.)

test laboratory, परीक्षण शाळा

testosterone, *n.* टेस्टोस्टिरोन (न.)

test-paper, *n.* निकष कागद (पु.), चाचणी कागद (पु.)

test solution, चाचणी द्रावण

test tube, परीक्षा नळी

tetra– = quadri–
cf. mono–

tetraacetate, *n.* टेट्राअॅसिटेट (न.)

tetraatomic, *adj.* टेट्राअॅटोमिक, चतुरण्वी

tetrachloride, *n.* टेट्राक्लोराइड (न.)

tetrachloroethane, *n.* टेट्राक्लोरोइथेन (न.)

tetracyclic, *adj.* चतुर्चक्री, चतुर्वलयी

tetracycline, *n.* (antibiotic) टेट्रासायक्लिन (न.)

tetraethyl—, *adj.* टेट्राएथिल

tetraethyl, lead, टेट्राएथिल लेड

tetragonal, *adj.* चतुष्कोनीय

tetragonal carbon, चतुष्कोनीय कार्बन

tetrahedral atom, चतुष्पृष्ठी अणु

tetrahedral field, चतुष्पृष्ठी क्षेत्र

tetrahydrofolic acid, (FH_4) (*abbr.* THFA) टेट्राहायड्रोफोलिक आम्ल

tetrahydropteroylglutamic acid, टेट्राहायड्रोप्टेरॉइलग्लुटामिक आम्ल

tetramer, *n.* चतुर्वारिक (पु.)
cf. monomer

tetrameric, *adj.* चतुर्वारिक

tetramerisation, *n.* चतुर्वारिकन (न.)

tetramerism, *n.* चतुर्वारिकता (स्त्री.)

tetravalency, *n.* चतुःसंयुजा (स्त्री.)

tetravalent = quadrivalent

tetrazine, *n.* टेट्राझाइन (न.)

tetrazo compound, टेट्राझो संयुग

tetrazole, *n.* टेट्राझोल (न.)

tetrose, *n.* टेट्रोज (न.)

tetroxide, *n.* टेट्रॉक्साइड (न.)

tex, *n.* टेक्स (न.) (तंतु सूक्ष्मता गणनांक)

textile chemistry, वस्त्रनिर्माण रसायनशास्त्र

textile fibre, वस्त्रनिर्माण तंतु

textile- printing, *n.* वस्त्र-छपाई (स्त्री.)

texture, *n.* पोत (न.)

textured vegetable protein, मांसाभासी शाक प्रथिन

thalassemia, *n.* थॅलॅसेमिआ (पु.)

thalidomide, *n.* थॅलिडोमाइड (न.)

thallium (Tl), *n.* थॅलिअम (Tl) (न.)

THAM, (*abbr.* of tris (hydroxymethyl) aminomethane) THAM

Thenard's blue, थेनार्डचा निळा

theobromine, *n.* थिओब्रोमीन (न.)

theophylline, *n.* थिओफायलीन (न.)

Theorell–Chance mechanism, थेओरेल–चान्स क्रियायंत्रणा

theorem, *n.* प्रमेय (न.) *cf.* theory

theoretical, *adj.* तात्त्विक, सैद्धांतिक

theoretical chemistry, सैद्धांतिक रसायनशास्त्र

theoretical plates, सैद्धांतिक चकत्या (स्त्री. अ. व.)

theory, *n.* सिद्धांत (न.)

- *cf.* axiom, गृहीतक
  - corollary, उपप्रमेय, उपसिद्धांत
  - hypothesis, १ परिकल्पना २ गृहीत, पक्ष
  - law, सिद्धांत
  - lemma, सहायक प्रमेय
  - postulate, आधारतत्त्व
  - principle, तत्त्व
  - proposition, १ प्रस्ताव २ विधान
  - rule, १ नियम २ सूत्र
  - theorem, प्रमेय

theory of antibody formation, प्रतिद्रव्य घडणाचा सिद्धांत

theory of cancer, कर्करोग सिद्धांत

theory of dilute solutions, विरल द्रावणाचा सिद्धांत

theory of gas, वायुविषयक सिद्धांत

theory of ionisation, आयननाचा सिद्धांत

theory of perturbation, विक्षोभनाचा सिद्धांत

theory of valency, संयुजा सिद्धांत

therapeutic agent, औषधी द्रव्य

therapeutic index, उपचार निर्देशांक

therapeutics, *n.* उपचारशास्त्र (न.)

therapy, *n.* उपचारपद्धति (स्त्री.)

therm, *n.* (as, any of several units of quantity of heat) थर्म (न.)

therm— = thermo—

thermal, *adj.* १ औष्णिक, औष्णीय २ तापीय

thermal analysis, औष्णिक विश्लेषण

thermal capacity, ऊष्माधारकता (स्त्री.)

thermal chromatography, औष्णिक वर्णलेखन

thermal conductance, औष्णिक प्रवहन

thermal conduction, औष्णिक वहन

thermal conductivity, औष्णिक वाहकता

thermal conductivity detector, औष्णिक वाहकता संसूचक

thermal convection, औष्णिक प्रक्रमण

thermal degradation, औष्णिक अवक्रमण

thermal diffusion, औष्णिक विसरण

thermal dissociation, औष्णिक विचरण

thermal energy, (energy in the form of heat) औष्णिक ऊर्जा, ऊष्मा ऊर्जा

thermal equilibrium, तापीय समतोल

thermal excitation, औष्णिक उत्तेजन

thermal expansion, औष्णिक प्रसरण

thermal gradient, तापीय प्रवणता

thermal instability, तापीय अस्थायित्व

thermal ionisation, तापीय आयनन

thermal neutron, तापीय न्यूट्रॉन

thermal neutron flux, तापीय न्यूट्रॉन स्रोत

thermal noise, (*also* called Johnson noise) तापीय कुरव

thermal polymerisation, औष्णिक बहुवारिकन

thermal reaction, औष्णीय अभिक्रिया

thermal resistance, औष्णीय रोध

thermal unit, औष्णिक एकक

thermionic effect, तापआयनिक परिणाम

thermistor, *n.* थर्मिस्टर (न.)

Thermit process, थर्मिट प्रक्रिया

thermo—, *pfx.* (*also* **therm—**) (in comb.) १ ऊष्मा– २ (*w. r. t.* temperature) ताप–

thermobalance, *n.* औष्णिक तराजू (पु.), औष्णिक तुला (स्त्री.)

thermochemical constant, ऊष्मारासायनिक स्थिरांक

thermo chemistry, औष्णिक रसायनशास्त्र, ऊष्मा रसायनशास्त्र

thermo-couple, *n.* तापयुग्म (न.)

thermodynamic equation of state, ऊष्मागतिक अवस्था समीकरण

thermodynamic equilibrium, ऊष्मागतिक समतोल

thermodynamic potential, ऊष्मागतिक विभव

thermodynamics, *n.* ऊष्मागतिकी (स्त्री.)

thermodynamic state, ऊष्मागतिक अवस्था

thermodynamic system, ऊष्मागतिक संहति

thermodynamic work function, ऊष्मागतिक कार्यफल

thermoelectron, *n.* तापइलेक्ट्रॉन (न.)

thermoforming, *n.* तापरूपण (न.)

thermogravimetric analyser, ऊष्माभारमितीय विश्लेषित्र

thermogravimetric analysis, ऊष्माभारमितीय विश्लेषण

thermogravimetry, *n.* ऊष्माभारमिति (स्त्री.)

thermoluminescence, *n.* तापअनुदीप्ति (स्त्री.) *cf.* brightness

thermolysis, *n.* औष्णिक अपघटन (न.)

thermomechanical analysis, ऊष्मायांत्रिकी विश्लेषण

thermometer, *n.* तापमापी (पु.), थर्मामीटर (पु.)

thermometric titration, तापमितीय अनुमापन

thermonuclear reaction, तापन्यूक्लीय अभिक्रिया

thermophil, *n.* (*also* **thermophile**) तापरागी (पु.)

thermophilic, *adj.* तापरागी–

thermopile, *n.* तापचिति (स्त्री.)

thermoplastic, *adj.* तापआकार्य

thermoplastic plastic, तापआकार्य प्लास्टिक

thermoplastic polymer, तापआकार्य बहुवारिक

thermoplastic resin, तापआकार्य रेझिन

thermosetting, *n.* तापदृढन (न.) *adj.* तापदृढ

thermosetting plastic, तापदृढ प्लास्टिक

thermosetting polymer, तापदृढ बहुवारिक

thermosetting resin, तापदृढ रेझिन

thermosetting substance, तापदृढ पदार्थ

thermostat, *n.* स्थिरतापी (पु.), तापस्थापी (पु.)

thermostatic, *adj.* तापस्थितिक

thermostatic control, तापस्थितिक नियंत्रण

THFA, (*abbr.* of tetrahydrofolic acid) THFA

thiamine, *n.* (*also* called vitamin B$_1$ *or* antineuritic vitamin *or* oryzamin *or* antiberiberi factor) थायमिन (न.)

thiamine pyrophosphate, (*abbr.* TPP) थायअमाइन पायरोफॉस्फेट

thiazine dyes, थायाझिन रंजक (पु. अ. व.)

thiazole, *n.* थायअॅझोल (न.)

thiazole dyes, थायअॅझोल रंजक (पु. अ. व.)

thiazolidine, *n.* थायअॅझोलिडाइन (न.)

Thiele tube, थिल नलिका

thienyl, *n.* थायनाइल (न.)

thimerosal, *n.* (thiomersal) थायमेरोसल (न.)

thin, *adj.* १ तनु, पातळ २ विरल

thin filament = **actin filament**

thin-layer chromatography, (*abbr.* TLC) पातळ-स्तर वर्णलेखन

thin-layer gel filtration, पातळथरी जेल गाळण

thinner, *n.* विरलक (पु.)

thio-, *pfx.* थायो–

thio cyanate, थायो सायनेट

thiocyanogen, *n.* थायोसायनोजेन (न.)

thioester, *n.* थायोएस्टर (न.)

thioether, *n.* थायो ईथर (न.)

thioindigo, *n.* थायोइंडिगो (न.)

thiokinase, *n.* थायोकायनेज (पु.)

thiolase, *n.* थायोलेज (पु.)

thiol group, (*also* called **sulfhydryl group**) थायोल गट

thiolysis, *n.* (*also* **thiolytic cleavage**) थायोलेजी अपघटन

thiophen, *n.* (*also* **thiophene**) थायोफेन (न.)

thiophorase, *n.* थायोफोरेज (पु.)

thioredoxin, *n.* थायोरेडॉक्सिन (न.)

thioredoxin reductase, थायोरेडॉक्सिन रिडक्टेज

thiosulfate, *n.* (*also* **thiosulphate**) थायोसल्फेट (न.)

thiouracil, *n.* थायोयुरासिल (न.)

thiourea, *n.* थायोयुरिआ (न.)

third order, तृतीय कोटि

thistle funnel, थिसल नरसाळे

thistle tube, थिसल नलिका

thixotropy, *n.* कंपप्रवाहिता (स्त्री.), क्षोभप्रवाहिता (स्त्री.)

thorin, *n.* (*also* known as **APNS**) थोरिन (पु.) (APNS)

thorium (Th), *n.* थोरिअम (Th) (न.)

three-center bonds, त्रिकेंद्री बंध (पु. अ. व.)

three-dimensional paper chromatograph, त्रिमितीय कागद वर्णलेखी

three-dimensional polymer, त्रिमितीय बहुवारिक

three-point-attachment theory, त्रिस्थानबंधी सिद्धांत

threo, *adj.* थ्रिओ

threo configuration, थ्रिओ संरूपण

threonine, *n.* थ्रिओनाइन (न.)

threonine dehydrase, थ्रिओनाइन डीहायड्रेज

threose, *n.* थ्रिओज (न.)

threshold limit value, सहन सीमा मूल्य

threshold potential, सीमा विभव

thrombin, *n.* थ्रॉम्बिन (न.)

thrombocyte = **platelet**

thrombokinase, *n.* थ्रॉम्बोकायनेज (पु.)

thromboplastin, *n.* थ्रॉम्बोप्लास्टिन (पु.)

thromboplastinogen = **antihaemophilic factor**

thrombosis, *n.* घनास्रता (स्त्री.)

thrombus, *n.* घनास्र (पु.), रक्तगुठळी (स्त्री.

thrust, *n.* प्रणोद (पु.) *cf.* stress

thulium (Tm), *n.* थुलिअम (Tm) (न.)

Thunberg technique, थनबर्ग तंत्र

Thunberg tube, थनबर्ग नलिका

thymidine, *n.* थायमिडिन (न.)

thymidine diphosphate, (*abbr.* **TDP**) थायमिडिन डायफॉस्फेट

thymidine kinase, थायमिडिन कायनेज

thymidylate kinase, थायमिडिलेट कायनेज

thymidylate synthetase, थायमिडिलेट सिंथेटेज

thymidylic acid, थायमिडिलिक आम्ल

thymine, *n.* थायमिन (न.)

thymocyte, *n.* उरोधिष्ठ पेशी (स्त्री.)

thymol, *n.* थायमोल (न.)

thymol blue, थायमोल निळा

thymolphthalein, *n.* थायमोलफ्थॅलीन (न.)

thymosin, *n.* थायमोसिन (न.)

thymus, *n.* उरोधिष्ठ ग्रंथि (स्त्री.)

thymus nucleic acid, थायमस न्यूक्लिइक आम्ल

thyrocalcitonin, *n.* थायरोकॅल्सिटोनिन (न.), अवटुकॅल्सिटोनिन (न.)

thyroglobulin, *n.* थायरोग्लोब्युलिन (न.), अवटुग्लोब्युलिन (न.)

thyroid, *n.* अवटुग्रंथि (स्त्री.)

thyroidectomy, *n.* अवटुग्रंथिउच्छेदन (न.)

thyroid hyperfunction, (*also* **hyperthyroidism**) अवटु अतिक्रियता

hyroid-stimulating hormone, (*also* called thyrotropin) अवटुपोषी संप्रेरक

thyrotoxic effect, अवटुविषाक्तता परिणाम

thyrotropin, *n.* (*also* called thyroid-stimulating hormone) थायरोट्रॉपिन (न.)

hyrotropin releasing factor, (*abbr.* TRF) (*also* called thyrotropin releasing hormone) थायरोट्रॉपिन स्रावी कारक

otropin releasing hormone, (*abbr.* TRH) (*also* called thyrotropin releasing factor) थायरोट्रॉपिन स्रावी संप्रेरक

thyroxine, *n.* थायरॉक्सिन (न.)

thyroxine-binding globulin, (*abbr.* TBG) थायरॉक्सिन-बंधी ग्लोब्युलिन

hyroxine-binding prealbumin, (*abbr.* TBPA) थायरॉक्सिन-बंधी पूर्वअल्ब्युमिन

me-of-flight mass spectrometer, उड्डाण-काल वस्तुमान पंक्तिमापी

(Sn), *n.* (*stannum*) टिन(Sn)(न.), कथिल(न.)

v. t. १ कल्हई लावणे, कल्हई करणे २ डबाबंद करणे, डब्यात भरणे

ncture, *n.* अल्कोहोली अर्क (पु.), टिंक्चर (न.)

foil, कथिल वर्ख

tinge, *n.* छटा (स्त्री.)

tinned, *adj.* १ डबाबंद २ कल्हई दिलेले

tinning, *n.* कल्हई (स्त्री.), टिनचा मुलामा देणे (न.)

tint, *n.* झाक (स्त्री.), वर्णछटा (स्त्री.)

tometer, *n.* झाकमापी (पु.)

tanic, *adj.* टिटॅनिक

titanic acid, टिटॅनिक आम्ल

titanium (Ti), *n.* टिटॅनिअम (Ti) (न.)

titanous, *adj.* टिटॅनस

titer, *n.* (*also* titre value) अनुमापनांक (पु.), अनुमापन मूल्य (न.)

titrand, *n.* अनुमापनीय द्रावण (न.)

titrant, *n.* अनुमापक द्रावण (न.)

titrate, *v. t.* अनुमापन करणे

titration, *n.* अनुमापन (न.)

alkalimetric titration, अल्कमितीय अनुमापन

amperometric titration, ॲम्पिअरमितीय अनुमापन

complexometric titration, संकुलमितीय अनुमापन

conductometric titration, वाहकतामितीय अनुमापन

differential titration, भेददर्शी अनुमापन

electrometric titration, विद्युतमितीय अनुमापन

formol titration, फॉर्मोल अनुमापन

high-frequency titration, उच्च-वारंवारता अनुमापन

oscillometric titration, दोलनमितीय अनुमापन

potentiometric titration, विभवमितीय अनुमापन

precipitation titration, अवक्षेपण अनुमापन

thermometric titration, तापमितीय अनुमापन

titration error, अनुमापन त्रुटि

titrator, *n.* अनुमापित्र (न.)

titre value = titer

titrimetric analysis, अनुमापनी विश्लेषण

titrimetric factor, (*also* called volumetric factor) अनुमापी गुणक

titrimetry, *n.* अनुमापनमिति (स्त्री.)

TLC, (*abbr.* of thin-layer chromatography) TLC

TNT, (*abbr.* of trinitro toluene) TNT

tocopherol, *n.* (*also* called antisterility factor *or* fertility vitamin *or* vitamin E) टोकोफेरॉल (न.)

Toepfer's reagent, टॉफर अभिकारक

tolerance test = **load test**
Tollen's reagent, टॉलेन अभिकारक
Tollen's test, टॉलेन चाचणी
toluene, *adj.* टोल्युइन
toluene di-isocyanate, टोल्युइन डाय-आयसोसायनेट
tolyl, *adj.* टोलिल (न.)
tone, *n.* १ स्वर (पु.) २ कांति (स्त्री.)
toner, *n.* कांतिवर्धक (पु.)
tongs, *n. pl.* चिमटा (पु.), सांडशी (स्त्री.)
tool, *n.* हत्यार (न.) *cf.* apparatus
topology, *n.* १ संस्थितिविज्ञान (न.) २ संस्थिति (स्त्री.)
Toricellian vacuum, टोरीसेल्लिअनची निर्वात पोकळी
torque, *n.* (the uniform or fluctuating turning moment exerted by a *tangential force* acting at a distance from the axis of rotation or twist) (बल) आघूर्ण (न.)
torsion, *n.* पीळ (पु.), मोटन (न.) *cf.* stress
torsion balance, मोटन तुला, पीळ तुला
tosyl, *adj.* टोसील
tosyl group, टोसील गट
total angular momentum quantum number, पूर्ण कोनीय संवेग क्वांटम अंक
total bond energy, पूर्ण बंध ऊर्जा
total cell count, एकूण पेशी गणनांक
total emissive power, पूर्णोत्सर्जन शक्ति
total energy, एकूण ऊर्जा
total heat content, पूर्ण अंतर्निहित ऊष्मा
total internal reflection, पूर्ण आंतरिक परावर्तन
total iron-binding capacity, पूर्ण लोह-बंधी क्षमता
total organic content analyser, संपूर्ण कार्बनी अंश विश्लेषित्र
total quantum number, पूर्ण क्वांटम अंक
total radiation = **black radiation**
total reflection, पूर्ण परावर्तन
totipotence, *n.* पूर्णक्षमता (स्त्री.)
touchstone, *n.* कसाचा दगड (पु.)
toughened glass, चर्मलित काच, चिवट काच
toughness, *n.* चिवटपणा (पु.)
tourmaline, *n.* टूर्मलिन (न.)
Townsend avalanche, टाउन्सएन्ड अवधाव, टाउन्सएन्ड लोट
toxic, *adj.* विषाक्त, विषारी
toxic equivalent, विषाक्तता सममूल्य
toxic goiter, विषाक्त गलगंड
toxin, *n.* १ जंतुविष (न.) २ जैव विष (न.)
TPP, (*abbr.* of **thiamine pyrophosphate**) **TPP**
trace, *n.* १ अनुरेखन (न.) २ लेशमात्र (न.)
trace analysis, लेशमात्राचे विश्लेषण
trace constituent, लेश घटक
tracer, *n.* १ अनुलक्षक (पु.) २ अनुरेखक (पु.)
tracer element, अनुलक्षी मूलद्रव्य
tracer technique, अनुलक्षी तंत्र
tracing, *n.* अनुरेखन (न.)
track, *n.* १ पथ (पु.) २ मार्ग (पु.) ३ रेखापथ (पु.)
tracking, *n.* रेखापथन (न.)
trajectory of ion beam, आयन शलाका विक्षेपपथ
tranquiliser, *n.* प्रशांतक (पु.)
trans-, (in comb.) पार–
transacetylase, *n.* (*also* called **acetyltransferase**) ट्रान्सअॅसिटिलेज (पु.)
transacylase, *n.* ट्रान्सअॅसिलेज (पु.)
trans addition, पार समावेशन
transaldolase, *n.* ट्रान्सअल्डोलेज (पु.)
transamination, *n.* अॅमिनो-संक्रमण (न.)
transcarboxylation, *n.* हस्तांतरीकार्बोक्सिलन (न.)
transconductance, *n.* अंतराप्रवहन (न.)

transcriptase, *n.* (*also* called DNA-dependent RNA polymerase) ट्रान्सक्रिप्टेज (पु.) (संकेत अनुलेखी विकर)

transcription, *n.* १ प्रतिलेखन (न.) २ संकेती अनुलेखन (न.)

transesterification, *n.* एस्टर संक्रमण (न.)

transfer, *v. t. & i.* १ स्थानांतरण करणे २ (as, to transmit or change from something to other) अंतरित करणे, अंतरित होणे *n.* १ स्थानांतरण (न.) २ अंतरण (न.)

transferase, *n.* ट्रान्सफरेज (पु.), हस्तांतरण विकर (पु.)

transference cell, (*also* Hittorf cell) विद्युत-अपघटनीवाहक घट, हिटॉर्फ घट

transference number, (*also* transport number *or* called Hittorf number) विद्युत वाहनांक, प्रवाहनांक (पु.)

transfer moulding, स्थानांतरण रूपण

transferrin, *n.* ट्रान्सफेरिन (न.)

transfer RNA, (*also* called soluble RNA) (*abbr.* tRNA) स्थानांतरण RNA, हस्तांतरण RNA

transfer RNA for specific amino acid, (*abbr.* t-RNA^{AA}) ट्रान्सफर RNA ॲमिनो आम्ल

transform, *v. t. & i.* रूपांतर करणे, रूपांतर होणे

transformation, *n.* रूपांतरण (न.)

transformation constant, रूपांतरण स्थिरांक

transformation reaction, रूपांतरण अभिक्रिया

transformer, *n.* परिवर्तित्र (न.)

transhydrogenase, *n.* ट्रान्सहायड्रोजिनेज (पु.)

transient, *adj.* क्षणिक, अचिर

transistor, *n.* ट्रान्झिस्टर (पु.)

transistor amplifier circuit, ट्रान्झिस्टर प्रवर्धी परिपथ

transition, *n.* संक्रमण (न.)

transitional element, संक्रमणी मूलद्रव्य

transitional metal, संक्रमणी धातु

transitional series, संक्रमणी श्रेणी

transition point, संक्रमण बिंदु

transition range, संक्रमण पल्ला

transition state, संक्रमणावस्था (स्त्री.)

transketolase, *n.* ट्रान्सकीटोलेज (पु.)

translation, *n.* १ अनुसंकेतन (न.) २ स्थानांतरण (न.) ३ अनुवाद (पु.)

translational diffusion coefficient, स्थानांतरणीय विसरण गुणांक

translational energy, स्थानांतरणीय ऊर्जा

translocase = factor G

translocation, *n.* अपस्थानांतरण (न.)

translucent, *adj.* अंशपार्य *cf.* permeable

transmethylation, *n.* हस्तांतरी मेथिलीकरण (न.)

transmission grating, पारगमन जाल

transmittance, *n.* १ पारेषणांक (पु.), पारेषण (न.) २ पारगमनांक (पु.)

transmitted light, पारगत प्रकाश, पारेषित प्रकाश

transmitted ray, पारेषित किरण

transmutation, *n.* मूलद्रव्यांतरण (न.)

transmutation equation, मूलद्रव्यांतरण समीकरण

transmutation reaction, मूलद्रव्यांतरण अभिक्रिया

transparency, *n.* पार्यता (स्त्री.)

transparent, *adj.* पारदर्शक, प्रकाशपार्य *cf.* permeable

transpeptidase, *n.* (*also* called peptide synthetase *or* peptidyl transferase) ट्रान्सपेप्टिडेज (पु.)

transphosphorylation, *n.* ट्रान्सफॉस्फोरिलन (न.)

transplant, *v. t.* प्रतिरोपण करणे

transport, *n.* प्रवाहन (न.) *v. t.* प्रवाहन करणे

transport number = **transference number**

transport property, प्रवाहन गुणधर्म

transuranic element, युरेनिअमपार मूलद्रव्य

transverse wave, अवतरंग (पु.)

trapping potential, विपाशन विभव

Traube's rule, ट्राउबचा नियम

treated clay, प्रक्रियित मृत्तिका

trehalose, *n.* ट्रिहॅलोज (न.)

TRF, (*abbr*. of **thyrotropin releasing factor**) **TRF**

TRH, (*abbr*. of **thyrotropin releasing hormone**) **TRH**

tri–, (in comb.) त्रि– *cf.* mono-

triacetone diamine, ट्रायॲसिटोन डायअमाइन

triad, *n.* त्रिक (न.), त्रिकूट (न.)

trial and error method, अन्वीक्षा-नि-प्रमाद पद्धति

triarylmethane dyes, ट्रायॲरिलमिथेन रंजक (पु. अ. व.)

triazene, *n.* ट्रायॲझिन (न.)

triazo = **azido**

tricarboxylic acid, (*abbr*. **TCA**) ट्रायकार्बोक्सिलिक आम्ल, त्रिकार्बोक्सिलिक आम्ल

tricarboxylic acid cycle, (*abbr*. **TCA cycle**) ट्रायकार्बोक्सिलिक आम्ल चक्र

trichloroacetic acid, (*abbr*. **TCA**) ट्रायक्लोरोॲसिटिक आम्ल

triclinic = **anorthic**

triclinic crystal system, त्रिअक्षी स्फटिक पद्धति

tricyclic, *adj.* त्रिवलयी

trigger reaction, प्रवर्तक अभिक्रिया

triglyceride, *n.* ट्रायग्लिसराइड (न.)

triiodide, *n.* ट्रायआयोडाइड (न.)

triiodothyronine, *n.* ट्रायआयोडोथायरोनिन (न.)

trimer, *n.* त्रिवारिक (पु.) *cf.* monomer

trimeric, *adj.* त्रिवारिक

trimerisation, *n.* त्रिवारिकन (न.)

trimerism, *n.* त्रिवारिकता (स्त्री.)

trimolecular reaction= **termolecular reaction**

trinitro toluene, (*abbr*. **TNT**) ट्रायनायट्रो टॉल्युइन

triode, *n.* ट्रायोड (पु.)

triose, *n.* ट्रायोज (न.)

trioxide, *n.* ट्रायॉक्साइड (न.)

triphenylmethane dye, ट्रायफेनिलमिथेन रंजक

triphenylmethyl group, (*also* called **trityl group**) ट्रायफेनिलमेथील गट

triple, *adj.* तिहेरी *cf.* single

triple bond, त्रिक बंध

triple helix, त्रिसर्पिल (न.)

triple point, त्रिक बिंदु

triple salt, त्रिक्षार (पु.)

triplet, *n.* (वर्णपंक्ति) त्रिक (न.) *cf.* doublet, त्रिकूट (न.), त्रिपुटी (स्त्री.)

triplet state, (a state of an atom or a molecule in which two electrons in two different orbitals are unpaired and have parallel spins) त्रिक अवस्था (अयुग्मित आभ्रामी अवस्था) *cf.* singlet state

triplex, *adj.* तीनपदरी

tripod, *n.* तिपाई (स्त्री.), तिवई (स्त्री.)

tris (hydroxymethyl) aminomethane, (*abbr*. THAM) ट्रीस (हायड्रॉक्सिमेथील) ॲमिनोमिथेन

trisaccharide, *n.* ट्रायसॅकराइड (न.)

tritium (T), *n.* (a heavy isotope of hydrogen with mass number 3) ट्रिटिअम (T) (न.)

tritium exchange method, ट्रिटिअम विनिमय पद्धति

triturate, *v. t.* घोटणे

trityl group, (*also* called **triphenylmethyl group**) ट्रिटिल गट

trivalent, *adj.* त्रिसंयुज

tri-variant, *adj.* त्रिपरिवर्ती, त्रिचल

trivial name, प्रचलित संज्ञा

tRNA, (*also* RNA$_t$) स्थानांतरण RNA, हस्तांतरण RNA

t-RNA ^{AA}, (*abbr.* of transfer RNA for specific amino acid) t-RNA ^{AA}

t-RNA synthetase recognition site, t-RNA सिन्थेटेज आकलन स्थान

tropate, *n.* ट्रोपेट (न.)

trophic hormone, पोषी संप्रेरक

tropic acid, ट्रॉपिक आम्ल

tropocollagen, *n.* ट्रोपोकोलॅजेन (न.)

tropomyosin, *n.* ट्रोपोमायोसिन (न.)

tropomyosin A, ट्रोपोमायोसिन A

tropomyosin B, ट्रोपोमायोसिन B

tropylium ion, ट्रोपिलिअम आयन

trough, *n.* १ द्रोणी (स्त्री.) २ (in contours of spectra and waveforms the concave portions are called troughs) न्यूनतम(न.)

true equilibrium, यथार्थ समतोल

trypan blue = azidin blue

trypsin, *n.* ट्रिप्सिन (न.)

tryptamine, *n.* ट्रिप्टॅमाइन (न.)

trypticase, *n.* ट्रिप्टिकेज (न.)

tryptic peptide, ट्रिप्टिक पेप्टाइड

tryptophan, *n.* ट्रिप्टोफॅन (न.)

tryptophan pyrrolase, ट्रिप्टोफॅन पायरोलेज

tryptophan synthetase, ट्रिप्टोफॅन सिथेटेज

tube, *n.* नलिका (स्त्री.), नळी (स्त्री.)

tube furnace, नलिका भट्टी

tuberculin test, क्षयजंतु चाचणी

tubocurarine, *n.* ट्युबोक्युरेरीन (न.)

tumour, *n.* अर्बुद (पु.)
  cf. cancer, कर्करोग
    carcinoma, अभिस्तर कर्करोग, कर्कअर्बुद
    neoplasm, नवपेशीसमूह, अर्बुद
    sarcoma, ऊतिकर्करोग, संयोजीऊति-अर्बुद

tungstate, *n.* टंगस्टेट (न.)

tungsten (W), *n.* (wolframium) टंगस्टन (W) (न.) (वोल्फॅमिअम)

tungsten lamp, टंगस्टन दिवा

tungstic, *adj.* टंगस्टिक

tuning-fork, *n.* द्विशूल स्वरित्र (न.), नादकाटा (पु.)

tunnel effect, सुरंग परिणाम

turbid, *adj.* पंकिल, गढूळ

turbidimetry, *n.* गढूळतामिति (स्त्री.) *cf.* nephelometry

turbidity, *n.* पंकिलता (स्त्री.), गढूळपणा (पु.)

turbidity test, पंकिलता चाचणी, गढूळता चाचणी

turbidity test of milk, दुधाची गढूळता चाचणी

turkey red oil, टर्की रेड ऑइल

turmeric, *n.* हळद (स्त्री.), हरिद्रा (स्त्री.)

turmeric paper, हळदी कागद, हरिद्रापत्र (न.)

Turnbull's blue, टर्नबुलचा निळा

turnings, *n. pl.* कातरा (पु.) *cf.* cutting

turpentine, *n.* टर्पेंटाइन (न.)

tussar silk, टसर रेशीम

Twaddell scale, (a technical hydrometer scale) ट्वाडेल (श्रेणी) (द्रवघनता परिमाण श्रेणी)

twin, *n.* युग्म (न.), जोडी (स्त्री.)

twin crystal, युग्म स्फटिक, जोड स्फटिक, स्फटिक द्वय

twisting vibrational mode, पीळण कंपन प्रकार मोटनी कंपन प्रकार

two-dimensional paper chromatograph, द्विमितीय कागद वर्णलेखी

Tyndall cone, टिंडॉल शंकु

Tyndall effect, (*also* **Tyndall phenomenon)** टिंडॉल परिणाम

Tyndall scattering, टिंडॉल विकिरण

type, *n.* १ *Print.* मुद्राक्षर (न.), मुद्र (पु.), टंक (पु.) २ प्रकार (पु.), प्ररूप (न.) *cf.* model

type metal, मुद्रण धातु

typical compounds, प्ररूपी संयुगे (न. अ. व.)

typical elements, प्ररूपी मूलद्रव्ये (न. अ. व.)

tyrosinase, *n.* टायरोसिनेज (पु.)

tyrosine, *n.* टायरोसिन (न.)

tyrosinosis, *n.* टायरोसिन विकार (पु.)

tyrosyl, *adj.* टायरोसिल

U

U, (symbol for uranium) **U** (युरेनिअम)

ubiquinone, *n.* (*also* called **coenzyme Q**) युबिक्विनोन (न.)

Ullmann reaction, उलमन अभिक्रिया

ultimate precision method, अंतिम नेमकेपणा पद्धति

ultra–, (in comb.) परा–, –अतीत

ultracentrifugation, *n.* पराअपकेंद्रण (न.)

ultracentrifuge, *n.* पराअपकेंद्रित्र (न.), अतिद्रुत अपकेंद्रित्र (न.)

ultrafilter, *n.* परागलनक (पु.), परानिस्यंदक (पु.)

ultrafiltration, *n.* परागलन (न.), परागालन (न.), परानिस्यंदन (न.)

ultrahigh temperature sterilisation, पराउच्च तापमान निर्जंतुकीकरण

ultramarine, *n.* अल्ट्रामरीन (न.)

ultramicroanalysis, *n.* अतिसूक्ष्म विश्लेषण (न.), सूक्ष्मातीत विश्लेषण (न.)

ultramicroscope, *n.* अतिसूक्ष्मदर्शी (पु.), सूक्ष्मातीतदर्शी (पु.)

ultramicroscopic, *adj.* सूक्ष्मातीत *cf.* submicroscopic

ultrasonic, *adj.* श्रव्यातीत, स्वनातीत

ultrasonic homogeniser, स्वनातीत समांगित्र

ultraviolet, *adj.* जंबुलातीत, पराजंबु

ultraviolet absorber, जंबुलातीत अवशोषक

ultraviolet radiation, जंबुलातीत प्रारण

ultraviolet rays, जंबुलातीत किरण (पु. अ. व.)

ultraviolet screening agent, पराजंबु छाननीकारक, जंबुलातीत छाननीकारक

ultraviolet spectrum, पराजंबु पंक्ति, जंबुलातीत पंक्ति

unambiguous, *adj.* असंदिग्ध *cf.* precise

unbreakable glass, अभंग काच, दुर्भेद्य काच

uncertainty principle, अनिश्चितता तत्त्व

undeviated ray, अविचलित किरण

unglazed, *adj.* बिनाचकाकी, चकाकी नसणारा, अचकाकित

uni–, *pfx.* एक–

uniaxial, *adj.* एकअक्षीय

unicellular, *adj.* एकपेशीय

uniform, *adj.* १ एकसमान *cf.* similar २ एकविध

unilayer, *n.* (*also* **monomolecular layer** *or* **monolayer**) एकस्तर (पु.) (एकरेणु स्तर)

unimolecular, *adj.* एकरेणु–, एकरेण्वीय

unimolecular reaction = **monomolecular reaction**

un-ionised, *adj.* अनायनित

unisotropic, *adj.* असमदिक्

unit, *n.* एकक (न.)

unit membrane hypothesis, एकक पटल परिकल्पना

unit of force, बल एकक

unit operation, एकल क्रिया

unit process, एकल प्रक्रिया

univalence, *n.* (*also* univalency) एकसंयुजा (स्त्री.)

univalent = **monovalent**

univariant, *adj.* एकचल

univariant system, एकचल संहति

universal, *adj.* १ सार्वत्रिक, सर्वंकष २ वैश्विक, विश्व–

universal gravitation, वैश्विक गुरुत्वाकर्षण

universal indicator, व्यापक दर्शक

unpolished rice, हातसडीचा तांदूळ

unreactive, *adj.* अक्रियाशील

unsaturated, *adj.* असंतृप्त

unsaturated compound, असंतृप्त संयुग

unsaturated fatty acid, असंतृप्त मेदाम्ल

unsaturated hydrocarbon, असंतृप्त हायड्रोकार्बन

unsaturated iron-binding capacity = **latent iron-binding capacity**

unsaturated molecule, असंतृप्त रेणु

unsaturated solution, असंतृप्त द्रावण

unsaturated vapour, असंतृप्त बाष्प

unsaturation, *n.* असंतृप्ति (स्त्री.)

unshared electron pair, असामाईक इलेक्ट्रॉन युग्म

unslaked, *adj.* न विरलेला

unstable, *adj.* अल्पजीवी, अस्थायी

unstable equilibrium, अस्थायी समतोल

unstable system, अस्थायी संहति

unsymmetrical, *adj.* असममित

upward, *adj.* ऊर्ध्वमुख–, ऊर्ध्वमुखी

upward displacement, ऊर्ध्वमुखी विस्थापन

uracil, *n.* युरॅसिल (न.)

uramil, *n.* युरॅमिल (न.), युरामिल (न.)

uramine, *n.* युरामाइन (न.)

uranium (U), *n.* युरेनिअम (U) (न.)

uranium pile, युरेनिअम भट्टी

uranium series, युरेनिअम श्रेणी

uranyl, *adj.* युरॅनिल

urea, *n.* युरिआ (न.)

urea cycle, (*also* called **arginine cycle**) युरिआ चक्र

urea formaldehyde resin, युरिआ फॉर्मॉल्डिहाइड रेझिन

urease, *n.* (enzyme) युरिएज (न.)

ureide, *n.* युराइड (न.)

ureotelic, *adj.* युरिआ-उत्सर्गी

ureotelic organism, युरिआ-उत्सर्गी जीव

urethane, *n.* युरेथेन (न.)

Urey equilibrium, युरे समतोल

uric acid, युरिक आम्ल

uricase, *n.* युरिकेज (न.)

uridine, *n.* युरिडीन (न.)

uridine triphosphate, (*abbr.* **UTP**) युरिडीन ट्रायफॉस्फेट

uridine-5′ triphosphate, (*abbr.* **UTP**) युरिडीन-५′ ट्रायफॉस्फेट

urobilinogen, *n.* युरोबिलिनोजेन (न.)

urotropin, *n.* (*also* called **hexamethylenetetramine**) युरोट्रॉपिन (न.)

UTP, १ (*abbr.* of **uridine triphosphate**) **UTP** २ (*abbr.* of **uridine-5′ triphosphate**) **UTP**

U-tube, *n.* U-नलिका (स्त्री.)

V

V, (symbol for vanadium) V (व्हॅनेडिअम)
vaccine, *n.* लस (स्त्री.)
vacuum, *n.* निर्वात जागा (स्त्री.), रिक्ति (स्त्री.)
adj. निर्वात, रिक्त
vacuum desiccator, निर्वात शुष्कनपात्र
vacuum distillation, निर्वात ऊर्ध्वपातन
vacuum electron, रिक्त इलेक्ट्रॉन
vacuum evaporation, निर्वात बाष्पन
vacuum filter, निर्वात गाळणी
vacuum pump, निर्वात पंप
vacuum still, निर्वात ऊर्ध्वपातन उपकरण
vacuum system, निर्वात संहति
vacuum tube, निर्वात नलिका
vacuum ultraviolet region, निर्वात जंबुलातीत प्रदेश
vacuum ultraviolet spectrograph, निर्वात जंबुलातीत पंक्तिलेखी
valence, *n.* (*also* **valency**) संयुजा (स्त्री.)
valence bond method, संयुजा बंध पद्धति
valence electron, (*also* **valency electron**) संयुजा इलेक्ट्रॉन
valence number, संयुजा अंक
valence shell, संयुजा कक्षक
valency = valence
valency angle, संयुजा कोन
valency band, संयुजा पट्ट
valency bond, संयुजा बंध
valency electron = valence electron
valent, *adj.* संयुजी
valeric acid, व्हॅलेरिक आम्ल
value, *n.* मूल्य (न.)
valve, *n.* झडप (स्त्री.)
vanadate, *n.* व्हॅनॅडेट (न.)
vanadium (V), *n.* व्हॅनेडिअम (V) (न.)
vanadium pentoxide, व्हॅनेडिअम पेंटॉक्साइड
vanaspati, *n.* हायड्रोजनित तेल (न.), वनस्पति तूप (न.)
van Deemter equation, वॅन-डीम्टर समीकरण
van der Waals equation, वॅन दे वॉल्झ समीकरण
van der Waals forces, वॅन दे वॉल्झ बले (न. अ. व.)
van der Waals interactions, वॅन दे वॉल्झ अन्योन्यक्रिया (स्त्री. अ. व.)
vanillin, *n.* (essence) वॅनिलिन (न.)
van Slyke method, वॅन स्लिके पद्धति
van't Hoff equation, व्हॉन्ट हॉफ समीकरण
van't Hoff factor, व्हॉन्ट हॉफ गुणक
van't Hoff isobar, व्हॉन्ट हॉफ समदाब रेषा
van't Hoff isotherm, व्हॉन्ट हॉफ समतापरेषा
van't Hoff law, व्हॉन्ट हॉफ नियम
van't Hoff reaction, व्हॉन्ट हॉफ अभिक्रिया
vaporisation, *n.* बाष्पन (न.)
vaporise, *v. t. & i.* बाष्पन करणे, बाष्पन होणे

vapour, *n.* बाष्प (न.)
vapour density, बाष्प घनता
vapour diffusion method, बाष्प विसरण पद्धति
vapour discharge lamp, बाष्प विमोच दीप
vapour liquid partition chromatography = **gas liquid chromatography**
vapour phase chromatography = **gas chromatography**
vapour pressure, (*also* called **vapour tension**) बाष्प दाब
vapour tension, (*also* called **vapour pressure**) बाष्प ताण
variability, *n.* चलता (स्त्री.)
variable, *n.* चल (पु.)
adj. चल
variable resistance, चल रोध
variance, *n.* १ प्रचरण (न.) २ तफावत (स्त्री.)
variant, *n.* परिवर्त (पु.), चल (पु.)
variation, *n.* १ चलन (न.) *cf.* aberration २ परिवर्तन (न.) ३ विचरण (न.) *cf.* aberration
varnish, *n.* रोगण (न.), वॉर्निश (न.)
vascular, *adj.* १ रक्तवाहिनीमय २ वाहिनी-युक्त
vaselin, *n.* व्हॅसलिन (न.)
vasoconstriction, *n.* वाहिनीसंकोचन (न.)
vasoconstrictor, *n.* वाहिनीसंकोचक (पु.)
vasodilation, *n.* वाहिनीविस्फारण (न.)
vasodilator, *n.* वाहिनीविस्फारक (पु.)
vasopressin, *n.* (hormone) व्हॅसोप्रेसिन (न.)
vasotocin, *n.* (hormone) व्हॅसोटोसिन (न.)
vat, *n.* कुंड (न.), पात्र (न.)
vat dye, क्षपणकारी रंजक, कुंड रंजक
veal, *n.* वील (न.)
vector, *n.* १ सदिश (पु.) २ (as, vector quantity) सदिश राशि (स्त्री.) ३ *Biol.* रोगवाहक (पु.)
vector addition, सदिश बेरीज (सदिशांची बेरीज)
vectorial, *adj.* सदिश–
vector model of atom, अणूची सदिश सैद्धांतिक प्रतिकृति
vegetable, *n.* वनस्पति (स्त्री.)
vegetable acid, वनस्पति आम्ल
vegetable alkali, वनस्पति अल्क
vegetable fibre, वनस्पतिजन्य तंतु
vehicle, *n.* (a usually inactive medium or carrier for an active substance) संवाहक (पु.)
velocity, *n.* वेग (पु.)
velocity constant, वेग स्थिरांक
venetian red, व्हेनिशियन लाल
ventilation, *n.* संवातन (न.), वायुवीजन (न.)
veratraldehyde, *n.* व्हेरॅट्रल्डिहाइड (न.)
veratric acid, व्हेरॅट्रिक आम्ल
veratrole, *n.* व्हेरॅट्रोल (न.)
verification, *n.* पडताळणी (स्त्री.)
verify, *v.t.* पडताळणे
vermicide, *n.* कृमिनाशक (पु.)
vermifuge, *n.* कृमिउत्सर्जक (पु.)
vermilion, *n.* रसशेंदूर (पु.)
vermouth, *n.* व्हरमथ (न.) (एक प्रकारचे मद्य)
versene, *n.* व्हर्सिन (न.)
vertebrate, *adj.* पृष्ठवंशीय
n. पृष्ठवंशी (पु.), पृष्ठवंशी प्राणी (पु.)
vertex, *n.* शिरोबिंदु (पु.), शीर्ष (न.)
vertical, *adj.* उभा, उदग्र
vesicle, *n.* पुटिका (स्त्री.)
vessel, *n.* पात्र (न.)
viable, *adj.* १ जननक्षम २ जीवनक्षम
viable count, जननक्षमपेशी गणनांक
vial = **phial**
vibration, *n.* कंपन (न.)

vibrational absorption spectra, कंपन अवशोषण पंक्ती (स्त्री. अ. व.)

vibrational energy, कंपन ऊर्जा

vibrational energy level, कंपन ऊर्जा स्तर

vibrational mode, कंपन प्रकार

vibrational quantum number, कंपनिक क्वांटम अंक

vibrational relaxation, कंपन शिथिलता

vibrational spectrum, कंपनिक पंक्ति

vibrationless transition, कंपनरहित संक्रमण, अकंपी संक्रमण

vibration-rotation spectrum, कंपन-घूर्णन पंक्ति

vicinal position, लगतचे स्थान

vicinity, *n.* परिसर (पु.) *cf.* region

Victor Meyer's method, व्हिक्टर मेयर पद्धति

villi, *n. pl.* उद्वर्ध (पु.अ.व.)

villikinin, *n.* विलिकायनिन (न.), उद्वर्धसंप्रेरक (पु.)

vinegar, *n.* शिरका (पु.), व्हिनेगर (न.)

vinyl, *adj.* व्हिनिल

vinyl acetate, व्हिनिल ॲसिटेट

vinyl alcohol, व्हिनिल अल्कोहोल

vinyl chloride, व्हिनिल क्लोराइड

vinyl polymerisation, व्हिनिल बहुवारिकन

vinyl resin, व्हिनिल रेझिन

violet, *adj.* जंबु, जांभळा

viosterol, *n.* (*also* called **vitamin D_2** *or* **calciferol**) व्हायोस्टिरॉल (न.)

viral coat = capsid

virtual, *adj.* १ *Optics.* आभासी २ *Math.* कल्पित

virulent, *adj.* उग्र, जोमदार

virus, *n.* विषाणु (पु.), व्हायरस (पु.)

viscometer, *n.* विष्यंदितामापी (पु.)

viscose process, विस्कोज प्रक्रिया

viscose rayon, विस्कोज रेयॉन

viscosity, *n.* विष्यंदिता (स्त्री.)

viscous, *adj.* विष्यंदी

visible radiation, दृश्य प्रारण

visible spectral region, दृश्य पंक्तीय प्रदेश

visible spectrum, दृश्य पंक्ति

vitamin, *n.* जीवनसत्त्व (न.), व्हिटॅमिन (न.)

  antiallpecia vitamin, प्रति अल्पोसिआ जीवनसत्त्व

  antidermatosis vitamin, त्वचारोगरोधी जीवनसत्त्व

  antineuritic vitamin, ॲंटिन्युरिटिक जीवनसत्त्व, चेताविकाररोधी जीवनसत्त्व

  antipellagric vitamin, पेलाग्रारोधी जीवनसत्त्व

  antirachitic vitamin, मुडदूसरोधी जीवनसत्त्व

vitamin A, (*also* called **antixerophthalmic factor** *or* **anti-infective vitamin**) जीवनसत्त्व अ, व्हिटॅमिन A

vitamin A_1, (*also* called **axerophthol** *or* **retinol**) जीवनसत्त्व अ$_{१}$, व्हिटॅमिन A_1

vitamin A_2, (*also* called **dehydroretinol**) जीवनसत्त्व अ$_{२}$, व्हिटॅमिन A_2

vitamin A aldehyde, (*also* called **retinal**) जीवनसत्त्व अ चे अल्डिहाइड, व्हिटॅमिन A चे अल्डिहाइड

vitamin antagonist, जीवनसत्त्व प्रतिरोधी

vitamin B_1, (*also* called **thiamine** *or* **antineuritic vitamin** *or* **oryzamin** *or* **antiberiberi factor**) जीवनसत्त्व ब$_{१}$, व्हिटॅमिन B_1

vitamin B_2, (*also* called **riboflavin**) जीवनसत्त्व ब$_{२}$, व्हिटॅमिन B_2

vitamin B_3, (*also* called **antidermatosis vitamin** *or* **pantothenic acid**) जीवनसत्त्व ब$_{३}$, व्हिटॅमिन B_3

vitamin B_4, (an activity that prevents muscular weakness in rats and chicks) जीवनसत्त्व ब$_{४}$, व्हिटॅमिन B_4

vitamin B_5, (*also* called **nicotinic acid** *or* **antipellagric vitamin** *or* **anti-black-tongue factor)** जीवनसत्त्व ब$_{५}$, व्हिटॅमिन B_5

vitamin B_6, (*also* called **pyridoxine)** जीववसत्त्व ब$_{६}$, व्हिटॅमिन B_6

vitamin B_{12}, (*also* called **cyanocobalamine** *or* **animal protein factor)** जीवनसत्त्व ब$_{१२}$, व्हिटॅमिन B_{12}

vitamin B_c, (*also* called **folic acid** *or* **Lactobacillus casei factor)** जीवनसत्त्व ब$_{क}$, व्हिटॅमिन B_c

vitamin B complex = B complex

vitamin B group = B complex

vitamin B_P , (*also* called **antiperosis vitamin)** (a supposed vitamin,which prevents the deformation of chick's legs) जीवनसत्त्व ब$_{पी}$, व्हिटॅमिन B_P

vitamin C, (*also* called **ascorbic acid** *or* **antiscorbutic factor)** जीवनसत्त्व क, व्हिटॅमिन C

vitamin D, (*also* called **antirachitic vitamin)** जीवनसत्त्व ड, व्हिटॅमिन D

vitamin D_2, (*also* called **calciferol** *or* **viosterol)** जीवनसत्त्व ड$_{२}$, हिटॅमिन D_2

vitamin D_3, (*also* called **cholecalciferol)** जीवनसत्त्व ड$_{३}$, व्हिटॅमिन D_3

vitamin E, (*also* called **antisterility factor** *or* **fertility vitamin** *or* **tocopherol)** जीवनसत्त्व इ, व्हिटॅमिन E

vitamin H, (*also* called **biotin)** जीवनसत्त्व ह, व्हिटॅमिन H

vitamin K, (*also* called **antihemorrhagic factor)** जीवनसत्त्व के, व्हिटॅमिन K

vitamin M, (*also* called **para aminobenzoic acid** *or* **mouse growth factor)** जीवनसत्त्व म, व्हिटॅमिन M

vitamin P, (*also* called **citrin** *or* **permeability vitamin)** जीवनसत्त्व पी, व्हिटॅमिन P

vitreous, *adj.* काचेसारखा, काचाभ

vitriol, *n.* व्हिट्रिऑल (न.)

vodka, *n.* व्होडका (स्त्री.) (एक प्रकारचे मद्य)

volatile, *adj.* (सहज) बाष्पनशील, बाष्पभावी

volatile oil, बाष्पनशील तेल, उड्डाती (उडून जाणारे) तेल

volatile substance, बाष्पनशील पदार्थ

volatilisation, *n.* बाष्पीकरण (न.)

volatilisation loss, बाष्पीकरण त्रुटि

volatility, *n.* बाष्पनशीलता (स्त्री.)

Volhard method, व्होलहार्ड पद्धति

volt, *n.* व्होल्ट (न.)

voltage, *n.* व्होल्टता (स्त्री.)

voltage divider, व्होल्टता विभाजनी

voltage-divider circuit, व्होल्टता-विभाजनी परिपथ

voltaic battery, व्होल्टीय बॅटरी, व्होल्टा बॅटरी

voltaic cell, व्होल्टीय घट

voltameter, *n.* (*also* called **coulometer)** व्होल्टामीटर (पु.)

voltammetry, *n.* व्होल्टामेट्री (स्त्री.), विद्युत्-दाबधारामिति (स्त्री.), विद्युत्धारा-व्होल्टतामिति (स्त्री.)

voltmeter, *n.* व्होल्टतामापी (पु.)

volume, *n.* १ आकारमान (न.), आयतन (न.) *cf.* magnitude २ घनफळ (न.)
adj. आकारमानी

volume correction, आकारमान सुधार

volume expansion, आकारमानी प्रसरण

volume percent, आकारमान प्रतिशत

volumetric, *adj.* १ आकारमापनी, आकारमानी २ अनुमापनी *cf.* gravimetric

volumetric analysis, १ आकारमापनी विश्लेषण, आकारमानी विश्लेषण २ अनुमापनी विश्लेषण

volumetric apparatus, आयतनमितीय उपकरणसंच, आकारमानी उपकरणसंच

volumetric calculation, आकारमानी गणन

volumetric correction, १ आकारमानी दुरुस्ती २ अनुमापनी दुरुस्ती

volumetric estimation, १आकारमानी निर्धारण २ अनुमापनी निर्धारण

volumetric factor, (*also* called **titrimetric factor**) आकारमापनी गुणक

volumetric solution, आकारमापनी द्रावण

volumetry, *n.* आकारमिति (स्त्री.)

voluminous precipitate, बृहदाकारी अवक्षेप

Vorce cell, व्होर्स घट

vulcanisation, *n.* व्हल्कनन (न.), व्हल्कनायझेशन (न.)

vulcanise , *v.t. & i.* व्हल्कनित करणे, व्हल्कनित होणे

vulcanised, *adj.* व्हल्कनित

vulcanising agent, व्हल्कनी कारक

W

W, (symbol for wolframium i. e. **tungsten)** W (टंगस्टन)

wagging vibrational mode, अभिदोलनी कंपन प्रकार

Wagner rearrangement, वॅग्नर पुनर्व्यवस्था

Walden inversion, वॉल्डन प्रतिलोमन

Walden reductor, वॉल्डन क्षपणित्र

Walden rule, वॉल्डन नियम

Warburg and Christian's coenzyme, वॉरबर्ग-ख्रिश्चन सहविकर

Warburg apparatus, वॉरबर्ग उपकरण

Warburg coefficient, (*also* called **metabolic quotient)** वॉरबर्ग गुणांक

Warburg-Dickens-Horecker cycle, (*also* called **hexose monophosphate pathway** *or* **hexose monophosphate shunt)** वॉरबर्ग-डिकन्स-हॉरेकर चक्र

Warburg effect, वॉरबर्ग परिणाम

Warburg flask, (*also* Warburg vessel) वॉरबर्ग पात्र

Warburg method, वॉरबर्ग पद्धति

Warburg's respiratory enzyme, वॉरबर्ग श्वसन विकर

Warburg's yellow enzyme = old yellow enzyme

Warburg theory, वॉरबर्ग सिद्धांत

Warburg vessel = Warburg flask

warm, *adj.* गरम, उष्ण

wash-bottle, *n.* धावनपात्र (न.)

washing, *n.* धुवण (न.)

washing fastness, धुलाई पक्केपणा

washing-soda, *n.* धुण्याचा सोडा (पु.)

Wasserman test, वासरमन चाचणी

waste products, टाकाऊ द्रव्ये (न. अ. व.)

watch-glass, *n.* वॉचग्लास (पु.), निरीक्षण काचबशी (स्त्री.)

water, *n.* जल (न.), पाणी (न.)

  aerated water, वायुमिश्रित जल

  conductivity water, अतिनिम्नवाहकता जल, वाहकतामापणी जल

  distilled water, ऊर्ध्वपातित पाणी

  essential water, प्रकृति जल

  hard water, दुष्फेन जल

  heavy water, जड पाणी

  mineral water, खनिज पाणी

  sterilised water, निर्जंतुक पाणी

water balance, जल समतोल

water- bath, *n.* जल- मज्जनी (स्त्री.)

water condenser, जल संघनित्र

water conservation, जलसंधारण (न.)

water-cooling, *n.* जल-शीतन (न.)

water gas, वॉटर गॅस

water glass, (sodium silicate) वॉटर ग्लास, जलद्रव्य काच (सोडिअम सिलिकेट)

water of constitution, घडण जल, उद्भवी जल
water of crystallisation, स्फटिक जल
water of deliquescence, आर्द्रविद्राव्यता जल
water of hydration, सजलन जल
water pollution, जल प्रदूषण
waterproof, *adj.* जलरोधी
water proofing, जलरोधन (न.)
water purification, जल शुद्धीकरण
water repellent, जल प्रतिसारक
water softening, जल सुफेनन
water softner, जल सुफेनक
water-soluble vitamin, जल-द्रावणीय जीवनसत्त्व
watertight, *adj.* पाणबंद, जलाभेद्य
Watson-Crick DNA model, वॅटसन-क्रिक यांची DNA प्रतिकृती
Watson strand, (*also* called sense strand) वॅटसन पेड
watt, *n.* वॉट (न.), वॅट (न.)
wave, *n.* तरंग (पु.)
wave-function, *n.* (a solution of a wave-equation) तरंगफल (न.)
  antisymmetrical wave-function, प्रतिसममित तरंगफल
  normalised wave-function, प्रसामान्यित तरंगफल
  radial wave-function, अरीय तरंगफल
  Schrodinger wave-function, श्रॉडिंजर तरंगफल
wavelength, *n.* तरंगलांबी (स्त्री.)
wavelength selection, तरंगलांबी निवड
wavelength shifter, तरंगलांबी विस्थापक
wave mechanics, तरंग स्थितिगतिशास्त्र
wave motion, तरंग गति
wave number, तरंगांक (पु.)
wave parameter, तरंग प्राचल
wave theory, तरंग सिद्धांत
wax, *n.* मेण (न.)
waxy, *adj.* मेणचट
weak, *adj.* सौम्य
weak acid, सौम्य आम्ल
weak alkali, सौम्य अल्क
weak base, सौम्य आम्लारि
weak electrolyte, सौम्य विद्युत अपघटनी
weathering, *n.* वात अपक्षीणन (न.)
wedge, *n.* पाचर (स्त्री.), कील (पु.)
weedicide, *n.* तणनाशक (पु.)
Weerman degradation, वीरमन अवक्रमण
Weerman test, वीरमनची चाचणी
weighing, *n.* तोलन (न.)
weighing bottle, तोलकुपी (स्त्री.)
weight, *n.* १ वजन (न.) २ भार (पु.) ३ भारांक (पु.)
weight-box, *n.* वजनपेटी (स्त्री.)
weight burette, भार मोजनळी, भार ब्युरेट
weight percent, भार प्रतिशत
weight-volume percent, भार-आकारमान प्रतिशत
weld, *n.* वितळजोड (पु.)
welding, *n.* सांधणे (न.), सांधकाम (न.)
Werner's theory, वर्नरचा सिद्धांत
Weston cell, वेस्टन घट
wet, *adj.* १ ओला, आर्द्र २ सद्रव
  v.t. & i. ओला करणे, ओला होणे
wet-ashing, *n.* सद्रव-भस्मीकरण (न.), सद्रव-भस्मन (न.)
wet basis result, आर्द्रता आधारी निष्कर्षण
wet process, १ आर्द्र प्रक्रिया २ सद्रव प्रक्रिया
wet reaction = **wet test**
wet spinning, आर्द्र तंतूकरण
wet test, (*also* wet reaction) द्राव चाचणी
wetting, *n.* आर्द्रण (न.)
wetting agent, आर्द्रक (पु.)
Whatman filter paper, वॅटमनचा गाळणी कागद

wheat germ, गव्हांकुर (पु.), गव्हाचा कोंभ

Wheatstone bridge, व्हीटस्टोनचा रोधसेतू

whey, *n.* पनीरजल (न.), छानापाणी (न.)

whiskey, *n.* व्हिस्की (स्त्री.)

white arsenic, (arsenous oxide) सोमल (न.), व्हाइट आर्सेनिक (आर्सेनिअस ऑक्साइड)

white-hot, *adj.* शुभ्रोष्ण

white lead, सफेदा (पु.), व्हाइट लेड

white metal, व्हाइट मेटल

white muscle, श्वेत स्नायु

white radiation, श्वेत प्रारण

white vitriol, झिंक सल्फेट, व्हाइट व्हिट्रिऑल

whole blood, संपूर्ण रक्त

whole number rule, पूर्णांक नियम

whole plasma, संपूर्ण जीवद्रव्य

whole serum, संपूर्ण रक्तद्रव्य

wholly miscible, पूर्णत: मिश्रणीय

wick, *n.* वात (स्त्री.)

Wijs iodine number, विजचा आयोडिनांक

Wijs solution, विजचे द्रावण

wild date palm, शिंदी (न.) (एक प्रकारचा खजूर)

wild silk, रानरेशीम (न.)

Willgerodt reaction, विलगेरोट अभिक्रिया

Williamson's reaction, विल्यमसनची अभिक्रिया

Will's factor, विलचा घटक

Wilson chamber, (*also* Wilson cloud chamber) विलसन अभ्रकक्ष

Wilson's disease, विलसन विकार

window glass, तावदानी काच

window width, गवाक्ष रुंदी, खिडकी रुंदी

wine, *n.* द्राक्षमद्य (न.), फलमदिरा (स्त्री.)

Winkler method, विंकलर पद्धति

wintergreen oil, विंटरग्रीन तेल (मिथिल सॅलिसिलेट)

wire, *n.* तार (स्त्री.)

wire gauge, तारमापी (पु.)

wire gauze, तारेची जाळी

Witt's colour theory, विटचा वर्ण सिद्धांत

Wobble base, वॉबल बेस

Wobble hypothesis, वॉबल परिकल्पना

Wobble pairing, वॉबल युग्मन

Wohler synthesis, व्होलर संश्लेषण

Wohl-Zemplen degradation, वॉल-झेम्प्लीन अवक्रमण

Wolf-Kishner reduction, वोल्फ-किश्नर क्षपण

wolframium (W), *n.* (tungsten) वोल्फ्रॅमिअम (W) (न.) (टंगस्टन)

wolfram ochre, वोल्फ्राम ओकर

Wolman's disease, वोल्मन विकार

wood, *n.* लाकूड (न.), काष्ठ (न.)

wood alcohol, (*also* wood spirit *or* called methanol) काष्ठजन्य अल्कोहोल

wood charcoal, लोणारी कोळसा

wood spirit = wood alcohol

work, *n.* कार्य (न.)

worm gear, सर्पाकृति गिअर

worm tube, सर्पाकृति नलिका

Woulfe bottle, वुल्फ बाटली

wrong, *adj.* चूक *cf.* inaccurate

wrought, *adj.* घडीव

wrought iron, घडीव लोखंड

Wurtz-Fittig reaction, वुर्ट्झ-फिटिग अभिक्रिया

Wurtz's reaction, वुर्ट्झ अभिक्रिया

X

xanthate, *n.* झॅन्थेट (न.)

xanthein, *n.* झॅन्थीन (न.)

xanthene dyes, झॅन्थीन रंजक (पु. अ. व.)

xanthine base, झॅन्थीन आम्लारि

xanthine oxidase, (*also* called **Schardinger enzyme**) झॅन्थीन ऑक्सिडेज

xanthophyll, *n.* झॅन्थोफील (न.), पीतद्रव्य (न.)

xanthoproteic reaction, झॅंथोप्रोटेइक अभिक्रिया, झॅंथोप्रोटीनदायी अभिक्रिया

xanthoproteic test, झॅंथोप्रोटेइक चाचणी

xanthoprotein reaction, झॅन्थोप्रोटीन अभिक्रिया

xanthosine monophosphate, (*abbr.* **XMP**) झॅंथोसिन मोनोफॉस्फेट

xanthosine-5′-monophosphate, *n.* (*abbr.* **XMP**) झॅंथोसिन-५′-मोनोफॉस्फेट (न.)

xanthosine triphosphate, (*abbr.* **XTP**) झॅंथोसिन ट्रायफॉस्फेट

xanthosine-5′-triphosphate, *n.* (*abbr.* **XTP**) झॅंथोसिन-५′-ट्रायफॉस्फेट (न.)

x-axis, *n.* x-अक्ष (पु.) (एक्स अक्ष)

x-band frequencies, x–पट्ट वारंवारता (स्त्री.अ.व.), क्ष–पट्ट वारंवारता (स्त्री.अ.व.)

X-chromosome, *n.* X–गुणसूत्र (न.)

xenon (Xe), *n.* झेनॉन (Xe) (पु.)

xerophthalmia, *n.* शुष्काक्षिपाक (पु.)

XMP, १ (*abbr.* of **xanthosine monophosphate**) XMP २ (*abbr.* of **xanthosine-5′-monophosphate**) XMP

X-ray, *n.* (*also* **Roentgen ray**) क्ष-किरण (पु.), एक्स-रे (पु.), X-किरण (पु.), एक्स-किरण (पु.)

X-ray absorptiometer, क्ष-किरण अवशोषणमापी

X-ray analysis, क्ष-किरण विश्लेषण, एक्स-किरण विश्लेषण

X-ray crystalline structure, क्ष-किरण स्फटिकी संरचना

X-ray diffraction, क्ष-किरण विवर्तन

X-ray diffraction method, क्ष-किरण विवर्तन पद्धति

X-ray diffraction pattern, क्ष-किरण विवर्तन स्वरूप

X-ray film, क्ष-किरण फिल्म, एक्स-रे फिल्म

X-ray method, क्ष-किरण पद्धति

X-ray photoelectron spectroscopy, क्ष-किरण प्रकाशजन्यइलेक्ट्रॉन पंक्तिदर्शन

X-ray spectral range, क्ष-किरण पंक्ति व्याप्ति

X-ray spectrometer, क्ष-किरण पंक्तिमापी

X-ray spectrum, क्ष-किरण पंक्ति, एक्स-किरण पंक्ति

X-ray tube, क्ष-किरण नलिका, एक्स-किरण नलिका

XTP, १ (*abbr.* of xanthosine triphosphate) XTP २ (*abbr.* of xanthosine–5′–triphosphate) XTP

XU, (*abbr.* of X-unit) एक्सयू (X-किरण एकक)

xylan, *n.* (hemicellulose) झायलन (पु.)

xylene, *n.* झायलिन (न.)

xylol, *n.* झायलोल (न.)

xylose, *n.* झायलोज (न.)

Y

, (symbol for yttrium) Y (इट्रिअम)

am, *n.* यामजातीय (न.), गोराडू (पु.), सुरण (पु.)

arn, *n.* धागा (पु.)

-axis, *n.* y-अक्ष (पु.) (वाय अक्ष)

'-chromosome, *n.* Y-गुणसूत्र (न.)

ear, *n.* वर्ष (न.)

east, *n.* यीस्ट (न.), किण्व (न.), खमीर (न.)

east extract = marmite

east fermentation, खमीर किण्वन

yellow, *adj.* पीत, पिवळा

yellow enzyme, पीत विकर

yield, *n.* प्राप्ति (स्त्री.), उतारा (पु.), उत्पन्न (न.)

yogurt, *n.* दही (न.)

Young's modulus, यंगचा मापांक

ytterbia, *n.* (ore) इटरबिआ (न.)

ytterbium (Yb), *n.* इटरबिअम (Yb) (न.)

yttrium (Y), *n.* इट्रिअम (Y) (न.)

Yukawa particle, युकावा कण

Z

z-axis, *n.* z-अक्ष (पु.) (झेड अक्ष)
Zeeman effect, (*also* called Stark effect) झीमन परिणाम
zein, *n.* झीन (न.), झैन (न.) (मक्यातील प्रथिन)
Zeisel method, झायसेल पद्धति
Zeisel reaction, झायसेल अभिक्रिया
Zener diode, झेनर डायोड
zeolite, *n.* झेओलाइट (पु.)
zero gloss surface, (*also* called matte surface) चकाकीशून्य पृष्ठ
zero order reaction, शून्य कोटि अभिक्रिया
zero point, शून्य बिंदु
zero point energy, शून्य बिंदु ऊर्जा
zeroth order, शून्यवी कोटि
zeta, *n.* (*symbol* Z *or* ζ) झीटा (पु.) (Z किंवा ζ)
zeta potential, झीटा विभव
Ziegler catalyst, झायग्लरचा उत्प्रेरक
Ziegler method, झायग्लर पद्धति
Zimmerman-Reinhardt reagent, झिमरमन-राईनहार्ट अभिक्रियाकारक
zinc (Zn), *n.* झिंक (जस्त) (Zn) (न.)
zincate, *n.* झिंकेट (न.)
zinc blende, (ore) झिंक ब्लेंड
zinc-copper-couple, *n.* जस्त-ताम्र-युग्म (न.)
zinc dust = powdered zinc
zinc-white, *n.* जस्त-सफेदा (पु.)
zircon, *n.* झिर्कोन (न.)
zirconate, *n.* झिर्कोनेट (न.)
zirconium (Zr), *n.* झिर्कोनिअम (Zr) (न.)
zirconyl, *n.* झिर्कोनील (न.)
zirconyl nitrate, झिर्कोनील नायट्रेट
zonal centrifugation, स्तरदायी अपकेंद्रण, क्षेत्रीय अपकेंद्रण
zonal rotor, स्तरदायी घूर्णी, क्षेत्रीय घूर्णी
zone, *n.* क्षेत्र (न.), स्तर (पु.)
zone broadening, क्षेत्र विस्तारण
zone electrophoresis, स्तरीय विद्युतभारित कणसंचलन, क्षेत्रीय विद्युतभारित कणसंचलन
zone shape, क्षेत्र आकार
zone velocity, क्षेत्रीय वेग
zwitter ion, उभयविष्ट आयन, झ्विटर आयन
zymase, *n.* (enzyme) झायमेज (पु.)
zymogen, *n.* विकरजन (न.), झायमोजेन (न.)
zymogen granule, झायमोजेन कणिका, विकरजन कणिका

एच १०-(३,०३० पु.)-६.९५

शासकीय मुद्रणालय, कोल्हापूर

भाषा संचालनालयाची इतर प्रकाशने

१. पदनाम कोश
२. वित्तीय शब्दावली
३. शासन व्यवहार कोश
४. ग्रंथालयशास्त्र परिभाषा कोश
५. गणितशास्त्र परिभाषा कोश
६. समाजशास्त्र परिभाषा कोश
७. तत्त्वज्ञान व तर्कशास्त्र परिभाषा कोश
८. वाणिज्यशास्त्र परिभाषा कोश
९. भूशास्त्र परिभाषा कोश
१०. शरीर परिभाषा कोश
११. शिक्षणशास्त्र परिभाषा कोश
१२. यंत्र अभियांत्रिकी परिभाषा कोश
१३. स्थापत्य अभियांत्रिकी परिभाषा कोश
१४. भौतिकशास्त्र परिभाषा कोश
१५. विद्युत अभियांत्रिकी परिभाषा कोश
१६. कृषिशास्त्र परिभाषा कोश
१७. जीवशास्त्र परिभाषा कोश
१८. शरीरक्रियाशास्त्र परिभाषा कोश
१९. राज्यशास्त्र परिभाषा कोश
२०. साहित्य समीक्षा परिभाषा कोश
२१. लोकप्रशासन परिभाषा कोश
२२. अर्थशास्त्र परिभाषा कोश
२३. धातुशास्त्र परिभाषा कोश
२४. मानसशास्त्र परिभाषा कोश
२५. मराठी लघुलेखन
२६. मराठी लघुलेखन मार्गदर्शिका
२७. मराठी टंकलेखन प्रवेशिका
२८. शासन व्यवहारात मराठी
२९. प्रशासन वाक्प्रयोग
३०. प्रशासनिक लेखन
३१. राजभाषा परिचय
३२. राजभाषा परिचय कार्यरूप व्याकरण
३३. कार्यदर्शिका
३४. शुद्धलेखन नियमावली
३५. मंथन
३६. भारताचे संविधान